

॥ अथ वैराग्यकल्पलता पूर्वार्ध प्रारंभः ॥

वैराग्यकल्पलता

पूर्वार्धम्

आचार्य श्री विनयचन्द्र ज्ञान भण्डार, जयपुर

कर्ता श्री यशोविजयजी नपाध्याय

असंत वैराग्यरसथीभरेला, तथा भवस्वरूपना आवेहूब चिताररूप एवा

आ अथनुं मूळसहित गुजराती भाषांतर

नपावी प्रसिद्ध करनार

श्रावक भीमसिंह माणेक

गुजराती प्रीटींग प्रेसमा छाप्युं

सवत १९५७. वैसाक वदीअष्टमी सने १९०१

પ્રસ્તાવના.

સર્વ સુજ્ઞ જૈન બાંધવોને માલુમ થાય જે આ શ્રીવૈરાગ્યકલ્પલતા નામનો અત્યંત રમણિક, વૈરાગ્યથી ભરેલો, સંસારસ્વરૂપને બતાવનારો, તથા કાવ્યના ચમત્કારોથી ભરેલો ગ્રંથ આપણા મહામાનનીક ઉપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયજી મહારાજે સંસ્કૃત ભાષામાં રચેલો છે. તે ગ્રંથ એટલો તો રસિક તથા જૈન વર્ગના આવકો, અને સાધુ સાધવીઓને માટે ઉપયોગી છે કે, તેનું અન્ને પ્રસ્તાવનામાં કંઈ પણ વર્ણન નહીં કરતા અમો તે ગ્રંથ આદ્યથી તે અંતસુધી વાંચીને તેનો રહસ્ય હૃદયમાં ધારણ કરવાની અમારા સુજ્ઞ જૈનવંધુઓને અમો ખલામળ કરીએ છીએ. આ ગ્રંથના કર્તા જૈનગ્રંથકારોમાના એક સુલ્ક તથા મશહૂર ઉપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયી મહારાજ છે, કે જેમણે આવા એકસો મહાન ગ્રંથો રચેલા કહેવાય છે. તે ઉપાધ્યાયજીની વિદ્યા અપૂર્વ હતી, એમ દરેક જૈન બંધુઓના જાણવામાં છે. તેમણે ન્યાયનો અતિ ઉત્તમ અભ્યાસ કાશીમાં રહીને કરેલો હતો, અને તે ન્યાયના વિષયમાં તેમની ચતુરાઈ જોઈ, ત્યાંના અન્ય દર્શની પંડિતોએ પણ હૃદયમાં આશ્ચર્ય પામી તેમને “ન્યાય વિશારદનું” બિરુદ આપ્યું હતું, તે વાત જૈન ઇતિહાસમાં પ્રસિદ્ધ છે. આ ઉપાધ્યાયજીએ પ્રતિમાશતક, ન્યાયબિંદુ, ન્યાયપ્રવેશિકા, જ્ઞાનસાર આદિનું એકસો અતિ ઉત્તમ ગ્રંથો રચી ખરેખર જૈન કોમપર મોટો ઉપકાર કરવા સાથે પોતાના આત્માનું સાર્થક કરેલું છે. તેઓએ રચેલા ગ્રંથો પૈકી આ વૈરાગ્યકલ્પલતા ગ્રંથ પણ ઘણેજ રસિક તથા ઉપયોગી છે. આ ગ્રંથની રચના તેમણે કાવ્યરૂપે ગુંથેલી છે, અને તેમાં જીવને સંસાર ભ્રમણથી કેવી કેવી વિટંબનાઓ ભોગવવી પડે છે, તેનો કથાઓ દ્વારા તેમણે આવેહુબ ચિતાર આપ્યો છે. તેમ સાથે આ ગ્રંથને રસિક બનાવવા માટે તેમણે સાહિત્યનો સાર લેહ, તેમાં રસાલંકારોને પણ ઘણીજ ઉત્તમ રીતીથી પ્રદર્શિત કરેલા છે. આ ગ્રંથ ભળાવાથી કાવ્યોનો બોધ થવા સાથે જૈન

રૂઢીનના તરોનો પશોંગ તમરો યોગ થયા સંભવ છે, પટલુંજ નહી પળ આ ગ્રંથના અધ્યાસથી,
 અમર રૂપથી ચપ્પાને આ મનાટકું સ્વરૂપ કેવું છે? તેનો સ્વેચ્છર લ્યાલ થવાના સંભવ
 ૧૬ નો નામ ધારી દુરત જૈન ધંધુ ગા અતિ ઉત્તમ ગ્રંથનો લાભ લેશે, એમ અમો આશા રાખીએ
 હા. નામર આવા ઉમરો ગ્રંથ બનાવવામાં ઉપાધ્યાયજી શ્રીયશોવિજયજી મહારાજે ઘળોજ
 નામ કરેલાં માન્ય પટે છે. આ ગ્રંથ જૈન બાંધવોને પરમ ઉપકારી હોવાથી, તેમ તે ગ્રંથ સંસ્કૃત ભા-
 શામાં લોવાથી, હાલના ચાલતા સમયને અનુસરી. તેના પૂર્વાર્ધનું ગુજરાતી ભાષાંતર જામનગરની
 ગામિપટિત શ્રાવક હીરાલાલ ધિ. હંસરાજ પાસે કરાવી મૂલસહિત અમોએ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરેલો
 છે. તમ્રી આ ગ્રંથ મુનિરાજો આદિકને વ્યાખ્યાનમાં વાંચવા માટે ઉપયોગી થઈ પડતો હોવાથી અમોએ
 તેને પાનાના આકારમાં છાપી પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. માટે તેનો દરેક જૈનવંધુ, તેમ જૈનમુનિરાજ લાભ લેશે
 વળી અમારી છાતરી છે. હૃત્થલં વિસ્તરેણ.

લા. શ્રાવક भीमसिंह माणेक.

अनुक्रमणिका-

अंक.	विषय.	पृष्ठ	अंक	विषय.	पृष्ठ
१.	मंगलाचरणम्	१	१५	समाधि समतानुं विस्तारथी स्वरूप	१२
२	वैराग्यनुं माहात्म्य	२	१६	तथा माहात्म्य	१२
३	वैराग्यरूपी मेहेलनुं वर्णन	२	१७	सत्तर प्रकारना संघमनुं स्वरूप	१२
४	धर्मक्रथानुं माहात्म्य	३		द्वितीयः स्तवकः	
५	सज्जनस्तुति दुर्जननिंदा ..	३	१७	भवरूपा नगरनुं वर्णन	२५
६	धर्मना तारुण्यकालनुं स्वरूप	३	१८	संसारी जीवरूपी द्रमकनुं वर्णन	२६
७	धर्मधीजनुं स्वरूप	४	१९	सुस्थित राजानुं वर्णन	२८
८	गुरुनुं माहात्म्य	५	२०	सुस्थित राजाना मेहेलनुं वर्णन	२९
९	मोहना चमूचरोनुं स्वरूप	५	२१	द्रमकनी भिक्षानुं वर्णन ...	३०
१०	चारित्र्यवर्मराजानी सेनानुं स्वरूप	६	२२	महानसपतिनुं वर्णन ...	३१
११	चारित्र्यवर्मराजा अने सदबोध मं- जीनो संवाद	६	२३	द्रमकने लागेला रोगोनुं वर्णन	३२
१२	समंतभद्रादिक पूजाओनुं वर्णन	७	२४	त्रण प्रकारना औषधोनुं स्वरूप	३४
१३	मोहराजाना सैनिकोना विचार	८	२५	त्रण प्रकारना धर्मनुं स्वरूप	३४
१४	समाधिमंत्रनुं स्वरूप ..	१०	२६	तीर्थोदकनुं स्वरूप	३५
		११	२७	द्रमकने अपातां परमात्रनुं स्वरूप	३६
			२८	द्रमकने देशविरतिरूप अन्न आप-	

પાં.ક.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૨૯	ત્રાનું વર્ણન	૩૮
૩૦	દ્રમકને થયેલો સદ્બુદ્ધિનો સમાગમ	૪૦
૩૧	દ્રમકને ફરીને થયેલા રોગોનું વર્ણન	૪૧
૩૨	દયા અને દ્રમકનો પરસ્પર આલાપ	૪૨
૩૩	સદ્બુદ્ધિપ્રતે દ્રમકે પોતાનું કદન્નપાત્ર ધોવા માટે કહેલું વચન....	૪૪
૩૪	દ્રમકનું સ્વગુણસંગ નામના વનમાં ક્રીડા માટે જવું	૪૬
૩૫	ફરીને દ્રમકે કરેલો પોતાનો ક્રિયોદ્ધાર	૪૭
૩૬	ગુરુકૃપાનું માહાત્મ્ય	૪૮
૩૭	તૃતીયઃ સ્તવકઃ	
૩૮	અનુસુંદર રાજાની કથા....	૪૯
૩૯	અનુસુંદર ચક્રીનો રાજ્યાભિષેક	૪૯
૪૦	સમંતભદ્રાદિકની કથા....	૫૦
૪૧	મહાભદ્રા અને સુલલિતાની કથા....	૫૦
૪૨	શ્રીગર્ભરાજા તથા નલિની રાણીની કથા	૫૧
૪૩	પુંડરિકની કથા	૫૧
૪૪	નૃગતિ નામની નગરીનું વર્ણન	૫૨

અંક.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૪૩	કર્મપરિણામ રાજા તથા કાલપરિ- ણતી રાણીનું વર્ણન	૫૩
૪૪	ભવનાટકનું સ્વરૂપ	૫૩
૪૫	ભવ્ય અથવા સુમતિ નામના પુરુ- ષની કથા	૫૪
૪૬	સુલલિતાને થયેલો સંદેહ	૫૬
૪૭	સદાગમ નામના આચાર્યની કથા	૫૬
૪૮	સંસારી જીવરૂપી ચોરનું વર્ણન	૫૭
૪૯	ચક્રીએ કરેલું ચોરનું સ્વરૂપ	૫૮
૫૦	અવ્યવહાર રાશિ નામના નગરાદિ- કનું વર્ણન	૫૮
૫૧	લોકસ્થિતિનું વર્ણન	૫૯
૫૨	નિગોદનું સ્વરૂપ	૬૦
૫૩	સંસારિજીવે પોતાના ભવભ્રમણનું કહેલું વર્ણન	૬૧
૫૪	સંસારિ જીવને પુણ્યોદય નામના મિત્રનો મેલાપ....	૬૩
	ચતુર્થઃ સ્તવકઃ	
૫૫	પદ્મરાજા તથા નંદારાણી આદિકનું	

અંક.

વિષય.

૫૬	નંદિવર્ધન અને વૈશ્વાનરની મિત્રાઈ	૬૩
૫૭	વૈશ્વાનરના શરીરનું વર્ણન	૬૪
૫૮	નંદિવર્ધને કરેલી ગુરુની અવગણના	૬૪
૫૯	વિદુરનું વર્ણન	૬૫
૬૦	ચિત્તસૌંદર્ય નામના નગરનું વર્ણન	૬૬
૬૧	ક્ષમાનું સ્વરૂપ	૬૬
૬૨	વિદુરે નંદિવર્ધનને બાલ અને સ્પર્શન નામના દુર્જનની કહેલી કથા	૬૭
૬૩	મનીષિની કથા	૬૯
૬૪	સંતોષપ્રતે મહામોહ રાજાએ મોકલેલી ચઢાઈનું વર્ણન	૬૯
૬૫	વ્યંતર યુગ્મની કથા	૭૧
૬૬	હિંમરૂપીનું વર્ણન	૭૩
૬૭	રિપુમર્દન રાજા અને મન્મથ કંદલી રાણીની કથા	૭૫
૬૮	બાલ અને મધ્યમ બુદ્ધિની કથા	૭૬
૬૯	બાલને પહેલાં દુઃખોનું વર્ણન	૭૭
૭૦	આચાર્યે આપેલો ઉપદેશ	૭૯
૭૧	બાલનું રાણીતરફ લાગેલું મન	૮૨

અંક.

વિષય.

૭૨	બાલના થણા હાલ બેહાલ	૮૩
૭૩	રાજા, રાણી તથા સુબુદ્ધિ મંત્રિએ લીધેલી દીક્ષા	૮૫
૭૪	નંદિવર્ધને વિદુરને મારેલી ઠપાટ	૮૬
૭૫	કનકકશેખરનું આવવું	૮૭
૭૬	કનકકશેખરે કહેલું પોતાનું વૃત્તાંત	૮૭
૭૭	દુર્મુખ અમાત્યની કથા	૮૮
૭૮	નંદન રાજાદિકની કથાઓ	૮૯
૭૯	રૌદ્રચિત્ત નામના નગરનું વર્ણન	૯૦
૮૦	હિંસાનું વર્ણન	૯૧
૮૧	અંબરીક નામના હુંડારાઓની કથા	૯૨
૮૨	વિભાકરની કથા	૯૩
૮૩	રણસંગ્રામનું વર્ણન	૯૩
૮૪	મલયમંજરીની કથા	૯૫
૮૫	તેતલીએ કરેલી હાંસીનું વર્ણન	૯૬
૮૬	કર્પિજલાની કથા	૯૭
૮૭	મણિમંજરીની કથા	૯૮
૮૮	કનકમંજરીની કથા	૯૯
૮૯	કનકકશેખરની શીલામળની યોજના	૧૦૦
૯૦	દારુક દૂતનું આગમન	૧૦૧

૦૧ નંદિવર્ધને કરેલો શિકાર	૧૦૩	૧૦૬ નરસુંદરીનું વર્ણન	૧૨૩
૦૨ પ્રજ્ઞાંતતા પ્રને દયાનું વર્ણન	૧૦૪	૧૦૭ નરસુંદરીને ચડેલો ક્રોધ	૧૨૪
૦૩ સ્ફુટયારૂ દૂતનું આગમન	૧૦૫	૧૦૮ નરસુંદરીએ માંગેલી માફી	૧૨૮
૦૪ નંદિવર્ધને કરેલાં સ્વનો	૧૦૬	૧૦૯ નરસુંદરીએ કરેલો આપઘાત	૧૩૦
૦૫ વિવેકાચાર્યનું આગમન	૧૦૯	૧૧૦ આચાર્યની દેશના	૧૩૦
૦૬ ગુરુએ કહેલું ક્રોધ અને હિંસાનું વર્ણન	૧૧૧	૧૧૧ આચાર્યે કહેલું પોતાનું ચરિત્ર	૧૩૨
૦૭ આચાર્યે કહેલું ત્રણ કુટુંબોનું વર્ણન	૧૧૧	૧૧૨ જીહ્વેદ્રિયની ચેષ્ટા	૧૩૩
૦૮ રાજાએ પરિવાર સાથે લીધેલી દીક્ષા	૧૧૫	૧૧૩ જડ અને વિચક્ષણની કથા	૧૩૪
૦૯ ધરાધરની કથા	૧૧૬	૧૧૪ પ્રકર્ષ અને વિમર્શની કથા	૧૩૯
પંચમઃ સ્તવકઃ		૧૧૫ હેમંતકૃતુનું વર્ણન	૧૩૬
૧૦૦ નરવાહન રાજાનું વર્ણન	૧૧૮	૧૧૬ રાજસાચિત્ત નગરનું વર્ણન	૧૩૯
૧૦૧ રિપુદારણની કથા	૧૧૯	૧૧૭ મહામોહ રાજાની સભાનું વર્ણન	૧૩૯
૧૦૨ સ્તબ્ધચિત્ત નામના વિલેપનનું		૧૧૮ ભૌતાચાર્યની કથા	૧૪૮
માહાત્મ્ય	૧૧૯	૧૧૯ વેણુહલ્લની કથા	૧૫૧
૧૦૩ રિપુદારણને ચૈલરાજ તથા મૃષાવાદ		૧૨૦ મહામોહાદિકનું ગર્ભિત વર્ણન	૧૫૩
સાથે થયેલી મિત્રાઈ	૧૨૦	૧૨૧ મિથ્યાત્વનું વર્ણન	૧૫૭
૧૦૪ કલાચાર્યની કથા	૧૨૧	૧૨૨ કુદાષ્ટિનું સ્વરૂપ	૧૫૯
૧૦૫ રાગકેસરી નામના રાજા આદિકનું		૧૨૩ રાગકેસરીનું વર્ણન	૧૫૯

अंक.	विषय	पृष्ठ.	अंक	विषय.	पृष्ठ
१२४	मकरध्वजनं वर्णन	....	१३३	धनगर्वनुं स्वरूप	१८५
१२५	भोगतृष्णानुं वर्णन	....	१३४	वणिकनी कथा...	१८६
१२६	भवचक्र नगरनुं वर्णन	....	१३५	पुण्यानबंधि पुण्यनुं स्वरूप	१८६
१२७	शिशिर ऋतुनुं वर्णन	....	१३६	एक वणिक तथा दलित्रीनी कथा	१८७
१२८	वसंत ऋतुनुं वर्णन	....	१३७	चंड अने रमणनी कथा	१८८
१२९	मोहमंडपनुं वर्णन	....	१३८	सूर्योदय वर्णन	१८९
१३०	रणसंग्राम वर्णन	....	१३९	चार नगरोनुं वर्णन	१९४
१३१	मिथ्याभिमाननुं वर्णन	....	१४०	षट् दर्शनोनुं स्वरूप	१९९
१३२	सूर्यास्त अंधकार तथा चंद्रोदय वर्णन	....	१४१	विविध वर्णनम्	२०४

इति अनुक्रमणिका.

શ્રીજિનાય નમઃ ।

શ્રીવૈરાગ્યકલ્પલતા ।

(કર્તાશ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય)

જે નાભિ રાજાનાં પુત્રે પૂર્વે વાવેલી એવી ધર્મસ્થિતિ રૂપી કલ્પવેલી હજુ સુધિ પળ ત્રણે જગતના લોકો માટે નાના પ્રકારના આનંદરૂપી ફળોને ઉત્પન્ન કરે છે, તે શ્રીકૃષ્ણભદેવ પ્રસુ હંદ્ર સંબંધિ લક્ષ્મીને આપો ? ॥ ૧ ॥ હમેશાં હૃદયવાલા, તથા હૃદયરૂપી ગુફામાં રહેલા એવા પળ અજ્ઞાનોનો (પક્ષે-અંધકારોનો) જે નાશ કરે છે, તથા પવિત્ર છે વન્ને પક્ષે જાેમના એવા વિચિત્ર પ્રકારના સૃગનું લંછનવાલા આ શ્રીશાં-

‘એડીં શ્રિયં નાન્નિસુતઃ સ દયા-દયાપિ ધર્મસ્થિતિકલ્પવલ્લિઃ ॥ યેનોત્તપૂર્વા ત્રિજગ્જ-
નાનાં । નાનાંતરાનંદફલાનિ સૂતે ॥ ૧ ॥ સદોદયો હજ્જહનસ્થિતાના । અપિ ધ્યયં
યસ્તમસાં વિધતે ॥ જયત્યપૂર્વો મૃગલાંઠનોઽસૌ । શ્રીશાંતિનાથઃ શુચિપક્કયુગ્મઃ ॥ ૨ ॥
ચાણૂર્જિહ્વર્પમહાસમુદ્-ધ્યાલોમ્નસ્વર્ગિરિવાહુવીર્યઃ ॥ રાજીમતીનેત્રચક્રોરચંદઃ । શ્રીને-
મિનાથઃ શિવતાતિરસ્તુ ॥ ૩ ॥ યઃ સત્તવિશ્વાધિપતિત્વસૂચા-નૂચાનમ્નોર્ગીઙ્ફણાતપત્રૈઃ ॥
વિન્નાતિ દેવેંઙ્ક્રતાંહિસેવઃ । શ્રીપાર્શ્વદેવઃ સ શિવાય ઝૂયાત્ ॥ ૪ ॥

તિનાથ પ્રસુ (પક્ષે-ચંદ્ર) જયવંતા વર્તે છે. ॥ ૨ ॥ શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવના અહંકાર રૂપી મહાસાગરને મથન કરવામાં મંદરાચલ સરલું છે વાહુનું વીર્ય જેમનું, તથા રાજીમતીના નેત્રોરૂપી ચક્રોર પક્ષિને (આનંદિત કરવામાં) ચંદ્ર સરલા એવા શ્રીનેમિનાથ પ્રસુ મોક્ષ આપનારા થાઓ ? ॥ ૩ ॥ હંદ્રોએ કરેલ છે ચરણોની સેવા જેમની, તથા સાત જગતના અધિપતિપણને સૂચવનારા તથા મનોહર એવા ક્ષેષનાગની

તુળાઓ કરી છત્રાંથી જે શોભે છે, એવા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ મોક્ષ માટે યાઓ ? ॥ ૪ ॥ જેનાં વાક્યો શ્રી રમણે પાગીને દેવોને અમૃતપાનમાં પળ લજ્જાજ ધાય, એવા, તથા જગતને હિતકારી છે વાળી નેમતી, અને મુનિઓના સ્વામિ એવા તે શ્રીવર્ધમાન પ્રભુને નમસ્કાર કરું છું. ॥ ૫ ॥ તે તથા બીજા જિને-ગારોને મસ્તકથી નમસ્કાર કરીને, અને ગુરુઓના ગુણોને ધ્યાને, તથા સરસ્વતી સંબંધિ તેજને ધારણ કરીને ત્રિભિન્ન પ્રકારની વૈરાગ્ય કથાને કરું છું ॥ ૬ ॥ વૈરાગ્યરૂપી અમૃતના રસથી સિંચાણાં ઉત્તમ પાનનો જેવી અંતઃકરણને તુષ્ટિ આપે છે, તેવી તુષ્ટિ વિદ્વાનોને, બાંસલી, બીણા, ઘડંગ તથા સંગીત-આસ્વાદ્ય યદ્વાક્યરસં બુધાનાં । પીયૂષપાનેડપિ જ્ઞવેદ્ ઘૃણેવ ॥ નમામિ તં વિશ્વજનીનવાચં । વાચંયમેદં જિનવર્ધમાનમ્ ॥ ૫ ॥ એતાંસ્તથાન્યાન્ પ્રણિપત્ય મૂર્ધ્ના । જિનાનનુધ્યાય ગુણાન્ ગુરુણામ્ ॥ સારસ્વતં ચ પ્રણિધાય ધામ । કરોમિ વૈરાગ્યકથાં વિચિત્રામ્ ॥ ૬ ॥ સૂક્તાનિ વૈરાગ્યસુધારસેન । સિક્તાનિ તુષ્ટિં દદતે યથાંતઃ ॥ તથા બુધાનાં ન હિ વેશુવીણા-મૃદંગસંગી-તકલાવિલાસાઃ ॥ ૭ ॥ વ્યામ્નો યથેદુઃ સદનસ્ય દીપો । હારસ્ય સારસ્તરલો યથા વા ॥ વનસ્ય મૂષા ચ યથા મધુશ્રી-જ્ઞાનસ્ય વૈરાગ્યમતિસ્તથૈવ ॥ ૮ ॥ સાધારણીજ્ઞાનવિધો-રશેપાઃ । શેષાઃ કલાઃ કે કલયંતિ નોચ્ચૈઃ ॥ ધત્તે પદં યા જ્ઞવમૂર્ધ્નિ તાં યઃ । પ્રેક્તે વૈરાગ્ય-કલાં સ ધન્યઃ ॥ ૯ ॥ શમાશ્રિતસાષ્ટરસાવશિષ્ટ-પ્રકૃષ્ટવૈરાગ્યરસવૃત્તત્વમ્ ॥ વિનાસ્ત્યુપાયો મુવિ કોડપિચારુ-ર્નજ્ઞાનગર્વજ્વરશાંતિદેતુઃ ॥ ૧૦ ॥

કલાના વિલાસો હરેહર આપતા નથી. ॥ ૭ ॥ આકાશનું ભૂષણ જેમ ચંદ્ર છે, ઘરનું ભૂષણ જેમ દીપક છે, હારનું ભૂષણ જેમ ચગદું છે, તથા વનનું ભૂષણ જેમ વસંતની શોભા છે, તેમ જ્ઞાનનું ભૂષણ વૈરાગ્યની શુદ્ધિ છે. ॥ ૮ ॥ જ્ઞાનરૂપી ચંદ્રની બાકીની સઘલી સાધારણ કલાઓને કોણ હંચે પ્રકારે જાણતા નથી? પણ જે કલા સંસારના મસ્તકપર (વ્યંગ્યે-મહાદેવના મસ્તકપર) પગ મુકે છે તે વૈરાગ્યકલાને જે જુદા છે તેનેજ ધન્ય માનવો. ॥ ૯ ॥ સમતારૂપી અગ્નિથી તપેલાં ઓઠે રસોમાંથી બાકી રહેલા ઉત્તમ વૈરાગ્યરૂપી

રસની ગોળીવિના પૃથ્વીપર જ્ઞાનના ગર્વરૂપી તાવની શાંતિના હેતુરૂપ (બીજો) કોઈ પળ ઉપાય નથી. ॥ ૧૦ ॥ ક્લેશ વિના વશ કરેલ છે પૃથ્વી જૈને, તથા લોકોએ કરેલી સ્તુતિથી મેલવેલ છે કીર્તિ જૈને, અને જ્ઞાનાદિક રત્નોથી ભરેલ છે મંડાર જૈનો એવું વૈરાગ્યરૂપી રાજ્ય કોને હિતકારક નથી ? ॥ ૧૧ ॥ મૃત્યુસુધિ પળ મનોહર, અને પરિણામે (અંતે) પળ મનોહર, નિર્મલ અંગવાલી, તથા મજબૂત ગાંઠોવાલી, એવી વૈરાગ્યલક્ષ્મી વિના જગતમાં વિદ્વાનોને બીજી કોઈ પળ સ્ત્રી રુચિકારક નથી લાગતી. ॥ ૧૨ ॥ સુસ્થિત રાજાની (જિનરાજની) કૃપાંથી મલેલો એવો વૈરાગ્યરૂપી મિત્ર, વાચાલ એવા લલ પુરુષની આંખે પાદો બાંધીને વિવેકરૂપી રત્નને દેખાડેજ છે ॥ ૧૩ ॥ નાના પ્રકારના આધ્યાત્મિક ભાવોરૂપી

સામ્રાજ્યમલ્લેશવશીકૃતોર્વી । जनप्रणीतस्तुतिलब्धकीर्ति ॥ ज्ञानादिरत्नैः परिपूर्ण-कोशं ।
वैराग्यरूपं हितकृन्न कस्य ॥ ११ ॥ आपातरम्यां परिणामरम्यां । सुनिर्मलांगीमलपात्रगा-
त्राम् ॥ रुच्या बुधानां ललनास्ति कापि । वैराग्यलक्ष्मीं न विना जगत्याम् ॥ १२ ॥ वैराग्य-
मित्रं कृतिनां पवित्रं । लब्धं प्रसादान्नृपसु स्थितस्य ॥ प्रदर्शयत्येव विवेकरत्नं । विधाय वाचाट-
खलाक्षिबंधम् ॥ १३ ॥ नानाविधाध्यात्मिकभ्रावरत्न-प्रभ्राभ्रेश्चासितचिन्तितौ ॥ परिस्फु-
रन्मूलगुणैर्दुकांता-न्निबद्धसत्कुट्टिमसन्निवेशे ॥ १४ ॥ विसृत्वैरुत्तरसद्गुणौघैः । प्रपंचितानं-
तंवितानशोन्ने ॥ स्वकर्मरंध्राख्यगवाक्षलंबि-भुक्तावचूलोपमधीगुणौघे ॥ १५ ॥

રત્નોની કાંતિના સમૂહથી ભાસુર થएला, ચિત્તરૂપી ભાંતવાલા, સ્ફુરાયમાન એવા મૂલ ગુણોરૂપી ચંદ્રકાંત મણિઓથી જડેલ છે ઉત્તમ અગાસીના ભાગો જેમાં, વિસ્તાર પામતા તથા ઉત્તમ એવા ઉત્તર ગુણોં કરીને બનાવેલા એવા અનંત ચંદરવાઓની શોભાવાલા, પોતાના કર્મવિવર નામના ધ્વજરૂપ પ્રતે લડકેલા મોતીના હુમલા સરખા છે બુદ્ધિના ગુણોના સમૂહો જેમાં, નિર્મલ વાસનાઓથી સુગંધિ કરેલા, ઉત્તમ વીર્યરૂપી કર્પૂરની રજથી મનોહર થएला, વિસ્તાર પામતી એવી શ્રુતધારણાઓરૂપી કસ્તૂરીઓથી સુગંધિ કરેલા, આત્મવિલાસથી સિદ્ધ થएला એવા હાયાના સમુહોથી નાશ પામેલ

તે માન્યા કર્મોથી ગર્ભીનો પ્રચાર જેમાં, શીલલીલા નામના ફુવારાઓથી હમેશાં શીતલતાને પ્રાપ્ત થત્યા, ત્યાં વૈરાગ્યરૂપી મેદોલમાં સંવરની શુદ્ધિરૂપી પુષ્પોથી ખરલી નિર્વિકલ્પતારૂપી શય્યામાં જે મહાનુભાવી મુગે કરીને જેમ થાય તેમ સમતા નામની ધર્મપત્નિની સાથે સુતેલા છે તે મુનિઓની તરેતર આ ગૃહસ્થપણની સ્થિતિરૂપ સુખની ભૂમિ છે, અને વીજા ગૃહસ્થો તો સંસારરૂપી વનમાં ભમતા ત્યાં દરિણો સરલા છે. ॥ ૧૪ ॥ ૧૫ ॥ ૧૬ ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥ ૧૯ ॥ અદ્ધા, ધીરજ, ક્ષમા, દયા

પ્રધૂપિતે નિર્મલવાસનાન્નિઃ । સુસત્વકર્પૂરરજોઽન્નિરામે ॥ વિસૃત્વરીન્નિઃ શ્રુતધારણાન્નિઃ ।

કસ્તૂરિકાન્નિઃ સુરન્નીકૃતે ચ ॥ ૧૬ ॥ ગયાન્નૈર્ધ્વસ્તસમસ્તકર્મ-ધર્મપ્રચારે સ્વવિલાસ-સિદ્ધેઃ ॥ નીતે સદા શીતલતાં ચ શીલ-લીલાન્નિધૈઃ સાંક્રમિકાંબુયંત્રૈઃ ॥ ૧૭ ॥ વૈરાગ્યસન્ન્ય-વિકલ્પતલ્પે । સ્થિતા ભૂતે સંવરશુદ્ધિપુષ્પૈઃ ॥ મહાનુભાવાઃ સહ ધર્મપત્ન્યા । સુખં શયંતે સમતાલયયા યે ॥ ૧૮ ॥ તેષાં મુનીનાં યત્નુ તાત્વિકીયં । ગૃહસ્થતાવસ્થિતિશર્મન્નૂમિઃ ॥ ૧૯ ॥ ગૃહસ્થાસ્તુ પરિશ્રમંતઃ । સંસારકાંતારમૃગસ્વરૂપાઃ ॥ ૨૦ ॥ અદ્ધાધૃતિકાંતિદયાસુમેધા-મુ-ખ્યાપ્સરોન્નિર્વિલસત્યજન્નમ્ ॥ વૈરાગ્યરૂપે યત્નુ નંદને યઃ । શક્રોઽપિ કસ્તસ્ય મુનઃપુરસ્તાન્ ॥ ૨૧ ॥ રસાંતરસ્યેહ કથા તથાત્વં । કરોતિ જ્ઞાવૈરૂપનીયમાનૈઃ ॥ બાહ્યૈઃ સ્વમાન્યંતરશુદ્ધ-રૂપ । મૈકૈવ વૈરાગ્યકષોપધતે ॥ ૨૨ ॥ સ્વતઃ સતામાચરગોચરત્વા-દસ્યાં યત્નનામરુચર્ન દોષઃ ॥ ન કલ્પવલ્લિઃ કરન્નાનન્નીષ્ટે-ત્યુપેત્યકીર્તિં વિબુધોપસેવ્યા ॥ ૨૩ ॥

તથા ઉત્તમ બુદ્ધિ આદિકરૂપી અપ્સરાઓ સાથે વૈરાગ્યરૂપી નંદનવનમાં જે માણસ હમેશાં વિલાસ કરે છે, તે મુનિની આગલ હંદ્ર પળ શાં હિસાબમાં છે? ॥ ૨૦ ॥ આ જગમાં રસાંતરની કથા, લેંચીને લાવેલા ત્યાં બાહ્ય ભાવોથી પોતાનું કાર્ય બજાવે છે, અને એક વૈરાગ્યની કથાજ આત્માના અંતરના શુદ્ધરૂપને ધારણ કરે છે. ॥ ૨૧ ॥ આ વૈરાગ્યકલ્પલતામાં સજ્જનોનો પોતાની મેલેજ આદર હોવાથી, તેમાં લઘ્ન માણસોની અરુચિનો દોષ અમો લેલવતા નથી, (કેમકે) દેવોથી સેવનીક એવી કલ્પવેલી ય્યારે

उंटोने वहाली लागती नथी, तेथी ते कंइ अपकीर्तिने पामती नथी. ॥ २२ ॥ खल माणसोनी अप्री-
 तिना भयथी विद्वानोए धर्मकथाना आश्रयनो उपक्रम तजवो नही, जो एम न होय, तो मलोत्प-
 त्तिनी बिकथी माणसोने वखोनों उपभोग पण शी रीते घटी शके ? ॥ २३ ॥ अंधकारोना समुहोथी
 पेहेलां नहीं स्पर्श कराएला एवा आकाशमां जो चंद्रनी गति थाय, तो सज्जनोनी वाणीना निर्दोष
 मार्गमां दुर्जनोथी गमन थाय ! (अर्थात् ते बने बाबतो असंभवित छे.) ॥ २४ ॥ सांभलवा लायक
 एवा शास्त्रभावमां खलोनी बुद्धि खुंचती नथी, पण तेमांथी खोटां दूषणोने शोधवामां खुंचे छे; केमके,

उपक्रमो धर्मकथाश्रयो न । त्याज्यः खलाप्रीतिन्निया प्रबुद्धैः ॥ नो चेन्मलोत्पत्तिभिया
 जनानां । वस्त्रोपपन्नोगोऽपि कथं घटेत ॥ २३ ॥ अस्पृष्टपूर्वे तमसां समूहै—श्वारो यदि स्याद्भ-
 गने सुधांशोः ॥ अदूषिते वर्त्मनि दुर्जनैः स्या—द्विस्तदा साधुजनस्य वाचाम् ॥ २४ ॥ श्रव्ये
 खलानां नहि शास्त्रभावे । बुद्धिः परं मज्जति कूटदोषे ॥ चंचुर्विहायैव हि पद्मखंमं । सद्यः
 पुरीषे पतति द्विकानाम् ॥ २५ ॥ न प्रत्ययाहर्हा प्रकृतिः खलानां । न चारुरूपं समुपैति किं-
 चित् ॥ संस्कारहीनामिति तामपेक्ष्य । कोवा क्रियां साधयितुं यतेत ॥ २६ ॥ गुणः खल-
 स्याप्ययमग्र्य एव । यद्वेषचिंतादहनाज्जिहीढम् ॥ तदास्यशाणे परिघृष्यमाणं । सतां वचः-
 शस्त्रमुपैति दीप्तिम् ॥ २७ ॥ पीयूषसृष्टिर्न सतां स्वप्नावात् । संसारसिंघावधिकास्ति धातुः ॥
 दोषैकदृष्टिव्यसनात्खलानां । न कालकूटस्य परा च सृष्टिः ॥ २८ ॥

कागडाओनी चांच पद्मखंडने तजीने तुरत विष्टानी अंदर पडे छे. ॥ २५ ॥ खल माणसोनी प्रकृति
 विश्वास लायक नथी, तेम कंइ पण मनोहर स्वरूपने प्राप्त थती नथी, माटे एवी रीतनी संस्कार विनानी
 खलोनी ते प्रकृतिनी अपेक्षा राखीने क्यो माणस कार्य साधवाने घत्न करे ? कोइ पण करे नहीं ॥ २६ ॥
 खल माणसनां आ पण (एक) मोटोज गुण छे, केमके, जेनी दोषनी चितारुपी अग्निथी आलिंगित
 थएलं, अने तेना मुखरुपी सराणापर घसाएलं एबुं सज्जनोनुं वचनरुपी शास्त्र उलटुं तेजने पामे छे. ॥ २७ ॥

आ संसाररूपी समुद्रमां सज्जनोना स्वभावथी अधिक कोइ ब्रह्मानी अमृतनी सृष्टि नथी, अने खल माणसोना दोषदृष्टिना व्यसन शिवाय बीजी कोइ झेरनी सृष्टि नथी. (अर्थात् सज्जनोना स्वभाव अमृत सरखो छे, अने खल माणसोना स्वभाव झेर सरखो छे) ॥ २८ ॥ परीक्षारूपी मंथाचलथी ग्रंथरूपी समुद्रने मथते छते आंधला (पक्षे-महादेव) एवा खलमाणसे पोताना कंठमां दोषरूपी झेरने धारण कर्युं, तथा उत्तम पुरुषे (पक्षे-श्रीकृष्णे) गुणोने ग्रहण करनारी लक्ष्मी लीधी. ॥ २९ ॥ खल माणसोना अपवादीथी घसातो एवो पण सज्जनोना गुणोना समूह प्रकाशने पामे छे, (केमके)

ग्रंथांबुराशौ मथिते परीक्षा-मंथाङ्गिणा दोषविषं स्वकंठे ॥ विरूपनेत्रेण धृतं खलेन । गुणग्र-
हश्रीः पुरुषोत्तमेन ॥ २९ ॥ विघृज्यमाणोऽपि खलापवादैः । प्रकाशतां याति सतां गुणौघः ॥
छन्मृज्यमाणः किमु भद्रमपुनै । न दर्पणो निर्मलतामुपैति ॥ ३० ॥ कथान्यथा स्यान्न खल-
प्रलापै । यी सज्जनेनानुग्रहीतन्नावा ॥ प्रयाति विश्वेऽर्ककृतः प्रकाशो । न धूकपूत्कारपरंपरा-
न्निः ॥ ३१ ॥ न दुर्जनैराकुलिता अपीह । निन्नस्वप्नावाः सुजना भवन्ति ॥ प्रपद्यते वज्र-
मणिर्न भेद । मयोधनैरप्युपनिध्यमानः ॥ ३२ ॥ निगूढन्नावान् विशदी करोति । तमः सम-
स्तं परिसंवृणोति ॥ दोषोद्भवेऽप्यन्यगुणप्रदर्शि । धाम प्रदीपस्य सतां च वृत्तम् ॥ ३३ ॥

भद्रमना समुद्रोथी घसातो एवो ओरिसो शु निर्मलपणाने पामतो नथी ? ॥ ३० ॥ जे कथाने सज्जनोए आदरमान आपेछुं, ते कथा खलोना बकवादोथी अन्यथा थाय नहीं, (केमके) जगतमां सुर्घे करेलो प्रकाश छुवडोना पोकारोनी ओणिओथी चाल्यो जतो नथी. ॥ ३१ ॥ आ जगतमां दुर्जनोए दुःखित करेला एवा पण सज्जनो चलित स्वभाववाला थता नथी, केमके लोखंडना घणोथी पण भेदातो एवो हीरो भंगने प्राप्त थतो नथी. ॥ ३२ ॥ सज्जनोनुं आचरण तथा दीपकनुं तेज बन्ने सरखां छे केमके ते निगूढ भावोने प्रकाशित करे छे, सघला अज्ञानने (पक्षे-अंधकारने) आच्छादित करे छे, अने दूषणोनी

(પક્ષે-રાત્રીની) ઉત્પત્તિમાં પળ અન્યોના ગુણોને દેખાડનાર છે. ॥ ૩૩ ॥ નીચ માણસ પળ ચેરેલર સંજ્જનના અનુગ્રહથી (પોતાની) હલકાઈને છોડીને કીર્તિ પામે છે; (કેમકે) નીચે ગમન કરનારી એવી પળ ગંગા, મહાદેવના મસ્તકપરના નિવાસથી શું “ દેવનદી ” એવા (નામથી) પ્રસિદ્ધ ન થઈ? (અર્થાત્ થઈ જ) ॥ ૩૪ ॥ સૂર્યનો ઉદય होते छते જેમ અંધકારના સમૂહથી, તથા ચંદ્રના કિરણોનો પ્રચાર होते छते જેમ ઘળા તાપથી બીક होती નથી, તેમ અમારા પ્રતે સંજ્જનોની કૃપા होते छते, દુર્જનોના દોષ-ળોના વચનથી (અમોને) કંઈ પળ બીક નથી ॥ ૩૫ ॥ તેથી સંજ્જનોના આલંબનથી, અને ચલોની ઉપેક્ષાથી,

નીચોડપિ નૂનં સદનુગ્રહેણ । કતિં વિહાયાન્યુપયાતિ કીર્તિમ્ ॥ ન નિમ્નગાપિ પ્રશિતા સુરાણાં ।
નદીતિ કિં શંકરમૌલિવાસાત્ ॥ ૩૪ ॥ સૂર્યોદયે ધ્વાંતરરાદિવોચ્ચૈ । સ્તાપાદિવેદોઃ કિરણ-
પ્રચોરે ॥ અનુગ્રહે સાધુજનસ્ય પ્રીતિ । નેકાપિનો દુર્જનદોષવાદાત્ ॥ ૩૫ ॥ તસ્માત્સદાલં-
બનતઃ ચલનાના-સુપેક્ષાદક્તશુલ્પકૈઃ ॥ અન્નંગવૈરાગ્યસમૃદ્ધિકલ્પ-વલ્લીવિવૃદ્ધૌ યતિત-
વ્યમાર્યઃ ॥ ૩૬ ॥ યથેહ કાલઃ સુખમાદિરૂપઃ । કલ્પદ્રુમોત્પત્તિકૃદન્યુપેતઃ ॥ બુધાસ્તથા-
સ્યાઃ ચલુપુજ્જ્વાના-માવર્તમંત્યં પ્રવદંતિ હેતુમ્ ॥ ૩૭ ॥ અસ્મિંસ્તથા પ્રવ્યતયા મલસ્ય ।
કયેણ શુઃ સમુદેતિ ધર્મઃ ॥ યન્નાન્યથા જંતુરૈવેતિ હેયે-તરાદિન્નાવાન્ હૃદયે યથાસ્થાન્
॥ ૩૮ ॥ સ્થિરાન્ યથાર્થાન્ બ્રમણક્રિયોત્થ-શક્તયા ચલાન્ પશ્યતિ સંયુતોડગી ॥ તથોગ્ર-
જન્મબ્રમશકિયુક્તઃ । પશ્યત્યુપોદયતયૈવ હેયાન્ ॥ ૩૯ ॥

અક્ષીણ શુદ્ધપક્ષવાલા આર્યોં અભંગ વૈરાગ્યની સમૃદ્ધિરૂપી કલ્પવૈલીની વૃદ્ધિ કરવામાં પ્રયત્ન કરવો-
॥ ૩૬ ॥ જેમ અહીં કલ્પવૃક્ષોની ઉત્પત્તિ કરનારો સુખમાદિરૂપ કાલ આવેલો છે, તેમ પુદ્ગલપર્યટનના
છેડાના ભાગને, આ વૈરાગ્ય કલ્પવૃક્ષોનો ચેરેલર હેતુ પંડિત લોકો કહે છે. ॥ ૩૭ ॥ વલી તે પુદ્ગલપર્ય-
ટનના અંતમાં ભવ્યપળાથી (મિથ્યાત્વરૂપી) મેલના ક્ષયથી શુદ્ધ ધર્મઉદય પામે છે, કેમકે તે વિના
પ્રાણી હૃદયમાં હેયોપાધેય આદિક ભાવોને યથાર્થ જાણતો નથી. ॥ ૩૮ ॥ બ્રમણની ક્રિયાથી ઉત્પન્ન

થપ્તી શક્તિ કરીને યુક્ત થયેલો પ્રાણી જેમ સ્થિર પદાર્થોને ચલિત થયેલા જુએ છે, તેમ ભયંકર એવા જન્મના ભ્રમણની શક્તિથી યુક્ત થયેલો પ્રાણી, હેય એટલે તજવા લાયક પદાર્થોને ઉપાદેયપણાથી જ એટલે ગ્રહણ કરવાલાયકપણાથી જ જુએ છે. ॥ ૩૯ ॥ તે જન્મભ્રમણની શક્તિનો નાશ, અહીં તત્ત્વથી કથંચિત્ હેત્વંતરથી પ્રાપ્ત થયેલા એવાકાલના અનુભાવથી છેલ્લા પુદ્ગલવિવર્તમાં ધાય, કેમકે હેતુઓનો સમુદ્ધ માંદોમાંદું વલગીને રહેલો છે. ॥ ૪૦ ॥ આજગતમાં મુનિઓ તે વિચિત્રપ્રકારના કાલને ધર્મનો તારુણ્યકાલ કહેછે, અને ગુપ્ત થયેલ છે અંદર ભોગરાગ જેમાં એવા તેથી બાકી રહેલા કાલને ભવનો બાલ્યકાલ કહેછે. ॥ ૪૧ ॥ વલી અનુક્રમે ભવનો બાલ્યકાલ વ્યતીત થયે છે તે ધર્મનો જે રાગ ઉત્પન્ન

તત્ત્વકિ નાશસ્તિત્વહ તત્ત્વતઃસ્યાત્ । કાલાનુભાવાચ્ચરમે વિવર્તે ॥ હેત્વંતરેણોપગતાત્કથંચિ-
ક્ષેતુવ્રજો યેન મિથોડુનુબદ્ધઃ ॥ ૪૦ ॥ પ્રાહુસ્તમેનં મુનયોડત્રધર્મ--તારુણ્યકાલં સ્વલુ ચિત્રરૂ-
પમ્ ॥ તત્તોડવશિષ્ટં પ્રવબાલ્યકાલ--માઞ્ઞાદિતાત્ર્યંતરન્નોગરાગમ્ ॥ ૪૧ ॥ ઉત્પદ્યતે યસ્ત્વશ્ર-
ધર્મરાગઃ । ક્રમાદૂવ્યતીતે પ્રવબાલ્યકાલે ॥ તમેવ વૈરાગ્યસમૃદ્ધિકલ્પ--વલ્લ્યા બુધા વીજમુદા-
હરંતિ ॥ ૪૨ ॥ પ્રવર્ધમાનાશુભ્રજાવધારા--કાદંબિનીધ્વંસનચંડવાતઃ ॥ સદ્ધર્મરાગો ગદિતો
ગુણાના--મુત્પન્નિહેતુર્વિપદાં પ્રમાશ્રી ॥ ૪૩ ॥ દૃષ્ટ્વા સદાચારપરાન્ જનાન્ યા । શુદ્ધપ્રશંસા-
ન્વિતતત્ત્વિકીર્ષા ॥ સદ્ધર્મરાગઃ સહિ મોક્ષવીજં । ન ધર્મમાત્રપ્રણિધાનરૂપઃ ॥ ૪૪ ॥

થાયછે, તેનેજ પંડિત લોકો વૈરાગ્યની સમૃદ્ધિરૂપ કલ્પવલ્લીનું વીજ કહેછે. ॥ ૪૨ ॥ વૃદ્ધિ પામતી એવી અશુભ ભાવોની ધારારૂપી મેધમાલાને નાશ કરવામાં પ્રચંડ વાયુ સરલો, અને ગુણોની ઉત્પત્તિના સ્થાનકરૂપ, તથા આપદાઓને નાશ કરનારો એવો સદ્ધર્મનો રાગ કહેલોછે. ॥ ૪૩ ॥ ઉત્તમ આચારમાં તત્પર થયેલા માણસોને જોઈને, (તેઓની) શુદ્ધ પ્રશંસા પૂર્વક તે સદાચારને કરવાની જે ઇચ્છા, તેનું નામ “સદ્ધર્મ રાગ” છે; અને તે મોક્ષનું વીજ છે; પણ ધર્મમાત્રને અંગીકાર કરવારૂપ ધર્મરાગ (મોક્ષનું વીજ) નથી. ॥ ૪૪ ॥

તેથી કરીનેજ પંડિતોએ ભક્તિથી મનોહર એવાં જિનયાત્રા, જિનસ્નાત્ર આદિક બાહ્ય અનુષ્ઠાનો કહેલાં છે; કેમકે, તેઓ સમ્યક્ દર્શનના બીજાધાનને ધારણ કરનારાં છે. ॥૪૫॥ બીજાઓ તો ધર્મના અંગી-કાર માત્રનેજ તેનું બીજ કહે છે, તે વાજબી નથી; કેમકે મોક્ષનો આશય પણ નિબિડ અને નિર્મલ એવું છેછું પુદ્ગલપરાવર્તન હોતે છતે થાય છે, ત્યારે તેના હપાયના રાગની તો વાતજ શી કરવી ? ॥ ૪૬ ॥ ધર્મની જે દૃષ્ટ વિશુદ્ધિ છે, તે વિષય, સ્વરૂપ અને અનુબંધરૂપે ત્રણ પ્રકારની છે, અને તે સર્વે પણ મોક્ષાર્થને અપેક્ષીને સાક્ષાત્ પરંપરાના હેતુપણાથી શુભ આશાવાલી છે ॥૪૭॥ શુદ્ધ ક્રિયાની ઇચ્છાના

બાહ્યાન્યુદારાણિ જિનૈર્યાત્રા--સ્નાત્રાદિકર્માણ્યત એવમ્નત્યા ॥ બુદ્ધેઃ સમાલોકકલોકવી-જા--ધાનાવહત્વાદુપવૃંહિતાનિ ॥ ૪૮ ॥ અન્યે તુ ધર્મપ્રણિધાનમાત્રં । બીજં જગુર્યન્ન શિવાશ-યોઽપિ ॥ ઘનેઽમલેઽનંત્યવિવર્તેગેસ્યા--દ્વાબ્યં પુનઃ કિંતદુપાયરાગે ॥૪૯॥ ધર્મસ્ય ચેષ્ટા વિષય-સ્વરૂપા--નુબંધનિષ્ટા ત્રિવિધા વિશુદ્ધિઃ ॥ સર્વોપિ મોક્ષાર્થમેપેક્ષ્ય સાક્ષા--ત્પરંપરાહેતુતયા શુન્નાશા ॥ ૪૭ ॥ શુદ્ધિક્રિયેન્ના વિષયોઽનુબંધઃ । સ્થાનેઽકુરસ્યાન્નિહિતોઽત્રબુદ્ધેઃ ॥ અસંજિ-હાસા સદુપાયલિપ્સા । બુદ્ધિદ્વિપત્રીપરિણામપ્રાજઃ ॥ ૪૮ ॥ અન્વેષણા યા તદુપાયનિષ્ટા--તત્ત્વેક્ષણવ્યાપૃતયોગદૃષ્ટ્યા ॥ અસદ્ગ્રહેત્તીર્ણવિચારચારુઃ--સ્કંધસ્વરૂપા પ્રણિગદ્યતે સા ॥ ૪૯ ॥ તતઃ પ્રવૃત્તિઃ શમસંયુતા યા । વૈરાગ્યહેતૌ વિવિધે વિચિત્રા ॥ સત્યક્રમાબ્રહ્મદયા-દિકે સા । યત્ર પ્રવાલાદિસમા પવિત્રા ॥ ૫૦ ॥

વિષયવાલા અનુબંધને અહી પંડિતોએ તે વૈરાગ્યકલ્પવેલીના અંકુરોને સ્થાનકે કહેલો છે, કે જે અંકુરો, અસત્યને તજવાની ઇચ્છાની અને સદુપાયને ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છાની બુદ્ધિરૂપી બે પત્રોને ભજનારો છે. ॥ ૪૮ ॥ તેના હપાયમાં નિષ્ઠ તથા કદાગ્રહથી હતરેલા વિચારથી મનોહર થએલી, એવી તત્ત્વના જોવામાં વાપરેલી યોગદૃષ્ટિથી જે અન્વેષણા કરવી, તે, વેલડીના સ્કંધરૂપ કહેવાયછે. ॥ ૪૯ ॥ પછી વિવિધ પ્રકારના સત્ય, ક્ષમા, બ્રહ્મ, તથા દયાદિકરૂપ વૈરાગ્યના હેતુમાં વિચિત્ર પ્રકારની સમતા

થપ્તી શક્તિ કરીને યુક્ત થયેલો પ્રાણી જેમ સ્થિર પદાર્થોને ચલિત થયેલા જુએ છે, તેમ ભયંકર એવા જાન્મના ધ્રમણની શક્તિથી યુક્ત થયેલો પ્રાણી, હેય એટલે તજવા લાયક પદાર્થોને હપાદેયપણાથી જ એટલે પ્રદાન કરવાલાયકપણાથી જ જુએ છે. ॥ ૩૧ ॥ તે જન્મધ્રમણની શક્તિનો નાશ, અહો તત્ત્વથી કથંચિત્ત્વ હેત્વંતરથી પ્રાપ્ત થયેલા એવાકાલના અનુભાવથી છેલ્લા પુહ્લવિવર્તમાં થાય, કેમકે હેતુઓનો સમુદ્ માંદામાંદું વલગીને રહેલો છે. ॥ ૪૦ ॥ આજગતમાં મુનિઓ તે વિચિત્રપ્રકારના કાલને ધર્મનો તારુણ્યકાલ કહેછે, અને ગુપ્ત થયેલ છે અંદર ભોગરાગ જેમાં એવા તેથી બાકી રહેલા કાલને ભવનો બાલ્યકાલ કહેછે. ॥ ૪૧ ॥ વલી અનુક્રમે ભવનો બાલ્યકાલ વ્યતીત થયે છે તે ધર્મનો જે રાગ ઉત્પન્ન

તત્ત્વકિ નાશસ્તિવહ તત્ત્વતઃસ્યાત્ । કાલાનુભાવાચ્ચરમે વિવર્તે ॥ હેત્વંતરેણોપગતાત્કથંચિ-
ત્ત્વેતુવ્રજો યેન મિથોડુનુબદ્ધઃ ॥ ૪૦ ॥ પ્રાહુસ્તમેનં મુનયોડ્વધર્મ--તારુણ્યકાલં ચલુ ચિત્રરૂ-
પમ્ ॥ તતોડ્વશિષ્ટં ત્રવબાલ્યકાલ--માઞ્ઠાદિતાન્ત્યંતરન્નોગરાગમ્ ॥ ૪૧ ॥ નુત્પદ્યતે યસ્ત્વશ્ર-
ધર્મરાગઃ । ક્રમાદ્વ્યતીતે ત્રવબાલ્યકાલે ॥ તમેવ વૈરાગ્યસમૃદ્ધિકલ્પ--વલ્લયા બુધા બીજમુદા-
હરંતિ ॥ ૪૨ ॥ પ્રવર્ધમાનાડ્વુત્ત્રાવધારા--કાદંબિનીધ્વંસનચંડવાતઃ ॥ સદ્ધર્મરાગો ગદિતો
ગુણાના--સુત્પન્નિહેતુર્વિપદાં પ્રમાશી ॥ ૪૩ ॥ દૃષ્ટ્વા સદાચારપરાન્ જનાન્ યા । શુદ્ધપ્રદંસા-
ન્વિતતત્ત્વિકીર્ષા ॥ સદ્ધર્મરાગઃ સહિ મોક્ષબીજં । ન ધર્મમાત્રપ્રણિધાનરૂપઃ ॥ ૪૪ ॥

થાયછે, તેનેજ પંડિત લોકો વૈરાગ્યની સમૃદ્ધિરૂપ કલ્પવલ્લીનું બીજ કહેછે. ॥ ૪૨ ॥ વૃદ્ધિ પામતી એવી અશુભ ભાવોની ધારારૂપી મેધમાલાને નાશ કરવામાં પ્રચંડ વાયુ સરલો, અને ગુણોની ઉત્પત્તિના સ્થાનકરૂપ, તથા આપદાઓને નાશ કરનારો એવો સદ્ધર્મનો રાગ કહેલોછે. ॥ ૪૩ ॥ ઉત્તમ આચારમાં તત્પર થયેલા માણસોને જોઈને, (તેઓની) શુદ્ધ પ્રદંસા પૂર્વક તે સદાચારને કરવાની જે ઇચ્છા, તેનું નામ “ સદ્ધર્મ રાગ ” છે; અને તે મોક્ષનું બીજ છે; પણ ધર્મમાત્રને અંગીકાર કરવારૂપ ધર્મરાગ (મોક્ષનું બીજ) નથી. ॥ ૪૪ ॥

તેથી કરીનેજ પંડિતોએ ભક્તિથી મનોહર એવાં જિનયાત્રા, જિનસ્નાત્ર આદિક બાહ્ય અનુષ્ઠાનો કહેલાં છે; કેમકે, તેઓ સમ્યક્ દર્શનના બીજાધાનને ધારણ કરનારાં છે. ॥૪૬॥ બીજાઓ તો ધર્મના અંગી-કાર માત્રનેજ તેનું બીજ કહે છે, તે વાજબી નથી; કેમકે મોક્ષનો આશય પળ નિબિડ અને નિર્મલ એવું છેછું પુદ્ગલપરાવર્તન હોતે છતે થાય છે, ત્યારે તેના ઉપાયના રાગની તો વાતજ શી કરવી ? ॥ ૪૬ ॥ ધર્મની જે ઇષ્ટ વિશુદ્ધિ છે, તે વિષય, સ્વરૂપ અને અનુબંધરૂપે ત્રણ પ્રકારની છે, અને તે સર્વે પળ મોક્ષાર્થને અપેક્ષાને સાક્ષાત્ પરંપરાના હેતુપણથી શુભ આશાવાલી છે. ॥૪૭॥ શુદ્ધ ક્રિયાની ઇચ્છાના

બાહ્યાન્યુદારાણિ જિનૈંડ્યાત્રા--સ્નાત્રાદિકર્મોણ્યત એવમ્નક્ત્યા ॥ બુદ્ધેઃ સમાલોકકલોકવી-જા--ધાનાવહત્વાદુપબુંહિતાનિ ॥ ૪૮ ॥ અન્યે તુ ધર્મપ્રણિધાનમાત્રં । બીજં જગુર્યન્ન શિવાશ-યોઽપિ ॥ ઘનેઽમલેઽનંત્યવિવર્તેગેસ્યા--દ્વાચ્યં પુનઃ કિંતદુપાયરાગે ॥૪૯॥ ધર્મસ્ય ચેષ્ઠા વિષય-સ્વરૂપા--નુબંધનિષ્ઠા ત્રિવિધા વિશુદ્ધિઃ ॥ સર્વાપિ મોક્ષાર્થમેપેક્ષ્ય સાક્ષા--ત્પરંપરાહિતુતયા શુન્નાશા ॥ ૪૭ ॥ શુદ્ધક્રિયેન્ના વિષયોઽનુબંધઃ । સ્થાનેઽકુરસ્યાન્નિહિતોઽત્રબુદ્ધેઃ ॥ અસલ્પિ-હાસા સદુપાયલિપ્સા । બુદ્ધિપત્રીપરિણામપ્રાજઃ ॥ ૪૮ ॥ અન્વેષણા યા તદુપાયનિષ્ઠા--તત્ત્વેક્ષણવ્યાપૃતયોગદૃષ્ટ્યા ॥ અસદ્ગ્રહોત્તીર્ણવિચારચારુઃ--સ્કંધસ્વરૂપા પ્રણિગદ્યતે સા ॥ ૪૯ ॥ તતઃ પ્રવૃત્તિઃ શમસંયુતા યા । વૈરાગ્યહેતૌ વિવિધે વિચિત્રા ॥ સત્યક્રમાબ્રહ્મદયા-દિકે સા । યત્ર પ્રવાલાદિસમા પવિત્રા ॥ ૫૦ ॥

વિષયવાલા અનુબંધને અહીં પંડિતોએ તે વૈરાગ્યકલ્પવેલીના અંકુરોને સ્થાનકે કહેલો છે, કે જે અંકુરો, અસત્યને તજવાની ઇચ્છાની અને સદુપાયને ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છાની બુદ્ધિરૂપી બે પત્રોને ભજનારો છે. ॥ ૪૮ ॥ તેના ઉપાયમાં નિષ્ઠ તથા કદાગ્રહથી ઉતરેલા વિચારથી મનોહર થયેલી, એવી તત્ત્વના જોવામાં વાપરેલી યોગદૃષ્ટિથી જે અન્વેષણા કરવી, તે, વેલડીના સ્કંધરૂપ કહેવાયછે. ॥ ૪૯ ॥ પછી વિવિધ પ્રકારના સત્ય, ક્ષમા, બ્રહ્મ, તથા દયાદિકરૂપ વૈરાગ્યના હેતુમાં વિચિત્ર પ્રકારની સમતા

સમિત જે પવિત્ર પ્રવૃત્તિ, તે જે વૈરાગ્યવહ્નીમાં કિસલયાદિક સરખી છે. ॥ ૬૦ ॥ વહ્ની અહીં ભાગ્યો-
દયથી વ્હી રીતની કર્તવ્યતા પ્રતે લેહ જનારું, ઉત્તમગુરુ, ધર્મ અને બંધુયોગાદિક જે પ્રાપ્ત થાય છે, તે
પહ્લીના પુણ્યસમૃદ્ધ મરહું જાણવું. ॥ ૬૧ ॥ મોહેને વશ થણા પ્રાણીઓની “ કુંમકુડીપ્રભાતના ” ન્યા-
યથી જે નિષ્ફલ પ્રવૃત્તિ થાય, તેને ફલદ્રુપ કરવાને સમ્યગ્ જ્ઞાનરૂપી કિરણવાલા ગુરુરૂપીજ સૂર્ય
સમર્થ છે. ॥ ૬૨ ॥ અજ્ઞાની લોકોને પાડી નાંખવાને હેતુરૂપ એવો મોહરૂપી મોટો અંધારો કુવો જે ગુપ્ત

સંપદ્યેતે સંનૃતમત્ર ચેતિ । કર્તવ્યતાયા ઉપનય્યકં યત્ ॥ જાગ્યોદયાત્સદ્ગુરુધર્મબંધુ-યોગા-
દિકં પુષ્પજ્વરોપમં તત્ ॥ ૫૧ ॥ મોહસ્પૃશાં કુંજકુડીપ્રજ્ઞાત-ન્યાયેન યા સ્યાદ્ધિપુલા પ્રવૃ-
ત્તિઃ ॥ ફલાવહાં કર્તુમિમાં સમર્થઃ । સદ્જ્ઞાનજ્ઞાનુર્ગુરુરેવ જ્ઞાનુઃ ॥ ૫૨ ॥ બ્રહ્માનન્નાજાં
વિનિપાતેદ્દેતુ-શ્વન્નોઽસ્તિ યો મોહમહાપદંધુઃ ॥ હસ્તે ગૃહિત્વા વિનિવાર્ય તસ્મા-જ્ઞનં નય-
ત્યધ્વનિ ધર્મબંધુઃ ॥ ૫૩ ॥ તતશ્ચ સદ્ધર્મપથોપદેશ-ત્સત્સંગમાચ્છોદ્ધિતસ્વવીર્યાત્ ॥ યો
જ્ઞાવધર્મસ્ય રહસ્યલાજ્ઞઃ । પચેલિમં તત્ફલમામનંતિ ॥ ૫૪ ॥ પ્રોક્તો જિનૈર્ઘૈરયમેવ મોક્ષ-
પ્રસાધકો નિશ્ચયતોઽનુપાધિઃ ॥ હ્ય્યાત્મકો નીતિકુલાદિજ્ઞાવી । ધર્મસ્તુ દત્વાન્યુદયં પ્રયાતિ
॥ ૫૫ ॥ વીજસ્ય સંપત્તિર્પીહ ન સ્યાદપશ્ચિમાવર્તવિવર્તકાલે ॥ એષાપિ યેનાતિશયેન ચાર્વી
જ્ઞવાન્નિનંદિત્વનિવૃત્તિલઙ્ગ્યા ॥ ૫૬ ॥

રહેલો છે, તે કુવાપાસેથી માણસનો હાથ છાલી પડતા વચાવીને ગુરુરૂપી ધર્મબંધુ તેને માર્ગે વઢાવે છે.
॥ ૫૩ ॥ પહ્લી સત્યધર્મમાર્ગના ઉપદેશથી, સત્સંગથી, તથા હલસાયમાન થતા આત્મવીર્યથી ભાવધ-
ર્મના રહસ્યનો જે લાભ થાય, તેને તે વહ્નીનું પાકેલું ફલ કહે છે. ॥ ૫૪ ॥ જિનૈર્દ્રોષ કહેલો, મોક્ષને
સાધનારો, નિશ્ચયથી ઉપાધિ રહિત, દ્રવ્યાત્મક, તથા નીતિ કુલાદિકના ભાવવાળો એવો વ્હીજ ધર્મ
અન્યુદય આપીને જાય છે. ॥ ૫૫ ॥ છેલ્લા પુદ્ગલપરાર્વતનનો કાલ હ્યાં સુધિ ન આવ્યો હોય, ત્યાં સુધિ

અહીં બીજની સંપત્તિ પળ હોઈ શકતી નથી, કેમકે અતિશયથી મનોહર એવી તે બીજની સંપત્તિ પળ ભવાભિનંદિપણાની નિવૃત્તિથી મલે તેવી છે. ॥ ૫૬ ॥ વલી (આ વૈરાગ્ય કલ્પવૃક્ષીનું બીજ) વાળ્યે છત્તે પળ સંસારિ જીવની ચિત્તવૃત્તિ ચોરેખર હજ્જવલતાને પામે છે; અને તે વચ્ચે તે તમોગુણવાલા એવા મહાન્ મોહરાજાના લશ્કરીઓનો સમૂહ ક્ષોભ પામે છે. ॥ ૫૭ ॥ તેજ વચ્ચે તે મોહ રાજાના લશ્કરીઓના ચિત્તમાં એવું સ્ફુરાયમાન થાય છે કે, આવી રીતનું બીજ આપણા ક્ષોભ માટે છે; અને ફલદ્રૂપ થઈ એવી આ વૈરાગ્યવૃક્ષી (આપણા) શા શા હાલ કરવાને સમર્થ નહીં થશે ? ॥ ૫૮ ॥

નુતેપિ ચાસ્મિન્ વિશદત્વમેતિ । સંસારિજીવસ્ય હિ ચિત્તવૃત્તિઃ ॥ કોત્રં તદા ગૃહ્યતિ તામ-
સાનાં । વર્ગો મહામોહચમૂચરાણામ્ ॥ ૫૭ ॥ તદૈવ તેષાં સ્ફુરતીતિ ચિન્તે । કોત્રાય યદ્બી-
જમપીઢશં નઃ ॥ વૈરાગ્યવદ્ધિઃ ફલિતા દશાં સા । કાં કાં ન કર્તુ પ્રત્નવિષ્યતીયમ્ ॥ ૫૮ ॥
અલ્પશ્રમેણાદિત એવ નાશઃ । કર્તુ તત્તોડ્યાઃ ચલુ યુજ્યતે નઃ ॥ દુઃશ્ચેદ્યતાં યાસ્યતિ વર્ધ-
માના । ચારિત્રધર્માદિન્નટાશ્રિતેયમ્ ॥ ૫૯ ॥ ઇત્યં સમાલોચ્ય નિહત્ય શક્ત્યા । નિવાર-
કાનાશુ શુન્નાશયાદીન્ ॥ નૃત્વન્યતે તૈઃ શુચિવદ્ધિર્બીજં । ચારિત્રધર્મસ્ય બલેડુપેતે ॥ ૬૦ ॥
સંપ્રેષ્યતે તત્ર બલં યદા તુ । ચારિત્રધર્મેણ નરેશ્વરેણ ॥ યુદ્ધં તદા તેન સહાવિમૃદ્ય । કુર્વતિ
તે દોર્બલદર્પન્નાજઃ ॥ ૬૧ ॥

તેથી પ્રથમથી જ થોડી મેહેનતે ચોરેખર આનો નાશ આપણે કરવો લાયક છે; (કેમકે) જ્યારે તે વૃદ્ધિ પામતી થકી ચારિત્રધર્માદિક સુખદોથી આશ્રિત થશે, ત્યારે તેને છેદવામાં (ઘણી) મુશ્કેલી થશે ॥ ૫૯ ॥ એમ વિચારિને ચારિત્રધર્મરાજાનું લશ્કર જેટલામાં નથી આવી પહોંચ્યું તેટલામાં (પોતાની) શક્તિથી તુરત શુભાશયાદિક ચોક્કીદારોને હાળીને તેઓ (મોહરાજાના લશ્ક-
રીઓ) પવિત્ર એવી તે વૈરાગ્યવૃક્ષીના બીજને હાલે નાંખે છે. ॥ ૬૦ ॥ પળ જ્યારે ત્યાં ચારિત્રધર્મ રાજા (પોતાનું) લશ્કર મોકલે છે, ત્યારે તે લશ્કરની સાથે તેઓ (મોહરાજાના લશ્કરીઓ) વિચાર

તપાં પિનાં શુભાચલના અહંકારને ભજતા થકા યુદ્ધ કરે છે. ॥ ૬૧ ॥ પછી સૂર્યના તેજથી જેમ અંધ-
કારના સમૂહો, તેમ તુરત તે લશ્કરથી ઘાયલ થયા થકા, નાશીને અવસર જોતા થકા ગુપ્ત સ્થાનકમાં
ભરાને તેઓ વેસે છે. ॥ ૬૨ ॥ વલી ચારિત્રધર્મરાજાનું લશ્કર પોતાના કામમાં રોકાયે છે તે મોહ-
રાજાના સુભદો ફરીને લોકોને ઉપદ્રવ કરે છે; તથા બીજ, અંકુર આદિકને હલેડીને વૈરાગ્યવેલીનો
નાશ કરે છે. ॥ ૬૩ ॥ તે પ્રવૃત્તિ જાણીને ફરીને આવેલા એવા ચારિત્રધર્મરાજાના યોદ્ધાઓ નાશતા
પવા ૫૩ તે મોહરાજાના યોદ્ધાઓને તીક્ષ્ણ ઘાળોથી અત્યંત મર્મસ્થાનકમાં મારે છે. ॥ ૬૪ ॥ એવી

ધાન્નાથ જ્ઞાનોશિવ તેન તૂળીં । ધ્વાંતપ્રબંધા ઇવ દીર્યમાણાઃ ॥ પલાય્ય લીના ગહનપ્રદેશે । તિષ્ઠં-
તિ તે કાલમવેક્ષમાણાઃ ॥ ૬૫ ॥ વ્યગ્રેષ્ઠ ચારિત્રબલે સ્વકાર્યે । જૂયોડપિ તે લોકમુપડ્વં-
તિ ॥ બીજાંકુરાદ્યુત્પન્નનક્રમેણ । વૈરાગ્યવદ્ધૌ પ્રવિનાશયંતિ ॥ ૬૬ ॥ જ્ઞાત્વા પ્રવૃત્તિં પુનરાગ-
તાસ્તાં । ચારિત્રધર્મસ્ય નૃપસ્ય યોધાઃ ॥ પલાય્યમાનાનપિ તાન્ સુતીક્ષ્ણે-ર્બાણેર્નૃશં
મર્મણિ તાપ્સયંતિ ॥ ૬૭ ॥ ઇત્યં બલાત્કે કૃતધર્મવિદ્ધા । બલાત્ચ ચારિત્રનૃપસ્ય જ્ઞાતાઃ ॥ નિ-
વિંધ્ય તિષ્ઠંતિ જનાપકારા-ન્નાવૃત્તિજ્ઞાજસ્તમસામિવૌધાઃ ॥ ૬૮ ॥ ઇત્યં પુરે સાત્વિકચિત્ત-
સંજ્ઞે । ગિરેશ્વ મૂલે ગૃહિધર્મદેશે ॥ આટીકતે યત્ સ્વલુ મોહધાટી । વૈરાગ્યવાટી ન વિવ-
ર્ધતે તત્ ॥ ૬૯ ॥ બીજાંકુરસ્કંધદલાદ્યવસ્થા । મુહિત્ય પાપાઃ સ્વલુ તસ્કરાસ્તામ્ ॥ ગહંતિ
તેષાં ન વિવેકશૈલે । પુનઃ પ્રચારો જટકોટિપૂર્ણે ॥ ૭૦ ॥

રીતે છલથી કરેલ છે ધર્મનું વિદ્ય જોઓ, તથા ચારિત્રરાજાના લશ્કરથી ઘાયલ થયા એવા તે મોહ
રાજાના સૈનિકો લોકોના તુચ્છકારથી હલેદ પામીને અંધકારના સમૂહોની પેઠે ફરીને નહોં આવતા
થકા રહે છે. ॥ ૬૫ ॥ એવી રીતે સાત્વિક ચિત્ત નામના નગરમાં પર્વતની તલેડીમાં ગૃહસ્થ ધર્મરૂપી
દેશમાં જે મોહની ધાડ હેરાન કરે છે, તેથી વૈરાગ્યની વાડી વૃદ્ધિ પામતી નથી. ॥ ૬૬ ॥ તે (મોહરા-
જાના સુભદોરૂપી) પાપી તસ્કરો, બીજ, અંકુર, સ્કંધ, તથા પત્રાદિકની અવસ્થાવાલી તે વૈરાગ્યવલ્લિને

छेदीने चाल्या जाय छे; पण क्रोडो (चारित्र राजाना) सुभटोथी भरेला एवा विवेकरूपी पर्वतपर तेओनो प्रचार थइ शक्तो नथी. ॥ ६७ ॥ वली वैराग्यनी समृद्धिरूपी कल्पवेलीओना समूहोथी चारे बाजुथी शोभितो थएलो, तथा शत्रुओनी अणिने अगम्य एवो ते विवेकरूपी पर्वत धर्मी माणसोना चित्तमां धैर्येने धारण करे छे. ॥ ६८ ॥ ते पर्वतपर साम्राज्यने भजनारा एवा ते चारित्रधर्मराजाना प्रबलप्रभावथी जगोजगोए वैराग्यनी वाडीना सुखथी नाश थयेल छे शोक जेमनो एवा लोको वसे छे. ॥ ६९ ॥ त्यां ते वैराग्यवादिकानी विस्तार पामती सुगंधि, प्रकृतिथी शुद्ध आत्मावालाओने हर्षनो

तथाच वैराग्यसमृद्धिकल्प-लतावितानैरजितः स शैलः ॥ अलंकृतः शत्रुततेरगम्यो । धत्ते धृतिं चेतसि धर्मज्ञाजाम् ॥ ६८ ॥ चारित्रधर्मस्य नृपस्य तस्य । साम्राज्यज्ञाजः प्रबलप्रभावात् ॥ स्थले स्थले तत्र वसंति लोका । वैराग्यवाटीसुखज्ञमशोकाः ॥ ६९ ॥ शुद्धात्मना तत्र विसारि दत्ते । तत्सौरभं हर्षभ्रं प्रकृत्या ॥ अतुल्यमूर्ध्नी कुरुते तदेव । व्यक्तं महामोहचमूनामाम् ॥ ७० ॥ लोकानतस्तत्र परावन्नृषु--श्लवादुपेतोऽपि हि मोहसैन्यः ॥ अमारितोऽपि त्रियते हतेन । घ्राणेन तेन प्रतिलब्धमूर्धः ॥ ७१ ॥ हेतोरतः पर्वतकल्पवद्धी । विसृत्वरामोदविशंकितास्ते ॥ आयांति चौरा गृहिधर्मदेशे--ऽप्यालस्यवस्त्रेण निबद्ध्य नासाम् ॥ ७२ ॥ तत्तादृगप्यद्विसमृद्धिर्म--चारित्रधर्मस्य मनःप्रसादम् ॥ शत्रुप्रचाराप्रतिरोधदुःस्थं । दत्ते न पंकोपहतं यथाज्ञः ॥ ७३ ॥

समूह आपे छे, तथा तेज सुगंधी प्रगट रीते महान एवा मोहराजाना सुभटोने अत्यंत मूर्छां आपे छे. ॥ ७० ॥ पछी त्यां लोकोने पराभव करनाहं तथा छलथी आवेलुं एबुं पण मोहराजानुं सैन्य, नहीं मार्यां छतां पण ते अनिष्ट गंधथी मूर्छित थयुं थकुं मरण पामे छे. ॥ ७१ ॥ आ हेतुथी पर्वतपर रहेली कल्पवेलीनी विस्तार पामती एवी सुगंधीथी शंकित थया थका ते चोरो आलस्यरूपी वस्त्रथी नाकने बंध करीने गृहिधर्मरूपी देशमां आवे छे. ॥ ७२ ॥ तेवी रीतनुं पण पर्वतनी समृद्धिनुं सुख, शत्रुना प्रचारने नहीं रोकवाथी

માઠી અવસ્થાવાળું થયું થકું, જેમ કાદવવાળું પાણી, તેમ ચારિત્રધર્મરાજાના મનને આનંદ આપતું નથી. ॥ ૭૩ ॥ પછી પોતાના પર્વતની સમૃદ્ધિના સુગંધને સારી હાલતનું નહોં માનતો થકો તે ચારિત્રધર્મ રાજા, પોતાના તાવાના દેશોને ઉપદ્રવ થતો જોઈને (પોતાના) સદ્બોધ નામના મંત્રીને નીચે પ્રમાણે કહે છે. ॥ ૭૪ ॥ દુર્વોદિ પક્ષોની પેઠે કૂટમાં છે લક્ષ જેમનું, તથા મલીન એવા મોહરાજાના સૈનિકો, નાર્યાછિતાં પળ ફરી ફરીને આપણા આશ્રિત લોકને ઉપદ્રવ કરે છે. ॥ ૭૫ ॥ વલી વૈરાગ્યવહ્ની વધ્યા-વિના આપણું લશ્કર ચિત્તવૃત્તિમાં રહી શકતું નથી: અને છલકપટવાલા એવા તે મોહરાજાના સૈનિકો,

તતઃ સ્વશૈલસ્ય સમૃદ્ધિર્ધર્મ--સન્નમિશક્રોઽબહુમન્યમાનઃ ॥ ઉપડ્વાત્ સ્વાશ્રિતમંરુલાનાં ।
 બોધઃ પ્રતીત્થં સચિવં બ્રવીતિ ॥ ૭૪ ॥ દુર્વોદિપક્ષા ઇવ કૂટલક્ષ્યા । મલીમસાઃ પ્રાંજલમા-
 શ્રિતં નઃ ॥ નિવાર્યમાણા અપિ મોહસૈન્યાઃ ॥ ૭૫ ॥ પુનઃ પુનર્લોકમુપડ્વંતિ ॥ ૭૫ ॥ અસ્મદ્બલં તિષ્ઠતિ
 ચિત્તવૃત્તૌ । વૈરાગ્યવહ્નીં ન વિના પ્રવૃદ્ધામ્ ॥ બલાન્વિષસ્ટે ચ વિનાશયંતિ । બીજાંકુરસ્કંધ-
 દશામપીમામ્ ॥ ૭૬ ॥ નિજાશ્રિતાનામિતિમાનવાના--મુપડ્વોઽધસ્તનમંરુલેષુ ॥ અયં પ્રતા-
 પક્તયે ત્રવેન્મે । રેશિવાંન્નોદરસન્નિરોધઃ ॥ ૭૭ ॥ વિચાર્ય મે બ્રૂહિ તદાર્યં તેષા--માત્યંતિકં
 વિઘ્નવિનાશહેતુમ્ ॥ મૂયાન્મનીષા તવ મ્પરિચિંતા--મહાર્ણવોચ્ચારકરીતરીવ ॥ ૭૮ ॥ ઇતીરિતે
 મ્પ્રમિત્રુજા બ્રવીતિ । સદ્બોધમંત્રી કલિતૌરુનીતિઃ ॥ બલસ્ય કાર્યં નહિ તેષુ રાજં--સ્વાણં
 કલાંયેષુ પલાયનસ્ય ॥ ૭૯ ॥

બીજા, અંકુર અને સ્કંધ સુધિની દશાને પળ પ્રાપ્ત થઈ એવી તે વૈરાગ્યવહ્નીને તોડી પાડે છે. ॥ ૭૬ ॥
 એવી રીતે મારા આશ્રિત માણસોને નીચાળવાલા ભાગોમાં જે આ ઉપદ્રવ થાય છે, તે સૂચેને જેમ વાદલાં-
 ઓનું આવરણ, તેમ મારા પ્રતાપના નાશમાંડે થાય. ॥ ૭૭ ॥ મોઢે હે આર્ય! તેઓના વિઘ્નને નાશ કર-
 નારો સવલ હેતુ તું વિચારિને કહે? અને તારી બુદ્ધિ મારી ઘણી ચિંતારૂપી સમુદ્રમાંથી (પાર) ઉતાર-
 નારી હોડી સરસી થાઓ? ॥ ૭૮ ॥ એવી રીતે ચારિત્રધર્મ રાજા બોલતે છે, જાણેલ છે મનોહર નીતિ

જેણે એવો સદ્ગોધ મંત્રી કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજન ! જેઓને નસાડવામા કલાની જરૂર છે, તેઓ પ્રતે સ્વેચ્છા બલની જરૂર નથી. ॥ ૭૧ ॥ આ ઉપદ્રવને નાશ કરવાનો હેતુ પવિત્ર એવી પરમેશ્વરની પૂજા છે; કે જેથી પોતાના સૈન્યના નાશવિના પળ શત્રુઓનો પ્રચાર નાશ પામે. ॥ ૮૦ ॥ આ પૂજા તે શત્રુઓના પગપ્રતે શંખલા (બેઢી) સરખી છે, અને આપણા મંડલનું રક્ષણ કરવામાં સમર્થ છે; અને તે બેઢીથી બંધાઈ એવા તે શત્રુઓ હમેશાં રહ્યા કરે છે, અને (જરા પણ) બસવાને તેઓ સમર્થ થતા નથી. ॥ ૮૧ ॥ તે પૂજા થોડા, મધ્યમ અને અધિક વિગ્રને હરનારી એમ અનુક્રમે

ઉપડવસ્યાસ્ય વિનાશહેતુઃ । પૂજાસ્તિ પૂતા પરમેશ્વરસ્ય ॥ સ્વસૈન્યસંમર્દમૃતેऽપિ હંત । હતો યયા સ્યાદ્દ્વિષતાં પ્રચારઃ ॥ ૮૦ ॥ તેષાં રિપૂણાં પદશંખલેયં । સ્વમંરુલક્ષેમવિધાનદક્ષા ॥ ક્રંદંતિ બહ્વા હ્યનયા નિતાંતં । પ્રવંતિ ન સ્પંદિતુમપ્યલં તે ॥ ૮૧ ॥ ઊક્તા વિશુદ્ધા ત્રિવિધા-ક્રમાત્સા । પ્રકૃષ્ટમધ્યાધિકવિગ્રહર્ત્રી ॥ વ્યાપારસારા નિજકાયવાણી-મનો વિશુદ્ધરૂપચાર-રત્નૈઃ ॥ ૮૨ ॥ સમંતન્નજા પ્રથમાત્ર પૂજા । પ્રોક્તા દ્વિતીયા ચ્ચલુ સર્વન્નજા ॥ મરોન્નવસ્યા-ધ્વનિ સર્વસિદ્ધિ-ફલા તૃતીયામૃતદીર્ઘિકાન્ના ॥ ૮૩ ॥ તત્રાદિમા સર્વગુણાધિકેષુ । જિનેષુ સર્વોત્તમવસ્તુજાતૈઃ ॥ કર્પૂરપુષ્પાગુરુચંદનાદ્યૈઃ । સ્વયં વિતીર્ણૈઃ પરિતોષમૂલા ॥ ૮૪ ॥ તેષાં જનૈરાનયનેન વાચા-માચારસંચારપવિત્રિતેન ॥ પ્રવેદ્ દ્વિતીયાધિકતોષહેતુઃ । સ્વશક્તિ-વિસ્ફાસ્તિન્નૂરિન્નક્તિઃ ॥ ૮૫ ॥

કહેલી છે; અને પોતાની કાયા, વચન અને મનથી શુદ્ધ એવા ઉપચારોના શ્રેયોથી વ્યાપાર કરીને મનો-હર છે. ॥ ૮૨ ॥ તેઓમાં પેહેલી “ સમંતન્નજા ” નામની, તથા બીજી “ સર્વન્નજા ” નામની કહેલી છે; અને મરુદેશ સરખા એવા સંસારના માર્ગમાં અમૃતની વાવડી સરખી ત્રીજી “ સર્વસિદ્ધિફલા ” નામની છે. ॥ ૮૩ ॥ ત્યાં સર્વ ગુણોથી અધિક એવા જિનેશ્વરોને વિષે સર્વોત્તમ વસ્તુઓથી ઉત્પન્ન થયેલા અને પોતે ધરેલા એવા કપુર, પુષ્પ, અગર અને ચંદન આદિકથી સંતોષના મૂલસરખી પેહેલી

પૂજા ગાળાયી. ॥ ૮૪ ॥ માળસોળ કરીને વચનોના આચાર સંચારથી પવિત્ર થણા એવા તે પુષ્પાદિક
કાના લાગ્યાળ કરીને અધિક સંતોષના હેતુષૂત, અને પોતાની શક્તિથી સ્ફુરાયમાન છે ઘળી ભક્તિ
એમાં ણી ઘીજી પૂજા થાય. ॥ ૮૫ ॥ ત્રીજી અનંત સંતોષને કરનારી છે; કે જેમાં પોતાની શક્તિથી
મિલ્ પૂજી પૂજનવિધિમાં થાકવિના સુરાદિકની સાધ્ય વિધિમાં કરવાની ઇચ્છાનો પ્રસાર થાય
છે. ॥ ૮૬ ॥ સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવોને પેહેલા અવંચક યોગથી પેહેલી પૂજા થાય, તથા ઉત્તરગુણોના સમૂહને
ધરનારા અને ઘીજા તેના યોગથી પવિત્ર થણાઓને ઘીજી પૂજા ઘટે છે. ॥ ૮૭ ॥ તથા શુથ, પોતાને

અનંતસંતોષકરી તૃતીયા । સ્વશક્તિસિદ્ધર્ચનસંવિધોને ॥ ત્રવત્યવિશ્રમ્ય સુરાદિસાધ્ય-વિધૌ
વિધિત્સાપ્રસરોડપિ યસ્યામ્ ॥ ૮૬ ॥ આદ્યાદિમાવંચકયોગતઃ સ્યાત્ । સમ્યગ્દૃશામુત્તરસ-
દગુણૌધમ્ ॥ યુજ્યેત પૂજાદધતાં દ્વિતીયા । દ્વિતીયતદ્યોગપવિત્રિતાનામ્ ॥ ૮૭ ॥ તથા તૃતીયા-
તિશયાતૃતીયા-ત્સંજાયતેડવંચકયોગરૂપાત્ ॥ શ્રાદ્ધસ્ય શુદ્ધસ્ય નિજોચિતસ્ય । શ્રુતોદિતા-
ચારપરાયણસ્ય ॥ ૮૮ ॥ યોગા ઇહોક્તાસ્ત્રિવિધાશ્ચ યોગ-ક્રિયાફલાવંચકમેદભાજઃ ॥ સત્સા-
ધુસંગાત્પરિણામભાગૃહ્યાં । ક્રિયાફલાગ્ર્યાં ચ તદાશ્રયાગ્ર્યામ્ ॥ ૮૯ ॥ સમ્યક્ત્વભાજાં ત્રિ-
વિધાપિ સેય । મેકાતપત્રપ્રત્નુતાવિધાત્રી ॥ મિથ્યાત્વભાજામપિ વિદ્મહર્ત્રી ॥ ધર્મોત્તિકૃદ્ગ્રંથિ-
સમીપગાનામ્ ॥ ૯૦ ॥ ત્રવસ્થિતેત્રંગકરીયમિષ્ટા । વિશેધની મોક્ષમહાપથસ્ય ॥ જીવાય-
સશ્ચાક્ષ્યભાવરાગ-રસાયનાત્કાંચનભાવકર્ત્રી ॥ ૯૧ ॥

ઉચિત, તથા શાસ્ત્રોમાં કહેલા આચારમાં પરાયણ એવા આવકને ઝીજા અવંચકયોગરૂપ અતિશ-
યથી ઝીજી થાય છે. ॥ ૮૮ ॥ ઉત્તમ સાધુના સંગથી પરિણામને ભજનારા, અને તેના આશ્રયભૂત એવી
ક્રીયા અને ફલથી અહીં યોગાવંચક, ક્રિયાવંચક, તથા ફાલવંચક ભેદને ભજનારા અહીં ત્રણ પ્રકારના
યોગો કહેલા છે. ॥ ૮૯ ॥ ત્રણે પ્રકારની પળ તેઓ સમ્યક્ત્વીઓને એકાતપત્રવાલી પ્રભુતાને કરનારી છે, તથા
તે મિથ્યાત્વિઓના પળ વિદ્યોને હરનારી છે. અને ગ્રંથિ સર્મીપ આવેલાઓને ધર્મની પ્રાપ્તિ કરનારી છે. ॥ ૯૦ ॥

इष्ट एवी आ भवस्थितिनो भंग करनारी, मोक्षरूपी महान मार्गने शोधनारी, अने अक्षय भावना रागरूपी रसायनथी जीवरूपी लोखंडने कांचनभावने करनारी छे. ॥ ९१ ॥ सदबोध मंत्री चारित्रधर्म राजाने कहे छे के हे स्वामी ! एवी रीते आत्यंतिक उपद्रवना निवारणे करीने ए पूजाथी आपे आ लोकोनुं रक्षण करवुं, वली एवी रीते जेने खरेखर सर्व उपायो वश छे, एवा आपने अहीं हवे शुं चिंता छे ? ॥ ९२ ॥ एवी रीतनुं उत्तम मंत्रिनुं वचन स्वीकारीने, तथा लोकोने तीर्थकरोनी पूजाविधिमां जोडीने शत्रुना करेला समस्त उपद्रवने चारित्रधर्मराजा नाश करे छे. ॥ ९३ ॥ पछी निरुपद्रवपणाथी ते

आत्यंतिकोपद्रववारणेन । तदेतया देव जनास्त्वयामी ॥ संरक्षणीयास्तव कात्र चिंता । सर्वेऽप्युपायाः खलु यस्य वश्याः ॥ ९४ ॥ स्वोक्त्य सन्मंत्रिवचस्तेदत -- चारित्रधर्मो विनियोज्य लोकान् ॥ पूजाविधौ तीर्थकृतां समग्र - मुपश्वं शत्रुकृतं निहंति ॥ ९५ ॥ ततश्च तेषां निरुपद्रवत्वा - द्वैराग्यवद्वी परिवृद्धिमेति ॥ तदीयपुष्पोत्करसौरभश्रीः । सर्वत्र संमूर्छति चिचवृत्तौ ॥ ९६ ॥ नितान्तनीता निखिला हताशा । व्रजंति दूरे रिपवस्तदानीम् ॥ तत्रैव तिष्ठति च धाष्टर्यतो ये । ते शृंग्वलायां निपतंति तस्याम् ॥ ९७ ॥ नायासु वैराग्यलताश्रयासु । बद्ध्वा निवासानश्च सावधानाः ॥ आगंतुकोपद्रववारणाय तिष्ठति चारित्रनृपस्य योधाः ॥ ९८ ॥ विंदंति वासांश्च विषद्रुमांस्तोपायोत्तमो ज्ञावमहारिपूणाम् ॥ ते ज्ञप्त्रवासा विषसेषु नष्टाः । व्रजंति विभेदनगंतरेषु ॥ ९९ ॥

लोकोनी वैराग्यवल्ली वृद्धि पामे छे; तथा ते वल्लीना पुष्पोना समूहनी सुगंधिनी शोभा सर्व जगोए चित्तवृत्तिमां स्फुरायमान थाय छे. ॥ ९४ ॥ ते समये (मोहराजाना सुभटोरूपी) सघला शत्रुओ अत्यंत भय पामता थका अने निराश थया थका दूर जाय छे, अने हिमत राखीने जेओ त्यांज उभा रहे छे, तेओ ते शृंग्वलामां (बेडीमां) पड़े छे. ॥ ९५ ॥ हवे चारित्रधर्मराजाना योद्धाओ वैराग्यलताना आश्रयवाली छायाओमां रहेठाणो बांधीने आवता उपद्रवने निवारवा माटे सावधान थया थका रहे छे. ॥ ९६ ॥ तेओ (त्यां) पापी एवा भाव महाशत्रुओना झेरी वृक्षोरूपी निवासोने छेदी नाखे छे;

(ज्ञान तर्था) ते आं स्थानरहित थया थका नाशीने विपम एवी पर्वतोनी खीणोमां जता रहे छे ॥
॥ १७ ॥ त्वे चारित्रधर्मजाण वज करेली एवी तथा विस्तार पामती छे शोभा जेनी एवी
प्रार्णानी ममस्त चिन्तवृत्ति अही सुकाएलावनपणाने तजीने क्रीडा करवाना बगीचापणाने प्राप्त
प्राय छे ॥ १८ ॥ हवे ते सर्व ज्ञानुओ निराश थइने पोताना रहेठाणोनी स्थितिमात्रना नाशथी
ताथ वसता थका तेनी सामे थवा माटे एकठा थइने (नीचे प्रमाणे) गुप्त बात करे छे ॥ १९ ॥ सूर्यनो

चारित्रधर्मेण वशीकृताथ । सर्वोपि जंतोरिह चित्तवृत्तिः ॥ शुष्काटवीत्वं प्रविहाय लीला-
रामत्वमेति प्रविसत्वरश्रीः ॥ एण ॥ सर्वे हताशाः परिघर्षयंतः । करौ स्वर्गेहस्थितिमात्रना-
शात् ॥ अथारयोऽस्यप्रतिकूलवृत्तौ, कुर्वेति संभ्रूय रहस्यवार्ताम् ॥ एण ॥ संकोचयन्
यत्फलमब्जखंनं । सूर्याश्रितं प्रातरुपैति चंद्रः ॥ उपड्वन्नर्महदाश्रितान्न । प्राप्तं किमस्मान्नि-
रतर्कितं तत् ॥ १०० ॥ अतिप्रकाशादपि जृम्भमाण-मसंवृतं धाम किलोद्धतेषु ॥ दीपांकुरस्येव
महानिलेषु । धीरस्य सद्यो निधनं प्रयाति ॥ १०१ ॥ अथेदृशानामपि नः कथंचि-द्विचा-
रयोगादवलंब्य धैर्यम् ॥ निजं बलं स्फोरयितुं सुधांशु-समानकीर्त्यभ्युदयाय युक्तम् ॥ १०२ ॥
क्षीणोऽपि संश्रित्य विचारपट्टं । शशीव शुक्लं खलु योऽभ्युदेति ॥ सर्वाः प्रजास्तं प्रणमंति
भक्त्या । कृतार्थपूजाः पुनराहिताशाः ॥ १०३ ॥

आश्रय करीने रहेला एवा कमलना वनने संकोच पमाडतो थको प्रभाते चंद्र जे फलने प्राप्त थाय
छे, तेवुं अचानक फल मोटाने आश्रित थएला लोकोने उपद्रव करता एवा आपणने शुं न मल्युं ?
(अर्थात् मल्युंज) ॥ १०० ॥ (तोपण) महावायुप्रते जेम दीपकनी शिखानुं तेज तेम अति
प्रकाशथी विस्तार पामतुं तथा नहि गोपबेलुं एवुं पण धीर पुरुषनुं बल उद्धत पुरुषोप्रते खरेखर
नाश पामे छे ॥ १०१ ॥ हवे आपणे आवा छीए तो पण कंडक विचारना योग्यथी धीरज राखीने

ચંદ્રસમાન કીર્તિના અમ્યુદય માટે આપણું પરાક્રમ (આપણે) ફોરવર્ડ લાયક છે ॥૧૦૨॥ ક્ષીણ થાણો
 ઇવો પણ જે ચંદ્ર જેમ શુક્લ પક્ષનો આશ્રય લેઈને ચરેલો અમ્યુદય પામે છે, તેમ તેને સર્વ પ્રજાઓ પૂજન-
 સહિત ફરીને આશાવંત થયા થકા ભક્તિથી નમે છે. ॥૧૦૩॥ ચૈર નહીં ચાલવાથી જે માણસ ચરેલો કરજદાર
 છે, તે માણસ જીવતો થકો સુખદના અભિમાનવાળો રહી શકતો નથી અને ચુંદનારના અંગપ્રતે મલીનતા
 કરનારા ચુંદાતા કાદવાથી પળ તે નિંદાનીક છે. ॥૧૦૪॥ જે ચૈર ન ચાલવાથી મુલ્ક સુકાય છે, લેદ ઉત્પન્ન
 થાય છે, તથા (અંગમાં) બલતરા વિસ્તાર પામે છે, માટે ધનુષ્યના અહંકારને ભજનારા ઇવા માણસોને તે

જીવન્ જનો માસ્મ નટાન્નિમાની । ચૈરાવિશુઃ ક્ષુ યોઽધર્મર્ણઃ ॥ નિંદ્યઃ સ પંકાદપિ
 મર્દ્યમાનાન્ન્માલિન્યકર્તુઃ પરિમર્દકાંગે ॥ ૧૦૫ ॥ મુલ્કં વિશુષ્યત્યરતિશ્ચ યસ્યા-મુદેતિ દાહઃ
 પ્રસરીસરીતિ ॥ તસ્યા ધનુર્દર્પન્નૃતાં હિ ચૈરા-પ્રતિક્રિયાયાઃ પરમો જ્વરઃ કઃ ॥ ૧૦૫ ॥ દૈવાન્નિ-
 લીયાપિ નિશિ સ્થિતં યત્ ॥ પ્રોત્થાય ન્યૂયો દ્વિષતઃ પિનષ્ટિ ॥ તેજસ્વિજાતૌ ગણાનાધિકારે ।
 તેદેવ ધામ પ્રથમં નિમિત્તમ્ ॥ ૧૦૬ ॥ અસ્માન્નિરોજસ્વિકુલપ્રસૂતૈ । ચૈરસ્ય શુદ્ધિસ્તદિયં
 વિધેયા ॥ ગંતું ચ શક્યં વિષયે ન તસ્મિન્ । યત્ર ધ્રુવા સાપદશંખલા નઃ ॥ ૧૦૭ ॥ અત્ર
 શિસ્તૈરેવ પરંતુ મંત્ર-પ્રતિક્રિયા કાચન ચાલનીયા ॥ દૂરસ્થિતાનામપિ યા રિપૂણા ।
 મુચ્ચાટનાત્તદ્વિધિયાતિની સ્યાત્ ॥ ૧૦૮ ॥

ચૈરની અવિશુદ્ધિ વિના બીજો કયો મોટો તાવ છે? ॥ ૧૦૬ ॥ કર્મયોગથી રાત્રિ સંતાઈને રહેલું ઇવું
 પણ જે તેજ લડીને ફરીને શબ્દોને હળે છે, તેહીજ તેજ તેજસ્વી જાતિની ગણનાના અધિકારમાં પે-
 હેલા નિમિત્તરૂપ થાય છે ॥ ૧૦૬ ॥ માટે શૂરવીર કુલમાં ઉત્પન્ન થાણા ઇવા આપણે આ ચૈરની શુદ્ધિ
 કરવી જોઈએ, (પળ) જ્યાં તે આપણને આપદારૂપી સાંકલ નિશ્ચલ રહેલી છે, (તેવા) દેશમાં જહ
 શકાય તેમ નથી ॥ ૧૦૭ ॥ તો પળ (આપણે) અહીં રહીનેજ કોઈક “ મંત્રક્રિયા ” ચલાવવી; કે જે
 મંત્રક્રિયા દૂર રહેલા ઇવા પળ શબ્દોને ઉચ્ચાટન કરવાથી, તેઓની વિધિને ધાત કરનારી થાય ॥ ૧૦૮ ॥

(३०) (१) તેઓ) સર્વે મનમાં હંચે પ્રકારે વિચાર કરીને, “ અનાદિ અવિદ્યા ” નામની મહા રાત્રિમાં ॥ ૧૦૯ ॥ પગ્રોને તજીને ઉચ્ચમવંત થયા થકા “ મિથ્યાસંસ્કાર ” રૂપી મંત્રને જપેછે ॥ ૧૦૯ ॥ દશાંશ પ્રાર્થના તેઓ પાપોને અનુરૂપ દુઃખી જપમાલિકાઓને હાથમાં ગૃહ્ણ કરે છે, તથા રાગના વિસ્તારોથી થાગેલામતા દુઃખ ગર્વ નામના ત્રણસુખાવાલા કુંડમાં કળેરનો હોમ કરે છે ॥ ૧૧૦ ॥ હર્ષાવાલા દુઃખાગ્રી ક્રોધરૂપી રૂઝશાનની ધૂમિપ્રતે ફરવાના હચ્છક થયા થકા પોતાનું જ શરીર ઉલ્ખેડી ઉલ્ખેડીને ને સુશી કરવામાં દે વલિદાન આપે છે ॥ ૧૧૧ ॥ હવે તેઓનો (તેવીરીતનો) અભિચારમંત્ર સિદ્ધ

સર્વેડપિ સંચિંત્ય હૃદીત્યમુચ્ચૈ—રનાદ્યવિદ્યાલ્યમહાનિશાયામ્ ॥ વિપાકવસ્ત્રાણિ વિહાય મિ-
થ્યા—સંસ્કારમંત્રં પ્રયતા જપંતિ ॥ ૧૦૯ ॥ પાપાનુરૂપા જપમાલિકાશ્ચ । ગૃહ્ણંતિ પાણી દદતે
દશાંશે ॥ રાગપ્રત્યાગ્નિઃ પૃથુગારવાલ્ય—ત્રિકોણકુંડે કણવીરહોમમ્ ॥ ૧૧૦ ॥ અમર્ષણા
જાગર્યંતિ રોષ—ઋમિદ્મશાનાન્યન્નિચારકામાઃ ॥ ઉત્કૃત્ય ચોત્કૃત્ય નિજાંગમેવ । પ્રેતપ્રસત્યૈ
વલિમુત્ક્ષિપંતિ ॥ ૧૧૧ ॥ સિદ્ધેશ્ચ તેષામન્નિચારમંત્રે । સ્યાદ્યાતના સાત્વિકમાનસાદૌ ॥
વિવેકઢૈલેડપિ વિકલ્પધારા—ધૂમઃ સમુત્સર્પતિ દુર્નિવારઃ ॥ ૧૧૨ ॥ વ્રજંતિ વૈરાગ્યલતાસુ
તસ્મા—સ્ફલ્વાનિ પુષ્પાણિ ચ કાલિમાનમ્ ॥ નિઃશ્રીકતા ગહ્ણતિ ત્રાવરાજ્યે । વિન્નાવરાજ્યે
ચ યિયાસતિ શ્રીઃ ॥ ૧૧૩ ॥ ઉપડ્વં તં પુનરપ્યુદીક્ષ્ય, સમુત્થિતં સ્મારિતધૂમકેતુમ્ ॥ સમા-
ધિમંત્રં પઠતિ દ્વિતીશ—શ્ચારિત્રધર્મોશ્ચ રિપૂન્ વિજેતુમ્ ॥ ૧૧૪ ॥

હોતે છતે સાત્વિકમન આદિકમાં તીવ્ર વેદના થાય, તથા વિવેક પર્વતપર પળ વિકલ્પોની ધારારૂપી
ધુંવાડો અનિવારિત થયો થકો ઉછલી નિકલે છે ॥ ૧૧૨ ॥ તેથી વૈરાગ્યલતાઓમાંનાં ફળો અને
પુષ્પો કાલાશ પામે છે; તથા ભાવ રાજ્યમાં અશોભાપણું આવે છે; અને લક્ષ્મી (શોભા) વિભાવરાજ્યમાં
જવાની હચ્છા કરે છે. ॥ ૧૧૩ ॥ દુઃખી રીતે ફરીથી ઉભરી નિકલેલા તથા સ્મરણ કરાવેલ છે ધૂમકેતુને
જેણે દુઃખ તે ઉપદ્રવને જોઈને હવે ચારિત્રધર્મ રાજા શત્રુઓને જીતવા માટે સમાધિ નામનો મંત્ર ભળે

છે. ॥ ૧૧૪ ॥ પાઠથીજ સિદ્ધ થાય એવો તે સમાધિમંત્ર તે મહાન્ શત્રુઓની સઘલી સાંસ્કારિક કુવિ-
ચાને હજો છે; અને તેથી મંત્રથી બંધાણા સર્પોની પેઠે તેઓ અંતઃકરણમાં બલતા થકા મડદાં સરલા
થઈને મુછાં પામે છે. ॥ ૧૧૫ ॥ વલી આ ચારિત્રધર્મરાજા પોતાના આશ્રિતોને પળ આભ્યાસિક એવા
સમાધિ નામના દિવ્ય મંત્રને દેઈને તે ભયંકર હપદ્રવને દૂર કરે છે; તથા ઉત્તમ સુલ્હની લીલાને વિસ્તારે
છે. ॥ ૧૧૬ ॥ એવી રીતનો સમાધિરૂપી મંત્ર વિસ્તાર પામતે છેતે સંસારી જીવ મોટાઈને પામે છે; તથા

સર્વી કુવિદ્યાં સ ચ પાઠસિદ્ધઃ । સાંસ્કારિકીં હંતિ મહારિપૂણામ્ ॥ તતશ્ચ નાગા ઇવ મંત્રબદ્ધા ।
મૂઢંતિ તેઽતજ્વલિતા મૃતાન્નાઃ ॥ ૧૧૫ ॥ નિજાશ્રિતાનામપિ દિવ્યમંત્રં । સમાધિમાન્યા-
સિકમેષ દત્વા ॥ નિવારયત્યુગ્રમુપદ્ધં તે । વિસ્તારયત્યુત્તમસૌખ્યલીલામ્ ॥ ૧૧૬ ॥ इति
प्रथान्नाजि समाधिमंत्रे । संसारिजीवः प्रच्युतामुपैति ॥ भवंति वैराग्यसमृद्धिकण्डपवल्लीविला-
साश्चा निरंतरायाः ॥ ११७ ॥ नोत्पातमीष्टे प्रबलोऽपि शत्रु-मोहादिकः कोऽपि पुनर्विधातुम् ॥
प्रकीर्णशक्तिर्विषमोऽपि कूटैः । शैलो यथा वज्रविलूनपक्षः ॥ ११८ ॥ चारित्रधर्मस्य नरे-
श्वरस्य । प्रतापन्नायुः प्रबलत्वमेति ॥ दिक्चक्रमाक्रमति तद्यशश्च । प्रत्यर्थीचक्राक्रमणा-
दुदीतम् ॥ ११९ ॥ मरुत्पक्षे दुंदुन्नयो ध्वनंति । पुरः स्फुरंत्येव च मंगलानि ॥ नृद्वेषयंतो
जयशब्दमुच्चैः कुर्वन्ति देवाः शुचिपुष्पवृष्टिम् ॥ १२० ॥

વૈરાગ્યની સમૃદ્ધિરૂપી કલ્પવૈલીના વિલાસો અંતરાય રહિત થાય છે. ॥ ૧૧૭ ॥ મોહાદિક નામનો કોઈ
પળ પ્રબલ એવો પળ શત્રુ, ફરીને ઉત્પાત કરવાને શક્તિવાન થઈ શકતો નથી; કોનીપેઠે? તોંકે વજ્રથી
કપાયેલ છે પાંચો જેની, અને ક્ષીણ થયેલ છે શક્તિ જેની તથા શિખરોથી વિકટ એવો પળ જેમ પર્વત
તેમ. ॥ ૧૧૮ ॥ (એવી રીતે) ચારિત્રધર્મરાજાનો પ્રતાપરૂપી સૂર્ય પ્રબલતા પામે છે; અને શત્રુના સૈન્યને
હઠાવવાથી ઉત્પન્ન થયેલો એવો તેનો યશ દિક્ચક્રને પળ ઓલંગી જાય છે. ॥ ૧૧૯ ॥ આકાશમાં ડુંડુ-

દ્રના મોજાંઓ સરલા ચપલ અને મનોહર કાંતિવાલા એવા ઉત્તમ ચામરોના સમૂહોને વીંછે છે. ॥ ૧૨૩ ॥
આ સધલી સમૃદ્ધિ સમાધિના પ્રભાવથી ઉત્પન્ન થનારી છે, એમ જિનાગમોના જાણનારાઓએ (કહેલું
છે;) અને તેમાંજ દૃઢ પ્રયત્ન કરવો; અને તેને વૈરાગ્યનું સર્વસ્વ જાણે છે. ॥ ૧૨૪ ॥ જિનશાસનરૂપી
સમુદ્રમાં સમાધિરૂપી અમૃતના સ્વરૂપવાળો આ વૈરાગ્ય જોરે જોરે સિદ્ધ થયેલો છે; અને તે સમુદ્રમાંથી
કહાડેલાં એવાં બિંદુઓથીજ દુનીયામાં બીજાં શાસ્ત્રો સ્વાદિષ્ટપણે પામે છે. ॥ ૧૨૫ ॥ જિનેશ્વરોના

आगमोरूपी समुद्रमांथी कहाडेला एवा आ समाधिरूपी अमृतने पीने, हे महान् आशयोवाला सज्जनो ! अनादि कालथी पीधेला एवा कषायरूपी झेरेने वमी नांखो ? ॥ १२६ ॥ घणा संकल्प विकल्पोरूपी चपल मोजांओनी ओणिथी आकुल थएल छे चित्त जेनुं एवा ते प्राणीने समाधिनी निश्चलताविना बीजो कोइ खरेखर एकांत हेतु नथी ॥ १२७ ॥ समाधिवृत्तिथी परपदार्थोमां परिणामनो योग न होय, तेओमां जन्म न होय, तथा तेओनुं ग्रहण न होय; अने अखंड सुखना अनुभवनो स्वभाव होय, तथा हुं “ज्ञानरूप” छुं (एम भासन थाय) ॥ १२८ ॥ राग आदिकोथी नवपल्लव थएला, तथा अविद्याना

अनल्पसंकल्पविकल्पलोद-कद्धोलमालाकुलितस्य जंतोः ॥ ऐकांतिकः कोऽपि विना समाधि-सैमित्यमन्यो न हि तस्य हेतुः ॥ १२७ ॥ परेषु न स्यात्परिणामयोगो न जन्म तेषु ग्रहणं न तेषाम् ॥ अखंरुसौख्यानुन्नवस्वप्नाव-श्चिन्मात्रमस्मीति समाधिवृत्तेः ॥ १२८ ॥ रागादिभिः पद्मवितानविद्या-संस्कारसिक्तान् विषयान् विषद्रून् ॥ तेनुं क्लमस्तीव्र-चिरधारः । समाधिरूपः कठिनः कुठारः ॥ १२९ ॥ विना समाधिं परिशीलितेन । क्रियाकलापेन न कर्मभ्रंगः ॥ शक्तिविना किं समुपाश्रितेन । दुर्गेण राज्ञो द्विषतां जयः स्यात् ॥ १३० ॥ समाधिगुह्ये हृदये सुनीनां । शंकादिपंकाविलता न जातु ॥ न मिश्रमोहौघतमिसदृष्टि । न कापि मिथ्यात्वपुरीषगंधः ॥ १३१ ॥

(अज्ञानना) संस्कारथी साँचाएला एवा विषयरूपी झेरी वृक्षोने छेदवाने तीव्र विचारोरूपी धार-वालो समाधिरूपी कठण कुहाडो समर्थ छे ॥ १२९ ॥ समाधिविना पालेला एवा क्रियाना समूहथी कर्मनो भंग थतो नथी; केमके शक्तिविना आश्रित करेला एवा किछाथी दुं राजाने वैरीओनो जय थाय ? (नज थाय) ॥ १३० ॥ समाधिथी शुद्ध थएला एवा मुनिओना हृदयमां कोइ पण समये शंका-दिरूप कादवनुं पिच्छलपणुं नथी होतुं; तथा मिश्रमोहना समूहरूपी अंधकारनी दृष्टि होती नथी, तेम

परायं पण मिथ्यात्वरूपी चिष्टानो गंध होतो नथी. ॥ १३१ ॥ (वली तेवा सुनिना हृदयमां) दूषण
 देवनागाओ प्रते पण रोपनी पुष्टि होती नथी, तेम गुणोनी स्तुतिमां पण लीनता रहेती नथी; तेम कप-
 टना संरंभनी चिधिनी लेश पण होतो नथी; तेम लोभना क्षोभथी उत्पन्न थएलो उपद्रव पण होतो
 नथी. ॥ १३२ ॥ समाधिने भजनाराओ कामदेवप्रते तथा कोइ अन्यनी घणी मश्करीनी क्रीडानी रूची-
 प्रते प्रेराता नथी, तथा कुदृष्टिओना मतमां पण हास्य (अने) (तेना) नाशमां रक्त थता नथी. ॥ १३३ ॥
 समाधिथी अन्य धर्ममां आक्रोश के हास्यादिकने अपक्क भाव कहे छे, तथा स्वभाविक संसर्गवाली

न दोषदर्शिष्वदि रोपपोषो । गुणस्तुताववप्यवलितता नो॥ न दंजसंरंजविधेर्लवोऽपि न लोत्र-
 संकोत्रजवित्तवोऽपि ॥ १३१ ॥ कंदर्पमन्यस्य न जूरि हास्य-क्रीडारुचिं कस्यचिदीरयंति
 समाधिज्ञाजः कुदृशां मतेऽपि । स्वयं न हास्यप्रधने रताः स्युः ॥ १३३ ॥ आक्रोशहास्या-
 द्विकमन्यधर्मेऽप्यपक्कजावं ब्रुवते समाधेः ॥ निसर्गसंसर्गविचार दृष्टिरव्युत्थितिर्वा परि-
 पाकरूपम् ॥ १३४ ॥ शरीररूपप्रविलोकनायां, वस्त्रादिनेपथ्यविधौ च रम्ये ॥ रतिध्रुवं
 पौद्गलिके न ज्ञावे । समाधिलब्धात्मरतिस्थितीनाम् ॥ १३५ ॥ अंतः समाधेः सुखमाकलय्या
 बाह्ये सुखे नो रतिमेति योगी॥ अटत्यटव्यां कइवार्थबुद्ध्योऽगृहे समुत्सर्पति कळपवृद्धे ॥ १३६ ॥
 नातिप्रहर्षश्च न वा विशिष्टा । निष्ठा प्रतिष्ठार्जनमात्र एव॥ रतिर्न वा स्वादुरसक्रियादौ, समा-
 हितानामशुशुल्यरूपा ॥ १३७ ॥

विचारदृष्टि परिपाकरूप कहे छे. ॥ १३४ ॥ समाधिथी मेलबेल छे आत्मरतिनी स्थिति जेमणे एवा
 माणसोने शरीरनुं रूप जोवामां, तथा मनोहर वस्त्रादिकनी वेषविधिमां, एवा पौद्गलिक भावमां खरे-
 खेर आनंद थतो नथी. ॥ १३५ ॥ योगी समाधिथी अंतरंग सुखने मेलवीने बाह्य सुखमां आनंद मानतो
 नथी; केमके, ज्यारे घेर आगल कळपवृद्ध होय, त्यारे धननो अर्थी एवो कयो माणस वनमां भटके? ॥ १३६ ॥
 समतावाला माणसोने अत्यंत हर्ष होतो नथी, तथा केवल कीर्तिज मेलववामां अत्यंत निष्ठा होती

નથી; તેમ કણાના શલ્ય સરખી સ્વાદરસની ક્રિયાદિકમાં આનંદ હતો નથી. ॥ ૧૩૭ ॥ સમાધિમાં રતિ હોવાથી યોગીઓને અત્યંત તીવ્ર એવી પળ ક્રિયાઓમાં અરતિ નથી થતી; કેમકે ચક્રોરો અમૃત-પાનના ગુણથી શું અગ્નિકર્ણોના ભક્ષણમાં પળ અનાકુલ નથી થતા? (થાય છેજ.) ॥ ૧૩૮ ॥ સમાધિની શુદ્ધિમાં, જુદો થઈને ખેદ અને આનંદનો આભાસ પળ બીલકુલ વિસ્તાર પામતો નથી, કેમકે સ્ફટિકના સ્વરૂપની શુદ્ધિમાં શું શ્યામપણાનો અને લાલાશનો કરેલો વિભાગ થઈ શકે? (નજ થઈ શકે.) ॥ ૧૩૯ ॥ વેદ્યોદયે કરેલા એવા ટાઢ, તડકો, તુષા, તથા ક્ષુધા આદિક ક્લેશોમાં શાંત થયા થકા જેઓ સમાધિથી

રતે: સમાધાવરતિ: ક્રિયાસુનાત્યંતતીવ્રાસ્વપિ યોગિનાં સ્યાત્ ॥ અનાકુલા વન્નિકણાશનેઽપિ ન કિં સુધાપાનગુણાચ્ચકોરા: ॥ ૧૩૭ ॥ વિવિચ્ય નૈવ પ્રસરેદરત્યાનંદાવન્નાસોઽપિ સમાધિશુદ્ધૌ ॥ શ્યામત્વશોણત્વકૃતો વિન્નાગ: ૧ સ્વરૂપશુદ્ધૌ સ્ફટિકસ્ય કિં સ્યાત્ ॥ ૧૩૮ ॥ ક્લેશેષુ સીતાતપ-તૃપ્તુશુક્લા-દિકેષુ વેદ્યોદયકલ્પિતેષુ ॥ શાંતા: સમાધિપ્રતિસંખ્યયૈવ ૧ ત્યજંતિ ચે રત્યરતી સ્તુ-મસ્તાન્ ॥ ૧૪૦ ॥ ન રત્યરત્યન્યુદયાય દૃષ્ટા ૧ ક્રિયા યતીનામશનાદિકાપિ ॥ અંગારધૂમા-દિકદોષહાના-દિષ્ટા સમાધિસ્થિતયે તુ શશ્વત્ ॥ ૧૪૧ ॥ જનાપવોદેઽપ્યસમે સમાધિ-રતં મનો નારતિમેતિ સાધો: ॥ તમિસ્રગૂઢેઽપિ પ્રજેત માર્ગે ૧ દિવ્યાંજનોપસ્કૃતમક્ષિ નાંધ્યમ્ ॥ ૧૪૨ ॥ જ્ઞાનક્રિયાશ્વર્યયુક્તસમાધિરથાધિરુઢ: શિવમાર્ગગામી ૧ ન ગ્રામપુ:કંટકજાર-તીનાં ૧ જનોઽનુપાનત્ક ઇવાર્તિમેતિ ॥ ૧૪૩ ॥

રતિ અરતિને તજે છે, તેઓની અમો સ્તુતિ કરીએ છીએ ॥ ૧૪૦ ॥ મુનિઓની ભોજનાદિકની ક્રિયા પળ (તેઓને) સુખી અથવા ખેદના અન્યુદય માટે નથી દેખાતી; વલી અંગારા, ધુંવાડો આદિકના દોષની હાનીથી (તે ક્રિયા) હમેશાં સમાધિની સ્થિતિમાં દૃષ્ટ (જણાતી છે) ॥ ૧૪૧ ॥ મુનિને સમાધિમાં રક્ત થઈને મન, ઘર્ણો લોકાપવાદ હોતે છે તે પળ ખેદ પામતું નથી; કેમકે અંધકારથી ઘેરા-પણ માર્ગમાં પળ દિવ્યાંજનથી અંજિત થતી આંધ્ર અંધપણને ભજતી નથી ॥ ૧૪૨ ॥ જ્ઞાન અને

कपायं पण मिथ्यात्यरूपी चिष्टानो गंध होतो नथी. ॥ १३१ ॥ (वली तेवा मुनिना हृदयमां) दूषण देणनाराओ प्रते पण रोपनी पुष्टि होती नथी, तेम गुणोनी स्तुतिमां पण लीनता रहेती नथी; तेम कप-
टना संरंभनी चिधिनी लेश पण होतो नथी; तेम लोभना क्षोभथी उत्पन्न थएलो उपद्रव पण होतो नथी. ॥ १३२ ॥ समाधिने भजनाराओ कामदेवप्रते तथा कोह अन्यनी घणी मश्करीनी क्रीडानी रूची-
प्रते प्रेराता नथी, तथा कुदृष्टिओना मतमां पण हास्य (अने) (तेना) नाशमां रक्त थता नथी. ॥ १३३ ॥
समाधिथी अन्य धर्ममां आक्रोश के हास्यादिकने अपक्क भाव कहे छे, तथा स्वभाविक संसर्गवाली

न दोषदर्शिष्वदि रोषपोपो । गुणस्तुतावव्यवलिप्तता नो॥ न दंभसंरंभविधेर्लवोऽपि न लोभ-
संक्षोभजविसर्गोऽपि ॥ १३१ ॥ कंदर्पमन्यस्य न भूरि हास्य-क्रीमारुचिं कस्यचिदीरयंति
समाधिभ्राजः कुदृशां मतेऽपि । स्वयं न हास्यप्रधने रताः स्युः ॥ १३३ ॥ आक्रोशहास्या-
दिकमन्यधर्मैऽप्यपक्कभ्रावं ब्रुवते समाधेः ॥ निसर्गसंसर्गविचार दृष्टिरव्युच्चित्तिर्वा परि-
पाकरूपम् ॥ १३४ ॥ शरीररूपप्रवलोकनायां, वस्त्रादिनेपण्यविधौ च रम्ये ॥ रतिध्रुवं
पौद्गलिके न भ्रावे । समाधिलब्धात्मरतिस्थितीनाम् ॥ १३५ ॥ अंतः समाधेः सुखमाकलय्या
बाह्ये सुखे नो रतिमेति योगी॥ अटत्यटव्यां कइवार्थलुब्धो गृहे समुत्सर्पति कल्पवृक्षे ॥ १३६ ॥
नातिप्रहर्षश्च न वा विशिष्टा । निष्ठा प्रतिष्ठार्जनमात्र एवा॥ रतिर्न वा स्वादरसक्रियादौ, समा-
हितानामणुशब्दरूपा ॥ १३७ ॥

विचारदृष्टि परिपाकरूप कहे छे. ॥ १३४ ॥ समाधिथी मेलवेल छे आत्मरतिनी स्थिति जेमणे एवा
माणसोने शरीरनु रूप जोवामां, तथा मनोहर वस्त्रादिकनी वेषविधिमां, एवा पौद्गलिक भावमां खरे-
खेर आनंद थतो नथी. ॥ १३५ ॥ योगी समाधिथी अंतरंग सुखने मेलवीने बाह्य सुखमां आनंद मानतो
नथी; केमके, ज्यारे घेर आगल कल्पवृक्ष होय, त्यारे धननो अर्थी एवो कयो माणस वनमां भटके? ॥ १३६ ॥
समतावाला माणसोने अत्यंत हर्ष होतो नथी, तथा केवल कीर्तिज मेलवामां अत्यंत निष्ठा होती

નથી; તેમ કળાના શલ્ય સરખી સ્વાદરસની ક્રિયાદિકમાં આનંદ હોતો નથી. ॥ ૧૩૭ ॥ સમાધિમાં રતિ હોવાથી યોગીઓને અત્યંત તીવ્ર એવી પળ ક્રિયાઓમાં અરતિ નથી થતી; કેમકે ચક્રોરો અમૃત-પાનના ગુણથી શું અશ્રિક્ષણોના ભક્ષણમાં પળ અનાકુલ નથી થતા? (થાય છેજ.) ॥ ૧૩૮ ॥ સમાધિની શુદ્ધિમાં, જુદો થઈને સ્વેદ અને આનંદનો આભાસ પળ બીલકુલ વિસ્તાર પામતો નથી, કેમકે સ્ફટિકના સ્વરૂપની શુદ્ધિમાં શું ડ્યામપણાનો અને લાલાશનો કરેલો વિભાગ થઈ શકે? (નજ થઈ શકે.) ॥ ૧૩૯ ॥ વેદ્યોદયે કરેલા એવા ઢાઢ, તડકો, તુષા, તથા હુધા આદિક હ્રેશોમાં શાંત થયા થકા જેઓ સમાધિથી

રતે: સમાધાવરતિ: ક્રિયાસુનાત્યંતતીવ્રાસ્વપિ યોગિનાં સ્યાત્ ॥ અનાકુલા વન્હિકળાશનેઽપિ
ન કિં સુધાપાનગુણાચ્ચકોરા: ॥ ૧૩૭ ॥ વિવિચ્ય નૈવ પ્રસરેદરત્યાનંદાવન્નાસોઽપિ સમાધિશુદ્ધૌ ॥
દ્યામત્વશોણત્વકૃતો વિન્નાગ: । સ્વરૂપશુદ્ધૌ સ્ફટિકસ્ય કિં સ્યાત્ ॥ ૧૩૮ ॥ હ્રેશેષુ સીતાતપ-
તૃત્તુત્તુક્કા-લિકેષુ વેદ્યોદયકલ્પિતેષુ ॥ શાંતા: સમાધિપ્રતિસંખ્યયૈવ । ત્યજંતિ ચેત્યરતી સ્તુ-
મસ્તાન્ ॥ ૧૪૦ ॥ ન રત્યરત્યચ્ચુદયાય દૃષ્ટા । ક્રિયા યતીનામશનાદિકાપિ ॥ અંગારધૂમા-
લિકદોષહ્વાના-લિષ્ટા સમાધિસ્થિતયે તુ શશ્વત્ ॥ ૧૪૧ ॥ જનાપવાદેઽપ્યસમે સમાધિ-રતં
મનો નારતિમેતિ સાધો: ॥ તમિસ્રગૃહેઽપિ પ્રજેત માર્ગે । દિવ્યાંજનોપસ્કૃતમક્ષિ નાંધ્યમ્
॥ ૧૪૨ ॥ જ્ઞાનક્રિયાશ્વઘ્નયુક્તસમાધિરથાધિરુઢ: શિવમાર્ગગામી । ન ગ્રામપુ:કંટકજાર-
તીનાં । જનોઽનુપાનત્ક ઇવાર્તિમેતિ ॥ ૧૪૩ ॥

રતિ અરતિને તજે છે, તેઓની અમો સ્તુતિ કરીએ છીએ ॥ ૧૪૦ ॥ સુનિઓની ભોજનાદિકની ક્રિયા પળ (તેઓને) સુશી અથવા સ્વેદના અમ્યુદય માટે નથી દેખાણી; બલી અંગારા, ધુંવાડો આદિકના દોષની હાનીથી (તે ક્રિયા) હમેશાં સમાધિની સ્થિતિમાટે દૃષ્ટ (જણાણી છે) ॥ ૧૪૧ ॥ સુનિનું સમાધિમાં રક્ત થઈને મન, ઘળો લોકાપવાદ હોતે છે તે પળ સ્વેદ પામતું નથી; કેમકે અંધકારથી ઘેરા-
યેલા માર્ગમાં પળ દિવ્યાંજનથી અંજિત થઈને આંધ અંધપણને ભજતી નથી ॥ ૧૪૨ ॥ જ્ઞાન અને

શિવાસ્પી યે યોડા જોડેલા પૃથ્વા સમાધિરૂપી રથમાં ચઢેલો અને (એવી રીતે) મોક્ષમાર્ગપ્રતે ગમન કરનારો માળમ, પગરગાં ધિનાના માળસની પેઠે, ગામ અને નગરો પાસે રહેલા કાંડાઓથી ઉત્પન્ન થયેલા શ્વેદના દુઃગને પામતો નથી॥૧૪૩॥લાભમાં અને અલાભમાં સુખમાં અને દુઃખમાં તથા જીવિતમાં અને મૃત્યુમાં જોખો તાલ્યતા રાલનારા છે, તથા રતિઅરતિથી પળ જેઓનો ભાવનાશપામેલો નથી, તેજ મુનિઓને સમાધિમાં સિદ્ધ થયેલા (જાણવા)॥૧૪૪॥જેઓને હદ્દેગ તથા અરતિ પળ નથી, અને કાગ્રપણાથી જેમને ચપલપણું નથી, તથા જેમને તીવ્ર પરીક્ષાથી ભાવો જાળેલા છે એવા સમતાવંત મુનિઓનું હું શરણું અંગીકાર કરું

લાન્નેડપ્યલાન્નેડપિ સુલે ચ હુઃલે । યે જીવિતવ્યે મરણે ચ તુલ્યાઃ ॥ રત્યાપ્યરત્યાપ્યનિરસ્ત-
ભાવાઃ । સમાધિસિદ્ધા મુનયસ્ત એવ ॥ ૧૪૪ ॥ નોદ્દેગેવગોડપ્યરતિર્નયષાં । ન ચાપ્યનેકાગ્ર-
તયા ચલત્વમ્ ॥ સમાહિતાંસ્તાન્ લસદેકટંકો-ત્કીર્ણજ્ઞાવાન્ શરણં પ્રપદ્યે॥૧૪૫॥ઇતસ્તતો
નારતિવલ્લિયોગા-દુઘ્નીય ગલ્લેદ્યદિ ચિત્તસૂતઃ ॥ સમાધિસિદ્ધૌષધમૂર્ઠિતઃસન્ । કલ્પયાણસિદ્ધેર્ન-
તદા વિલંબઃ ॥ ૧૪૬ ॥ ઇતસ્તતો બ્રામ્પતિ ચિત્તપદ્ધી ।વિતત્ય યો રત્યરતિસ્વપદ્ધૌ । સ્વહૃદ્વતા-
વારણહેતુરસ્ય । સમાધિસત્પંજરયંત્રણૈવ ॥ ૧૪૭ ॥ પુત્રાત્કલત્રાન્ચ ધનાન્ચ મિત્રા દેહાન્ચ
ગેહાન્ચ વિવિક્તતા મે॥ઇતિ પ્રસંખ્યાય સમાધિન્નાજો । ન શોકશંકુવ્યથયાકુલાઃ સ્યુઃ॥૧૪૮॥

હું ॥ ૧૪૬ ॥ અરતિ રૂપી અગ્નિના યોગથી જો ચિત્તરૂપી પારો હડીને આમ તેમ ચાલ્યો ન જાય;
અને સમાધિ રૂપી સિદ્ધ થયેલી ઔષધીથી જો તેને મૂર્છના અપાળી હોય, તો મોક્ષની (પક્ષે-સુવર્ણની)
સિદ્ધિ થવામાં વિલંબ ન થાય ॥ ૧૪૬ ॥ જે ચિત્તરૂપી પક્ષી રતિ અને અરતિરૂપી પોતાની ચાંચો વિસ્તારીને
આમતેમ ભમ્યા કરે છે, તેના સ્વહૃદ્વપણાને વારવાને સમાધિરૂપી ઉત્તમ પાંજરાનું યંત્રજ એક
હેતુસુત છે ॥૧૪૭॥ પુત્રથી, સ્ત્રીથી, ધનથી, મિત્રથી શરીરથી અને ઘરથી મારે તો જુદાજુદ છે, (અર્થાત્ તે
સાથે મારા આત્માને કશો સંબંધ નથી) એમ વિચારિને સમાધિને મજનારા મુનિઓ શોકરૂપી

શોકની વ્યથાથી આકુલ થાય નહીં ॥ ૧૪૮ ॥ સમાધિરૂપી વૃષ્ટિથી ઓલવાઈ ગઈ છે શોકરૂપી અગ્નિ જેનો એવો સાધુ, દૃષ્ટના નાશમાં અને અનિષ્ટના લાભમાં નિત્યસ્વભાવ અને નિયતીને (આ આમજ બનવાનું છે તેને) જાણતો થકો અંતઃકરણમાં સંતાપ પામતો નથી ॥ ૧૪૯ ॥ સમાધિરૂપી હથીયારે જેની લીધેલ છે શોકરૂપી શલ્ય જેનું એવો શુનિ પોતાના સગાઓને તજીને, સહાયતાની અપેક્ષા રાખ્યાવિના ભયંકર હપસર્ગમાં પણ સમદૃષ્ટિવાળો રહ્યો થકો ધ્યાનમંગથી અધીરજને પામતો નથી ॥ ૧૫૦ ॥ અન્યોન્ય કર્મના વ્યતિહારમાં મગ્ન થઈ એવા પોતાને અને પરને શુદ્ધ એવા ઋજુ-

ફટપ્રણાશેષ્યનન્નિષ્ટલાન્ને । નિત્યસ્વન્નાવં નિયતિં ચ જાનન્ । સંતાપમંતર્ન સમાધિવૃષ્ટિ-વિ-
ધ્યાતશોકાગ્નિરૂપૈતિ સાધુઃ ॥ ૧૪૯ ॥ ત્યક્તસ્ત્વર્ગઃ શરણાનપેક્ષઃ । ક્રૂરોપસર્ગેષ્યવિલુપ્તદ્દ-
ષ્ટિઃ ॥ સમાધિતંત્રોદ્ધતશોકશલ્યો । ન ધ્યાનમંગાદધૃતિં પ્રયાતિ ॥ ૧૫૦ ॥ શોચંતિ ન સ્વં
ચ પરં ચ મન્યોરન્યોઽન્યકર્મવ્યતિહારમગ્નમ્ ॥ શુદ્ધર્જસૂત્રક્ષણમાર્ગણાન્નિ-સ્તપસ્વિનઃ પ્રાપ્ત-
સમાધિનિષ્ઠાઃ ॥ ૧૫૧ ॥ ગતે ન શોકો ન વિમૃશ્યમેષ્ય-હુદ્ધશ્ચ યોગઃ કિલ વર્તમાનઃ ॥ સાધોઃ
સમાધિઃ પ્રથતે યદેદક્ । તદાસ્તુ મન્યોઃ કદવાવકાશઃ ॥ ૧૫૨ ॥ અત્યંતલૂકવ્રતયોગનુન્નાઃ
સ્મૃત્વાનુન્નૂતાદ્ધુતભોગલીલામ્ ॥ ન વૈમનસ્યં મુનયઃ પ્રયાંતિ । સમાધિમંત્રાહતશોકઞ્જૂતાઃ
॥ ૧૫૩ ॥ નગ્રે વિહારે ચ સુદુઃકરાયાં । નિહ્વાવિશુદ્ધૌ ચ તપસ્યસહૈ ॥ સમાધિલાન્નવ્યવસા-
યહેતોઃ । ક્વ વૈમનસ્યં સુનિપુંગવાનામ્ ॥ ૧૫૪ ॥

સૂત્રની માર્ગણાઓથી તપસ્વીઓને પ્રાપ્ત થઈ સમાધિમાં નિષ્ઠ થઈ શોચતા નથી ॥ ૧૪૯ ॥
ગતવસ્તુમાં શોક ન હોય, ભવિષ્ય સંબંધિ વિચાર નહોય, અને વર્તમાન યોગ જેનો શુદ્ધ હોય, એવી
રીતની સમાધિ હ્યારે સાધુને હોય, ત્યારે તેમાં ક્રોધનો અવકાશ જ ક્યાંથી હોય ? ॥ ૧૫૨ ॥ સમા-
ધિરૂપી મંત્રથી હજોલ છે શોકરૂપી ભૂતને જેઓ એવા સુનિઓ અત્યંત લુલા એવા વ્રતના યોગથી પ્રેરાયા
થકા, અનુભવેલી એવી અદ્ભુત ભોગની લીલાનું સ્મરણ કરીને જેવું પામતા નથી ॥ ૧૫૩ ॥ સમાધિના

આમના યત્નના દેતુથી મુનિઓને ઉગ્રવિહારમાં, દુઃકર एवी ભિક્ષાની વિશુદ્ધિમાં, અને ન સહન
 બદ જોત एया (આકરા) તપમાં કયાં છેદ થાય છે ? ॥ ૧૫૪ ॥ સમાધિને ભજનારા एવા ધીર
 પુરુષો દુઃખની દશામાં પળ કરુણાના સ્થાનકપણને નથી પામતા; (અર્થાત્ છેદ નથી પામતા)
 કમળે, હનાં સોનાંને અગ્નિના તાપથી પળ શું વિવર્ણનો ભાવ થાય છે ? (નથીજથતો) ॥ ૧૫૫ ॥
 અત્યંત સમાધિથી શુદ્ધ થएला एવા ધીર માણસો અસહ્ય વેદનાથી પળ રુદન કરતા નથી; કેમકે મેરુ
 પર્વત કલ્પાંતકાલના અગ્નિની મોટી શિલાથી પળ બિલકુલ પિગલી શકતો નથી ॥ ૧૫૬ ॥ સમા-

સમાધિનાજોડપિ વિપદશાયાં ન યાંતિ ધીરાઃ કરુણાસ્પદત્વમ્ ॥ જાત્યસ્ય જાયેત વિવર્ણનાવઃ
 કિમગ્નિતાપાદપિ કાંચનસ્ય ॥ ૧૫૫ ॥ અસહ્યયા વેદનયાપિ ધીરા । રુદંતિ નાત્યંતસમાધિશુદ્ધાઃ
 કલ્પાંતકાલાગ્નિમહાર્ચિણાપિ । નૈવજ્વીનાવમુપૈતિ મેરુઃ ॥ ૧૫૬ ॥ સમાધિવિધ્વસ્તત્રયાઃ સ્મશાને
 શૂન્યાલયે વા પ્રતિમાં પ્રપન્નાઃ ॥ દૃષ્ટ્વાપિ રૂપાણિ ત્રયંકરાણિ । રોમાપિ નૈવોદ્ગમયંતિ ગોત્રે ॥ ૧૫૭ ॥
 મહોપસર્ગોશ્ચ પરીષદ્વાશ્ચદેહસ્ય ભેદાય ન મે સમાધેઃ ॥ ઇત્થં વિવિચ્ય સ્વપરસ્વપ્નાવાં ભયાનુબંધં
 મુનયસ્ત્યજંતિ ॥ ૧૫૮ ॥ કુહેતુન્નિર્વાં ત્રયહેતુન્નિર્વાં । ન ક્ષોત્રમ જ્યેતિ સમાહિતાત્મા ॥ મહીધ-
 રાણાં ચ મહીરુદ્ધાણાં । સર્વેસદા કુત્ર્યતિ કિં નુ ત્રારૈઃ ॥ ૧૫૯ ॥ સુદૂરદીર્ઘોઽચ્ચપદાધિરોહે । નાંત-
 વિર્બીદંતિ સમાધિધુર્યાઃ ॥ શકત્યા વિહીનાસ્તુ જરદ્ધવાન્નાઽબ્રશ્યંતિ તસ્માદસમાધિચિન્નાઃ ॥ ૧૬૦ ॥

ધિથી નાશ કરેલે છે ભયનો જેઓ ए एવા મુનિઓ સ્મશાનમાં અથવા કોઈ શૂન્ય ઘરમાં પ્રતિમા
 ધારીને રહ્યા થકા (ત્યાં) ભયંકર રૂપોને જોઈને પળ શરીરપર રુંવાડો હમો કરતા નથી (અર્થાત્
 હરતા નથી) ॥ ૧૫૭ ॥ સમાધિથી, મહાન હપસર્ગો અને પરીસહો મારા શરીરના ભેદન માટે થતા
 નથી; एવી રીતે સ્વપરસ્વભાવનું વિવેચન કરીને મુનિઓ ભયના અનુબંધને તજે છે ॥ ૧૫૮ ॥ સમાધિ-
 યુક્ત છે આત્મા જેનો एવો મુનિ લોટા હેતુઓથી અથવા ભયના હેતુઓથી ક્ષોભ પામતો નથી; કમળે પર્વતો-
 ના તથા વૃક્ષોના ભારોથી શું સર્વ સહન કરનારી પૃથ્વી ક્ષોભ પામે છે ? (નથીજ પામતી) ॥ ૧૫૯ ॥ સમાધિરૂપી

ધોંસરીને ધરનારા મુનિઓ અત્યંત દૂર, લાંબા તથા ઊંચા પદપ્રતે ચઢવામાં મનની અંદર ખેદ પામતા નથી; અને શક્તિ વિનાના ગલીઆ બેલસરખા માણસો અસમાધિથી ખેદ પામતા થકા તે સ્થાનકથી પટકી પડે છે ॥ ૧૬૦ ॥ જેમ બીકળ યોદ્ધો, યુદ્ધ સમયની પેહેલાંજ (સંતાવામાટે) પર્વત, લતા તથા વના-દિકને શોધી રાખે છે, તેમ સમાધિ વિનાના નપુંસક (તુલ્ય) માણસો મનમાં ખેદ પામીને ગુસ્સાનકને (અપવાદ માર્ગને) જોનારાઓ થાય છે ॥ ૧૬૧ ॥ કોઈક હેતુથી તે સમાધિથી પડતા એવા (આપણને) આથી આજીવિકા થશે, એવા હેતુથી તે સમાધિ વિનાના જતિઓ ખરેખર કુતર્ક

ત્રીરુપ્યા પ્રાગપિ યુદ્ધકાલાદ્વેષયત્યજિત્વતાવનાદિ ॥ ક્લીબાસ્તથાધ્યાત્મવિષીદેના-સમાહિતા-શ્વન્નપદેક્ષિણઃ સ્યુઃ ॥ ૧૬૧ ॥ પવંતિ શાસ્ત્રં ચ્ચલુ તે કુતર્ક-જ્યોતિઃ કથાવૈદ્યકનાટકાદિ । કુત્તો ઽપિ હેતોઃ પતતાં સમાધે-રાજીવિકાનેન ન્રવિવ્યતીતિ ॥ ૧૬૨ ॥ રણાંગણે શૂરપુરસ્સરાસ્તુ । પશ્યંતિ પૃષ્ઠં ન હિ મૃત્યુન્નીતાઃ ॥ સમાહિતાઃ પ્રવ્રજિતાસ્વથૈવ । વાંઠંતિ નોત્પ્રવ્રજિતું કદાચિત્ ॥ ૧૬૩ ॥ શ્રદ્ધાં પુરસ્કૃત્ય વિનિર્ગતો યાં । તામેવ સમ્યક્ પરિપાલયેદ્યઃ ॥ સિંહોત્થિતઃ સિંહ-વિહારચારી । સમાહિતોઽસૌ ન વિષાદમેતિ ॥ ૧૬૪ ॥ પંથાનેમેનં પ્રણતા હિ વીરાઃ । ક્લીબસ્ય ગમ્યોઽસ્તિ કદાપિ નાયમ્ ॥ ઇત્થં સમાધાય કદાપિ ધીરો-દાત્તાશયઃ સ્થિતિ નો મહાત્મા ॥ ૧૬૫ ॥

હ્યોતિષ્ વિદ્યા, કથા, વૈદક તથા નાટક આદિકના શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરે છે ॥ ૧૬૨ ॥ શૂરવીરોમાં અગ્રેસરી એવા યોદ્ધાઓ મૃત્યુથી ઢરીને જેમ પીઠ દેતા નથી, તેમ સમાધિવાલા માણસો દીક્ષા લેઈને કોઈ પણ સમયે તેને (દીક્ષાને) તજવાની ઇચ્છા કરતા નથી ॥ ૧૬૩ ॥ અદ્ધાને અગાડી કરીને, તે અદ્ધા પ્રતે પ્રાપ્ત થયો થકો, તેનેજ જે સમ્યક્ પ્રકારે પાલે છે, એવો તે સમાધિવાન મુનિ જાણે સિંહથકી ઉત્પન્ન થયો, અને સિંહના વિહાર પ્રમાણે આચરણ કરતો થકો ખેદ પામતો નથી ॥ ૧૬૪ ॥ આ માર્ગને શૂરવીરોજ પ્રાપ્ત થયા છે, પણ નપુંસકને તે માર્ગ કદાપિ પણ ગોચર થતો નથી; એમ વિચારિને ધીર

અને વદાન્ત યાગપચાલો મહાત્મા મુનિ કદાપિ પળ લેદ પામતો નથી ॥ ૧૬૫ ॥ સમુદ્ર સરહા ગંભીર મત્તાશ સમાપિતાન્ માણસ પોતના અહંકારથી(ધર્મ)માર્ગને ભેદતો નથી; કેમકેવિદ્વાન્ માણસ પોતાને યાગ્ય ધૃત ધૃતી વૃક્ષની શાવને કુહાડાની ધારથી છેદતો નથી ॥ ૧૬૬ ॥ સમાધિને ભજનારા મુનિઓ નત્સર્ગની સ્તિથી કે અપવાદની સ્તિથી, અથવા વિચિત્ર પ્રકારના સાધ્વાચારના અપવાદથી, ફક્ત પોતાની મુદ્ધિથીજ (ધર્મ) માર્ગનો ભેદ કરતા નથી ॥ ૧૬૭ ॥ જે સૂત્રમાં કહ્યું નથી, અને નિવાર્યું પણ નથી, પણ ઘણા કાલની પરંપરાથી ચાલ્યું આવે છે, તેને પણ સમાધિવાદ મુનિ માર્ગના અંશની વીક-

સમુદ્ગંત્રીરમનાઃ સ્વદર્પાન્-દ્વિન્નતિ માર્ગે ન સમાહિતાત્મા ॥ આત્માશ્રિતામેવ કુઠારતૈક્ષણ્યાચ્-
હ્નિનતિ શાલાં ન તરોર્વિપશ્વિત્ ॥ ૧૬૬ ॥ નત્સર્ગરુચ્યાપ્યપવાદરુચ્યા । વિચિત્રસાધ્વાચરણાપ-
લાપાત્ ॥ સ્વબુદ્ધિમાત્રેણ સમાધિન્નાજો । ન માર્ગન્નેદં પરિકલ્પયંતિ ॥ ૧૬૭ ॥ યન્નૈવ સૂત્રે
વિહિતં ન ચાપિ । નિવારિતં કિંતુ ચિરપ્રહૃત્ ॥ સમાહિતા માર્ગન્નિદાન્નિયૈવ । તદપ્યનાલો-
હ્ય ન દૂષયંતિ ॥ ૧૬૮ ॥ યથા યથા શિષ્યગણૈઃ સમેતો । બહુશ્રુતઃ સ્યાદ્બહુસંમતશ્ચ ॥ સમા-
ધિમાર્ગપ્રતિકૂલવૃત્તિ । સ્તથાતથા શાસનશત્રુરેવ ॥ ૧૬૯ ॥ નિરંતરં દારુણકેશલોચ-બ્રહ્મવ્ર-
તાન્નિગ્રહજ્ઞારશ્વિન્નાઃ ॥ ચ્યુતાઃ સમાધેઃ કૃત્તમાર્ગન્નેદા । નિંદંતિ શાસ્તારમનંતપાપાઃ ॥ ૧૭૦ ॥
નત્સૂત્રલેશાદપિ માર્ગન્નેદ-નિયાપ્રકંપેત સમાહિતાત્મા ॥ નત્સૂત્રલેશાદપિ નો નુશંસ-સવ્ર-
હ્મચારી તુ વિન્નેત્યનીહક્ ॥ ૧૭૧ ॥

શીજ વગર વિચાર્યે દૂષિત કરતા નથી ॥ ૧૬૮ ॥ જેમ જેમ શિષ્યોના સમૂહોથી વીંટાયો, બહુશ્રુત થયો, અને બહુ માનનીક પણ થયો, તો પણ જો તે સમાધિના માર્ગથી વિપરીત આચરણવાલો થયો, તો તેમ તેમ તેને શાસનનો વૈરીજ જાણવો ॥ ૧૬૯ ॥ હમેશાં વિકટ एवો કેશલોચ, બ્રહ્મચર્ય, મહાવ્રતો તથા અભિગ્રહથી શિવ થएला, અને કરેલ છે ધર્મમાર્ગનો ભેદ જેઓए एवा સમાધિથી અટ થएला અનંત પાપોવાલા પ્રાણીઓ આપ્તની(જિનેશ્વર પ્રમુની) નિંદા કરે છે॥ ૧૭૦॥સમાધિવાન મુનિ

धर्ममार्गना नाशनी बीकथी एक लेशमात्र उत्सृक्तथी पण कंपे छे; अने चांडाल सरखी समाधि
विनानो (नामधारी) मुनि लाखो गमे उत्सृक्तथी पण डरतो नथी ॥ १७१ ॥ वीर्याधिक छे मनजेनुं
एवा समाधिवान मुनिने कोइ पण जगोए डर थाय नहीं; केमके भेदेला एवा हाथीना कुंभस्थलोना
मोतीथी अंकित थएलछे पगो जेना एवा सिंहने क्यां शंका होय? ॥ १७२ ॥ समाधिमां छे संतोष जेमेने
एवा मुनिओने स्वप्नमां पण परमार्गमां दृष्टि थती नथी; केमके, मालतीना पुष्पपर आसक्त थएलो
एवो युवान भमरो कंथेरपर (पोतानी) अभिलाषा करतो नथी ॥ १७३ ॥ शुद्ध समाधिने भजनारा

नेत्रेन सत्वाधिकमानसस्याविज्नीषिका क्वापि समाहितस्य ॥ त्रिनेत्रकुंजस्थलमौक्तिकांक-क-
मस्य सिंहस्य कुतोऽस्तु शंका ॥ १७४ ॥ समाधिसंतोषवतां मुनीनां । स्वप्नेऽपि न स्यात्परमा-
र्गदृष्टिः ॥ न मालतीपुष्परतः करीरे । बध्नाति रोलंबयुवाऽज्जलाषम् ॥ १७५ ॥ कुत्सां मलक्की-
नकलेवरेषु । कुर्वति नो शुद्धसमाधिभ्राजः ॥ व्रजंति नोद्वेगमनिष्टभ्रावा-न्निवर्तयंत्यकिं नवा
प्रशस्तात् ॥ १७६ ॥ न मूत्रविष्टापिठरीषु रागं । वध्नंति कांतासु समाधिशांताः ॥ अनंगकी-
टालयतप्रसंग-मब्रह्मदौर्गध्यन्निया त्यजंति ॥ १७७ ॥ स्मिताह्णपुष्पाधरपद्मवध्री-विशालवहो-
जफलाभिरामाम् ॥ दृष्ट्यापि नारीं न समाहितात्मा । मुह्येद्विदंस्तां विषवद्विरूपाम् ॥ १७८ ॥

मुनिओ मेलथी लेपाएला कलेवरो प्रते जुगुप्सा करता नथी, अनिष्ट भावथी उद्वेगने प्राप्त थता नथी,
अने मनोज्ञ भावथी आंखने निवर्तावता नथी ॥ १७४ ॥ समाधिथी शांत थएला मुनिओ मूत्र तथा विष्टा-
नी कोठी सरखी स्त्रीओ प्रते राग बांधता नथी, अने अब्रह्मरूपी दुर्गंधिना डरथी कामदेवरूपी कीडाना
दर सरखा एवा ते स्त्रीना प्रसंगने तजे छे ॥ १७५ ॥ हास्यरूपी श्वेत (निर्मल) पुष्पोवाली, ओष्ठरूपी
पल्लवनी शोभावाली विशाल एवां स्तनरूपी फलोथी मनोहर थएली, एवी स्त्रीने जोइने पण तेणीने झेरी
वेलडीसरखी जाणतो यको समाधिवालो मुनि मोह पामतो नथी ॥ १७६ ॥ जे मुनिओनुं चित्त, चंदनथी

(पंक्ति) पादयुक्त थएला एवा ग्रीना वने स्तनोपर, अने तेणीना हाथरूपी प्रवाहमां खलना पाम्युं नथी गुना ते मुनिग्रोनुं नाम पण पापोनो नाश करे छे ॥ १७॥ समाधिरूपी वखतरथी आच्छादित थएला एना ज मुनिओ ग्रीओना कटाक्षोरूपी वाणोथी खरेखर विलकुल विंघाएला नथी, तेओ पोतानी मेलेज संसाररूपी समुद्रना पारने पहुँचिला छे; अने बीजाओने पण पहुँचाडवाने समर्थ छे ॥ १७८॥ “हुँ” आ “मारुं” एणी रीते विस्तार पामती छे बुद्धि जेनी एवो समाधिविनानो माणस कर्मो बाँधे छे; अने समाधिवखते सने “हुँ” नथी, “मारुं” कहै नथी, एवी रीतनी आवेली बुद्धि (तेना) कर्मबंधनना नाशमाटे थाय छे.

चंदनपंकिलें च । स्मितप्रवाहे च मृगेक्षणानाम् ॥ येषां न चेतः स्वलितं समाधे-
पि तेषां दुरितानि हन्ति ॥ १७७ ॥ कटाक्षबाणैः सुदृशां समाधि-वर्मावृता ये खलु नैव

॥ प्राप्ताः स्वयं ते ब्रवसिंधुपार-मन्यानपि प्रापयितुं समर्थाः ॥ १७८ ॥ अहं ममेति
। न बुद्धि-बन्धाति कर्माण्यसमाहितात्मा ॥ तस्यैव नाहं न ममेति बुद्धि-बंधप्रमोक्षाय
। धिकादे ॥ १७९ ॥ यो ब्राह्मणः क्षत्रियदारको वा । तथोग्रपुत्रोऽपि च भोगपुत्रः ॥
गृहीतदीक्षः परदत्तभोजी । गोत्रान्निमानी न समाहितोऽसौ ॥ १८० ॥ न तस्य जातिः शरणं
कुलं वा । विद्यां चरित्रं च विना कदापि ॥ करोति निःक्रम्य स गेहिचर्यो । ब्रवेन्नवाब्धेस्तु न
पारदृश्वा ॥ १८१ ॥ प्राप्ताः स्वयं कर्मवशाग्रन्ता । जातीर्नवावर्तविवर्तमानाः ॥ विज्ञाय हीनो-
त्तममध्यमाः कः । समाधिन्नागू जातिमदं विदध्यात् ॥ १८२ ॥

॥ १७९ ॥ जे ब्राह्मण होय, अथवा क्षत्रियनो पुत्र होय, उग्रकुलनो पुत्र होय, अथवा भोगकुलनो पुत्र होय,
दीक्षा लीधी होय, परे आपेछुं भोजन करतो होय, पण जो ते गोत्रनुं अभिमान राखे, तो ते समा-
धिवान कहेवाय नहीं. ॥ १८० ॥ विद्या अने चरित्रविना तेने जाति अथवा कुल कदापि पण शरण-
रूप नथी; वली ते (जो) दीक्षा लेइने गृहस्थीनुं आचरण करे, तो ते भवरूपी समुद्रना पारने जो-
नारो न थाय ॥ १८१ ॥ कर्मोना वशथी भवावर्तमां रहेली अने प्राप्त थएली एवी अनंती हीन, उत्तम

આત્મભાવોને ભિન્ન જાણતો થકો અહંકારને પ્રાપ્ત થતો નથી. ॥ ૧૯૩ ॥ હું નથી, શરીર નથી, મન નથી, વચન નથી, તેઓનો હું કરનાર, કરાવનાર અને અનુમોદનાર નથી; એવી રીતે સમાધિ યોગથી જાણતો થકો સુનિ અહંકારની બુદ્ધિ કરેજ ક્યાંથી ? ॥ ૧૯૪ ॥ પુદ્ગલથી ઉત્પન્ન થાય એવી છે વૃત્તિ જેની તથા વિકલ્પરૂપ એવી પ્રગટ હૃદયની વર્ગણને જાણતો થકો મનનાત્મથી સમાધિથી શુદ્ધ થઈ શકે એવો કયો યોગી “ હું ” એવી રીતનો અહંકાર કરે ? ॥ ૧૯૫ ॥ કુમારપણું, યૌવનપણું તથા વૃદ્ધપણાદિક અને ઉંચપણું, ગૌરવપણું, તથા કોમલતા આદિક શરીરના ગુણો તે પોતાના આત્મામાં આરોપણ

‘નાહં વપુર્નૈવ મનો ન વાણી । કર્તો ન નો કારયિતા ચ તાસામ્ ॥ ન ચાનુમેતેતિ સમાધિયોગા
 હિદન્નહંકારમતિં ક્વ કુર્યાત્ ॥ ૧૯૬ ॥ હૃદ્ગર્ભાં પુદ્ગલજન્યવૃત્તિં । વિકલ્પરૂપાં કલયન્ વિવિ-
 ક્તામ્ । સમાધિશુદ્ધો મનનાત્મનોઽહમિતિ સ્મયં કો વિદધીત યોગી ॥ ૧૯૭ ॥ કુમારતાયૌ-
 વનવાર્ધકાદી-નુચ્છત્વગૌરવમૃદુલમુખ્યાન્ ॥ સ્વસ્મિન્ ગુણાન્ કો વપુર્બોઽધિરોપ્ય । સમાહિ-
 તોઽહંકુરુતે મનસ્વી ॥ ૧૯૮ ॥ પદાનિ વર્ણૈર્વિહિતાનિ તૈશ્ચ । વાક્યાનિ વાક્યૈરશ્વિલઃ પ્રબંધઃ ॥
 ઇત્યં શ્રયૈન્નૈશ્વર્યિકં સમાધે । ગ્રંથં કરોમીત્યન્નિમન્યતે કઃ ॥ ૧૯૯ ॥ તથાતથા સન્નિપત્તસુ
 કર્મ-સ્કંધેષુ કૂટસ્થતયા સ્થિતસ્ય ॥ કર્તૃત્વધીઃ સ્યાન્ન સમાહિતસ્ય । ચિન્માત્રનિર્મમ્મસમ-
 પ્રવૃત્તેઃ ॥ ૨૦૦ ॥ તંત્વાદિન્નાવૈઃ પરિણામવદ્भिः । પટાદિન્નાવાન્ જનિતાનેવત્ય ॥ ન તેષુ કર્તૃ-
 ત્વમતિં દધાતિ । ગતસ્મયો નિશ્ચયધીઃ સમાધેઃ ॥ ૨૦૧ ॥

કરીને કયો બુદ્ધિવાન્ સમાધિવાલો માણસ અહંકાર કરે ? ॥ ૧૯૬ ॥ અક્ષરોએ પદો બનાવેલાં છે, પદોએ વાક્યો બનાવેલાં છે, અને વાક્યોએ આલોચન થઈ બનાવેલો છે, એવી રીતના નિશ્ચયને સમાધિથી ધારણ કરતો થકો “હું” ગ્રંથ કરું છું” એવી રીતનું કયો માણસ અભિમાન કરે ? ॥ ૧૯૭ ॥ તેવી તેવી રીતે કર્મોરૂપી સ્કંધો પડતે છે તે કૂટસ્થપણથી રહેલા, અને જ્ઞાનમાત્રમાંજ ચોંદેલી છે સઘલી વૃત્તિ જેમની એવા સમાધિવાન માણસને કર્તોપણની બુદ્ધિ ન થાય. ॥ ૧૯૮ ॥ નિશ્ચય બુદ્ધિવાલી સમાધિથી ગણે છે

(પ્રકાશ) કામ્યપુનઃ થઈ પત્નીના વસ્ત્રે સ્તનોપર, અને તેણીના હાસ્યરૂપી પ્રવાહમાં સ્વલના પામ્યું નથી પણ તે મુનિઓનું નામ પણ પાપોનો નાશ કરે છે ॥ ૧૭ ॥ સમાધિરૂપી ચંચલરથી આચ્છાદિત થઈ પત્ની જો મુનિઓ સ્ત્રીઓના કટાક્ષરૂપી વાળોથી ધ્રુવરૂપી વલકુલ વિંધાઈ નથી, તેઓ પોતાની મેલેજ મંતારરૂપી સમુદ્રના પારને પહોંચેલા છે; અને વીજાઓને પણ પહોંચાડવાને સમર્થ છે ॥ ૧૮ ॥ “હું” આ “મારું” પૃથ્વી રીતે વિસ્તાર પામતી છે બુદ્ધિ જેની એવા સમાધિવિનાનો માણસ કર્મો બંધે છે; અને સમાધિવચ્ચે તેને જ માણસને “હું” નથી, “મારું” કંઈ નથી, એવી રીતની આવેલી બુદ્ધિ (તેના) કર્મબંધનના નાશમાં ધાય છે.

કુચદ્વયે ચંદનપંકિલે ચ । સ્મિતપ્રવાહે ચ મૃગેક્ષણાનામ્ ॥ યેષાં ન ચેતઃ સ્વલિતં સમાધે-
ર્નોમાપિ તેષાં દુસ્તિત્તિનિ હંતિ ॥ ૧૭૭ ॥ કટાક્ષવાણૈઃ સુદૃશાં સમાધિ-વર્માવૃતા યે ચલુ નૈવ
વિદ્વાઃ ॥ પ્રાપ્તાઃ સ્વયં તે જ્વલસિંધુપાર-મન્યાનપિ પ્રાપયિતું સમર્થાઃ ॥ ૧૭૮ ॥ અહં મમેતિ
પ્રથમાનબુદ્ધિ-ર્વધ્વાતિ કર્મોણ્યસમાહિતાત્મા ॥ તસ્યૈવ નાહં ન મમેતિ બુદ્ધિ-ર્બધપ્રમોક્ષાય
સમાધિકાલે ॥ ૧૭૯ ॥ યો બ્રાહ્મણઃ ક્ષત્રિયદારકો વા । તથોગ્રપુત્રોઽપિ ચ જોગપુત્રઃ ॥
ગૃહીતદીક્ષઃ પરદત્તજ્ઞોજી । ગોત્રાન્નિમાની ન સમાહિતોઽસૌ ॥ ૧૮૦ ॥ ન તસ્ય જ્ઞાતિઃ શરણં
કુલં વા । વિદ્યાં ચરિત્રં ચ વિના કદાપિ ॥ કરોતિ નિઃક્રમ્ય સ ગેહિચર્યા । જ્વેદ્વવાબ્ધેસ્તુ ન
પારદૃશ્વા ॥ ૧૮૧ ॥ પ્રાપ્તાઃ સ્વયં કર્મવશાન્નંતા । જાતીર્જવાવર્તેવિવર્તમાનાઃ ॥ વિજ્ઞાય હીનો-
ત્તમમધ્યમાઃ કઃ । સમાધિપ્રાગ્ જ્ઞાતિમદં વિદધ્યાત્ ॥ ૧૮૨ ॥

॥ ૧૭૭ ॥ જે બ્રાહ્મણ હોય, અથવા ક્ષત્રિયનો પુત્ર હોય, હનુકુલનો પુત્ર હોય, અથવા ભોગકુલનો પુત્ર હોય,
દીક્ષા લીધી હોય, પરે આપેલું ભોજન કરતો હોય, પણ જો તે ગોત્રનું આભિમાન રાખે, તો તે સમા-
ધિવાન કહેવાય નહીં. ॥ ૧૮૦ ॥ વિદ્યા અને ચરિત્રવિના તેને જ્ઞાતિ અથવા કુલ કદાપિ પણ શરણ-
રૂપ નથી; વલી તે (જો) દીક્ષા લેહેને ગૃહસ્થીનું આચરણ કરે, તો તે ભવરૂપી સમુદ્રના પારને જો-
નારો ન થાય ॥ ૧૮૧ ॥ કર્મોના વશથી ભવાવર્તમાં રહેલી અને પ્રાપ્ત થઈ એવી અનેની હીન, હત્તમ

આત્મભાવોને ભિન્ન જાણતો થકો અહંકારને પ્રાપ્ત થતો નથી. ॥ ૧૯૩ ॥ હું નથી, શરીર નથી, મન નથી, વચન નથી, તેઓનો હું કરનાર, કરાવનાર અને અનુમોદનાર નથી; એવી રીતે સમાધિ યોગથી જાણતો થકો છુનિ અહંકારની બુદ્ધિ કરેજ કયાંથી ? ॥ ૧૯૪ ॥ પુદ્ગલથી ઉત્પન્ન થાય એવી છે વૃત્તિ જેની તથા ચિકલ્પરૂપ એવી પ્રગટ હૃદયની વર્ગણને જાણતો થકો મનનાત્મથી સમાધિથી શુદ્ધ થયેલો એવો કયો યોગી “હું” એવી રીતનો અહંકાર કરે ? ॥ ૧૯૫ ॥ કુમારપણું, યૌવનપણું તથા વૃદ્ધપણાદિક અને ડંચપણું, ગૌરવપણું, તથા કોમલતા આદિક શરીરના ગુણો તે પોતાના આત્મામાં આરોપણ

‘નાહં વપુર્નૈવ મનો ન વાણી । કર્તા ન નો કારયિતા ચ તાસામ્ ॥ ન ચાનુમંતેતિ સમાધિયોગા
દ્વિદન્નહંકારમતિં ક્વ કુર્યાત્ ॥ ૧૯૪ ॥ હૃદ્ગર્ભાં પુદ્ગલજન્યવૃત્તિં । વિકલ્પરૂપાં કલયન્ વિવિ-
ક્તામ્ । સમાધિશુદ્ધો મનનાત્મનોઽહમિતિ સ્મયં કો વિદધીત યોગી ॥ ૧૯૫ ॥ કુમારતાયૌ-
વનવાર્ધકાદી-નુચ્ચત્વગૌરત્વમૃત્વમુખ્યાન્ ॥ સ્વસ્મિન્ ગુણાન્ કો વપુર્બોઽધિરોપ્ય । સમાહિ-
તોઽહંકુરંતે મનસ્વી ॥ ૧૯૬ ॥ પદાનિ વર્ણૈર્વિહિતાનિ તૈશ્ચ । વાક્યાનિ વાક્યૈરશિલઃ પ્રબંધઃ ॥
ઇત્યં શ્રયન્નૈશ્ચયિકં સમાધે । ગ્રંથં કરોમીત્યન્નિમન્યતે કઃ ॥ ૧૯૭ ॥ તત્રાતથા સન્નિપતત્સુ
કર્મ-સ્કંધેષુ કૂટસ્થતયા સ્થિતસ્ય ॥ કર્તૃત્વધીઃ સ્યાન્ન સમાહિતસ્ય । ચિન્માત્રનિર્મમ્મસમ-
ગ્રવૃત્તેઃ ॥ ૧૯૮ ॥ તંત્વાદિન્નાવૈઃ પરિણામવન્નિઃ । પટાદિન્નાવાન્ જનિતાનેવત્ય ॥ ન તેષુ કર્તૃ-
ત્વમતિં દધાતિ । ગતસ્મયો નિશ્ચયધીઃ સમાધેઃ ॥ ૧૯૯ ॥

કરીને કયો બુદ્ધિવાન્ સમાધિવાલો માણસ અહંકાર કરે ? ॥ ૧૯૬ ॥ અક્ષરોએ પદો બનાવેલાં છે, પદોએ વાક્યો બનાવેલાં છે, અને વાક્યોએ આલો ગ્રંથ બનાવેલો છે, એવી રીતના નિશ્ચયને સમાધિથી ધારણ કરતો થકો “હું ગ્રંથ કરું છું” એવી રીતનું કયો માણસ અભિમાન કરે ? ॥ ૧૯૭ ॥ તેવી તેવી રીતે રૂપોરૂપી સ્કંધો પડતે છતે કૂટસ્થપણાથી રહેલા, અને જ્ઞાનમાત્રમાંજ ચોંટેલી છે સઘલી વૃત્તિ જેમની એવા સમાધિવાન માણસને કર્તાપણની બુદ્ધિ ન થાય. ॥ ૧૯૮ ॥ નિશ્ચય બુદ્ધિવાલી સમાધિથી ગણ છે

અદ્ધાર તેનાં યોગી મુનિ, પરિણામિક એવા તંતુ આદિકભાવોથી ઉત્પન્ન થએલા વસ્ત્રાદિક ભાવોને
જાણીને તેઓમાં કર્તાપણાની વૃદ્ધિને ધારણ કરતો નથી ॥ ૧૯૯ ॥ એવી રીતે સમાધિથી યોગી અન્યને
વાંચિત એવા દાનદયા આદિક ભાવોને નહીં કરતો થકો આત્માને આશ્રિત એવા ભાવોને જ
પર ૧૭; કેમકે, વિકલ્પ રહિત “અકર્તા” હોય છે. ॥ ૨૦૦ ॥ સમાધિવંત મુનિને ભિન્ન એવા દ્રવ્યોમાં
તદાપિ પણ સમત્વની નાર્તા પણ થાય નહીં; અને રાગાદિકોએ કરેલા તે મમત્વને યોગી પ્રમાણ કરતો
નથી. ॥ ૨૦૧ ॥ પોતાના નિમિત્ત ભાવથી ઉત્પત્તિ અને સંબંધને ભજનારા એવા પદાર્થોને સાક્ષીની પેઠે

પરાશ્રિતાન દાનદયાદિજ્ઞાવા—નિશ્ચં સમાર્ધેર્મનસાપ્યકુર્વન્ ॥ નિજાશ્રિતાનેવ કરોતિ યોગી ।
વિકલ્પહીનસ્તુ જ્ઞેવદર્કર્તા ॥ ૨૦૦ ॥ દ્રવ્યેષુ જિનેષુ કદાપિ ન સ્યા—ન્મમત્વવાર્તાપિ સમા-
ધિજ્ઞાજઃ ॥ રાગાદિજ્ઞાવૈવિહિતં મમત્વં । ન તત્પ્રમાણીકુરુતે ચ યોગી ॥ ૨૦૧ ॥ સાક્ષીવ
પદ્યન્ સ્વનિમિત્તજ્ઞાવા—દુત્પત્તિસંબંધજુષઃ પદાર્થાન્ ॥ તેષામગૃહ્ણન્ પરિણામિજ્ઞાવં ।
દુઃખાદિમુચ્યેત સમાહિતાત્મા ॥ ૨૦૨ ॥ યથા જનોઽન્યસ્ય સુખાસુખેષુ । તટસ્થજ્ઞાવં જજતે
તથૈવ ॥ વિશ્વસ્ય તેષુ પ્રજ્ઞમી મમત્વા—હંકારમુક્તઃ સુસમાધિશાલી ॥ ૨૦૩ ॥ સમાધિજ્ઞાજાં
વ્યવહારકાલે । મૈત્ર્યાદિરૂપાપિ હિ ચિત્તવૃત્તિઃ ॥ એકાંતશુદ્ધૌ ત્વિયમિદ્ધસિદ્ધ—જ્યોતિઃ સમાપ-
ન્નિમયી પ્રસિદ્ધા ॥ ૨૦૪ ॥ સ્ફુટીન્નવત્યાત્તવચોવિમર્શા—તદ્વાસનાસંગતધર્મતો વા ॥ ક્ષમાદિરૂપો
ઽપિ દશપ્રકારો । ધર્મઃ સમાધૌ પરિપાકજ્ઞાજિ ॥ ૨૦૫ ॥

જોતો થકો, અને તેઓના પરિણામિક ભાવોને નહીં ગ્રહણ કરતો થકો સમાધિવાન્ માણસ દુઃખથી મુક્ત
થાય. ॥ ૨૦૨ ॥ જેમ માણસ પરનાં સુખદુઃખોમાં તટસ્થ ભાવને ભજે છે, તેમજ મમતા અને અહંકારથી
મુક્ત થએલો અને ઉત્તમ સમાધિથી મનોહર થએલો શાંત મુનિ જગતના તે સુખદુઃખોમાં તટસ્થપણાને
ભજે છે. ॥ ૨૦૩ ॥ સમાધિવાલા મુનિઓની એકાંત શુદ્ધ એવા વ્યવહાર કાલમાં મૈત્ર્યાદિ રૂપ એવી પણ
ચિત્તવૃત્તિ વૃદ્ધિ પામેલી એવી સિદ્ધજ્યોતિની પ્રાપ્તિમય પ્રસિદ્ધ છે. ॥ ૨૦૪ ॥ સમાધિ પરિપાકને ભજતે

અને મધ્યમ એવી જાતિઓને જાણીને કયો સમાધિવાલો માણસ જાતિમદ કરે ? (અર્થાત્ ન જ કરે.)
 ॥ ૧૮૨ ॥ અશુદ્ધ શીલમાં અને શુદ્ધ શીલમાં શુદ્ધ કુલહું પ્રયોજન નથી; એમ વિચારિને ઔપાધિક
 શ્લાઘાવાલા કુલથી સમાધિવંત માણસો ગર્વ ધરતા નથી. ॥ ૧૮૩ ॥ ઉત્તમ સમાધિને મજનારાઓને
 નાશવંત, હેશથી ભરેલા, ઘડપણ અને રોગના ઘરરૂપ, હમેશાં સેવવાલાયક, રૂધીર અને વીર્યના વીજ-
 રૂપ એવા રૂપમાં મદનો અવકાશજ કયાં છે ? ॥ ૧૮૪ ॥ સમાધિવાલો સુનિ, સંસારમાં રહેલાં ક્રોડો
 મરણોને નાશ કરનારી એવી ચારિત્રરૂપી લક્ષરની નિષ્ઠાને મેલવીને, મૃત્યુરૂપી લક્ષકર બલથી પ્રાપ્ત

અશુદ્ધશીલે ચ વિશુદ્ધશીલે । પ્રયોજનં શુદ્ધકુલસ્ય નેતિ ॥ નૌપાધિકશ્ચાધ્યતયાન્વિતેન ।
 કુલેન માદ્યંતિ સમાધિજ્ઞાજઃ ॥ ૧૮૩ ॥ વિનાશશીલે કલુષેન પૂર્ણે । જરાજ્ઞાં સદ્ગુણિ નિત્ય-
 સેવ્યે ॥ રૂપેઽસ્તુ કઃ જ્ઞોણિતશુક્લબીજે । મદાવકાશઃ સુસમાધિજ્ઞાજામ્ ॥ ૧૮૪ ॥ ઉપસ્થિતે
 મૃત્યુવલે વલેન । સમાધિજ્ઞાગ્ માદ્યતિ નો વલેન ॥ આસાદ્ય ચારિત્રવલસ્ય નિષ્ઠાં । સંસાર-
 કોટીમરણાપહર્ત્રીમ્ ॥ ૧૮૫ ॥ વિદ્વાનનિત્યૌ પરિજ્ઞાવ્યલાન્ના-લાન્નૌ સ્વકર્મપ્રશમોદયો-
 ત્થૌ ॥ મદં ન લાન્નાન્ન ચ દીનજ્ઞાવ-મલાન્નતો યાતિ સમાહિતાત્મા ॥ ૧૮૬ ॥ આજીવિકા
 ગારવમેતિન્નૂયો । લૂહોઽપિ યો ત્રિકુરકિંચનોઽપિ ॥ કુર્વન્નિજોત્કર્ષપરાપવાદૌ । વિપર્યયં
 યાતિ પ્રવે પ્રવેઽસૌ ॥ ૧૮૭ ॥ યઃ સાધુવાદી કૃતકર્મશુદ્ધિ-રાગાદબુદ્ધિશ્ચ સુજ્ઞાવિતાત્મા ॥
 ન સોઽપિ હિ પ્રાપ્તસમાધિનિષ્ઠઃ । પરાન્નવન્નન્યજનં સ્વબુદ્ધ્યા ॥ ૧૮૮ ॥

થયે છે તે બલથી મદોન્મત્ત થતો નથી. ॥ ૧૮૬ ॥ પોતાના કર્મનાં પ્રશમ્ન અને ઉદયથી ઉત્પન્ન થएલા
 એવા લાભાલાભને અનિત્ય જાણીને વિદ્વાન એવો સમાધિવાલો માણસ લાભથી મદને, અને અલાભથી
 દીન ભાવને પ્રાપ્ત થતો નથી ॥ ૧૮૬ ॥ લુહો અને અર્કિંચન છતાં પણ જે મિશ્રુ વારંવાર આજિવિ-
 કાના અહંકારને પ્રાપ્ત થાય છે, તે પોતાની પ્રશંસા અને પરનો અપવાદ કરતો થકો ભવમવપ્રતે વિપ-
 રીતપણાને પામે છે. ॥ ૧૮૭ ॥ જે મિષ્ટ વચનો બોલનારો, કરેલ છે કર્મોની શુદ્ધિ જેને એવો' તીવ્ર

પ્રતિષ્ઠાના ઉત્તમ સામગ્ર્યો પૂરો પળ ને મુનિ સ્વચ્છિથી પરને જો ઉપદ્રવ કરે તો તેને પ્રાપ્ત થએલી સમાધિમાં નિઃશ (જાણયો) નહીં ॥ ૧૮૮ ॥ અનંત પર્યાયોની વૃદ્ધિથી યુક્ત થયેલા એવા પૂર્વે અણમાહામીના જ્ઞાનરૂપી મધુરને જાણીને આજકાલની સમાધિવાલો મુનિ પોતાની બુદ્ધિથી ક્યુ મદને પ્રાપ્ત પામ ? (ન જ થાય) ॥ ૧૮૯ ॥ સમાધિવિનાનો એવો જે માણસ, અન્યની ચાહુ ક્રિયાથી સ્વેચ્છા પ્રાપ્ત થઈ પડ્યા તદ્વાત્માથી પોતાના ચિત્તમાં અહંકાર લાવે છે: અને હ્યારે તે વલ્લભપણનો નાશ થાય છે, ત્યારે તે અત્યંત ગોરુને પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૧૯૦ ॥ આગમની સ્થિતિથી માષતુષની અને શ્રી સ્થૂલિભદ્રજી

અનંતપર્યાયવિવૃદ્ધિયુક્ત । જ્ઞાનાર્ણવં પૂર્વમહામુનીનામ ॥ સમાધિમાનાધુનિકોઽવધાર્ય । કશ્યં સ્વતુલ્યા મદમેતિ સાધુઃ ॥ ૧૮૯ ॥ પરસ્ય ચાહુક્રિયા કિલાત્મા-દ્વાલ્પ્રત્યકાન્માયતિ યઃ સ્વચિત્તે ॥ સમાધિહીનો વિગમે સ તસ્ય । વાલ્પ્રત્યકસ્યાતુલ્યશોકમેતિ ॥ ૧૯૦ ॥ શ્રુતસ્થિતેર્માષતુષસ્ય વાર્તા । શ્રી સ્થૂલત્તરસ્ય ચ વિક્રિયાયાઃ ॥ શ્રુત્વા શ્રુતં દર્પન્નિદેવ લલ્લવા । ન તેન દૃષ્યંતિ સમાધિન્નાજઃ ॥ ૧૯૧ ॥ પ્રજ્ઞામદાદ્વાદમદાચ્છ પૃથ્વ્યાં । યોઽન્યં જનં પદ્યતિ ચિંબન્નતમ્ ॥ મૌનીઽમાર્ગાદસમાહિતાત્મા । વ્રણ્યન્નધઃ કર્મગુરુઃ સ યાતિ ॥ ૧૯૨ ॥ નાહંક્રિયાં યાતિ સમાહિતાત્મા । નોઽકર્મન્નાવૈર્ન ચ કર્મભાવૈઃ ॥ જિન્નાન્વિદન્ મિશ્રિતપુદ્ગલાત્મ-જ્ઞાવાન્મિશ્રઃ કર્તુન્નિદા નિદાનાત્ ॥ ૧૯૩ ॥

મહારાજની (સિંહસંબંધિ) વિક્રિયાની વાર્તાને સાંભલીને, અહંકારને ભેદનારાજ એવા આગમને મેલવીને, સમાધિવંત માણસો તેથી અહંકાર પામતા નથી. ॥ ૧૯૧ ॥ જે માણસ બુદ્ધિના મદથી તથા વાદના મદથી પૃથ્વીમાં વીજા માણસને વિંબરૂપ (સૂદ) જુદ છે, એવો તે સમાધિ વિનાનો ભારેકર્મી માણસ ભણ્યો થયો નીચી ગતિમાં જાય છે. ॥ ૧૯૨ ॥ સમાધિવાન માણસ અકર્મ ભાવોથી અને કર્મ ભાવોથી, કર્તાભેદના કારણથી મિશ્રિત થયા એવા પુદ્ગલિક અને

અથવા કુલમાં, નગરમાં, દેશમાં, અને ઉપધિમાં જે જરા પણ મૂછાં હોતી નથી, એવી રીતનો આ અકિંચ-
નતાનામનો, નાશ કરેલ છે અરતિ અને વ્યાધિ જેને એવા સમાધિવાન મુનિઓનો ઉત્કૃષ્ટ ધર્મ (કહેલો) છે. ૨૧૬
સમાધિથી શુદ્ધ થएला एवा दश प्रकारना धर्मनु अवलंबन करनारो, परस्परधने जोनारो, तथा चारित्र,
सम्यक्त्व, ज्ञान અને तपशी युक्त थएलो एवो महात्मा मुनि सज्जायरूपी उत्तम ध्यानमां रक्त थाय
छे. ॥ २१७ ॥ लुखा अन्नना पिंडना ग्रहण पूर्वक फक्त यात्राना अधिकारवालो, अने नवकोटीनी
शुद्धिशी समग्र अहार हजार शीलांगने धरनारो मुनि कर्मबंधनोथी सुक्त थवामांटे प्रयत्न करे छे. ॥ २१८ ॥

समाधिसंशुद्धदशप्रकार-धर्मावलंबी परमार्थदर्शी ॥ चरित्रदृग्ज्ञानतपःसमेतः । स्वाध्याय
सद्धानरतो महात्मा ॥ २१७ ॥ लुक्कान्निपिंम्नहणेन यात्रा-मात्राधिकारो नवकोटिशुद्ध्या ॥
समग्रशीलांगसहस्रधारी, बंधप्रमोक्षाय कृतप्रयत्नः ॥ २१८ ॥ समाप्य सर्वे वचनस्य योग-
संगयोगं स्वरसेन कुर्वन् ॥ अशून्यन्नावाञ्च विकटपहानेः । सुप्तत्वजागृत्वदशोर्ध्वगामी ॥
॥ २१९ ॥ बुद्धः सुधीरेकविदेकरूपः । संबिन्नशोकश्चसुसंयतश्च ॥ आत्मप्रवादोपगतः सुगुप्तो ।
रम्यः सुसामायिकनृत्समित्या ॥ २२० ॥ धर्मार्थवृत्तिर्नच कीर्तिपूजा—सत्कारलान्नामार्थितया-
विलात्मा ॥ अध्यात्मपूतो धुतपापकर्मा—धिया नियोगप्रतिपत्तिमत्या ॥ २२१ ॥

વચનના સર્વ યોગને સમાપ્ત કરીને, આત્મરસથી નિઃસંગ યોગને કરતો થકો અદ્યત્ત આવથી અને
વિકલ્પની હાનીથી નિદ્રાની અને જાગરણની અવસ્થાથી ઉર્ધ્વગામી થાય છે. ॥ ૨૧૯ ॥ જાણનાર, ઉત્તમ
બુદ્ધિવાલો, એકનેજ (આત્માનેજ) જાણનારો, એકરૂપ, નાશ થएल છે શોક જેનો એવો, ઉત્તમ સંયતિ,
આત્મપ્રવાદને પ્રાપ્ત થएलो, સારી રીતે ગુપ્ત રહેલો તથા મનોહર એવો (મુનિ) પંચ સમિતિથી ઉત્તમ
સામાયિકને ભજનારો થાય છે ॥ ૨૨૦ ॥ ધર્મને અર્થે વૃત્તિવાલો, અને કીર્તિ, પૂજા, સત્કાર તથા લાભના
અર્થિપણાથી જેનો આત્મા લેપાएलो નથી, આધ્યાત્મથી પવિત્ર થएलो, તથા નિયોગની પ્રતિપત્તિવાલી

જિંદગીના વાજા પહેલ છે પાપકર્મો જેને પવો (ઉત્તમ મુનિ) હોય છે. ॥ ૨૨૧ ॥ જાણેલ છે વારંવાર ભવ-
અર્થ મધુદત્તા વૃંદાવણે, તથા વૈરાગ્યના રંગરૂપી અમૃતથી વાસિત છે આત્મા જેનો, ગંભિરાતના સમુદ્ર
સમુદ્રો પાંચ જગત્પ્રતે પણ ધંધુ સરસ્વો એવો મુનિ પરાજારૂપી નાગપાશના બંધનથી મુક્ત થાય છે. ૨૨૨
ધારમાના ગુણોના ત્રયમોમાં આસક્તિ વાલો, અન્યની કથાના પ્રસંગમાં બેહેરો તથા મુંગો, એવો મુનિ,
દુઝારો ફિતારપોથી પણ ન મલી શકે એવા નિર્ગ્રંથ પ્રમુખ આત્મદયાના વિલાસને મેલવે. ॥ ૨૨૩ ॥ પંડિતો
વિકલ્પો વિનાની ગ્ર મદયા કહે છે; અને અન્ય દયાને વિકલ્પોવાલી કહે છે, તેમાં પણ; પેહેલી

ચિદ્વાતન્મયો જ્વલસિંધુદોષો । વૈરાગ્યરંગામૃતવાસિતાત્મા ॥ ગાંઝિર્યેસિંધુર્જગતોઽપિબંધુ-મુક્તઃ
પરાશાન્નિધનાગપાશાત્ ॥ ૨૨૨ ॥ આસક્તિમાનાત્મગુણોદ્યમેઽન્ય-કથાપ્રસંગે બધિરાંગમૂકઃ ॥
ફિયાસદ્દસ્યાઽસુલબ્દં લેખેત । નિર્ગ્રંથમુખ્યં સ્વદયાવિલાસમ્ ॥ ૨૨૩ ॥ વિકલ્પહીનાં સ્વદયાં
વદંતિ । વૈકલ્પિકીમન્યદયાં બુધાસ્તામ્ ॥ તત્રાદિમોક્તા કિલ મોક્ષેહેતુઃ ॥ પરા પુનઃ સ્વર્ગ-
સમૃદ્ધિદાત્રી ॥ ૨૨૪ ॥ રક્ષામિ જીવાનિતિ હૃદ્ધિકલ્પઃ । પુણ્યાય હન્મીતિ ચ પાતકાય ॥
તત્પુણ્યપાપદ્વિતયં ચ જ્ઞાતિ । સમાધિસિદ્ધૌ સ્ફુટમેકરૂપમ્ ॥ ૨૨૫ ॥ ફલૈકરૂપે મુવિ
પુણ્યપાપે । ન સંગિરંતે વ્યવહારમત્તાઃ ॥ સમાધિજ્ઞાજસ્તુ તદેકજ્ઞાવં । જાનંતિ હૈ-
માયસંબંધનીત્યા ॥ ૨૨૬ ॥

દયાને લેખેલ મોક્ષના હેતુરૂપ કહેલી છે, અને બીજી તો સ્વર્ગની સમૃદ્ધિને દેનારી છે. ॥ ૨૨૪ ॥
“હું જીવોનું રક્ષણ કરું” એવી રીતનો હૃદયનો વિકલ્પ પુણ્ય માટે છે, અને “હું જીવોને હણું”
એવી રીતનો હૃદયનો વિકલ્પ પાપો માટે છે, અને સમાધિની સિદ્ધિમાં તે પુણ્ય અને પાપ બેલ પ્રગટ
રીતે એકરૂપ જણાય છે. ॥ ૨૨૫ ॥ વ્યવહાર નયમાં આસક્ત થાણાઓ પૃથ્વીમાં પુણ્યપાપને એક ફલવાલા કહેતા
નથી, અને સમાધિવાન માણસો તો સુવર્ણ અને લોલંબની બેઠાની નીતિથી તેને એક ભાવરૂપ જાણે છે. ॥ ૨૨૬ ॥

છતે યથાર્થ વક્તાના વચનોના વિચારથી અથવા તેની વાસનાને પ્રાપ્ત થણા ધર્મથી ક્ષ્યાંત્યાદિરૂપ દશ પ્રકારનો ધર્મ પ્રગટ થાય છે. ॥ ૨૦૬ ॥ ધર્મનું મૂલ સ્વેચ્છર દયા છે, અને દયાનું મૂલ ક્ષમા છે, એમ વિચારિને ક્ષમાના આધારભૂત એવી શાંતતાથી મનોહર થણા સંત પુરુષો અપરાધી માણસ પ્રતે પણ ક્રોધને ભજનારા થતા નથી ॥ ૨૦૬ ॥ વિનયવિના કદાપિ પળ ગુણો આવતા નથી, અને માર્દવવિના વિનયનો વિસ્તાર થતો નથી; એમ વિચારિને સમાધિવાન મુનિઓ ઉદ્ધત નહીં થયા થકા તથા નિયાણાનો આશ્રય નહીં કરીને માર્દવપણાથી મનોહર થાય છે. ॥ ૨૦૭ ॥ આર્જવતા વિનાનો માણસ શુદ્ધ થતો નથી, અને

ધર્મસ્ય મૂલં હિ દયા દયાયાઃ । ક્ષમેતિ સંચિંત્ય ધ્રુવંતિ સંતઃ ॥ કૃતાપરાધેઽપિ ન કોપન્નાજઃ ।
 ક્રમાસમાધાનશમાન્નિરામાઃ ॥ ૨૦૬ ॥ ગુણા વિના નો વિનયં કદાચિ-દમાર્દવે નો વિનયપ્રથેતિ ॥
 અનુન્નતા નિશ્ચિતનિર્નિદાનાઃ । સમાહિતા માર્દવશાલિનઃ સ્યુઃ ॥ ૨૦૭ ॥ નાનાર્જવઃ શુદ્ધ્યતિ
 નાપ્યશુદ્ધો । ધર્મે સ્થિરો ધર્મમૃતે ન મોક્ષઃ ॥ સુખં ન મોક્ષાત્ત્વવિનેતિ સાધુઃ । સમાધિમા-
 નાર્જવમન્યુપૈતિ ॥ ૨૦૮ ॥ યદ્વ્યયદેહોપધિન્નકૃપાના-ધિકારકં શૌચમશુદ્ધિહાનાત્ ॥ સમાધિ-
 નીરેણ કૃતં તેદેવ । પાવિત્ર્યવીજં પ્રયતાત્મનાં સ્યાત્ ॥ ૨૦૯ ॥ ત્યક્ત્વાશ્રવાન્ પંચ
 નિરુદ્ધયપંચેન્-ડિયાણિ હત્વા ચતુરઃ કષાયાન્ ॥ દંભત્રયીજિત્સુસમાધિરેતિ-ઙાક્ સંયમં
 સત્તદશપ્રકારમ્ ॥ ૨૧૦ ॥

અશુદ્ધ માણસ ધર્મમાં સ્થિર થતો નથી, અને ધર્મવિના મોક્ષ થતો નથી, અને મોક્ષવિના સુખ નથી, એમ વિચારિને સમાધિવાલો મુનિ આર્જવપણાને પ્રાપ્ત થાય છે. ॥ ૨૦૮ ॥ અશુદ્ધિની હાનીથી દ્રવ્ય એવાં શરીર, ઉપધિ, ભોજન તથા પાનના અધિકારવાલી જે શૌચતા થાય છે, તેજ શૌચતા મુનિઓને સમાધિરૂપી પાણીથી પવિત્રતાના બીજરૂપ થાય. ॥ ૨૦૯ ॥ પાંચ આશ્રવોને તજીને, તથા પાંચે હિંદ્રિ-ઓને રોધીને, અને ચારે કષાયોને હળીને, ત્રણે દંડોને જીતનારો એવો ઉત્તમ સમાધિવાલો મુનિ તુરત

જિજ્ઞાસુના હૃદયે પાપકર્મો જેને પવો (ઉત્તમ મુનિ) હોય છે. ॥ ૨૨૨ ॥ જાણેલ છે વારંવાર ભવ-
 રૂપી મમુડાના પોપો જેને, તથા ધૈરાગ્યના રંગરૂપી અમૃતથી વાસિત છે આત્મા જેનો, ગંભિરાતના સમુદ્ર
 મરગો પવન જગતત્રતે પળ મંધુ મરગો પવો મુનિ પરાગારૂપી નાગપાશના ધંધનથી મુક્ત થાય છે. ૨૨૨
 પારમાના ગુણોના ઉચ્ચતોમાં આમત્તિ ચાલો, અન્યની કથાના પ્રસંગમાં વેહેરો તથા મુંગો, એવો મુનિ,
 દુઝારો ક્રિયાપ્રીતી પા ન મલી ઝાકે એવા નિર્ગ્રીય પ્રમુખ આત્મદયાના વિલાસને મેલવે. ॥ ૨૨૩ ॥ પંડિતો
 વિઠ્ઠલપો વિનાની પ્ર મદયા કહે છે; અને અન્ય દયાને વિકલ્પોવાલી કહે છે, તેમાં પળ; પેહેલી

નિજ્ઞાતન્મૂયો ત્રવસિંધુદોયો । વૈરાગ્યરંગામૃતવાસિતાત્મા ॥ ગાંઝિર્યસિંધુર્જગતોઽપિબંધુ-મુક્તઃ
 પરાશાન્નિધનાગપાશાત્ ॥ ૨૨૨ ॥ આસત્કિમાનાત્મગુણોદ્યમેઽન્ય-કથાપ્રસંગે બધિરાંગમૂકઃ ॥
 ક્રિયાસદ્દશ્નાઽસુલંબં લન્નેત । નિર્ગ્રંથમુલ્યં સ્વદયાવિલાસમ્ ॥ ૨૨૩ ॥ વિકલ્પહીનાં સ્વદયાં
 તદંતિ । વૈકલ્પિકીમન્યદયાં બુધાસ્તામ્ ॥ તત્રાદિમોક્તા કિલ મોક્ષેહેતુઃ ॥ પરા પુનઃ સ્વર્ગ-
 સમૃદ્ધિદાત્રી ॥ ૨૨૪ ॥ રક્ષામિ જીવાનિતિ હદ્વિકલ્પઃ । પુણ્યાય હન્મીતિ ચ પાતકાય ॥
 તત્પુણ્યપાપદ્વિતયં ચ જ્ઞાતિ । સમાધિસિદ્ધૌ સ્ફુટમેકરૂપમ્ ॥ ૨૨૫ ॥ ફલૈકરૂપે જુવિ
 પુણ્યપાપે । ન સંગિરંતે વ્યવહારમત્તાઃ ॥ સમાધિજ્ઞાજસ્તુ તદેકન્નાવં । જાનંતિ હૈ-
 માયસંબંધનીત્યા ॥ ૨૨૬ ॥

દયાને લેખેલર મોક્ષના હેતુરૂપ કહેલી છે, અને બીજી તો સ્વર્ગની સમૃધિને દેનારી છે. ॥ ૨૨૪ ॥
 “ હું જીવોનું રક્ષણ કરું ” એવી રીતનો હૃદયનો વિકલ્પ પુણ્ય માટે છે, અને “ હું જીવોને હણું ”
 એવી રીતનો હૃદયનો વિકલ્પ પાપો માટે છે, અને સમાધિની સિદ્ધિમાં તે પુણ્ય અને પાપ બેજ પ્રગટ
 રીતે એકરૂપ જણાય છે. ॥ ૨૨૫ ॥ વ્યવહાર નયમાં આસક્ત થઈ જાય તો પુણ્યપાપને એક ફલવાલા કહેતા
 નથી, અને સમાધિવાન માણસો તો સુવર્ણ અને લોખંડની બેઢીની નીતિથી તેને એક ભાવરૂપ જાણે છે. ॥ ૨૨૬ ॥

છત્તે યથાર્થ વક્તાના વચનોના વિચારથી અથવા તેની વાસનાને પ્રાપ્ત થઈલા ધર્મથી ક્યાંત્યાદિરૂપ દશ પ્રકારનો ધર્મ પ્રગટ થાય છે. ॥ ૨૦૫ ॥ ધર્મનું મૂલ લેખેલ દયા છે, અને દયાનું મૂલ ક્ષમા છે. એમ વિચારીને ક્ષમાના આધારભૂત ઈર્ષ્યા શાંતતાથી મનોહર થઈલા સંત પુરુષો અપરાધી માણસ પ્રતે પણ ક્રોધને ભજનારા થતા નથી. ॥ ૨૦૬ ॥ ધિનયધિના કર્તાપિ પણ ગુણો આવતા નથી, અને માર્દવધિના ધિનયનો વિસ્તાર થતો નથી; એમ વિચારીને સમાધિવાન મુનિઓ ઉદ્ધત નહીં થયા થકા તથા નિયાણાનો આશ્રય નહીં કરીને માર્દવપણાથી મનોહર થાય છે. ॥ ૨૦૭ ॥ આર્જવતા ધિનાનો માણસ શુદ્ધ થતો નથી, અને

धर्मस्य मूलं हि दया दयायाः । कमेति संचित्य भवंति संतः ॥ कृतापराधेषुपि न कोपप्राजः ।
 क्रमासमाधानशमान्निरामाः ॥ ५०६ ॥ गुणा विना नो विनयं कदाचि-दमार्दवे नो विनयप्रथेति ॥
 अनुन्नता निश्चितनिर्निदानाः । समाहिता मार्दवशालिनः स्युः ॥ ५०७ ॥ नानार्जवः शुद्ध्यति
 नाप्यशुद्धो । धर्मे स्थिरो धर्ममृते न मोक्षः ॥ सुखं न मोक्षाच्च विनेति साधुः । समाधिमा-
 नार्जवमभ्युपैति ॥ ५०८ ॥ यद्दृश्येद्देहोपधिभक्तपाना-धिकारकं शौचमशुद्धिदानात् ॥ समाधि-
 नीरेण कृतं तदेव । पावित्र्यबीजं प्रयतात्मनां स्यात् ॥ ५०९ ॥ त्यक्त्वाश्रवान् पंच
 निरुद्धयपंच-डियाणि हत्वा चतुरः कपायान् ॥ दंष्ट्रयोजित्सुसमाधिरेति-डाक् संयमं
 सप्तदशप्रकारम् ॥ ५१० ॥

અશુદ્ધ માણસ ધર્મમાં સ્થિર થતો નથી, અને ધર્મવિના મોક્ષ થતાં નથી, અને મોક્ષવિના સુખ નથી, એમ વિચારિને સમાધિવાલો મુનિ આર્જવપણાને પ્રાપ્ત થાય છે. ॥ ૨૦૮ ॥ અશુદ્ધિની હાનીથી દ્રવ્ય એવાં શરીર, હવધિ, ભોજન તથા પાનના અધિકારવાલી જે શૌચતા થાય છે, તેજ શૌચતા મુનિઓને સમાધિરૂપી પાણીથી પવિત્રતાના વીજરૂપ થાય. ॥ ૨૦૯ ॥ પાંચ આશ્રયોને તજીને, તથા પાંચે દંડિ ઓને રોધીને, અને ચારે કષાયોને હળીને, ત્રણે દંડોને જીતનારો એવો ઉત્તમ સમાધિવાલો મુનિ તુરત

સત્ત્વ પ્રકારના સંયમને પ્રાપ્ત થાય છે. ॥ ૨૧૦ ॥ સમાધિવાન મહાત્મા, વંશુ, દ્રવ્ય, તથા ઇન્દ્રિઓનાં પ્રવર્તનના વ્યાપારો તત્ત્વ છે. ભગનાં પ્રચાર જેને પૃથો થયો થકો. તથા હમેશાં તજેલ છે શરીર જેને તથા પૃથો પદો ત્યાગગુણથી રાગ અને હેપને તજે છે. ॥ ૨૧૧ ॥ કાયા મન અને વચનના અવક્રમાર્થો અને વિગંધાદના વિપર્યયથી, મનોદ્વર સમાધિના યોગવાલા મુનિઓ ચારે ગતિઓના નાશ કરનારા તથા ચાર પ્રકારના સત્યને ઐર્ગીકાર કરે છે. ॥ ૨૧૨ ॥ જિનશાસનમાં રહેલા મુનિઓ સમાધિથી અચ્ચૂલતાને ધારણ કરીને અભ્યંતર તપના અભ્યુદય માટે વાહ્ય તપ કરે છે, તથા વાહ્ય તપની શુદ્ધિ-

समाहितो बंधुधनाकृशर्म-त्यागात्परित्यक्तप्रयप्रवाहः ॥ नित्यं परित्यक्ततनुश्च राग-द्वेषौ
त्यजेत्यागगुणान्महात्मा ॥ १११ ॥ अजिह्मज्ञावाननुचित्वाचां । स्मृत्यं विसंवादविपर्ययाच्च
चतुर्विधं चारुसमाधियोगा-श्वतुर्गतिहोदकदाडियंते ॥ ११२ ॥ आन्यंतरस्यान्युदयाय बाह्य ।
मान्यंतरं बाह्याविशुद्धये चातपःप्रकुर्वेति मनःसमाधे-धृतवानुक्लयं जिनशासनस्थाः ॥ ११३ ॥
ग्लानिर्न यत्रास्ति न चाकृद्धानि-यैत्रैधते ब्रह्म न रोषवार्ता ॥ यस्मिन् जिनाइकशंवदत्वं ।
समाधिशुद्धं कश्चितं तपस्तत् ॥ ११४ ॥ त्यजंति कामान् मुनयोऽत्र दिव्या-नौदारिकांश्च
त्रिविधांस्त्रिधा यत् ॥ ब्रह्मतदष्टादशनेदमुच्चैः । समाधिभाजः परिशीलयंति ॥ ११५ ॥
ग्रामे कुले वा नगरे च देशे । न या मनागप्युपधौ च मूर्धा ॥ इतरतिव्याधिसमाधिभाजां ।
धर्मः परोऽकिंचनताजिधोऽयम् ॥ ११६ ॥

મોટે અમ્યંતર તપ કરે છે. ॥ ૨૧૩ ॥ જે તપમાં સ્વેદ થતો નથી, હંદ્રિઓની હાની થતી નથી, બ્રહ્મચર્યની વૃદ્ધિ થાય છે, તથા ક્રોધની તો વાતજ નથી, તથા જેમાં એક ફક્ત જિનેશ્વર પ્રભુની આજ્ઞાનેજ આધિન રહેવાપણું છે, તે તપને સમાધિથી શુદ્ધ થઈને કહેલું છે. ॥ ૨૧૪ ॥ મુનિઓ જે આ લોક સંબંધિ એદલે મનુષ્યસંબંધિ, દેવસંબંધિ તથા ઔદારિક એવા ત્રણે પ્રકારોના કામોને મન, વચન અને કાયાથી તજે છે, એવી રીતના તે અઢાર પ્રકારના બ્રહ્મચર્યને સમાધિવાન મુનિઓ ડંચે પ્રકારે પાલે છે. ॥ ૨૧૫ ॥ ગામમાં

પુણ્ય અને પાપનો ચિંતવન કરાતો એવો પારતંત્ર્ય ફલનો ભેદ નથી, અને તેથી સમાધિવાન માણસો પુણ્યથી ઉત્પન્ન થયેલા એવા સુખમાં પળ દુઃખપણાની જ પ્રતીતિ કરે છે ॥ ૨૨૭ ॥ રાજા, ચક્રવર્તી, તથા હંદોનું જે વિષયો-વાલું મનોહર સુખ છે, તેને સમાધિવાન મુનિઓ, બલતી એવી હંદિઓ રૂપી અગ્નિની જ્વાલામાં ધીની આહુતી સરખું કહે છે. ॥ ૨૨૮ ॥ સમાધિવાલું છે અંતઃકરણ જેમનું એવા મહાત્માઓને વિષય સંબંધિ એવા સુખમાં પળ (તે સુખને) તજવાની ઇચ્છા થાય છે; કેમકે ભયંકર ઝેરથી યુક્ત થયેલું એવું મિષ્ટાન્ન ભોજન પળ જમવાને કયો વિચારવંત માણસ ઇચ્છે? (કોઈ પળ ન ઇચ્છે.) ॥ ૨૨૯ ॥ અનિલ,

પુણ્યસ્ય પાપસ્ય ચ ચિંત્યમાનો ન પારતંત્ર્યસ્ય ફલસ્ય ભેદઃ ॥ સમાહિતાઃ પુણ્યન્નૈવે સુખેઽપિ દુઃખત્વમેવ પ્રતિયંતિ તેન ॥ ૨૨૭ ॥ રમ્યં સુખં યદ્વિયોપનીતં । નરેન્દ્રચક્રિદ્દશાધિપાનામ્ ॥ સમાહિતાસ્તજ્જ્વલદિંદ્રિયાગ્નિ । જ્વાલાઘૃતાહુત્યુપમં વિદંતિ ॥ ૨૨૮ ॥ સમાહિતસ્વાંતમદ્દા-ત્મનાં સ્યા--સુખેઽપ્યહો વૈષયિકે જિહાસા ॥ કો વા વિપશ્ચિન્નનુ જ્ઞોક્તુમિદ્ધે--ન્મિષ્ટાન્નમપ્યુગ્ર-વિષેષ યુક્તમ્ ॥ ૨૨૯ ॥ કિં કાંક્ષિતૈર્જ્ઞોગસુખૈરનિત્યૈ । જ્ઞયાકુલૈરસ્વવશૈશ્ચ તુહૈઃ ॥ અદ્વન્ન-નિત્યસ્વવશાન્નયોદ્ય--ત્સમાધિસૌહ્યાય બુધા યતંતે ॥ ૨૩૦ ॥ અનેકયત્નૈર્વિષયાગ્નિલાપો--દ્વન્ન-સુખં યદ્વન્નતે સરાગઃ ॥ સમાધિશાલી તદનંતકોટિ--ગુણં સ્વપ્નાવાદ્વન્નતે પ્રજ્ઞાંતઃ ॥ ૨૩૧ ॥ અનિષ્ટસંગેષ્ટવિયોગદુઃખં । સરાગવન્નૈતિ સમાધિશાલી ॥ અંગીકૃતૈકાંતિકમુક્તયુપાયઃ । પ્રજ્ઞાંતૈવેદારતિન્નીકષાયઃ ॥ ૨૩૨ ॥

ભયવાળો, પોતાને વશ નહીં એવાં, તથા દમવિનાનાં એવાં ભોગના સુખોની ઇચ્છા કરવાથી શું થવાનું છે? (કેમકે) પંડિત માણસો પ્રગટ રીતે નિત્ય, પોતાને વશ તથા નિર્ભય એવા સમાધિરૂપી સુખ માટે યત્ન કરે છે ॥ ૨૩૦ ॥ સરાગી માણસ અનેક પ્રકારના પ્રયત્નોથી વિષયોના અભિલાષથી ઉત્પન્ન થયેલા જે સુખને મેલે છે, તેથી (પળ) અનંત ક્રોડ ગણા સુખને, સમાધિથી મનોહર થયેલો શાંત માણસ સ્વભાવથી મેલે છે. ॥ ૨૩૧ ॥ અંગીકાર કરેલ છે એકાંત સુક્તિનો ઉપાય જેણે એવો, તથા શાંત થયેલ

॥ २३२ ॥ समाधि-
 माध्यामी पश्यता संगर्भी, अने गमनी रत्नना वियोगथी दुःखने प्राप्त थतो नथी ॥ २३२ ॥ समाधि-
 माध्यामी माणस न गुणन प्राप्त थाय छे, ते गुणने आंतिविनामो माणस भले ज्ञानी, तपस्वी, उत्कृष्ट
 (विद्यावान्) तथा समर्थाति तोय तो पण प्राप्त थतो नथी. ॥ २३३ ॥ घणा गुणाकारने भजनारी (अर्थात्
 योना) एतां देव अने दानवीना एकां थण्ठां जे सुखो जे सुखो छे, ते सुखो समाधिवान माणसोना समता
 माणना एका भाग पण आननां नथी. ॥ २३४ ॥ देवलोकनुं सुख खरेखर परोक्ष छे, अने मोक्षनुं सुख

ज्ञानी तपस्वी परमक्रियावान् । सम्यक्त्ववानप्युपशान्तिहीनः ॥ प्राप्नोति तं नैव गुणं कदापि
 रामाहितात्मा लभते शमी यं ॥ २३३ ॥ सुरासुराणां मिलितानि यानि । सुखानि भूयो गुण-
 कारजांजि ॥ समाधिभाजां समतासुखस्य । तान्येकत्रागेऽपि न संपतंति ॥ २३४ ॥ नूनं
 परोक्षं सुरसद्भसौख्यं । मोक्षस्य चात्यंतपरोक्षमेव ॥ प्रत्यक्षमेकं समतासुखं तु । समाधि-
 सिद्धानुभवेदयानाम् ॥ २३५ ॥ वणिग् यथा रत्नपरीक्षया डाक् । परीक्ष्य रत्नं लभते प्रमोदम् ॥
 ज्ञानी तथाप्नोति समाधिशुद्ध्या ब्रह्मानुभूयोपशमैकराज्यम् ॥ २३६ ॥ प्राणप्रियप्रेमसुखं न भो-
 गा-स्वादं विना वेत्ति यथा कुमारी ॥ समाधियोगानुभवं विनैवं । न वेत्ति लोकः शमशर्म साधोः
 ॥ २३७ ॥ निरुध्य लोकोऽपि विकल्पवृत्तीः । परीक्षते चेन्नमशर्म साधोः ॥ शक्यं निराकर्तुमिदं
 तदा स्यान्माधुर्यवन्नाविषयोऽपि वाचाम् ॥ २३८ ॥

अत्यंत परोक्ष छे; पण समाधिथी सिद्ध थण्ठा अनुभवना उदयवालाओंनुं एक समता सुख तो
 प्रत्यक्ष छे. ॥ २३५ ॥ जेम वेपारी रत्न संबंधि (पोतानी) परीक्षाथी तुरत रत्नने पारखीने आनंद पामे
 छे, तेम ज्ञानी माणस समाधिनी शुद्धिथी शान्तिारूपी एक राज्यने अनुभवीने मोक्षने मेलवे छे. ॥ २३६ ॥
 जेम कुमारिका संभोगना स्वादविना भर्तार संबंधि प्रेमना सुखने नथी जाणती, तेम समाधियोगना
 अनुभवविना माणस, सुनिना शान्तिारूपी सुखने जाणी शकतो नथी. ॥ २३७ ॥ माणस पण जो विक-

લપની વૃત્તિઓને રોધીને જો સુનિના સમતા સુખની પરીક્ષા કરે, તો તેનું તે નિરાકરણ કરી શકે, (કેમકે) વચનો, પ્રતેજેમ મધુરતા તેમ તે તેનો અવિપય નથી ॥ ૨૩૮ ॥ સમાધિથી (થણા) સમતાના ઉદયથી એક એવુ પળ જ્ઞાન ધર્મના સ્થાનકરૂપ મોક્ષને આપે છે; અને ઘણું પળ ફક્ત અર્થને જ જણાવનારૂ જ્ઞાન સમાધિવિનાના માણસોને હિતકારી થાય નહીં. ॥ ૨૩૯ ॥ સ્ત્રીમાં અને તૃણમાં (ઘાંસમાં) પથ્થર અને સુવર્ણમાં, શસ્ત્ર અને મિત્રમાં, મેહેલ અને વનમાં, તથા સંસાર અને મોક્ષમાં સમભાવને ભજનારા સમાધિવાન માણસો સુખી થાય છે ॥ ૨૪૦ ॥ શંખની પેઠે નિરંજન,

જ્ઞાનં શિવં ધર્મપદં સમાધેઃ । શમોદયાદેકમપિ પ્રદત્તે ॥ ખૂયોઽપિ નાર્થપ્રતિજ્ઞાસમાત્રે ।
જ્ઞાનં હિતં સ્યાદસમાહિતાનામ્ ॥ ૨૩૯ ॥ સ્ત્રેણે તૃણે ગ્રાણિ ચ કાંચને ચ । શત્રૌ ચ મિત્રે
ન્નવને વને ચ ॥ ન્રવે ચ મોક્ષે સમતાં શ્રયંતઃ । સમાધિજ્ઞાજઃ સુખિનો બ્રવંતિ ॥ ૨૪૦ ॥ નિરં-
જનાઃ શંખવદાશ્રયંતો-ઽસ્થલજાતિત્વં ભુવિ જીવચ્ચ ॥ ગુર્તેઽધ્યાઃ કર્મવદેકભાવ-સુપાગતાઃ
સ્વદ્ધિષ્ણાણવચ્ચ ॥ ૨૪૧ ॥ શરત્સરોનીરવિશુદ્ધચિન્તા । લેપોઽજિન્તાઃ પુષ્કરપત્રવચ્ચ ॥ ત્રિયદ્ધ-
દાલંબલનવિપ્રમુક્તાઃ । સમીરવચ્ચ પ્રતિવંધશૂન્યાઃ ॥ ૨૪૨ ॥ સદા વિહંગા ઇવ વિપ્રમુક્તા ।
ત્રારંમપક્ષીંઽવદપ્રમત્તાઃ ॥ શૌભિર્યજ્ઞાજો ગજવચ્ચ જાત-સ્થામપ્રકર્પા વૃષજ્ઞા ઇવૌદ્ધૈઃ ॥ ૨૪૩ ॥
દુર્ધર્ષતાં સિંહવદ્બિધવચ્ચ । ગંત્રીરતાં મંદરવત્સ્થિરત્વજ્ઞ ॥ પ્રાતાઃ સિતાંશૂવલસૌમ્યલેહ્યાઃ
સૂર્યા ઇવાત્યદ્રુનદીપ્તિમંતઃ ॥ ૨૪૪ ॥

પૃથ્વીમાં જીવની પેઠે અસ્થલિત ગતિનો આશ્રય કરતા, કાચવાની પેઠે શુભ્ર ઇન્દ્રિયોવાલા, મેંડાના શિંગડાંની પેઠે એક ભાવને પ્રાપ્ત થણા, શરદક્રતુના તલાવના જલસરસા નિર્મલ ચિત્તવાલા, કમલ-પત્રની પેઠે લેપવિનાના, આકાશની પેઠે આલંબન વિનાના, વાયુની પેઠે પ્રતિવંધ વિનાના, હમેશાં પશ્ચિ-ઓની પેઠે સ્વેચ્છાચારી, ભારંડ પક્ષિની પેઠે પ્રમાદ વિનાના, હાથીની પેઠે બલને ભજનારા, વલદોની પેઠે હંચે પ્રકારે વીર્યના પ્રકર્ષવાલા, સિંહની પેઠે કોહના કવજામાં ન રહી શકે તેવા, સમુદ્રની પેઠે

दृष्टिरूपी लेहेरी माणसोने शांत करे छे; (केमके) पद्मसरोवरनो पवन पंथिना तापने दूर करवाने शो
समर्थ न थाय ? ॥ २४७ ॥ समाधिथी थयेली समताने भजनारा मुनिओनुं सुबज जोइने माणसो ह्म
पासे छे; (केमके) चकोर पक्षिना बच्चाओ चंद्रने जोवार्थीज, पीथेला अमृतना ओटकारमां तदपर
थाय छे. ॥ २४८ ॥ मुनिओना समाधिथी शांत थएलां एवां बोलेलां बचनथी जे हर्षनो समुद्र थाय छे,
ते हर्षने मोटा भंडारना लाभनी साथे तोल्यो होय तो पण भारी पणाने उलंघी जनो नथी. ॥ २४९ ॥ समाधिथी

થएલી શાંતતા રૂપી અદ્ભુત રંગને ભજનારા ઇવા મુનિઓની સ્થિર આસનવાલી, તથા સવલા વિકારોથી શૂન્ય ઇવી મુદ્રા (મૂર્તિ) પળ પ્રાણીઓના હર્વના રાજ્યરૂપી અમૃતના સમુદ્રને ડલસાયમાન કરવાને ચંદ્રની કાંતિ સરલી હોય છે. ॥ ૨૫૦ ॥ સમાધિથી સિદ્ધ થएલી સમતા, ધારણ કરલ છે અંત રમાં શત્રુઓનો પક્ષ જેઓઇ ઇવા લાલોગમે જન્મોથી વાંધેલાં કર્મોને પળ, સૂર્યની કાંતિ જેમ અંત્રકારોને તેમ ક્ષણવારમાં નાશ કરે છે. ॥ ૨૫૧ ॥ મોહથી આઢ્છાદિત થएલ છે જ્ઞાનરૂપી નેત્રો જેમનાં ઇવા સંસારી પ્રાણીઓ પોતાના આત્મસ્વરૂપને જોહ શકતા નથી; તેઓના તે ચશ્તુદોષને હરનારું દિવ્ય

અપેક્ષિતાંતઃ પ્રતિપદ્મપદ્મૈઃ । કર્મોણિ વદ્ધાન્યપિ જન્મલક્ષ્ઁ ॥ પ્રજ્ઞા તમાંસીવ રવેઃ ક્ષણેન । સમાધિસિદ્ધા સમતા ક્ષિણોતિ ॥ ૨૫૨ ॥ સંસારિણો નૈવ નિજં સ્વરૂપં । પશ્યંતિ મોહાવૃત્ત-
બોધનેત્રાઃ ॥ સમાધિસિદ્ધા સમતૈવ તેપાં । દિવ્યૌપદ્મં દોષદ્હરં પ્રસિદ્ધમ્ ॥ ૨૫૨ ॥
વબંધ પાપં નરૈકૈકવેદ્યં । પ્રસન્નચંદ્રો મનસાપ્રશાંતઃ ॥ તત્કાલમેવ પ્રશમે તુ લબ્ધે ।
સમાધિનૃત્કેવલમાસસાદ ॥ ૨૫૩ ॥ ષટ્સ્વંમસામ્રાજ્યનુજોડપિ વશ્યા । યત્કેવલશ્રી-
ર્નરતસ્ય જહ્ને ॥ ન યાતિ પારં વચસોડુપાધિ-સમાધિસામ્યસ્ય વિજુંઘ્રિતં તત્ ॥ ૨૫૪ ॥
અનાસધર્મોડપિ પુરાદિમાર્હ-ન્માતા શિવં યજ્ઞગવત્યવાપ ॥ સમાધિસિદ્ધા સમતૈવ હેતુ-સ્ત-
ત્રાપિ વાહ્યસ્તુ ન કોડપિ યોગઃ ॥ ૨૫૫ ॥

ઔષધ રૂપ સમાધિથી સિદ્ધ થएલી સમતાજ પ્રસિદ્ધ છે ॥ ૨૫૨ ॥ શાંત નહીં થएલા ઇવા પ્રસન્નચંદ્ર-
રાજક્રુષિઇ મનથી નરક ભોગવવા લાયક પાપ વાંધ્યું, અને તેજ વશંતે શાંતતા મલતે છે તે સમાધિયુક્ત
થયાં થકાં તેમણે કેવલજ્ઞાન મેલવ્યું ॥ ૨૫૩ ॥ છલ્લંડના રાજ્યને ભોગવતા ઇવા પળ ભરત મહારાજને
કેવલજ્ઞાનની લક્ષ્મી વશ થહ; મોદે ડપાધિ વિનાની સમાધિની શાંતતાનું તે પરાક્રમ વચનના પારને પળ
પામતું નથી; (અર્થાત્ સમાધિના શાંતતાનું માહાત્મ્ય ઇવું છે કે, જે સુલથી કહું પળ ન જાય.) ॥ ૨૫૪ ॥
વલી પૂર્વે જેણીને ધર્મ, પ્રાપ્ત થયો નથી, ઇવી શ્રી પ્રથમ તીર્થંકરની ભાગ્યવતી માતા મસ્દેવા જે

મોક્ષમાં પહોંચ્યાં, તેમાં ફક્ત સમાધિથી સિદ્ધ થાણી સમતાજ હેતુમૂલ છે; પણ બીજો કોઈ વહારનો યોગ નથી. ॥ ૨૫૬ ॥ સમાધિની સમતાથી તજેલ છે શરીરની મમતા જેઓએ, તથા ધારણ કરેલ છે શુદ્ધ સત્વ જેઓએ, એવા સ્કંદકાચાર્યના શિષ્યોએ સ્વભાવને જાણીને, મયંકર યંત્રમાં પીલાતાં છતાં શું દુઃખ સહન ન કર્યું? (કર્યુંજ.) ॥ ૨૫૬ ॥ લીલાં ચાંબડાની વાધથી મસ્તકને વાંધે છે તે પણ, મનથી પણ ગુસ્સે નહીં થતા એવા મેતાર્યે મુનિ સમતાની સમાધિથી છેદને ન પામ્યા, માટે એવા તે મેતાર્યે મુનિનું તે મનોહર ચરિત્ર પણ લોકોત્તર (જાણવું.) ॥ ૨૫૭ ॥ સ્ત્રીની, વાલકની,

સમાધિસામ્યાસ્તવપુર્નમત્વા । મત્વા સ્વપ્નાવં ધૃતશુદ્ધસત્વાઃ ॥ ન સેહિરેડતિં કિમુ તીવ્ર-
યંત્ર-નિષ્પીન્નિતાઃસ્કંદકસૂરિશિષ્યાઃ ॥ ૨૫૬ ॥ લોકોત્તરં ચારુચરિત્રમેત-ન્મેતાર્યસાધોઃ
સમતાસમાધેઃ ॥ હૃદાયકુપ્યન્ન યદાર્ધ્વર્મ । વદેપિ મૂર્ધન્યયમાપ તાપમ્ ॥ ૨૫૭ ॥ સ્ત્રીઘ્ર-
ણગોબ્રાહ્મણઘાતજાત-પાપાદઘઃ પાતકતાન્નિમુખ્યાઃ ॥ દૃઢપ્રહારિપ્રમુખ્યાઃ સમાધિ-સા-
મ્યાવલંબાત્પદમુન્નવાપુઃ ॥ ૨૫૮ ॥ કર્મક્રમે હેતુસ્તીષ્ઠમેક । મૈકાંતિકં સાધુસમાધિસામ્યમ્
નૃદાહતાસ્તીર્થકરૈર્વિચિત્રા । દિગ્દર્શનાયાસ્ય પરે તુ યોગાઃ ॥ ૨૫૯ ॥ રક્ત્વ શર્ણં મેઘકુમારજીવ-
દ્વીપો જવં યત્ પ્રતનૂચકાર ॥ નિર્દિષ્ટમવ્યક્તસમાધિસામ્યં । તત્રાપિ માર્ગોન્નિમુખત્વવીજમ્
॥ ૨૬૦ ॥ સમાધિસામ્યક્રમતો હિ યોગ-ક્રિયાફલાવંચકલાન્નજાઃ ॥ આસાદિતાત્યદ્રુત-
યોગદૃષ્ટિ-સ્ફુરચ્ચિદાનંદસમૃદ્ધયઃ સ્યુઃ ॥ ૨૬૧ ॥

ગાયત્રી તથા બ્રાહ્મણની હયાથી થાણા પાપથી નરક ગતિમાં જવાને યોગ્ય થાણા એવા પણ દૃઢપ્ર-
હારિ પ્રમુખોએ સમાધિની સમતાના અવલંબથી મોક્ષપદ મેલવ્યું ॥ ૨૫૮ ॥ ઉત્તમ સમાધિની સમ-
તાને કર્મક્ષય માટે એક ઉત્તમ અને આંતિક હેતુ કહેલો છે; અને ધીજા વિચિત્ર પ્રકારના યોગો તો
આ સમતાના દિગ્દર્શન માટે તીર્થકરોએ કહેલા છે. ॥ ૨૫૯ ॥ મેઘકુમારના જીવ એવા દાથીએ સસ-
લાનું રક્ષણ કરતાં થકાં મયને જે સૂક્ષ્મ કર્યો, તેમાં પણ માર્ગના (સમ્યક્ત્વના) સનમુલ્યપણા પ્રતે

વીજ સમાન પ્રગટ રીતે સમાધિની સમતાજ કહેલી છે. (અર્થાત્ સમતાથીજ તેના ભવો ડુંકા થયા છે.) ॥ ૨૬૦ ॥ સમાધિની સમતાની પરંપરાથી યોગાવંચક, ક્રિયાવંચક, તથા ફલાવંચકના લાભને ભજનારા માણસને, પ્રાપ્ત થાણી એવી ઋતિ અદ્રુત યોગ દૃષ્ટિથી સ્ફુરાયમાન થતી એવી ચિદાનંદની સમૃદ્ધિઓ થાય છે. (અર્થાત્ મોક્ષ મળે છે.) ॥ ૨૬૧ ॥ તેથી એવી રીતના સમાધિના માહામ્યને લોકોની આગલ સ્ફુરાયમાન સ્વરૂપવાળું કરવાની ડહાણાવાળી એવો હું (શ્રીયશોવિજયજી) ઉપાધ્યાય) મનોહર ઉપમાઓથી વિચિત્ર થાણી તથા પવિત્ર એવી “ અનુસુંદરચક્રીની ” કથા કહીશ. ॥ ૨૬૨ ॥ જે અનુસુંદર રાજાની કથા પોતાના વાક્યોની રચનારૂપી

સમાધિમાહાત્મ્યમિદં જનાનાં । પુરઃસ્ફૂરદ્રૂપમતો વિધિત્સુઃ ॥ વદ્યે વિચિત્રાં રુચિરોપ-
માનૈઃ । કથાં પવિત્રામનુસુંદરસ્ય ॥ ૨૬૨ ॥ કથા યદીયા નિજવાક્યઙ્ગી-પુંમેકુયંત્રો-
પમિતા મિતાર્થો ॥ રસં યદુત્થં ન્રવિકાઃ પિવંતિ । વિનાપ્યપેક્ષાં ચલુ ચર્વણાયાઃ ॥ ૨૬૩ ॥
ધૃત્વા તૃણં યાતિ સિતા સ્વલક્ષ્મીઃ । સા સંકુચતિ હ્રિયેવ ॥ વિદ્યોઃ સુધા ચ ક્લયમેતિ ત્રીતા ॥
મન્યે જિતા યસ્ય કથારસેન ॥ ૨૬૪ ॥ નિજાં કથાં યઃ કષ્ટયન્ સન્નાયાં, નિનાય સન્ન્યાન્
મણિદર્પણત્વમ્ ॥ તેષુ પ્રપન્નાઃ પ્રતિવિવન્નાવં । જ્ઞાવાઃ સમગ્રા ઇતિ તત્કથોક્તાઃ ॥ ૨૬૫ ॥

શ્વેત સેલડીના યંત્રની તુલ્ય, તથા પરિમિત અર્થોવાલી છે; અને જેમાંથી નિકલેલા રસને ભવિક લોકો ચેરેલર ચાવવાની જરૂર વિના પિંડ છે ॥ ૨૬૩ ॥ જે અનુસુંદર રાજાની કથાના રસથી જીતાણી સાકર તો પોતાના મુખમાં તુળ ધારણ કરીને ચાલી જાય છે; અને તે (પ્રસિદ્ધ એવી) દ્રાક્ષ તો જાણે લજ્જાથી સંકોચ પામતી હોય નહીં, તેમ લાગે છે; અને ચદ્રહું અમૃત તો ભય પામીને ક્ષય થાય છે. (અર્થાત્ આ અનુસુંદર રાજાની કથા તે સગલી વસ્તુઓથી પણ અત્યંત મિઠાશ ઉપજાવનારી છે.) ॥ ૨૬૪ ॥ જે માણસ પોતાની કથાને કહેતો થતો સભામાં રહેલા સભાસદોને મણિના દર્પણપણને પ્રાપ્ત કરે છે, તેની કથામાં એવી રીતે કહેલા સમસ્ત

ભાવો તે સભાસદોરૂપી દર્પણોમા પ્રતિબિંબિત ભાવને પ્રાપ્ત થएલા છે. ॥ ૨૬૫ ॥ વૈરાગ્યના હેતુરૂપ એવી કલ્પિત કથા પળ મુનિરાજોए યથાર્થજ માનેલી છે; કેમકે બીજા અંગમાં કલ્પિત અર્થોવાલું પુંડરિક ગ્રાધ્યયન પ્રસિદ્ધ છે. ॥ ૨૬૬ ॥ મેં કરેલી એવી આ સ્થૂલ કથા પળ શું સજ્જનોની કૃપાથી ગુણોરૂપી રાજ્યમાર્ગમાં નહીં જશે ? (જશેજ.) કેમકે વલ્લભના નામને દેનારી એવી ઉત્તમ કારિગરની કારિગિરી, શું કપાસ જેવી (હલકી) જાતિને પળ રાજાને ઉપયોગ આવે એવી નથી કરતી ? (કરેજ છે) ॥ ૨૬૭ ॥ આ જગતમાં પોતાના પુણો અને દોષોથી સર્વ લોકો અંતઃકરણમાં જે ચરિત્રને અનુભવે છે, એનું

કથા યથાર્થેવ મતા મુનીંદૈ-વૈરાગ્યેહેતુઃકિલ કલ્પિતાપિ ॥ યતુંમરીકાધ્યયનં દ્વિતીયે ।
પ્રસિદ્ધમંગે પરિકલ્પિતાર્થસ્મ્ ॥ ૨૬૬ ॥ નેયં કથા ગુણશ્રાધ્વનિ મલ્કતાપિ । સ્મૃત્તાપિ યાસ્ય-
તિ સતાં કિમનુગ્રહેણ ॥ કર્પાસજાતિમપિ કિં ન નૃપોપન્નોગ્યાં । કુર્યાત્સુશિલ્પિઘટના
પટનામદાત્રી ॥ ૨૬૭ ॥ ચરિત્તમિહ નિજૈર્ગુણૈશ્ચ દોષૈ । નિશ્ચિલજનૈરનુગ્રયતે યદંતઃ ॥
શ્રવણપુટસુધાયતાં બુધાનાં । વહિરુપમાનપદાર્પિતં તેદેવ ॥ ૨૬૮ ॥ યો યો જ્ઞાવો જનયતિ
મુદં વીક્ષ્યમાણોઽતિરમ્યો । બાહ્યસ્તં તં ઘટયતિ સુધીરંતરંગોપમાનૈઃ ॥ મમ્પ્રસ્યેત્થં પરમ-
સમતાક્ષીરસિંધૌ યતીંદોઃ । કંઠાશ્લેષં પ્રણયતિ ઘનોત્કંઠયા ડાગ્ યદ્ઃશ્રીઃ ॥ ૨૬૯ ॥

બહારની ઉપમાના સ્થાનકને અર્પણ કરેલું તેજ ચરિત્ર પંડિતોના કર્ણપુટોપ્રતે અમૃતની પેઠે આચરણ કરો ? ॥ ૨૬૮ ॥ જોવાતો અને અતિ મનોહર એવો જે જે વાહ્ય ભાવ હર્ષ ઉત્પન્ન કરે છે, તે તે વાહ્ય ભાવને ઉત્તમ બુદ્ધિવાલો માણસ અંતરંગની ઉપમાઓથી ઘટાવે છે; એવી રીતે ઉત્કૃષ્ટ સમતા રૂપી ક્ષીર સમુદ્રમાં મગ્ન થएલા મહાન મુનિરાજના કંઠના આલિંગનને યશસ્વી લક્ષ્મી તુરત અત્યંત ઉત્કંઠાથી પ્રાપ્ત થાય છે. (આ છેલ્લાં કાવ્યમાં મહારાજ શ્રીયશોવિજયજી મહારાજે પોતાની કૃતિ સૂચવનારું પોતાનું નામ પળ સૂચવ્યું છે.) ॥ ૨૬૯ ॥

इति श्री वैराग्यकल्पलतायां प्रस्तावनाख्यः प्रथमः स्तवकः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

દ્વિતીયઃ સ્તવકઃ પ્રારબ્ધતે.

કરેલ છે નરક ધોગ્ય કર્મ જેને એવો પળ આ અનુસુંદર રાજા, સમંતમદ્ર નામના આચાર્યની કૃપાશ્રીજ સર્વાર્થસિદ્ધિના સુખને પામ્યો ॥ ૧ ॥ પૂર્વ ભવમાં ગુરુ ઘળા ડપાયોથી આ અનુસુંદર રાજાની પરિકર્મણા કરી હતી, અને તેથીજ (તેણે) ચિત્તરૂપી રત્ન સ્વાભાવિક કાંતિને પ્રાપ્ત થયું હતું. ॥ ૨ ॥ બીજાઓ પળ કે જેઓ, વિવિધ પ્રકારના દુઃખોરૂપી મોજાંઓવાલા ભવરૂપી સમુદ્રને ડતરી ગળા છે, તેઓને પળ ગુરુના ચરણોની કૃપા રૂપીજ હોડી સર્વ સુખોને કરનારી થઈ છે ॥ ૩ ॥ હે ભવિક લોકો !

અયમનુસુંદરનૃપતિઃ । કૃપયૈવ સમંતન્નદ્સૂરીણમ્ ॥ કૃતનરકયોગ્યકર્મા--ડગ્યવાપ સર્વાર્થસિદ્ધિ સુખમ્ ॥ ૧ ॥ પૂર્વન્નવેડસ્ય ચ ગુરુન્નિ-વિંદિતા પરિકર્મણા વહૂપાયૈઃ ॥ તતતેવ ચિત્તરત્ન કાંતિં સ્વાન્નાવિકીં લેન્ને ॥ ૨ ॥ અન્યેડપિ યે ન્નવાંબુધિ । મુત્તીર્ણાં વિવિવદુઃખકલ્લોલમ્ ॥ ગુરુચરણકૃપૈવ તરી । તેવામપિ સર્વશર્મકરી ॥ ૩ ॥ ઇત્યાદૌ ધર્મ ગુરો--ન્નવિનો ધર્મપ્રદાનવિધિવાર્તામ્ ॥ પાપાણપલ્લવોદ્ગમ--ચમત્ક્રિયાકારિણીં વદ્યે ॥ ૪ ॥ અસ્તીહ ન્નવાદ્ગત્નં પુરમતુલમદૃષ્ટમૂલપર્યતમ્ ॥ અન્યોન્યજન્મદદ--પ્રવિતતવદુઃખસુખપણમ્ ॥ ૫ ॥ ચિત્રાકુલસુગતાદિક--મતેદેવકુલંકપાયસકલકલમ્ ॥ દૃઢમોદ્દિપ્રાકારં । તૃણાપરિણાવૃત્તમલંઘ્યમ્ ॥ ૬ ॥

ઇત્યાદિ કાર્યમાં, પાપાણને પલ્લવ આવવાની પેઠે ચમત્કાર કરનારી ધર્મદાનની વિધિની વાર્તાને હું કહીશ. ॥ ૪ ॥ જેની કોઈ તોલે ન આવે એવું, તથા નથી જળાણ મૂલ અને અંત જેનો એવું, અને જુદા જુદા જન્મોરૂપી ટુકાનોમાં વિસ્તાર પામેલ છે ઘળા સુખ દુઃખ રૂપી કરીઆણાઓ જેમાં એવું “સંસાર” નામનું અહીં (એક) નગર છે. ॥ ૫ ॥ ચિત્ર, આકુલ, બૌદ્ધ આદિક મતના દેવોરૂપી નદીઓની પ્રાપ્તિથી કોલાહલવાળું, મોહરૂપી નિબિડ કિણાવાળું, તૃણારૂપી ઘાઈથી વીંટાણું, તથા ન

ઓલંઘી શકાય તેવું (તે નગર છે.) ॥ ૬ ॥ (વલી તે નગર) વહાલાનો વિયોગ, તથા અપ્રિયના સંગમ રૂપી ગંભીર કુવાઓથી બહુરૂપવાલું, વિસ્તાર પામતા વિષયોરૂપી તલાવવાલું, શરીર રૂપી વનવાલું, તથા મૂર્ખતા રૂપી ઘરોથી રમણિક થઈ છે. ॥ ૭ ॥ અવિવેક રૂપી હસ્તીશાલાઓથી તથા વિકલ્પોના સમૂહો રૂપી ઘોડાઓની શાલાઓથી દીપાય માન થઈ છે, તથા મર્યાદા વિનાના કામદેવ સંબંધિ મનોરથોરૂપી રથોના આ-વાગમનથી લોડાણો છે માર્ગ જેનો એવું તે નગર છે. ॥ ૮ ॥ તે નગરમાં તત્વથી (કહીએ તો) સંબંધિ વિનાના, અને આપાદિક ત્રેવિસ વિષયોરૂપી લરાવ ભોજનથી દુઃખે કરીને ભરાય છે પેટ જેનું, અને પાપી, એવો “દ્રમક”

કથા પ્રિયસં-પ્રયોગંગ્રીરકૂપવહુરૂપમ્ ॥ વિસ્તીર્ણવિષયસરસી । તનુકાનન પ્રસિદ્ધમંગમ્ ॥ ૭ ॥ અવિવેકદ્વિપશાલા-વિકલ્પપ્રતુરગમંદુરોદ્વિત્તમ્ ॥ નિરવધિ-કામમનોરથ-રથપ્રચારોન્મથિતર્માગમ્ ॥ ૮ ॥ આસીત્ત્ર દ્રમકો । પ્રવજંતુસ્તત્વતો વિગત-બંધુઃ ॥ શબ્દાદિવિષયકદ્વેશન-દુઃપુરમહોદરઃ પાપઃ ॥ ૯ ॥ વિપરીતમતિસ્તત્વા-સ્તત્વ-પ્રહ્ણાઘ્નાદિલોપ્ત્ત્વાચ્ચ ॥ દુઃસ્થશ્વાનુપલંબા-ત્સદ્ધર્મકર્પદકસ્યાપિ ॥ ૧૦ ॥ કર્મોરિધ્વં-સિવલા-પ્રાવાજતપૌરુષઃ કુધાક્રાંતઃ ॥ વિષયવુન્નુકાનુગમાત્-સર્વજ્ઞાઽપ્રજનતોઽનાથઃ ॥ ૧૧ ॥ દુઃકૃતપ્રૂમિલુગના-દ્વલિતાંગો બંધધૂલિદુર્લેલિતઃ ॥ મોહકલાઙ્ગશુચિચીર-શ્વરણનૃતાં નિંદ્યતાં પ્રાપ્તઃ ॥ ૧૨ ॥

નામે સંસારી જીવ હતો. ॥ ૯ ॥ તત્વને અતત્વપણે ગ્રહણ કરવાથી, તથા ધનાદિકના લોભથી વિપરીત બુદ્ધિવાલો, અને ઉત્તમ ધર્મરૂપી કોડીને પણ નહીં મેલવવાથી તે દ્રમક (મદ્રા) દરિદ્રી હતો. ॥ ૧૦ ॥ વલી તે દ્રમક, કર્મોરૂપી શત્રુઓને નાશ કરનારા વલના અભાવથી પુરુષાત્તન વિનાનો, વિષયોરૂપી શુદ્ધાના અનુગમથી (પ્રાપ્ત થવાથી) મુલાવરો, અને સર્વજ્ઞ પ્રભુને નહીં ભજવાથી અનાથ હતો. ॥ ૧૧ ॥ વલી તે દ્રમક દુઃકાર્યોરૂપી પૃથ્વીપર લોટવાથી છુટેલાં શરીરવાલો, (કર્મોના) બંધોરૂપી ધૂલિથી સ્પર્શાણો, મોહની કલારૂપી અપવિત્ર વસ્ત્રવાલો, તથા ચારિત્રધારી મુનિઓ-

પ્રતે નિંદ્યપણને પ્રાપ્ત થયો હતો. ॥ ૧૨ ॥ વિષયોરૂપી खराब भोजननी आशानी पीडाथी नाना प्रकारना (उंचनीच) जन्मो नामना घरोमां भमीने ते “द्रमक” पोताना आयुष्यरूपी वासणमां तुच्छ भिक्षा धारण करे छे. ॥ १३ ॥ खराब विकल्पो, ते विकल्पोना हेतुभूत एवां शास्त्रो, तथा कुतीर्थी आरुपी बालकोना समूहो अहीं तेना तत्वसन्मुख थअलां शरीरने (पत्थर आदिक मारीने) खोखरुं करे छे. ॥ १४ ॥ ते वेदनाथी व्याकुल थएलो, तथा विविध प्रकारनी गतिना दुःखथी (थता) शोकमां मग्न थयो थको आ द्रमक अत्यंत पीकार करे छे, पण तेने कोई मददगार थतुं नथी. ॥ १५ ॥ आ द्रमकने मिथ्यात्वरूपी

विषयकदनाशार्ते-रूचावच्चजन्मनामगेहेपु ॥ ब्रान्त्वाऽदत्ते तुष्ठां । सनिजायुर्भोजने
 त्रिहाम् ॥ १३ ॥ कुविकल्पपास्तोऽस्तु-ग्रन्थाः कुतीर्थिकाश्च तस्य तनुम् ॥ तत्त्वान्निमुख्यरूपां-
 जर्जरयंतीह भिन्नगणाः ॥ १४ ॥ तद्वेदनाविधुरितो । नाना गतिदुःखशोकनिर्मग्नः ॥ नञ्चै-
 पुत्कुरुतेऽसौ । नतु शरणं कोऽपि तस्य स्यात् ॥ १५ ॥ नन्मादो मिथ्यात्वं । सकलाऽ-
 कार्यप्रवर्तकश्चास्य ॥ नवति महातापकरो । ज्वर इव रागोऽतिदुःखाय ॥ १६ ॥ शमघर्ष-
 शकृतहर्ष-क्रोधकंडुर्विवेकदृग्घाती ॥ अज्ञाननेत्ररोगो । हृद्ग्राहि द्वेषशूलं च ॥ १७ ॥ नय-
 शोकाऽरतिजन्यं । दैन्यं चोद्वेजकं गलतकुष्टम् ॥ सत्कार्योत्साहहरो । जलोदराज्जः प्रमादभ्रः ॥ १८ ॥

उन्माद सघलां अकार्योमां प्रवर्तावनारो थाय छे, अने महा तापने करनारो एवो राग तेने तावनी पेठे अति दुःख माटे थाय छे, (अर्थात् अत्यंत दुःख आपे छे) ॥ १६ ॥ ते द्रमकने, समताना घसा-
 वाथी .करेल छे हर्ष जेणे एवी क्रोधरूपी खाजी थइ छे, विवेकरूपी आंखोनो नाश करनारो
 अज्ञानरूपी नेत्रनो रोग थयो छे, हृदयमां दुःख करनारुं द्वेषरूपी शूल थयुं छे, मद, शोक
 अने अरतिथी उत्पन्न थएली अने उद्वेग करनारी दीनता रूपी गलतकुष्ट (कोढ़नो रोग)
 थयो छे, उत्तम कार्योना उत्साहने .हरनारो जलोदर सरखो प्रमादनो समूह थएला छे,

ભક્તપરની અશ્રદ્ધા, અવિરતિ, તથા વ્રતરૂપી પથ્ય ભોજનની રુચિને નાશ કરનારી એવી ભયંકર મૂર્છા થएલી છે, નાશ કરેલ છે હૃદયની વૃત્તિનું સર્વસ્વ જેણે એવો ધનનો અહંકાર થएલો છે, જાણે હૃદયને ફાડી નાખતો હોય નહીં જેમ, એવો સંકલ્પોરૂપી મહાશ્વાસ વૃદ્ધિ પામ્યો છે, ન બોલી શકાય એવી ગુપ્ત પીડાના પરિણામવાલા અર્શોના અંકુરાઓ થએલા છે, હૈયાદિ ભાવરોગોથી પીડાएલો એવો આ “દ્રમક” સમતાવંત મુનિઓને દયાના સ્થાનકરૂપ થઈ પડ્યો છે, રાગવાલા મુનિયોને હાંસીના પાત્રરૂપ થઈ પડ્યો છે. તથા વીજાઓને ક્રીડાના સ્થાનક રૂપ થઈ પડ્યો છે. ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥ ૧૯ ॥

નક્ષાઽશ્રદ્ધાઽવિરતિ--વ્રતપથ્યરુચિપ્રમાથિની ગહના ॥ મૂર્છા વિન્નવાહંકુતિ--રુપહૃદ્હૃદ્વૃત્તિ સર્વસ્વા ॥ ૧૯ ॥ નિર્દલયન્નિવ હૃદયં । સંકલ્પો વર્ધતે મહાશ્વાસઃ ॥ અર્શોંકુરાશ્ચ કામા । અવાન્ધ્યગૂઢાર્તિપરિણામાઃ ॥ ૨૦ ॥ ઇત્યાદિન્નાવરોગૈ--રાતોંસૌ શમવતાં કૃપાપાત્રમ્ ॥ હાસ્યઃ સરાગદમિના--મન્યેષાં કીમનસ્થાનમ્ ॥ ૨૧ ॥ પંચન્નિર્વિશેષકમ્ ॥ પ્રતિન્નવનમટન્ નિક્તાં । તલ્લિપ્સાવિહ્વલઃ સ તુભમતિઃ ॥ ચિદ્યતિ કૂટવિકલ્પૈ--ધ્યાર્પ્યન્નાર્તે ચ રૌંદં ચ ॥ ૨૨ ॥ યદિ તાં નિક્તાં લપ્સ્યે । યાસ્યામિ તદા તથાહમેકાંતે ॥ ન યથા હૃદયંત્યન્યે । જ્ઞોદ્યે ચ નિરાકુલસ્તત્ર ॥ ૨૩ ॥ અવશિષ્ટં તુ નિધાસ્યે । દાસ્યે ત્રિયમાણકોઽપિ નાર્થિન્ન્યઃ યે લાસ્યંતિ વંલાતૈઃ ॥ સહ બાઠં યોદ્ધુમારપ્સ્યે ॥ ૨૪ ॥

॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥ તે તુચ્છ બુદ્ધિવાલો “દ્રમક” (ચિપયોરૂપી) ભિક્ષા મેલવવાની ઇચ્છાથી વ્યાકુલ થયો થકો, (નાના પ્રકારના જન્મોરૂપી) ઘરઘર પ્રતે ભમતો થકો આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાન ધ્યાવતો થકો, સ્વોદા વિકલ્પોથી લેદ પામે છે. ॥ ૨૨ ॥ તથાહી--હવે કેવી રીતે તે આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાનને ધ્યાવતો થકો લેદ પામે છે? તે કહે છે. (તે “દ્રમક” એમ વિચારે છે કે) જ્યારે હું તે વિપયોરૂપી ભિક્ષાને મેલવીશ, ત્યારે હું એકાંત જગોપર જાઈશ, અને જેમ કોઈ વીજા નહીં દેલે, તેમ ત્યાં નિરાંતે તેનું ભક્ષણ કરીશ. ૨૩ વાકી રહેલીને હું રાહી મેલીશ, અને મરી જાઉં તો પળતે હું અર્થોઓને આપીશ નહીં, અને જેઓ મારી પાસેથી

બલાત્કારે લેશે તેઓની સાથે હું બલથી યુદ્ધ કરવાનો પ્રારંભ કરીશ. ॥૨૪॥ એવી રીતે જટું ધ્યાન ધરતો થકો પળ પુણ્યરહિત એવો તે “દ્રમક”કંઈ પણ મેલવી શકતો નથી; અને કેટલેક પ્રયાસે (તે વિષયોરૂપી) खराब અઘની પ્રાપ્તિ હોતે છે તે જગતને તુળસમાન જાણે છે. ॥૨૫॥ કર્મોરૂપી અર્જીને કરનારું હોવાથી खराब भोजनसरखું એવું ધનાદિક મેલવીને, તુચ્છ વૈભવવાલો એવો પણ મૂઢ પ્રાણી પોતાને ઇંદ્રમાન માને છે. ॥ ૨૬ ॥ માની એવો તે (મૂઢ) પ્રાણી પોતાની સ્ત્રીને રંભા (નામની) અપ્સરા તુલ્ય માને છે, તથા પોતાના ઘરને વિમાનરૂપ માનતો થકો પોતાના નગરને સ્વર્ગતુલ્ય માને છે, અને પોતાના પરિ-

એવમલીકં ધ્યાયતિ । ન પુનરવાપ્નોતિ કિમપિ નિઃપુણ્યઃ ॥ કથમપિ કદન્નલેશ--પ્રાત્તૌ તુ જગન્નૃણં વેતિ ॥ ૨૫ ॥ કર્માર્જીર્ણકરત્વાત્ । કદન્નતુલ્યં ધનાદિકં લઙ્ઘ્યા ॥ તુઢવિન્નવોઽપિ મૂઢો । જંતુઃ સ્વં મન્યતે શક્રમ્ ॥ ૨૬ ॥ રંત્રીયતિ નિજલલનાં । માની નિજમંદિરં વિમાનીયન્ ॥ સ્વર્ગીયતિ સ્વનગરં । ત્રિદશીયતિ પરિજનં ચ સ્વમ્ ॥ ૨૭ ॥ મહતો લઙ્ઘ્યા વિન્નવં । મલિનઃ પ્રાયેણ માતિ નો હૃદયે ॥ સ્થગયતિ જગજ્જલધરો । જલરાશોરાત્તજલનારઃ ॥ ૨૮ ॥ તદસૌ કદન્નલેશ--પ્રાપ્ત્યા દૃસઃ શૃણોતિ વિક્ષતિમ્ ॥ નોગ્રમદસન્નિપાતઃ । પશ્યતિ ન પરં ચ મોહાંધઃ ॥ ૨૯ ॥ ઔદ્ધત્યકીલકહતો । ન ગ્રીવાં નામયત્યુપનતાનામ્ ॥ ગારવમરુદ્ધિકારા--ન્ન પ્રાષતે સ્તવ્યજિવ્હવ ॥ ૩૦ ॥

વારને દેવોની પેઠે માને છે. ॥ ૨૭ ॥ મોટા પાસેથી વિભવને (ધનને) મેલવીને નીચ માણસ પ્રાયે કરીને હૃદયમાં માતો નથી, (અર્થાત્ ગર્વિષ્ટ થઈ છલકી નીકળે છે) કેમકે, સમુદ્રમાંથી મેલવેલ છે પાણીનો ભાર (સમૂહ) જેણે એવો વરસાદ જગતને આચ્છાદિત કરે છે. ॥ ૨૮ ॥ નિવિઢ મદરૂપી સન્નિપાતવાલો થયો થકો, અને (વિષયોરૂપી) खराब भोजनની પ્રાપ્તિથી અંકાર યુક્ત થયો થકો તે પ્રાણી (પરની) વિનંતિ સાંભલતો નથી, અને મોહાંધ થયો ^{અંકાર} ^{પરની} પરને જોતો (પણ) નથી. ॥ ૨૯ ॥ ઉદ્ધતતા રૂપી સ્ત્રીલાથી હણાયો થકો (કિલિત થયો

થકો) (તે મહૂ પ્રાણી) નમેલા માણસોને નમતો નથી, અને અહંકારરૂપી વાયુના વિકારથી જાળો દેવી જીમ સ્તબ્ધ થઈ ગઈ હોય નહીં જેમ, તેમ (બોલાવનારપ્રતે) બોલતો (ષણ) નથી. ॥ ૩૦ ॥ મોટા હૃદયો જોની પડેલે ચાલે છે એવો થયો થકો, બીડેલ છે મુઠી જેને એવો (પક્ષે-ધનનું દાન નહોતું) દાન નહોતું (પાપનારો) નાશ થઈ છે બુદ્ધિ જેની એવો તે મહૂ પ્રાણી ધનના ગર્વથી હણાયો થકો મહૂદાની પેટે જોતો નથી, તેમ બોલતો પણ નથી. ॥ ૩૧ ॥ એવી રીતે નષ્ટ થઈ છે પુણ્ય જેનું એવો, તથા જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપી રત્નોં કરીને રહિત હોવાથી રંક એવો આ મહૂ પ્રાણી, જોકે પછી દંડ હોય કે ઉપેદ્ર હોય, તો પણ મુનિઓને તે શોચનીય થાય છે ॥ ૩૨ ॥ (વિષયોરૂપી) લરાબ ભોજનના લેશમાત્રને મેલ-

અનુગમ્યમાનપાર્થો । મહાજનૈર્વેદ્યુષ્ટિરસ્તમતિઃ ॥ ન ચ પશ્યતિ ન ચ જલ્પતિ । ધનગર્વહતો મૃતકતુલ્યઃ ॥ ૩૧ ॥ અયમીદૃગતપુણ્યો । રંકો જ્ઞાનાદિરત્નવિકલત્વાત્ ॥ શોભ્યો યત્નવતિ મુનીના-મિંદ્રોપેન્દ્રાદિરપિલોકઃ ॥ ૩૨ ॥ લબ્ધ્વા કદન્નલેશં । શક્રાદપિશંકતે સ યુજાનઃ ॥ નયમેતિ નિઃસ્પૃહાદપિ । પાત્રાત્કુલ્ત્વદોષેણ ॥ ૩૩ ॥ કાર્યોત્તરમપિ કુર્વન્ । વપુષા તદ્દક્ષણો-દયતો મનસા ॥ અવધીરયતિ સ ધર્મે । ન વેતિ લોકદ્વયવિરુદ્ધમ્ ॥ ૩૪ ॥ તસ્ય ઇમકસ્ય તત-સ્તેન કદન્નેન પૂરિતેઽપ્યુદરે ॥ વૃદ્ધિમુપૈતિ બુદ્ધુકા । ન તુ તૃપ્તિર્નૈવતિ યશ્મકિનઃ ॥ ૩૫ ॥

વીને, લાતો થકો તે દંડની પણ શંકા કરે છે (કે, જાણે મારું તે ભોજન દંડ લેઈ લેશે) તથા હુદ્રપણાના (હલકટપણાના) દોષથી (તે મહૂ પ્રાણી) નિસ્પૃહા એવા સુપાત્ર (મુનિથી) પણ મય પામે છે. ॥ ૩૩ ॥ (વલી તે મહૂ પ્રાણી) શરીરથી વીજું કાર્ય કરતો છતો પણ મનથી તો, તે (વિષયોરૂપી) લરાય અન્ન-ના રક્ષણમાટેજ ઉદયમી થાય છે; અને એમ થયો થકો તે ધર્મની અવગણના કરે છે, (અને તેથી ધના) વસ્ત્રે લોકના વિરુદ્ધકાર્યને તે જાણતો નથી. ॥ ૩૪ ॥ પછી તે (વિષયોરૂપી) લરાય અન્નથી પેટ ભરાતે છે તે પણ તે ભ્રમકવ્યાધિવાળા “ભ્રમકની” હુધા વૃદ્ધિ પામે છે, પણ (તેને) તૃપ્તિ ધતી નથી. ॥ ૩૫ ॥

ગ્રીષ્મ ઋતુમાં દાવાનલથી તપેલા અને તૃષાથી પીડાएला एवा पंथिने स्वप्नमां समुद्रने पीवाथी जेम तृती
नथी थती, तेमज आ “द्रमकने” पण विषयोथी तृप्ति थती नथी. ॥३६॥ आ द्रमके अनादि एवा संसारमां
विषयोरूपी खराब भोजन अनंतीवार खाधुं, पण (तेम करतां) तेणे कदापि पण “हवे बस” एम कहां नही,
क्षुधाथी दुमणा पडेला एवा तेणे शून्यज जायुं ॥ ३७ ॥ लोलतार्थी खाधेलुं एवुं ते पित्रयोरूपी खराब
भोजन कर्मोना पुद्गलोना संचयरूपी अजीर्णने उत्पन्न करेछे, अने ते कर्मोना उदयरूपी अजीर्ण। ते द्रमकने
नरकादिकरूप जुलाबने आपेछे. ॥ ३८ ॥ तो पण आ द्रमक खरेखर विपर्यासपणाथी ते (विपर्योरूपी)

ग्रीष्मे यथा दवानल-तप्तस्य तृषार्दितस्य पथिकस्य ॥ तृप्तिः स्वप्नेनांबुधि-पानाद्विषयैस्तथै-
वास्य ॥ ३६ ॥ विषयकदन्नमनादौ । संसारेऽनंतशोऽमुना नृक्तम् ॥ नच हुंकृतं कदापि ।
हुक्तामेषोक्तिं शून्यम् ॥ ३७ ॥ दौढ्येन नृक्तेमतत् । कुरुते कर्माणुसंचयाजीर्णम् ॥
तदुदयाजीर्णं तस्य च । नरकादिविसूचिकां दत्ते ॥ ३८ ॥ तच्चारुमन्यतेऽसौ । तस्यापि खलु
भोजनं विपर्यासात् ॥ स्वादं न तु वेत्ति महा-कल्याणचारित्रभोज्यस्य ॥ ३९ ॥ भ्रान्तोऽसौ
नगरेऽस्मि-न्ननंतशोऽदृष्टमूलपर्यन्ते ॥ न च निर्विषणः कथमपि । कदन्नविषयैकलुब्धमतिः
॥ ४० ॥ तत्र च नगरे राजा । सुस्थितनामा त्रिलोकविद्भगवान् ॥ सत्वानामुपकारी ।
कुरुते राज्यं सुखप्राप्यम् ॥ ४१ ॥ सदनमथास्य प्राप्तः । शासनमयमनन्निदृष्टपूर्वश्चि ॥
प्रावेशयत्कृपालुः । स्वकर्मविवरश्च तं द्वाःस्थः ॥ ४२ ॥

भोजनने उत्तम माने छे अने महाकल्याणरूप एवा चारित्ररूपी भोजननो स्वाद जाणतो नथी. ॥ ३९ ॥
खराब अन्नतुल्य विषयोमां एक लुब्ध थएल छे बुद्धि जेनी एवो आ “द्रमक” नथी दीठेल आदि अने अंत
जेनो एवा आ (संसार रूपी) नगरमां भमतो थको कोई पण रीते थाकतो नथी. ॥४०॥ ते (संसाररूपी)
नगरमां त्रणे लोकने जाणनारा तथा प्राणीओना उपकारी एवा भगवाच् सुस्थित नामना राजा सुखो-
थी मनोहर एवुं राज्य करे छे. ॥ ४१ ॥ (हवे ते द्रमक भमतो भमतो) नथी जोएल पूर्वे शोभा जेनी

एवा शासनरूप आ सुस्थित राजाना घरप्रते आव्यो; तेने पोतानां कर्मोनां विवरूपी कृपालु पोलीआए
 तेमां प्रवेश कराव्यो. ॥ ४२ ॥ त्यां रागादिक द्वारपालो पण अटकावनारा छे; जेथी शासननी बाहेरनी
 एवो लिंगधारी आ तेओथी प्रवेश करणो एम कहेवायुं ॥ ४३ ॥ पण जे पोताना कर्मोना विवरूप
 क्षयोपशम नामे त्यां जे द्वारपाले छे, तेज ग्रंथिने उघाडीने खरेखरो प्रवेश करावनारो थाय छे, ॥ ४४ ॥
 ते क्षयोपशम नामे द्वारपाके देखाड्याथी आ द्रमके सुस्थित महाराजानुं, ज्ञानादिकनी कछिवाळु, तथा
 चारित्र रूपी चंदरवाथी (अथवा चंद्रना उदयथी) उल्लासायमान थएलुं पवित्र मंदिर जोयुं ॥ ४५ ॥

रागादयोऽपि संति । द्वाःस्थाः प्रतिबंधकास्तु ते तत्र ॥ शासनवाह्यो लींगी । प्रवेशितस्तैर्य-
 तोऽन्निहितः ॥ ४३ ॥ यस्तु स्वकर्मविवरो । द्वाःस्थस्तत्र क्षयोपशमनामा ॥ उद्घाट्य ग्रंथिमसौ ।
 प्रवेशकस्तत्त्वतो न्रवति ॥ ४४ ॥ तेन प्रदर्शितोऽसौ । इदर्श शुचिमंदिरं महाराजः ॥ ज्ञाना-
 दिक्कलितं । चरित्रचंदेदयोद्धसितम् ॥ ४५ ॥ जनितानंदं लोकैः । सूनृततांबुलभृतमुखैः
 शमिनाम् ॥ शुचिदर्शनकर्पूरं । शीलांगसहस्रततकुसुमम् ॥ ४६ ॥ गुरुकरुणागुरुधूपं ।
 प्रसृमत्तरन्नावनामृगमदाढ्यम् ॥ ध्यानजलयंत्रलहरी । शमचंदनलेपहततापम् ॥ ४७ ॥
 ॥ युग्मम् ॥ दृष्टाश्च तेन लोका—स्तत्र स्मृगितांधकूपमोहभराः ॥ अपहस्तितमृत्युभया । निर्जि-
 तमिथ्यात्ववेतालाः ॥ ४८ ॥

(ते सुस्थित राजानुं मंदिर केबुं हतुं ? तोके) सत्यतारूपी तांबुलथी भरेलां छे, सुखो जेमनां (एवा त्यां
 रहेला) लोकोथी उत्पन्न करेल छे, आनंद जेणे एबुं, तथा शांत मुनिओना पवित्र दर्शनरूपी कपुर्वाळुं
 अद्वारहजार शिलांगरूपी विस्तारयुक्त पुष्पोवाळुं, गुरुनी कृपाखी अगरना धूपवाळुं, अत्यंत बि-
 स्तार पामती एवी भावनारूपी कस्तुरीवाळुं, ध्यानरूपी फुवाराओनी लेहरीओवाळुं, तथा समता-
 रूपी चंदनना लेपथी हणेल छे ताप जेणे एबुं हतुं ॥ ४६ ॥ यकी त्यां ते द्रमके नीचे प्रमाणे लोको-

ને જોયા; તે લોકો કેવા? તોકે, ઢાંકેલ છે અંધકુવા સરલા મોહના સમૂહને જેઓં પવા, દૂર કરેલ છે મૃત્યુનો ભય જેઓં એવા, જીતેલ છે મિથ્યાત્વરૂપી વેતાલોને જેઓં પવા, ગંભીરતા, ઉદારતા, ધીરજ તથા સ્મૃતિવાલા, હમેશાં આનંદવાલા, સજ્જાયોથી ગાયન કરતા, વૈયાવચ્છની વિધિથી નૃત્ય કરતા, જિનેશ્વર પ્રમુના જન્માભિષેક તથા યાત્રાદિકના હર્ષના સમૂહથી કુદતા, વાદોઓને જીતવાથી ઉત્કૃષ્ટ સિંહનાદને દેખાડતા, અને ધર્મને (પર્વને) દિવસે આનંદ રૂપી મૃદંગના સમૂહને વગાડતા પવા લોકોને ત્યાં તે દ્રમકે જોયા ॥ ૪૮ ॥ ૪૯ ॥ ૫૦ ॥ ૫૧ ॥ વલી ત્યાં તે દ્રમકે વાલ્યથી અને અંતરથી મમ-

દૈન્યૌત્સુક્યજુગુપ્સા-ડરતિચિત્તોદ્વિગતુહ્તારહિતાઃ ॥ ગાંઝીયૌદાર્યધૃતિ-સ્મૃતિ સહિતાઃ સત-
તાનંદાઃ ॥ ૪૯ ॥ ગાયંતઃ સ્વાધ્યાયૈ-વૈયાવૃત્યવિધિના ચ નૃત્યંતઃ ॥ વટગંતો જિનજન્મા-ન્નિપે-
કયાત્રાદિહર્ષન્નરાત્ ॥ ૫૦ ॥ નૃત્કુષ્ઠસિંહનાદં । પ્રદર્શયંતઃ પ્રવાદિનાં વિજયાત્ ॥ આનંદમર્દ-
લગણં । પ્રવાદયંતશ્ચ ધર્મદિને ॥ ૫૧ ॥ ચતુર્ન્નિઃ કલાપકમ્ ॥ તત્ર નૃપા વહિરંતઃ જ્ઞાંતા
દીપ્તાશ્ચ સૂરયો દૃષ્ટાઃ ॥ મંત્રિવરા જ્ઞાતારો । ગૃહાર્થાનામુપાધ્યાયાઃ ॥ ૫૨ ॥ ગીતાર્થવરયો-
દ્ધાઃ । પરેતન્નર્તુઃ પુરોડપિ નયરહિતાઃ ॥ નાવાપન્મગ્નાના । મુધર્તારઃ કુલાદીનામ્ ॥ ૫૩ ॥
નપકારિણઃ પદદ્વય-દક્ષા ગણચિંતકા નિયુક્તાશ્ચ ॥ તલવર્ગિકાશ્ચ સામાન્ય-ન્નિક્કવો
વિહિતગુર્વાજ્ઞાઃ ॥ ૫૪ ॥

તાવાલા અને તેજસ્વી એવા આચાર્યો રૂપી રાજાઓને જોયા; તથા ગૂઢ અર્થોને જાણનારાં પવા, ઉપા-
ધ્યાયો રૂપી ઉત્તમ મંત્રિઓને પણ તેણે ત્યાં જોયા ॥ ૫૨ ॥ યમની પાસે પણ ભય રહિત, તથા (કપા-
યાદિક રૂપ) ભાવપીડામાં પડેલા કુલાદિકનો ઉદ્ધાર કરનારા એવા ગીતાર્થો રૂપી ત્યાં ઉત્તમ યોદ્ધાઓ
હતા. ॥ ૫૩ ॥ ઉપકારી તથા (નિશ્ચય અને વ્યવહાર રૂપ) વન્ને સ્થાનકોમાં ચતુર એવા ગણચિંતકોરૂપી
દેખેરેલ રાખનારાઓ, અને ધારણ કરેલ છે ગુરુની આજ્ઞા જેઓં એવા સામાન્ય મુનિઓરૂપી ત્યાં કોટ-

ચાલો હતા. ॥ ૫૪ ॥ મદોન્મત્ત સ્ત્રીઓને દાવમાં રાખવાને ઉદ્યમવંત થएला एवा स्थविरो रूपी त्यां
 आर्यलोको होता, तथा पवित्र धर्म अने शीघ्रल रूप છે ક્રીડા જેઓને एवा आविकाना समूहोरूपी त्यां
 स्त्रीओ होती. ॥ ૫૫ ॥ जिनेश्वर प्रसुरूपी महान राजानुं ध्यान धरता, गुरुनी आज्ञामां तत्पर अने निमि-
 तरूप नित्यकार्य करनारा एवा आवकोना समूहोरूपी त्यां सुभटोना समूहो होता. ॥ ૫૬ ॥ पुण्यानुबंधि
 पुण्य છે તે વૈરાગ્યના કારણરૂપ एवा भोगने आप છે; एवी रीतनां જે दीव्यभोगोवाला જેઓ છે, તેઓए
 आ वृद्धि युक्त सुस्थित राजानुं मंदिर जोयું છે. ॥ ૫૭ ॥ एवी रीतना सुस्थित राजाना शासनरूपी मंदि-
 आर्याः स्थविरा लोकाः । प्रमत्तललनानिवारणोद्युक्ताः ॥ शुचिधर्मशीललीला-ललनश्च
 आविकावर्गाः ॥ ૫૮ ॥ श्राद्धगणा ऋटनिकरा । ध्यायंतो जिनवरं महाराजम् ॥ गुरुजन-
 निर्देशपरा । नैमित्तिकनित्यकर्मकृतः ॥ ૫૯ ॥ पुण्यानुबंधिपुण्यं । दत्ते वैराग्यकारणं भो-
 गम् ॥ इति ये दिव्याभोगा । दृष्टं तैः सदनमिदमिदम् ॥ ૬૦ ॥ सुस्थितनृपस्य शासन-मंदि-
 रमीदृशं स संप्रेक्ष्य ॥ विस्मयमयाद्विशेषं । सोन्मादतया तु नाज्ञासीत् ॥ ૬૧ ॥ जाते हि
 कर्मविचरे । जिज्ञासुर्नरवति जिनमते जंतुः ॥ मिथ्यात्वांशोन्मादै । नतु नरवति विशेषसंवि-
 त्तिः ॥ ૬२ ॥ पूते हृदयाकूते । स्फुरितं पुनरस्य लब्धवोधस्य ॥ येन प्रदर्शितमिदं । स
 ज्ञाःस्थो मे महाबंधुः ॥ ૬૩ ॥ जिज्ञासापि ममेयं । मुदमियतीमस्य करुणया दत्ते ॥
 येऽत्र वसंत्यतिमुदिता । धन्यास्ते धृततापजराः ॥ ૬४ ॥

રને જોઈને, તે દ્રમક વિશેષ પ્રકારે વિસ્મય પામ્યો, પણ ઝન્માદપણથી તે તેને ઓલવી શક્યો નહોતો.
 ॥ ૫૮ ॥ कर्म, मार्ग देते छते प्राणी जिनमतमां (रहस्य) जाणचानी इच्छावालो धाय છે; पण मिथ्या-
 त्वना अंशरूपी उन्मादोथी (तेने) विशेष ज्ञान होतुं नथी. ॥ ૫૯ ॥ मेलबेल छेयोध જેને एवा आद्रमक-
 ने पवित्र एवो हृदय संबंधि विचार होने छते बली एवा विचार आन्योके, क्षयोपशम नामनां જે ब्रार-
 पालે મને આ સુસ્થિત રાજાનો મેહલ દેખાડ્યો, તે મારો મોટો મંદિર છે. ॥ ૬૦ ॥ આ ક્ષયોપશમરૂપી

દારપાલની કૃપાથી મારી આ જિજ્ઞાસા પળ (મને) આટલો વધો હર્ષ આપે છે; અને આ મેહેલમાં હર્ષિત થયા થકા જેઓ અહીં રહે છે, અને કંપાવેલ છે તાપનો સમૂહ જેઓએ, એવા આ લોકોને ધન્ય છે. ॥ ૬૧ ॥
 એવી રીતે વિચારતા એવા આ દ્રઙ્કને, સાત રાજલોક રૂપી મેહેલના શિખરપર બેઠેલા સુસ્થિત રાજાએ કૃપાસહિત દૃષ્ટિથી જોયો. ॥ ૬૨ ॥ માર્ગાનુસારિપણાથી ભદ્રક્ર ભાવમાં પ્રવર્તેતા એવા પ્રાણીને પ્રભુ પ્રતેના બહુ માનના પ્રભાવથી આવી રીતનું પ્રસુનું દર્શન થાય છે. ॥ ૬૩ ॥ એવી રીતનું પ્રસુનું જે દર્શન, તેને વિદ્વાનોએ (મોક્ષ) માર્ગની પ્રણાલિકા કહેલી છે, અને તે દર્શન વિના દ્રવ્યશ્રુતથી થાણું સ્થૂલજ્ઞાન

અથ સત્તરજ્જુનૂમિક--લોકપ્રાસાદશિખરનિષ્ટેન ॥ સુસ્થિતનૃપેણ સ કૃપા--દૃષ્ટ્યૈક્યત ચિંત-
 યન્નેવમ્ ॥ ૬૨ ॥ માર્ગાનુસારિતાયા । નૃક્રન્નાવે પ્રવર્તમાનસ્ય ॥ નૃગવર્દર્શનમેત--દ્રગવદ્ધ-
 હુમાનન્નાવેન ॥ ૬૩ ॥ નૃગવદ્વલોકનેયં । પ્રોક્તા માર્ગપ્રણાલિકા સન્નિઃ ॥ ઇચ્છ્યશ્રુતાદ્વિનેનાં ।
 સ્થૂલજ્ઞાનં ન ચાંધ્યહરમ્ ॥ ૬૪ ॥ તાં તત્ર રાજદૃષ્ટિં । નિપતંતીં તન્માનસનિયુક્તઃ ॥ નિરવર્ણ-
 યદુપયોગા--દાચાર્યો ધર્મબોધકરઃ ॥ ૬૫ ॥ દૃષ્ટ્યૌ ચાયં ચિત્રં । કિમિદં યદ્દર્શનેન વિશ્વવિન્નોઃ ॥
 નૃવતિ ત્રિન્નુવનવિન્નુતા । બીન્નત્સોઽયં પુનર્દમકઃ ॥ ૬૬ ॥ દૃષ્ટગુરુકર્મન્નારે । પ્રોદ્ધસિતાકાં-
 નસમુચિતાચારે ॥ પૌર્વાર્પયં વિરોધા--ત્સુગુરોશ્ચિતેયમુચિતૈવ ॥ ૬૭ ॥ સ તદાસ્ય નિશ્ચિકાય ચા
 હેતુદ્રયમત્રન્નાવિન્નદ્સ્ય ॥ દ્વાઃસ્થપ્રવેશનમદો । દૃષ્ટૌ ચ મનઃ પ્રમોદ ઇતિ ॥ ૬૮ ॥

(મિથ્યાત્વરૂપી) અંધાપાને હરનારું નથી. ॥ ૬૪ ॥ તે દ્રમકપર પડતો એવી તે સુસ્થિત રાજાની દૃષ્ટિને (ઉપયોગથી) ધર્મનો બોધ કરનારા આચાર્યરૂપી તે સુસ્થિત રાજાના રસોદ્ધાએ જોઈ. ॥ ૬૫ ॥ વલી તે આચાર્ય રૂપી રસોદ્ધાઓ વિચારવા લાગ્યો કે, આશ્ચર્યની વાત છે કે, જગત્પ્રભુના દર્શનથી તો ત્રણે સુવ-
 નોનું સ્વામિપણું થાય છે; અને આ દ્રમક તો રંક સરલો છે. ॥ ૬૬ ॥ દેર્લાણ છે ભારે કર્મોનો ભાર જેમાં એવા પળ દ્રમક પ્રતે અકસ્માત ઉછલેલા ઉચિત આચારને જોવાથી, પૂર્વોપર વિરોધથી આચાર્યની આ-
 ચિંતા ઉચિતજ જાણવી. ॥ ૬૭ ॥ અહીં, થનારું છે ભદ્ર જેને એવા આ દ્રમકને (આવવામાં) તે વચ્ચે તે

રસોદ્દાઆ એ હેતુનો નિશ્ચય કર્યો, તેમાં એક તો ક્ષયોપશમરૂપી દ્વારપાલે કરાવેલો પ્રવેશ, અને બીજો તેની દૃષ્ટિમાં રહેલો મનનો આનંદ, એવી રીતનાં બે હેતુઓનો તેણે નિશ્ચય કર્યો. ॥ ૬૮ ॥ આ જિનશાસન રૂપી મેહેલને જોતા એવા જે આ દ્રમકને મનમાં હર્ષ થાય છે, તેથી આ સુસ્થિત રાજાને અત્યંત વહ્લમ છે, એવાન પ્રસિદ્ધ છે. ॥ ૬૯ ॥ વલી આ દ્રમકને આ મેહેલ જોવાની ઇચ્છાથી અનુકુલ રીતે જેમ થાય તેમ મનમાં હર્ષ થયો છે, અને (મેહેલને) જાણવાની ઇચ્છાવાળો એવો તે દ્રમક (મિથ્યાત્વ રૂપી) રોગથી પીડિત થયેલી એવી પળ (પોતાની) આંખો જાણે હઘાડતો હોય નહીં જેમ તેમ લાગે છે. ॥ ૭૦ ॥

ન્નવતિ પ્રસુદિતમંત--ર્યસ્યૈતન્નવનમીક્ષમાણસ્ય ॥ અત્યંતવહ્નન્નોઽસૌ । સામ્રાજ ઇતિ પ્રસિદ્ધ-
મિદમ્ ॥ ૬૯ ॥ જાતો મનઃપ્રમોદ--શ્વાસ્ય યદેતદ્દિદ્દકયાનુકુલમ્ ॥ રોગાર્તે અપિ નેત્રે ।
પ્રોન્મીલયતીવ જિજ્ઞાસુઃ ॥ ૭૦ ॥ પ્રવચનલવેઽપ્યધિગતે । વિકસિતવદનો ન્નવત્યદ્દશ્યોઽપિ ॥
ધૂલ્વીધૂસરિતાંગં । રોમાંચયતિ ક્રિયાલેશાત્ ॥ ૭૧ ॥ કર્મેવિવરપ્રસાદા--જિનશાસનપદ-
પાતન્નાવાચ્ચ ॥ તદયં ડમકો ગમી । કલ્પ્યાણપરંપરાશ્ચાનમ્ ॥ ૭૨ ॥ ઇતિ નિશ્ચિત્ય સ
માર્ગા--વતારણે ન્નાવતોઽન્નિમુખન્નાવાત્ ॥ તસ્ય સમીપં ગઢતિ । દાતું ન્નિકાં તત્રાહ્વયતિ
॥ ૭૩ ॥ લોકોઽયમનાદ્યનંતો । જીવસ્તાદ્દગ્ભવોઽસ્ય કર્મકૃતઃ ॥ તત્પુણ્યપાપખેદાદ્ ।

દિવિધં સુખદુઃખયોર્હેતુઃ ॥ ૭૪ ॥

સિદ્ધાંતનો લેશમાત્ર મલતે છતે પળ, અદૃશ્ય થકો પળ ચિત્તસ્વર મુલ્લવાલો થાય છે, અને લેશમાત્ર ક્રિયાથી ધૂલ્વી ધૂસર થયેલા એવા પોતાના અંગને રોમાંચિત કરે છે. ॥ ૭૧ ॥ તેથી કર્મે આપેલા માર્ગની કૃપાથી, અને જિનશાસનમાં રહેલા એવા પોતાના પક્ષપાત ભાવથી આદ્રમક કલ્પાણની પરંપરાના સ્થાનક પ્રતે જનારો થશે. ॥ ૭૨ ॥ એમ નિશ્ચય કરીને તે આચાર્યરૂપી રસોદ્દાઓ, (તે દ્રમકને) ભાવથી (ધર્મ) માર્ગમાં ઉતારવાને સન્મુલ્લ હોવાથી તેનો સમીપં જાય છે, અને (તેને) નિષ્ક્રિયા આપવા માટે બોલાવે છે. ॥ ૭૩ ॥ આ લોક આદિ તથા અંત વિનાનો છે, અને કર્મથી કરેલો એવો આ દ્રમકનો જીવ

તેવી રીતનો છે, અને સુખ દુઃખના હેતુ રૂપ એવું તે કર્મ પુણ્ય અને પાપના ભેદથી વે પ્રકારનું છે. ॥ ૭૪ ॥
તેથી સુખના અર્થી માણસે ધર્મમાં પ્રયત્ન કરવો, અને અધર્મથી પાછા હઠવું; એવી રીતનું ઉપદેશનું જે
રહસ્ય, તેને “મિશ્રમાટે બોલાવવારૂપ” જાણવું ॥ ૭૫ ॥ “આ જગત અસત્ છે” इत्यादिक (આ આચાર્ય
મહારાજનું) વચન સાંભલતા એવા આ કેંગાલ દ્રમકના, અનાદિ કાલની કુવાસનાથી ઉત્પન્ન થયેલા
ખોટા વિકલ્પો ક્ષય પામે છે ॥ ૭૬ ॥ (વલી આથી કરીને) તેને વિંદ્યના કરવામાં તત્પર પદા અને દુઃખોથી
દમી શકાય એવા આ (આગલ વર્ણવેલા અન્યશાસનની અઢ્ઢારૂપ) છોકરાઓ દૂર નાશી ગયા;

પ્રયતેત તત્સુખાર્થી । ધર્મેઽધર્માત્પુનર્નિવર્તેત ॥ ૬૬ ॥ મુપદેશરહસ્યં । મિકાઢ્ઢાનોપમં ક્ષેયમ્
॥ ૭૫ ॥ જગદસદિદમિત્યાદ્યં । વચનમિદં શૃણવતોઽસ્ય રોરય ॥ ક્ષીયંતે કુવિકલ્પા । અના-
દિદુર્વાસનાજનિતાઃ ॥ ૭૬ ॥ નષ્ટા વિમ્બનપરા-સ્તદમી દુર્દીતમિન્નસંઘાતાઃ ॥ જાતોઽશ્વા-
ન્નિમુખોઽસૌ । સુશ્રુષુસ્તદ્વચઃ કિંચિત્ ॥ ૭૭ ॥ પરહિતકરણૈકરતઃ । પ્રાહ તતઃ પ્રત્નુમહાન-
સનિયુક્તઃ ॥ આચાર્યઃ શિષ્ટા મે । પ્રમાણમિતિમન્યમાનં તમ્ ॥ ૭૮ ॥ પાતિ પિતેવ પતંતં ।
બંધુરિવાનયતિ માર્ગમતિસરત્તમ્ ॥ મિત્રમિવાદિશતિ હિતં । ધર્મો માતેવ પુણ્ણાતિ ॥ ૭૯ ॥
મણિકનકરજતકૂટાઃ । પ્રાપ્યંતે ચાંગના જિતાપ્સરસઃ ॥ સુરસદનશિવસુખાન્યપિ । જિનધ-
ર્માનુગ્રહાદેવ ॥ ૮૦ ॥

અને હવે આ દ્રમક તે આચાર્ય મહારાજનું કેંઈક વચન સાંભલવાની ઇચ્છાવાલો થયો થકો માર્ગસ-
ન્મુલ થયો. ॥ ૭૫ ॥ “ મને આપની શિલામણ પ્રમાણ છે ” એવી રીતે માનતા એવા તે દ્રમકને, પરંતું
હિત કરવામાં રક્ત થયેલા તથા સમર્થ એવા આચાર્યરૂપ રસોઈઆએ પછી (તેને) કહ્યુંકે, ॥ ૭૬ ॥
ધર્મ છે તે (સંસાર સાગરમાં) પહોંતા પ્રાણીનું પિતાની પેઠે રક્ષણ કરે છે, બંધુની પેઠે અત્યંત સિદ્ધા
માર્ગપ્રતે લાવે છે, મિત્રની પેઠે હિતકારક ઉપદેશ આપે છે, અને માતાની પેઠે પોષણ
કરે છે. ॥ ૭૭ ॥ જિનધર્મની કુપાથીજ મણિ, સુવર્ણ અને રૂપાના ઢગલાઓ, તથા જિતેલ છે

अप्सराओंने पण जेणीए एवी छीओ, स्वर्ग तथा मोक्षनां सुखो पण मले छे. ॥ ८० ॥
 गर्जना करती र छे हाथीओनी अणि जेमां, उलसायमान थता घोडाओथी शोभितुं, अने मनोहर वारां-
 गनाओवाले, तथा सुखोथी मनोहर एवुं राज्य (पण) पुरुषो धर्मथीज मेलवे छे ॥ ८१ ॥ एवी रीत-
 नां वचनो कहौने ते आचार्य रूपी रसोइआए ते द्रमकने, भिक्षाचरोने उचित, तथा मन संबंधि
 विलासोथी विस्तार पामता एवा “चित्ताक्षेप” नामना स्थानकपर बेसाड्यो ॥ ८२ ॥ पछी ते द्रमक
 (त्यां) बन्ने प्रफुल्लित आंखोवालो, सारीरीते नमती कंधरावालो, कषाय अने विकथा विनानो, भा-

गर्जद्वजराजिलस--द्वाजिविराजितमुदारवारस्त्रि ॥ राज्यं शर्मप्राज्यं । धर्मादेवाध्यते पुरुषैः
 ॥ ८१ ॥ अस्थापयदितिवाण्या । तमसौ त्रिकाचरोचिते दशे ॥ चित्ताक्षेपाह्वाने । प्रथमाने
 मानसविलासैः ॥ ८२ ॥ विस्फारिताक्षियुगलः । समुन्नमत्कंधरस्ततो द्रमकः ॥ त्यक्तविकथा-
 कषायो । ज्ञावितहृदयः स्मितास्योऽनूत ॥ ८३ ॥ भिक्षां महानसपतिः । परिजनमादिष्ट-
 वानथो दातुम् ॥ दानादिधर्मज्ञेदं । समुचितशक्त्या कुरुष्वेति ॥ ८४ ॥ अथ च महाकड्याणं ।
 परमान्नं पूर्णधर्ममतिसरसम् ॥ दातुं तस्मै पुष्टि-कुटुपस्थिता तदयादुहिता ॥ ८५ ॥
 अत्रावसरे द्रमक-स्तुब्धान्निप्रायकृतविपर्यासः ॥ दध्यावैप सुवेपः । स्ययमाहूय क
 नेष्यति माम् ॥ ८६ ॥

वित हृदयवालो, तथा हसता मुखवालो थयो ॥ ८३ ॥ “उचित शक्ति प्रमाणे दानादिक धर्माना भेदेने
 तुं कर” एवी रीतनी (ते द्रमकने) भिक्षा देवा माटे हवे आचार्यरूप रसोइआए पोताना परिचारने
 हुकम कर्यो ॥ ८४ ॥ हवे महा कल्याणकारी तथा संपूर्ण एवी धर्मनी बुद्धिथी रसयुक्त थएलो तथा पुष्टि
 कारक एवो दुधपाक, ते द्रमकने देवा माटे, ते आचार्यरूप रसोइआनी दया नामनी दीकरी आवी ॥ ८५ ॥
 आ समये तुच्छ अध्यवसायथी थएल छे विपरीतपणुं जेने एवो द्रमक विचारवा लाग्यो के, उत्तम
 वेषवालो एवो आ रसोइओ पोते मने बोलावीने क्यां लेह जशे ? ॥ ८६ ॥ “खरेखर आ मने एकांतमां

लेह जइने, मारा घणा खरा भराइ गएला एवा (विपयोरूपी) भिक्षानां पात्रने फेंकी नावशे ' एम विचारिने हवे शुं करवुं ? एम ध्यावतो थको ते द्रमक सूढ थइ गयो ॥८॥ (मारां) धनने (सार्ते) क्षेत्रोमां वापरीने, तथा (मारां) स्त्री, पुत्र अने मित्रोना समूहने तजावीने, मने आ दीक्षा देओ ? अरे ! हाय ! हुं तो ठगायो ! एम विचारिने आ द्रमक भय पास्यो ॥ ८८ ॥ तेइलामां तृष्णानी वृद्धिथी, मुर्छांना अति-शयथी, मनसंबंधि शोषथी, अने (विषयो रूपी भिक्षाना) रक्षणना अनुबंधथी तेणे आंखोमीची ॥ ८९ ॥ तुल्य छे रंक अने राजा जेने एवा धर्माचार्येने विषे वर्णशंकरनी पेडे धूर्तपणुं जाणतो थको भद्रक

नूनं विजने नीत्वा । निहाया न्राजनं नृतप्रायम् ॥ नृदालयिष्यति ममेत्या-सीत्किंकार्यता-मूढः ॥ ८७ ॥ क्षेत्रेषु नियोज्य धनं । संत्याज्य कलत्रपुत्रमित्रगणम् ॥ दीक्षां ममैव दास्यति । हा मुषितोऽस्मीत्यसौ प्रीतः ॥ ८८ ॥ तावत्तृष्णावृद्ध्या । मूर्छातिशयान्मनोविशोपाच्च ॥ संरक्षणानुबंधा-न्निमीलिते लोचने तेन ॥ ८९ ॥ समरंकनृपे विदन् । धर्माचार्ये द्विजाति-वद्वैर्त्यम् ॥ नृद्रकन्रावत्यागा-इन्द्रदत्तौ काष्ठकीलनिम्नः ॥ ९० ॥ तदयमलीकविकट्यै-रासी-कुरुसंगवर्जनैकरतः ॥ निन्नग्रंश्चिरपि ज्ञा-गुदयान्मिथ्यात्वपुंजस्य ॥ ९१ ॥ आदत्स्वेति वदंती । जानीते नैष गुरुदयाकन्याम् ॥ तदसंज्ञान्यं दृष्ट्वा । दृष्ट्यौ च महानसनियुक्तः ॥ ९२ ॥ नास्याः खलु निहाया । योग्योऽयमनृद्रकप्रकृतिज्ञावात् ॥ यद्वास्य नैव दोषो । दोषोऽयं रोगजालस्य ॥ ९३ ॥

भावना तजवाथी आ द्रमक काष्टना खीला सरखो थयो ॥ ९० ॥ अने तेथी करीने, भेदेल छे ग्रंथी जेणे एवो थयो थको पण तुरत मिथ्यात्वपुंजना उदयथी आ द्रमक जूठा विकल्पोथी गुरुना संगने तजवामांज रक्त थयो ॥ ९१ ॥ "आ भिक्षा तुं ग्रहण कर ?" एवी रीते द्रमकने कहेती एवी आचार्यनी दया नामनी कन्याने आ द्रमक तो जाणतो (पण) नथी; एवी रीतनुं असंभवित जोइने आचार्य महाराज विचारवा लाग्या के ॥ ९२ ॥ अभद्रक प्रकृतिना प्रभावथी आ द्रमक खरेखर आ भिक्षाने योग्य नथी,

અથવા આ દોષ આનો નથી; આ દોષ તો (એને થયેલા ભાવ) રોગોના સમૂહનો છે. ॥ ૧૩ ॥ જેમ સહત તાવથી પીડાણેલા પ્રાણી પથ્ય ભોજનને લાવાને હચ્છતો નથી, તેમ મિથ્યાત્વ, મોહ અને મૂર્છાથી નષ્ટ થયેલ છે બુદ્ધિ જેની એવો પાપી માણસ ધર્મને હચ્છતો નથી. ॥ ૧૪ ॥ માટે હવે આ દ્રમકને નિ-શીરીતે રોગથી મુક્ત કરવો? એમ વિચારતાં તે આચાર્ય મહારાજને યાદ આવ્યું કે, આ દ્રમકને નિ-રોગી કરવામાં સમર્થ એવાં ત્રણ ઔષધો મારી પાસે છે. ॥ ૧૫ ॥ પેહેલું ઔષધ તો નિર્મલ સ્વરૂપવાળું એવું તે “જ્ઞાન” છે, કે જે સર્વ પ્રકારના નેત્ર સંબંધી રોગોને હરનારું, તથા દૂર રહેલા, આંતરાવાલા,

યદ્દન્મહાજ્વરાર્તઃ । પથ્યાન્નં પ્રોક્તુમિચ્છતિ ન પાપઃ ॥ મિથ્યાત્વમોહમૂર્ખા-પ્રણયબુદ્ધિસ્તથા-ધર્મમ્ ॥ ૧૪ ॥ તત્કશ્મયમયમપરોગઃ । સ્યાદિતિસંચિંત્ય ચેદમુદન્નાવિ ॥ અસ્તિ મમ પ્રેષજત્રય-મારોગ્યવિદ્યૌ ક્લમં હ્યસ્ય ॥ ૧૫ ॥ પ્રથમં વિમલાલોકં । તદ્જ્ઞાનં સર્વનેત્રરોગહરમ્ ॥ દૂર-વ્યવહિતસૂદ્ધમા-તીતાર્થોદ્ભાસનપ્રતિષ્ઠમ્ ॥ ૧૬ ॥ તત્વપ્રીતિકરં ચ । દ્વિતીયમિહ તીર્થવા-રિસમ્યક્ત્વમ્ ॥ તત્સર્વરોગતાનવ-કારણમુન્માદવિધ્વંસિ ॥ ૧૭ ॥ યચ્ચ મહાકલ્યાણં । તૃતીયં તદિદમેવ પરમાન્નમ્ ॥ અજરામરત્વહેતુ । શ્રારિત્રમશેપરોગહરમ્ ॥ ૧૮ ॥ પરિમોચયામિ રોગા-ત્તદેનમસુનૌષધત્રયેણાપિ ॥ અનુકંપયા વલાદપિ । ચિત્તે તેનેતિવિન્યસ્તમ્ ॥ ૧૯ ॥ તત આદાય શલાકાં । વિન્યસ્યાગ્રે તદંજનં દિવ્યમ્ ॥ આધૂનયતો પ્રીવાં । તસ્યાગ્નેનાંજિતેનેત્રે ॥ ૨૦ ॥

સૂક્ષ્મ, અને થઈ ગયેલા એવા પદાર્થોને, પ્રગટ કરવામાં સમર્થ છે. ॥ ૧૬ ॥ અને વીજું ઔષધ તો અહીં તીર્થોદક સરલું “સમ્યક્ત્વ” છે, કે જે તત્વોપ્રતે પ્રીતિ કરનારું, સર્વ પ્રકારના રોગોને મૂલ્ય કરનારું, તથા ઉન્માદનો નાશ કરનારું છે. ॥ ૧૭ ॥ વલી વીજું ઔષધ “ચારિત્ર” નામે છે, કે જે, મહાકલ્યાણ-કારી, અને આ દૂધપાક રૂપજ, તથા અજરામરપણાનાં હેતુ રૂપ, અને સમસ્ત રોગોને હરનારું છે. ॥ ૧૮ ॥ માટે હવે આ દ્રમકને આ ત્રણે ઔષધોથી હું રોગમાંથી અનુકંપાથી અને પરાણે પણ નિર્મુક્ત કરું, એવી રીતનો આચાર્ય મહારાજે (પોતાના) મનમાં નિશ્ચય કર્યો. ॥ ૧૯ ॥ પછી આ આચાર્ય મહારાજે સલી

લેહને, તથા (તે સલીના) અગ્ર ભાગપર દિવ્ય અંજન રાલીને, ઢોંકું ધુળાવતા એવા પળ આ દ્રમકની આંખો (તેમણે) આંજી. ॥ ૧૦૦ ॥ તે દિવ્યાંજનના અર્ચિત્ય ગુણો હોવાથી તુરત હવે આ દ્રમકને ચેતના આવી, પ્રગટ રીતે તેની આંખો લઘડી, અને તેના સર્વે રોગો જાણે નાશ પામ્યા હોય નહીં, તેમ થયું. ॥ ૧૦૧ ॥ વલી તેથી તે દ્રમક જરા છુશી પળ થયો, તો પળ પૂર્વના અભ્યાસથી પોતાની (વિપયોરૂપી) ભિક્ષાના રક્ષણનો વિચાર ન ગયો; અને તેથી તે નાશીજવાની ઇચ્છાવાલો થયો. ॥ ૧૦૨ ॥ નાશ પામેલ છે વિવેક જેનો એવા પ્રાણીને પળ અહીં ગુરૂની પ્રતિબોધ દેવાની જે બુદ્ધિ તે શલાકા કેતાં સલી (જાળવી) અને

તસ્યાઽર્ચિત્યગુણત્વા-ત્સદ્યોઽમુખ્યાથ ચેતનાયાતા ॥ નેત્રે સ્ફુટસુદ્ધટિતે । નટાશ્વ તદ્વદાઃ
સર્વે ॥ ૧૦૧ ॥ આહ્વાદિતશ્ચ મનાકૂ । તથાપિ ત્રિકૈકરક્ષાકૂતમ્ ॥ પ્રાગન્યાસાન્ન ગતં ।
તેન તતો નંષુકામોઽનૂત્ ॥ ૧૦૨ ॥ નષ્ટવિવેકસ્યાપિ । પ્રતિવોધમતિગુરોરિહ શલાકા ॥
તદ્વાક્ષિણ્યવિધિન્નવં । સત્વંચાગ્રેઽંજનનિધાનમ્ ॥ ૧૦૩ ॥ પ્રજ્ઞ ન કથમેહીતિ । પ્રશ્ને યદ્વચ-
સ્ત્વચનમેતસ્ય ॥ ન ક્વમિકોઽહં શ્રમણા । સ્તદ્ગ્રીવાધૂનનેનસમમ્ ॥ ૧૦૪ ॥ ઇત્થમપિ મદનુ-
રોધા-દાગમનાત્રિગ્રહસ્ત્વયા ગ્રાહ્યઃ ॥ ઇતિગુરુણોક્તે તસ્યો-પગમો નેત્રાંજનન્યાસઃ ॥ ૧૦૫ ॥
અથ ગઢતઃ પ્રતિશ્રય-મનુદિનમનુપાધિમુનિગુણાલોકાત્ ॥ યા પ્રવત્યવિવેકકલા । સા
નષ્ટા ચેતનાયાતા ॥ ૧૦૬ ॥

તેની દાક્ષિણતાની વિધિથી ઉત્પન્ન થયેલું જે સત્ત્વ, તેને સલીના અગ્ર ભાગમાં રહેલું અંજનનિધાન (જાળવું.) ॥ ૧૦૩ ॥ હે ભદ્ર ! શામટે નહીં ? આવ ? આવ ? એવી રીતનું (આચાર્ય મહારાજ) પ્રશ્ન કરતે છે, તે દ્રમકનું “હે શ્રમણો ! હું સમર્થ નથી” એવી રીતનું જે પ્રગટ વચન, તે “હોંકું ધુળાવવા તુલ્ય” જાળવું. ॥ ૧૦૪ ॥ એમ છે તો પળ મારા ઉપરોધથી તારે (અહીં) આવવાનો અભિગ્રહ કરવો, એવી રીતે ગુરુ કહેતે છે, તેને કરેલી જે કબુલાત તે નેત્રમાં “અંજન નાખવા રૂપ” જાળવું ॥ ૧૦૫ ॥ હવે હમેશાં

उपाश्रय प्रते जाता एवा ते द्रमकनी जे अविवेकनी कला हती, ते उपाधि रहित एवा मुनिओना गुणोने जोवाथी नाश पामी, अने चैतन्य शक्ति आवी. ॥ १०६ ॥ वारंवार धर्मेने जाणवानी जे इच्छा थाय छे, ते नेत्रोनुं उघडवुं जाणवुं; अने दरेक कलाप्रते अज्ञाननो जे नाश, ते नेत्रोना रोगनी शांति जाणवी. ॥ १०७ ॥ अज्ञान रूपी अंधापाना नाशथी समताना लेशमात्रनो जे अनुभव, ते “आह्लाद” जाणवो, अने भिक्षानी रक्षा संबंधि आशाथी विषयोमां जे तत्वबुद्धि थवी; ते “अनुगम” जाणवो. ॥ १०८ ॥ व्यवहारश्रुतनो लाभ होते छते पण, प्राप्त थएली एवी सम्यक्त्वनी शुद्धिना अभावथी पेहेली दशामां सम्यग् दृष्टिने

नेत्रोद्घटनं चैतद् । या भूयो भवति धर्मजिज्ञासा ॥ सा नेत्ररोगशांतिः । प्रतिकलमज्ञानविलयो यः ॥ १०७ ॥ आह्लादश्च ज्ञेयो । विलयादांध्यस्य शमलवानुभवः ॥ विषयेषु तत्वबुद्धि । रिकार-काशयानुगमः ॥ १०८ ॥ व्यवहारश्रुतदान्ने । ऽप्यधिगतसम्यक्त्वशुद्ध्यभावेन ॥ प्रथमदशायां सम्यग्-दृशोऽपि न च नैष संभवति ॥ १०९ ॥ तेनातिचारविधुरो । मृगयिष्यंति नु मामिमे मुनयः ॥ इति तान्न परिचिचीरति । तदुच्यते नष्टकामत्वम् ॥ ११० ॥ पिव तत्वप्रीतिकरं । पय इति तं प्राह गुरुरांजनतः ॥ संप्रेक्ष्य जातचेतन-मिहति स तु न स्म तत्पातुम् ॥ १११ ॥ कार्यं हितं बलादपि । जानन्नित्यश्च कृपापरीतमनाः ॥ चिक्रेप तस्य वदने । तत्सलिलं स स्वसामर्थ्यात् ॥ ११२ ॥

पण आ “अनुगम” न संभवे तेम नहीं (अर्थात् संभवे.) ॥ १०९ ॥ तेथी करीने अतिचारथी विधुर थएलो एवो ते द्रमक एम विचार छे के, मने आ मुनिओ शोधि कहाडशे, तेथी तेओनो ते परिचय करतो नथी, “तेनुं नाम” “तेने नाशीजवानी इच्छापणुं” जाणवुं. ॥ ११० ॥ हवे आवेल छे चेतन जेने एवा ते द्रमकने जोहने (ज्ञानरूपी) अंजन आंज्या पछी गुरु महाराज तेने कहे छे के, तुं तत्वोमां प्रीति करनारां एवां (सम्यक्त्व रूपी) पाणीने पी? तो पण ते द्रमक ते पीवाने इच्छतो नथी. ॥ १११ ॥ “पराणे पण

હિત કરવું' એવું જાણતાં થકાં, દયાથી ભરેલું છે મન જેમનું એવા આ ગુરુ મહારાજે પોતાના સામર્થ્યથી તે સમ્યક્ત્વરૂપી પાણી તે દ્રમકના સુખમાં રેડ્યું. ॥ ૧૧૨ ॥ દ્રવ્યશ્રુતની પ્રાપ્તિ હોતે હોતે સારી રીતે સમ્યક્ત્વના ગુણોનું જે વર્ણન, તે ધર્માચાર્યનું (તે દ્રમકપ્રતે) (સમ્યક્ત્વ રૂપી) પાણીના નિમંત્રણ તુલ્ય જાણવું ॥ ૧૧૩ ॥ “છતાં દેહાતાં સુખોનો ત્યાગ કરવો, અને અદૃષ્ટ સુખોનો આશ્રય કરવો” અને તેમ કરીને (મારા) આત્માને ઠગવાથી મને શું (લાભ) થવાનો છે? એવી રીતની તુચ્છપણાના વશથી સાંભળનાર (પ્રાણીની) જે શંકા, તેનું નામ તે આ “(સમ્યક્ત્વરૂપી પાણી પીવાની) અનિચ્છા

દ્યશ્રુતસંપ્રાપ્તૌ । સમ્યક્ત્વગુણોત્કીર્તનં સમ્યક્ ॥ નુદકનિમંત્રણકલ્પં । ધર્માચાર્યસ્ય વિજ્ઞેયમ્ ॥ ૧૧૩ ॥ દૃષ્ટ્યાગાદૃષ્ટા । શ્રયણાઞ્ચ્યાં કિં સ્વંચનેન મમ ॥ इति या शंका श्रोतु स्तुब्धत्ववशादनिर्भेयम् ॥ ૧૧૪ ॥ તત્પ્રતિવોધાય ગુરુઃકથાપ્રસંગેન વર્ણયત્યર્થમ્ ॥ કામં ચ તત્ર હૃણ્યતિ । સોઽન્યસ્તાર્થાનુસંધાનાત્ ॥ ૧૧૫ ॥ શ્રવણાન્નિમુખ્યકરણા-ત્સફલોઽયં યત્ન इति गुरुःप्रतियन् ॥ कामार्थहेतुभूतं । धर्मं ज्ञावेन वर्णयति ॥ ૧૧૬ ॥ યસ્તુલ્લ્યસાધનાનાં । ફલે વિશેષોઽપહેતુકો નાઽસૌ ॥ इति सुखदुःखनिदाने । धर्मधर्मा दुरपलापौ ॥ ૧૧૭ ॥ તત્રાશ્વિલજ્ઞાવાનાં । હેતુરધર્મઃ કિલાઽપ્રશસ્તાનામ્ ॥ धर्मस्तु सुंदराणां । तेनाऽसावेव पुरुषार्थः ॥ ૧૧૮ ॥

જાણવી” ॥ ૧૧૪ ॥ તેને પ્રતિવોધ દેવા માટે ગુરુ મહારાજ કથાનો પ્રસંગ લાવીને પદાર્થોનું વર્ણન કરે છે; અને તે વર્ણનમાં તે દ્રમક (પોતાના) અભ્યાસયુક્ત અર્થના અનુસંધાનથી અત્યંત હર્ષ પામે છે. ॥ ૧૧૫ ॥ (તે દ્રમકને) શ્રવણપ્રતે સન્સુખ કરવાથી “(મારો) આ પ્રયત્ન સફળ થયો” એમ નિશ્ચય કરતા થકા ગુરુ, કામ અને અર્થના હેતુભૂત એવા ધર્મનું ભાવ પૂર્વક વર્ણન કરે છે. ॥ ૧૧૬ ॥ તુલ્ય સાધનોના ફલમાં જે તફાવત પડે છે, તે તફાવત હેતુ વિનાનો હોતો નથી (અર્થાત્ તેમાં કંઈક પળ કારણ હોય છે) અને તેથી સુખ દુઃખના કારણરૂપ એવા ધર્મ અને અધર્મને કહેલા છે. ॥ ૧૧૭ ॥ તેમાં સઘલા ચરાવ ભાવોનો હેતુ અધર્મ

છે, અને સઘલા મનોહર ભાવોનો હેતુ ધર્મ છે; અને તેથી આ ધર્મજ (ચરેચરો) પુરુષાર્થ છે. ॥ ૧૧૮ ॥
 હવે તે દ્રમક કહેવા લાગ્યો કે, (હે ભગવન્ !) કામ અને અર્થની પેઠે ધર્મ, દૃષ્ટિથી કેમ દેખાતો નથી ?
 ત્યારે ગુરુ તેને કહે છે કે, હેમદ્ર ! તે ધર્મને વિવેકી (પ્રાણી) જોઈ શકે છે, પણ મોહાંધ પ્રાણી જોઈ શકતો
 નથી. ॥ ૧૧૯ ॥ હેતુ, સ્વભાવ અને કાર્યના ભેદથી ધર્મ ત્રણ પ્રકારનો કહેલો છે, તેમાં જે ઉત્તમ અનુષ્ઠાન
 તે પ્રકટરીતે “હેતુ ધર્મ” કહેવાય છે. ॥ ૧૨૦ ॥ વલી “સ્વભાવ ધર્મ” “સાશ્રવ” અને “નિરાશ્રવ” ના ભેદથી
 બે પ્રકારનો કહેલો છે, તેઓમાં પણ પેહેલો “સત્પુણ્યાત્મરૂપ” અને બીજો “નિર્જરાત્મરૂપ” છે. ॥ ૧૨૧ ॥

અથ સ પ્રાહ ન ધર્મઃ । કથં ન કામાર્થવદ્દૃશોર્વિષયઃ ॥ ગુરુરાહ ત્વં પશ્યતિ । વિવેક્યમું
 નૈવ મોહાંધઃ ॥ ૧૧૯ ॥ ત્રિવિધો ધર્મો હેતુ-સ્વત્તાવકાર્યપ્રેક્ષદતો ગદિતઃ ॥ સદનુષ્ઠાનં
 હેતુ-સ્તત્રેદં દૃશ્યતે વ્યક્તમ્ ॥ ૧૨૦ ॥ દિવિધઃ પુનઃ સ્વત્તાવો । નિર્દિષ્ટઃ સાશ્રવસ્તદિત-
 રશ્વ ॥ આદ્યઃ સત્પુણ્યાત્મા । વિનિર્જરાત્મા દ્વિતીયસ્તુ ॥ ૧૨૧ ॥ અસ્માદૃશાનુમેયો ।
 દિવિધોઽપ્યયમત્ર યોગિનાં દૃશ્યઃ ॥ કાર્યં સુંદરત્તાવાઃ । પ્રત્યાત્મસ્ફુટતરાસ્તેચ ॥ ૧૨૨ ॥
 શાસ્ત્રાનુત્તરજ્ઞાનાત્-ત્રયમિદમિહ દૃશ્યતા ન કિં દૃષ્ટમ્ ॥ પશ્યામીત્યત્તિલાપે । તંત્રં ચલુ
 વિષયતાન્નેદઃ ॥ ૧૨૩ ॥ ઇતિતદ્દૃશ્યસંપાદક-મિહ સદનુષ્ઠાનમેવ ચોદયમ્ ॥ ગૃહિયતિધર્મ-
 વિન્નેદાહ્-દિવિધં સમ્યક્ત્વમૂલં તત્ ॥ ૧૨૪ ॥

તે બન્ને પ્રકારનો “સ્વભાવ ધર્મ” અમારા જેવાથી અનુમિત થઈ શકે તેવો છે, અને અહીં યોગીઓથી તે
 જોઈ શકાય તેવો છે; તથા દરેક આત્માપ્રતે વધારે પ્રગટ એવા જે તે સુંદર ભાવો, તે “કાર્યધર્મ” કહે-
 વાય. ॥ ૧૨૨ ॥ શાસ્ત્રોના અનુભવના જ્ઞાનથી આ ત્રણે પ્રકારના ધર્મને જોતા એવા પ્રાણીએ અહીં શું નથી
 જોયું ? (અર્થાત્ સર્વ જોયું છે) “હું તે જોઈું” એવી રીતનો અભિલાષ હોતે છે તે વિષયપણાનો
 ભેદ છે. ॥ ૧૨૩ ॥ “સ્વભાવધર્મ” અને “કાર્યધર્મ” નામના બન્ને ધર્મને સંપાદન કરનારા એવા ઉત્તમ

અનુષ્ઠાનનેજ અહીં ગ્રહણ કરવું; અને સમ્યક્ત્વ છે મૂલ જેનું એવું તે “સદનુષ્ઠાન” ગૃહસ્થીધર્મ અને યતિધર્મના ભેદથી બે પ્રકારનું છે. ॥ ૧૨૪ ॥ હવે ફરીને તે દ્રમક કહેવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્ ! તે “સમ્યક્ત્વ” શું છે ? મને તેની ખબર નથી; ત્યારે ગુરુ (સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ) કહેવા લાગ્યા કે, હે ભદ્ર ! સર્વજ્ઞ, અને નાશ કરેલ છે ભાવ શત્રુઓનો (અંતરંગ શત્રુઓનો) જેણે એવા પ્રભુને “દેવ” (કરીને માનવા) ॥ ૧૨૬ ॥ તે સર્વજ્ઞ પ્રભુએ કહેલા જીવજીવિ આદિક પદાર્થો જુઠા નથી અને તે પ્રભુએ કહેલો રત્નત્રયરૂપ ધર્મ મોક્ષનગરના માર્ગરૂપ છે ॥ ૧૨૬ ॥ એવી રીતના સર્વજ્ઞ પ્રભુએ કહેલા

પુનરાહાસૌ જગવન્ । કિં સમ્યક્ત્વં ન તન્મયાવધૃતમ્ ॥ ગુરુરાહ જઇ દેવ : । સર્વજ્ઞો ધ્વસ્ત-
ન્નાવરિપુઃ ॥ ૧૨૫ ॥ તદ્વિહિતાશ્ચ પદાર્થો । જીવાઽજીવાદયો ન ચાઽવિતથાઃ ॥ રત્નત્રયં
ચ ધર્મ-સ્તદ્વિહિતઃ શિવપુરસ્સ્યાધ્વા ॥ ૧૨૬ ॥ તચ્ચારિણશ્ચ ગુરવો । વંદ્યા ઇતિ બુદ્ધિર્વ
સમ્યક્ત્વમ્ ॥ શંકાદિદોષરહિતં । ગમ્યં પ્રશમાદિન્નિર્લિંગેઃ ॥ ૧૨૭ ॥ ઇતિ કથયતા
જગવતા । તીર્થાન્નઃ પાપિતો વલેનાઽસૌ ॥ મોહકયોપશમતો । નષ્ટપ્રાયસ્તદોન્માદઃ ॥ ૧૨૮ ॥
અથ નિર્ગતદાહાર્તિ-ર્દધ્યૌ હા કથમયં મહત્માઽપિ ॥ વંચકબુદ્ધ્યા દૃષ્ટો । દુર્કપટુતાસ્વા-
સ્થ્યેહેતુર્મે ॥ ૧૨૯ ॥

ધર્મ પ્રમાણે વર્તતા ગુરુઓજ મારે વંદનીક છે એવી રીતનીજ જે બુદ્ધિ તે “સમ્યક્ત્વ” કહેવાય, એવી, રીતનું શંકાદિક દોષોથી રહિત જે “સમ્યક્ત્વ” તે શાંતતા આદિક ચિન્હોથી જાણી શકાય છે ॥ ૧૨૭ ॥ એવી રીતે કહેતા એવા (તે) આચાર્ય માહારાજે તે દ્રમકને પરાણે (સમ્યક્ત્વરૂપી) તીર્થોદક પાણું, (અને તેથી) મોહના ક્ષયોપશમથી તે દ્રમકનો (મિથ્યાત્વરૂપી ઉન્માદ નષ્ટપ્રાય થયો;) (અર્થાત્ ઘણો) ખરો નાશ પામ્યો) ॥ ૧૨૮ ॥ હવે ગણ છે દાહનો પીડા જેની એવો દ્રમક વિચારવા લાગ્યો કે, અરે ! હા ! આ મહાત્માને પણ મેં “આ ઠગનારા” છે એવી બુદ્ધિથી જોયા ! (મારી તે મોટી ભુલ થઈ)

॥ १४३ ॥ वली हे भगवन् ! माहं आ भोजन (मारो) निर्वाह करनाहं छे, अने आपनुं तो एक दिव-
 छे, माटे आप साहेबनी जो मने देवानी दच्छा होय, तो आ माहं भोजन पण भले रहूं, अने ते
 भोजन पण आपे साथे आपवुं. ॥ १४४ ॥ हवे ते रसोइआरूप आचार्य महाराज विचारवा लाग्या
 रे ! मोहनं प्राबल्य दुष्ट छे ! केमके, (विषयो रूपी) खराय भोजनमां लुब्ध धयो धको आ क्रमक
 (रूपी) दूधपाकने तुणनी पेठे माने छे. ॥ १४५ ॥ तो पण आ बिचारा क्रमकने (तेनो) मोह नाश
 हुं करीने शिखामण आपुं; (केमके) अंधकारनो समूह (अथवा पडयो) करी करीने आवे छे,

तेने फरी फरीने नाश करे छे. ॥ १४६ ॥ अनेकवार करेलो एवो (धर्मसंचंधि) उपदेश खरेखर योग्यपणाने करे, (अर्थात् जीवने धर्मकार्योमां जोडी शके) केमके माटीनो घडो पण शुं पत्थरप्रते (पोतानुं) स्थानक धारण नथी करतो ? (अर्थात् दीपवा, पक्वचा आदिक शुं पत्थर सरखो नथी धतो ? (थायज छे.) ॥ १४७ ॥ एम विचारिने ते आचार्य महाराजे ते द्रमकने कहुं के, हे भद्र ! तुं शुं आ जाणतो नथी ? के, आ (विपयोरूपी) खराब अन्न छे मूल जेओतुं, तथा चित्तमां विपर्यास रूप एवा आ रोगो तारा शरीरमां लाग्या छे. ॥ १४८ ॥ वली हे द्रमक ! ज्यारे तुं मारा (दीक्षारूपी) दूधपाकनो स्वाद जाणीस, त्यारे तारी पोतानी

जीवस्य देशना खलु । योग्यत्वमेनेकशः कृता कुर्यात् ॥ मृतकुंभोऽपि शिलायां । पदमाधत्ते न किमुपायात् ॥ १४७ ॥ ध्यात्वैति तेन ज्ञितं । न न जानासि किं तव शरीरे ॥ एतत्कदन्नमूला । रोगाश्रिते विपर्यासाः ॥ १४८ ॥ स्वयमेव हास्यसीदं । स्वादं ज्ञास्यसि यदा मदन्नस्य ॥ न हि मालतीरसज्ञो । ब्रमति ब्रमरः करीरवने ॥ १४९ ॥ आश्चर्यकृत्वया किं । दृष्टांजनसलिलयोर्न मे शक्तिः ॥ मुंचेदं विस्रब्ध-स्तत्कड्याणं गृह्णाणेदम् ॥ १५० ॥ क्लेशार्जितमिदमिति या । त्यागाऽबुद्धिर्न साऽपि तव युक्ता ॥ यदिदमत एव हेयं । क्लेशांगं क्लेशरूपं च ॥ १५१ ॥

मेलज (तारा आ विषयरूपी) भोजननी तुं हांसी करीश, केमके, मालतीना रसने जाणनारो एवो भमरो शुं कंथेरना वनमां भ्रमण करे छे ? (नथीज करतो.) ॥ १४९ ॥ वली हे द्रमक ! मारा (ज्ञानरूपी) अंजननी तथा (सम्यक्त्वरूपी) तीर्थोदकनी शुं तें शक्ति नथी जोइ ? मोटे (मारापर) विश्वास राखीने आ (तारुं विषयो रूपी) भोजन तजीदे ? अने कल्याणकारक एवा (मारा दीक्षारूपी) भोजनने तुं ग्रहण कर ? ॥ १५० ॥ वली हे द्रमक ! “ आ मारुं भोजन (में) घणे

કપ્ટે મેલવ્યું છે, " એમ વિચારિને (તેનો) ત્યાગ કરવાની તને જે બુદ્ધિ નથી આવતી, તે પળ યુક્ત નથી કેમકે આ તારું (વિષયોરૂપી) खराब भोजन ક્લેશોના અંગરૂપ અને ક્લેશરૂપ (પળ) છે, અને તેથી જ તે (તને) તજવા જોગ છે ॥ ૧૫૧ ॥ સ્વભાવથી ઉત્પન્ન થયેલા એવા ચારિત્રના સુખને તજીને, પુણ્ય-શાલી ચતુર માણસ આભાસરૂપ એવા વિષયસુખમાં खुशी થાય નહીં; કેમકે જિનેશ્વર પ્રભુ પળ નીચે પ્રમાણે કહે છે કે, ॥ ૧૫૨ ॥ અનિત્ય, બહુ ભયવાળાં તથા પરાધિન એવાં ભોગસુખોની इच्छा કરવાથી શું થવાનું છે ! પળ જે નિત્ય, નિર્ભય, અને પોતાને સ્વાધિન એવું સમતાસુખ છે, તેમાં (અર્થાત્ તે મેલવ-

વૈષયિકસુખાપ્તિ ॥ ચારિત્રસુખં સ્વપ્નાવજં ત્યક્ત્વા ॥ बध्नाति रतिं न कृती । सुकृती
यदुवाच वाचकराट् ॥ १५२ ॥ भोगसुखैः किमनित्यै-र्भयबहुलैः काङ्क्षितैः परायणैः ॥
नित्यमन्नयमात्मस्थं । प्रशमसुखं तत्र यतितव्यम् ॥ १५३ ॥ निर्वाहकत्वमुक्तं । प्रकु-
तिगतेर्यत्पुनः कदन्नस्य ॥ कादाचित्कतया म-त्परमान्नस्याऽतथात्वं च ॥ १५४ ॥ तदपि
न युक्तमपश्यं । निर्वाहेन तत्पकटुयत्कदन्नं ते ॥ मम तु न कादाचित्कावीर्योद्ध्वसेन परमान्नम्
॥ १५५ ॥ युग्मम् ॥ विगलितन्नवप्रपंचः । प्रज्ञांतिवाही परीषद्दैरजितः ॥ मुनिरुपचितस्ववीर्यो ।
निर्विघ्नं याति शिवसदनम् ॥ १५६ ॥

વાને) પ્રયત્ન કરવો. ॥ ૧૫૩ ॥ વલી હે દ્રમક ! (વિષયોરૂપી) खराब भोजनનું સ્વભાવથી જે તે નિર્વાહકપણું કહ્યું, અને મારા (દીક્ષારૂપી) भोजनનું (कादाचित्करूपणाधी) एटले कोइ कोइ दिवसे उपयोगમાં આવે, એવી રીતે કહેવાથી, જે તે નિરુપયોગીપણું जणाव्युं, તે પળ યુક્ત નથી; કેમકે જે તારું (વિષયોરૂપી) खराब भोजन છે, તે તો અપથ્ય છે, અને નિર્વાહ કરવામાં समर्थ નથી, અને મારું (દીક્ષારૂપી) दूधपाकनुं भोजन वीर्योच्छासें करीने कादाचित्क नथी. ॥ ૧૫૪ ॥ ૧૫૫ ॥ ગલી ગણ છે ભવનો પ્રપંચ જેનો, તથા શાંતિને ધારણ કરનારો परीसह्योधी નહીં જીતાણો, તથા एकदुं કરેલ છે

આત્મવીર્ય જેને એવો મુનિ વિદ્યરહિત મોક્ષમતે જાય છે. ॥ ૧૫૬ ॥ તે મોક્ષમાં, સંસારના સ્વેદરૂપી રોગથી નિર્મુક્ત થયો થકો પ્રાણી અનંત કાલ સુધિ રહે છે; અને તે મોક્ષમાં પહોંચાડનારું મારું (દીક્ષારૂપી) ભોજન છે; માટે તે ભોજનજ (સ્વેદરૂપ) નિર્વાહ કરનારું છે ॥ ૧૫૭ ॥ (માટે મારું આ દીક્ષારૂપી) ભોજનજ તુષ્ટિ અને પુષ્ટિને કરનારું અત્યંતવીર્યને વધારનારું, તથા રોગોને નાશ કરનારું છે; માટે તેને તું ગ્રહણ કર ? અને તે લાઈને (અમારા) રાજાની પેઠે સુલ્લ્યા થા ? ॥ ૧૫૮ ॥ ત્યારે તે દ્રમક ગલીઆ બલદની પેઠે પગ પોહોલા કરીને કહેવા લાગ્યો કે, (હે ભગવન્ !) હું (આ)

તત્રાનંતં કાલં । તિષ્ઠતિ ત્રવચ્ચેદરોગનિર્મુક્તઃ ॥ તત્પ્રાપકં મદન્નં । તસ્માન્નિર્વાહકમેવ હિ ॥ ૧૫૭ ॥ इदमेव तुष्टिपुष्टिकु-इतिवीर्यविवर्धकं गदहेदि ॥ तदिदं गृहाण भूया। भुक्त्वेदं नृपतिरिव सुखितः ॥ १५८ ॥ स प्राह बलिवर्दो । गलिरिव पादप्रसारिकां कृत्वा ॥ नाऽले त्यागेऽस्याहं । सत्यस्मिन् दीयतां देयम् ॥ १५९ ॥ ज्ञात्वा तन्निर्वंधं । कृपापरो रसवतीपति-र्दध्यौ ॥ सत्यप्यस्य कदन्ने । देयं देशोपरतिरन्मम् ॥ १६० ॥ पश्चाद्विज्ञातगुणः । स्वयमेव विहाय विषयभोगमसौ ॥ लास्यति शुद्धं चरणं । न धैर्यकृद्विषयमाधुर्यम् ॥ १६१ ॥ अप-सिद्धांतो न ममा-प्येवमुपाये प्रवर्तमानस्य ॥ विनिरूप्य सर्वविरतिं । कश्चनीया देश-विरतिर्यत् ॥ १६२ ॥

મારા ભોજનનો ત્યાગ કરવાને સમર્થ નથી, માટે મારું આ ભોજન હોતે છે તે આપને જે દેવું હોય, તે આપો ? ॥ ૧૫૯ ॥ એવી રીતનો તે દ્રમકનો નિશ્ચય જાણીને દયાલુ આચાર્ય વિચારવા લાગ્યા કે, આ દ્રમકને હવે, તેલું (વિષયોરૂપી) લરાવ ભોજન તેની પાસે રહેવા દેવું; અને દેશવિરતિ રૂપી (મારી પા-સેનું) ભોજન તેને દેવું. ॥ ૧૬૦ ॥ પાછલથી જાણેલ છે ગુણ જેને એવો થયો થકો આ દ્રમક પોતાની મેલેજ વિષય ભોગને છોડીને શુદ્ધ ચારિત્ર લેશે; કેમકે વિષયોની મધુરતા ધીરજ કરનારી નથી. ॥ ૧૬૧ ॥ એવી રીતના ઉપાયમાં પ્રવર્તતા એવા મને પણ સિદ્ધાંતોથી વિરુદ્ધ ચાલવાપણું હોતું નથી; કેમકે સર્વ-

ચિરતિનું સ્વરૂપ નિરૂપણ કરીને દેશવિરતિ કહેવી. ॥ ૧૬૨ ॥ પહેલાં તે દેશવિરતિ કહેતે છતે, તેના પ્રતિબંધવાળું એવું સાંભળનારનું મન खरेखर दृढ થાય છે; અને એવી રીતે સૂક્ષ્મ પ્રાણાતિપાતાદિકમાં અનુમતિ થાય. ॥ ૧૬૩ ॥ એમ વિચારિને તે આચાર્ય મહારાજે સંકેત કરેલી દયાએ તે દ્રમકને (દેશ વિરતિ રૂપ) દુધપાક આપ્યો; ત્યારે તે દ્રમકે પોતાના પાત્રમાં તે खराब भोजन છતાંજ સાથે તે દુધ-પાકને (પણ) खाधो. ॥ ૧૬૪॥ એવી રીતના તે દેશ વિરતિરૂપ ભોજને પરિણમતાં થકાં તે દ્રમકના રોગનો નાશ કર્યો, તેની શુધા મટી ગઈ, અને અંજન તથા તીર્થોદકથી વત્પન્ન થઈ એલું સુખ અનંતગુણું થયું. ॥ ૧૬૫॥ હવે વિસ્તાર

प्राक् तत्कथने हि ज्ञेवे-तत्प्रतिबंधं दृढं मनः श्रोतुः ॥ इत्थंचानुमतिः स्यात् । सूक्ष्मप्राणाति-
पातादौ ॥ १६३ ॥ प्रददौ परमान्नखवं । ध्यात्वेदं संज्ञिता दया तेन ॥ सत्येव तत्कदन्ने । भुक्तं
तेनात्मनः पात्रे ॥ १६४ ॥ तद्देशविरतिरूपं । परिणममाणं गदक्षयं चक्रे ॥ गलिता कुधांजन-
जलो-द्भवमजनि सुखं त्वनंतगुणम् ॥ १६५ ॥ अथ स प्रसृमरभक्ति-र्नेष्ट्रञ्चोतिर्वन्नाण
भगवंतम् ॥ अनुपकृतोपकृतो मे । नाथा सूर्यं विनाथस्य ॥ १६६ ॥ सूदः प्राह गुरुरशो ।
नाथः सर्वस्य जिनमहाराजः ॥ अस्मान्निस्तु तदाज्ञा-नुवर्तिन्निर्भूर्यते सततं ॥ १६७ ॥
सामान्यतोऽपि येऽमुं । सेवंते ते क्रमेण शिवभ्राजः ॥ ये तु विशिष्य भजंते । तेषामचिरा-
द्भवति मुक्तिः ॥ १६८ ॥

પામતી છે ભક્તિ જેની, તથા નાશ પામેલ છે શ્રાંતિ જેની એવો તે દ્રમક આચાર્ય મહારાજને કહેવા લાગ્યો કે,
(હે ભગવન્ !) આપે મને અનુપકારીને (પણ) હપકાર કર્યો છે; માટે (હરેશ્વર) આપ અનાથના નાથ છો.
॥૧૬૬॥ હવે તે આચાર્ય મહારાજ તેને કહેવા લાગ્યા કે, સર્વના નાથ તો જિનેશ્વર મહારાજ છે; અને અમો
તો હમેશાં તેમની આજ્ઞાપ્રમાણે વર્તીએ છીએ ॥૧૬૭॥ સામાન્યથી પણ જે માણસો આ શ્રીજિનેશ્વર પ્રમુને
સેવે છે, તેઓ અનુક્રમે મોક્ષને ભજનારા થાય છે, અને જેઓ વિશેષ પ્રકારે ભજે છે, તેઓને તુરત

मुक्ति थाय छे. ॥ १६८ ॥ जेओ पापिष्ठ प्राणीओ छे, तेओ आ जिनेश्वर प्रभुनुं नाम मात्र पण जाणता नथी; अने जेओने भद्र थनारुं छे एवा प्राणीओने खरेखर पोतानुं कर्मरूप द्वार अही (जिनशासनरूपी मेहेलमां) प्रवेश करावे छे. ॥ १६९ ॥ वली हे द्रमक ! योगावंचकनी शक्तिथी तुं पण तत्वथी प्रभुने प्राप्त थयो छुं; हवे आ प्रभुनी विशेष भक्तिमां तने जोडवाने असो इच्छीए छीए. ॥ १७० ॥ क्षण क्षण प्रते (उपर कहेला) व्रणे औषधो खावाथी (तने) रोगपणुं नही प्राप्त थाय, तेथी तारे हवे अही ते व्रणे औषध खातां थकां रहेबुं ॥ १७१ ॥ अने मारी दया नामनी कन्या जे तेने आपशे, ते खाइने तुं विशेष

ये पापिष्ठाः सत्वा । जानंति न तेऽस्य नाममात्रमपि ॥ नूनमिह ज्ञाविज्ञान् । स्वकर्म-
विवरः प्रवेशयति ॥ १६९ ॥ योगावंचकशक्त्या । त्वमपि विभ्रुं वस्तुतः प्रपन्नोऽसि ॥
दृढामो योजयितुं । विशेषज्ञतावथास्य त्वाम् ॥ १७० ॥ सा च गदता न हि स्यात् । कृणे
कृणे त्रेषजत्रयीज्ञोगात् ॥ तत्स्थेयमत्र ज्ञवता । भुंजानेन त्रयमिदानीम् ॥ १७१ ॥ दास्य-
ति च मदया य-त्तद्वृत्त्वा त्वं विशेषतो नृपतिम् ॥ आराध्य तत्प्रज्ञावा-ज्ञवितासि नृपोत्तम-
प्रकृतिः ॥ १७२ ॥ प्रमुदितमनास्ततस्त-द्वचनैरतिकोमलैः प्रणयगर्जैः ॥ प्रादुःकृत्य स्वा-
शय-माह इमको नु गुरुसूदम् ॥ १७३ ॥ नावं पापस्त्यक्तुं । कदन्नमिति तत्समादिशान्यदतः ॥
स प्राह नैतदर्थो । यत्नो मे तेन मा जैषीः ॥ १७४ ॥

प्रकारे सुस्थित राजानुं आराधन करीने, तेना प्रभावथी तुं राजा सरखी उत्तम प्रकृतिवालो थइश. ॥ १७२ ॥
पछी तेमनां अति कोमल तथा प्रीतिगर्भित वचनोथी हर्षित थएल छे मन जेतुं, एवो द्रमक पोतानो
अभिप्राय प्रकट करीने आचार्य महाराजने कहेवा लाग्यो के, ॥ १७३ ॥ हे भगवन् ! पापी एवो हुं (ते
विषयोरूपी) खराब भोजनने तजवाने समर्थ नथी; माटे कइक बीजुं (कार्य) मने फरमावो ? तयारे
आचार्य महाराज कहेवा लाग्या के, ते तारुं भोजन तजाववा माटेनो मारो आ प्रयत्न नथी. अने तेथी

डुरजे नही ? ॥ १७४ ॥ वली हे द्रमक ! पेहेलां पण मों ताराजः हितनीः इच्छाथीः आ (तारुं) खराब
 भोजन तजावुं हतं; अने ते जो तने न रुचतुं होय, तो आ तारुं भोजन होते छते पण आ मारुं भोजन खा?
 ॥ १७५ ॥ वली में (तने) पेहेलां जे कहुं छे, ते अहीं तें केई ध्यानमां लीधुं? त्यारे द्रमके कहुं के, अति मूर्छित
 थगला एवा मदोन्मत्त सरखा में ध्यानमां लीधुं नथी. ॥ १७६ ॥ वली हे भगवन् ! आप (मने) सम
 जावो छो छतां पण अनादि कालना अभ्यासथी, भक्षण करेल छे दहीं अने वृताक (रिंगणां) जेणे
 एवो माणस जेम निद्राने, तेम हुं धनादिकनी मूर्छाने तजवाने समर्थ नथी. ॥ १७७ ॥ वली ज्यारे हुं

अत्याजयं पुराहं। तैव हितकाम्यया कदन्नमिदम् ॥ तुभ्यं न रोचते चेद्। मुद्वान्नं सत्यपीह
 तदा ॥ १७५ ॥ यच्च प्रागुपदिष्टं । तदत्र ज्वताऽवधारितं किञ्चित् ॥ स ग्राह नाऽवधारित
 मतिर्मूर्च्छितमचसदृशेन ॥ १७६ ॥ नाऽलमनाद्यभ्यासा--रूनादिमूर्धं वदत्स्वपि न्नवत्सु ॥
 न्नक्षितदधिवृताको । निद्रामिव हातुमहमासम् ॥ १७७ ॥ नृद्वेजिका तवान्नू-त्प्रतिबोधनगी-
 र्मम प्रसूप्तस्य ॥ प्राप्तस्तन्माधुर्यं विज्ञावर्यंश्चांतराल्लादम् ॥ १७८ ॥ आहूतः पूर्वमहं । लास्य-
 त्यन्नं ममायमिति न्नीतः ॥ अंजितनेत्रस्तु बला-न्धनयामीत्याशयं धृतवान् ॥ १७९ ॥
 तीर्थांबु पायितः सन्ः शैत्यं गमितो यदा पुनः पूज्यैः ॥ परमोपकारकत्वं । युष्मासु तदामयाऽ-
 वगतम् ॥ १८० ॥

(अज्ञानरूपी) निद्रामां पडेलो हतो, त्यारे तमारा प्रतिबोधनी वाणी मने उद्वेग करनारी थह पडी हती;
 पण ज्यारे ते वाणीनी मीठाशने हुं भाववा लाग्यो, त्यारे अंतरंग आनंद पाग्यो. ॥ १७८ ॥ वली हे भगवन् !
 ज्यारे मने प्रथम बोलाववामां आव्यो, त्यारे मने एवो डर थयो के, आ मारुं भोजन लेइ लेशे; अने
 ज्यारे आपे पराणे मारी आंखोमां अंजन आंज्यु; त्यारे “हुं नाशीजड” एवो अभिप्राय में धारण कर्यो. १७९
 पण ज्यारे आपे मने तीर्थोदक पातां थकां शीतलताने प्राप्त कर्यो, त्यारे में आपने विषे रहेलुं परम उप-

कारिपणुं जाण्युं ॥ १८० ॥ “(तारा) आ खराब भोजनने तजी दे?” एम आपे कहेते छते हुं वली फरीने व्याकुल थयो; (पण पछी विचार थयो के) आ आचार्य महाराज पोते (तो) मारुं भोजन नथी लेइ लेता, पण तजावे छे; एम विचारतो थको हुं उत्तर देवाने अशक्त थयो. ॥ १८१ ॥ आ मारुं (विष-योरूपी भोजन) होते छतेज मने (आपनुं) भोजन आपो? एम (में) कहेते छते, आपे दया मारफते अपावेला आ आपना भोजनने खाइने, में आपनुं अतिहितपणुं जाण्युं. ॥ १८२ ॥ “आ गुरु महाराज (तो) खरेखर (मने) तत्वथी कहे छे; पण (आ मारा विषयोरूपी) भोजनने तजवामां हुं समर्थ

परिहर कदन्नमिदमिति गदिते पर्याकुलः पुनर्जातः॥स्वयमेव न लाति परं । त्याजयतीत्युत्त-
राशक्तः ॥ १८१ ॥सत्यस्मिन्मे भोज्यं देहीत्युक्ते त्वया दयाद्वारा ॥ दापितमिदमतिहिततां ।
ऋक्त्वाहं ज्ञातवान् भवतः ॥ १८२ ॥ वक्ति हि तत्वेनासौ। शक्तोऽस्मि न मोचने कदन्नस्य ॥
इति चिंताकुलितस्य चाभवद्भवो मे हृदि न लग्नम् ॥ १८३ ॥ न त्याजयामि सांप्रत।मिति-
वचनेन त्वनाकुलो जातः ॥ तद्ब्रूत सांप्रतं य--न्ममेदृशस्यापि कर्तव्यम् ॥ १८४ ॥ इत्या-
कर्ण्य दयाढ्यः । प्राह स्वांजनजलान्नमाहात्म्यम्॥राज्ञा प्रोक्तं योग्याऽयोग्यविभागं च
तद्दाने ॥ १८५ ॥ योग्येभ्य एव दत्तं । गुणाय खलु भेषजत्रयं प्रवति ॥ दोषायाऽयोग्यस्य
तु । दत्तं तद्दुग्धमिव फणिनः ॥ १८६ ॥

नथी” एवी रीतनी चिंताथी व्याकुल थएला एवा मारा हृदयमां आपनुं वचन असरकारक थयुं नथी ॥ १८३ ॥
वली हे भगवन् । आपे मने एम कहुं के, हुं तने हमणां ते तारुं (विषयोरूपी) भोजन तजावीश नही,
एवी रीतना आपना वचनथी हुं आकुलता विनानो थया छुं; माटे एवी रीतनी अवस्थावाला
एवा मने हेवे जे कइ करवानुं होय, ते आप फरमावो ? ॥ १८४ ॥ ते सांभलीने दयालु एवा आचार्य
महाराज ते द्रमकने पोताना अंजन, तीर्थोदक, तथा भोजननुं माहात्म्य कहुं; अने ते देवामां
सुस्थित राजाए कहेलो योग्य अयोग्यनो विभाग पण कही बताव्यो. ॥ १८५ ॥ योग्योप्रते दीधिलां

( ) તે ત્રણે ઔપધો જીરેજીર (તેને) ગુણકારક નીવડે છે, અને અયોગ્ય પ્રતે દીધેલાં તે ત્રણે ઔપધો સર્પને જેમ દૂધ તેમ દોષકારક નીવડે છે. ॥ ૧૮૬ ॥ આ જિનશાસનરૂપી ભવનમાં અયોગ્ય પ્રાણીઓને તેના પોતાના (કર્મવિવરરૂપી દ્વારપાલ પ્રવેશ કરાવતો નથી; અને કદાચ મહા મેહેનતથી તેવા અયોગ્ય પ્રાણીઓ જો તેમાં દાખલ થયા, તો પળ સુસ્થિત રાજા તેને દૃષ્ટિથી જોતા નથી. ॥ ૧૮૭ ॥ જેઓના મનમાં આ ત્રણે ઔપધો ક્લેશવિના રમી રહ્યાં છે, તેઓને અહીં સુખેથી સાધી શકાય છે, અને જેઓને (ઘણા) પ્રયત્નની પરંપરાથી સમજાવી શકાય છે, તેઓને

ફહ પ્રવનેડયોગાશ્વ । સ્વકર્મવિવરપ્રવેશિતા ન સ્યુઃ ॥ દૃષ્ટ્યા પશ્યતિ રાજા । નાડયોગાન્
કથમપિ પ્રાપ્તાન્ ॥ ૧૮૭ ॥ અક્લેશન ચ યેષાં । મનસીદં ત્રેષજત્રયં રમતે ॥ તેડત્ર સુસાધ્યા
યત્ત-ક્રમબોધ્યાઃ કુહૂસાધ્યાસ્તુ ॥ ૧૮૮ ॥ યેન્યો ન રોચતે તુ । કર્મેણ વિનિયોજ્યમાનમ-
પ્યેતત્ ॥ દેષ્ટારો દાતૃણાં । નરાધમાસ્તે કિલાડસાધ્યાઃ ॥ ૧૮૯ ॥ નૃપદૃષ્ટો લક્ષણત-સ્તત્ર
ત્વં કુહૂસાધ્ય એવાસિ ॥ બલિનસ્તવાંગરોગા । ગદ્ગ્યો નાતિયત્નમૃતે ॥ ૧૯૦ ॥ તદ્વત્સ પ્રયતઃ
સન્-નિરાકુલોડૈવ નૃપગૃહે તિષ્ઠ ॥ લાત્વા કન્યાહસ્તાદ્-નુજાનો ત્રેષજત્રિતયમ્ ॥ ૧૯૧ ॥

સાધવામાં ઘણીજ મેહેનત પડે છે. ॥ ૧૮૮ ॥ અનુક્રમે અપાતાં એવાં પળ આ ત્રણે ઔપધો જેઓને રૂચતાં નથી, તે અધમ પ્રાણીઓ (આ) ઔપધ દેનારનો દ્રેષ કરતા થકા જીરેજીર અસાધ્ય થાય છે. ॥ ૧૮૯ ॥ (અમારા સુસ્થિત) રાજાથી જોવાણો એવો તું પ્રયત્નથી સાધી શકાય તેવોજ હું; કેમકે તારા શરીરપરના રોગો બલવાન છે; માટે ઘણો યત્ન કર્યાવિના (તારા) તે રોગોનો નાશ થઈ શકે તેમ નથી. ॥ ૧૯૦ ॥ માટે હે વત્સ ! (હવે) ઉદ્યમવંત થયો થકો આકુલ થયા વિના આ (અમારા) સુસ્થિત રાજાના મેહેલમાંજ (મારી) દયા નામની પુત્રીના હાથમાંથી તે ત્રણે ઔપધો લાવીને (તે) લાતો થકો રહે ? ॥ ૧૯૧ ॥

પછી તે દ્રમકે આચાર્ય મહારાજનું તે વચન કબુલ રાહ્યાથી, આચાર્ય મહારાજે પોતાની દયા નામની પુત્રીને તે દ્રમકના પરિચયવાલી કરી; અને દ્રમક પળ તેણીએ આપેલાં ત્રણે ઔષધોને ખાવા લાગ્યો; પળ પોતાના (વિષયોરૂપી) खराब भोजनના રાગથી તે ઔષધોનો તેણે આદર કર્યો નહીં. ॥ ૧૨૨ ॥ હવે તે દ્રમક મોહથી પોતાનું (વિષયોરૂપી) खराब भोजन તો ઘણું ખાય છે, અને દેશવિરતિરૂપ ભોજન તો નાસ્તાની પેટે ગ્રહણ કરે છે; અને કોઈ કોઈ વચ્ચે તે દયાના કહેવાથીજ અંજન અને તીર્થોદકને તેમાં મેલવે છે. ॥ ૧૨૩ ॥ વચે વચે અનુગ્રહવાળો થયો થકો તે દ્રમક હમેશાં ધનસાધનનો આદર

તેન તથ્યેત્યુક્તેઽસૌ । ચક્રે પરિચારિકાં દયાં તસ્ય ॥ મુક્તે તદ્વતમયં । કદન્નરાગાન્ન ચાડ્યિતે ॥ ૧૨૪ ॥ નપદંશતાં વ્રજતિ તન્મોહેન કુમ્ભોજનં તુ બહુ મુક્તે ॥ વિનિયુક્તે ચ કદાચિન્ન-
દ્વચસૈવાંજનં ચ જલમ્ ॥ ૧૨૫ ॥ પ્રતિદિનમેવાડ્યિતે । ધનસાધનમંતરંતરાનુગૃહી ॥
વ્રજતે ગુરુપરોષા-દ્ધિરતિં જ્ઞાનં ચ સમ્યક્ત્વમ્ ॥ ૧૨૬ ॥ મૃત્તિમહાકલ્યાણં । સંવ્રમત
સ્તદગ્ર ગુરુદયાદત્તમ્ ॥ નિદધાતિ કર્પરેઽસૌ । મુક્તવાઽપં હૃલયા શેષમ્ ॥ ૧૨૭ ॥
યાતિ તદન્નં વૃદ્ધિં । તત્સાંનિધ્યાત્ પ્રહૃષ્યતિ તતોઽસૌ ॥ તદ્દેતુમનઃપ્રિજાનન્ । ત્રિતયે શિથિ-
લાદરો વ્રવતિ ॥ ૧૨૮ ॥ જાતા રોગા યાપ્યા-સ્ત્રિતયાસ્વાદાનાદરેણાપિ ॥ બહુલાઽપશ્યા-
હારાત્ । કચિદ્ધિકારોઽપિ તસ્યાસીત્ ॥ ૧૨૯ ॥

કરે છે; અને ગુરુના ઉપરોધથી દેશવિરતિ, જ્ઞાન, અને સમ્યક્ત્વને પણ મજે છે. ॥ ૧૨૪ ॥ ઘળા અને મોટા કલ્યાણવાલા એવા, ગુરુની દયાએ લીધેલા તે ભોજનમાંથી, હવે તે દ્રમક ક્રીડા પૂર્વક થોડું ખાઈને બાકીનું (પોતાના) ભાજનમાં રાહી મેલે છે. ॥ ૧૨૫ ॥ પછી તે તેનું ભોજન (કર્મ કરમે) વૃદ્ધિ પામે છે, અને તેના સાંનિધ્યથી તે દ્રમક खुशी થાય છે; અને તેના હેતુને નહીં જાણતો થકો તે દ્રમક તે ત્રણે ઔષધોમાં શિથિલ આદરવાળો થાય છે. ॥ ૧૨૬ ॥ તે ત્રણે ઔષધોના સ્વાદના અનાદ-

રથી પણ તે દ્રમકને દૃઢ રોગો ઉત્પન્ન થયા, અને ઘણાં અપથ્ય ભોજનથી કોઈ કોઈ સમયે તેને વિકાર પળ થવા લાગ્યો. ॥ ૧૯૭ ॥ વલી તેથી તે દ્રમકને (આગલ જે ભાવરોગોનું વર્ણન કરવામાં આવેલ છે પદ્યા) શૂલ, દાહ, મૂર્છા, તાવ તથા કોઈ વખતે શરદી, બેમાનપણું, હૃદય અને પાસાંની વેદના, તથા કોઈ સમયે લન્માદ અને અરુચિપણું પણ થવા માંડ્યું. ॥ ૧૯૮ ॥ વલી મંદવીર્ય વાલો એવો આ દ્રમક અહીં કેટલાંક વ્રતોને તો (પોતાની) તીવ્ર બુદ્ધિ ગ્રહણ કરે છે, અને કેટલાંકોને ગુરુની દાક્ષિણતાથી ગ્રહણ કરે છે, અને વાકીનાને બાલાસમાં રાખે છે. ॥ ૧૯૯ ॥ એવી રીતનું પળ દૂધપાકનું ભોજન અનુ-

શૂલં દાહો મૂર્ઝા । જ્વરઃ ક્વચિન્નર્દિરેવ જાહ્યમ્ ॥ હૃત્પાર્શ્વવેદનાસીત્ । ક્વચિદુન્માદોઽપ્ય-
રોચકતા ॥ ૧૯૮ ॥ ગૃહ્ણતિ મંદવીર્યઃ । કાનિચિદેવ વ્રતાનિ તીવ્રધિયા ॥ ગુરુદાક્ષિણ્યાત્કા-
નિચિ-દયમિહ શેષસ્ય નિઃક્ષેપઃ ॥ ૧૯૯ ॥ ઇદ્દશમપ્યનુબંગા-તત્પરમાન્નં ધનાદિવૃદ્ધ્યૈ સ્યાત્ ॥
સેયં કદન્નવૃદ્ધિ-ર્જ્ઞેયા પરમાન્નસંબંધાત્ ॥ ૨૦૦ ॥ તદ્દેતોરજ્ઞાનં । ધર્માનાદરકૃતો વિપર્યાસઃ ॥
ત્રિતયે શિશિલાદરતા । ધનવૃદ્ધૌ બાલવચ્છેષ્ટા ॥ ૨૦૧ ॥ મંદાદપિ સંવેગાદ્ । યાપ્યત્વં યચ્ચ જ્ઞા-
વરોગાણામ્ ॥ સા પ્રબલહેત્વયોગે । તનુતાઽનાવિઃકૃતાવસ્થા ॥ ૨૦૨ ॥ તેષામેવ વિકારો-5-
ત્રિવ્યક્તિઃ પ્રબલહેતુસંપર્કાત્ ॥ ધર્મોઽનાદરવિહિત-સ્તત્ર ત્રાણં ન કસ્યાપિ ॥ ૨૦૩ ॥

સંગથી ધનાદિકની વૃદ્ધિ માટે થાય છે; અને એવી રીતે (તે) દૂધપાકના ભોજનથી આ (તે દ્રમકના)
ખરાબ ભોજનની વૃદ્ધિ જાળવી. ॥ ૨૦૦ ॥ તે ખરાબ ભોજનની વૃદ્ધિ શાથી થાય છે ? તેના હેતુનું જે
અજ્ઞાન, તેને ધર્મના અનાદરેં કરેલો વિપર્યાસ જાળવો; અને ત્રણે ઔપધોમાં જે શિથિલ આદરપણું, તેને
ધનની વૃદ્ધિમાં મૂર્ખની પેઠે (થતી) વેષ્ટા જાળવી. ॥ ૨૦૧ ॥ મંદ સંવેગથી પણ ભાવરોગોનું જે પ્રબલ-
પણું છે, તે પ્રબલ હેતુના અયોગમાં નથી પ્રગટ કરેલ અવસ્થા જેણે એવી તનુતા જાળવી. ॥ ૨૦૨ ॥ પ્રબલ
હેતુના સંગથી તેજ ભાવરોગોનું જે પ્રગટ થયું, તેને વિકાર જાળવો; અને તેને અનાદરથી કરેલો ધર્મ

જાળવો, ત્યાં કોઈનું પળ શરણું નથી. ॥ ૨૦૩ ॥ અપથ્યના દોષથી ધનના લ્પટના લેદરૂપી અચાનક થઈ શૂન્ય તે દ્રમકને દુઃખ આપે છે, પરની દર્ષારૂપી અગ્નિ તેને વાલ્યા કરે છે, અને પોતાની સર્વ વસ્તુના નાશ રૂપી મૂર્છા તેને લુપ્ત કરે છે. ॥ ૨૦૪ ॥ વલી તે દ્રમકને કામરૂપી તાવ તાપ આપે છે, અને કરજરૂપી શરદિ તેનું મર્દન કરે છે, અને ધન લ્પટના ચિંતા માણસોને પરાભવ કરનારા એવા જાલ્યપણને વિસ્તારે છે. ॥ ૨૦૫ ॥ વલી તે દ્રમકને સંયોગ અને વિયોગની પીડારૂપી હૃદય અને પાસાની વેદના (તેના) હૃદયને દલી નાંખે છે, અને પ્રમાદ છે મૂલ જેનું એવો મિથ્યાત્વે કરેલો ઉન્માદ તેને લેદ આપે

વ્યથયત્યપથ્યદોષા-દકાન્નશૂલં ધનવ્યયવિષાદઃ ॥ દહતિ પરેષ્યાદાહો । લુંપતિ મૂર્ઘાંઽલિ-
લસ્વહતિઃ ॥ ૨૦૪ ॥ કામજ્વરો જ્વરયતિ । ઘર્દિર્મર્દયતિ ચોત્તમર્ણકૃતા ॥ ધનનિર્યાતન-
ચિંતા । સ્વલયતિ જાલ્યં જનાન્નિન્નવમ્ ॥ ૨૦૫ ॥ સંયોગવિયોગાર્તિ-ર્દલયતિ હૃત્પાર્શ્વે-
વના હૃદયમ્ ॥ મિથ્યાત્વકૃતોન્માદઃ । પ્રમાદમૂલો વિષાદયતિ ॥ ૨૦૬ ॥ લ્પયતિ
સદનુષ્ઠાને । પથ્યે નૃશતરમરોચકો ગહનઃ ॥ ૨૦૭ ॥ ઇયતિં નુવમારૂઢે । ડ્યહહ વિકારૈર્ન કિં ક્રિયતે
॥ ૨૦૮ ॥ દૃષ્ટ્વા ગુરુસૂદૃદયા । કદાચિદશ્ર તં વિકારલુપ્તાંગમ્ ॥ આક્રંદંતં કૃપયા । પ્રોવાચ
પરોપકારપરા ॥ ૨૦૯ ॥ રોગાઃ કદન્નમૂલા । સ્તવ યે તાતેન સૌમ્ય નિર્દિષ્ટાઃ ॥ નૈવં તેન્ન્યો
મોકો । નેષજમફલં હ્યપશ્યન્નુજઃ ॥ ૨૧૦ ॥

છે. ॥ ૨૦૬ ॥ ઉત્તમ અનુદાનરૂપી પથ્ય ભોજનમાં થઈ ભયંકર એવી અરુચિ, તે દ્રમકને અત્યંત ગ્લા-
નિ આપે છે, માટે અરે!! આટલે દરજ્જે ચઢનાં થકાં પણ (પ્રાણીને) વિકારો શું કરતા નથી? ॥ ૨૦૭ ॥
હવે કોઈક દિવસે આચાર્ય મહારાજની પરોપકાર કરવામાં તત્પર એવી દયા નામની કન્યા
વિકારથી લુપ્ત થઈ અંગવાલા અને રડતા એવા તે દ્રમકને જોઈને કૃપાથી કહેવા લાગી કે, ॥ ૨૦૮ ॥
હે સૌમ્ય! વિષયોરૂપી લ્પટના ભોજન છે મૂલ જેઓનું એવા જે રોગો પિતાજીએ દેવાડ્યા છે, તે રોગોથી

તારી મોક્ષ થનારોજ નથી; કેમકે, અપથ્ય લાનારને ઔષધ નિષ્ફલજ છે. ॥ ૨૦૯ ॥ વલી હું તારી પરિચારિકા થદ, તેથી તારાથીજ મારી પળ અપકીર્તિ ફેલાય છે, માટે હવે તો હું (તને) કંઈ પણ કહી શકતી નથી; કેમકે હઠવાલા માણસને કહેલું વચન ફલીભૂત થતું નથી. ॥ ૨૧૦ ॥ ત્યારે તે દ્રમક કહેવા લાગ્યો કે, હે મહાભાગે ! હું મારી મેલેજ અપથ્ય તજવાનો ઉત્સાહ ધરતોજ નથી; માટે તે અપથ્યની મારી ઇચ્છાનું તું નિવારણ કર ? અને પથ્યને વિષે દહ આદર કરાવ ? ॥ ૨૧૧ ॥ વલી તારા પ્રયત્નથી થોડું થોડું અપથ્ય તજતાં થકાં મને સર્વ તજવાની પણ શક્તિ થશે; ત્યારે તે વાત દયાળુ પળ કબુલ રાખી. ॥ ૨૧૨ ॥ હવે તે

પ્રસરતિ મમાપ્યકીર્તિ—સ્ત્વનઃ પરિચારિકા તવાહમિતિ ॥ ન ચ વંકું શક્તાહં । હઠવતિ ન ફલં વચસ્તનુતે ॥ ૨૧૦ ॥ સ પ્રાહ મહાભાગે । ત્યક્તું નૈવોત્સહે સ્વયમપથ્યમ્ ॥ વારય તેન તદ્વિઙ્ઘાં । કારય પથ્યાદરં ચ દૃઢમ્ ॥ ૨૧૧ ॥ સ્તોકં સ્તોકમપથ્યં । ત્વદ્વ્યાપારાન્નવિષ્યતિ ત્યજતઃ ॥ સર્વત્યાગે શક્તિ । મમેતિ સાપ્યેતદનુમેને ॥ ૨૧૨ ॥ અથ સાધિકં કદન્નં । મુંજાનં તં ઋશં નિવારયતિ ॥ તેન સ્યાદ્ગદતનુતા । ત્યજતિ યદા સા ન તત્પાર્શ્વમ્ ॥ ૨૧૩ ॥ સા ચ વિનિયોજિતાસ્તિ । પ્રાગેવાશોષલોકબોધાય ॥ પીડ્યત એવ વિકારૈ—રિતિ તસ્યાં દૂરવર્તિન્યામ્ ॥ ૨૧૪ ॥ દૃષ્ટ્વાઽપ્ર તં તથાવિધ—મનુકંપાં પ્રાપ ધર્મબોધકરઃ ॥ દૃધ્યૌ નાયમનુન્નઃ । પ્રવર્તેતે ન ચ દયાઽવ્યગ્રા ॥ ૨૧૫ ॥

દયા, અધિક એવા (પોતાના વિષયોરૂપી) તે સ્વરાવ ભોજનને લાતા એવા તે દ્રમકને અત્યંત રીતે અટકાવે છે, અને તેથી, જ્યારે તે દયા તેનું સમીપપણું તજતી નથી, ત્યારે તે દ્રમકનો રોગ નરમ પડે છે. ॥ ૨૧૩ ॥ તે દયાને પેહેલેથીજ સઘલા લોકોને બોધ કરવાનું કામ સોંપેલું છે; તેથી જ્યારે તે (દયા) દૂર હોય છે, ત્યારે વલી તે દ્રમક વિકારોથી પીડાયજ છે. ॥ ૨૧૪ ॥ હવે તે દ્રમકને તેવી રીતનો જોડને આચાર્ય માહારાજને કરુણા આવી; અને તેથી તે વિચારવા લાગ્યા કે, આ દ્રમક પ્રેરણાકર્થો વિના (મોક્ષમાર્ગમાં) ચાલીશકે તેમ નથી; અને દયા કાર્યમાં નથી. ગુંથાળી તેમ નથી, (અર્થાત્ દયાને બીજું હજી ઘણું કામ

छे) ॥ २१५ ॥ माटे आ द्रमकनी पासे हमेशां रहे, एवी कोइक बीजी प्रतिचारिका शोधवी; एम विचारिने आचार्य महाराजे ते द्रमकप्रते “सद्बुद्धि” नामनी प्रतिचारिका आपी ॥ २१६ ॥ वली आचार्य महाराजे ते द्रमकने एवी शिखामण आपी के, हे वत्स ! तारे आ सद्बुद्धि प्रतेनो आदर तजवो नही; केमके, दुर्भागी प्रते जेम पंडित स्त्री, तेम आलसुप्रते आ सद्बुद्धि प्रेम राखती नथी. ॥ २१७ ॥ वली हे द्रमक ! आ सद्बुद्धिने खुशी करवाथी अमो तथा अमारा सुस्थितराजा पण खुशी थशे, माटे तारे आ सद्बुद्धिनेज खुशी करवी; अने वली वचमां वचमां दया पण तेने हितकारक भोजन आपशे

प्रतिचारिकाऽस्य कार्या । तस्मादन्या सदैव सन्निहिता ॥ इति मत्वा सद्बुद्धिं । प्रददौ प-
रिचारिकां तस्मै ॥ २१६ ॥ इति शिक्षितश्च सोऽस्यां । त्वया न वत्सादशे विमोक्तव्यः ॥ नैया-
लसे प्रसीदति । दुर्भेग इव पंक्तिता वनिता ॥ २१७ ॥ अस्यां प्रसादितायां । वयं प्रसन्ना-
स्तथा महाराजः ॥ एषैव तत्प्रसाद्या । दास्यति मध्ये दयाऽपि हितम् ॥ २१८ ॥ अथ बुद्ध्या-
नुगृहीतः । स्मरन्नसौ धर्मबोधकरवाचम् ॥ पश्याहारतोऽभूत् । कदापि भुंक्तेऽन्यदभ्या-
सात् ॥ २१९ ॥ स्वप्नेऽजालसदृशं । संसारं मन्यते हि सद्बुद्धिः ॥ तप्तायः पददान-न्या-
याभुंक्तेऽपि विषयसुखम् ॥ २२० ॥ जाता चरणसुखाशा । तनुवाङ्मनसां व्यथा निरनुधंवा ॥
अहितेऽस्य गृह्यन्नावा-न्नष्टं बीजत्सरूपत्वम् ॥ २२१ ॥

॥ २१८ ॥ हवे सद्बुद्धिए (पोताना) स्वाधिनमां लीधेलो एवो आ द्रमक आचार्य महाराजनी वाणी-
नुं स्मरण करतो थको, पथ्य भोजनमां रक्त थयो, अने (पूर्वना) अभ्यासथी कोइक दिवसे पोतानुं
अपथ्य भोजन पण खावा लाग्यो ॥ २१९ ॥ हवे सद्बुद्धिथी युक्त थएलो एवो ते द्रमक संसारने खरेखर
स्वप्न अने इंद्रजाल सरखुं मानवा लाग्यो; अने (अभिथी) तपेला लोखंडपर जेम पग सुकाय ते
न्यायथी (अर्थात् डरतो डरतो) विषय सुखने पण भोगववा लाग्यो ॥ २२० ॥ (तेम करवाथी ते
द्रमकनी) चारित्रना सुखनी आशा बंधाणी, मन, वचन तथा कायानी पीडा अनुबंध विनानी थइ

अने अहितकारक (भोजनमां) गृहीपणाना अभावथी तेनुं निंदनीक स्वरूपपणुं नाश पाम्युं ॥ २२१ ॥ सद्वुद्धिना समीपपणाथी ते द्रमक (विषयोरूपी) खराब भोजन खावामां अत्यंत लज्जा पामवा लाग्यो; अने तेथी हणाएल छे दोप अने स्वेच्छाचार जेनो एवो थयो थको ते सदाचारी थयो ॥ २२२ ॥ पछी ते द्रमके सुबुद्धिने पूछ्युं के, आ अकस्मात शुं फेरफार थइ गयो ? त्यारे ते कहेवा लागी के, थोडा पण (तारा) खराब भोजनना त्यागना उपायनो आ महिमा छे ॥ २२३ ॥ त्यारे ते द्रमक कहेवा लाग्यो के, (अहो !) ज्यारे एम छे त्यारे तो हुं सर्वथा प्रकारे आ (माखुं विषयोरूपी भोजन) तजी

सद्वुद्धेः सान्निध्या-त्कदन्नशुक्तौ स लज्जते बाढम् ॥ हतदोषकामचार--स्तदसौ जातः सदा-
चारः ॥ २२१ ॥ पृष्टा तेन सुबुद्धिः । किमिवेदमकांफतांफवं जातम् ॥ साह स्तोककदन्न-त्या-
गोपायस्य महिमायम् ॥ २२३ ॥ स जगौ ननु यद्येवं । त्यजामि तत्सर्वथा कदन्नमिदम् ॥
सर्वाकुलतारहितं । येन प्राप्तोमि सुखमतुलम् ॥ २२४ ॥ सा प्राह सर्वसंग-त्यागः श्रेयान्
परं सति विवेके ॥ स्नहोद्धेदे फलवान् । विपरीतफलोऽन्यथा ह्येषः ॥ २२५ ॥ वसतो गृहेऽ-
प्यगृह्या । यांति श्राद्धस्य याप्यतां रोगाः ॥ कृतसर्वत्यागस्या-प्यन्निलाषवतस्तु विकृताः
स्युः ॥ २२६ ॥ शस्त्रमिव सुप्रयुक्तं । शत्रून्नेदाय भवति चारित्रम् ॥ अहिताय दुःप्रयुक्तं ।
ग्राह्यं तत्सम्यगालोच्य ॥ २२७ ॥

देउं; के जेथी सर्व प्रकारनी व्याकुलता विनानुं अतुल्य सुख हुं पामुं ॥ २२४ ॥ त्यारे ते सुबुद्धि
कहेवा लागी के, (हे द्रमक !) हवे त्यारे तने सर्व संगनो त्याग करवो, ते कल्याणकारी छे; पण ते त्याग
विवेक होते छते, तथा स्नेहनो नाश होते छते फलवालो छे, अने जो तेम नहीं थाय, तो खरेखर ते विप-
रीत फल अपनारो थशे ॥ २२५ ॥ अलुब्ध भावथी घरमां वसता एवा पण आवकना भावरोगो चाल्या
जाय छे; अने करेल छे सर्वनो त्याग जेणे एवा पण लालजु साधुना ते रोगो उलटा विकार पामे छे ॥ २२६ ॥
सारी रीते (अतिचाररहित) पालेछुं चारित्र शस्त्रनी पेठे (अंतरंग) शशुओनो नाश करवा माटे

(સમર્થ) થાય છે; અને દૂષણ સહિત પાલેલું તે ચારિત્ર અહિતમાટે થાય છે; માટે સારી રીતે વિચારીને તે ગ્રહણ કરવું॥૨૭॥ એવી રીતના સદ્બુદ્ધિના વિચારથી તે દ્રમકનું મન જરા હોંચોલા શ્વાવા લાગ્યું; અને તે વિચારવા લાગ્યો કે, નીચે પહેલું ફલ (ગ્રહણ કરવું) તે ફાયદાકારક છે, પણ વૃક્ષના પડવાથી હું એવું પણ ફલ (લેવું તે) હિતકારક નથી ॥ ૨૨૮ ॥ હવે હૃદય આવેલાં એવાં ચારિત્રમોહનીય કર્મના અંશોથી તે દ્રમક છોટા આલંબનની બુદ્ધિવાલો થયો; (અને તેથી વિચારવા લાગ્યો કે) મારે તો (હજુ) કુટુંબનું પોષણ કરવાનું છે; માટે વલી આ અચાનક પીડા ગळाમાં ઓઢવવાની મારે શી જરૂર છે? ॥૨૨૯॥

इति सद्बुद्धिविमर्शो--दीपद्वोलायितं मनस्तस्य ॥ दध्यौ पतितमपि हितं । तरुपतनान्नो
 च्वमपि तु फलम् ॥ २२८ ॥ अजनि कदालंबनधी-रनुवृत्तैरथ चारित्रमोहांशैः ॥ पोष्यं कुटु-
 बकं मे । किमनेनाकांफकलहेन ॥ २२९ ॥ प्रव्रज्याबाहुभ्यां । जलनिधितरणं नम्रस्वता-
 न्नरणम् ॥ वस्त्रग्रंथेः शिरसा । विदारणं पर्वतस्य तथा ॥ २३० ॥ चर्वणमयोयवानां । मानं
 पाथोनिधेः कुशाग्रेण ॥ राधोवेधविधानं । गमनं नद्यां प्रतिश्रोतः ॥ २३१ ॥ युग्मम् ॥ श-
 कोऽहं नैतर्यां । न विनाऽप्येनां समग्रसुखलाभः ॥ तत्किं कुर्वे सांप्रत--मितिसंदेहाकुलः
 सोऽभूत् ॥ २३२ ॥ न्नूरिमहाकल्याणं । भुक्त्वायमथान्यदा तपोनियमैः ॥ नृक्षितवानलपतरं ।
 प्रसंगतोऽर्थाज्जनकदन्नम् ॥ २३३ ॥

બન્ને હાથોથી સસુદ્ર તરવો, વલ્લની પોટલીથી પવનને બાંધવો, મસ્તકથી પર્વતને ફોડવો, લોહંડના ઘવ
 ચાવવા, ડામના અગ્રભાગથી સસુદ્રને માપવો, રાધાવેધ કરવો, તથા સામે પુરે નદીમાં ગમન
 કરવું, તે સરખી “ દીક્ષા ” છે ॥ ૨૩૦ ॥ ૨૩૧ ॥ માટે હું તે દીક્ષા પાલવામાં સમર્થ નથી, અને એ
 દીક્ષાવિના સમસ્ત સુખોનો લાભ પણ થઈ શકશે નહીં; માટે હવે તે મારે શું કરવું? એવી રીતના
 સંદેહથી તે દ્રમક વ્યાકુલ થયો. ॥ ૨૩૨ ॥ હવે એક દહાડો આ દ્રમકે તપ નિયમ પૂર્વક મહાકલ્યાણ કારી
 એવા (આચાર્ય મહારાજે આપેલા) દૂધપાકને જમીને, પ્રસંગથી ધન કમાવા રૂપ થોડુંક સ્વરાવ અન્ન

(પળ) જ્ઞાનું ॥ ૨૩૩ ॥ તે ઉત્તમ દૂધપાકની તૃપ્તિથી, અને સદ્બુદ્ધિના સંમીપપણાથી તે (અલ્પ) પળ પ્રપથ્ય, તે દ્રમકને કાથના રસ સરહું, મલીન અને લજ્જનીક લાગું ॥ ૨૩૪ ॥ હવે ફરીને થણા અભિ-લાપના નિષિદ્ધ ભાવથી રાગરૂપી તંતુઓને છેદીને, તથા સ્વજનાદિકથી ઉત્પન્ન થણા જૂઠાં ભાવને ચિંતવીને, અને પૂર્વપક્ષને છોડીને, (દ્રમક વિચારવા લાગ્યો કે) રાજ્ય મેલવીને, ચાકર તે કોણ થાય? માટે હવે તો હું સંયમમાં પ્રીતિ કરીશ; અને જે થવાનું હોય તે ભલે થાય; એવી રીતનો સિદ્ધાંત તે દ્રમકે ગ્રહણ કર્યો ॥ ૨૩૬ ॥ ૨૩૬ ॥ હવે તે દ્રમક સદ્બુદ્ધિને કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્રે ? હવે આ મારું

સ તતઃ સદન્નતૃપ્તેઃ । સદ્બુદ્ધેઃ સન્નિધેશ્ચ તદપ્રકૃયમ્ ॥ અન્વન્નવત્ ક્ષિતરસં । મલાવિલં લ-
જ્જનીયં ચ ॥ ૨૩૪ ॥ બિત્વાશ્ચ રાગતંતૂન્ । સ્વજનાદિન્નવં વ્યલીકમનુચિંત્ય ॥ પ્રવિહાય પૂર્વપક્ષં ।
પુનરન્નિલાપસ્ય દૃઢન્નાવાત્ ॥ ૨૩૫ ॥ લબ્ધ્વા રાજ્યં દાસઃ । કઃ સ્યાદિતિ સંયમે રતિં કુર્વે ॥
યન્નાવ્યં તન્નવતા--દિતિ સિદ્ધાંતં સ જગ્રાહ ॥ ૨૩૬ ॥ યુગ્મમ્ ॥ અથ સદ્બુદ્ધિઃ પ્રોક્તા । તેનેદં
કાલયાધુના ખેદે ॥ મમ ખાજનં કદન્નં । ત્યજામિ સર્વં હિતાકાંક્ષી ॥ ૨૩૭ ॥ સા પ્રાહ
પ્રપ્ત્યઃ । કાર્યેઽસ્મિન્ ચારુધર્મબોધકરઃ ॥ કાર્યતરુર્ન વિકારં । વિચારપરિક્રિતો યાતિ
॥ ૨૩૮ ॥ નિજનિશ્ચયપ્રદર્શન--પૂર્વ પૃષ્ઠોઽથ ધર્મબોધકરઃ ॥ યોગ્યત્વં ગીતાર્થેઃ । સહ પર્યા-
લોચ્ય જાનાનઃ ॥ ૨૩૯ ॥ અત્યાજયત્કદન્નં । વિમોચયંસ્તં સમસ્તસંગેઽન્યઃ ॥ અક્ષા-
લયચ્ચ ખાજન--માજનમાલોચનાસલિલૈઃ ॥ ૨૪૦ ॥

(આયુષ્ય રૂપી) વાસણ તું ધોઈને સાફ કરી નાખ ? કેમકે, હિતની इच्छાવાલો एवો હું (હવે)
(મારા વિષયોરૂપી) સર્વ લરાવ ભોજનનો ત્યાગ કરું છું ॥ ૨૩૭ ॥ ત્યારે તે સદ્બુદ્ધિ તેને કહેવા લાગી
કે, આ કાર્યમાં મારે ઉત્તમ એવા આચાર્યરૂપ ધર્મગુરુની સલાહ લેવી જોઈએ; કેમકે વિચારથી (પક્ષે-
પક્ષિઓના પ્રચારથી) રક્ષણ કરાણું એવું કાર્યરૂપી વૃક્ષ વિકારને પ્રાપ્ત થઈ શકતું નથી. ॥ ૨૩૮ ॥
પોતાનો નિશ્ચય દેલાડવા પૂર્વક સુબુદ્ધિથી પૂછાણા આચાર્ય મહારાજ, હવે ગીતાર્થોની સાથે વિચાર

કરીને (તે દ્રમકનું) યોગ્યપણું જાણીને તેનું खराब भोजन तजाव्यु, અને તેને सर्व संगथी तजावतां थकां, તેમણે તેનું भाजन छेक जन्म पर्यंतनी आलौच्यणा रूपी पाणीश्री धोइने साफ कर्युं ॥ २३९ ॥ २४० ॥ आलोचना नामना पाणीथी करेलां क्षालननां माहात्म्यथी ते द्रमकनु ते (आयुष्यरूपी) पात्र सुवर्ण सरखुं थयुं, केमके, दीव्य वस्तुनो गुण वचनथी न कही शकाय तेवो होय छे ॥ २४१ ॥ संयम युक्त जीवित अन्य प्रकारनुं छे, અને संयम संबंधि आयुष्य पण अन्य प्रकारनुं कहेलु छे; एवी रीतना गृहस्थीनी अने उत्तम मुनिराजनी भिक्षाना भाजननो भेद सिद्धांतोमां प्रसिद्ध छे ॥ २४२ ॥

आलोचनाख्यसलिल--क्षालनमाहात्म्यतश्च तत्पात्रम् ॥ जातं तपनीयमयं । वाक्पारे दिव्यवस्तुगुणः ॥ २४१ ॥ अन्यदसंयमजीवित-मन्यवच्च वदंति संयमायुष्कम् ॥ इति गृहि-यतिवरन्निष्ठा-भाजनभेदः समयसिद्धः ॥ २४२ ॥ तच्च महाकल्याणक-पूर्णं चक्रे महा-व्रतारोपात् ॥ जिनचैत्यसंघपूजा-महोत्सवस्तद्दिने ववृधे ॥ २४३ ॥ भेदस्विनी सुबुद्धि-जार्ता मुदितश्च धर्मबोधकरः ॥ उद्ध्वसिता तस्य दया । प्रीतं नृपमंदिरं निखिलम् ॥ २४४ ॥ जातश्च यशोवादो । योऽयं राज्ञावलोकितः सम्यग् ॥ तत्सूदस्यान्निमत-स्तद्वयया पालितो विधिना ॥ २४५ ॥

हवे ते द्रमके महाव्रतोना ग्रहणथी पोतानुं (आयुष्यरूपी) भाजन महाकल्याणकारी एवा (दूधपाकथी) संपूर्ण कर्युं; અને તે દિવસે જિનચૈત્યની અને સંઘની પૂજાનો મહોત્સવ વૃદ્ધિ પામ્યો ॥ ૨૪૩ ॥ (વલી તે દિવસે) સુબુદ્ધિ (પણ) હર્ષિત થઈ, આચાર્ય મહારાજ (પણ) આનંદ પામ્યા, તેમની પુત્રી દયા (પણ) ઉલસાયમાન થઈ, અને સુસ્થિત રાજાનો સમસ્ત મેહેલ પળ આનંદ પામ્યો. ॥ ૨૪૪ ॥ જે આ દ્રમકને સુસ્થિત રાજાએ સમ્યક્ પ્રકારે જોયો, તેમના રસોઈઆ આચાર્ય મહારાજે તેને પોતાનો કૃપાપાત્ર કર્યો, અને તેની દીકરી દયાએ વિધિપૂર્વક તેનું રક્ષણ કર્યુ; एवी रीतनो ते द्रमकनो पण यशवाद् थयो.

॥ ૨૪૬ ॥ વલી સદ્બુદ્ધિથી અનુગ્રહિત થઈ, અને તે સદ્બુદ્ધિના પ્રભાવથી તજેલ છે અપથ્ય જેને એવો થયો થતો, તે દ્રમક ઉત્તમ એવાં તે ત્રણે ઔપધોના સેવનથી પ્રાપ્ત કરીને ભાવરોગોના સમૂહથી વિમુક્ત થયો. ॥ ૨૪૬ ॥ તે આ દ્રમક (હવે) નિષ્પુણ્ય નથી; પણ લેખર પુણ્યશાલી મહાત્મા છે. કેમકે, દરિદ્ર-તાને સંપાદન કરનારાં એવાં કર્મોથી હણાઈને પ્રાણી ચક્રવર્તી થઈ શકતો નથી. ॥ ૨૪૭ ॥ હવે દયા અને સુબુદ્ધિ દલી નાખેલ છે દોષો જેના, અને સુસ્થિત રાજાના (જિનશાસનરૂપી) મેહેલમાં રહેલા એવા તે દ્રમકને પ્રગટ પીડા થતી નથી; પણ પૂર્વના દોષથી સૂક્ષ્મ પીડા થાય છે ॥ ૨૪૮ ॥ હવે તે દ્રમક

સદ્બુદ્ધ્યાનુગૃહીત--સ્ત્યક્તાપણ્યશ્ચ તત્પ્રજ્ઞાવેન ॥ સન્નેષજસેવનયા । વિમુક્તકલ્પશ્ચ
રોગૌઘેઃ ॥ ૨૪૬ ॥ સોઽયં નો નિઃપુણ્યઃ । કિંતુ મહાત્મા સપુણ્યકો નૂનમ્ ॥ ન હિ
દ્વારિદ્યાપાદક--કર્મહતશ્ચક્રવર્તી સ્યાત્ ॥ ૨૪૭ ॥ અથ તિષ્ઠતો નૃપગૃહે । તસ્ય દયાબુદ્ધિ-
દલિતદોષસ્ય ॥ ન પ્રવતિ પીડા વ્યક્તા । સૂક્ષ્મા પ્રાક્દોષતસ્તુ સ્યાત્ ॥ ૨૪૮ ॥ અથ
સૂક્ષ્મપ્રજ્ઞાવદોષ--પ્રતિઘાતપરાયણઃ પ્રશમપૂર્ણઃ ॥ પરિગલિતલોકસંજ્ઞો । વૈષયિકસુખે નિરા-
કાંક્ષઃ ॥ ૨૪૯ ॥ અદ્વર્ણોર્વિમલાલોકં । નિદધાત્યંજનમધીતપરમાર્થઃ ॥ તત્ત્વપ્રીતિકુદંઙ્ગઃ ।
પિવતિ ચ નિત્યં પવિત્રાત્મા ॥ ૨૫૦ ॥ વિધિના ઋંકે ચ મહા--કલ્પાણં ચરણકરણચારુમતિઃ
ધીર્ધૃતિરોજઃ સ્વાસ્થ્યં । સ્ફુરતિ તતો ધામહર્ષશ્ચ ॥ ૨૫૧ ॥

સૂક્ષ્મ એવા પણ ભાવ દોષને નાશ કરવામાં તત્પર, જ્ઞાંતતાથી પૂર્ણ, ગલી ગઈ છે લોકસંજ્ઞા જેની, તથા વૈષયિક સુખમાં આકાંક્ષાવિનાનો થયો. ॥ ૨૪૯ ॥ વલી જાણેલ છે પરમાર્થ જેને એવો તે દ્રમક આંખોને નિર્મલ કરનારા એવા (જ્ઞાનરૂપી) અંજનને ધારણ કરે છે, અને પવિત્ર આત્માવાલો એવો તે હમેશાં તત્ત્વોમાં પ્રીતિ કરનારાં પ્રાણીને પીએ છે. ॥ ૨૫૦ ॥ ચરણકરણરૂપ ચારિત્ર માર્ગમાં છે ઉત્તમ બુદ્ધિ જેની એવો તે દ્રમક વિધિપૂર્વક મહાકલ્યાણકારી એવા (દીક્ષારૂપી) દૂધપાકનું ભોજન કરે છે,

अने तेथी तेनी बुद्धि, धीरज, तेज, स्वस्थता, प्रकाश अने हर्ष स्फुरायमान थाय छे. ॥ २५१ ॥ जे द्रमक पेहेलां भूतजेवो हतो, ते द्रमकने आ आचार्ये हमणां देव सरखो बनाव्यो, एवी रीतनो आचार्य महा-राजनो महिमा (पण) जगतमां फेलायो. ॥ २५२ ॥ प्रथम दशाना वैराग्यथी एवी रीते स्फुरायमान थएल छे आशयो जेना अने चारित्रना मानवालो एवो आ द्रमक कोइक दहाडो आत्मगुणना असंग रूपी वनमां क्रीडा करवा गयो. ॥ २५३ ॥ ते वनमां तेणे, परनी निंदाना शल्यरूपी पल्लवोथी लालाश मारती, विस्तार युक्त अहंकाररूपी फलोवाली, तथा पूजारूपी पुष्पोथी हसती एवी स्वप्रशंसा रूपी

यः प्रेतः प्रागासी-देवः सोऽनेन सांप्रतं विहितः ॥ इति धर्मवोधकयशो-महिमा जगति प्रसृमरोऽभूत् ॥ २५४ ॥ प्रथमदशवैराग्या--दित्थं स्फीताशयश्चरणमानी ॥ स्वगुणासंगवनेऽसौ । क्रीमां कर्तुं कदापि ययौ ॥ २५५ ॥ तत्रात्मसंस्तुतिलताः । परनिंदाशब्दपद्धवाताम्राः ॥ विस्फारगारवफलाः । पूजाकुसुमस्मिता दृष्टाः ॥ २५६ ॥ तादृशलताग्निरजितो । रमणीयं प्रेक्ष्य किलतदुद्यानम् ॥ शयितस्तद्वायायां । व्ययितो यत्नोऽजनादीनाम् ॥ २५७ ॥ सुतोत्थितश्च तस्मिन् । पचेद्विमं फलमपूर्वमालोक्य ॥ आस्वाद्य गतः स्थाने । प्रस्तुतकार्यं पुनश्चक्रे ॥ २५८ ॥ मुंजानस्यापि महा-कल्याणकमथ समप्रविधियुक्तम् ॥ प्रकुपितश्चवेतालः । पुनरुन्मादोऽतुदह्रात्रम् ॥ २५९ ॥

वेलडीओने जोइ. ॥ २५४ ॥ एवी रीतनी वेलडीओथी चारे बाजुथी खरेखर रमणीक थएला एवा ते बगीचाने जोइने, तेनी छायामां ते द्रमक सूतो; अने अंजनादिकनो प्रयत्न छोडी दीधो ॥ २५५ ॥ पछी खुइ उद्याबाद ते उद्यानमां पाकेलां एवां अपूर्व फलने जोइने, तथा तेनो स्वाद चाखीने, ते द्रमक (पोताने) स्थानके गयो, अने पोतानुं चालंतु कार्य फरीने करवा लाग्यो ॥ २५६ ॥ हवे सर्व प्रकारनी विधिथी युक्त रीते जेम थाय तेम (दीक्षारूपी) महाकल्याणकारी दूधपाकने जमतां थकां पण ते द्रमकने

જાણે વેતલ કોપ્યો હોય નહીં તેમ, ફરીને તેના ગાત્રને ઇન્માદ દુઃખ દેવા લાગ્યો, તાપથક્કી જર્જરિત-
પણું થયું, તથા મૂઝાણીરૂપી કુધામાં તેનું મન ડુબી ગયું. એવી રીતના તે દ્રમકને જોઈને આચાર્ય માહારાજ
ચિંતાતુર થયા ॥૨૬૭॥ ૨૬૮ ॥ પછી આચાર્ય માહારાજે તે દ્રમકને તેના તે ભાવરોગોનું કારણ પૂછ્યું પણ
ઉપેક્ષાને પ્રાપ્ત થઈ એવું તે કારણ તેણે કહ્યું નહીં; ત્યારે ગુરુમહારાજે બુદ્ધિરૂપી નાડીની ગતિથી જાણ્યું કે,
આણે ક્ષેરી ફલનું ભક્ષણ કર્યું છે ॥૨૬૯॥ પછી આચાર્ય મહારાજે તે દ્રમકને કહ્યું કે, હે વત્સ ! અહંકારરૂપી
ક્ષેરી ફલ ખાવાથી આ (તને) વિકારનો સમૂહ થઈ શકે; અને આ વિકાર ચારિત્રરૂપી મનોહર ભોજન

જાતાજ્વરજર્જરતા । મૂર્ઘાકૂપે ચ માનસં મયમ્ ॥ દૃષ્ટેદૃશં તમાસી-ચિંતાન્નાગ્ ધર્મ-
બોધકરઃ ॥ ૨૫૫ ॥ યુગ્મમ્ ॥ પૃષ્ઠં રોગનિવાનં । તેનોપેક્ષાગતં ન તત્પ્રોક્તમ્ ॥ વિષફલ-
નુક્તિર્ગુરુણા । જ્ઞાતા મતિનામ્નિકાગત્યા ॥ ૨૫૬ ॥ ઇક્તં ચ વત્સ ગારવ-વિષફલનુક્તરસૌ
વિકારઞ્ચરઃ ॥ ચારિત્રસદન્નન્નુજા-મપ્યયમતિદુઃખકુદ્રણિતઃ ॥ ૨૬૦ ॥ એતત્પ્રતિક્રિયા-
ત-કુણવૈતૃણાખ્યપરમવૈરાગ્યમ્ ॥ સેવસ્વ યેન ન કદા-પ્યેષ વિકારઃ સમુબ્રવતિ ॥ ૨૬૧ ॥
આદ્યં યતુ વૈરાગ્યં । વિષયત્યાગાય વિષયવૈતૃણ્યમ્ ॥ જ્ઞાનાદિવિકારહરં । ગુણવૈતૃણ્યં
દ્વિતીયં તુ ॥ ૨૬૨ ॥ શિક્ષામેનાં લબ્ધ્વા । તત્પ્રતિકારં વિધાય જાતોઽસૌ ॥ અવિકૃતનિજ-
ગુણપાત્રં । પરમાન્નરસાદય સ્વસ્થઃ ॥ ૨૬૩ ॥

કરનારાઓ માટે અતિ દુઃખદાહ કહેલો છે ॥૨૬૦॥ માટે હવે આ તારા રોગોના ફલાજ રૂપ એવા ગુણોના
અતૃણાનામના પરમ વૈરાગ્યને તું સેવ કરીને આ વિકાર કોઈ પણ વખતે તેને થશે નહીં ॥૨૬૧॥ તેમાં
વિષયોની અતૃણારૂપી પેહેલો વૈરાગ્ય યથેચ્છા વિષયોના ત્યાગ માટે છે, અને ગુણોની અતૃણારૂપી બીજો
વૈરાગ્ય જ્ઞાનાદિકના વિકારોને હરનારો છે ॥૨૬૨॥ હવે આ શિલામણ મેઢવીને, અને (રોગો માટે) તે
ફલાજ કરીને તે દ્રમક વિકાર રહિત એવા આત્મગુણના પાત્ર રૂપ, અને દૂધપાકના રસથી સ્વસ્થ

ચિત્તવાલો થયો. ॥ ૨૬૩ ॥ એવી રીતે જે જે સૂક્ષ્મ એવો પળ દોષ જ્યારે જ્યારે આ દ્રમકને
 બાધા કરે છે, તે તે દોષના હલાજ માટે (ત્યારે ત્યારે) આચાર્ય મહારાજ પ્રયત્ન કરે છે. ॥ ૨૬૪ ॥
 હવે, કરેલ છે સમસ્ત દોષોનો હલાજ જેણે, પ્રગમી ગણ છે સુગુરુની શિલામળ જેને, વચનની ક્ષમા-
 દિક્ષની સિદ્ધિથી મેલવેલ છે ધર્મની ક્ષમા આદિકમાં પ્રીતિ જેણે, વચનાક્રિયાના અતિશયપણાના
 આશ્રયથી અસંગ ક્રિયામાં મેલવેલ છે રસ જેણે, કર્મોરૂપી મેલના નાશથી નિર્મલ, શુદ્ધ લેશ્યાથી મનો-
 હર લેદં, લદ્દેગ, પ્રાંતિ, ક્ષેપ, લ્પ્થાન, અન્યસુદ્ધ (બીજી ક્રિયામાં હર્ષ થવો તે) રુજ અને આસંગ

એવં યો યો દોષો । યદા યદા બાધતેઽસ્ય સૂદ્ધમોઽપિ ॥ તત્તત્પ્રતિક્રિયાયાં । પ્રક્રમતે ધર્મબોધ-
 કરઃ ॥ ૨૬૪ ॥ અથ કૃતસમસ્તદોષ-પ્રતિકારઃ પરિણતસુગુરુશિક્ષકઃ ॥ વચનક્રમાદિ સિદ્ધિ-
 રધિગતધર્મક્રમાદિરતિઃ ॥ ૨૬૫ ॥ વચનક્રિયાપ્રકર્ષા-શ્રમાદસંગક્રિયાસુ લઘ્વરસઃ ॥ કર્મ-
 મલસ્યાપગમા-બુદ્ધઃ શુક્લાન્નિજાત્યશ્ચ ॥ ૨૬૬ ॥ લેદોદ્દેગપ્રાંતિ-કેપોત્થાનાન્યમુદ્રુજાસંગૈઃ ॥
 મુક્તશ્ચ પૃથગ્ચિત્તૈ-રષ્ટ્રનિરુષ્ટાંગયોગધરઃ ॥ ૨૬૭ ॥ મદમદનમોહમત્સર-રોપવિપાદૈરધર્મિતઃ
 સતતમ્ ॥ તુલ્યારણકુલાકુલ-કાંચનતૃણશત્રુમિત્રગણઃ ॥ ૨૬૮ ॥ દૃષ્ટિં સ્થિરાં ચ કાંતાં ।
 પ્રજ્ઞાં પરાં ચ પ્રસારયન્ ધર્મે ॥ ધર્મધ્યાનાન્નિરતઃ । શુદ્ધધ્યાનૈકતાનમનાઃ ॥ ૨૬૯ ॥

એ આઠ પ્રકારના મનોથી મુક્ત થયેલો, અષ્ટાંગ યોગને ધરનારો, હમેશાં મદ, કામદેવ, મોહ,
 મત્સર, રોષ અને લેદથી નહીં પરામવ પામેલો, તુલ્ય છેવન અને કુલાકુલ (જેમાં કુદુંદીઓ વસે છે
 એવું નગર અથવા ઉત્તમ કુલ નીચકુલ) સુવર્ણ અને તૃણ, શત્રુ અને મિત્રનો સમૂહ જેને, ધર્મમાં સ્થિરા,
 કાંતા, પ્રભા અને પરા નામની યોગદૃષ્ટિને વિસ્તારતો, ધર્મધ્યાનમાં રક્ત થયેલો, શુદ્ધધ્યાનમાં એક
 રંગવાલું થયેલ છે મન જેનું, સંયમમાં લીન થયેલાં એવાં પળ ચિત્તને તેમાં (વધારે) ચોંટાડતો, એક

૧ આ આઠે સામાયિક વલ્લતે ઉત્પન્ન થતા દોષો છે, તેનો ત્યાગ કરવો.

आत्मस्वरूपमांज लीन थइने परपुद्गलिक भावना प्रबलने शून्यतरिके जोतो, उल्लसायमान थएल छे सहज धीर्य जेनुं, चारे बाजुथी शुद्ध एवी समाधिमां दीठेल छे परमार्थ जेणे, एवो ते द्रमक (जाणे) जीवतां थकां मोक्षे गयो होय नहीं जेम, तेम किंचित् (आ) संसारथी अलौकिक एवा सुखने अनुभववा लाग्यो. ॥ २६५ ॥ २६६ ॥ २६७ ॥ २६८ ॥ २६९ ॥ २७० ॥ २७१ ॥ एवी रीते (महाकंगाल) एवा द्रमकने पण धर्मनो बोध करनारा आचार्य महाराजे मोटा राजा सरखो बनाव्यो !!! (मोटे) एवा गुरु महाराजना माहात्म्यनुं वर्णन करवाने इंद्र पण समर्थ नथी. ॥ २७२ ॥ (हवे द्रमक विचारवा लाग्यो के)

श्रिष्टं विधाय चिंतं । सुदीनमपि संयमे वितन्वंस्तत् ॥ आत्मारामः शून्यं । परज्ञावविजृम्भितं पश्यन् ॥ २७० ॥ नृत्नसितसहजवीर्यः । परिशुद्धसमाधिदृष्टपरमार्थः ॥ जीवन्मुक्तः शर्मोऽनुबभूव त्रवातिगं किंचित् ॥ २७१ ॥ ॥ सप्तभिः कुलकम् ॥ ॥ इत्थं इमकोऽपिमहा- राजइवाकारि धर्मबोधकरैः ॥ गुरुभिस्तन्माहात्म्यं । वर्णयितुं नालमिदंऽपि ॥ २७२ ॥ अनु- त्रवसिद्धं चेदं । साक्षाद् द्रमकोपमोऽप्यहं सदयैः ॥ गुरुभिः प्रवेक्षितो यत्त्रिनसमये शर्म किमपि लप्ते ॥ २७३ ॥ विकलानुष्ठानादपि । शुद्धानुष्ठानतीव्रज्ञावयुजः ॥ मार्गप्रवेशनफला- दलाघवं ज्ञावयामि नृशम् ॥ २७४ ॥ विमलालोकात्तीर्थो-दकाच्च यद्रोगतानवं त्रवति ॥ सोऽयं गुरुप्रसादः । परमान्नलवस्य लाभश्च ॥ २७५ ॥

(अहो !!) आ वात तो अनुभवसिद्ध थह !! केमके हुंतो साक्षात् एक महा कंगाल सरखो हतो, तो पण कुपालु एवा गुरु महाराजे जो मने जिनशासनमां दाखल कर्यो, तो मने वचनथी न कही शकाय तेहुं सुख मल्लुं ॥ २७३ ॥ वली (आ) मार्गप्रवेशना फलथी, शुद्ध अनुष्ठानना तीव्र भाववाला एवा विकल अनुष्ठानथी पण घणुं अलाघवपणुं (उत्कृष्टपणुं) थाय, एम हुं धारुं छुं ॥ २७४ ॥ निर्मल अंजनथी, अने तीर्थोदकथी (मारा) आ भारोगानो जे नाश थयो, तेनो हेतु आ गुरुनी कृपा तथा

દીક્ષારૂપી દૂધપાકના લેશમાત્રનો લાભ જાળવો ॥૨૭૬॥ એવી રીતે, ભક્તિથી વશ થઈલા એવા ગુરુમહારાજો જે પ્રાણીઓ પ્રતે અત્યંત કૃપાલુ થાયછે, તે ભવ્ય પુરુષો સર્વ કલ્યાણના પાત્રરૂપ થાય છે (અર્થાત્ મોક્ષે જાય છે) ॥ ૨૭૬ ॥ આ જગતમાં મહાન શાસ્ત્રોના ગહન અર્થોને જાણનારા એવા ગુરુ મહારાજ હમેશાં પરના કાર્યની સિદ્ધિમાં રક્ત થયા થકા જે પોતાના પ્રયાસને ગણકારતા નથી, તેમાં આશ્ચર્ય શું છે? કેમ કે, મેઘ સમુદ્રમાં જાય છે, આકાશમાં ઝ્રમણ કરે છે તથા હૃદયમાં વિજઝીના તાપના વિસ્તારને (પણ) સહન કરે છે; પણ તેમાં તેના સ્વાર્થનો કયો લોભ છે? (અર્થાત્ કંઈ પણ નથી;

એવં યેષાં ગુરવોઃ।ત્રક્ત્યેકવશાઞ્ચૂં પ્રસીદંતિ॥ત્રવ્યા ઋવંતિ પુરુષા-સ્તે સર્વશ્રેયસાં પાત્રમ્ ૨૭૬॥
કિંતુ ચિત્રં ગુરુરિહ મહાશાસ્ત્રસંદર્ભેવેદી । ન સ્વાયાસં ગણયતિ રતો નિત્યમન્યાર્થસિદ્ધૌ ॥
અંત્રોવાહો વ્રજતિ જલધૌ ક્રામતિ વ્યોમ વિદ્યુત્તાપવ્યાપં વહતિ હૃદયે તત્ર કઃ સ્વાર્થલોઙ્ગઃ ૨૭૭॥
જન્મપિ કૃતિનં ગુરુર્વિધતે । કુટિલમપિ પ્રગુણીકરોતિ સદ્યઃ ॥ ધવલયતિ ધરાતલં હિમાંશુઃ ।
કુમુદવનસ્ય ઝિનતિ મંકુ મુદ્ગમ્ ॥ ૨૭૮ ॥ સૂતેઽનંબુધરોઽપિ ચંડકિરણૈરંજાંસિ ચંડોપલ ।
સ્તદ્રૂપં પિચુમંદંદમપિ ચ સ્યાચ્ચાંદનૈઃ સૌરજૈઃ ॥ સ્પર્શતિ સિદ્ધસસ્ય કિં ઋવતિ નો
લોહં ચ લોહોત્તમમ્ । પ્રાપ્ય શ્રીગુરુપાદંપંકજકૃપાં મુર્ખોઽપિ સૂરિર્જિવેત્ ॥ ૨૭૯ ॥

કેવલ પરોપકાર માટેજ તે દૃઢલો બધો પ્રયાસ વેઠે છે.) ॥ ૨૭૭ ॥ ગુરુ મહારાજ મૂર્ખને પણ પંડિત બનાવે છે, તેમ નિર્ગુણને પણ તુરત ગુણવાન કરી આપે છે; કેમ કે, ચંદ્ર પૃથ્વીતલને શ્વેત બનાવે છે, અને કુમુદોના (ચંદ્રવિકાસિકમલોના) વનની મુદ્રાને (પણ) તુરત ભેદી નાલે છે? (અર્થાત્ તેઓને વિકસ્વર કરે છે) ॥ ૨૭૮ ॥ પાણી વિનાનું પણ ચંદ્રકાંતમાંજ ચંદ્રના કિરણોથી પાણીને ઉત્પન્ન કરે છે, અને ચંદનની સુગંધિઓથી લીંબડાનો સમૂહ પણ તદ્રૂપ (ચંદન-રૂપ) થાય છે; અને સિદ્ધરસના સ્પર્શથી લોહંડ પણ શું સુવર્ણ નથી થતું? (થાય છે) એવી રીતે

શ્રીગુરુમહારાજના ચરણરુમલોની કૃપા મેલવીને મૂર્ખ માણસ પળ આચાર્ય (પંડિત) થાય. ॥ ૨૭૯ ॥
 કંથેરના વન સરખા ભિન્ન ઉપાયને તર્જીને હમેશાં, જાણવાની દૃષ્ટાપનારૂપી અંકુરવાલી, ઉત્તમ
 રુચિ રૂપી કિસલયો વાલી, જ્ઞાનાદિરૂપ પુષ્પોથી મનોહર થણી તથા સમતારૂપી ફલોવાલી, ઈવી
 ગુરુની કૃપારૂપી કલ્પવૃક્ષની વેલડીને સેવવી. ॥ ૨૮૦ ॥ ગુરુના મહિમાના વિસ્તારથી પવિત્ર થણા

જિજ્ઞાસુતાંકુરવતી સુરુચિપ્રવાલા । જ્ઞાનાદિ પુષ્પકલિતા સમતા ફલાલ્યા ॥ હિત્વા
 કરીરવણ તુલ્યસુપાયમન્યં । સેવ્યાસદા ગુરુકૃપા ત્રિદશદ્રુવદ્ભિઃ ॥ ૨૮૦ ॥ ગુરુકૃત ગરિ-
 મપ્રશ્ના પવિત્રં । ઇમક ચરિત્રમિદં નિશમ્ય સમ્યક્ ॥ યદ્દહ વિતનુતે તદંહિસેવાં ।
 ત્યજતિ નતં ગુણરાગિણી યશઃશ્રીઃ ॥ ૨૮૧ ॥

એવા આ દ્રમકના ચરિત્રને સારી રીતે સાંભળીને જે માણસ અહીં તે શ્રીગુરુમહારાજના ચરણોની
 સેવા વિસ્તારે છે, તે માણસને ગુણોમાં રાગવાલી ઈવી યશની શોભા તજતી નથી. (આ છેલ્લા કાવ્યમાં
 “ યશ ” શબ્દ સુકીને ગ્રંથ કર્તા શ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય મહારાજે પોતાનું નામ સૂચવ્યું છે) ॥ ૨૮૧ ॥

इतिश्री वैराग्यकल्पलतायां गुरुप्रभाववर्णनो नाम द्वितीयः स्तवकः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

તૃતીયઃસ્તવકઃપ્રારખ્યતે.

હવે ચંદ્ર સરખા હજ્વલ ગુણોની શોભાવાલા એવા અનુસુંદર રાજરુપિની, અમૃતને વર્ષનારી કીર્તિ કથા કહેવાય છે ॥ ૧ ॥ જેમ અનુસુંદર ચક્રવર્તી રાજા, તેમ શ્રદ્ધાવાન માણસ પોતાના સંસારની વિહંબનાને કહેતો થકો પરના બોધમાટે થાય છે ॥ ૨ ॥ મનોહર એવા પૂર્વ વિદેહ ક્ષેત્રમાં, કચ્છ વિજય નામના સ્થાનકમાં દેવનગરી સરખી કલ્યાણકારી ક્ષેમપુરી નામે નગરી છે ॥ ૩ ॥ તે નગરમાં શત્રુઓની સ્ત્રીઓના આંસુઓથી હજ્વલ થઈ છે યશસ્વી કમલ જેનું, અને પ્રતાપથી જીતેલ છે સૂર્યને જેને એવો યુગંધર નામે રાજા થયો ॥ ૪ ॥ તે રાજાને કમલ સરખી આંખોવાળી “ નલીની ” નામની પટરાણી

અશ્વપ્રસ્તૂયતેકીર્તિ--કશાપીયૂષવર્ષિણી ॥ અનુસુંદરરાજર્વે--શ્વેદોજ્જવલગુણશ્રિયઃ ॥ ૧ ॥ જાયતે પરબોધાય । સ્વસંસારવિમ્બનામ્ ॥ શ્રદ્ધાવાન્ કશ્યપન્યદ્વ--ચ્ચક્રવર્ત્યનુસુંદરઃ ॥ ૨ ॥ અસ્તિ સ્વસ્તિમતીક્ષ્મ--પુરીસુરપુરીસમા ॥ સુકલ્પવિજયસ્થાને । પ્રાગ્વિદેહે મનોહરે ॥ ૩ ॥ તત્રારિનારિનેત્રાંબુ--જાતોજ્જ્વલયશૌંભુજઃ ॥ અનૂદ્યુગંધરોરાજા । પ્રતાપજિતપ્રાસ્કરઃ ॥ ૪ ॥ તસ્યાસીન્નલિનીનામ--મહિષી નલિનેક્ષણા ॥ વિજિતા રૂપપીયૂષ--સરસ્યાપ્સરસો યયા ॥ ૫ ॥ ચતુર્દશમહાસ્વપ્ન--સૂચિતો જનિતસ્તયા ॥ પુણ્યોદયયુતઃ પુત્રઃ । સુધાસ્નિગ્ધેન્દુસોદરઃ ॥ ૬ ॥ જનકેન પુરો જ્ઞાતેઃ । સુતજન્મોત્સવક્રમાત્ ॥ પ્રતિષ્ઠિતં ચ તન્નામ । યથાયમનુસુંદરઃ ॥ ૭ ॥ અથ પ્રવર્ધમાનોઽસૌ । કૌમારે ગ્રાહિતઃ કલાઃ ॥ તાતેન યૌવનસ્થશ્ચ । યૌવરાજ્યે નિવેશિતઃ ॥ ૮ ॥

હતી; રૂપરૂપી અમૃતની તલાવડી સરખી એવી જે રાણીએ અપ્સરાઓને (પણ) જાતી હતી. ॥ ૫ ॥ તે પટરાણીએ ચૌદ મહાસ્વપ્નોથી સૂચિત થયેલા, પુણ્યોદય વાલા, તથા અમૃતથી સ્નિગ્ધ થઈલા ચંદ્ર સરખા પુત્રને જન્મ આપ્યો. ॥ ૬ ॥ પિતાએ જ્ઞાતિ સમક્ષ, પુત્રના જન્મોત્સવ પછી, તેનું અનુસુંદર એવું નામ પાડ્યું. ॥ ૭ ॥ હવે (વયથી) વૃદ્ધિ પામેલા એવા તે કુમારને, કુમાર અવસ્થામાં પિતાએ કલાઓ શિખાવી તથા જ્યારે તે યૌવન અવસ્થા પામ્યો, ત્યારે તેને યુવરાજની પદવીપર સ્થાપન કર્યો ॥ ૮ ॥

तेनो पितारुपी सूर्य अस्त पाम्यो, (मृत्यु पाम्यो) अने नलीजी राणी (कमलिनी) पण मृत्यु पामी;
पछी सामंतो ते अनुसुंदर कुमारनो राज्याभिषेक करवा लाग्या. ॥ ९ ॥ एटलामां त्यां देदीप्यमान कां-
तिवालुं चक्ररत्न उत्पन्न थयुं; अने वाकीना तेर रत्नो पण प्रगट थयां ॥ १० ॥ यक्षोथी अधिष्ठित एवां नवे
निधानो प्रत्यक्ष थयां, तथा देवोथी जेम इंद्र, तेम ते चक्रवर्ती होवाथी राजाओथी पूजावा लाग्यो ॥ ११ ॥
आकाशमां रहेला सूर्य जेम प्रतापथी तेम क्षेमपुरीमांज रहेला ते अनुसुंदर चक्रीए सर्व भूमिमंडलने

गतोऽस्तंतपिताभास्वान्निलीना नलिनी तथा ॥ राज्यान्निषेकं तस्याश्र । सामंताः कर्तुमुद्यताः
॥ ए ॥ तावत्तत्र समुत्पन्नं । चक्ररत्नं ज्वलन्महः ॥ आविर्भूतानि शेषाणि । सङ्त्नानि त्रयोदश
॥ १० ॥ गताः प्रत्यक्तां यक्षा-धिष्ठिता निधयो नव ॥ चक्रवर्तीति स नृपैः । सुरैरिन्द्रवा-
चितः ॥ ११ ॥ क्षेमपुर्यां स्थितैव । सकलं भूमिंमलम् ॥ जितं तेनांबरस्थेन । ज्ञानुनेव
प्रतापतः ॥ १२ ॥ द्वात्रिंशद्भिः सहस्रैश्च । समाद्वादशभूजाम् ॥ कृतो राज्यान्निषेको-
ऽस्य । दिव्यान्नरणशालिनिः ॥ १३ ॥ सहस्राणां चतुःषष्ट्या । रमेऽसौ वरसुब्रुवाम् ॥
अशीतिं पूर्वलक्षाणां । चतुर्न्निरधिकां सुधीः ॥ १४ ॥ गतोऽथ पश्चिमे काले । देशदर्शनका-
म्यया ॥ इष्टासौ दक्षिणावर्तं । प्राप्तः शंखाढ्यं पुरम् ॥ १५ ॥ तत्र चित्तरमोद्यानं । नृपैः
कतिपर्यैर्युतः ॥ ययौ स्वामीव देवानां । देवैरानंदिनंदनम् ॥ १६ ॥

जीत्युः ॥ १२ ॥ दिव्य आभूषणोथी मनोहर एवा बत्रीस हजार राजाओए तेनो बार वर्षोसुधि
राज्याभिषेक कर्णो ॥ १३ ॥ ते अनुसुंदर चक्रीए चोरासी लाख पूर्वो सुधि चोसठ हजार उत्तम
स्त्रीओ साथे क्रीडा करी. ॥ १४ ॥ पोताना आयुष्यना पाछलना भागमां ते चक्री, देशो जोवानी
इच्छाथी, इच्छित अर्थनी प्राप्तिमां दक्षिणावर्त शंख सरखा शंखपुर नामना नगरमां गयो ॥ १५ ॥
देवनो स्वामी इंद्र देवो सहित जेम आनंद आपनारा नंदन वनमां जाय, तेम ते चक्री त्यां केटलाक

રાજાઓ સહિત ચિત્તરમ નામના ઉદ્યાનમાં ગયો. ॥ ૧૬ ॥ હવે તે વિજયમાં હરિપુર નગરીનો પ્રખ્યાત
 एवी भीमरथ नामे राजा हतो, अने तेने सुभद्रा नामे राणी हती. ॥ १७ ॥ तेओने महान उदयवालो
 एवी समंतभद्र नामे पुत्र हतो, अने अति उत्तम तथा अनुकुल बुद्धिवाली महाभद्रा नामे पुत्री हती॥ १८॥
 हवे समंतभद्रे मातपितानी राजा लेइने सुखोपम गुरुनी पासे दीक्षा लीधी; अने चार अगोनो
 जाणकार थयो ॥ १९ ॥ गुरुए योग्यता जाणीने तेने पोतानी पदवी आपी; अने हवे महाभद्रा
 पण कामदेवने (क्रीडा करवाना) वन सरखा यौवनने प्राप्त थइ. ॥ २० ॥ तेणीतुं गंधर्वपुर्णिना राजा

इतो हरिपुरस्वामी । विजये तत्र विश्रुतः ॥ अञ्जुद्धीमरथो राजा । सुभद्रा चास्य वद्वज्रा ॥ १७ ॥
 समंतभद्रस्तनय-स्तयो रासीन्महोदयः ॥ तनया च महाभद्रा-महाभद्रानुकूलधीः ॥ १८ ॥
 पार्श्वे समंतभद्रोऽथ । सुखोपमगुरोर्ब्रतम् ॥ जग्राह पितरौ पृष्ट्वा । द्वादशांगधरोऽन्नवत्
 ॥ १९ ॥ गुरुन्निर्योग्यतां ज्ञात्वा । पदे स्वीये निवेशितः ॥ महाभद्राणि संप्राप्ता । यौवनं
 स्मरकाननम् ॥ २० ॥ गंधर्वपुरनाथिन । परिणीता दिवाकृता ॥ देवादसौ गतोऽस्तं सा ।
 गुरुणा प्रतिबोधिता ॥ २१ ॥ ललौ जगवतीं दीक्षां । जाता चैकादशांगभृता ॥ प्रवर्तिनी
 कृता दक्षा । गीतार्था गुरुन्निस्ततः ॥ २२ ॥ अन्यदा विहरंती सा । पूज्या रत्नपुरं ययौ ॥
 चंडज्योत्स्नेव ताराग्निः । साध्वीभिः परिवारिता ॥ २३ ॥ राजा मगधसेनोऽन्नू-त्तत्र देवी
 सुमंगला ॥ पुरुषेष्टेपिणी जाता । सुता सुललिता तयोः ॥ २४ ॥

દિવાકૃત સાથે લગ્ન કર્યું, પળ કર્મયોગે તે મૃત્યુ પામ્યો; અને મહાભદ્રાને ગુરુ પ્રતિબોધ કર્યો ॥ ૨૧ ॥
 તેથી તેણીએ દીક્ષા લીધી, અને અગ્યાર અંગોને જાળનારી થઈ; પછી ગીતાર્થ તથા ઢાહાપણવાલી એવી
 તે મહાભદ્રાને ગુરુ મહારાજે “પ્રવર્તિની” તરીકે સ્થાપન કરી. ॥ ૨૨ ॥ પૂજ્ય એવી તે મહાભદ્રા, તારા-
 ઓથી જેમ ચાંદની તેમ સાધવીઓથી વીટાઈ થકી એક દહાડો વિહાર કરતી થકી રત્નપુરે ગઈ. ॥ ૨૩ ॥
 તે નગરીમાં મગધસેન નામે રાજા હતો, અને તેને સુમંગલા નામે રાણી હતી; વલી તેઓને “સુલલિતા”

नामै पुत्री हती, के जे पुंरूपोनो द्वेप करती हती ॥ २४ ॥ तेणीना मातपिता ते सुललिता संबंधि
 चिंताथी दग्ध मनवालां थयां हतां; (पण) माननीक एवी महाभद्रा साधवीने त्यां आवेली जाणीने
 मनमां आनंद पाय्या ॥ २५ ॥ हवे ते मातपिता ते कन्याने लेइने तेणीने (महाभद्राने) नमवामांटे डपा-
 थये गया; त्यां महाभद्राए तेओने धर्मलाभ आप्यो, ने देशना आपी ॥ २६ ॥ ते महाभद्रांनुं वचन जोके
 ते सुललिता समजती नहोती, तो पण पूर्वना अभ्यासथी, तेणीना मुख तरफ दृष्टि राखीने ते प्रते
 स्नेहने प्राप्त थइ ॥ २७ ॥ पछी वृद्धि पामेला एवा स्नेहना कल्लोलमा आक्रांत थएल छे चित्त जेणीनुं एवी

अन्नूतां जननीतातौ। तच्चिंतादग्धमानसौ॥ श्रुत्वा मान्यां महाभद्रा-मागतां हृदि नंदितौ॥ २५॥
 गतावादाय तनयां । तां प्रणंतुमुपाश्रये ॥ धर्मलाभस्तया दत्तः । प्रदत्ता धर्मदेशना॥ २६ ॥
 तद्वचोऽबुध्यमानापि । तस्यां स्नेहमुपागता ॥ पूर्वान्यासात्सुललिता । तन्मुखन्यस्तलोचना
 ॥ २७ ॥ प्रवृद्धस्नेहकल्लोला-क्रांतचिन्ताश्च सा ततः ॥ स्थास्याम्येनां विना नाह-मित्यग्निग्र-
 हमग्रहीत् ॥ २८ ॥ अतिकष्टाद्वचस्तस्याः । पितृभ्यां तत्प्रतिश्रुतम् ॥ स्वीकारितं च न
 ग्राह्या । प्रव्रज्याऽस्मदपृष्ठया ॥ २९ ॥ अथ साऽनुमहाभद्रां । विजहार तमोऽग्निदम् ॥ निशे-
 व शशिनो ज्योत्स्ना-मेकनिर्बंधवंधुरा ॥ ३० ॥ कर्मोदयान्न बोधोऽस्यां । जायते च स्फुटः
 परम् ॥ प्रकाशश्च चंडस्य । मेघाब्जादनतो दिवि ॥ ३१ ॥

ते सुललिताए एवो अभिग्रह लीधोके, हुं आ महाभद्रा विना रहीश नहीं ॥ २८ ॥ अतिकष्टे तेणीनुं
 ते वचन मातपिताए अंगीकार कर्युं; अने कष्टुं के, अमोने पृष्ठया विना दीक्षा लेवी नहीं ॥ २९ ॥ हवे
 एक निश्चयथी मनोहर एवी ते सुललिता, अंधकारने भेदनारी (पक्षे-पापोने भेदनारी) एवी चांदनीनी
 पाछल जेम रात्री, तेम महाभद्रानी पाछल विहार करवा लागी ॥ ३० ॥ वादलांओना आच्छादनथी
 आकाशमां जेम चंद्रनो प्रकाश, तेम कर्मोना उदयथी आ सुललिताने प्रकट रीते बोध लागतो नथी ॥ ३१ ॥

हवे एक दहाडो शीलें करीने मनोहर एवी ते महाभद्रा साधवी शंखपुरमां आवीने नंद नामना शोधनी घंघ-
शालामां रहीं ॥ ३२ ॥ त्यां श्रीगर्भ नामे राजा छे, अने तेनी नलीनी नामे राणी छे; ते संतान रहित (वांझणी)
होवाथी, संतान मोठे घणा उपायो करती हती ॥ ३३ ॥ हवे (एक दहाडो) तेणीनी कुक्षिमां (कोडक) पुण्यवान
जीव आवीने उत्पन्न थयो; (तेथी) रात्रि ए सूतां थकां तेणी ए स्वप्नमां जोयुं के, कोडक उत्तम अंगवालो पुरुष
मारा सुख मारफते शरीरमां प्रवेश करीने, तथा पाछो निकलीने क्षणवारमां कोडक पुरुषनी साथे चाल्यो
गयो; पछी आ सघलो वृत्तांत तेणी ए पोताना भर्तारने कह्यो ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ त्यारे तेणे कहुं के, तने (एक) पुत्र

महान्नडा शंखपुरे । समागत्याऽन्यदा स्थिता ॥ नंदस्य श्रेष्ठिनो घंघ-शालायां शिलशालिनी

॥ ३१ ॥ श्रीगर्भस्तत्र राजास्तानलिन्याख्या च तत्प्रिया ॥ उपचारानपत्यां श्रीसाऽनपत्याऽकरो-
द्बहून् ॥ ३३ ॥ उत्पन्नः पुण्यवानजीव । स्तस्याः कुक्षावैकृत ॥ निशि प्रसुप्ता सा स्वप्ने ।
यथा कोऽपि सुविग्रहः ॥ ३४ ॥ प्रविश्य मे मुखेनांगे । निर्गत्य च गतः कृषात् ॥ नरेण
केनचित्सार्धं । नर्त्रे स कथितस्तथा ॥ ३५ ॥ तेनोक्तं ते सुतो भ्रावी । केवलं प्रव्रजिष्यति ॥
शीघ्रं कंचिद्गुरुं प्राप्य । तद्वत्त्वा सा दधौ मुदम् ॥ ३६ ॥ जातस्तृतीयमासेऽस्याः । शुभ्र-
कर्ममनोरथः ॥ संपूरितोऽसौ श्रीगर्भ-राजेनातुलसंपदा ॥ ३७ ॥ असूत सा सुतं पूर्णो काले
रुचिरलक्षणम् ॥ स तुष्टोऽचीकरद्राजा । तस्य जन्म महोत्सवम् ॥ ३८ ॥ गुरुः समंतन्नडाख्यो ।
जातनिर्मलकेवलः ॥ इतः समागतोऽत्रैव । स्थितश्चित्ररमे वने ॥ ३९ ॥

थशे, पण ते तुरत कोडक गुरुने पामीने दीक्षा लेशे ते सांभलीने ते राणी हर्ष धारण करवा लागी ॥ ३६ ॥ त्रीजे
महीने ते नलीनी राणीने शुभ कार्यांनो डोहलो थयो; अने अतुल्य संपदावाला एवा ते श्रीगर्भराजाए (तेणी-
नो) ते डोहलो संपूर्ण कर्यो ॥ ३७ ॥ हवे संपूर्ण समय होत छे ते तेणी ए उत्तम लक्षणोवाला पुत्रने जन्म आप्यो,
त्यारे राजा ए खुशी थइने तेनो जन्ममहोत्सव कर्यो ॥ ३८ ॥ थएल छे निर्मल केवलज्ञान जेने एवा
समंतभद्र नामना आचार्य (पण) अहीज आव्या; अने चित्ररम नामना वनमां रह्या ॥ ३९ ॥

एटलामां महाभद्रा प्रवर्तिनी सुललिताने कल्याविना ते केवलज्ञानीने वांदवा गइ; अने त्यां कोइक प्रसंग ते श्रीगर्भ राजाना पुत्रनी वात नीकली ॥ ४० ॥ (त्यां) ते केवली महाराजे कहुं के, अभ्यास करेल छे बहु प्रकार सत्कर्मानी जेणे एवो आ राजपुत्र घरमां रहेशे नही, पण दीक्षा लेइने शास्त्रोना अर्थीने जाणनारो थशे ॥ ४१ ॥ ते सांभलीने खुशी थएली महाभद्रा पोताना उपाश्रये गइ, हवे (अर्ही) ते राजपुत्रनुं “ पुंडरिक ” एवुं स्पष्ट नाम पाडयुं, अने ते नाम पाडवानो महोत्सव पण कर्यो, वली एटलामां कुतुहलमां तत्पर एवी ते सुललिता पण फरती थकी ते वनमां गइ; अने त्यां थनारछे

इतः सुललिताऽज्ञाता । वेदितुं तं प्रवर्तिनी ॥ गता कथंचित्त्राभृ--द्वार्ता पुत्रस्य भूभुजः ॥ ४० ॥ नक्तं भगवताऽन्यस्त--सत्कर्मा बहुशो ह्ययम् ॥ न स्थास्यति गृहे दीक्षां । लात्वा भ्रात्री श्रुतार्थवित् ॥ ४१ ॥ तदाकर्ण्य महाभद्रा । हृष्टा स्वोप्राश्रये गता ॥ इतश्च राजपुत्रस्य तस्य नाम प्रतिष्ठितम् ॥ ४२ ॥ पुंमरीक इतिस्पष्टं । कृतस्तत्करणोत्सवः ॥ इतश्च सा सुललिता । कतूहलपरायणा ॥ ४३ ॥ विचरंती वने तत्र । गता सूरिं स्म पश्यति ॥ वर्णयंतं गुणान् न भ्रावि--भद्रभूपात्मजन्मनः ॥ ४४ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ भुजेन कर्मणा काल--परिणत्यानुकूलया ॥ अयं हि नृगतौ पुर्यो । जातः श्रेयांसि लप्स्यते ॥ ४५ ॥ अयं हि न्नव्यपुरुषः । सुमतिश्चेति सुंदरम् ॥ सर्वमत्रोचितं योगः । क्षीरे खंमस्य खल्वयम् ॥ ४६ ॥ युग्मम् ॥ तदाकर्ण्य जनास्तुष्टा । दध्यौ सुललिता परम् ॥ भेदोऽयं जनकोदेकः । कथं भ्राविचवेत्यसौ ॥ ४७ ॥

भद्र जेने एवा ते राजपुत्रना गुणोनुं वर्णन करता एवा आचार्य महाराजने तेणीए जोया ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ (आचार्य महाराज तेना गुणोनुं एवी रीते वर्णन करता हता के) शुभकर्म रूपी पुरुषथी तथा अनुकुल एवी कालपरिणतिरूप स्त्रीथी खरेखर आ पुरुष मनुष्यगति रूपी नगरीमां उत्पन्न थयो छे; अने कल्याणने प्राप्त थशे; वली आ भव्य पुरुष छे, अने तेनुं “ सुमति” एवुं नाम पण सुंदरछे, माटे ए सर्व योग्य थयुं छे; अने तेथी खरेखर दूधमां खांडना योगसरखुं छे ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ते सांभली (सभाना) लोको खुशी

થયા; પણ સુલલિતા વિચારવા લાગી કે, આ (રાજ પુત્રના) સંબંધમાં (તેના) પિતા આદિકનો ભેદ કેમ પડ્યો? અને આ ગુરુ મહારાજ ભવિષ્ય કાલની વાતો કેમ જાણે છે? ॥ ૪૭ ॥ એવી રીતની શંકાવાલી તે સુલલિતા એ ઉપાશ્રયે જઈને મહાભદ્રા પ્રવર્તિનીને પૂછ્યું ત્યારે તેણી એ પળ તેણીને સુગ્રથ જાણીને વિસ્તાર સહિત કહેવા માંડ્યું કે ॥ ૪૮ ॥ આ જગતમાં લોકોમાં પ્રહ્યાત એવી “મનુષ્યગતિ” નામે મનોહર નગરી છે તે નગરીની અંદર, સસુદ્રમાં જેમ નદીઓ, તેમ સર્વ નગરીઓ હુબી ગણી છે. ॥ ૪૯ ॥ આ નગરીમાં દેવાલયોના આકારવાલા ઉંચા એવા મેરુ આદિક પર્વતો છે, તથા વિશાલ એવા માનુષોત્તર

इति शंकापरा गत्वा । वसतिं सा प्रवर्तिनीम् ॥ पप्रह साऽतिमुग्धां तां । ज्ञात्वाऽवादीत्सविस्तरम् ॥ ४८ ॥ अस्तीह लोकविख्याता । नृगतिर्नगरी शुभ्रा ॥ मग्नाः सर्वा नगर्योऽस्यां । नृवि सिंघाविवापगाः ॥ ४९ ॥ अस्यां देवकुलाकारा—स्तुंगा मेवादयो नगाः ॥ पर्वतः सर्वतः शालो । विशालो मानुषोत्तरः ॥ ५० ॥ वर्षाचलपरिक्षेपाः । पाटका भरतादयः ॥ विदेहरूपो हृद्वाध्वा । विजयापणपंक्तिभृत् ॥ ५१ ॥ लवणोदधिकालोदौ । महाराज्य पश्चाद्विह ॥ पाटकौधास्त्रयो जंबू—धातकी पुष्करार्धकाः ॥ ५२ ॥ कोऽस्या वर्णयितुं शक्तो । गुणसंभारगौरवम् ॥ महापुरुषरत्नानां । नृशिर्यं नृरितेजसाम् ॥ ५३ ॥ एनां शास्ति नृपः कर्म—परिणामो महाबलः ॥ नीतिमुद्धंययो विश्वं । तृणायानि न मन्यते ॥ ५४ ॥

પર્વતરૂપી ફરતો કોટ છે ॥ ૫૦ ॥ બલી ત્યાં વર્ષાચલોરૂપી ધાહો છે, તથા ભરતક્ષેત્રાદિકરૂપી પાઢાઓ (પોલો) છે, મહાવિદેહ ક્ષેત્રરૂપી બજાર છે, (કે જેમાં) વિજયોરૂપી ઢુકાનો છે. ॥ ૫૧ ॥ લવણ સસુદ્ર તથા કાલોદધિ સસુદ્રરૂપી અહીં રાજમાર્ગો છે; તથા જંબૂદ્વિપ, ધાતકીચંડ, અને પુષ્ક-રાર્ધ દ્વીપ રૂપી ત્રણ પાઢાઓના સમૂહો છે. ॥ ૫૨ ॥ એવી રીતની આ મનુષ્ય ગતિરૂપી નગરીના શુભોના સમૂહના મહિમાને વર્ણવવાને કોણ સમર્થ છે? (કેમકે) અત્યંત તેજસ્વી એવા મહાન પુરુષોરૂપી રત્નોની તે ધાણ છે. ॥ ૫૩ ॥ તે નગરીનું મહાબલવાન એવો કર્મપરિણામ નામે રાજા રાજ્ય કરે છે; કે જે નીતિને

તલંબીને જગતને તૃણસમાન પળ માનતો નથી. ॥ ૫૪ ॥ પ્રિય ક્રીડાવાલો એવો તે હુષ્ટ રાજા હમેશાં પ્રાણીઓને નચાવે છે; અને તેના પ્રતાપથી મર્દિત થएला एवा ते प्राणीओ पण तेने उलंघीने वर्तता नથી ॥ ૫૫ ॥ તે રાજા, નારકી આદિકના રૂપથી નાચતા, વેદનાતુર, તથા રહતા પ્રાણીઓને જોઈને અત્યંત દર્પ પામે છે. ॥ ૫૬ ॥ એટલા તથા વેપાદિકના વિકારવાલા છે આશયો જેમાં एवा नाटकमां जोडेल છે बुद्धि जेणे एवो ते कर्मपरिणाम राजा हुष्ट कार्योमां सज्ज थएला लोकने जोइने मदनमत्त थाय છે. ॥ ૫૭ ॥

સ ચ કેલિપ્રિયો દુષ્ટો । નર્તયત્યંગિનઃ સદા ॥ તેऽપિ તં નાતિવર્તેતે । તત્પ્રતાપપ્રમર્દિતાઃ ॥ ૫૮ ॥
 સ નારકાદિરૂપેણ । નૃત્યતો વેદનાતુરાન્ ॥ કંદતઃ પ્રાણિનો દૃષ્ટ્વા પ્રાપ્નોતિ વિપુલાં મુદમ્ ॥ ૫૯ ॥
 અનાર્થકાર્યસજ્જં ચ । લોકં દૃષ્ટ્વા સમાદ્યતિ ॥ નાટકે દત્તધીશ્વેષ્ટા--વેષાદિવિકૃતાશયે ॥ ૬૦ ॥
 રાગદ્વેષાખ્યમુરજં । કુખાવાસ્ફાલકોન્મદમ્ ॥ સૂત્રધારમહામોહાં ક્રોધમાનાદિગાયકમ્ ॥ ૬૧ ॥
 આનંદિન્નૌગવિસ્તાર । નાંદીમંગલપાઠકમ્ ॥ વિહિતાઽસ્તોકભિલ્લોક--કામનામવિદૂષકમ્
 ॥ ૬૨ ॥ વર્ણકૈશ્વિત્રલેશ્યાન્નિ--વિલસત્પાત્રમંદલમ્ ॥ યોન્યાખ્યપ્રવિશત્પાત્ર--નેપથ્યવ્યવ-
 ધાયકમ્ ॥ ૬૩ ॥ દીનતાકિંકણીક્રવાણૈઃ । કુસંજ્ઞાકાંસિકાસ્વનૈઃ ॥ ડગલૈઃ શઠતાતાલૈ ।
 રંગરાગૈશ્ચ મત્સરૈઃ ॥ ૬૪ ॥ દુષ્ટધ્યાનૈરન્નિનયૈ-ર્ન્નમિત્તિસ્તત્ત્વવિપ્લવૈઃ ॥ સ્ફુટૈર્ધર્ષોક્તિવિક્ષેપૈ-
 ર્થશાન્નૂતાર્થનિન્દ્વૈઃ ॥ ૬૫ ॥ મંદપૈશ્વિત્તસંકોચૈઃ--નલોઽર્ચૈર્વિવિધાશ્રવૈઃ ॥ લોકાકાશોદરે રંગ-
 સ્થાને વિહિતવિસ્મયમ્ ॥ ૬૬ ॥ પુદ્ગલસ્કંધસંબંધ-શેષોપસ્કરસંચયમ્ ॥ કારયન્નાટકં
 લોકાન્ ॥ લીલામનુબ્રવત્યસૌ ॥ ૬૭ ॥ સપન્નિઃ કુલકમ્ ॥

રાગ દ્વેષરૂપી હોલવાલા, લોહી ભાવના રૂપી (વગાડવાની) ડાંડીથી મદયુક્ત થएला, महा मोहरूपी सूत्रधारवाला, ક્રોધ, માન આદિકરૂપી ગવૈઆઓવાલા, આનંદકારક ભોગોના વિસ્તારરૂપી નાંદી અને મંગલ પાઠકવાલા, કરેલ છે ઘણી (મશ્કરીઓરૂપ) હાવ ભાવ જેણે एवा कामदेव नामना विदूषक वाला, जुदी जुदी लेश्याओ रूपी वेषोधी विलास करतां છે પાત્રમંડલો જેમાં, યોનિ નામના, પાત્રોને

प्रवेश करवाना द्वाररूपी पडदाना व्यवधानवाला, दीनता रूपी दुधरीओना शब्दोधी, खोटी संज्ञारूपी कांसीआना शब्दोधी, लुच्चाइ रूपी मोटा तालोधी, मत्सर रूपी रंगरागोधी, दुष्ट ध्यानोरूपी अभिनयोधी, तत्वोना नाशरूपी फुदडीओधी, यथार्थ अर्थोना नाशरूपी प्रगट कटाक्षोधी, चित्तनी संकोचता रूपी मंडपोधी, तथा विविध प्रकारना आश्रावोरूपी चंदरवाओधी लोकाकाशरूपी रंगमंडपमां करेल छे आश्रय जेणे एवा, तथा पुद्गलोना समूहना संबंधरूपी बाकीना सरसामानवाला एवी रीतना नाटकने लोकोपासे करावतो थको आ कर्मपरिणाम राजा क्रीडाने अनुभवे छे ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥

तस्यासीद्रूपतैः काल-परिणत्यन्निधा प्रिया ॥ स्वाहा स्वाहाऽनुजो यद्-न्नियत्याद्यतिशायिनी ॥ ६५ ॥ प्रष्टव्या विषमे कार्ये । चित्तवृत्तिरिवास्य सा ॥ पार्वतीव महेशस्य । वपुरर्धमधिष्ठिता ॥ ६६ ॥ सस्पृहं मंत्रयत्येषा । पुरतो त्रुर्तुरुन्मदा ॥ योनिं जवनिकां त्यक्त्वा । पात्रैर्निर्गम्यतामितः ॥ ६७ ॥ गृह्यतां स्तन्यमंबायाः । संहृत्य रुदितक्रियाम् ॥ लुब्धतां च पुनर्धृड्यां । शिक्तयतां पदचंक्रमः ॥ ६८ ॥ विण्मूत्रैर्भूयतां भूयो । मलिनैर्बालचापले ॥ पथ्यतां पटु कौमारे । तारुण्ये नुज्यतां वधूः ॥ ६९ ॥ वलीपलितबीजसै । वर्धिके भूयतां पुनः ॥ पुनः प्रविश्यतां योनौ । पुनर्निर्गम्यतामितः ॥ ७० ॥ इत्येवं मंत्रयित्वा सा । ऽन्तवारविमंबनाम् ॥ करोति लोकपात्राणां । स्वप्नीष्टार्थविधायिनी ॥ ७१ ॥ पंचजिः कुलकम् ॥

॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ते राजाने अग्निने जेम स्वाहा तेम नियति आदिकना अतिशयवाली कालपरिणति नामनी राणी हती. ॥ ६५ ॥ विषम कार्यमां पूछवालायक एवी ते स्त्री, महादेवनी जेम पार्वती, तेम अर्ध शरीरने अधिष्ठित थएली तेनी ते चित्तवृत्ति सरखी हती. ॥ ६६ ॥ ते मदोन्मत्त राणी स्पृहा सहित भर्तोरनी समीप एवो हुकम करे छे के, योनिरूपी पडदाने तजीने पात्रोए बहार आवबुं रडतांछांना रहीने माताबुं स्तनपान ग्रहण करबुं; वली धूलमां लोटबुं, पगे चालतां शिखबुं, बालचापत्यमां विष्टा अने सुत्रोधी वारंवार मलीन थबुं, कुमारावस्थामां भणबुं तरुणावस्थामां स्त्रीओ भोगववी, फरीने कर-

વલી તથા શ્વેતચાલોથી ઘટપળમાં નિંદનીય થવું, વલી ફરીને યોનિમાં જવું, અને પાછું ફરીને ત્યાંથી નિકળવું; એમ હુકમ કરીને પોતાનું ઇચ્છિત કરનારી એવી તે રાણી લોકોરૂપી પાત્રોને અનંતવાર વિદે-
 તના પમાટે છે. ॥ ૬૭ ॥ ૬૮ ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥ ૭૧ ॥ એવી રીતે તેઓ બહે સ્ત્રીભરતારના સુખેં દિવસો જાયછે; એક દહાડો રાણીએ રાજાને શુભરીતે કહું કે ॥ ૭૨ ॥ હે સ્વામી ! હું (એક) પુત્રની ઇચ્છા કરું છું; બાકી તો મને સંપૂર્ણછે; ત્યારે તેને કહું કે, આપણા બહેના એક અભિપ્રાયથી તે કાર્ય સિદ્ધ થયુંજછે. ॥ ૭૩ ॥ એવી રીતની ભર્તારની વાણીથી તે રાણી खुशी થઈ, હવે એક દહાડો તેણીએ સ્વપ્નમાં મુલ્કમાં પ્રવેશ કરેલા

તયોઃ પ્રયાંતિ દંપત્યો--ર્વાસરાઃ સ્નેહનિર્નરાઃ ॥ દેવી પ્રોવાચ રાજાન--મન્યદા રહસિ સ્થિતમ્
 ॥ ૭૪ ॥ રહે પુત્રસુખં સ્વામિ--ન્નન્યૂનમપરં તુ મે ॥ સ પ્રાહ સિદ્ધમેવેદ--માવયોરાશયૈક્યતઃ
 ॥ ૭૫ ॥ પ્રીતા ત્રતૃગિરા દેવી । સ્વપ્ને પ્રેક્ષત સાન્યદા ॥ મુલ્કે પ્રવિષ્ઠો જઠરા । ન્નિર્ગતઃ સુંદરા-
 કૃતિઃ ॥ ૭૬ ॥ કેનાપિ સુહૃદાનીત । રિતિહર્ષવિષાદન્નાકૂ ॥ સંધ્યેવાર્કતમોમિશ્રા । તં સ્વપ્નં
 પ્રાહ મૂમુજે ॥ ૭૭ ॥ સ પ્રાહ તે સુતઃ શ્રેષ્ઠો । ત્રાવી સ્થાતા તુ નો ચિરમ્ ॥ ધર્માચાર્યવચો
 બુદ્ધઃ । સ્વીયાર્થં સાધયિष્યતિ ॥ ૭૮ ॥ પુત્રોઽથ સુપુત્રે પૂર્ણ--શુભદોહદયા તયા ॥ પિત્રાઽસ્ય
 મન્યદત્યાલ્યા । કૃતા સ્વપ્નાનુસારતઃ ॥ ૭૯ ॥ માત્રા સુમતિરિત્યન્યા । કૃતા સા દોહાદાશ્રયાત્ ॥
 યોગોઽયં દક્ષિણાવર્ત--શંખેઽન્નહૃદ્ધસન્નિન્નઃ ॥ ૮૦ ॥

અને જઠરથી નિકલેલા સુંદર આકૃતિવાલા (પુરુષને) જોયો ॥ ૭૪ ॥ અને તેને કોઈક મિત્ર લેઈ ગયો,
 એવી રીતના હર્ષ અને શોકને ભજતી થકી તે, સૂર્ય અને અંધકારથી મિશ્રિત થઈ સંધ્યાની પેઠે થઈ,
 (પછી) તે સ્વપ્ન તેણીએ ભર્તારને કહું ॥ ૭૫ ॥ ત્યારે તેણે કહું કે, તને ઉત્તમ પુત્ર થશે, પણ તે ઘણો
 વચ્ચત (ધરમાં) નહીં રહેતાં ધર્માચાર્યના વચનથી પ્રતિબોધ પામીને આત્માર્થ સાધશે ॥ ૭૬ ॥
 પૂર્ણ થયેલા શુભ ડોહલાવાલી તે રાણીએ હવે પુત્રને જન્મ આપ્યો, પિતાએ સ્વપ્નને અનુસારે તેનું
 “ મન્ય ” એવું નામ પાડ્યું ॥ ૭૭ ॥ માતાએ દોહલાને અનુસારે તેનું “ સુમતિ ” એવું બીજું નામ પાડ્યું

अने ते योग दक्षिणावर्त शंखप्रते दूध सरखो थयो ॥ ७८ ॥ हवे (महाभद्रा सुललिताने कहे छेके) हे भद्रे ! तेओनो आ " पुंडरीक " नामनो पुत्र वर्णवाय छे, केमके ते राजा राणी तत्वथी जगतना माता-पिता छे ॥ ७९ ॥ हवे भावार्थने नहीं जाणती एवी सुललिता फरीने कहेवा लामीके, बीज विनाना तथा बंध्या एवा तेओ बन्नेने पुत्र शीरीते थयो ? ॥ ८० ॥ त्यारे महाभद्रा प्रवर्तिनीए कहुं के, हे सुग्धे ! तुं तत्वथी अजाणी छे, माटे परमार्थ सांभल ? ॥ ८१ ॥ आ बन्ने तत्वथी तो अनंत संतानवालाओ

भेइ स पुंनिकोऽयं । वर्ण्यते तनयोऽनयोः ॥ देवीदेवाविमौ विश्व-जनकौ तत्वतो यतः ॥ ७९ ॥
अथाग्रहीतज्ञावार्था । जगौ सुललिता पुनः ॥ अनयोस्तनयो जातः । कथं निर्वाजबंध्य-
योः ॥ ८० ॥ ततः प्रवर्तिनी प्रज्ञा-विशाला प्राह तामिदम् ॥ सुग्धे तत्वाऽनभिज्ञाऽसि ।
परमार्थमतः शृणु ॥ ८१ ॥ इमौ हि तत्वतोऽनन्ता-ऽपत्यावप्यनपत्यकौ ॥ ख्यापितावविवेका-
दि-दृग्दोषाशं किमंत्रिभिः ॥ ८२ ॥ इदानीं तत्कथं ताभ्यां । पुत्रजन्म प्रकाशितम् ॥ सुग्धां
तामिति पृच्छतीं । पुनराह प्रवर्तिनी ॥ ८३ ॥ अस्योमेवास्ति पुर्यो मे । धर्माचार्यः सदागमः ॥
रहस्यमनयोः सर्वे । स जानाति महाशयः ॥ ८४ ॥ स चान्यदा मया पृष्ठो । हृष्यन् हर्षस्य
कारणम् ॥ निर्वधे प्रेरितः प्राहः । श्रुणु भेइ कुतूहलम् ॥ ८५ ॥ विद्वत्तो नृपतिः काल-प-
रिणत्या रहःस्थया ॥ काल्यतामावयोर्वंध्या-बीजत्वन्नवदुर्यशः ॥ ८६ ॥

छे, छतां अविवेकादिक दृष्टिदोषनी शंकावाला मंत्रिओए तेमने संतान रहित जणावेला छे ॥ ८२ ॥
त्यारे हमणां तेओए पुत्रजन्म केम प्रकाशयो ? एम पूछती एवी ते सुग्धाने फरीने प्रवर्तिनी कहेवा
लागी के ॥ ८३ ॥ आज नगरमां सदागम नामे मारा धर्माचार्य छे ते महाशय तेमनुं सर्व रहस्य जाने छे ॥ ८४ ॥
हर्षित थता एवा तेने में एक दहाडो हर्षनुं कारण पूछयाथी तेणे कहुं के, हे भद्रे ! तुं कुतुहल सांभल ?
॥ ८५ ॥ कालपरिणती राणीए गुप्तरती राजाने विनंति करीके, आपणो बंध्यपणानो अपजश तमो

दूर करो ! ॥८३॥ केमके जूटो अपवाद पण महिमानो नाश करे, केमके, चंद्रने कलंकी जाणीने (तेना) पिताए पण कदाही मेल्यो छे ॥ ८५॥ जे अविवेकादिक मंत्रीओए आपणां संतानोने परना जणाव्या छे, तेग्रानी आ कार्यमां सलाह लेवी योग्य नथी ॥ ८८ ॥ राणीनुं ते बचन हितकारी होवार्थी, राजाए स्वीकार्य, अने सर्व लोकानी समक्ष पुत्रजन्म प्रकाशित कर्यो ॥ ८९ ॥ ते आ भव्यपुरुष मने बहालो छे, माटे हे बुद्धिवति ! हुं खुशी थडं छुं त्यारे में कहुं के, हे पूज्य ! आपनो ते हर्ष योग्यछे ॥९०॥

अलीकोऽप्यपवादो हि । महिमानं कथं नयेत् ॥ कलंकीति श्रुतश्चंद्र-स्तातेनापि बहिःकृतः ॥ ८७ ॥ अपत्यान्यात्मनीनानि । परेषां ख्यापितानि यैः ॥ प्रष्टुमर्हति तेऽत्रार्थे । नाऽविवेकादिमंत्रिणः ॥ ८८ ॥ प्रतिश्रुतमिदं देव्या । वचो राज्ञा यतो हितम् ॥ समक्षं सर्वलोकानां । पुत्रजन्म प्रकाशितम् ॥ ८९ ॥ सोऽयं नव्यो ममाप्नीष्ट । इतिहृष्यामि धीमति ॥ मयोक्तं युज्यते पूज्याः । स्याने हर्षोऽयमेष वः ॥ ९० ॥ अतःसुललिते पात्रं । पुंमरीकोऽयमुत्तमम् ॥ पुत्रः प्रकाशितो देवी-देवयोरनुकूलयोः ॥ ९१ ॥ गुणैरनन्यसामान्यै । दृष्टहेत्वतिवर्तिनी ॥ सृष्टिर्निगद्यते पुण्या । दृष्टस्य हि महात्मन्निः ॥ ९२ ॥ जगौ सुललिता पूज्ये । संशयः प्रथमो हतः ॥ त्वया समर्थयत्या मे । गुरूक्तमर्थपद्वतिम् ॥ ९३ ॥ एषवेति कथं वार्ता । नविष्यत्काल्नाविनीम् ॥ इत्येनमर्हसि भेनुं । द्वितीयमपि संशयम् ॥ ९४ ॥ अथ प्राह महान्नज्ञ । नृदेवो वीक्षितस्त्वया ॥ सोऽयं सदागमो नाम । पुरुषो धर्मदेशकः ॥ ९५ ॥

आधी करीने हे सुललिता ! अनुकूल राजा राणीनो प्रसिद्ध पुत्र आ पुंडरीक उत्तम पात्र छे ॥ ९१ ॥ अलौकिक गुणोधी दीठेला हेतुधी अतिवर्तिनी एवी महात्माओधी देखाएला प्राणीनी सृष्टि पवित्र कहवाय छे ॥ ९२ ॥ हवे सुललिताए कहुं के, हे पूज्ये ! गुरुए कहेला अर्थने समर्थन करती एवी ते मारी पेहेलो संशय तो टाल्यो ॥ ९३ ॥ ते सदागम भविष्य कालनी बात केम जाणे छे ? एवा भारा धीजा संशयने पण तारे छेदेवो जोइए ॥ ९४ ॥ त्यारे महाभद्राए कहुं के, हे भद्रे ! जेने ते जोयो छे,

તે સદાગમ નામે ધર્મોપદેશક પુરુષ છે ॥ ૯૬ ॥ તે જગતના પદાર્થોને હાથમાં રહેલા આમલાંની પેઠે જાણે છે, અને પરનુ કાર્ય કહેવાનું તેને વ્યસન છે. ॥ ૯૬ ॥ અભિનિબોધાદિકર્ત્રીજા પણ તેવાજ ચાર પુરુષો અહીં છે; પણ તેઓ પરને બોધવામાં સમર્થ નથી ॥ ૯૭ ॥ પછી તે મુઘ્ય સુલલિતાએ કહ્યું કે, આ રાજપુત્ર સદાગમને કેમ વહાલો છે? ત્યારે પ્રવર્તિની કહેવા લાગી કે ॥૯૮ ॥ હેમંદ્રે ! સ્વભાવથી તે પરોપકારમાં તત્પર છે; કેમકે, કુવલયના ઉછાસમાં ચંદ્ર શું કારણની અપેક્ષા રાખે છે? ॥ ૯૯ ॥ પાપિષ્ઠ

કરામલકવદ્દેતિ । પદાર્થાન્ જગતામયમ્ ॥ પરેષામર્થકથને । વ્યસનં ચાસ્ય જુંન્નતે ॥૯૬॥
અન્યેऽપ્યન્નિનિબોધાદ્યા । શ્વત્વારઃ પુરુષાદ્દહ ॥ તાદૃશાઃ સંતિ ન પરં । સમર્થાઃ પરબોધને
॥ ૯૭ ॥ તતઃસુલલિતા મુઘ્યા । પ્રાહ્ કિં રાજદારકઃ ॥ અસૌ સદાગમસ્યેષ્ઠઃ । પ્રત્યુવાચ
પ્રવર્તિની ॥ ૯૮ ॥ મંદ્રે પરોપકારૈક-પ્રવણઃપ્રકૃતેરયમ્ ॥ ઇંદુઃકુવલયોદ્ધ્વાસે । કિં
કારણમેપેક્તે ॥ ૯૯ ॥ પાપિષ્ઠાસ્ત્વસ્ય વચને । ન વર્તેતે દ્વિષંત્યમુમ્ ॥ હસંતિ કેઽપિ
દુઃશલ્યા । દુપેક્તે ચ કેચન ॥ ૧૦૦ ॥ તદુક્તકરણાઽશક્તિં । બ્રાષંતે કેચિદાત્મનઃ ॥ પ્રતા-
રકોઽપમિત્યેનં । શંકંતે કેઽપિ દુર્ધિયઃ ॥ ૧૦૧ ॥ આદોવેવ ન બુદ્ધ્યંતે । તદ્વચઃકેઽપિ વાલિ-
શાઃ ॥ શ્રદ્ધથ્યેવ નો કેચિ-ત્કેઽપિ તત્ર શ્લઘાદરાઃ ॥ ૧૦૨ ॥ અયોગ્યત્વાદતસ્તેષાં । ગાઢો-
દ્ધિમ્નઃ સદાગમઃ ॥ નોપકારાય ઘૂકાનાં । તિગ્માંશુરિવ જાયતે ॥ ૧૦૩ ॥

પ્રાણીઓ તેના વચનમાં પ્રવર્તતા નથી, પણ તેનો દ્રેષ કરે છે, તથા કેટલાકો દુષ્ટાચરણથી તેની હાંસી કરે છે, અને કેટલાકો તેની ઉપેક્ષા કરે છે ॥ ૧૦૦ ॥ કેટલાકો તેમનું કહેલું કરવાને પોતાની અશક્તિ જણાવે છે, તથા કોઈક દુર્બુદ્ધિઓ એવી શંકા કરે છેકે, આ ઠગારા છે. ॥ ૧૦૧ ॥ કેટલાક મૂર્ખો તો પ્રથમથીજ તેનું વચન જાણી શકતા નથી, કેટલાકો તેની શ્રદ્ધા કરતા નથી, અને કેટલાકો તેમાં થોડા આદરવાલા થાય છે. ॥ ૧૦૨ ॥ તેથી તેઓના અયોગ્યપણાથી સદાગમ બહુ લેદયુક્ત થયેલા છે

પ્રતે તેથી ધૂમડો પ્રતે જેમ સૂર્ય, તેમ તેઓપ્રતે તે ઉપકારી થતા નથી ॥ ૧૦૩ ॥ આતો બલી ભવ્ય પુરુષ અને વલી સુમતિ તેથી પોતાના જ્ઞાનથી તેનું પાત્રપણું જાળીને તેનાપર સદાગમ તુષ્ટમાન થયેલા છે ॥ ૧૦૪ ॥ ફરીને મુલલિતાનું કહું કે, જ્યારે તે સદાગમ પાપિષ્ઠ લોકોને બલાત્કારે (પણ) બોધ નથી કરી શકતા, ત્યારે તેની શક્તિ તે શું કામની ? ॥ ૧૦૫ ॥ ત્યારે મહાભદ્રાનું કહું કે, જે કર્મપરિણામ રાજા હંદ્રોથી દુર્જય છે, તેને હંકારથી નસાડીને, તથા તેના મસ્તકપર પગ મેલીને તે સદાગમ અનંતાઓને સુકાંબે છે;

અર્થ તુ મન્યપુરુષ : । સુમતિશ્ચેતિપાત્રતામ્ ॥ જ્ઞાત્વા સ્વજ્ઞાનસંક્રાંતે ! રત્ર તુષ્ટ : સદાગમ : ॥ ૧૦૪ ॥ પુન : સુલલિતા પ્રાહ । કાનુ શક્તિ : સદાગમે ॥ ન બોધયતિ પાપિષ્ઠાન્ । યદિ-લોકાન્ પ્રસહ્ય સ : ॥ ૧૦૫ ॥ જગાવથ મહાન્નજા । સુરૈરપિ દુર્જય : ॥ ય : કર્મપરિણામોઽયં । તં હંકારેણ નાશયન્ ॥ ૧૦૬ ॥ પાદૌ પ્રદાપ્ય તન્મૌલા-વનંતાન્ મોચયત્યયમ્ ॥ પ્રવર્તેતે પરં તસ્ય । કુપાત્રેષ્વવધીરણા ॥ ૧૦૭ ॥ યુગમમ્ ॥ નપેક્ષિતાશ્ચેતેઽનેન । કદર્શ્યેતેઽત્ર કર્મણા ॥ યે ત્વન્ન પ્રત્તિમંતોઽપિ । કુર્વેતે વિકલક્રિયામ્ ॥ ૧૦૮ ॥ કુર્વેતે પ્રત્તિમાન્ત્રં વા । નામ વા લાંતિ કેવલમ્ ॥ સન્માર્ગે પક્ષપાતં વા । દ્વધત્યસ્યાનુરાગતામ્ ॥ ૧૦૯ ॥ એતન્નામાઽપ્યજાનાના : । પ્રકૃત્યા ન્નજ્ઞકાશ્ચ યે ॥ સર્વેઽપિ તે હ્યન્નિપ્રેતા : । સદાગમમહાત્મન : ॥ ૧૧૦ ॥ તાન્ કર્મપરિણા-મસ્ત-ન્ન બાઢં બાધિતું ક્ષમ : ॥ કિંતુ દત્તે શ્રિયસ્તાસ્તા : । સદાગમવંશંવદ : ॥ ૧૧૧ ॥

પણ કુપાત્રો પ્રતે તેની ઉપેક્ષા છે ॥ ૧૦૬ ॥ ૧૦૭ ॥ અને જેઓ તેનાથી ઉપેક્ષિત થયેલા છે, તેઓ અહીં કર્મથી કદર્શના પામે છે, અને જેઓ તેમાં ભક્તિવંત છે, અને વિકલ ક્રિયા કરે છે, અથવા તેની ભક્તિમાત્ર કરે છે, અથવા તેનું નામ માત્ર લે છે, અથવા સદ્યાર્ગમાં પક્ષપાત કરે છે, અથવા તેનો અનુ-રાગ કરે છે, અથવા તેનું નામ પણ નહીં જાણતાં સ્વભાવથી જેઓ ભદ્રક છે, તેઓ સઘલા સદાગમને વહાલા ધાય છે. ॥ ૧૦૮ ॥ ૧૦૯ ॥ ૧૧૦ ॥ બલી તેઓને કર્મપરિણામ રાજા અત્યંત બાધા કરવાને

સમર્થ થતો નથી, પળ લલટો સદાગમને વશ થઈને તેને શોભાઓ આપે છે ॥ ૧૧૧ ॥ તેથી હે ભદ્રે ! તેનું માહાત્મ્ય વર્ણવવાને કોઈ પણ સમર્થ નથી, તે દોષોરૂપી વૃક્ષોને કુહાડા તુલ્ય, તથા ગુણોરૂપી વનને મેઘતુલ્ય છે. ॥ ૧૧૨ ॥ હવે સુઘ એવી સુલલિતા સંદેહ રૂપી સમુદ્રમાં ડુબી; કેમકે તે સદાગમમાં આટલો બધો ગુણ સમૂહ ક્યાંથી હોય ? આ તો પરિચયથી સ્તુતિ લાગે છે ॥ ૧૧૩ ॥ પછી તે મહાભદ્રાને કહેવા લાગી કે, હું તો લેખેર સંશયમાં છું; માટે તારે મારા ઉદ્ધાર માટે સદાગમને દેખાડવા ॥ ૧૧૪ ॥

નદે તન્નાસ્ય માહાત્મ્યં । કોઽપિ વર્ણયિતું ક્લમઃ ॥ કુઠારો દોષવૃક્ષાણા-મસૌ ગુણવનાંબુદઃ ॥ ૧૧૨ ॥ અથ મમ્મા સુલલિતા । મુઘા સંદેહવારિધૌ ॥ કૈવતાવાન્ ગુણસંદોહઃ । સ્તુતિઃ પરિચયાદિયમ્ ॥ ૧૧૩ ॥ આહ પ્રજ્ઞાવિશાલાં સા । નૂનં મમ્માઽસ્મિ સંશયે ॥ તત્ત્વથાઽસૌ મહુધૃત્યૈ । દર્શનીયઃ સદાગમઃ ॥ ૧૧૪ ॥ સામ્રાહ સુંદરંહ્યે તદ્-દૃષ્ટવ્યઃ સેવ્ય એવ સઃ ॥ ગતે દે અપિ તન્મૂલં । દૃષ્ટશ્વાસૌ મહાશયઃ ॥ ૧૧૫ ॥ શુષ્કસ્તદર્શનોદેવ । તસ્યાઃ સંદેહકર્દમઃ ॥ દિનાનિ યાંત્યથ તયો । લીલયા તસ્ય સેવયા ॥ ૧૧૬ ॥ અથાનેન મહાન્નજા । પ્રોક્તા વિહરતાન્યદા ॥ ક્વીણજંઘાબલાસિ ત્વં । તત્તિષ્ઠાન્નૈવ ધીમતિ ॥ ૧૧૭ ॥ કર્તવ્યો નૃપપુત્રોઽસા । વાવાલ્યાત્ સ્નેહ-નિર્નરઃ ॥ ત્વયિ સંજાતવિશ્રંભઃ । પ્રયાતિ મમ વશ્યતામ્ ॥ ૧૧૮ ॥ પ્રજ્ઞાવિશાલયા તસ્ય । તત્પ્રપન્નં વચસ્તયા ॥ આવર્જ્યજનનીચિત્તં । લાલિતો રાજવાલકઃ ॥ ૧૧૯ ॥

મહાભદ્રાએ કહ્યું કે, એ સુંદર છે; તેને જોવાજ જોઈએ; પછી તેઓ વહે ત્યાં ગઈ; અને તે સદાગમને જોયા ॥ ૧૧૫ ॥ તેના દર્શનથીજ તેણીનો સંદેહરૂપી કાદવ સુકાઈ ગયો; અને તેની સેવાથી લીલાએ કરીને હવે તેઓના દિવસો જાય છે ॥ ૧૧૬ ॥ હવે વિહાર કરતા એવા સદાગમે એક દિવસ મહાભદ્રાને કહ્યું કે, તું હવે નિર્બલ થઈ છે, માટે અહીંજ રહે ? ॥ ૧૧૭ ॥ તારે આ રાજપુત્રને બાલપણાથીજ સ્નેહી કરવો અને તારાપ્રત્ને વિશ્વાસી થવાથી તે મને વશ થશે ॥ ૧૧૮ ॥ મહાભદ્રાએ તે વચન સ્વીકાર્યું; પછી તેની

माताना मनन यश करिने त राजबालकनु तेणीए लालन करु ॥ ११९ ॥ अनुक्रमें वृद्धि पामता एवा-
तण, तेणी प्रते उत्कृष्ट स्नेह धारण कर्यो; हवे ते सदागम आचार्य करिने त्यां आव्यातेनी पास ते महा-
भद्रा ते राजकुमारने लेह गह ॥ १२० ॥ ते राजकुमार सदागमने जोइने अत्यंत हर्षित थयो; तथा
निष्पापी एवा तेणे तेमनी वाणी सांभलीने मनमां चितवुं के, ॥ १२१ ॥ ज्यां आ सदागम वसेछे, ते
आ नगरीने धन्यछे; हवे जो ते मने भणावे तो तेमनी पास हूं शाखाभ्यास करूं ॥ १२२ ॥ पोतानी

क्रमेण वर्द्धमानोऽसौ । तस्यां स्नेहं परं दधौ ॥ पुनःसूरिरिथायात । स्तत्पार्श्वे तं निनाय सा
॥ १२० ॥ स तं सदागमं वीक्ष्य । परं हर्षमुपागतः ॥ श्रुत्वास्तपोपस्तद्वाचं । चिंतयामास
चेतसि ॥ १२१ ॥ धन्येयं नगरी यस्यां । वसत्येष सदागमः ॥ स्याद्यद्यमुपाध्यायः । पठा-
म्यस्यांतिके श्रुतम् ॥ १२२ ॥ अयं प्रज्ञाविशालाया । भ्रावस्तेन निवेदितः ॥ आपृण्य
पितरौ साध । तं तद्विष्यमचीकरत् ॥ १२३ ॥ ततोदिने दिने याति । सह प्रज्ञाविशालयां ॥
पार्श्वे सदागममस्पर्धं । जिज्ञासुः स महाशयः ॥ १२४ ॥ अन्यदा भव्यपुरुषः । पुंमरीकः
सदागमम् ॥ महान्नश्च मुदा प्रज्ञा-विशालाच निषेवते ॥ १२५ ॥ स्थिताऽगृहीतसंकेता ।
श्रोतुं सुललिता गिरम् ॥ ददत्याचार्यवर्यश्च । देशनां क्लेशनाशिनीम् ॥ १२६ ॥ अत्रांतरे श्रुत-
श्चक्रि-बलकोलाहलो महान् ॥ जाता चोत्कर्षिता पर्ष-द्विस्मितं जनमानसम् ॥ १२७ ॥

आ मरजी तेणे महाभद्रने जणावी; पछी तेणीए तेना मातापितानी आज्ञा लेइने तेने सदागमनो
शिष्य कर्यो. ॥ १२३ ॥ पछी हमेशां ते अर्थनो जिज्ञासु थइने महाभद्रानी साथे सदागम पास जवा
लाग्यो ॥ १२४ ॥ हवे एक दहाडो भव्य पुरुष पुंडरीक अने महाभद्रा हर्षथी सदागमने सेवे छे. ॥ १२५ ॥
भोली सुललिता वाणी सांभलवाने बेठी, अने आचार्य महाराज क्लेशोने नाश करनारी देशना दीए
छे. ॥ १२६ ॥ एटलामां चक्रिना सैन्यनो मोटो कोलाहल संभलाणो; अने तेथी पर्षदाना कर्णो चमक्या;

અને માણસોનું મન વિસ્મિત થયું ॥ ૧૨૭ ॥ પછી સુલલિતાએ મહાભદ્રાને કહ્યું કે, આ શું છે? ત્યારે તે-
નીએ કહ્યું કે, હું જાણતી નથી, પણ સદાગમ મહારાજ જાણે છે ॥ ૧૨૮ ॥ હવે વિચક્ષણ એવા સદાગમ મહા-
રાજ સુલલિતા અને પુંડરીકને બોધ થવા માટે નીચે પ્રમાણે રૂપક ગૂઢાર્થ કહેવા લાગ્યા ॥ ૧૨૯ ॥
હે મહાભદ્રે! તેને સ્વપ્ન નથી? કે, આ મનુષ્ય ગતિ નામે પ્રણ્યાત નગરી છે, તેમાં આ મહાવિદેહ રૂપી
વિસ્તારવાલી બજાર છે. ॥ ૧૩૦ ॥ અહીં સંસારિજીવ નામના ચોરને કૂર આશયોવાલા કોટવાલોએ

તતઃસુલલિતા પ્રાહ । મહાન્નદ્રાં કિમિત્યદઃ ॥ સ્વા પ્રાહ નાસ્મિ જાનામિ । જાનાતિ જ્ઞગવાન્
પરમ્ ॥ ૧૨૯ ॥ અથ પ્રત્નુઃ સુલલિતા-પુંમરીકાવબુદ્ધ્યે ॥ ઇમં રૂપકગૂઢાર્થ-માચચક્રે વિચ-
ક્ષણઃ ॥ ૧૨૯ ॥ મહાન્નદ્રે ન જાનીષે । શ્યાતેયં નૃગતિઃ પુરી ॥ મહાવિદેહરૂપોઽયં । હૃદ્યમાર્ગશ્ચ
વિસ્તૃતઃ ॥ ૧૩૦ ॥ ચૌરઃ સંસારિજીવોઽત્ર । સલોપ્ત્રો દાંમપાશિકૈઃ ॥ રાદ્દે કૂરાશયૈઃ કર્મ-
પરિણામાય દર્શિતઃ ॥ ૧૩૧ ॥ તેન વધ્યતયાદ્વિતઃ । પૃષ્ઠા ધાર્યો ચ બાંધવાન્ ॥ મહાકોલા-
હલૈઃસોઽયં । વેષ્ટિતો રાજપૂરુષૈઃ ॥ ૧૩૨ ॥ બહિઃપુર્યો વિનિઃસાર્ય । હૃદ્યમાર્ગસ્ય મધ્યતઃ ॥
નીત્વા વધ્યસ્થલે પાપિ-પંજરે મારયિષ્યતે ॥ ૧૩૩ ॥ શ્રૂયતે કર્ણનિર્ધાતી । સોઽયં કોલા-
હલો મહાન્ ॥ પ્રાપ્તા સુલલિતાશ્ચર્યં । તદ્ભુત્વાહ પ્રવર્તિનીમ્ ॥ ૧૩૪ ॥ નૃગતિર્નગરી નેયં । નનુ
શંખપુરં હ્યદઃ ॥ વનં ચિત્તરમં ચેદં । હૃદ્યમાર્ગો ન વિસ્તૃતઃ ॥ ૧૩૫ ॥

સુદામાલ સહિત કર્મપરિણામ નામના રાજાની નજરે કર્યો છે. ॥ ૧૩૧ ॥ તે રાજાએ સ્ત્રી તથા બાંધવોને
પૂછીને, તેને મારીનાંખવા માટે હુકમ કર્યો છે; તે આ સંસારિજીવ મહાન્ કોલાહલોવાલા રાજપુરુષોથી
વીંટાયો છે ॥ ૧૩૨ ॥ બજારમાંથી નગરની બહાર કહાડીને, વધ્યસ્થાનકપર લેઈ જેહને પાપીઓના પાંજ-
રામાં તેને મારી નાંખશે. ॥ ૧૩૩ ॥ તેનો આ કાન પાડે તેવો કોલાહલ સંભળાય છે, તે સાંભળીને સુલ-
લિતા આશ્ચર્ય પામતી થકી પ્રવર્તિનીને કહેવા લાગીકે ॥ ૧૩૪ ॥ આ તો મનુષ્યગતિ નામે નગરી નથી, પણ

ઝાંગપુર નગર છે, તેમ આ તો ચિત્તરમ નામે ઉદ્યાન છે, પળ વિસ્તારવાલી વજાર નથી. ॥ ૧૩૬ ॥ વલી
 આદી કર્મપરિણામ રાજા નથી, રાજા તો શ્રીગર્ભ છે; માટે આવું સંબંધવિનાનું ભગવાન્ કેમ બોલે છે. ॥ ૧૩૬ ॥
 ત્યારે સદાગમ મહારાજે કહ્યું કે. હે ભદ્રે ! તું મારી વાળીનો પરમાર્થ જાણતી નથી; માટે खरेखर તું સંકે
 તને નહીં ગ્રહણ કરનારી (અગ્રહીતસંકેતા) છે. ॥ ૧૩૭ ॥ ત્યારે સુલલિતાએ વિચાર્યું કે, ઓરે ! સદાગમ
 મહારાજે તો મારું પળ ઘીજું નામ કર્યું !! એમ વિચારિ તે વિસ્મિત થઈ; ત્યારે મહાભદ્રા તેને તત્વ જણા-

ન કર્મપરિણામોઽત્ર । રાજા શ્રીગર્ભ એવતુ ॥ અબંધં જગવાન્ બુદ્ધે । કિમિત્યેવં પ્રજ્ઞાપતે ॥ ૧૩૬ ॥
 જગવાનાહ જાનીપે । પરમાર્થ ન મે ગિરામ્ ॥ જડેઽગ્રહીતસંકેતા । તતસ્ત્વમસિ નિશ્ચિતા
 ॥ ૧૩૭ ॥ સા દધ્યૌ હી મમાપ્યન્યા । કૃતાન્નજગવતાન્નિધા ॥ સ્થિતેતિ વિસ્મિતા તત્વં । મહા-
 ન્નજાત્વલકયત્ ॥ ૧૩૮ ॥ નૂનેમેષ મહાપાપો । નિર્દિષ્ટો નરકંગમી ॥ જીવો જગવતા
 તસ્યાઃ । સંજાતા મહતી કૃપા ॥ ૧૩૯ ॥ પપ્રહ જગવંતં સા । મુચ્યેતાઽસૌ કથંચન ॥ સ
 પ્રાહ દર્શનાત્તસ્ય । મોક્ષઃ સ્યાદ્ભૂયણાન્વ નઃ ॥ ૧૪૦ ॥ મહાન્નજાહ જગવં—સ્તદ્રઢામ્યસ્ય સન્મુ-
 खम् ॥ જગવાનાહ ગઢાશુ । સફલોઽયં તવોદયમઃ ॥ ૧૪૧ ॥ ગતાથ કૃપયાન્નયર્ણે । સાઽનુસુંદર-
 ચક્રિણઃ ॥ ચૌર્યમાફલમાહ્યાતં । યથાન્નજગવતોદિતમ્ ॥ ૧૪૨ ॥ તદર્શનાનુજ્ઞાવેન । પ્રબુદ્ધ-
 શ્ચક્રિપુંગવઃ ॥ અંતરંગં નિજં ચૌર્યં । બુધ્વા જ્ઞીતો જૃણં હૃદિ ॥ ૧૪૩ ॥

થવા લાગી કે ॥ ૧૩૮ ॥ खरेखર આ જીવને મહારાજે મહાપાપી કહ્યો; ત્યારે તેણીને મોટી દયા આવી. ॥ ૧૩૯ ॥
 અને ભગવાનને પૂછ્યું કે, આનો મોક્ષ કેમ થાય ? ત્યારે તેમણે કહ્યું કે, અમારાં દર્શન તથા આશ્રયથી
 તેનો મોક્ષ થાય. ॥ ૧૪૦ ॥ ત્યારે મહાભદ્રાએ કહ્યું કે, હે ભગવન્ ! ત્યારે તો હું તેની સન્મુખ જડું; ત્યારે
 મહારાજે કહ્યું કે, તુરત જા ? આ તારો ઉદયમ સફલ છે. ॥ ૧૪૧ ॥ હવે ને દયાથી અનુસુંદર ચક્રીપાસે
 ગઈ; અને (તેને) મહારાજના કહેવા પ્રમાણે છેક ફલસુધિની ચોરીની વાત કહી. ॥ ૧૪૨ ॥ તે મહાભ-

द्राना दर्शनथी चक्रीने बोध थयो, अने पोतानी अंतरंग चोरी जाणीने हृदयमां बहु डर्यो. ॥ १४३ ॥
 लारें महाभद्राए तेने कहुं के, भगवान सदागमनुं शरणुं तुं ले ! के जेथी तने भय न थाय. ॥ १४४ ॥ पछी
 प्रभुए कहेली चोरी लोकोने जणाववा माटे चक्रीए वैक्रिय लब्धिथी पोतानुं चोरनुं रूप कथुं. ॥ १४५ ॥
 हवे भइमथी लेपाएलां शरीरवालो, गेरुना हाथा दीधेलो, घासनी मेशना समूहथी व्याप्त थएलो. कणे-
 रनी मालाओथी बीटाएलो, शरावलांओनी मालाथी कदरूपो थएलो, जीर्ण वस्त्रना टुकडावालो, गलामां
 लटकावेला मुद्दामालवालो, भयभीत, गधेडे चडेलो, खोटा आशयोवाला राजपुरुषोथी फरतो बीटा-

ततः प्राह महाभद्र । नगवंतं सदागमम् ॥ शरणं प्रतिपद्यस्वायथा ते न नयं नवेत् ॥ १४४ ॥
 प्रबुबोधयिषुश्चौर्यं । प्रभूक्तं प्राणिनां ततः ॥ वैक्रियर्ध्यां निजं चक्री । चौररूपमचीकरत्
 ॥ १४५ ॥ नस्मन्नालितगान्त्रोऽथ । दत्तैरिक्कहस्तकः ॥ व्याप्तस्तृणमपीपुंजैः । कणवीरस्त्रजा-
 वृतः ॥ १४६ ॥ शरावमालावीज्रत्सो । जरत्पटकखंभृत् ॥ बद्धलोपत्रो गले त्रस्तः । स्थापितो
 रासन्नोपरि ॥ १४७ ॥ समंताञ्जजपुरुषै । वैष्टितो विकृताश्रयैः ॥ प्रकंप्रः कांदिशी-
 कोऽसौ । ययौ नगवदंतिकम् ॥ १४८ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ दृष्ट्वा सदागमं किंचि-ज्जाता-
 श्वास इवाथ सः ॥ अनाख्येयां दशां प्राप्तः । पतितो धरणीतणे ॥ १४९ ॥ लब्ध्वा चैतन्यमुत्थाय ।
 सदागममथाऽवदत् ॥ त्रायस्व नाथ मां ज्ञीतं । मा नैषीरित्युवाच सः ॥ १५० ॥ आश्वासितः स ते-
 नाथ । शरणं तस्य संश्रितः ॥ प्रत्यकूपदैरपसृता-स्तन्निया राजपूरुषाः ॥ १५१ ॥

एलो, कंपतो, तथा गभराएलो थयो थको ते अनुसुंदर राजा सदागम महाराजनी पासे आन्धो. ॥ १४६ ॥
 ॥ १४७ ॥ १४८ ॥ हवे सदागम महाराजने जोइने जाणे कंडक शांत थयो होय नहीं जेम, तेम ते नहीं
 कही शकाय एवी दशाने प्राप्त थयो थको पृथ्वीतलपर पड्यो. ॥ १४९ ॥ हवे चैतन्य मेलवीने ते सदाग-
 मने कहेवा लाग्यो के, हे नाथ ! डरेला एवा मने आप रक्षण करो ? त्यारे तेणे कहुं के, तारे डरबुं नहीं.
 ॥ १५० ॥ हवे तेमणे आश्वासना देवाथी, तेणे तेमनुं शरणुं स्वीकार्युं; अने ते सदागमना डरथी राज-

પ્રમયો પાંછે પગે ભસી ગયા. ॥ ૧૫૧ ॥ હવે સુલલિતાએ તેને પૂછ્યું કે, રાજપુરુષોએ તને શામાટે પકડ્યો હતો. ? ॥ ૧૫૨ ॥ ત્યારે તેણે કહ્યું કે, તેથી શરૂ ! તે વૃત્તાંત વિવરીને કહેવાને હું શક્તિવાન નથી; આ સદાગમ મહારાજ તે જાણે છે. ॥ ૧૫૩ ॥ ત્યારે સદાગમ મહારાજે કહ્યું કે, હે ભદ્ર ! આ સુલલિતાને મોઢું આર્થ્ય છે; માટે તે આર્થ્ય દૂર કરવા માટે તું કહે ? તેમાં તને હાનિ નથી ॥ ૧૫૪ ॥ ત્યારે તેણે કહ્યું કે, ગ્રાપની આજ્ઞા મને પ્રમાણ છે; પણ હે પ્રભો ! આ લોકોની સમક્ષ મારી વિડંબના કહેવાને હું કેવલ

અપ્રાગ્ઘ્રહીતસંકેતા । તમપૃછદનાવિલમ્ ॥ કેન વ્યતિકરેણ ત્વં । ગૃહીતો રાજપૂરુષૈઃ ॥ ૧૫૨ ॥
 સોઽવોચદલમેતેન । વક્તું વ્યતિકરો હ્યયમ્ ॥ ન શક્યોઽમું વિવિચ્યાસૌ ॥ વેતિ સ્વામી સદાગમઃ
 ॥ ૧૫૩ ॥ તતઃ સદાગમેનોક્તં । જ્ઞાસ્યાઃ કૌતુકં મહત્ ॥ અતસ્તદપ્યનોદાર્થં । કથય ત્વં
 કૃતિર્ન તે ॥ ૧૫૪ ॥ સ પ્રાહાજ્ઞા પ્રમાણં તે । કેવલં સ્વવિમંબનામ્ ॥ સમક્ષં સર્વલોકાનાં ।
 વક્તું શક્તોઽસ્મિ ન પ્રજ્ઞો ॥ ૧૫૫ ॥ સદાગમેંગિતં જ્ઞાત્વા । પર્ષદૂરં ગતાશ્ચ સા ॥ સ્થિતૌ પ્રજ્ઞાવિ-
 શાતા ચ । પ્રવ્યશ્ચ પ્રગવદ્ધિરા ॥ ૧૫૬ ॥ અપ્રાગ્ઘ્રહીતસંકેતા । મુદ્દિશ્ય સ્ફુટમબ્રવીત્ ॥
 સંસારિજીવઃ પુરત-શ્ચતુર્ણામપિ શૃણ્વતામ્ ॥ ૧૫૭ ॥ અસ્તીહ લોકે વિખ્યાત-મનાદિ-
 સમયસ્થિતિ ॥ પુરમવ્યવહારાણ્ય-મનંતંજનસંકુલમ્ ॥ ૧૫૮ ॥ તત્રાનાદિવનસ્પતિ-ના-
 માનઃ કુલપુત્રકાઃ ॥ વસંત્યાજ્ઞાવશાત્કર્મ-પરિણામસ્ય જૂઝુજઃ ॥ ૧૫૯ ॥ મહાઽજ્ઞાનવલા-
 ધ્યક્ષ-તીવ્રમોહમહત્તમૌ ॥ સદાપ્રવસતસ્તત્ર । તસ્ય સંબંધિનૌ ધ્રુવમ્ ॥ ૧૬૦ ॥

શક્તિવાન નથી. ॥ ૧૫૧ ॥ સદાગમનો સંકેત જાણીને હવે તે પર્ષદા દૂર ગઈ; તથા મહારાજના વચનથી મહાભદ્રા અને પુંડરીક ત્યાં રહ્યા. ॥ ૧૫૨ ॥ હવે સુલલિતાને ઉદ્દેશીને, સાંભળતા એવા તે ચારેની પાસે અનુસુંદર રાજા પ્રગટ રીતે કહેવા લાગ્યો કે ॥ ૧૫૩ ॥ આ લોકમાં અનાદિ સમયની સ્થિતિવાલું, તથા અનંત માણસોથી ભરેલું એવું અવ્યવહાર નામે પ્રખ્યાત નગર છે. ॥ ૧૫૪ ॥ ત્યાં કર્મપરિણામ રાજાની આજ્ઞાથી અનાદિ વનસ્પતિ નામના કુલપુત્રો રહે છે. ॥ ૧૫૫ ॥ મહા અજ્ઞાન નામે સેનાપતિ તથા તીવ્ર

मोहनार्मे महत्तम एवा ते राजाना बे संबंधिओ ल्यां हमेशां वसे छे ॥ १६० ॥ ते नगरमां जेटला लोको छे, ते सर्वेने तेओए राजानी आज्ञाधी निद्रित, मूर्छित तथा मत्तनी पेठे शून्य कर्था छे ॥ १६१ ॥ निगोद नामे कोटडीमां रहेला एवा तेओ सर्वे जाणे मृत्यु पाग्या होय नहीं जेम तेम बोलता नथी, चेष्टा करता नथी, तथा छेदन भेदनने पण जाणता नथी ॥ १६२ ॥ वली तेओ बीजो कोइ पण व्यवहार करता नथी, तेथी पंडितो ते नगरने “अव्यवहार राशि” कहे छे ॥ १६३ ॥ ते नगरमां रहेनारो हुं

यावंतस्तत्र नगरे । लोकाः सर्वेऽपि ते कृताः ॥ शून्यास्ताभ्यां नृपदेशात्-सुप्तमूर्धितमत्तवत्

॥ १६१ ॥ न प्राप्यते न चेष्टते । वेदं जेदं न जानते ॥ ते निगोदापवरक-क्षिप्ताः सर्वे मृताश्च

॥ १६२ ॥ कंचिदन्यं च ते लोक-व्यवहारं न कुर्वते ॥ पुरमव्यवहाराख्य-मतस्तद्दीयते

बुधैः ॥ १६३ ॥ संसारिजीवोऽनूवं त-द्वास्तव्योऽहं कुटुंबिकः ॥ स्थितौ तत्रान्यदास्थाने ।

बलाध्यक्षमहत्तमौ ॥ १६४ ॥ अत्रांतरे प्रतीहारी । नाम्नाऽनादिविचित्रता ॥ एतय विज्ञापया-

मास । नत्वेति रचितांजलिः ॥ ६५ ॥ व्यवहारनियोगाख्यो । दूतो द्वार्येष तिष्ठति ॥ प्रेषितः

सत्वरं कर्म-परिणामेन भ्रूजुजा ॥ १६६ ॥ युवां प्रमाणमत्राथ । प्रवेश्योऽयं मया न वा ॥

ताभ्यामुक्तं प्रवेश्योऽसौ । तयाप्याशु प्रवेशितः ॥ १६७ ॥ तेनापि तौ नतौ प्रत्तया । ताभ्यां

दापितमासनम् ॥ नक्तंच सुखिनो देवाः । किमर्थं प्रेषितो प्रवान् ॥ १६८ ॥

कुटुंबी संसारीजीव थयो; हवे एक दहाडो ते सेनापति अने महत्तम सभामां बेठा होता ॥ १६४ ॥

एटलामां ल्यां अनादि विचित्रता नामनी प्रतिहारी आवीने, तथा नमीने हाथ जोडी कहेवा लागी के,

॥ १६५ ॥ कर्मपरिणाम राजाए तुरत मोकलेलो आ व्यवहारनियोग नामनी दूत बारणे उभो छे ॥ १६६ ॥

हवे तेने मारे अही आववा देवोके नहीं ? तेमां आपनी मरजी; त्यारे तेओए कहुं के, तेने आववा देवो,

त्यारे तेणीए पण तेने तुरत प्रवेश कराव्यो ॥ १६७ ॥ पछी तेणे तेओने भक्तिथी नमस्कार कर्यो, एटले

तेओए तेने आमन आप्पुं, अने कहुं के, स्वामि तो खुशीमां छेनी ? तेने अहाँ केम मोकल्यो छे ॥ १६८ ॥ तारें तेणे कहुं के, आपणा स्वामी खुशीमां छे, तथा तमारा अधिकारथी ते निश्चित छे; बली मने अहाँ मोकलयानो हेतु छुं कहु छुं ॥ १६९ ॥ आपणा स्वामिनी अचिंत्य महिमावाली, तथा अविनश्वर एवी “लोकस्थिति” नामनी बेहेन जयवती वर्ते छे; अने ते आपणा स्वामीए तेणीने आ कार्यमाटे कहुं के; ॥ १७० ॥ दुःखे करीने नाश करी शकय तेवो अमारो सदागम नामे हमेशानो शत्रु छे; ते अमारां लश्करने हणीने, केटलाकोने मोक्षमां लेइ जाय छे ॥ १७१ ॥ एम (आपणा) लोकोनो नाश थवाथी,

स प्राह सुखिनो देवा । निश्चिंता वोऽधिकारतः ॥ यः पुनःप्रेषणे हेतु-र्मम सोऽयं निगद्यते ॥ १६९ ॥ जयत्यचिंत्यमाहात्म्या । लोकस्थितिरनश्वरी ॥ जगिनी देवपादानां । साऽत्राऽर्धेऽधिकृताच तैः ॥ १७० ॥ अस्त्यस्माकं सदा शत्रु-दुरुद्धेदः सदागमः ॥ हत्वा सोऽस्मद्वलं कांश्चिद्वैकान्नयति निर्वृतौ ॥ १७१ ॥ एवं च विरलीभूते । लोकं संपत्स्यतेऽयशः ॥ अस्माकं तत्त्वया कार्य-मिदं लोकस्थितेऽनघे ॥ १७२ ॥ मद्भुक्तेर्यीति यावंतः । पुरादव्यवहारतः ॥ तावन्तएव निःकाश्या-स्त्वयेत्थं न कर्तिर्भवेत् ॥ १७३ ॥ महाप्रसादइत्येवं । सोऽधिकारोऽनया धृतः ॥ सदागमेन दृष्टाश्च । केचित्संप्रति मोचिताः ॥ १७४ ॥ तावदानयनायेति । प्रहितोऽहं तथा जवात् ॥ अहं च देवभृत्योऽपि । तदाइकवशंवदः ॥ १७५ ॥

आपणो अपजश थशे; माटे हे लोकस्थिति ! तारे आबी रीते कहुं के, ॥ १७२ ॥ मारा ताबामांथी जेदला जीव जाय, तेदलाज तारें अव्यवहार राशिमांथा कहाडवा; के जेथी टोटो पडे नहीं ॥ १७३ ॥ बहु सारूं ! एम कहीने तेणीए ते अधिकार स्वीकार्यो; अने हमणाज सदागमे केटलाकोने मोक्षमां मोकलेला (तेणीए) जोया छे ॥ १७४ ॥ माटे तेदला जीवो लाववा माटे मने अहाँ तेणीए वेगथी मोकल्यो छे, बली जोके, छुं तो स्वामीनो चाकर छुं, छतां तेणीनी आज्ञामां पण मारे रहेवुं पडे छे ॥ १७५ ॥

तेणीनुं वचन ते महा अज्ञान, तथा तीव्रमोहे स्वीकार्युं, केमके ते तेओने पूजनीक हती; हवे तेओए अ-
 व्यवहार राशिमां रहेला लोकोनुं प्रमाण ते दूतने देखाड्युं. ॥ १७६ ॥ त्यां असंख्य गोलाओमां (ते दूते)
 असंख्य निगोद नामना ओरडाओ, तथा तेमां अकेकमां अनंत माणसेने जोया. ॥ १७७ ॥ (ते जोइ)
 विस्मत थएला ते दूतने हाथमां ताली देइने तेओए कहुं के, अरे ! जोयुं ! ! ज्यारे आम छे, त्यारे हवे
 सदागम शुं हानि करवावालो हतो ? ! ! ॥ १७८ ॥ आटला बधा वखतमां पण सदागमे जेटलाओने

स्वीकृतं तद्वचस्ताभ्यां । पूज्याभगवती हि सा ॥ तस्याऽसंख्यवहारस्थ-लोकमानं च दर्शि-
 तम् ॥ १७६ ॥ असंख्यगोलकगृहे-ष्वसंख्यास्तत्र दर्शिताः ॥ निगोदाख्यापवरका-स्तेष्वन-
 ता जनाः पृथक् ॥ १७७ ॥ आहतुर्विस्मितं तं च । दत्त्वा तौ करत्तालिकाम् ॥ कां करिष्यति
 हानिं त्र्योः । स्थिते ह्येवं सदागमः ॥ १७८ ॥ एवावताऽपि कालेन । ये सदागममोचिताः ॥
 एकापवरकस्यास्य । त्र्यग्रेऽनंततमे हि ते ॥ १७९ ॥ लोकनिर्लेपचित्तं । देवानां का तदुच्चैः ॥
 दूतोऽवादीद्विदं वक्ष्ये । त्वरा कार्ये विधीयताम् ॥ १८० ॥ समजीवितमृत्यूनां । प्रवाहादादि-
 वर्जितात् ॥ समकाहारनीहारे-च्छ्वासनिःश्वासरगिणाम् ॥ १८१ ॥ ततो निर्योस्यतां
 संख्या-पूरणाय क्त्वामविमौ ॥ चिंताव्याकुलितौ जातौ । परस्परसुखेक्षिणौ ॥ १८२ ॥ इतश्चा-
 स्ति त्रयः साक्षा-द्भार्या मे भवितव्यता ॥ मंत्रयतीति कर्तव्याममन्येषां च सद्मिनाम् ॥ १८३ ॥

मोक्षमां मोकल्या छे, तेओ आ एक ओरडाना अनंतमे भागे पण नथी । ॥ १७९ ॥ माटे लोकोने खूद-
 वानी स्वामीनी आ चिंता शा कामनी छे ? त्यारे दूते कहुं के, आ सघलुं हुं स्वामीने कहीश; हवे तमो
 जलदी काम करो ? ॥ १८० ॥ तुल्य जीवितमृत्युवाला, तथा तुल्य आहार निहार अने श्वासोश्वासवाला
 एवा तेओना आदि विनाना प्रवाहथी, निकलता जीवोनी संख्या पूरवामांटे असमर्थ एवा तेओ बने
 एक बीजानुं सुख जोता थका चिंताथी व्याकुल थया ॥ १८१ ॥ (अनुसुंदर नामे ते संसारि

જીવ કરે છે કે) માક્ષાત સુમટ તુલ્ય મારી ભવિતવ્યતા નામે સ્ત્રી છે; તે મને અને બીજા ઘરવાલાઓને કાર્યે મોંપે છે. ॥ ૧૮૩ ॥ તે પોતાને ગમતું કાર્ય કરે છે, બીજા કશાની અપેક્ષા કરતી નથી; અને બીજા તેનુંઓ પણ તેણીનુંજ અનુવર્તન કરે છે; કહું છે કે, ॥ ૧૮૪ ॥ જેવી ભવિતવ્યતા તેવી બુદ્ધિ, તેવો અવમાય, તથા તેવા સહાયો હોય છે. ॥ ૧૮૫ ॥ આ તારી ભવિતવ્યતા સારી છે, એમ કહેવાર્થી હંદ્ર પણ સુશી થાય છે, અને તે સારી નથી, એમ કહેવાર્થી ભયથી તે કંપે છે. ॥ ૧૮૬ ॥ કર્મપરિણામે તેણીને પૂજી છે, વલી તે સ્ત્રિનો નાશ કરનારી, સુતેલાઓમાં જાગનારી, તથા અંધકારમાં પળ સ્ફુરાયમાન છે.

સ્વેષ્ટમર્થ કરોત્યેવા । કાપિ નાન્યમપેક્ષતે ॥ તાં પરેડ્યનુવર્તેતે । હેતવો યદુદાહતમ્ ॥ ૧૮૪ ॥
 બુદ્ધિરૂપદ્યતે તાદૃક્ । વ્યવસાયશ્ચ તાદૃશઃ ॥ સહાયાસ્તાદૃશા ક્રોયા । યાદૃશી જ્ઞવિતવ્યતા
 ॥ ૧૮૫ ॥ અસ્તીયં જ્ઞવતો જ્ઞે-ત્યુક્તે શક્રોડપિ હવ્યતિ ॥ ન જ્ઞેયમિતિપ્રોક્તે । કંપતે જ્ઞય-
 વિહ્વલઃ ॥ ૧૮૬ ॥ સા કર્મપરિણામેનાડંચિતા સા સૃષ્ટિનાશકૃત્ ॥ સા જાગર્તિ પ્રસૂતેષુ ।
 તમસ્યપિ વિજૃંભતે ॥ ૧૮૭ ॥ સર્વોપાયવિદં મત્વા । તામશ્ચો પૃથતઃ સ્મ તૌ ॥ સાહ પ્રસ્થાપ-
 નાયોગ્યો । મજ્ઞર્તાન્યે ચ તાદૃશઃ ॥ ૧૮૮ ॥ તાવૂચતુઃ પ્રમાણં ત્વં । કાર્યેડસ્મિન્ વ્યાપ્રિયસ્વતત્ ॥
 અહમન્યે ચ મતુલ્યા । સ્તયા પ્રસ્થાપિતાસ્તતઃ ॥ ૧૮૯ ॥ સહતાન્ન્યાં તયાનીતા । એકાક્ષનિલયે
 ડ્યતે ॥ વર્તેતે નગરે તત્ર । મહાંતઃ પંચપાટકાઃ ॥ ૧૯૦ ॥ મામેકં પાટકં તત્ર । તીવ્રમોહઃ
 પ્રદર્શયન્ ॥ આહ સંસારિજીવ ત્વં । તિષ્ઠાસ્મિન્નેવ પાટકે ॥ ૧૯૧ ॥

॥ ૧૮૭ ॥ તેણીને સર્વ ઉપાયો જાણનારી જાણીને, હવે તે બન્નેએ તેણીને પૂછ્યું; ત્યારે તેણીએ કહું કે, મારો ભર્તાર અને બીજા પણ તેવાઓ મોકલવા લાયક છે. ॥ ૧૮૮ ॥ ત્યારે તેઓએ કહું કે, જેમ તારી મરજી, માટે હવે આ કાર્ય કર ? પછી તેણીએ મને અને મારા સરલા બીજાઓને ત્યાંથી રવાના કર્યા. ॥ ૧૮૯ ॥ તેઓ બન્ને સાથે તેણી હવે તેઓને એકંદ્રિય સ્થાનકમાં લેઈ ગઈ; તે નગરમાં મોટા પાંચ પાઢાઓ છે. ॥ ૧૯૦ ॥ ત્યાં હવે તીવ્ર મોહે મને એક પાઢો દેલાડીને કહું કે, હે સંસારિજીવ ? તું આજ પાઢામાં રહે ? ॥ ૧૯૧ ॥

કેમકે, આ પાડો ગોલા, નીગોદ, અને તેડલાજ માણસોથી ઘણોલો અવ્યવહાર રાશિ સરલો છે. ॥ ૧૨ ॥
 લોક વ્યવહારથી અન્ય જગોએ ગમાગમથી બેદ છે; અને અનાદિ વનસ્પતિ નામ છે. ॥ ૧૩ ॥ એમકહીને
 તેને એક ઓરડામાં મને રાહ્યો; અને મારાપ્રમાણે બીજાઓને પણ રાહ્યા; અને કેડલાકોને બીજી
 રીતે રાહ્યા. ॥ ૧૪ ॥ ત્યાં સૂઈત થઈને હું અનંત કાલ રહ્યો; પછી ભવિતવ્યતા મને પ્રત્યેક વનસ્પતિમાં
 લાવી ॥ ૧૫ ॥ તેવી રીતે એજ પાડામાં મને અસંખ્ય કાલ રાહ્યો, ત્યાં તેણીએ મને વિવિધ આકાર

યતોઽસંવ્યવહારેણ । તુલ્યો બહુતરં હ્યસૌ ॥ ગોલકૈશ્વ નિગોદૈશ્વ । જનૈસ્તાવદ્ધિરેવ ચ ॥ ૧૬ ॥
 બ્રેદો લોકવ્યવહારે-રન્યત્ર ચ ગમાગમાત્ ॥ કિંચાઽનાદિવનસ્પતિ-વનસ્પત્યન્નિધાકૃતઃ ॥ ૧૭ ॥
 ઇત્યુક્ત્વા સ્થાપિતસ્તદ્દિશ્મ-ન્નેકાપવરકેહ્યહમ્ ॥ અન્યે તુ કેઽપિ મન્નીત્યા । સ્થાપિતાઃ કેઽપિ
 ચાન્યથા ॥ ૧૮ ॥ અશ્વાનંતં સ્થિતઃ કાલં । તત્રાહં મતમૂર્ઝિતઃ ॥ તતઃ પ્રત્યેકચારિત્વં ।
 બ્રવિતવ્યતયા કૃતમ્ ॥ ૧૯ ॥ તાદૃશઃ સ્થાપિતોઽસંખ્યં । કાલમત્રૈવ પાટકે ॥ દ્વૈ સા
 ગુટિકાં તત્ર । નાનાકારપ્રકાશિકામ્ ॥ ૨૦ ॥ સા કર્મપરિણામેન । જન્મવાસંપ્રતીષ્ઠકૃત્ ॥
 દૃતૈકન્નવેદ્યાસ્યાઃ । પ્રાગેવ શ્રાંતિશાંતયે ॥ ૨૧ ॥ પૂર્વસ્યાં પરિજીર્ણ્યાં । દત્તવત્યપરા-
 પરામ્ ॥ તામસંવ્યવહારે સા । સૂદ્ધમમેવાકરોદ્દ્રુપુઃ ॥ ૨૨ ॥ એકાક્ષનિલયે ત્વેષા । તયા
 ગુટિકયાઽકરોત્ ॥ પર્યાપ્તકમપર્યાપ્તં । કચિત્સૂદ્ધમં ચ બાદરમ્ ॥ ૨૩ ॥ સાધારણં ચ
 પ્રત્યેકં । ફલપુષ્પાંકુરાદિકમ્ ॥ મૂલત્વકુસ્કંધશાલાદિ । તથા બીજલતાદિકમ્ ॥ ૨૪ ॥

કરનારી ગુટિકા આપી. ॥ ૨૫ ॥ જન્મવાસપ્રતે દૃષ્ટ કરનારી એવી તે ગુટિકા એકબધ સુધિ ચાલે
 તેડલી, કર્મપરિણામે પેહેલેથીજ તેળીને થાક ન લાગવા માટે આપી હતી ॥ ૨૬ ॥ પૂર્વની
 ગુટિકા ખલાસ થવાથી, બીજી બીજી દેતાં થકાં તેળીએ અવ્યવહાર રાશિમાં (માં) શરીર
 સૂક્ષ્મજ કર્યું હતું. ॥ ૨૭ ॥ એકંદ્રિયમાં તેળીએ તે ગુટિકાથી, મને પર્યાપ્તો, અપર્યાપ્તો, તથા કોઈક સમયે
 સૂક્ષ્મ અને બાદર કર્યો ॥ ૨૮ ॥ વલી તેથી મને સાધરણ, તથા પ્રત્યેક એવા ફલ, ફૂલ, અંકુરા, મૂલ,

જાલ, સંકેત, જ્ઞાના, બીજ તથા લતાદિક રૂપ કર્યો ॥ ૨૦૦ ॥ તેવી દશાવાલા એવા મને લોકોએ હેયો, મેંયાં, કાપ્યો, તથા પીંચ્યો; અને તેથી રીતનો મને જોયા છતાં પણ તે ભવિતવ્યતાએ હપેક્ષી મેલ્યો ॥ ૨૦૧ ॥ હવે છેલ્લી ગુટીકા ચલાસ થવાથી, બીજી દેહને તે મને પૃથ્વીકાયમાં લેઈ ગઈ; અને ત્યાંહું અસંખ્ય કાલ રાખ્યો ॥ ૨૦૨ ॥ ત્યાં સૂક્ષ્માદિક એકોને ભજનારા એવા મને લોકોએ ચૂર્યો તથા દલ્યો; અને પીંજ રીતે અપ્કાય, તેડકાય અને વાયુકાયમાં મને મેલ્યો. ॥ ૨૦૩ ॥ હવે ભવિતવ્યતાએ માંહં સ્થાનાર્જીર્ણ દૂર કરવાને ઇચ્છ્યું; તેથી તેણીએ મને “વિકલેન્દ્રિય નિવાસ” નામના નગરમાં લીધો. ॥ ૨૦૪ ॥ ત્યાં બે

ત્રિન્નો ત્રિન્નશ્ચ લૂનોઽહં । લોકૈઃ પિષ્ટશ્ચ તાદૃશઃ ॥ દૃષ્ટોઽપ્યુપેક્ષિતો હંત । ત્રવિતવ્યતયા તયા ॥ ૨૦૧ ॥ સાધ્માત્યગુટિકાયાં માં । જીર્ણાયાં ક્રિતિપાટકે ॥ દ્વાન્યામનયત્રા-ઽસંખ્ય-કાલમહં સ્થિતઃ ॥ ૨૦૨ ॥ સુદ્ધમાદિન્નેદન્નાક્તત્ર । ચૂર્ણિતો દલિતો જનૈઃ ॥ એવં જલા-ત્રિપવને-પ્વેકાક્ષનિલયે ધૃતઃ ॥ ૨૦૩ ॥ સ્થાનાર્જીર્ણમથૈહ્નમે । ડપનેતું ત્રવિતવ્યતા ॥ વિ-કલાક્ષનિવાસાસ્યે । નગરેઽહં તયા ધૃતઃ ॥ ૨૦૪ ॥ નિયુક્તો ત્રૂજા તત્ર । દ્વીંડિયાદિત્રિપા-ટકે ॥ ત્રાતાસ્તિ શબ્દયસંપર્કો । માયાપરિણતિપ્રિયઃ ॥ ૨૦૫ ॥ પ્રથમે પાટકે તત્ર । ત્રાર્યયા દ્વીંડિયાત્રિધે ॥ મનાક્ વિસ્પૃષ્ટચૈતન્યઃ । કુમિરૂપોઽશુચિઃ કૃતઃ ॥ ૨૦૬ ॥ મૂત્રાંત્રક્લિન્નજઠરે । વિલુગ્તં ચ વર્ચસિ ॥ માં દૃષ્ટા કુમિત્રાવેન । સા દુર્નાર્યો પ્રહૃષ્યતિ ॥ ૨૦૭ ॥ જલૂકાત્રાવ-માપાદ્ય । ગુટિકાયાઃ પ્રત્રાવતઃ ॥ વિત્તવિતસ્તયા રોગિ-રક્તકર્ષણકર્મણા ॥ ૨૦૮ ॥

ઈન્દ્રિય આદિક ત્રણે પાડાઓમાં કર્મપરિણામ રાજાએ સ્થાપેલો, અને માયાપરિણતિ નામે સ્ત્રીવાલો શલ્ય સંપર્ક નામે અધિકારી હતો. ॥ ૨૦૫ ॥ ત્યાં મારી ભવિતવ્યતા નામની સ્ત્રીએ બે ઇન્દ્રિય નામના પાડામાં મને જરા ચૈતન્યવાલો અપવિત્ર કુમિરૂપે કર્યો. ॥ ૨૦૬ ॥ મૂત્ર અને આંતરડાંથી ચરડાણા જઠરમાં રહેલી વિષામાં કુમિરૂપે લોટતા એવા મને જોઈને તે દુર્ભગસ્ત્રી હર્ષ પામે છે. ॥ ૨૦૭ ॥ ગુટિકાના પ્રમા-વથી મને જલોરૂપ બનાવીને, રોગીનું રુધિર સ્વેચાચવાવડે મને તેણીએ વિહંબના કરી. ॥ ૨૦૮ ॥

पछी गुटिकादानथी शंख करीने शंखवालाओए मने छेयो; तथा पूरारूप करीने नचाव्यो; एवी रीते मने बहु दुःखी कर्यो. ॥ २०९ ॥ सात कोड लाख कुलोमां रख्यो; तथा त्यां असंख रूपोथी रडतो थको हुं बहु भम्यो. ॥ २१० ॥ पछी मने बीजी गोली आपीने ते स्त्री त्रैद्रिय नामे पाडामां लेइ गइ; तथा त्यां असंख रूपोथी भमाव्यो ॥ २११ ॥ त्यां आठकोड लाख कुलोमां जुदा जुदा लोकोए कीडी आदिकना रूपथी मने पील्यो, बाल्यो, तथा मर्दित कर्यो. ॥ २१२ ॥ त्यांथी गोली देइने मने बीजा पाडामां मेल्यो;

बेदितो गुटिकादाना-हंखं कृत्वाथ शंखिकैः ॥ नर्तितः पूतरिकृत्य । बहुधैवं विमं बितः ॥ २१३ ॥ कुलानां कोटिलक्षेषु । पाटेके सप्तसु स्थितः ॥ तत्राऽसंख्यैरहं रूपै-रटद् बहुतरं रटन् ॥ २१४ ॥ अथान्यगुटिकादाना-त्रीतोऽहं त्रैद्रियान्निधे ॥ पाटेके आमितो रूपै-रसंख्यैस्तत्र भार्यया ॥ २१५ ॥ कुलानां कोटिलक्षेषु । तत्राष्टसु पृथग् जनैः ॥ पिपीलिकादिरूपेण । पिष्टो दग्धश्च मर्दितः ॥ २१६ ॥ ततश्च गुटिकादाना-तृतीये पाटेके धृतः ॥ कुलानां कोटिलक्षेषु । नवस्व-ति विमं बितः ॥ २१७ ॥ पतंगमक्षिकादंश-वृश्चिकाकारधारकः ॥ तत्राहं चतुरक्षः स-न्नन्व-न्नूवं विमं बितम् ॥ २१८ ॥ अथ प्रहृष्टा मम सा । दयिता त्रवितव्यता ॥ प्रस्थापनाय गुटिकां प्रायुक्तं नगरांतरे ॥ २१९ ॥ यत्पंचाक्षपशुस्थानं । शड्यसंपर्कपालितम् ॥ अस्ति सार्धत्रिपं-चाश-कोटिलक्षकुलं पुरम् ॥ २२० ॥ पंचाक्षा गर्भजास्तत्र । जलस्थलनन्रश्चराः ॥ संमू-र्धिताश्च विद्यन्ते । तेष्वहं त्रमितस्तया ॥ २२१ ॥

त्यां नवकोड लाख कुलोमां हुं दुःखी थयो. ॥ २१२ ॥ त्यां चोरिन्द्रिय थइने, पतंग, माखी, डांस, तथा वींछीनुं रूप धारीने में बहु दुःख अनुभव्युं. ॥ २१३ ॥ पछी ते मारी भवितव्यता स्त्री मारापर तुष्टमान थइ; अने बीजा नगरमां मोकलवा मांटे मने गोली आपी. ॥ २१४ ॥ ते नगर पंचेन्द्रिय पशुओनुं स्थान, शल्य संपर्कथी रक्षित थएलं, तथा साडा त्रेपनकोड लाख कुलोवालुं छे. ॥ २१५ ॥ त्यां पंचेन्द्रिगर्भज तथा

संमूर्धिम जलचर, थलचर अने लेचरो हता; तेओमां तेणीए मने भमान्यो. ॥ २१७ ॥ त्यां कार्यं विना
देणकानो प्राकार धारीने हुं आरट्यो; तथा मत्स्यरूपे माछीमारोए मने भेच्यो, छेच्यो तथा बाल्यो
॥ २१८ ॥ वली त्यां, ससला, थुंड, तथा हरिणरूप थइने पाराधिओथी पीडित थयो; तथा चंदनधो,
मर्प अने नोलीआंरूप थइने परस्पर भक्षणथी दुःखित थयो ॥ २१९ ॥ वली त्यां कागडा, तथा घूवडादिक
रूपे में अतुल्य दुःख सहुं, अने असंख्य लोकोथी भरेला एवा ते स्थानमां हुं घणो काल भस्यो ॥ २२० ॥
तवे एक दहाडो हुं मृग थइने यूथ मध्ये सुखे रह्यो हतो, त्यां रागमां लीन थवाथी पाराधिए बाणो

रटितोऽहं विनाकार्यं । दुर्दुराकारधारकः ॥ मत्स्यरूपं दधन्निन्न-द्विन्नो दग्धश्च धीवरैः
॥ २१८ ॥ शशशूकरसारंग-रूपो व्याधैः कदर्शितः ॥ गोधाऽहिनकुलाकारो । दुःखितो
नक्षणान्मिश्रः ॥ २१९ ॥ काकोलूकादिरूपेषु । सोढं दुःखं मयाऽतुलम् ॥ असंख्यजनसंकीर्णं
तत्र पर्यटितश्चिरम् ॥ २२० ॥ अथान्यदा मृगो जातो । यूथमध्ये स्थितः सुखम् ॥ नादा-
क्षितः शरेणोच्चै-व्याधेन निहतो मृतः ॥ २२१ ॥ जातोऽथ करियूथेशो । विचरन् शस्त्रकीर्त्तने ॥
श्रितः करेणुवृन्देन । निर्मग्नः सुखसागरे ॥ २२२ ॥ संत्रस्तं करियूथं चाशक्तमुत्थितम् ॥
अश्रौपं वेणुविस्फोट-स्वं च नवमन्यदा ॥ २२३ ॥ संत्रांतोऽहं ततः पश्चा । क्षम्यो नृजग-
मीक्षितुम् ॥ उत्तानः पतितः कूपे । संप्राप्तस्तीव्रवेदनाम् ॥ २२४ ॥ यूथत्राणाऽसमर्थस्य ।
ममेदं युक्तमागतम् ॥ इति ज्ञावयता दुःखं । सप्तरात्रं तितिक्षितम् ॥ २२५ ॥

मार्घाथी मृत्यु पाम्यो. ॥ २२१ ॥ पछी हाथीओना यूथनो हुं स्वामी थयो, त्यां शल्लकीना वनमां विच-
रतो थको हाथणीओना समूह सहित सुख सागरमां पड्यो. ॥ २२२ ॥ एक दहाडो त्यां हाथीना भय-
युक्त दोलाने, तथा उछलता थुंवाडाने में जोयो; तथा वांसोना फाटवानो शब्द सांभल्यो. ॥ २२३ ॥
पछी संभ्रांत थइने हुं पाछल पृथ्वीने जोवा लाग्यो, त्यां उतावलथी कुवामां पड्यो, अने तीव्र दुःख
पाम्यो, ॥ २२४ ॥ यूथना रक्षणमां असमर्थ एवा मने आ योग्य दशा आवी, एम भावतां थकां में सात

रात्रिओ सुधि पीडा भोगवी. ॥ २२५ ॥ मारा आ शुभ भावथी मारी स्त्री भवितव्यता खुशी थह; अने मने एक सुंदर पुरुषने देखाज्यो. ॥ २२६ ॥ अने मने कहुं के, हे महाभाग ! आ पुण्यांदय नामना पुरुषने में खुशी थइने तने मददगार तरिके आप्यो छे. ॥ २२७ ॥ हवे मने पूर्वे दीधेली गोली खलास थवाथी, तेणीए मने बीजी गोली आपी; तथा आ पुण्यांदय गुप्त रह्यो थको तारा भलामाटे थओ? एम तेणीए मने आशिष पण आपी. ॥ २२८ ॥ एवी रीते अनुसुंदर राजारूपी संसारिजीव कहेते छते पुंडरीक नामना भव्ये शंका लीविने महाभद्राने कहुं के, हुं आ सघलो भावार्थ समजी शक्योथनी; त्यारेतेणीए

अनेन शुभ्रज्जावेन । तुष्टा मे जवितव्यता॥ पुरुषं सुंदराकार--मेकं प्रादर्शयत्पुनः॥ ५७६॥ नवाच

च महाज्जाग । नरः पुण्योदयो ह्ययम् ॥ सहायोऽयं मया । दत्तो
ज्वतः परितुष्टया ॥५५॥

जीर्णाश्च पूर्वदत्ता मो गुटिकाऽन्यां ददौ च सा ॥ बभ्रुः पुण्योदयो भूत्यै । भूयादित्याशिषं ददौ

॥२७॥इति कथयति तस्मिन् धीविशालां बभ्राषे । वचनमविदितार्थं शंकमानोऽथ प्रव्यः ॥

स्फुटमकशयद्रुं साऽपि सामान्यरूपं । प्रथनकृतविलंबः श्रव्यशोभां निहंति ॥३७॥ न्रवति

॥ प्रवर्जंतुः सर्वैकनामा । प्रवविलसितभेदं याति चार्तमानः ॥ तदखिलमुपपन्नइत्य-

पयाथरूप । कलयति सुमतिर्यस्तं वर्णति यशःश्रीः ॥ ५३० ॥

इति श्रीवैराग्यकण्डपलतायां तिर्यग्गतिविपाकवर्णनो नाम तृतीयः स्तवकः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

પણ સામિન્ય પ્રકાર તના પ્રગટ અથ કહી દેખાડ્યા; કેમકે; તેમાં વિલંબ કરવાથી અવ્યયોભા ચાલી જાય છે ॥ ૨૨૯ ॥ ભવમાં રહેલા સર્વ જંતુ એક નામવાલા (ભવજંતુ) હોય છે; પણ ફરતા ફરતા ભવચોષ્ટિના ભેદને પ્રાપ્ત થાય છે; પણ જે સુબુદ્ધિ માણસ તે સર્વને દ્રવ્યપર્યાયરૂપે જાણે છે; તેને યશની લક્ષ્મી વરે છે. ॥ ૨૩૦ ॥ (આ કાવ્યને છેંડે પણ “ યશ ” શબ્દ સુકીને શ્રી યશોવિજયજી મહારાજે પોતાની કૃતિ સૂચવી છે.)

चतुर्थःस्तवकःप्रारभ्यते.

गंगारिजीय उवाच-हं संसारिजीव करिनि कहेछे. हवे विशाल एवी मनुष्यगतिनामे नगरीना भरत नामना पात्रामां जयस्थल नामे नगर छे, तथा तेनो राजा पद्म नामे पृथ्वीपति छे. ॥ १ ॥ जगतना मनमां रांपेलछे हर्षकंद जेणीए एवी ते राजाने नंदा नामे पटराणी हती; तेणीनी कुक्षिमां मारी ते रीए मने मुनयो; अने अवसर आव्ये मारो जन्म (पण) थयो ॥ २ ॥ मने पुत्र थयो, एवी रीते बधेला अभिमान खुलथी नंदा आनंदित थह अने प्रमोदकुंभ नामना चाकरनी बधामणीथी राजाए पण खुशी

इतश्च पुर्यां नृगतौ विशाले । सत्पाटके यज्ञरताभिधाने ॥ जयस्थलं नाम पुरं तदीशः । पद्मान्नियोऽन्नन्मधवा पृथिव्याः ॥ १ ॥ जगन्मनोरोपितहर्षकंदा । नंदान्निधा तन्महिषी वभ्रूव ॥ प्रवेशितोऽहं प्रियया तयास्याः । कुक्षौ सपुण्यः समये प्रसूतः ॥ २ ॥ ननंद नंदा तनयो ममान्नृ-दितिप्रवृद्धान्निमानसौख्यात् ॥ प्रमोदकुंभान्निधदासवाक्या-ऽऽजाऽपि तुष्टः प्रददौ वसूनि ॥ ३ ॥ विनिर्मितो जन्ममहोत्सवो मे । व्यधायि नंद्युत्तरवर्धनाख्या ॥ तिरो-हिता प्रागन्निधा ततश्च । ममाऽप्यन्नूत्तनयान्निमानः ॥ ४ ॥ सिंचन्निवादशोरमृतं विलासै । स्तातस्य मातुश्च तथा जनानाम् ॥ धात्रीनिरुच्चैश्च लाड्यमान-स्त्रिवार्षिकोऽन्नू-मनूनशर्मा ॥ ५ ॥ इतश्च यांतःपरिवारमध्ये । बभ्रूव मे धान्यविवेकिताख्या ॥ असूत मज्ज-न्मदिने सुतं सा । कृतं च वैश्वानरनाम तस्य ॥ ६ ॥

थहने तेने धन आप्युं ॥ ३ ॥ बली मारो जन्मोत्सव कर्यो; तथा मारुं नंदिवर्धन नाम पाड्युं अने तयारथी मारुं प्रथमनुं नाम लुप्त थयुं; मने, पण पुत्रपणानुं अभिमान थयुं. ॥ ४ ॥ विलासोथी मात-पितानी तथा लोकोनी आंखो प्रते जाणे अमृत सिंचतो होउं नहीं जेम, तेम धात्रीओथी लालन करातो एवो हुं अत्यंत खुखी थयो थको त्रण वर्षनो थयो ॥ ५ ॥ हवे अंतःपुरना परिवारमां अविवेकिता नामनी जे मारी धावमाता हती, तेणीए पण मारा जन्म दिवसे एक पुत्रने जन्म आप्यो, अने तेनुं नाम वैश्वा-

નર પાડ્યું ॥ ૬ ॥ (તેવૈશ્વાનર કેવો હતો ? તોકે) છેવટે અને વૈરરૂપ નિચા પગવાલો, દ્રોહ અને ઇર્ષારૂપ કઠિન જંઘાવાલો, અક્ષમા અને ચિત્તના પશ્ચાતાપરૂપ જરબચડા સાથઢવાલો, તથા ઝુગલીરૂપ લાંબા કટિપ્રવેશ વાલો હતો. ॥ ૭ ॥ વલી તે પરના મર્મોને ભેદવારૂપ સાંકડી છાતીથી કોઠા સરખા મધ્ય ભાગને ધારણ કરનારો, તાપથી દીપ્ત થયેલો, તથા અન્યાયરૂપ દૃઢ જામાઓવાલો હતો. ॥ ૮ ॥ વલી તે જાર તથા માત્સર્યરૂપ બેઢોળ હાથવાલો, કૂરતારૂપી લાંબી અને ડંચી ગરદનવાલો, અસત્ય વચનાદિ-

વિષાદવૈરાતતનિમ્નપાદો । જોહાન્યસૂયાકઠિનોરુજંઘઃ ॥ અક્રાંતિચિત્તાનુશયાસમોરુઃ । પ્રલં-
બૈપશૂન્યકટિપ્રદેશઃ ॥ ૭ ॥ મધ્યં દધાનઃપરમર્મન્નેદ--સંજ્ઞં ચ કોષ્ઠાકલિતપ્રમાણમ્ ॥
ઝરઃસ્થલેનાતિવિસંકટેન । તોપેન દીપ્તો દૃઢદુર્નયાંસઃ ॥ ૮ ॥ કારત્વમાત્સર્યવિરૂપવાહુઃ
ક્રૂરત્વદીર્ઘોઽશિરોધરાન્નૃત્ ॥ અસત્યજ્ઞાષાદિવિકીર્ણદંત । ચંદ્રત્વનિર્મત્સનશૂન્યકર્ણઃ ॥ ૯ ॥
હાસ્યોદધાનદ્વિચપટાં ચ નાસાં । સ્થાનાકૃતિં તામસન્નાવસંજ્ઞામ્ ॥ રૌદ્રત્વનૈર્ઘૃસ્ય-
સુરક્તનેત્ર--સ્ત્રિકોણદુષ્ટાચરણાઘ્યશીર્ષઃ ॥ ૧૦ ॥ અસંગતાપિંગલકેશખારો । વિરાધના
સૂત્રધૃતત્રિતંતુઃ ॥ મયા પ્રદૃષ્ટોઽથ સ વિપ્રસૂનુ । દૈઃશીલ્યલીલાનિરતઃકુનીતિઃ ॥ ૧૧ ॥
નિરીક્ષિતે તત્ર બભૂવૂર્વા-ઝ્યાસેન મે સ્નેહવિલાસિ ચેતઃ ॥ અપેક્ષતે સ્વીયબલપ્રકર્ષા-ન્નસં-
સ્તવસ્નેહવિધૌ વિશેષમ્ ॥ ૧૨ ॥

રૂપ છુટા ડાંતો વાલો, તથા પ્રચંડતા અને અર્ત્સનારૂપ શૂન્ય કર્ણોવાલો હતો. ॥ ૯ ॥ વલી તે હાસ્યરૂપી ચપટી નાશિકાવાલો, તામસભાવ નામની સ્થાનાકૃતિ વાલો, રૌદ્રતા અને નિર્દયતારૂપી લાલ આંખો વાલો, અને દુરાચરણરૂપી ત્રિલોચન મસ્તકવાલો હતો. ॥ ૧૦ ॥ વલી અસંગતારૂપી પીલા કેશોના સમૂહ વાલો, વિરાધનારૂપી સૂતરના ત્રણ દોરાવાલો (જનોહવાલો) દુઃશીલપણની ક્રીડામાં આસક્ત થયેલો, તથા ઘોટી નીતિવાલો, એવા તે વૈશ્વાનર નામના બ્રાહ્મણ પુત્રને મેં જોયો. ॥ ૧૧ ॥ તેને જોવાથી

પ્રતિપામથી માઠું ચિત્ત તેનામાં સ્નેહવાલું થયું; કેમકે, સ્તુતિ અને સ્નેહની વિધિમાં આત્મબલના પ્રતિપદી રિજેપની અપેક્ષા જોતી નથી ॥ ૧૨ ॥ મને પોતાને વશ થયેલો જોઈને તે દુષ્ટે મારું પડખું કદાપિ પણ તાડ્યું નહીં; પછી પોતાના ચેરીના સંગવાલો મને જોઈને મારો પુણ્યોદય નામનો મિત્ર સાક્ષાત મારા પર પત્યત પોષવાલો થયો ॥ ૧૩ ॥ અને તેણે વિચાર્યું કે, અહિતમાં મૂઢ એવા આને હિત કહીને હવે દેશ દેવો લાગત નથી; કેમકે મહાદેવ હજુ પણ ભયંકર એવા સર્પોના વલયને તજતો નથી. ॥ ૧૪ ॥ ત્હી આ નંદિવધન મારો આશ્રિત છે, માટે જોકે તે ગુણોવિનાનો છે, તો પણ, નહીં ક્ષોભેલા, ગંભીર

વશંવદં સ્વસ્ય સ મામવેક્ષ્ય । જહાતિ પાર્શ્વે ન કદાપિ દુષ્ટઃ ॥ સ્વૈરિસંસર્ગમેવદ્ય સાક્ષા-
ત્પુણ્યોદયો મિત્રમતીવ રુષ્ટઃ ॥ ૧૩ ॥ દુષ્ટો ચ નાઽસાબુપેદશયોગ્યો । હિતાન્નિધાનાદહિતે
વિમૂઢઃ ॥ કરાલમદ્યાપિ ન કાલકંઠો । વ્યાલાવલીનાં વલયં જહાતિ ॥ ૧૪ ॥ નચાશ્રિતોઽસૌ
મમ હાતુમર્હો । વિનૈવ વેલાં ગુણવર્જિતોઽપિ ॥ અદુઃખગંત્રીરમહાશયસ્ય । તૃણાદિસંઘાતઃ-
વાંબુરાશોઃ ॥ ૧૫ ॥ ઇદં વિચિંત્ય સ્તિમિતસ્વપ્નાવો । રુષ્ટોઽપિ તસ્મૈ સ મમાંતરેવ ॥ તતઽચ
વૈશ્વાનરતશ્ચ નાસ્વન્મણિઃ ફર્ણિજો વિષવાનઞ્જૂવમ્ ॥ ૧૬ ॥ અવારિતસ્તેન તથૈવ વૈશ્વા-
નરેણ દાહપ્રકૃતિઃ કૃતોઽહમ્ ॥ અક્ષાલિતઃ શૈલાશ્વાંબુદેન । જાતો યથા દાહકરઃ શ્રિતોઽપિ
॥ ૧૭ ॥ પ્રક્રીમ્તો ઋતિઋતોઽશ્ર મત્તો । બાલાઃ કુલીના અપિ રોષપૂર્ણાત્ ॥ ઋજંતિ
મામેષ મહાપ્રજ્ઞાવઃ । પુણ્યોદયસ્યાપિ પરસ્ય બુઢઃ ॥ ૧૮ ॥

અને નહાન આશયવાલા એવા સમુદ્રે જેમ ઘાસનો સમૂહ, તેમ મારે અવસરવિનાજ (પક્ષે-વેલાવિનાજ) તેને તજવો યોગ્ય નહીં ॥ ૧૫ ॥ એમ વિચારિને તે ક્રોધિત થયા છતાં પણ મારા અંતઃકરણમાંજ રહ્યો, હવે તે વૈશ્વાનરની સોચતથી હું ચઢકતામણિવાલા ક્ષેરી નાગતુલ્ય થયો. ॥ ૧૬ ॥ હવે તે પુણ્યોદયે નહીં અટકાવ્યાથી મને તે વૈશ્વાનરે દાહપ્રકૃતિવાલો કર્યો; અને તેથી, મેઘથી આશ્રિત થયેલો એવો પણ નહીં ધોવાયેલો જેમ પર્વત તેમ હું દાહકારક થયો. ॥ ૧૭ ॥ રોષથી ભરેલા એવા હુથી હરતા એવા કુલીન

बालको पण क्रीडा करता थका मने सेवे छे; एवो महाप्रभाव जोके पुण्योदयनो हतो, छतां में ते परनो जाण्यो. ॥ १८ ॥ दीधेल छे तेज, मति, धैर्य अने वीर्य जेणे एवा वैश्वानरना प्रेममां तत्पर थएला मने हवे पिताए उत्तम आचार्यने सौँप्यो; अने त्यां भाग्यथी उद्यम विनाज कलाओनो समूह हु शीह्यो. ॥ १९ ॥ हेतुसहित अथवा हेतुरहित सर्व बालकोनी साथे क्लेश करतो थको वैश्वानरथी आलिङ्गित थएल छे मूर्ति जेनी एवो हुं, ते बालकोने तथा गुरुने घणोज खेदकारक नीवड्यो. ॥ २० ॥ गुरु ज्यारे मने शीखामण देता, त्यारे में तेनो पण तिरस्कार कर्यो; त्यारे बीजा ते शुं हीसाबमां? तो पण आ राजानो

वितीणेतोमतिधैर्यवीर्य--वैश्वानरप्रेमपरोऽग्र पित्रा ॥ दत्तोहमाचार्यवरस्य भाग्या--द्विनोद्यमं शिक्षितवान् कलौघम् ॥ १९ ॥ सहेतुकं वाप्यपहेतुकं वा । समस्तबालैः कलहायमानः ॥ वैश्वानरालिङ्गितमूर्तिरुच्चैः । खेदाय तेषां च गुरोश्च जातः ॥ २० ॥ प्रतिब्रुवाणो गुरुरप्यदंभि । मया तिरस्कारपदं परे के ॥ महीभृतः पुत्र इतिप्रतीते । तथापि मय्येष जहौ न रागम् ॥ २१ ॥ वैश्वानरस्यैव गुणोऽखिलोऽय-मितीह रागो विधृतो मयोच्चैः ॥ असावपि प्राणसमाय मह्यं । रसायनं क्रूरमनो ददौ डाक् ॥ २२ ॥ जगौ च मन्त्रक्तिन्नवं किलैत-द्वलस्य वृद्ध्यै विततायुषश्च ॥ गृहाण तत्त्वं परिभुङ्क्व काले । फलेग्रहिः स्नेहतर्मु-मास्तु ॥ २३ ॥ अत्रांतरे कश्चिद्वोचतेष्टं । स्थानं त्वयाऽसौ गमितो ह्यनेन ॥ वैश्वानरेणास्य विचारितोऽर्थो । ज्ञान्येष गत्वा नरेके ततायुः ॥ २४ ॥

पुत्र छे, एम जाणीने ते गुरुए माराविषेनो राग तज्यो नहीं. ॥ २१ ॥ आ सघळो वैश्वानरनो गुण छे; एम विचारि में तेनाप्रते घणो राग धर्यो; अने क्रूर मनवाला एवा तेणे प्राण सरखा एवा मने तुरत रसायन आप्युं ॥ २२ ॥ अने वली कहुं के, मारी शक्तिथी उत्पन्न थएलुं आ रसायन बलनी तथा आयुष्यनी वृद्धिमाटे छे; माटे तुं ते ग्रहण कर? अने खा? तथा मारुं स्नेह रूपी वृक्ष अवसर आव्ये फलद्रूप थाओ? ॥ २३ ॥ एटलामां कोइए कहुं के, तें आने इष्ट स्थानके पहुँचाड्यो; तेनो अर्थ आ वैश्वानरे विचार्यो के, आ

संयुक्तं ज्ञानं विमर्शने आगुप्ययालो भजे ॥ २४ ॥ हवे में ते रसायन तेना हाथमांथी लीधुं, तथा
 तनीं सनांदर जियासन स्वीकारि के, तार आमांथी में कहेला अवसरे एकेक गोली खावी ॥ २५ ॥
 एत सारी दुंगरेन राखनारा विदुरे, मारुं गुरुने तथा कुलीन बालकीने दुःखदेवादिक दुष्टाचरण राजाने
 कहुं; तेथी ते पतु दुःखित भयो ॥ २६ ॥ तथा कलागुरुने बोलावीने तेमणे पूछ्युं के, कुमार केटली
 कलाआं भणयो ! तयार तेणे कहुं के, सर्व कलाओनो समूह आने वश थयो छे, हवे कंहं पण बाकी

गृहीतमेतन्मयकास्यहस्ता-दंगीकृता तस्य च चारुशिक्षा ॥ नृप्या त्वयैकैकगुटी किला-
 स्मा-त्संज्ञाप्यमानेऽवसरे मयेति ॥ २५ ॥ अथो नियुक्तो विदुरो मदीयं । न्यवेदयदुर्ललितं
 नृपाय ॥ सर्वं कलाचार्यं कुलीनबाल-कदर्शनाद्यं स ततोऽति दूनः ॥ २६ ॥ पप्रह आकार्यं
 कलागुरुं मे । कलाकुमारः कीयतीरज्ञाणि ॥ स प्राह सर्वोऽपि कलाकलापो । वश्योऽस्य
 जातो न किमप्यथोनम् ॥ २७ ॥ अपि प्रकृत्यामलमस्य रूपं । न ज्ञाति वैश्वानरसंगतस्तु ॥
 इंद्रोः कलंकादिव कर्दमाज्ञा-न्महोत्पलस्येव च कंटकौघात् ॥ २८ ॥ हुमा इवास्याप्रशमप्रवा-
 हे-स्तखातमूलाः क्षयिणो गुणौघाः ॥ तन्नैष यत्नः फलवानितीदं । श्रुत्वा परं तापमवाप
 राजा ॥ २९ ॥ अब्हास्त वैश्वानरपापमित्र-त्यागाय मामेष च वेदकेन ॥ स प्राह राज-
 न्नपि हापितोऽस्य । गतिःस वैश्वानर एव नूनम् ॥ ३० ॥

नथी ॥ २७ ॥ आनुं स्वभावथी निर्मल एवुं पण रूप, कादव सरखा कलंकथी जेम चंद्रजुं, तथा कांटा-
 ओना समूहथी जेम कमलनुं तेम वैश्वानरना संगथी शोभतुं नथी ॥ २८ ॥ वृक्षोनी पेठे आना गुणोना
 समूहो अशांततारूपी प्रवाहथी मूलमांथी उखडीने क्षय पामशे; माटे आ प्रयत्न फलद्रूप थशे नहीं; ते
 सांभलीने राजा बहु खेद पाम्यो ॥ २९ ॥ पछी तेणे मने ते पापी मित्र वैश्वानरना त्याग माटे वेदक
 मारफते कहेवराव्युं; तयारे ते वेदके कहुं के, हे राजन् ! आने तेनी मित्राहथी छोडाव्या छतां पण तेनी

गति तो खरेखर ते वैश्वानरज छे. ॥ ३० ॥ बली आ ते वैश्वानर नामना पापी मित्रना संगथी वैश्वानरज थयो छे !! माटे बलात्कारे तेने छोडावी शकाय तेम नथी; पण शांति माटे उपाय शोधवो. ॥ ३१ ॥ राजा, गुरुथी सम्मत थएली एवी वेदकनी ते वाणी सांभलीने अत्यंत विचारमां पड्यो; तथा पछी कहेवा लाग्यो के, सिद्ध पुत्र तथा जैनधर्मी एवो विदुर आ उपायनो जाणकार छे ॥ ३२ ॥ पछी राजाए खुशी थइने ते विदुरने बोलावीने पुत्रना कुसंगत्यागनो हेतु पूछ्यो; त्थारे तेणे पण बुद्धिथी

अयं हि वैश्वानरपापमित्र—संगेन वैश्वानर एव जातः ॥ बलादतो मोचयितुं न शक्यो ।

मृग्यः परं शांतिविधावुपायः ॥ ३१ ॥ श्रुत्वा नृपो वेदकवाचमेनां । गुरोर्मतां हृद्गहने

निमग्नः ॥ जगावश्रौच्चैर्विदुरोऽस्त्युपाय—ज्ञातात्र जैनो नृपसिद्धपुत्रः ॥ ३२ ॥ हृष्टस्तमाकार्य

नृपोऽग्र हेतुं । पप्रब्ध पुत्रस्य कुसंगमुक्तेः ॥ बुद्ध्या स विज्ञाय जगौ य एको । हेतुस्तमत्रा-

वहितो ब्रवीमि ॥ ३३ ॥ विनिर्गतोपद्वराशिचेतः । सौंदर्यमत्रास्ति पुरं प्रसिद्धम् ॥ लोकं वसंतं

किल ज्ञाविभ्रष्टं । न तत्र मुष्णंति कषायचौराः ॥ ३४ ॥ अनारतं विस्तृतसौरभं तत्कल्या-

णवद्धीकुसुमैर्गुणैर्धैः ॥ अलंकृते शीतलशीलगेहै । न तत्र तापो लभतेऽवकाशम् ॥ ३५ ॥

भ्रूमीपतिस्तत्र शुभाशयाख्यो । विभ्रतिं राज्यं जितराजराजः ॥ सतां हितासावहितव्यये

च । कृतोद्यमो दुष्टविनिग्रहे च ॥ ३६ ॥

जाणीने कहुं के, जे एक उपाय छे, ते हुं कहं छुं. ॥ ३३ ॥ गएल छे उपद्रवोनो समूह जेमांथी एबु चित्त-सौंदर्य नामे एक प्रसिद्ध नगर छे; थनार छे कल्याण जेओने एवा त्यां वसता लोकोने कषायरूपी चोरो लुंढता नथी. ॥ ३४ ॥ गुणोना समूहोरूपी कल्याणवल्लीना पुष्पोथी हमेशां विस्तारवाली सुगंधिचालुं ते नगर छे; तथा शीतल एवा शीलरूपी वृक्षोथी शोभितां एवां ते नगरमां तापने अवकाश मिलतो नथी. ॥ ३५ ॥ ते नगरमां जितेल छे मोटा राजाओने जेणे एवो शुभाशय नामे राजा राज करे छे; तथा ते सज्जनोना

દિતમાં અને પ્રદેશના નાશમાં યગમી છે. ॥ ૩૬ ॥ કલંકોથી સુક્ત થયેલો એવો આ રાજા ક્રીડામાત્રથી
પણ ના પ્રદેશન જોમાંવે છે, ત્યાંથી, સિંહના નિવાસવાલા વનથી જેમ હાથીઓ તેમ, અંતરંગ શત્રુઓના-
થી જાગ છે. ॥ ૩૭ ॥ પ્રીરજ, સ્મૃતિ, લજ્જા, કરુણા તથા શાંતતાદિક રૂપ ગુણોરૂપી રત્નોના સમૂહોથી
તેનો ખંડાર ભરેલો છે; તથા વિશાલ એવા (અઢાર હજાર) શીલાંગરથી હમેશાં તેની અનુકુલ લક્ષ્મી
તૃપ્તિ પામે છે. ॥ ૩૮ ॥ સુર અને અસુરની સ્ત્રીઓના મહાવિલાસથી પણ નથી કંપેલું ચિત્ત જેનું એવા

અલંકરોત્તેય કલંકમુક્તઃ । ક્રીમાવશેનાપિ હિ યં પ્રદેશમ્ ॥ તતઃ પ્રણયંત્યરયોઽંતરંગા ।
મૃગારિસંસર્ગિવનાદિવેન્નાઃ ॥ ૩૭ ॥ ધૃતિસ્મૃતિહીકરુણાશમાદ્યૈઃ । કોશોઽસ્ય પૂર્ણો ગુણરત્ન-
બુંદેઃ ॥ વિશાલશીલાંગરથૈરજસ્રં । પ્રવર્ધેતેઽસ્યાપ્રતિપંશિલદમ્ભીઃ ॥ ૩૮ ॥ સુરાસુરસ્ત્રૈણમહા-
વિલાસા--પ્રકંપ્યચિત્તેઽપિ હિ સાધુલોકે ॥ આસક્તિદાત્રી સ્થિરતાન્નિધાસ્ય । સૌંદર્યલ-
ક્ષ્મીનિધિરસ્તિ દેવી ॥ ૩૯ ॥ જ્ઞાતિ પ્રતીકેઽપિ નિરૂપિતેઽસ્યા । પ્રસ્મેવ રૂપં સુરસુંદરી-
ણામ્ ॥ પ્રતિપ્રતીકં તુ નિરૂપિતેયં । વેદ્યાંતરં શૂન્યમિવાતનોતિ ॥ ૪૦ ॥ પુત્રી તયોરસ્તિ
નિધિર્ગુણાના--સુત્પત્તિન્નૂર્મિર્બહુવિસ્મયાનામ્ ॥ સુધૌઘવન્નિર્મિતપાપશાંતિઃ । ક્ષાંતિર્ગતત્રાંતિ-
રુદારક્ષાંતિઃ ॥ ૪૧ ॥ નિરીક્ષણેઽસ્યાપિ હિ મૂલ્યમસ્યા--શ્ચિંતામણિર્નાર્હતિ ધ્રૂસ્તિજાઃ ॥
આલિંગનં યસ્તુ વિધાસ્યતેઽસ્યાઃ । સ શક્રચક્રાદપિ પીનપુણ્યઃ ॥ ૪૨ ॥

પણ સાધુલોકને આસક્ત કરનારી, અને સૌંદર્યરૂપી લક્ષ્મીના ખંડાર સરસી એવી તેની સ્થિરતા નામે
રાણી છે. ॥ ૩૯ ॥ તે સ્ત્રીની છબી જોતાં પણ દેવાંગનાઓનું રૂપ ભરૂમ સરસુંજ લાગે છે; તથા તેનું દરેક
અવયવ જોવાથી વેદ્યાંતર શૂન્ય તુલ્ય લાગે છે. ॥ ૪૦ ॥ તેઓને ગુણોના ખંડાર સરસી, ઘણાં આશ્ચર્યોને
ઉત્પન્ન કરનારી અમૃતના સમૂહની પેઠે કરેલ છે તાપની શાંતિ જેણે, આંતિ વિનાની, તથા ઉદાર કાંતિ-
વાલી ક્ષાંતિ (ક્ષમા) નામે પુત્રી છે. ॥ ૪૧ ॥ તેણીના જોવાના પણ મૂલ્યપ્રતે મહાતેજસ્વી એવું ચિંતામણિ

रत्न पण लायक नथी; तयारे जे पुरुष तेणीनुं आलिंगन करशे, ते तो इंद्रोना समूहथी पण वधारे पुण्य शाली होशे. ॥ ४३ ॥ शांतपणामां रहेला माणसोने तेणीनी स्नेहाल एवी दृष्टिरूपी लेहेरी जेवी शीतलता करे छे, तेवी शीतलता खरेखर तापयुक्त थएलाओने अमृत, चंदन, तथा चंद्रादिको पण करी शकतां नथी. ॥ ४३ ॥ हे राजा ! ते क्षांति कुमारिका स्वभाथीज वैश्वानरप्रते वैरभाव राखे छे; माटे ते कन्याने परणीने आपणो आ नंदिवर्धन कुमार प्रेरणा कर्यो विनाज ते पापी भिन्नने तजशे. ॥ ४४ ॥ एम कहोने ते विदुर मौन रहेते छते, तथा राजाए विवाह करवा माटे बुद्धि-

स्नेहांचिता दृग्लहरी यदस्या--श्ररीकरीति प्रशमस्थितानाम् ॥ शैत्यं सुधाचंदनचंदमुल्लयै ।
न जायते तत्किंल तापन्नाजाम् ॥ ४३ ॥ बिभ्रति चयं नृपते स्वप्नावा--द्वैश्वानरेण प्रतिप-
क्षन्नावम् ॥ इमां कुमारः परिणीय कन्या--मनोदितो हास्यति पापमित्रम् ॥ ४४ ॥ उत्तवेति-
संमुद्वितवाचि तत्र । दृष्टे मुखे बुद्धिधनस्य राज्ञा ॥ बहिर्विवाहव्यवसायमस्य । प्रोद्धुर्माह
स्म निमित्तवेदी ॥ ४५ ॥ अलं तवानेन नृप श्रमेण । शक्तो विधौ न ह्ययमंतरंगे ॥ कन्यां
स्वयं कर्मविलासनुन्नः । शुभ्राशयो दास्यति ते सुताय ॥ ४६ ॥ कार्यो विषादो न तदत्र
राजन् । ग्राह्या किंलैका भवितव्यतैव ॥ अर्थे ह्यशक्ये खलु यः प्रयासं । करोत्यसौ यास्यति
हास्यन्नावम् ॥ ४७ ॥ उन्नोऽपि पुण्याभ्युदयोऽस्य शश्व--द्वैश्वानरानर्थमपाकरोति ॥ मणि-
र्यथा मुष्टिधृतस्तदेत-द्वेहि खेदस्य च नेषजं ते ॥ ४८ ॥

धननुं मुख जोते छते निमित्तिओ कहवा लाग्यो के, ॥ ४५ ॥ हे राजन् ! तमारे ते प्रयासनी कंई जरूर नथी; केमके अंतरंग विधिमां ते शक्तिवान नथी; अने कर्मविलासथी प्रेरणेलो ते शुभाशय पोतानी जाणेज तमारा पुत्रने कन्या आपशे. ॥ ४६ ॥ माटे हे राजन् ! आ माटे खेद नही करवो, पण एक भवित-
व्यतानेज ग्रहण करवी; केमके न बनी शके तेवा कार्यमां जे प्रयास करे छे, ते हास्यपात्र थाय छे. ॥ ४७ ॥
गुप्त रहेलो एवो पण पुण्योदय मूठीमां रहेला मणिनी पेठे हमेशां आना वैश्वानर संबंधि अनर्थने दूर

करे छे; माटे तेने तारा खेदना औपधरूप जाणजे ? ॥ ४८ ॥ एवी रीतनी निमिस्त्रिआनी वाणीथी, दावान-
लथी दग्ध थएला तथा वरसादथी ठंडा थएला एवा पर्वतनी पेठे मारो पिता प्रथम खेदवालो तथा
पाछलथी हर्षित थयो ॥ ४९ ॥ हवे राजाए पण मने अत्यंत मोहथी अशक्य इलाजवालो जाणीने
(विदुरने कहुं के) तारे आ कुमारनी परीक्षा करवी, एम कहीने तेणे विदुरने मारी साथे जोड्यो ॥
॥ ५० ॥ हवे ते विदुर बीजे दिवसे मारी पास आव्यो; त्यारे में तेने कहुं के, गह काले तुं केम नहीं आव्यो?

वाचेतिनैमिन्तिकपुंगवस्य । पूर्वं विषण्णो मुदितश्च पश्चात् ॥ निर्वोपितो वारिमुच्चा पिता मे ।
दावानलक्षुष्ट इवाद्रिसीत् ॥ ४९ ॥ ज्ञात्वाथ मां नृपतिरप्यशक्य--प्रतिक्रियं दीप्तदुरंत
मोहात् ॥ परीक्षितव्यो प्रवता कुमार--इतिप्रतीतौ विदुरं युयोज ॥ ५० ॥ दिने द्वितीयेऽथ
स मासुपेतो । किं नागतोह्यस्त्वमितीरितश्च ॥ परीक्षितुं मां स्वविदं वहेतुं । जगौ श्रुतं
दुर्जनसंगदोषम् ॥ ५१ ॥ उक्तं मया वर्णय तं ममापि । श्रवःसुधापारणमार्यवर्य ॥ इतीरितः
स्पर्शनदुर्जनस्य । दोषप्रबंधं विदुरो बभ्राषे ॥ ५२ ॥ क्षितिप्रतिष्ठे नगरेऽत्र कर्म--विलास-
राजोऽस्ति महाप्रतापः ॥ उन्ने महिष्यौ पुनरस्य मुख्ये । एका शुभ्रश्रीरशुभ्राक्षिरन्या
॥ ५३ ॥ तदंगजौ द्वौ च मनीषिबाह्वौ । जातौ कुमारौ प्रविक्षेसतुस्तौ ॥ दृष्टोऽन्यदा देहवनेऽथ
तान्त्र्यां । कश्चित्पुमान् पाशकबद्धदेहः ॥ ५४ ॥

त्यारे मारी परीक्षा करवा माटे तेणे पोतानो नहीं आववानो हेतु कह्यो के, मने नहीं आववामां
दुर्जनना संगनो दोष हेतुरूप छे ॥ ५१ ॥ त्यारे में कहुं के, हे आर्य विदुर ! कर्णोप्रते, अमृत सरखो एवो ते
हेतु मने पण कहे ? एम कहेवाथी ते स्पर्शनरूपी दुर्जनना दोषोनुं वृत्तांत कहेवा लाग्यो ॥ ५२ ॥ अहीं
क्षितिप्रतिष्ठ नामना नगरमां महाप्रतापी कर्मविलास नामे राजा छे; बली तेने एक शुभश्री अने बीजा
अशुभालि एम बे मुख्य पटराणीओ छे ॥ ५३ ॥ तेने मनीषी अने बाल नामे बे पुत्रो थया; तेओ एक

દહાડો દેહરૂપી વનમાં ક્રીડા કરતા હતા, ત્યાં તેઓએ પાશથી બંધાણા કોઈક પુરુષને જોયો. ॥ ૫૪ ॥ હવે બાલે તેનો પાશ છેડીને તેના દુઃખનું કારણ પૂછ્યું; ત્યારે તેણે મહા મુશ્કેલીએ કહ્યું કે, સ્પર્શન છે નામ જેનું એવો જે હું તેનો પેહેલો ભવજંતુ નામે મિત્ર હતો ॥ ૫૫ ॥ તે ભવજંતુ હમેશાં ચંદ્રપ્રતે જેમ ચક્રોર તેમ મારા-પ્રતે સ્નેહી તથા અનુકૂલ હતો; હવે કોઈક દિવસે મારું ભાગ્ય મંદ હતે તેને સદાગમે ઠગ્યો. ॥ ૫૬ ॥ અને ત્યારથી તે મને માનતો નથી, અને સદાગમનો જ સંગ કરે છે; તથા કારીર સંબધિ પરિષ્કારોના

વિત્વાથ બાલેન તદીયપાશં । પૃષ્ઠઃ સ વાર્તામસુખસ્ય તસ્ય ॥ કહ્નાજ્ઞૌ મે જ્ઞવજંતુરાસી--દાઘઃ
સુહત્ સ્પર્શનસંજ્ઞકસ્ય ॥ ૫૫ ॥ અજ્ઞૂન્મયિ સ્નિગ્ધતરઃ સદાસૌ । ચક્રોરકશ્ચંડશ્વાનુકૂલઃ ॥
પ્રતારયામાસ સદાગમસ્તં । જ્ઞાગ્યે કદાચિન્મમ માંધજ્ઞાજિ ॥ ૫૬ ॥ તતઃ પ્રજ્ઞત્યેષ ન મન્યતે
માં । સદાગમસ્યૈવ કરોતિ સંગમ્ ॥ વિન્નર્તિ શુદ્ધોંગપરીષદૌઘ--જયાદિના મત્પ્રતિકૂલવૃ-
ત્તિમ્ ॥ ૫૭ ॥ કૃતવ્યલીકેડપિ ન તત્ર મેડ્મૃ--દ્વિપર્યયઃ સ્નેહવિજૃંભિતસ્ય ॥ મનાગસાવ-
પ્યનુયાતિ માં ચ । સદાગમાડસન્નિહિતઃ કદાચિત્ ॥ ૫૮ ॥ અશ્ચાન્યદા તેન સદાગમસ્ય ।
વચઃ પુરસ્કૃત્ય કદર્થિતોડહમ્ ॥ યાસ્યાસ્યગમ્યં જ્ઞવતઃ પદં ડા--ગિતીરયિત્વા સ જગામ
મોકમ્ ॥ ૫૯ ॥ મિત્રસ્ય તસ્યાહમસૌ વિયોગા--ન્મર્તુ પ્રવૃત્તોડસ્મ્યસુખાત્યયાય ॥ ઇતીરિતે
સ્પર્શનપૂરુષેણ । બાલોડ્બ્રવીત્તં પ્રતિબંધેતોઃ ॥ ૬૦ ॥

સમૂહના જયાદિકથી શુદ્ધ થઈને મારી દુશ્મનાઈ કરે છે. ॥ ૫૭ ॥ એવી રીતે દીધેલ છે છેહ જેણે એવા પળ તે ભવજંતુ પ્રતે સ્નેહાલ એવો જે હું, તેની વિપરીતતા ન થઈ, વલી કોઈક બલેતે ડ્યારે તે સદાગમથી છેડો રહેતો ત્યારે તે વલી જરા મારા કહેવા પ્રમાણે ચાલતો ॥ ૫૮ ॥ હવે એક દહાડો તેણે સદાગ-મનું વચન અગાડી કરીને મને કદર્થના કરી, તથા કહ્યું કે, હું તને ન મલી શકે એવા સ્થાનકપ્રતે હવે તુરત જાડું છું, એમ કહીને તે મોક્ષે ગયો. ॥ ૫૯ ॥ તે મિત્રના વિયોગથી આ હું દુઃખ મટાડવાને મરવા લાગ્યો

छे; एवी रीते ते स्पर्शन पुरुषं कहेवाथी बाल तेनी मित्राह माटे कहेवा लाग्यो के, ॥ ६० ॥ हे स्पर्शन ! तुं खरेखर सज्जनोना उदाहरणरूप छे, अने ते भवजंतु दुर्जनोना उदाहरणरूप छे; तथा ते सदागम ठगोना उदाहरणरूप छे; माटे हुं तो हवे ताराप्रते अत्यंत स्नेही थग्यो छुं. ॥ ६१ ॥ पछी ते स्पर्शने पण ते बालनी मित्राह कबूल राखी, हवे ते मनीषीए विचार्युं के, सुबुद्धि एवो सदागम सहज मित्रने तज-वाने के तजाववाने यत्ने करे नहीं ॥ ६२ ॥ माटे आ स्पर्शन खरेखर जूठाबोलो छे, अने आ बाले मूर्खो-

निदर्शनं त्वं किल सज्जनानां । स दुर्जनानां भवजंतुरेव ॥ प्रतारकाणां च सदागमोऽसा-विति
त्वयि स्नेहपरोऽस्मि बाढम् ॥ ६१ ॥ तेनापि मैत्र्यं प्रतिपन्नमस्य । विचिंतयामास पुनर्म-
नीषी ॥ सदागमस्त्याजयितुं येतत । हातुं न मित्रं सहजं सुधीश्च ॥ ६२ ॥ तत्स्पर्शनोऽयं
ननु कूटज्जाषी । बालेन बालोचितमेव तेने ॥ ध्यात्वैवमेतेन दधौ स मैत्री-मात्रासमात्रान्न
तु चित्तज्ञावात् ॥ ६३ ॥ न्यगादि ताभ्यामिदमाशु पित्रो-र्वृत्तं पिता प्राह शुभ्रं व्यधायि ॥
सदातनः स्पर्शननिर्मितेऽर्थे । तस्य स्वप्नावः प्रतिकूलवृत्तिः ॥ ६४ ॥ ततस्तदासंगपरं स
बालं । किमुःकुविद्यागहने जहर्ष ॥ तद्वर्जनोपायपरं परंतु । संयोजयिष्यन्गुणधोरणीन्नि-
॥ ६५ ॥ बालस्य माता तु तुतोष यस्मा-त्सा स्पर्शनाधीननिजेष्टसिद्धिः ॥ मनीषिमाता
तु बन्जार खेदं । स्मृत्वाचिरं तद्वयितव्यलीकम् ॥ ६६ ॥

चित्त कार्य कर्तुं छे, एम विचारिने मनीषीए तेनी साथे उपर उपरथी मित्राह करी, पण चित्तभावथी करी नहीं ॥ ६३ ॥ पछी तेओए आ वृत्तांत तुरत पोताना मात पिताने जणाव्युं, त्यारे पिताए कर्तुं के, ठीक कर्तुं, (तो पण) स्पर्शने करेला कार्यमां तेनी हमेशनी प्रतिकूल वृत्तिवालो स्वभाव हतो. ॥ ६४ ॥ पछी ते पिता, ते स्पर्शनना संगमां तत्पर थएला बालने कुविद्यारूपी चनमां फेंकतो थको, तथा तेना संगने तजवाना उपायमां तत्पर थएला एवा मनीषीने गुणोनी पंक्ति साथे जोडतो थको खुशी थवा लाग्यो. ॥ ६५ ॥

हवे बालनी माता तो खुशी थइ; केमके, स्पर्शनने आधिन छे पोतानी इष्ट सिद्धि जेणीनी एबी ते हती; पण ते स्पर्शने घणा कालसुधि करेला नुकशानने याद करीने मनीषिनी माता खेद पामी ॥ ६६ ॥ पण मुखना अने नेत्रना विकारोथी ते स्पर्शन प्रते पोताना पुत्रना अरक्त भावने जाणीने मनमां ते धीरज पामी; तो पण विकल्पो बहु करवा लागी. ॥ ६७ ॥ पछी बाल तो स्पर्शनमां रागी थयो, अने मनीषी हमेशां मनथी डरतो रह्यो, विश्वास विना सुख न थाय, एम विचारिने तेणे बोध नामना अंगरक्षकने

बालस्य माता तु तुतोष यस्मा-त्सा स्पर्शनाधीननिजेष्टसिद्धिः ॥ मनीषिमाता तु बन्नार खेदं । स्मृत्वा चिरं तद्विहितव्यलीकम् ॥ ६६ ॥ अरक्तज्ञावं परमंगजस्या-नुमाय तस्मिन् धृतिमाप चित्ते ॥ सुखस्य नेत्रस्य तथा विकारैः । पुनर्विकल्पांश्च बहूश्चकार ॥ ६७ ॥ बालस्ततः स्पर्शनबद्धरागो । हृदा सदास्ते चकितो मनीषी ॥ सुखं न विश्रंजविनाकृतं स्यादित्यंगरक्तं स जगाद बोधम् ॥ ६८ ॥ त्वयास्य कार्याऽनघ मूलशुद्धि । यथा भवेन्मे वित- श्रोऽवन्नासः ॥ तेनाथ मुक्तः प्रणिधिः प्रज्ञावो । ब्रंत्वा संदेशानवदत्समेतः ॥ ६९ ॥ बाह्येषु देशेषु मया प्रवृत्ति-र्नाप्ता गतेनेतिगतोऽंतरंगे ॥ देशे महापातकसन्न तत्र । दृष्टं पुरं राजस- चित्तनाम ॥ ७० ॥ अश्रेयसां राजपथः पृथूनां । कल्याणमार्गाचिलवज्रपातः ॥ लुंटाकचूर्ना- मणिरुग्रवीर्य-स्तत्रेक्षितो रागमूर्गेऽराजः ॥ ७१ ॥

कहुं के, ॥ ६८ ॥ हे बोध ! तारे आ स्पर्शनना मूलनी शोध करवी, के जेथी मारो आभास सफल थाय; तयारे ते बोधे पोताना प्रभाव नामना अबुचरने मोकल्यो, ते प्रभावे देशोमां भमी आबीने कहुं के, ॥ ६९ ॥ हुं बाह्य प्रदेशोमां गयो, त्यां तो मने तेनी तलास मली नहीं, तेथी हुं अंतरंग प्रदेशमां गयो; त्यां में महापापोना घर सरखुं राजसचित्त नामनुं नगर जोयुं. ॥ ७० ॥ त्यां महोटां अकल्याणोना राजमार्ग सरखो, कल्याण मार्ग रूपी पर्वतने भेदवामां वज्रपात सरखो, लुंटाराओमां चूडामणि सरखो तथा

भयंकर बलवालो राग नामनो राजा जोयो ॥ ७१ ॥ वली त्यां पोतानी इच्छित प्रवृत्तिमां परनी अपेक्षा नही राखनारो, जगतने वश करवामां समर्थ, पापोना प्रकाशमां चतुर तथा जयशील एवो ते राजानो विपयाभिलाष नामनो मंत्री जोयो ॥ ७२ ॥ एटलामां ध्वनि करता मार्गने खंचनारुं, मिथ्या-भिमानादिकरूप रथोनी अणिवालुं, गर्जना करता एवा ममत्वादिरूप होथीओवालुं, दोडता एवा असंयमादि रूप उद्धत घोडाओनी अणिवालुं, घणा मदथी उत्सुक थएली चपलतादिक रूप पायदल वालुं, कामदेवे करेल छे अगाडी प्रयाण जेमां एबुं, तथा विलास तथा हास्यादिकरूप नाना प्रकारना

परानपेक्षोऽन्निमतप्रवृत्तौ । जगद्धशीकर्तुमलंनविष्णुः ॥ पापप्रकाशे पटुधीरमात्यो । दृष्टो-
ऽस्य जिष्णुर्विषयान्निलाषः ॥ ७३ ॥ अत्रांतरे च ध्वनदध्वकर्षि । मिथ्यान्निमानादिरथप्रश्ना-
त्त्वम् ॥ गर्जन्ममत्वादिगजं प्रधाव-दसंयमाद्युद्धतवाजिराजि ॥ ७३ ॥ मदातिरेकोत्सुक-
चापलादि । पदातिकंदर्पकृताग्रयानम् ॥ विलासहासादिविचित्रतूर्य-कोलाहलं तन्मिलितं
बलं जग ॥ ७४ ॥ युग्मम् ॥ पृष्टोऽत्र हेतुं पुरुषो विपाको । निबंध्यबद्धो निजगाद मंत्री ॥
स्वमानुषाणि प्रजिघाय पंच । प्राक् स्पर्शनादीनि जगद्विजेतुम् ॥ ७५ ॥ काष्ठा परा साह-
सिकाग्रिमाणां । दुर्दंतवर्गस्य निदर्शनं च ॥ अवार्यधैर्याणि परं परीक्षा-स्थानं ध्रुवं तानि च
वंचकानाम् ॥ ७६ ॥ जगज्जितप्रायममीजिरुच्चै-रत्रांतरे तानन्निन्नय चौरः ॥ संतोषनामा
कतिचित्प्रसह्य । सुक्तौ नगर्यां मनुजान्निनाय ॥ ७७ ॥

वाजित्रीना कोलाहलवालुं ते लश्कर तुरत एकहुं थयुं ॥ ७३ ॥ पछी त्यां मेविपाक नामना पुरुषने आ लश्कर एकहुं थवानुं कारण पूछयुं त्यारे तणे कहुं के, विपयाभिलाप मंत्रीए पेहेलां जगतने जीतवाने पोताना स्पर्शनादिक पांच माणसोने मोकल्यां ॥ ७५ ॥ ते माणसो साहसिकना अत्रे-सरीओनी पराकाष्ठा सरखा छे, दुर्दंत वर्गना उदाहरण रूप छे, तथा अत्यंत धीरजवाला एवा तेओ ठगोनी परीक्षानां उत्कृष्ट स्थान रूप छे ॥ ७६ ॥ तेओए प्रादें जगतने जीतेलुं छे, पण एटलामां

तेओने संतोप नामनो चोर हरावीने बलात्कारे केटलाक माणसोने मोक्षनगरमां लेइ गयो छे. ॥ ७७ ॥
ते सांभलीने राजाए संतोषने जीतवा माटे परिवार सहित तैयारी करी छे; केमके, पायदलना तेजथी मनोहर थएला कथा सुभटो पोतानो पराभव सहन करे ? ॥ ७८ ॥ हवे ते रागराजा पोताना पिता एवा महामोह राजाने चरणोने नमवा माटे गयो; त्यां तेणे अत्यंत लंबायमान एवा रजस् अने तमस् रूपी बने शुक्रुदीओथी मनोहर थएला, सितास्मिता रूपी डाहाडी मूछोवाला, अज्ञानरूपी घडपणथी जीर्ण

श्रुत्वेति संतोषजयाय राजा । प्रगल्भतेऽसौ परिवारयुक्तः ॥ पराभवं स्वस्य भटाः पदाते--स्ते-
जोऽन्निरामाः कतमे सहंते ॥ ७८ ॥ नंतु महामोहनृपस्य पाद--मूलं गतोऽसौ स्वपितुर्नृपो-
ऽथ ॥ दृष्टः स तेनासमलंबमान--रजस्तमोच्चयुगलान्निरामः ॥ ७९ ॥ सितास्मितास्मश्रु-
धरः प्रकंप्रा--ऽविद्याजराजीर्णशरीर्यष्टिः ॥ विशालतृष्णाभिधेवेदिकायां । महाविपर्यास-
सुविष्टरस्थः ॥ ८० ॥ युग्मम् ॥ पृष्ठं शरीरे कुशलं नतेन । प्रोक्ता च तेन प्रकृतप्रवृत्तिः ॥
जगौ महामोहनृपोऽथ युक्तो । ममैव वृद्धस्य रणान्नियोगः ॥ ८१ ॥ यशःप्रवाहेन रणे हि
धीराः । प्रकालिताऽशक्तिकलंकपंकाः ॥ दीप्तिं परां यांति धनुर्नृतस्त--त्प्रस्थानमस्थानसुखं
ममेदम् ॥ ८२ ॥ इदं महामोहनृपोऽन्निधाय । रागादियुक्तश्चलितो रणाय ॥ कोलाहलोऽयं
तदिति प्रतीहि । गन्धाम्यहं चाग्रबले नियुक्तः ॥ ८३ ॥

थएला तथा कंपता शरीरवाला, तथा विशाल तृष्णारूपी वेदिकामां महाविपर्यास रूपी आसनपर बेठेला ते मोह राजाने जोयो. ॥ ७९ ॥ ८० ॥ पछी तेणे नमीने तेना शरीरे सुखसाता पूछी; अने कार्यनो संबंध कछो; तयारे मोह राजाए कहु के, मने वृद्धनेज रणसंग्राम करवो युक्त छे. ॥ ८१ ॥ यशरूपी प्रवाहथी धोएल छे अशक्तिरूपी कलंकनो कादव जेओए एवा धनुषधारी सुभटो लडाइमां उत्कृष्ट तेजने पामे छे, माटे आ प्रस्थान मने अत्यंत सुखदाइ छे. ॥ ८२ ॥ एम कहिने मोह राजा रागादिक सहित लडाइ माटे

चाख्यो छे; तेनो आ तारे कोलाहल जाणवो; अने मने मोखराना लश्करमां जोख्यो छे, तेथी हुं जउं छुं ॥८३॥ एवी रीते त्यांथी स्पर्शनना मूलनी खबर लेइने हुं (प्रभाव) तमारी पासे आव्यो छउं; पण संतोषने सदागमना स्थानकमां रहेलो जाणीने हृदयमां हुं संशयवालो थयो छुं ॥ ८४ ॥ ते सांभलीनेज बोध, प्रभाव सहित मनीपी पासे गयो; अने यथार्थ वृत्तांत कहूं; तेथी ते आनंदित थयो ॥ ८५ ॥ हवे एक दहाडो तेणे स्पर्शनेज पूछयुं के, तने सदागमेज बहु कष्ट आप्णुं लागे छे, त्यारे तेणे कहूं के, अत्यंत दुष्ट

लब्धवा ततः स्पर्शनमूलशुद्धिं । समागतोऽहं ज्वतः समीपम् ॥ संतोषमाकर्ण्य सदागमस्य ।
स्थाने तु वर्ते हृदि संशयादुः ॥ ८४ ॥ इदं निश्चयैव जगाम बोधः । सह प्रभावेण मनीषि-
पार्श्वे ॥ वृत्तांतमाचष्ट यथोपनीतं । तुष्टिं च पुष्टिं च ययौ ततोऽसौ ॥ ८५ ॥ पृष्टोऽन्यदा
स्पर्शनएव तेन । सदागमेनैव कदर्थितस्त्वम् ॥ स प्राह वाचैव स भेऽपकारी । व्यापार्यसंतो-
षमतीवदुष्टम् ॥ ८६ ॥ अथास्तशंको विषयान्निलाष-भृत्यं जगद्धचनसावधानम् ॥ जान-
न्नसौ स्पर्शनमन्वतिष्ठत् । स्वार्थीय विश्रंभमनेन बाह्यम् ॥ ८७ ॥ अथान्यदा देहमनुप्रविश्य ।
बालस्य बाढं निजयोगशक्त्या ॥ स स्पर्शनोऽवाच्यरसानुविद्धं । वांगं मृदुस्पर्शगतां वितेने
॥ ८८ ॥ मनीषिणस्त्वेष तथा न चक्रे । स्वप्नावज्रेदाकलनाद्विकारम् ॥ दाहावहो भस्मकव-
जनानां । लौढ्यं हि दोषो न धृतिस्तु भोगे ॥ ८९ ॥ प्रदर्शिता द्यौर्भवता ममेति । बालस्य वाचा
स दधौ प्रमोदम् ॥ मनीषिणस्त्वस्वरसां निशम्य । ह्रीणस्तदानीमुपचारवाचम् ॥ ९० ॥

एवा संतोषने अगाडी करीने ते बचनथीज मारो अपकार करनारो छे ॥ ८६ ॥ हवे निःशंक थइने ते मनीषी विषयाभिलाषना चाकर स्पर्शनने जगतने ठगवामां सावधान थएलो जाणीने स्वार्थ मोटे बाह्यथी तेनी साथे विश्वासी थयो ॥ ८७ ॥ हवे एक दहाडो पोतानी योग शक्तिथी ते स्पर्शन बालना शरीरमां प्रवेश करीने अवाच्य रसवाली कोमल स्पर्शनी इच्छा विस्तारवा लाग्यो ॥ ८८ ॥ पण स्वभावना भेदथी ते मनीषिने तेवो विकार करी शक्यो नहीं ॥ ८९ ॥ “तें तो मने स्वर्ग देखाख्यो” एवी रीतनी बालनी

वाणीथी ते स्पर्शन हर्ष पाभ्यो; अने मनीषिनी पोताने रस न उपजे एवी वाणी सांभलीने ते लज्जा युक्त थयो. ॥ ९० ॥ स्पर्शननी योगशक्तिना प्रभावने सांभलीने बालनी माता खुशी थह अने मनीषिनी माता खेद पामी; तो पण तेनुं मध्यस्थपणुं जोहने तेणीए घणो शोक कर्यो नहो ॥ ९१ ॥ हवे ते सांभलीने कर्मविलास राजा बालप्रते कुपित थयो, अने मनीषिप्रते तुष्टमान थयो; हवे बाले हमेशां स्पर्शनमां रागी थइने कुललज्जा छोडी. ॥ ९२ ॥ स्त्रीओमां लोलुपी थइने ते गम्यागम्यने न जाणवा लाग्यो, तेम अनीतिथी डरतो नथी, गुरूना उपदेशनी अपेक्षा राखतो नथी, तथा निःशंक

निशम्य बालस्य तुतोष माता । विजृम्भितं स्पर्शनयोगशक्तेः ॥ मनीषिणः खेदमियाय किंतु । माध्यस्थ्यमालक्ष्य शुशोच नोच्चैः ॥ ए१ ॥ श्रुत्वाथ बाले कुपितः परस्मिन्-स्तुष्टश्च तत्कर्म-विलासराजः ॥ जहाति बालोऽथ कुलस्य लज्जा । दिवानिशं स्पर्शनबद्धरागः ॥ ए२ ॥ गम्या-मगम्यां च न वेत्ति कांचिन्नारीषु गृहो न विभ्रेत्यनीतेः ॥ नापेक्षते चैष गुरुपदेशं । स्वहा-स्यतां नाकलयत्यशंकः ॥ ए३ ॥ निवारयिष्यन्नहितप्रसंगं । कृपापरः स्पर्शनमूलशुद्धिम् जगौ मनीषी पुरतोऽस्य तनु । गतं लुठित्वा किल पार्श्व एव ॥ ए४ ॥ दृष्टार्थरागी करन्नो न वेत्ति । रसं ह्यदृष्टार्थकथासितायाः ॥ बालेरणायासमितिप्रहाय । तूष्णींस्थितः स्वार्थपरो मनी-षी ॥ ए५ ॥ अथागतः कर्मविलासराज-सामान्यरूपा तनयोऽन्यदेशात् ॥ तं स्पर्शनस्तौ च समाल्लिंगु-र्बलिरितः स्पर्शनमेव भेजे ॥ ए६ ॥

थइने (थती एवी) पोतानी हांसीने पण जाणतो नथी ॥ ९३ ॥ हवे दयालु मनीषी अहितनो प्रसंग निवारतो थको बालनी आगल स्पर्शनना मूलनी खबर कहेवा लाग्यो, पण तेनुं ते वचन तेने कंइ असर करी शक्युं नहो. ॥ ९४ ॥ दीठेली वस्तुनाज रागवालो डंद, नहो दीठेल छे कथा पण जेनी एवा साकरना रसने जाणतो नथी, एम जाणीने बालने समजाववाना प्रयासने तजीने मनीषी स्वार्थमां तत्पर थयो थको मौन रह्यो. ॥ ९५ ॥ हवे कर्मविलास राजानी सामान्यरूपा नामनी राणीनो पुत्र

દેશાંતરથી આવ્યો, તેને સ્પર્શને અને તે બાલ તથા મનીષીએ આલિંગન કર્યું, પછી બાલની પ્રેરણાથી તે પણ સ્પર્શનેને ભજવા લાગ્યો ॥૯૬॥ તે સ્પર્શને પળ તેના ચિત્તને વિસ્મય પમાડ્યું અને મનીષી તેનો દોષ કહેવા લાગ્યો, ત્યારે ફલના અનુભવ વિના તે બંનેના વચનમાં સંશયવાલો થયો ॥૯૭॥ હવે તત્ત્વને જાણવાની ઇચ્છાથી તેણે વિવેચન પૂર્વક માતાને પૂછ્યું; ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે, તારે બંનેના ઉપરોધથી વિરોધ રાખ્યા વિના અવસરે બલવાન પક્ષ ગ્રહણ કરવો ॥૯૮॥ જુદા જુદા બે કાર્યોમાં સંશયવાલો એવો જે માણસ

તેનાપિ વિસ્માપિતમસ્ય ચેતો । જગૌ મનીષી પુનરસ્ય દોષમ્ ॥ ફલાનુન્નૂતેરવિશંકયન્ના-
વાદ્-દ્યોઃ સ વાક્યેઽજનિ સંશયાલુઃ ॥ ૯૭ ॥ અંબાં સ પપ્રહ્ય વિશિષ્ય તત્ત્વં । જિજ્ઞાસમા-
નોઽથ જગાદ સાઽપિ ॥ દ્યાનુરોધાદવિરોધન્નાજા । ગ્રાહ્યસ્ત્વયેહોઽવસરે હિ પક્ષઃ ॥ ૯૮ ॥
અર્થદ્વયે ઞેદિનિ સંશયાલુઃ । કુર્વીત યઃ કાલવિલંબપક્ષમ્ ॥ મનોરથઃ સિદ્ધયતિ તસ્ય નૂનં
સિદ્ધો યથોચ્ચૈર્મિથુનદ્વયસ્ય ॥ ૯૯ ॥ ઋજોર્નૃપસ્ય પ્રગુણાશ્ચયદેવ્યાઃ । પુત્રોઽસ્તિ મુગ્ધઃ સ્મર-
તુલ્યરૂપઃ ॥ તસ્યાસ્તિ પ્રાર્યોઽકુટિલાન્નિધાના । પુલ્કોમપુત્રીરતિરૂપજૈત્રી ॥ ૧૦૦ ॥ મુગ્ધો-
ઽન્યદા નૂતનચૂતવદ્ધ્વી--વિલાસરમ્યે વિપિનં વસંતે ॥ ગતઃ સન્નાર્યઃ કુસુમોચ્ચયાય । પ્રાક-
સૂર્યપૂર્ત્યર્ગમનં નિયમ્ય ॥ ૧૦૧ ॥ ઇત્તશ્ચ કાલઙ્ગવિચક્ષણાશ્ચ ॥ તત્રાગતં વ્યંતરયુગ્મમાશુ ॥
કાલઙ્ગચેતોઽકુટિલાં નિરીક્ષ્ય । કુલ્બં તદાસીદ્ધૃતકામફેનમ્ ॥ ૧૦૨ ॥

કાલવિલંબનો પક્ષ કરે છે, તેનો મનોરથ, જેમ બે મિથુનનો સિદ્ધ થયો છે, તેમ સિદ્ધ થાય છે. ॥ ૯૯ ॥
ક્રજુ નામના રાજાની પ્રગુણા નામની રાણીનો કામદેવ સરલો રૂપાલો મુગ્ધ નામે પુત્ર છે, તેને ઇંદ્રાણી તથા રતિના રૂપને જીતનારી અકુટિલા નામે સ્ત્રી છે. ॥ ૧૦૦ ॥ હવે એક દહાડો નવા આંવાની વેલ-
ડીના વિલાસથી મનોહર એવી વસંત ક્રતુ આવતે છે તે મુગ્ધ પુરુષો વીણવા માટે સ્ત્રી સહિત સૂર્યસ્તિ પેહેલાં આવવાનો નિયમ કરીને વનમાં ગયો. ॥ ૧૦૧ ॥ હવે એટલામાં ત્યાં કાલઙ્ગ અને વિચક્ષણા નામનું

व्यंतरनुं जोडुं तुरत आव्युं, तथा अकुटिलाने जोहने कालज्ञनुं चित्त कामातुर थइ क्षोभ पाम्युं ॥ १०२ ॥
 बली विचक्षणांनुं मन पण सुग्धना रूपरूपी कुवामां डेडकानी पेठे बुड्युं; पछी बन्नेने ठगवामां तत्पर
 एवा तेओ बन्नेए वेश बदलीने आनंद भोगव्यो ॥ १०३ ॥ हवे घेर आवेलां एवां ते बन्ने जोडलां स्नेहरूपी
 समुद्रप्रते चंद्रोदयनी पेठे शोभवा लाग्यां, आ कृपा वनदेवतानी छे, एम जाणीने ऋजु राजा खुशी थयो.
 ॥ १०४ ॥ सर्व प्रगुणादिवर्ग तथा क्रीडा छे प्रिय जेने एवो कालज्ञ पण हर्ष पाम्यो; तथा स्त्रीनुं दुष्ट आ-

विचक्षणाया अपि सुग्धरूपे । कुपे मनो ददुरवन्निमग्नम् ॥ छात्र्यां द्वयोर्वचनतत्पराभ्यां ।
 रूपं परावृत्य सुदोऽनुभूताः ॥ १०३ ॥ गृहागतं तन्मिश्रुनद्धयं च । स्नेहाब्धिबिंबोदयवद्विदीपे ॥
 अयं प्रसादो वनदेवताया । इतिप्रतीत्यर्जुरवाप तोषम् ॥ १०४ ॥ सर्वोऽपि हर्षं प्रगुणादिवर्गः ।
 केलिप्रियः कालविदप्यवाप ॥ विचिंत्य नार्याचरणं विरूपं । तां हंतुमैव त्स च दुष्टशीलाम्
 ॥ १०५ ॥ पुनः स दध्यौ ननु तुल्यशीला--वादां हतायां च मयांगनायाम् ॥ रक्ता नृशंसेऽकु-
 टिला मयि स्या--न्नेत्याश्रितः कालविलंबपक्षम् ॥ १०६ ॥ विचक्षणाप्येवमेवेत्य तस्या--बुजौ
 मनुष्याचरणे प्रवृत्तौ ॥ अथान्यदा मोहलयाग्निधोने । सूरिवने बोधरतिः समेतः ॥ १०७ ॥
 राजा गतस्तत्पदवंदनार्थं । श्रोतुं निविष्टो वचनामृतं च ॥ कालज्ञमुख्या अपि तं प्रणम्यानुष्टा
 यथास्थानमश्रोपविष्टाः ॥ १०८ ॥

चरण चितवीने ते दुःशीलाने हणवाने ते इच्छवा लाग्यो ॥ १०५ ॥ बली तेणे विचार्युं के, अमो बन्ने
 खरेखर तुल्यशीलवाला छीए; अने भाराथी आ स्त्री हणाते छते, घातकी एवा हुं प्रते अकुटिला आसक्त
 थशे नही; एम विचारिने तेणे कालना विलंबपक्षने स्वीकार्यो ॥ १०६ ॥ विचक्षणा पण एम जाणीने
 रही; अने बन्ने मनुष्याचरणमां प्रवृत्त थया; हवे एक दहाडो मोहलय नामना वनमां बोधरति नामे
 आचार्य पधार्या ॥ १०७ ॥ ऋजु राजा तेमना चरणोने वांद्वा मांटे गयो; तथा वचनामृत सांभलवाने

बेठो; तेम कालशादिको पण तेमने नमीने खुशी थया थका योग्य स्थानके बेठा. ॥ १०८ ॥ गुरुए कहेला विषयसुखमां अत्यंत दूषणने अने तेना त्यागमां अत्यंत सुखने सांभलीने; निबिड मोहजाल झुटवाथी व्यंतरनुं जोडलुं सम्यक्त्व पाम्युं. ॥ १०९ ॥ हवे तुरत तेमना शरीरमांथी निकलेला श्याम अने लाल परमाणुओना समुहथी बनेली धुंवाडाथी मलीन थएली अग्निनी शिखा सरखी कोइक स्त्री पराङ्मुख भइ थकी दूर जइ डभी. ॥ ११० ॥ हवे कालज्ञ तथा विचक्षणाए खेद पामीने गुरुने पूछयुं के, हे भगवन् !

दुरंतदोषं विपयानुबंणे । त्यागे च सौख्यातिशयं गुरूक्तम् ॥ श्रुत्वा विलीने धनमोहजाले ।
सदृशेनं व्यंतरयुग्ममाप ॥ १०९ ॥ विनिर्गतेर्जागथ तद्वपुर्भ्यां । श्यामैश्च रक्तैर्घटिताणुपुंजैः ॥
दूरे स्थिता कापि पराङ्मुखी स्त्री । ज्वालेव धूमैर्मलिना कुशानोः ॥ ११० ॥ विषद्य कालज्ञ
विचक्षणाभ्यां । दुःशीलन्नावानुशयोक्तताशु ॥ शुद्धिः कथं नौ प्रवितेतिपृष्ठः । प्रकृष्टयोगो
न्नगवानुवाच ॥ १११ ॥ अयं हि न्नदौ युवयोर्नदोषः । स्वरूपतो निर्मलयोः सदैव ॥ अस्याः
परं दूरमवस्थिताया । नार्या अनार्याचरणे रतायाः ॥ ११२ ॥ पृष्टोऽथ ताभ्यां न्नगवन्नियं
का । दुष्ठाश्च स प्राह महानुभावः ॥ प्रवर्तिका दोषगणस्य धर्म--निवर्तिकेयं ननु भोगतृष्णा
॥ ११३ ॥ करालकालानलकालमेध--संमुञ्चितेव प्रलयस्य वृत्तिः ॥ रजस्तमोज्यामवगुणितेयं ।
त्रयाय केषां न विवेकज्ञाजाम् ॥ ११४ ॥

अमारा दुःशीलपणाना पश्चात्तापथी मले एवी अमारी शुद्धि क्षीरीते थशे ? त्यारे महान धोगवाला एवा बोधरति महाराजे कहुं के, ॥ १११ ॥ हे भद्र ! हमेशां स्वभावथी निर्मल एवा जे तमो, तेओनो आ दोष नथी; पण दुष्टाचरणमां रक्त थएली तथा दूर डभेली एवी आ स्त्रीनो ते दोष छे. ॥ ११२ ॥ त्यारे तेओए पूछयुं के, हे भगवन् ! ते आ दुष्ट स्त्री कोण छे ? त्यारे महा प्रभाविक एवा ते गुरुए कहुं के, दोषोना समूहने प्रवर्तावनारी, तथा धर्मेने निवर्तावनारी खरेखर आ भोगतृष्णा छे. ॥ ११३ ॥ रजस् अने तमस्स्थी

आच्छादित थएली एवी आ भोगतृष्णा, भयंकर एवो कल्पांत कालना अग्नि अने मेघथी मूर्छित थएली प्रहृष्टनी वृत्तिनी पेटे क्या बिवेकीयोना भय माटे नथी थती ? ॥ ११४ ॥ त्यारे तेओए कहुं के दुष्ट शक्तिबाली एवी आ भोगतृष्णाथी अमारी सुक्ति केम थाय ? त्यारे ज्ञानीए कहुं के, ते सुक्ति अन्य भवमां थशे; पण मोहना उछालाथी आ भवमां नहीं थाय ॥ ११५ ॥ पण आ तृष्णानो नाश करवा माटे तमोए बलवान वज्र सरखुं सम्यक्त्व मेलव्युं छे; माटे ते सम्यक्त्वने तमारे वारंवार दीपावबुं, के जेथी तमारी भोगतृष्णा

तावाहतुमुक्तिरनिष्टशक्ते-रस्याः सकाशात्कथमावयोः स्यात् ॥ ज्ञानी जगावन्यन्नेवे प्र-
वित्री । मोहोद्वेषणत्वान्न पुनर्भवेऽस्मिन् ॥ ११५ ॥ अस्याः परं निर्दलनाय वज्रं । सम्यक्त्व
माप्तं सुदृढं भवद्भ्याम् ॥ उद्दीपनीयं मुहुरेतदेवं । तनून्नवित्री खलु भोगतृष्णा ॥ ११६ ॥
श्रुत्वैतदाश्वासमुपागतौ ता-वश्च स्वदुष्टाचरणानुतापात् ॥ ऋजुर्महीशः प्रगुणा च देवी ।
यांतिस्म मुग्धोऽकुटिला च खेदम् ॥ ११७ ॥ अशो चतुर्णामपि विग्रहेभ्यो । विनिर्गतं पांडु-
रभिन्नरूपम् ॥ यूयं मयोच्चैः परिरक्षितानि । जयं नयुष्माकमितिब्रुवाणम् ॥ ११८ ॥ पश्चा-
त्ततोऽन्यन्निरियाय कृष्ण-मन्यत्ततः कृष्णतरं विरूपम् ॥ प्रवर्धमानं च निवार्य दध्रे । शुक्लेन
तद्वस्ततलप्रहारात् ॥ ११९ ॥ तदाह सिद्धांतरहस्यवेदी । न तत्त्वशुद्धेषु भवत्सु दोषः ॥ किंतु
द्वितीयं खलु मिन्नरूपं । निबंधनं दूषणसंततीनाम् ॥ १२० ॥

हुंकी थशे. ॥ ११६ ॥ ते खांभलीने हवे तेओ बन्ने पोताना दुराचारना पश्चातापथी शांत थया, तथा
कज्जु राजा. प्रगुणा राणी, सुग्ध तथा अकुटिला खेद पाम्यां. ॥ ११७ ॥ तमारुं में उंचे प्रकारे रक्षण कर्युं छे,
अने तमोने बीक नथी, एज कहेंतुं एवुं श्वेत बालकनुं रूप हवे ते चारेना शरीरमांथी निकल्युं ॥ ११८ ॥
पछी तेमांथी बीजुं कालुं रूप निकल्युं, तथा तेमांथी बीजुं वधारे कालुं विरूप नीकल्युं; तथा वृद्धि
पामता एवा तेने निवारिने श्वेत रूपे हस्त प्रहारथी पकडी लीधुं ॥ ११९ ॥ त्यारे सिद्धांतोनां

रहस्ये जाणनारा गुरुमहाराजे कहुं के तत्वथी शुद्ध एवा जे तमो, तेमां दोष नथी, पण जे चीजुं चालकहुं रूप निकल्युं, ते दूषणोनां समूहनं कारण छे. ॥ १२० ॥ ते घणां कष्टरूप तथा मोहना परिवारने प्रवर्तावनारं “अज्ञान” छे, अने ते मूलरूप अज्ञानविना भोगतृष्णा पण अत्यंत दुष्ट प्रवृत्तिने विस्तारती नथी. ॥ १२१ ॥ ते अज्ञान अपार संसाररूपी समुद्रमां पडता माणसोने गलामां (बांधेली) झीला सरखुं, तथा साक्षात् नरककुंड सरखुं, अने मोक्षमार्गमां अंध-

अज्ञानमेतद् घनकष्टरूपं । प्रवर्तकं मोहपरिहृदस्य ॥ न भोगतृष्णापि तनोतिमूला-ऽज्ञानं-
विना दुष्टतरां प्रवृत्तिम् ॥ १२१ ॥ अपारसंसारसमुद्रमध्ये । गले शिलेयं पततां जननाम् ॥
इदं हि साक्षान्नरकस्य कुंढं । तन्नः शिवाध्वन्ययमंधकूपः ॥ १२२ ॥ इतश्च यत्कृष्णतरं
द्वितीयं । विनिर्गतं तत्खलु पापनाम ॥ संसारचक्रे वसतां जनानां । संक्लेशजालस्य तदेव
मूलम् ॥ १२३ ॥ शुक्लेन मित्रेण निवारितं तत् । प्रवर्धमानं पुनरार्जवेन ॥ इदं हि शुद्धाशय-
हेतुभूतं । पापानुबंधं नियमान्निहंति ॥ १२४ ॥ ब्रूते यदेतत्परिरक्षितानि । मयैव सूर्यं तदतः
प्रमाणम् ॥ अज्ञानजं पापमपोह्य यस्मान्मार्गानुसारित्वमिदं विधत्ते ॥ १२५ ॥ अनार्जवं
दुःकृतजन्मभ्रूमि-रजन्मभ्रूमिस्तु विपर्ययोऽस्य ॥ अनार्जवं संयमधूमकेतु-र्विशुद्धिहेतुध्रुव-
मार्जवं तु ॥ १२६ ॥

कुवा सरखुं छे. ॥ १२२ ॥ पछी ते बीजुं वधारे कालुरूप निकल्युं तेनुं नाम “पाप” छे; अने तेज पाप संसाररूपी चक्रमां वसता माणसोने क्लेशोना समूहनं मूल छे. ॥ १२३ ॥ बली ते वधतां पापने श्वेत चालकरूप आर्जवे निवार्युं छे; माटे ते आर्जव शुद्ध आशयनो हेतु छे, अने ते निश्चय करीने पापना अनुबंधने हणें छे. ॥ १२४ ॥ बली ते जे एम कहे छे के, मेंज तमारं रक्षण कर्तुं छे, ते खरं छे; केमके, ते अज्ञानथी उत्पन्न थएला पापनो नाश करीने मार्गानुसारिपणुं करे छे. ॥ १२५ ॥ अनार्जवता पापोनुं जन्मस्थानक

છે, તથા આર્જવતા પાપોનું જન્મસ્થાનક નથી, તેમ અનાર્જવતા સંયમ પ્રતે ધૂમકેતુ સરખી છે, અને આર્જ-
વતા વિશુદ્ધિનો હેતુ છે. ॥ ૧૨૬ ॥ શું અહીં માણસોએ ભોગોરૂપી દાવાનલથી મેલેલા દાહોથી, કે
કરેલા એવા જ્ઞાનરૂપી અમૃતમાં અવગાહનથી રહેવું? માટે હે સરલસ્વભાવીઓ! તમોને જે હિતકારી
હોય, તેને તમો વધારે સેવો? ॥ ૧૨૭ ॥ પરિણામે તાપના સંસ્કાર વાલા દુઃખોથી ગહન એવા આ સંસાર-
માં ઉત્તમોને આસ્થા શા માટે રાખવી જોઈએ? કેમકે, મૂલમાંથી ઉલ્લેહલ છે દુઃખરૂપી વેલી જેણે એવો
સુખી માણસ સાધુવિના કોણ હોય છે? ॥ ૧૨૮ ॥ આ સાંભળીને ક્રજુ આદિક પ્રતિબોધ પામ્યા, અને

કિં જોગદાવાનલલબ્ધદાહેઃ । કિંવાકૃતજ્ઞાનસુધાવગાહેઃ ॥ જ્ઞાન્યં મનુષ્યૈરિહ યદ્વિતં વો ।
નૃશં નજધ્વં તદૃજુસ્વન્નાવાઃ ॥ ૧૨૭ ॥ આસ્થા સતાં કા પરિણામતાપ-સંસ્કારદુઃખૈર્ગદ્ધને
ઽત્ર લોકે ॥ સમૂલમુન્મૂલિતદુઃખવદ્ધિઃ । સદા સુખી સાધુજનંવિના કઃ ॥ ૧૨૮ ॥ इदं निश-
म्यर्जुमुखाः प्रबुद्धा । ययाचिरे चारुदिनं व्रताय ॥ तदेव चादर्शि मुनीश्वरेण । तत्रैव दीक्षां
जगृहुस्तदाते ॥ १२९ ॥ तेभ्यः प्रणष्टे शितिमिन्नरूपे । शुक्लं पुनस्तत्तनुषु प्रविष्टम् ॥ तद्धन्य-
ता मात्मविपर्ययं च । दध्यौ तदा व्यंतरयुग्ममंतः ॥ १३० ॥ गुरुन् मुनींश्च प्रणिपत्य तुष्टौ ।
सम्यक्त्वमात्रादथ दंपती तौ ॥ स्थानं गतौ स्वं वपुषोः प्रविष्टा । तयोस्तदानीं खलु भोग-
तृष्णा ॥ १३१ ॥

દીક્ષા માટે સારા દિવસની પૂછાકરી, ત્યારે સુનિરાજે પળ તેજ દિવસ દેઢાઢ્યો ત્યારે તેઓએ પળ તેજ
વલ્લતે ત્યાં દીક્ષા લીધી. ॥ ૧૨૯ ॥ હવે તેઓમાંથી કાલાં બાલકનું રૂપ નાશી ગયે છેતે, વલી તેઓના
શરીરોમાં શ્વેતરૂપ પેટું; ત્યારે વ્યંતરયુગ્મ મનમાં તેઓની ધન્યતા તથા પોતાની વિપરીતતા વિચા-
રવા લાગ્યું. ॥ ૧૩૦ ॥ હવે તે બન્ને સ્ત્રીભરતાર સમ્યક્ત્વ માત્રથી સંતુષ્ટ થઈને ગુરુને તથા મુનિઓને
નમીને પોતાને સ્થાનકે ગયા, તે વલ્લતે તેઓના શરીરમાં ભોગતૃષ્ણા દાખલ થઈ. ॥ ૧૩૧ ॥

करेछे छे औपध जेनुं, तथा पथ्य भोजन खानारा एवा माणसना शरीरमां पूर्वे थएली एवी पण जेम न्याधि, तेम सम्यक्त्वथी शुद्ध थएलां एवां तेओना मनमां ते भोगतुणा दोषोनी वृद्धि करनारी न थद. ॥ १३२ ॥ हवे एक दहाओ तेओ वने पूर्वना दुश्चित्तमां कालविलंबना पक्षने धारण करता थका गुप्त रथा, तथा अंदर अंदरना अभिलाषथी पोताना नामोना चरितार्थ भावने जाणवा लाग्या. ॥ १३३ ॥ हवे सामान्यरूपाए मध्यम बुद्धिने कहुं के, हे पुत्र ! माटे एकार्थनी सिद्धि माटे संदेहवाला बने पक्ष होते

परं न सा दोषविवृढ्येऽभूत्तच्चेतसोर्दर्शनशुद्धिनाजोः ॥ पूर्वप्रवृत्तापि कुतौषधस्य। रुजेव पश्या-
न्नभुजः शरीरे ॥ १३७ ॥ अथान्यदा तौ रहसि स्थितौ प्राग् । दुश्चित्ते कालविलंबपक्षम् ॥
संमानयंतौ स्म मिथोऽन्निलापा-द्वित्तः स्वनाम्नोश्चरितार्थज्ञावम् ॥ १३३ ॥ सामान्यरूपाऽह
तदंगजाऽसौ । संदिग्धपक्षद्वितये विलंबः ॥ एकार्थसिद्धिप्रति पर्यवस्य-स्तयोरिव स्तान्नवतो
हिताय ॥ १३४ ॥ वचांसि बालस्य मनीषिश्चां-तरांतराऽसावनुवर्तमानः ॥ प्रमाणयन्
मातृवचो बभार । कोनस्वप्नावस्थितिसिंधुसाम्यम् ॥ १३५ ॥ माताश्च बालस्य तनौ प्रविष्टा ।
स्वयोगशक्त्या सुखकारणाय ॥ स्फुटत्रिदोषः स निसर्गदुष्टो । बभूव दुष्टद्वयसंक्रमेण ॥ १३६ ॥
असौ ततः कामयते कुविंद-मातंगनारीरपि मुक्तलज्जः ॥ उपेक्षमाणेन जनापवादं । त्यक्तं
न तेनात्र किमप्यकृत्यम् ॥ १३७ ॥

छते विलंब करवो; अने ते विलंब ते वने युग्मोनी पेठे तारा हित माटे थाओ ? ॥ १३४ ॥ हवे ते मध्यम बुद्धि वच्चे बालना अने मनीषिना वचनने अनुसरतो थको तथा माताना वचनने सत्य गणतो थको क्षोभ अने स्थिरतावाला समुद्रनी तुलना करवा लाग्यो. ॥ १३५ ॥ हवे बालनी माता पोतानी योगशक्तिथी तेने सुख करवा माटे तेना शरीरमां पेठी, तेथी ते वने दुष्टना संक्रमथी स्वभावथी दुष्ट एवो ते बाल प्रगट रीते त्रिदोषवालो (सन्निपातवालो) थयो. ॥ १३६ ॥ पछी ते बाल लज्जाने तजीने

વળકર તથા ચાંડાલની સ્ત્રીઓને પણ હુલ્લવા લાગ્યો, તથા લોકાપવાદની ઉપેક્ષા કરીને તેને કંઈ પણ અકાર્ય તજ્યું નહીં ॥ ૧૩ ॥ બીક અને અપવાદથી મનિષીએ કરીને નિવારણ કરાતા એવા સ્નેહાલ મધ્યમ બુદ્ધિને તે બાલ ઠગાણો જાણે છે, અને પોતાને આવી સામગ્રીવાળો જોઈને હૃદયમાં પણ માતો નથી; (અર્થાત્ ફુલાઈ જાય છે) ॥ ૧૪ ॥ તેથી મધ્યમ બુદ્ધિએ જાણ્યું કે, આ બાલપ્રતે ઉપદેશ શક્તિ લાગુ પડતી નથી, કેમકે, કરેલ છે અંકુરાઓ-શ્રી શોભિત ક્રુષ્ણ ધૂમિ જેણે એવો પણ વરસાદ પથ્થર તલપર શું કરી શકે? ॥ ૧૫ ॥ કેસુડાંઓ રૂપી સાંસ-પેશીરૂપ બલિને ગૃહણ કરતો, તથા વિલેરેલ છે પુષ્પોની ઔણિરૂપ રજ જેણે, પ્રજાને ઉન્માદ કરનારો, તથા કો-

નિવારયંતં ચ ત્રિયાપવાદા-ન્મનીષિણા વેત્તિ સ મધ્યબુદ્ધિમ્ ॥ પ્રતારિતં સ્નેહપરં પરં સ્વં । સામ-ગ્રયમુદ્ગ્રીહ્ય ન માતિ ચિન્તે ॥ ૧૬ ॥ જ્ઞાતં તતો મધ્યમબુદ્ધિનાપિ । ન ક્રામતે ઽસ્મિન્નુપદેશ-શક્તિઃ ॥ કૃતપ્રરોહાં ચિતકૃષ્ણઋમિઃ । શિલાતલે કિં કુરુતે ઽબુવૃષ્ટિઃ ॥ ૧૭ ॥ ગૃહ્ણન્ બલિં કિંશુકમાંસપેશીં । વિકીર્ણપુષ્પાલિરજાઃ પ્રજાનામ્ ॥ ઉન્માદકો જૂત ડવોપતસ્થે ઽન્યદા વસંતઃ પિકગીતમત્તઃ ॥ ૧૮ ॥ બાલસ્તદા સ્પર્શનમાતૃયુક્તઃ । ક્રીમાપરો મધ્યધિયાન્વિતઃ સન્ ॥ લીલાધરં નામ વનં જગમ । દદર્શ તત્ર સ્મરચૈત્યમુચ્ચૈઃ ॥ ૧૯ ॥ ત્રયોદશીનાન્નિ દિને ઽર્થિલોકૈઃ । મંહામહે તત્ર વિધીયમાને ॥ કુતુહલી તત્ર ગતઃ સ ચૈત્યે । દદર્શ ગુતં સ્મરવા-સહર્મ્યમ્ ॥ ૨૦ ॥ દ્વરે ઽથ સંસ્થાપ્ય વયસ્યમેકો । મધ્યે પ્રવિષ્ઠઃ સહસૈવ બાલઃ ॥ પસ્પર્શ તત્રાવ્જમૃણાલમૃદ્ધીં । પ્રસુતકંદર્પરતિં સ શય્યામ્ ॥ ૨૧ ॥

મલોના ગીતથી મદોન્મત્ત થાણો એવો ધૂત સરલો વસંત ઋતુનો સમય એક દહાડો આવ્યો, ॥ ૧૪ ॥ તે વખતે ક્રીડામાં તત્પર એવો બાલ, સ્પર્શન, પોતાની માતા, તથા મધ્યમબુદ્ધિ સહિત લીલાધર નામના વનમાં ગયો, ત્યાં તેણે કામદેવનું મંદિર જોયું ॥ ૧૫ ॥ હવે ત્યાં તેરસ નામના દિવસે અર્થી લોકો મોડો ઉત્સવ કરતે છે તે કૌતુકી બાલ તે મંદિરમાં ગયો, ત્યાં તેણે કામદેવના ગુપ્ત આવાસને જોયો. ॥ ૧૬ ॥ હવે પોતે મિત્રને વારણે બેસાડીને તુરત અંદર ગયો; તથા ત્યાં કમલનાલ સરલો કોમલ, અને સુતેલ છે

काम अने रति जेमां एवी शय्याने तेणे स्पर्श कर्चो. ॥ १४३ ॥ विस्तार पामतो छे स्पर्शन अने मातानो दोप जेने एवो ते बाल हवे त्यां सुतो; एटलामां त्यां रिपुमर्दन राजानी मन्मथकंदली नामनी राणी आधी. ॥ १४४ ॥ त्यारे ते बाल काष्टनी पेठे, लज्जा अने भयथी चेष्टा रहित थइने स्थिर रह्यो; पछी ते राणीए पण विलेपनथी पूजा करतां थकां बालने अने रति तथा कामदेवने स्पर्श कर्चो. ॥ १४५ ॥ तपेलां लोखंडपर नाखेला मत्स्यनी पेठे, ते स्पर्श पामीने ते खेद पाम्यो; तथा “हवे आ राणी मने कयां मलशे?”

प्रसूतवरस्पर्शनमातृदोषः । सुष्वाप तत्राथ विहाय प्रीतिम् ॥ इतश्च देवी रिपुमर्दनस्य । तत्रागता मन्मथकंदली ज्ञाक् ॥ १४४ ॥ असौ स्थितः काष्ठमिवाथ लीनो, लज्जान्नयान्यां प्रविलुप्तचेष्टः ॥ पस्पर्श बालं रतिकामयुग्मं । साऽप्यर्चयंती सुविलेपनेन ॥ १४५ ॥ तप्तायसि क्षिप्त इवाथ मीन-स्तं स्पर्शमासाद्य स तापमाप ॥ इयं क्व लब्धयेति मुहुः शुशोच । तत्रैव निःश्वासततीर्मुमोच ॥ १४६ ॥ अस्यां गतायामपि कामदेव-पूजां विधाय क्षितिपालपत्न्या-म् ॥ निर्याति बालो न बहिः करोति-कार्यं किमित्युत्थितसंभ्रमोर्मिः ॥ १४७ ॥ मध्ये गतो मध्यमधीरथोच्चैः । शय्यासुखस्पर्शहृतोऽपि दध्यौ ॥ सतां न गम्या सुखदापि शय्या । देवा-श्रिता रूपवतीव माता ॥ १४८ ॥ जगौ च बालं ननु देवशय्या-स्वापो न युक्तस्तव मित्ररूपा ॥ नृपेक्षितं तस्य वचोऽपि तेन । तद्व्यंतरोऽथ प्रचुकोप तस्मै ॥ १४९ ॥

एम बारंवार शोक करवा लाग्यो, तथा निसासाओनी श्रेणिओ मुक्कवा लाग्यो. ॥ १४६ ॥ कामदेवनी पूजा करीने राणी जाते छते पण बाल बहार आव्यो नहीं, त्यारे मध्यमबुद्धिए विचार्युं के, बाल ते अंदर शुं करे छे? एम विचारि ते पण अंदर गयो; तथा त्यां शय्याना सुखस्पर्शथी ललचायो, छतां पण विचारवा लाग्यो के, रूपाली एवी पण मातानी पेठे, सुखदाइ एवी पण देवनी शय्या उत्तमोने भोगवकी लायक नहीं. ॥ १४७ ॥ तेथी तेणे बालने कहुं के, हे मित्र ! देवशय्यापर तने सुबु

लायक नहीं; पण बाले तेना ते वचननी उपेक्षा करी; त्यारे त्यांनो व्यंतर तेनापर गुस्से थयो. ॥ १४९ ॥
 तथा तेणे बालेने बांधीने कंठप्राण कयों; पछी दयालु मनवाला मध्यमबुद्धि ए व्यंतरने पगे पडीने तेने
 मुकाव्यो; तथा सर्व लोकोए पण तेनी घणी निंदा करी. ॥ १५० ॥ ते अविनयी बालेने शिखामण नहीं
 सहन करनारो जाणीने कर्मचिलास राजा तेनापर गुस्से थयो, तथा पोताना परिवारने कहुं के, झेरी
 वृक्ष सरखा एवा आ बालनुं तमारे हित चितवुं नहीं. ॥ १५१ ॥ एक दहाडो ते बालने मध्यमबुद्धि ए
 पूछुं के, तारुं आ शरीर तो सुखसातामां छेनी? त्यारे तेणे कहुं के, मारा शरीरमां तो बाधा नहीं,

वधा कुतस्तेन स कंठगासुः प्रमोचितो मध्यमबुद्धिनाथ ॥ नृशं पतित्वा पदयोर्दयोच्च-स्वां-
 तेन सर्वैरपि गीहितोऽसौ ॥ १५० ॥ शिक्षाऽसहं कर्मविलासराजस्तं दुर्विनीतं परिज्ञाव्य
 रुष्टः ॥ अवारयस्त्वं परिवारमेवं । विषदुर्मेऽस्मिन्न हितं विचिंत्य ॥ १५१ ॥ पृष्टोऽन्यदा
 मध्यमबुद्धिनाऽसौ । कचिन्निराबाधमिदं वपुस्ते ॥ स प्राह बाधा न शरीरके मे । चित्ते परं
 मन्मथकंदली सा ॥ १५२ ॥ दध्यावशो मध्यमधीर्मनोऽस्य । स्थाने यदेषातिशयस्य न्रूमिः ॥
 द्वारि स्थितोऽस्याः सुखमन्वन्नृवं । स्पर्शस्य यत् क्वापि हि तन्न लभ्यम् ॥ १५३ ॥ परं
 परस्त्रीगमनं कुलस्य । कलंक इत्येनमवारयत् सः ॥ स प्राह नायुर्मम तां विनेष्टुं । मौनं ततो
 मध्यमधीश्चकार ॥ १५४ ॥ अथ प्रदोषे स्वगृहान्निरीय । गंतुं प्रवृत्तो रिपुमर्दनस्य ॥ बालो
 गृहं प्रत्यनुतं जगाम । स्नेहानुबन्धेन च मध्यबुद्धिः ॥ १५५ ॥

पण मारा मनमां ते “ मन्मथकंदली ” वसी रही छे. ॥ १५२ ॥ त्यारे मध्यमबुद्धि ए विचारुं के, आनं
 मन तेणीमां चोडी रहुं छे, ते युक्तज छे; केमके, ते महारूपवंती हती; बली में बारणे बेठांज तेणीनुं
 सुख अनुभवुं हतुं, त्यारे तेणीना स्पर्शनुं जे सुख छे, ते तो कयांथें पण न मली शके तेबुं छे ॥ १५३ ॥
 पण परस्त्री सांथनुं गमन कुलने कलंकरूप छे, एम कहीने ते तेने निवारवा लाग्यो; त्यारे बाले कहुं के,
 तेणीनाविना मारुं जीवतर सफल नहीं, ते सांभली मध्यमबुद्धि मौन रह्यो. ॥ १५४ ॥ हवे संध्याकाले ते

नाल पोताना घरथी निकलीने रिपुमर्दनना घरप्रते जवाने निकल्यो; अने मध्यमबुद्धि पण स्नेहना अनु-
बंधी तेनी पाछल जवा लाग्यो. ॥ १५५ ॥ हवे कोइक पुरुष ते बालने मथूरबंधी बांधीने आकाशमां
लेइ गयो; त्यारे कोधथी उद्धत थएलो मध्यमबुद्धि तलवार खेंचीने तेनी पाछल दोड्यो. ॥ १५६ ॥ रात
गइ तो पण तेने ते मल्यो नहीं, तो पण स्नेहना वशथी ते पाछो वल्यो नहीं; अने अतिदुःख पासीने बालनी
शोध करतो थको ते सात दिवसो सुधि भम्यो. ॥ १५७ ॥ हवे दुःखथी कुशस्थल नामना नगरनी बहार
रहेला जीर्ण अने अंधारा कुवामां ते झंपापात करवाने इच्छतो हतो, तेदलामां नंदन नामना (कोइ)

निनाय कश्चित्पुरुषो मथूर-बंधेन बध्वा गग्नेऽथ बालम् ॥ रोषोद्धतो मध्यमबुद्धिरुच्चै-राकृ-
ष्टखट्वाश्च तमन्वधावत् ॥ १५६ ॥ नासादितोऽसौ गतया निशापि । तथापि न स्नेहवशान्नि-
वृत्तः ॥ दिनानि बभ्राम स सप्त पृष्ठम् । बालस्य वार्तामतिदुःखितोऽपि ॥ १५७ ॥ जीर्णोऽध-
कूपेऽथ कुशस्थलस्य । बहिःप्रदेशे स पुरस्य दुःखात् ॥ पातं विधित्सुः किल नंदनेन । विलो-
कितः क्षमापतिपूरुषेण ॥ १५८ ॥ विमोचितोऽसौ व्यवसायतोऽस्मा-त्पृष्टश्च को ज्ञातृ तवात्र
हेतुः ॥ तेनोदिता बालवियोगवार्ता । स प्राह खेदं कुरु मात्र कार्ये ॥ १५९ ॥ दास्यामि ते
त्रातरमेष बालं । यमाशु मांसास्रहुतीः प्रदातुम् ॥ विद्याधरः शत्रुविनाशिविद्या-सिद्धये हरि-
श्चंद्रपत्न्यस्य जहे ॥ १६० ॥ ममार्षितोऽस्मावधुनैव राज्ञा । तवैव ज्ञाग्यादिति याहि नीत्वा ॥
उत्तवेति गत्वा स गृहे ददौ ज्ञा-गानीय बालं करुणापरोऽस्मै ॥ १६१ ॥

राजपुरुषे तेने जोयो. ॥ १५८ ॥ पछी ते पुरुषे तेने आ साहसथी छोडाव्यो, अने पूछ्युं के, हे भद्र ! आम
करवाहुं तारे शुं कारण छे ? त्यारे तेणे (पण) बालना वियोगनी बात कही देखाडी; त्यारे तेणे कह्युं के,
आमां तुं खेद नहीं कर ? ॥ १५९ ॥ हुं तारो ते बाल भाइ तने सोंपीश, के जेने हरिश्चंद्र राजानी शत्रु-
ओने नाश करनारी विद्यानी सिद्धिमाटे (तेना) मांस अने रुधिरनी आहुति देवामाटे विद्याधर लेइ
गयो छे. ॥ १६० ॥ ते बालने ताराज भाग्यथी हमणांज राजाए मने सोंग्यो छे; माटे तेने लेइजा ! एम

कहीने घेर जइने ते दयालुए तुरत बालने लावीने तेने सोंप्यो ॥ १६१ ॥ कोइ जगोए भोजनादिकना दानथी, तो क्यांक पाणी पाइने तेने खुशी करतो थको ते मध्यमबुद्धि तेने घेर लेह गयो; तथा अनुक्रमे ते जरा सतेज थयो ॥ १६२ ॥ पछी मध्यमबुद्धि तेने पूछ्युं के, तने दुःख केवुंक पड्युं? तयारे तेणे कहुं के, मारा मांस अने रुधिरथी जुदी जुदी आठसें जापोथी सात दिवसो सुधि आहुतिओ आपी ॥ १६३ ॥ हवे दयालु राजाए मने रडतो जोइने दांतोथी शीत्कार कर्यो; तयारे विद्याधरे तेने वार्यो के, आम करवुं ते युक्त नथी; पछी ते विद्याधरे मने नरकनुं दुःख आप्युं ॥ १६४ ॥ हवे लोकाचारथी

संप्रीणयन् क्वाप्यशनादिदानात् । क्वचित्प्रदेशेऽबु च पाययंस्तम् ॥ निनाय गेहेऽथ स मध्यबुद्धि-र्मनाक् स जातः सबलः क्रमेण ॥ १६२ ॥ पृष्ठोऽथ दुःखं तव कीदृगासी-ज्जगाव-सावष्टशैर्जपानाम् ॥ दिनानि सप्ताहुतयः प्रदत्ताः । पृथक्पृथक् मे पलशोषिताभ्याम् ॥ १६३ ॥ मां प्रेक्ष्य राजाथ समारटंतं । दत्तैर्दयालुः स च शीञ्चकार ॥ विद्याभृताऽवार्थत नैष कल्प-स्तेनार्पितं मे नरकस्य दुःखम् ॥ १६४ ॥ समागतः पृष्ठमुदंतमस्य । लोकानुवृत्त्याथ मनीषिनामा ॥ शुश्राव तां सुग्धश्च प्रवृत्ति-मवारयत्स्पर्शनसंगमं च ॥ १६५ ॥ आधूय मूर्धा-नमथाह बालो । महार्थसिद्धौ कइवांतरायः ॥ दुःखं कियन् मे यदि तां लप्तेऽहं । प्राणैः क्रयं सार्हति तच्छदिष्टा ॥ १६६ ॥ तं कालदष्टं परित्राव्य हस्ते । धृत्वा ययौ मध्यधियं मनीषी ॥ जगौ च लोहेऽत्र निविश्य भूढ । कथं तितीर्षस्य सुखांबुराशिम ॥ १६७ ॥

तेनुं आ वृत्तांत सांभलवाने मनीषि त्यां आव्यो; तयारे सुग्धनी पठे ते बाले ते वृत्तांत तेने संभलाव्यो तयारे मनीषीए तेने स्पर्शननो संग तजवानुं कहुं ॥ १६६ ॥ हवे मस्तक धुणावीने बाले कहुं, के महान अर्थनी सिद्धिमां आ अंतराय वली केवो? जो मने ते स्मरकंदली मले, तो आ दुःख तो शुं हिसाबमां छे? तेणीने प्राण सांटे पण हुं खरीद करुं; केमके ते प्राणनी पेठेज मने बहाली छे ॥ १६६ ॥ तेने कालथी उंखेलो जाणीने मध्यमबुद्धिने हाथमां लेइने मनीषी चाल्यो गयो, तथा तेने कहुं के, हे मूढ मध्यमबुद्धि!

લોભંડુપર વેસીને દુઃખરૂપી સમુદ્રને તરવાને તું કેમ હચ્છે છે ? ॥૧૬૭॥ ત્યારે તેણે કહ્યું કે, આ તે ઠીક કર્યું તને નહીં માનનીક એવા તે બાલથી હવે સર્થ; વલી આ વાતને પિતા આદિક શું જાણે છે? ત્યારે મનીષીએ કહ્યું કે, જગત પણ જાણે છે. ॥૧૬૮॥ ત્યારે આ બાવતમાં પિતાનો, માતાનો તથા તારો શું અભિપ્રાય છે? ત્યારે મનીષીએ કહ્યું કે, નિર્ગુણી એવા આ બાલમાં પુરુષ ભાવથી મને મધ્યસ્થ પણું થયું છે. ॥૧૬૯॥ ક્લેશ પામતા એવા તારા પ્રતે પિતા-જીને દયા થઈ છે, અને કુમિત્રના નાશથી મારા આત્મામાં આસ્થા થઈ છે, કેમકે, ગુણવાન અને ધીર એવા ભવજંતુમાં પીતાજીને લાંબા હાસ્યવાલો હર્ષ થાય છે. ॥૧૭૦॥ હું ક્રોધિત થયે છું તે જે ફલ થાય છે, તે બાલે

સ પ્રાહ્ સમ્યગ્ વિહિતં ત્વયેદાં મમાલમેતેન તવામતેન ॥ તાતાદયોર્ઽર્થે કિમિદં વિદંતિ ॥ જગૌ મની-
ષી જગદેવ વેતિ ॥૧૬૬॥ તત્ કીદૃશં ચિત્તમન્નૂદિહાર્થે । તાતસ્ય માતુશ્ચ તવેતિ પૃષ્ઠઃ ॥ જગૌ
મનીષી મમ નિર્ગુણેઽન્નૂ-દ્વાલેઽત્ર માધ્યસ્થ્યમબાલન્નાવાત્ ॥ ૧૬૯ ॥ સંક્લિષ્ટ્યમાને ચ
દયા તવાત્મ-ન્યાસ્થા મમાત્મન્યપમિત્રહાનાત્ ॥ હર્ષો ગુણાદ્યે ભવજંતુધીરે । તાતસ્ય ચૈકઃ
પરિદીર્ઘહાસઃ ॥ ૧૭૦ ॥ સંપદ્યતે યન્મયિ કોપિતે ત-દ્વાલો હ્યવાપેતિ જહર્ષ તાતઃ ॥ સામા-
ન્યરૂપા તુ પરાન્નવૌધે । ગતઃ ક્વ પુત્રેતિ શુશોચ બાહમ્ ॥ ૧૭૧ ॥ પ્રીતા મદંબા તનય-
સ્ય મેઽન્નૂ-ન્નાપાય ઇત્યાપ પુરં તુ હર્ષમ્ ॥ બાલસ્ય દુઃખાત્ કરુણાં ત્વદર્તે । ગુણાનુરાગં મયિ
દુઃખહોને ॥ ૧૭૨ ॥ શ્રુત્વેત્યદો મધ્યમબુદ્ધિરંત-વિચારયામાસ હહાસ્ય દુઃખે ॥ કારઃ કતે
વિશ્વજનાપવાદો । મમાપ્યુપેક્ષ્યોઽયમતોઽસ્તુ નિત્યમ્ ॥ ૧૭૩ ॥

મેલ્યું છે, એમ વિચારીને પિતાજી હર્ષિત થયા છે, અને સામાન્યરૂપા અત્યંત દિલગિર થઈ કે, હે પુત્ર !
તું પરાભવના સમૂહમાં કયાં પડ્યો ? ॥૧૭૧॥ મારા પુત્રને નુકશાની નથી થઈ, એમ વિચારીને મારી માતા
ખુશી થઈ; અને નગર તો બાલના દુઃખથી હર્ષ પામ્યું, તારા દુઃખથી તેને દયા થઈ, અને દુઃખના નાશથી મારામાં
ગુણરાગી થયું. ॥ ૧૭૨ ॥ તે સાંભલીને મધ્યમ બુદ્ધિ એ મનમાં વિચાર્યું કે, ઓરેરે !! આ બાલના દુઃખમાં જગતના
લોકોનો અપવાદ તો દાદાંપર લૂણ સરખો થયો, માટે હવે હમેશાં મારે પણ તેની ઉપેક્ષા કરવી. ॥ ૧૭૩ ॥

हृवे स्पर्शनसहित हर्ष पांमेली एवी बालनी माता ते बालने चडाववा लागीके, सारुं थयुं के, तुं मनीषीनी पेठे निरुत्साही थहने भोगोथा ठगाद्यो नथी, तथा लोकोनी वाणीथी डर्यो नथी ॥ १७४ ॥ हवे बाल छे ते मध्यम बुद्धिथी अचधीरित थया छतां पण संध्याकाले गुप्तरिते राजमहेलमां गयो; तथा त्यां शणगार सजती एवी राणीने तेणे जोड् ॥ १७५ ॥ पछी त्यां शून्य पडेली शय्यापर ते सुखेथी सुतो, ते वखते दैवयोगे त्यां राजा आवी चडयो; अने तेणे ते बालने क्रूर माणसो मारफते नरकसरखां दुःखोथी आखीरात कदर्थना करी ॥ १७६ ॥ दिवसे

सस्पर्शनांवा सुदिताऽपि बावं । प्रोत्साहयामास न साधुखिन्नः ॥ मनीषिवत्सुष्टु न वंचितोऽसि । जोगान्न ज्ञीतोऽसि गिरा जनानाम् ॥ १७४ ॥ अथ प्रदोषे गत एव बालोऽवधीरितो मध्यमबुद्धिनापि ॥ अलक्षितो राजगृहे प्रविष्टो । ददर्श राज्ञीं तनुमंरुनोत्काम् ॥ १७५ ॥ शय्यां स शून्यां सुखमध्यशेत । दैवात्तदा नृपतिराजगाम ॥ कदर्थयामास निशां स पूर्णां । क्रूरैरेस्तं नरकान्नदुःखैः ॥ १७६ ॥ बंध्यमाणो दिवसे त्रिकादौ । नृपाज्ञयाऽसौ खरपृष्टनिष्टः ॥ ऊल्लवंवितस्तुंगतरोः शिखायां । दिनात्ययेऽगान्नगरं च लोकः ॥ १७७ ॥ दैवात्तदानीं त्रुटितश्च पाशः । पपात न्रूम्यां च मुमूर्हं बालः ॥ लब्ध्वा च संज्ञां पवनाग्निशैक-यामे गते स्वीयगृहं जगाम ॥ १७८ ॥ वृत्तांतमाकर्ण्य मनाक् तमासीत् । प्रेम्णो लवान्मध्यधियो विषादः ॥ मनीषिवाक्यस्मरणप्रभावा-च्चित्तेऽस्य माध्यस्थ्यमथोल्ललास ॥ १७९ ॥ अथान्यदा स्वीयविलाससंज्ञे । सूर्ष्विने ज्ञानरतिः समेतः ॥ तृष्णालतायाः परशुर्मनीषा-चक्रस्य नाग्निर्नयसिंधुचंद्रः ॥ १८० ॥

त्रिकादिकमां राजानी आज्ञाथी तेने गधेडापर बेसाडीने फेरव्यो, तथा संध्याकाले मोटां वृक्षनी शिखा पर लटकाव्यो; अने लोको नगरमां गया. ॥ १७७ ॥ ते वखते दैवयोगे ते पाश त्रूटा गयो, अने तेथी ते बाल पृथ्वीपर पडीने मूर्खो पांम्यो, पछी पवनथी चैतन्य मलवाथी एक पोहोर राजा गयाबाद ते पोता-ने घेर गयो. ॥ १७८ ॥ ते वृत्तांत सांभलीने प्रेमथी मध्यमबुद्धिने जरा विषाद थयो; अने मनीषिना

याग्यना स्मरणना प्रभावशी तेना चित्तमां मध्यस्थपणुं थयुं ॥ १७९ ॥ हवे एक दिवसे स्वीयविलास
नामना उद्यानमां, तृष्णारूपी वेलडी प्रते कुठार सरखा, बुद्धिरूपी चकनी नाभि सरखा, तथा नयरूपी
समुद्र प्रते चंद्र सरखा ज्ञानरति नामना आचार्य आव्या. ॥ १८० ॥ वली ते आचार्य केवा हता ? तोके,
लोभरूपी समुद्र प्रते वडवानल सरखा, क्रोधरूपी सर्प प्रते महान औषधि सरखा, अहंकाररूपी पर्वत
प्रते वज्रसरखा, उत्तम विद्याना तीर्थसरखा, तथा दुराचाररूपी वृक्षप्रते अग्निसरखा हता. ॥ १८१ ॥
एटलामां स्पर्शनना संगने तजनारा एवा मनीषिने कल्याण आपवाने इच्छता एवा कर्मविलास

और्वानलो लोभमहार्णवस्य । महौषधिः क्रोधभ्रुजंगमस्य ॥ वज्रं समयोदिरनवद्यविद्या-
वतारतीर्थं निकृतिद्रुमाग्निः ॥ १८१ ॥ अत्रांतरे स्पर्शनसंगहातु-र्मनीषिणः कर्मविलासराजः ॥
इच्छन् प्रदातुं कुशलानुबंधं । व्यापारयामास भृशं तदंबाम् ॥ १८२ ॥ दध्यौ च यद्यप्ययमेति
नित्यांभोगानभिष्वंगसुखं तथापि ॥ बयैकदानादिव मे सुरज्ञो-र्नास्माद्यशस्तेन बहु प्रदेयम्
॥ १८३ ॥ अधिष्ठितोऽसौ निजयोगशक्त्या । मात्राथ पित्रा विहितप्रसादः ॥ सिक्तोऽमृत-
नेव वने प्रवृत्तो । गंतुं गुरोरागमनं निशम्य ॥ १८४ ॥ आकारयामास स मध्यबुद्धिं । नृपेण
तस्यापि च संज्ञितांबा ॥ सा तुल्यवीर्येति विचित्रकार्यी । तनौ तदा मध्यधियः
प्रविष्टा ॥ १८५ ॥

राजाए, तेनी माताने घणी प्रेरणा करी. ॥ १८२ ॥ वली तेणे विचारुं के, जोके आ मनीषि भोगोना असं-
गना सुखने हमेशां प्राप्त थाय छे, तो पण एक छायादानशी जेम कल्पवृक्षनी तेम आशी मारो यश नथी
मोडे तेने वधारे आपवुं. ॥ १८३ ॥ हवे ते मनीषिने मातपिताए कृपाशी पोतानी योगशक्ती अधिष्ठित
कर्षो; अने तेथी ते जाणे अमृतशी सिंचायो होय नहीं जेम, तेम गुरुनु आगमन सांभलीने ते वनमां जवा
लाग्यो. ॥ १८४ ॥ वली तेणे मध्यमबुद्धिने बोलाव्यो; त्यारे राजाए तेनी माताने पण संज्ञा करी; त्यारे तुल्य

वीर्यवाली तथा विचित्र कार्यवाली ते मध्यमबुद्धिना शरीरमां पेठी. ॥ १८५ ॥ अकुटिला नामनी स्त्रीथी प्रवृत्त थएलो एवो ते बाल पण त्यां जवाने इच्छवा लाग्यो; एवी रीते त्रणे त्यां गया, अने हर्षना शिखर समान एवुं जिनमंदिर त्यां तेओए जोयुं. ॥ १८६ ॥ त्यां जिनसुर्तिने नमीने दक्षिणभागमां रहेला गुरुने, थनार छे भद्र जेने एवा मनीषिए वांध्या, अने तेना उपरोधथी मध्यमबुद्धिए पण वांध्या ॥ १८७ ॥ अने बाल तो स्पर्शन अने माताना दोषथी नम्या विना उभो; वली त्यां सुबुद्धि मंत्रि, रिपुमर्दन राजा,

ऐब्रततः सोऽपि च तत्र गंतुं । बालोऽबलामोटिकया प्रवृत्तः ॥ त्रयोऽपि तत्रोपगता विशालं । प्रमोदमौलिं दृष्टशुर्जिनौकः ॥ १८६ ॥ जिनेंजबिंबं प्रणिपत्य तत्र । मनीषिणा दक्षिणभाग-
निष्ठः ॥ आगामिन्नेऽण गुरुर्वंदे । तुरोधतो मध्यधियापि तस्य ॥ १८७ ॥ बालः पुनः स्पर्शनमातृदोषा-
नस्थावनम्रोऽथ मुदा समीयुः ॥ सुबुद्धिमंत्रिरिपुमर्दनश्च । राजा च देवी स्मरकंदली च ॥ १८८ ॥ तेषूपविष्टेषु विधेः प्रणम्य । धर्म्यां गिरं ज्ञानरतिर्दिदेश ॥ नत्सर्पि-
सिद्धांतसमुज्ज्वला-स्फुटीन्नवद्भूरिनयोरिमिलीलाम् ॥ १८९ ॥ अत्रांतरे प्राह महीमर्हेडः । स्वामिन् किमादेयमिहास्ति लोकं ॥ सूरिर्वन्नाषेऽनघ धर्म एव । सतामुपादेयतया प्रसिद्धः ॥ १९० ॥ तत्किं न सर्वेऽपि सृजंति धर्म-मितिब्रुवाणं पुनराह सूरिः ॥ हितेऽपि दुष्टे-
ज्यिमोहितत्वात् । प्रवर्तते न स्वरसेन लोकः ॥ १९१ ॥

तथा स्मरकंदली राणी पण हर्षथी आव्या. ॥ १८८ ॥ तेओ सघली विधिथी नमीने बेसते छते बोध-
रति आचार्य धर्मसंबंधि वाणी बोलवा लाग्या; ते वाणी केवी हत्ती ? तो के उछलता एवा सिद्धांत
रूपी ससुद्रनी वेलांमांथी निकलता एवा घणा नयोरूपी मोजांओनी लीलावाली हत्ती. ॥ १८९ ॥
एटलामां राजाए कहुं के, हे स्वामी ! आ लोकमां ग्रहण करवा लायक शुं छे ? तयारे आचार्य कहुं के, हे
निष्पापी ! सज्जनोए धर्मने ग्रहण करवो ए प्रसिद्ध छे. ॥ १९० ॥ तयारे, राजाए कहुं के, तयारे सर्व लोको धर्म केम

કરતા નથી ત્યારે આચાર્ય કહું કે, દુષ્ટ દંદ્રિઓના મોહપણથી લોકો આત્મરસથી હિતમાં પ્રવર્તતા નથી. ॥ ૧૦૧ ॥ ડનમાદ પામીને અત્યંત હર્ષિત થતો, તથા સમૃદ્ધિને ધૂલરૂપ કરતો, વધારે શક્તિવાલો તથા ભોગીઓથી (પક્ષે-સર્પોથી) શોભતો એવો માણસોનો દંદ્રિઓનો સમૂહ પ્રગટ રીતે શંકર સરસ્વો શોભે છે. ॥ ૧૦૨ ॥ માર્ગે ચડેલા માણસોને પળ, દંદ્રિઓરૂપી અવલી ચાલના ઘોડાઓ શાસ્ત્રોના પાઠો રૂપી ચાતુકના મારોને નહીં ગણકારતા થકા खेंचीને અપાર સંસારવનમાં ઘસડી જાય છે. ॥ ૧૦૩ ॥ જેઓ હસ્તાંગુલીના અગ્ર ભાગોપર દંડની પેઠે પૃથ્વીને પળ નચાવે છે, એવા દંદ્રાદિકોને પળ

ડનમાદમાસાદ્યન્નશં પ્રહૃણ્ય-નુદ્ધૂલયન્ ઝૂતિમુદારશક્તિઃ ॥ અલંકૃતો જોગિન્નિરિંદ્યૌઘો ।
નૃણાં સ્ફુટં શંકર એવ જ્ઞાતિ ॥ ૧૦૪ ॥ પથપ્રવૃત્તાનપિ શાસ્ત્રપાઠ-કશાપ્રહારાનવધીરયંતઃ ॥
હત્વા જનાનિંદ્રિયશૂકલાશ્વા । નયંતિ સંસારવનં દુરંતમ્ ॥ ૧૦૫ ॥ ધૃત્વા કિલાગ્રેષુ કરાંગુલી-
નાં । યે દંઢવત્ ક્ષમામપિ નાટયંતિ ॥ તેડપોંદ્રિયૈર્નાટિતમિંદ્રમુખ્યાનાત્માનમુદ્ધર્તુમહો સમર્થાઃ
॥ ૧૦૬ ॥ તસ્માન્મહારાજ સુદુર્જયાનાં । મંતુઃ સમગ્રોડ્યયમિંદ્રિયાણામ્ ॥ ડપેયવાંગ-
વિપરીતવૃત્તિર્નૃણામુપાયેભ્વિહ યા પ્રવૃત્તિઃ ॥ ૧૦૭ ॥ નુત્તેવેતિ સામાન્યત એવ સૂરિ । મંનીષિ-
બોધાય જગૌ વિશિષ્ય ॥ દૂરે કિલાન્યાનિ જગજ્ઞયાય । રાજન્નલં સ્પર્શનમેકમેવ ॥ ૧૦૮ ॥
ઇદં હિ તીક્ષ્ણેષુરિવાંગજ્ઞાજાં ॥ હૃદિ પ્રવિશ્યૈવ જ્ઞિનન્તિ મર્મ ॥ વ્યાપ્યૈવ દેહં પ્રવિતીર્ણદાહં ।
પ્રત્યાહતેર્ડુર્લેખતાં તનોતિ ॥ ૧૦૯ ॥

દંદ્રિઓએ નચાવ્યા છે, અને અહો ! તેથી તેઓ પોતાનો પળ ઉદ્ધાર કરવાને સમર્થ થયા નથી ॥ ૧૦૪ ॥ માટે હે રાજન્ ! ગ્રહણ કરવા લાયક વાંછાની વિપરીત વૃત્તિવાલી, ઉપાયોમાં અહીં માણસોની જે પ્રવૃત્તિ છે તે સઘલો આ અપરાધ દુર્જય દંદ્રિઓનો છે ॥ ૧૦૫ ॥ એવી રીતે સામાન્ય પ્રકારે કહીને આચાર્ય મહારાજે મનીષીને બોધ દેવા માટે વિશેષથી કહું કે, હે રાજન્ ! બીજા તો દૂર રહ્યા, પળ જગતને જીતવા માટે તો એક સ્પર્શનજ સમર્થ છે. ॥ ૧૦૬ ॥ તે સ્પર્શન તીક્ષ્ણ બાળની પેઠે પ્રાણીઓના હૃદયમાં પેસીને

મર્મને ભેદે છે; તથા શરીરમાં વ્યાપીને દાહ ઉપજાવે છે; તથા પાછો નિકલી શકતો નથી. ॥ ૧૯૭ ॥ ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, તેને જીતવાને સમર્થે એવા આ જગતમાં લોકો છે કે નહીં? ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે તેવા લોકો છે, પણ થોડા; તેનો હેતુ તું સાંભલે? ॥ ૧૯૮ ॥ તેવા લોકો જઘન્ય, મધ્યમ, ઉત્કૃષ્ટ, તથા ઉત્કૃષ્ટતમના ભેદોથી ચાર પ્રકારનાં છે, તેઓમાં પળ જેઓએ આપ્તોના આગમોની વાસનાથી તે સ્પર્શને દૂર કર્યો છે, તેઓ અહીં અતિ ઉત્તમ છે. ॥ ૧૯૯ ॥ તેઓ ઘરમાં રહીને

રાજાહ કિં સન્તિ ન સંતિ વા તલ્લયે સમર્થા જગતીહ લોકાઃ ॥ ગુરુર્જગૌ સંતિ પરંતુ તેઽત્ર ।
સ્તોકા મનુષ્યાઃ શૃણુ તત્ર હેતુમ્ ॥ ૧૯૭ ॥ ચતુર્વિધાઃ સંતિ જઘન્યમધ્યો-ત્કૃષ્ટાસ્ત-
ષોત્કૃષ્ટતમાશ્ચ લોકાઃ ॥ અત્યુત્તમાસ્તત્ર ચ તે નિરસ્તંથૈરેતદાપ્તાગમવાસનાન્નિઃ ॥ ૧૯૮ ॥
તે બ્રહ્મચર્યૈકરતા ગૃહેઽપિ દીકાં પુનર્નાગવતીમવાપ્ય ॥ મૂસ્વાપલોચાદિવિશિષ્ટકૃષ્ટે । નિધૈય
યન્મોકસુખં લભંતે ॥ ૧૯૯ ॥ આકર્ણ્ય કર્ણામૃતતુલ્યમેત-દ્વચો વિચારં વિદધે મનીષી ॥ ગુરુર્જગૌ
સ્પર્શનમીદ્રેગેવ । વોધપ્રજ્ઞાવો નિજગાદ યાદૃગ્ ॥ ૨૦૦ ॥ નૂનં તદેતત્પુરુષચ્ચલેન । પ્રતારણા-
યોપનતં જનાનામ્ ॥ ચિક્ષેપ યશ્ચૈતદસંગયંત્રે । મહોત્તમોઽસૌ જ્ઞવજંતુરેવ ॥ ૨૦૧ ॥ इत्युक्तञ्चा-
વાર્થરસદ્ભગ્નઃ । શુશ્રૂષયા વિસ્મિતમીક્ષમાણઃ ॥ મનીષિણં મધ્યમધીર્વિજ્ઞાણે । કિં તત્ત્વમુત્પ્રે-
ક્ષ્ય મુજ્ઞાવિતોઽસિ ॥ ૨૦૨ ॥ સ પ્રાહ મિત્રાયમગૃહ એવ । જ્ઞાવશ્ચમત્કારકરો ન કિં સ્યાત્ ॥
યદુર્જયં યચ્ચ દુરંતદોષં । તત્તૈવ તત્ સ્પર્શનમિત્રમુક્તમ્ ॥ ૨૦૩ ॥

પણ એક બ્રહ્મચર્યમાંજ રક્ત થાય છે, અને દીક્ષા લેહને ભૂમિશયન, તથા લોચાદિક કષ્ટોથી તેનો નાશ કરીને મોક્ષ સુખ મેલવે છે. ॥ ૨૦૦ ॥ કર્ણને અમૃત સરસા એવા તે વચનને સાંભ-
લીને મનીષિણે વિચાર્યું કે, વોધ પ્રભાવે જેવું કહ્યું હતું તેવુંજ સ્વરૂપ ગુરુએ સ્પર્શનનું કહ્યું. ॥ ૨૦૧ ॥ માટે
સ્વરેણ પુરુષના મિપયી લોકોને ઠગનાર તે સ્પર્શન છે; અને જેણે તે સ્પર્શનને અસંગઘંત્રમાં નાંખ્યો છે,
એવો ભવજંતુ મહાન ઉત્તમ છે. ॥ ૨૦૨ ॥ એવી રીતે કહેલા સાવાર્થના રસમાં મગ્ન થએલા તથા સુશુભાથી

નિસ્મિતા થળા એવા મનીષીને જોતો થકો મધ્યમબુદ્ધિ કહેવા લાગ્યો કે, તને આચાર્ય મહારાજે શું તત્ત્વ કહ્યું ? કે જે જોહેને તુ વિસ્મિત થયો !! ॥ ૨૦૩ ॥ ત્યારે મનીષિએ કહ્યું કે, હે મિત્ર ! આ खुहो भाप શું આશ્ચર્યકારક ન થાય ! જે દુર્જય તથા અત્યંત દોષણોવાળો કહ્યો તે તારો જ સ્પર્શન મિત્ર છે. ॥ ૨૦૪ ॥ તે સાંભલીને મધ્યમ બુદ્ધિ ચમત્કાર પામ્યો; પण आचार्यनुं वचन सांभलवामां विस्मित थएली एवी राणीपरज राखेल છે દ્રષ્ટિ જેને એવો તે બાલ તો કહું પण સમજ્યો નહીં. ॥ ૨૦૫ ॥ તે બાલનું મન તેણીના હાસ્યરૂપી પાળીના પૂરમાં, તથા નિબિડ એવા કેશપાશરૂપી અંધકારમાં બુદ્ધ્યું, તથા સ્તનરૂપી

ચમત્કૃતો મધ્યમધીરપીદં । શ્રુત્વા સ્મ બાલસ્તુ ન વેદ કિંચિત્ । દત્તૈકદૃષ્ટિર્મનુજેશપત્ન્યા--
માચાર્યવાક્યશ્રુતિવિસ્મિતાયામ્ ॥ ૨૦૫ ॥ સ્મિતાંબુપૂરે ઘનકેશપાશ--ધ્વાંતે ચ મગ્નં સ્તનપર્વતે
ડસ્યાઃ ॥ પ્રગ્નં ચ મિત્રં ચ કટાક્ષબાણૈ--ર્મનોડસ્ય પર્યાકુલતાં જગામ ॥ ૨૦૬ ॥ ન બ્રહ્મણો
બ્રહ્મવિદઃ કિલેયં । સ્મરસ્ય શૃંગારવિદસ્તુ સૃષ્ટિઃ ॥ અર્ધેક્ષિતૈર્મોમિયમીક્ષમાણા । ડન્નિવાંઘતી-
ત્યેષ મૃષાન્નિમેને ॥ ૨૦૭ ॥ સૂરિર્વન્નાષે કષિતં સ્વરૂપ--મત્યુત્તમાનાં તદ્યોત્તમાનામ્ ॥
બ્રવીમિ યૈઃ સ્પર્શનમેતદાપ્ય । માનુષ્યકં શત્રુતયા ડવબુદ્ધમ્ ॥ ૨૦૮ ॥ બોધપ્રત્નાવેન ચ
મૂલશુદ્ધિં । વિધાય ચાસ્મિન્ ચકિતા પ્રવંતિ ॥ નૃપેક્ષિતાયોગ્યજનાશ્ચમાર્ગા--વતારનિષ્ટાશ્ચ
નિજાશ્રિતાનામ્ ॥ ૨૦૯ ॥

પર્વતપર ભાંગ્યું, કટાક્ષરૂપી બાળોથી ભેદાયું, અને આકુલતા પામ્યું. ॥ ૨૦૬ ॥ બ્રહ્મને જાણનારા બ્રહ્માની
લેખર આ સૃષ્ટિ નથી, પण शृंगारने जाणनारा कामदेवनी आ सृष्टि છે; वली कटाक्षोधी जोती
एवी आ स्मरकंदली राणी मने इच्छे છે, एम विचारि ते फोकट अभिमान करवा लाग्यो. ॥ ૨૦૭ ॥
આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, એવી રીતે અતિ ઉત્તમોનું તો સ્વરૂપ કહ્યું, હવે ઉત્તમોનું કહું છું, જેઓએ
આ સ્પર્શનને મેલવીને મનુષ્યજન્મને શત્રુપણાથી જાણ્યો છે, ॥ ૨૦૮ ॥ બોધપ્રભાવ મારફતે તે સ્પર્શન-
ના મૂલની તપાસ કરીને તેમાં જેઓ હરતા રહે છે, તથા અયોગ્ય જનોની જેઓએ ઉપેક્ષા કરી છે, અને

પોતાના આશ્રિતોને જેઓ માર્ગે ચઢાવે છે, ॥ ૨૦૯ ॥ તથા શરીરના રક્ષણ માટે તેની થકા પળ જેઓએ વળી રીતે લોભને દૂર કર્યો છે, તેઓ ઉત્તમ છે; આ સાંભળેલા અર્થને મનીષિયે પોતામાં જોડ્યો, તથા મધ્યમચુદ્ધિ પળ તેમાં જોડ્યો. ॥ ૨૧૦ ॥ હવે ગુરુ મહારાજ મધ્યમોનું સ્વરૂપ હંચે પ્રકારે કહેવા લાગ્યા કે, સ્પર્શનથી પ્રેરાણા એવા જે માણસો નાના પ્રકારના સંસારસુખમાં મોહ પામેલા છે તથા પંડિતથી પ્રેરાયા થકા જાગૃત થાય છે, ॥ ૨૧૧ ॥ તથા ભેદવાલા એવા યોગિભોગિના બન્ને મતોમાં કાલિવિલંબનો પક્ષ જેઓ ધારે છે, તથા સ્પર્શનને વશ થયા થકા પળ લોકલજ્ઞાના ગુણથી જેઓ અતિ-

रिश्तत्यै तनोस्तत्प्रियमाचरंतो ऽप्यपास्तलोभा भृशमुत्तमास्ते ॥ स्वस्मिन् मनीषी श्रुतमेनम-
र्श-मयोजयन्मध्यमधीश्च तस्मिन् ॥ ११० ॥ स्वरूपमुच्चैश्च मध्यमानां । जगौ गुरुः स्पर्श-
ननोदिता ये ॥ मुह्यंति संसारसुखे विचित्रे । संशरते पंम्तिनोदिताश्च ॥ १११ ॥ दधत्यलं भेदिनि
योगिज्जोगि-मतद्वये कालविलंबपक्षम् । स्पर्शानुयाता अपि लोकलज्जा-गुणान्न कुर्वत्यतिनि-
द्यकर्म ॥ ११२ ॥ बुद्ध्वापि वाक्याद्विदुषां विशेष-मदृष्टदुःखा न तथाचरंति ॥ अकीर्तिभाजश्च
जघन्यसंगा-त्कुर्वंति विघ्नघ्नचनानुवृत्तिम् ॥ ११३ ॥ ते मध्यमा मध्यमबुद्ध्यः स्यु-रितीदमा-
कस्यै स मध्यबुद्धिः ॥ स्वस्मिन्स्वसंवेदनतो युयोजासर्वं मनीषी तु विविच्य तस्मिन् ॥ ११४ ॥
गुरुर्वन्नापेऽथ जघन्यरूपं । यैः स्पर्शनं बंधुतयावबुद्धम् ॥ कुप्यंति ये च प्रियन्नाषकाय ।
येऽनार्यकार्याद्भुवि न त्रपंतं ॥ ११५ ॥

निंदनीक कार्य करता नथी ॥२१॥ विद्वानोना वचनथी जाणीने पण ज्यांसुधि दुःख आवतुं नथी, त्यांसुधि विशेष प्रकारे विद्वानोनां वचन प्रमाणे आचरता नथी, तथा ज्यारे जघन्यना संगथी अपकीर्ति थाय छे, त्यारे विद्वानोना वचनने अनुसरे छे. ॥२१॥ एवा मध्यमबुद्धिओ मध्यम कहेवाय छे; ते सांभलीने ते मध्यगुदि सचलुं आत्मज्ञानथी पोतामां जोडतो हवो, अने मनीषी विवेचन करीने तेनामां जो-
उतो हवो. ॥२१॥ एवे गुरुमहाराज जघन्योनुं स्वरूप कहेवा लाग्या के, जेओए स्पर्शननं बंधुतरिके

३१

જાળ્યો છે, તથા જેઓ પ્રિયબોલનાર પ્રતે ગુસ્સે થાય છે; અને પૃથ્વીમાં ઘુછ કાર્યથી લજાતા નથી, દુઃસ્વથી નહીં અફલાહને ગલીયા વેલ સરલા સ્વભાવથી જેઓ વારંવાર વિષયમાં ઢાંચું નાચ્યા કરે છે, તથા કદા-ચિત્માં બુદ્ધિ રાક્ષીને તપસ્વીઓના જેઓ વૈરી થાય છે, તેઓને જઘન્ય માણસો જાણવાં. ॥ ૨૧૬ ॥ ૨૧૬ ॥ આ નામ્ય સાંભળીને મનીષી તથા મધ્યમબુદ્ધિ નિશ્ચય કર્યો કે, બાલમાં પ્રકટ રીતે જઘન્યવૃત્ત છે; પણ શૂન્ય ચિત્તવાળો બાલક તે સમજ્યો નહીં ॥ ૨૧૭ ॥ આચાર્યે કહ્યું કે, હે રાજન્ ! અહીં જે જઘન્યો કહ્યા, તે ઘણા છે; અને તેથી અન્ય થોડા છે; માટે સઘલાઓ ધર્મ નથી કરતા તે કહેવું યુક્ત છે. ॥ ૨૧૮ ॥ એટલામાં

દુઃખાદંચિત્ત ગલિગોસ્વપ્નાવા-ન્મુખં મુહુર્યે વિષયે ક્ષિપંતિ ॥ અસદ્ગ્રહસ્તધિયસ્તપસ્વિ-પ્રત્ય-થિનસ્તેઽત્ર જના જઘન્યાઃ ॥ ૨૧૬ ॥ મનીષિણા મધ્યમબુદ્ધિના ચ ॥ વિનિશ્ચિતં વાક્યમિદં નિશમ્ય ॥ જઘન્યવૃત્તં સ્ફુટમેવ બોલે ॥ બાલસ્તુ નાઽબુદ્ધ્યત શૂન્યચિત્તઃ ॥ ૨૧૭ ॥ સૂરિર્જિગાવત્ર નૃપોદિતા યો જના જઘન્યા બહુલાસ્ત એવા ॥ સ્તોકાસ્તદન્યે ત્વિતિ નૈવ સર્વોધર્મે સૃજંતીતિહિ યુક્તમુક્તમ્ ૩૮ અત્રાંતરે પ્રાહ સુબુદ્ધિમંત્રી ॥ શ્રાઢઃ કિમેતેષુ પુનર્નિમિત્તમ્ ॥ ગુરુર્જગૌ માતૃવિન્નેદ એવ ॥ યતઃ શુભ્રશ્રીસુત ઉત્તમઃ સ્યાત્ ॥ ૨૧૯ ॥ સામાન્યરૂપાતનયશ્ચ મધ્ય-સ્થિતો જઘન્યસ્ત્વશુભ્રા-લિજન્યઃ ॥ ત્રયોઽપ્યમી કર્મવિલાસપુત્રાઃ ॥ સર્વોત્તમસ્તુ સ્વવિલાસપ્ત્રાવી ॥ ૨૨૦ ॥ પુનર્જગૌ મંત્રિવરઃ કિમેતે ॥ સદાસ્થિતા વા પરિવૃત્તિપ્રાજઃ ॥ ગુરુર્જગૌ કર્મવિલાસક્લૃપ્ત-વિવૃત્તિ-પ્રાજોઽપિ વિનાંત્યમન્યે ॥ ૨૨૧ ॥

આવક એવા સુબુદ્ધિ મંત્રીએ કહ્યું કે, આ ત્રણેમાં શું કારણ છે ? ત્યારે ગુરુ બોલ્યા કે, માતાસંબંધિ ભેદ-જ છે; કેમકે, શુભશ્રીનો પુત્ર ઉત્તમ હોય. ॥ ૨૧૯ ॥ અને સામાન્ય રૂપાનો પુત્ર મધ્યમ સ્થિતિવાળો છે, તથા અશુભાલિનો પુત્ર જઘન્ય છે; તે ત્રણે કર્મવિલાસ રાજાના પુત્રો છે, તેમાં આત્મવિલાસના ભાવ-વાળો સર્વોત્તમ છે ॥ ૨૨૦ ॥ પરીને મંત્રી કહેવા લાગ્યો કે, આ લોકો હમેશાં આમજ રહેવાના છે, કે તેઓમાં કંઈ ફેરફાર થવાનો છે ? ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે, હેલ્લા શિવાય કર્મવિલાસરાજાએ કરેલા ફેરફારને

भजनारा छे ॥ २२१ ॥ हवे मनीषिए विचार्युं के, मातपितातुं आ माहात्म्य आपणने घटमान छे; हवे सुबुद्धि मंत्रिए पूछ्युं के हे महात्मन्! माणसो अत्यत उत्कृष्ट शरी रीते थाय ॥ २२२ ॥ त्यारे गुरुए कहुं के, सर्वोत्तमपणामां आत्मवीर्यना लाभ विना बिजो हेतु नथी, अने ते उपाधि विनानो लाभ उत्तम साधुने प्रभुनी दीक्षाधीज थाय छे ॥ २२३ ॥ त्यारे मनीषीए विचार्युं के, मारे ते दीक्षाज लेवी युक्त छे, बाकीना क्लेशोथी सयु; एवी रीते मनीषिने व्रत ग्रहण करवानी इच्छा थह, अने मध्यम बुद्धिनी ते दीक्षामां अशक्य बुद्धि थह.

मनीषिणाऽचिंत्यतमातृतात-विजृम्भितं नो घटमानमेतत् ॥ सुबुद्धिना पृष्टमथो महात्मन् ।
केन स्युरुत्कृष्टतमा मनुष्याः ॥ २२१ ॥ गुरुर्ब्रह्मणो न विनास्ति हेतुः सर्वोत्तमत्वे निजवी-
र्यलाभम् ॥ अन्यः सुसाधोः स च ज्ञागवत्या । प्रव्रज्ययैव प्रथतेऽनुपाधिः ॥ २२३ ॥
दध्यौ मनीषी मम सैव युक्ता । दातुं कुतं शेषविम्बनाग्निः ॥ व्रतग्रहेह्येति मनीषिणोऽन्न-
दशक्यधीर्मध्यधियश्च योगे ॥ २२४ ॥ पुनः सुबुद्धिर्निजगाद किंत-छमौ न नस्तादृशवीर्यह-
तुः ॥ गुरुर्जगौ मध्यमवर्गयोग्यः । परंपराहेतुरसौ प्रसिद्धः ॥ २२५ ॥ क्लेशौघविध्वंसकरी हि
दीक्षा । गृहेऽपि धर्मो जवतानवाय ॥ श्रुत्वेत्यदो मध्यमधीः स्वशक्ति-योग्यं ग्रहीतुं गृहि-
धर्ममैव ॥ २२६ ॥ इतश्च बालो निहतः स्मरस्त्रै-रग्निप्रियां धावति भ्रूतः स्म ॥ तद्धू-
विलुप्ताकृतया न दृष्टा । सन्नापि तेनोग्रतमोमयेन ॥ २२७ ॥

॥ २२४ ॥ करीने सुबुद्धिए कहुं के, एवी रीतना वीर्यनो हेतुरूप धर्म अमोने केम नथी ' गुरुए कहुं के, मध्यम वर्गने योग्य एवो ते धर्म परंपराना हेतुरूप प्रसिद्ध छे ॥ २२५ ॥ दीक्षा छे ते क्लेशोना समूहने नाश करनारी छे, तथा घरमां रहीने करेलो धर्म पण भवनानाशमाटे छे; ते सांभलीने मध्यम बुद्धिए पो-
तानी शक्तिने योग्य एवो गृहस्थी धर्म ग्रहण करवाने इच्छुं ॥ २२६ ॥ एटलामां कामदेवना शस्त्रोथी हणाएलो-
नाल, राजानी राणीप्रते दोडयो भयंकर अंधकारमय एवा तेणे पोताना ते धूलिथी लुप्त थएला अक्षिपणाथी

सभाने पण न, जीव ! २२७ ॥ अरे ! एम विचारि राजाए कोधथी; लाल थएली आंखोधा तेने जंयो, अने तेथी ते उर्थो, तथा भान आववाथी तेनो कामज्वर शांत थयो; अने दीनता प्रगट थइ. ॥ २२८ ॥ शिथिल थएलछे अंगना सांधाओ जेना एवो ते बाल त्यांथी नाशवा लाग्यो, पण अथडाइने पृथ्वीपर पड्यो तेज वखते गुरुथी आश्रित थएला एवा ते भागमांथी स्पर्शन तेना अंगमांथी नीकलीने चाल्यो गयो ॥ २२९ ॥ हवे शांत थएला राजाए गुरुने पूछ्युं के, हे भगवन् ! आ न कही शकाय एवी प्रवृत्ति शुं !

क एप इत्याशु नृपेण दृष्टो । दृष्टया प्रकोपारुणया स त्रीतः ॥ स्मरज्वरः शांतिमियाय तस्य । संज्ञागमात् प्रादुरन्नूच्च दैन्यम् ॥ २२७ ॥ नष्टं प्रवृत्तः शिथिलांगसंधि । भ्रूमौ स निर्भ्रमगतिः पपात ॥ डाक् स्पर्शनोऽगाच्च बहिस्तदंगा-न्निरीय गुर्वोश्रितसत्प्रदेशात् ॥ २२८ ॥ शांतोऽथ पप्रच्छ गुरुं महीशः । केयं प्रवृत्तिर्भगवन्नवाच्या ॥ स प्राह वैगुण्यममुष्य नैत-द्वहिः स्थितस्यैव तु पापमूर्तेः ॥ २२९ ॥ अयं खलु स्पर्शननामधेयो । दुष्टो रिपुर्गात्रमनुप्रविश्य ॥ माताऽशुजा-लिश्च यदेनमित्थ-मनाटयत्तत्र किमस्तु चित्रम् ॥ २३० ॥ महात्मनोऽप्येतन्न संनिधानात् । स्वकर्मशांतिं निरुपक्रमं च ॥ जिनेऽपि बध्नति न किं कुतर्थाः । सिद्धं जालादिविकल्प-मालाम् ॥ २३१ ॥ राज्ञाऽथ पृष्टोऽयमतः परं किं । करिष्यतीति स्फुटमाह सूरिः ॥ लोके गते कोद्वकसन्निवेशे । गता ह्ययं स्पर्शनयुक्तगात्रः ॥ २३२ ॥

त्यारे गुरुए कह्युं के, आ दोष ते बालनो नथी, पण बहार रहेला ते पापी स्पर्शननो छे. ॥ २३० ॥ आ स्पर्शन नामनो दुष्ट शत्रु, तथा तेनी अशुभालि नामनी माता तेना शरीरमां पेसीने आची रीते तेने नचावेछे; तेमां आश्रय शुं छे ? ॥ २३१ ॥ वली महात्माना पण समीपपणाथी पोतानुं कर्म, शांति अने निरुपक्रमने प्राप्त थतुं नथी, केमके कुतीर्थीओ जिनेश्वर प्रते पण इंद्रजालादिकनो शुं विकल्प नथी बांधता? बांधेज छे. ॥ २३२ ॥ हवे राजाए पूछ्युं के, हवे ते बाल शुं करशे ? त्यारे आचार्य महाराजे कहुं के, लोको गयाबाद ते स्पर्शन

सहित कोल्लुक सन्निवेशमां जशे ॥ २३ ॥ त्यां थाकीने तुषातुर थयो थको कर्मपूर नामना गामनी पासे तलाव-
ने जोशे, तेमां प्रवेश करीने ते डरथी पद्मखंडमां संताएली चांडालनी खीने स्पर्श करशे ॥ २३४ ॥ त्यां
बलात्कारे तेणीना साथे भोग करवाने ते हृच्छशे, एटलामां तेणीनी ब्रुसोथी चांडाल त्यां आवीने तेने मारी
नांखशे, त्यारे मरीने ते नरके जशे, अने त्यां संसारमां कुयोनियोमां भटकशे ॥ २३५ ॥ हवे राजा ए कहुं के हे
भगवन् ! अशुभावलितथा पापी स्पर्शननो तो आ विपाक भयंकरछे; त्यारे गुरुए कहुं के, तेमज छे, पंछी पुण्य-

पिपासितो इक्ष्यति कर्मपूर—ग्रामांतिके श्रान्तिहतस्तटाकम् ॥ तत्र प्रविष्टः श्वपचांगनां च ।
लीनां त्रिया स्पृश्यति पद्मखंडे ॥ २३४ ॥ प्रसह्य तामेष रिरंसुरेत्य । वनाच्च तस्याः श्वपचेन
शब्दैः ॥ यास्यत्यवश्यं नरके हतः सं--स्ततः कुयोनीर्भवचक्रवाले ॥ २३५ ॥ अथाह राजा
भगवन् विपाको । शुभ्रावलेः स्पर्शनपाप्मनश्च ॥ सुदारुणोऽयं गुरुराह बाढं । ततः सुबुद्धिः
सुकृती वज्रापे ॥ २३६ ॥ एतौ किमस्यैव जदंत दुष्टौ । गात्रे परेषामपि वा प्रविष्टौ ॥ स प्राह
सर्वत्र गतौ किदैतौ । व्यक्ताऽनन्निव्यक्ततया विचित्रौ ॥ २३७ ॥ अथ स्फुटं मंत्रिणमाह नृपः ।
पापाविमौ नो विषये प्रविष्टौ ॥ निष्पीडनीयौ दृढलोहयंत्रे । दयाऽनयोर्नो जवता विधेया
॥ २३८ ॥ मंत्री स दध्यौ ननु विस्मृतं त-द्विंसाविधौ यन्मम नो नियोगः ॥ राज्ञोऽश्रवाऽसौ
प्रतिबोधहेतु-गुरोर्न विष्यत्यधिगत्य वाचम् ॥ २३९ ॥

शाली मुबुद्धि मंत्रि ए कहुं के, ॥ २३६ ॥ हे भगवन् ! आ बने बालनाज शरीरमां पेटेला छे ? के बीजाओना शरी-
रमां पण पेटेला छे त्यारे गुरु बोल्या के, विचित्र एवा तेओ बने प्रगटपणाथी अने अप्रगटपणाथी सर्व जगोए
रहेला छे ॥ २३७ ॥ हवे राजा मंत्रिने प्रगट रीते कहुं के, आ आपणा देशमां आव्या छे, माटे तारे तेओने दृढ
लोखंडना यंत्रमां पीलवा, अने तेमनापर ध्यान करवी ॥ २३८ ॥ त्यारे मंत्रीए विचार्युं के, अरे ! शुं राजा
विसरी गया !! के हिंसाविधिमां मारुं कार्य नथी; अथवा आ नियोग गुरुनी वाणी सेळवीने राजाना

પ્રતિયોગનો હેતુ યશઃ ॥ ૨૩૯ ॥ ચંદ્ર સરસ્વી શ્વેત તથા ઘણી એવી દાંતોની કાંતિથી દીપાવેલ છે દિશાયાંના ભાગો જેમણે એવા આચાર્ય હવે કહું કે, હે રાજન્ ! ભાવૈરિઓને પીલવામાટે તારું લાભદનું યંત્ર શક્તિવાન નથી. ॥ ૨૪૦ ॥ જેઓ વ્રતના અતિચારોને શોધે છે, નિષ્પાપી વૃત્તિથી વર્તે છે, પશિય્રહોમાં પરાક્રમ ફોરવે છે, આત્માની સ્થિતિને ડલંઘતા નથી, લોકમાર્ગમાં સંગ રાહતા નથી, ગુરુને અગાડી કરીને ધર્મે કરે છે, પ્રયત્ન પૂર્વક જ્ઞાનને ભાવે છે, દ્રવ્ય આપદાદિકમાં ધીરજ રાખે છે,

અથાહ સૂરિવિધુશુબ્રન્નૂરિ-દંતદ્યુતિદ્યોતિતદિગ્વિખાગઃ॥ન લોહયંત્રં તવ ખાવશન્તુ-નિષ્પીરુનાય ક્ષિતિપાલ-શક્તમ્ ॥ ૨૪૦ ॥ વ્રતાડતિચારાન્ પરિશોધયંતિ । યે વર્તયંતે નિરવદ્યવૃત્ત્યા ॥ પરા-ક્રમંતેડલમન્નિગ્રહેષુ । ન લંઘયંતિ સ્થિતિમાત્મનીનામ્ ॥ ૨૪૧ ॥ ન લોકમાર્ગે પ્રણયંતિ સંગં । ગુરૂન્ પુરસ્કૃત્ય સૃજંતિ ધર્મમ્॥શ્રુતં પ્રયત્નેન વિખાવયંતિ । દ્રવ્યાપદાદાવુપયાંતિ ધૈર્યમ્॥૨૪૨॥ આલોચયંત્યેજ્યદપાયજાલ-મજાતયોગેષુ દૃઢં યતંતે ॥ ચિત્તસ્ય સંક્લેશકલાં ત્યજંતિ । યોગો-પચારાન્ પરિશીલયંતિ ॥ ૨૪૩ ॥ પરં પુમાંસં કલયંતિ ચિત્તે । બદ્ધંતિ તત્રૈવ ધૃતિ પવિ-ત્રામ્ ॥ બહિશ્ચ વિક્ષેપરતિં ત્યજંતિ । કુર્વંતિ તત્પ્રત્યયતાનમંતઃ ॥ ૨૪૪ ॥ બાઢં યતંતે શુચિ-યોગસિદ્ધૌ । ધ્યાનં ચ શુક્લં પરિપૂરયંતિ ॥ પશ્યંતિ દેહાદિવિવિક્તરૂપં । સ્થિરં લબ્ધંતે પરમં સમાધિમ્ ॥ ૨૪૫ ॥

ભવિષ્યકાલના અપાયના સમૂહને વિચારે છે, નહીં થયેલા યોગોમાં દૃઢ પ્રયત્ન કરે છે, ચિત્તના ક્લેશને તજે છે, યોગોના ઉપચારોનું પરિશિલન કરે છે; મનમાં તીર્થંકર પ્રસુને ધ્યાવે છે, અને તેમાંજ પવિત્ર ધૈર્ય બાંધે છે, વિક્ષેપ રતિને બહાર તજે છે, તેની પ્રતીતિના તાનને અંતરમાં લાવે છે, પવિત્ર યોગની સિદ્ધિમાં ઘણો પ્રયત્ન કરે છે, શુક્લ ધ્યાનને સંપૂર્ણ કરે છે, શરીરાદિકના ભિન્ન સ્વરૂપને જુએ છે, તથા સ્થિર અને ઉત્તમ સમાધિને મેલે છે, એવા ઉત્તમ અને મહાન તથા તે તે ઉપાયોને જાળનારા એવા જે

मुनिओए “अप्रमाद” नामतुं जे अंतरंग यंत्र दृढ कर्तुं छे, ते यंत्र अंतरंग शत्रुओंने दली नांखे छे. ॥ २४१ ॥ २४२ ॥ २४३ ॥ २४४ ॥ २४५ ॥ २४६ ॥ आचार्य महाराजना आ वचनरूपी पवनं करीने मनी-पिनो शुद्ध अध्यवसायरूपी अग्नि वृद्धि पाय्यो, तथा तेना कर्मरूपी वनने बालवा लाग्यो, तथा तेणे गुरुमहाराज पासे हेक्षोने हरनारी दीक्षा मागी ॥ २४७ ॥ हवे राजाए कहुं के, युद्धमां क्रोध पासेला एवा शत्रुने मारवामां तत्पर एवा मने पण जे दीक्षा क्षोभ माटे थाय छे, तेने महान् राज्यनी पेठे जे लेवाने इच्छे छे ते आ कोण छे ? ॥ २४८ ॥ त्यारे आचार्य महाराजे कहुं के, शुं तुं सुली गयो ? आ तो

तेरुनोमे: संयतपुंरुरीकै-दृढीकृतं तत्तदुपायविद्भिः ॥ यदप्रमादाज्निधमंतरंगं । यंत्रं तदं-
तद्विपतः पिनष्टि ॥ २४६ ॥ षद्भिः कुलकम् ॥ अनेन सूरैर्वचसाऽनिलेन । वृद्धोऽथ
शुद्धाध्यवसायवन्द्भिः ॥ मनीषिणः कर्मवनं ददाह । दीक्षां स तं क्लेशहरीं ययाचे ॥
॥ २४७ ॥ जगाद भूषोऽथ ममापि युद्ध-कुक्षारिसंमर्दनलंपटस्य ॥ क्षोभाय या दित्सति तां
महात्मा । दीक्षां महाराज्यवदाशुकोऽयम् ॥ २४८ ॥ सूरिर्वचनाषे विदितः शुभश्री-कुहयुधवः
कर्मविलासपुत्रः ॥ गुणाकरोऽयं तव विस्मृतं किं । जगद्गुणासेचनकः शशीव ॥ २४९ ॥
अत्रांतरे मध्यमधीर्ययाचे । सुश्राद्धधर्मं तदनु क्तितीशः ॥ यथास्थितं लक्षणतस्तमुक्त्वा ।
तयोर्द्वौ निःस्पृहसार्धजौमः ॥ २५० ॥ प्रणम्य राज्ञाथ मनीषिदीक्षा-दानोद्यतः सूरिरिदं
ययाचे ॥ अनेन दीक्षा कलितैव ज्ञावा-न्ममानुजानीहि मनोऽनुरूपम् ॥ २५१ ॥

शुभश्रीनी कुक्षिशी उत्पन्न थएलो, गुणोनो भंडार, तथा चंद्रनी पेठे जगतनी आंखोने (अस्मृत) सींचनारो कर्मविलास राजानो प्रख्यात मनीषी नामे पुत्र छे. ॥ २४९ ॥ एटलामां मध्यम बुद्धिए उत्तम आवक्तधर्म (ग्रहण करवानी) मागणी करी, अने तेनी पाछल राजाए पण करी; त्यारे निस्पृहीओमां अग्रेसरी एवा आचार्य महाराजे तेओने लक्षणशी ते धर्मनी समज आपीने, तेओने दीधो. ॥ २५० ॥ एवे मनीषिने दीक्षा देवामां उद्यमवंत थएला एवा आचार्य महाराजने राजाए नमीने कहुं के, आने

ते भगवन्दीक्षा लीधीज छे, तोपण मारी इच्छा प्रमाणे तेनो उत्सवादिक करवानी आप रजा आपो? २५१
पत्नी सुबुद्धि ए कहुं के, हे राजन् ! द्रव्यस्तुतिमां सुनि मौन रहे छे, पण तेनुं फल देखाडीने तेनी अनु-
मोदना करे छे, माटे आ वाचतमां तारे पोतेज उचित कार्य करबुं ॥ २५२ ॥ हवे थोड़ी सुदतनी मागणी
करीने राजाए मनीषीने प्रेमथी रोक्क्यो, तथा सहोत्सव पूर्वक जिनबिबनी स्नात्र पूजा करावी. ॥ २५३ ॥
तेणे स्नात्र कुंभथकी जे धर्मने उत्पन्न कर्यो, ते धर्मे तेना भवरूपी समुद्रने पीने लोकमां कुंभोद्भवथी
(जंगघे-अगस्तिथी) उत्पन्न थएला मोगरानुत्य भ्वेतयशोने विस्तार्यो. ॥ २५४ ॥ हवे ते मनी-

ततः सुबुद्धिर्निजगाद राजन् । इव्यस्तवे जोषमुपैति साधुः ॥ फलोपदेशादनुमन्यते तु । तदत्र
कार्यं स्वयमेव युक्तम् ॥ २५५ ॥ अथार्थयित्वा समयप्रतीक्षां । विवंबशाली प्रणयान्मनीषी ॥
अकार्यत स्नात्रमुदारचैत्य-विंवस्य नूपेन महोत्सेवेन ॥ २५६ ॥ यः स्नात्रकुंभानुदपादि तेन ।
धर्मः स पीत्वास्यन्नवांबुराशिम ॥ यशांसि कुंभोद्भवतान्नवानि । ततान कुंदेदुसितानि लोके
॥ २५७ ॥ आरोपितोऽसौ जयकुंजरेऽथ । स्वयं नृपश्चत्रधरोऽस्य जातः ॥ शुभ्रश्रियाश्लिष्ट-
तनुर्जगाम । पुरं स लोकैरजिनूयमानः ॥ २५८ ॥ असंगन्नावाद् बुभुजे सुखानि ।
राज्ञोपनीतान्यथ राजहर्म्ये ॥ मुमोच मुख्यः कतिनां गुणौघैः । क्रीतो हि राजास्य न नृत्यन्नावम्
॥ २५९ ॥ स्थितोऽन्यदोद्दिश्य सुबुद्धिमाह । नृपः पुरस्कृत्य मनीषिराजम् ॥ मनीषिणो वृत्तम-
चिंत्यमेव । मध्योऽपि बुद्ध्यैष ममोपकारी ॥ २६० ॥

षिने जयकुंजरपर चढाव्यो, तथा राजा पोते तेने छत्र धरवा लाग्यो, तथा शुभश्री-
थी अधिष्ठित शरीरवालो, अने लोकोथी स्तवातो एवो ते नगरप्रते गयो. ॥ २६१ ॥ हवे
ते राजाए आपेलां सुखोने असंगभावथी राजमेहेलमां भोगवा लाग्यो, तथा पुण्यवंतोमां मुख्य
एवो ते राजा, ते मनीषिना गुणोथी खरीद थयो थको, तेना चाकरपणाने न तजवा लाग्यो ॥ २६२ ॥
एक दहाडो राजाए सुबुद्धिने उद्देशीने, तथा मनीषिने कहुं के, आ मनीषिनुं वृत्त तो

અચિંત્યજ છે અને બુદ્ધિથી આ મધ્ય પળ મારો લપકારી છે. ॥૨૫૭॥ ગૃહસ્થી ધર્મને ગ્રહણ કરવાની દૃઢછા
વાળા એવા જેને, સંયમથી હરતા એવા મને આશ્વસના આપી છે, ત્યારે મંત્રીએ કહ્યું કે, હે રાજન્ ! તુલ્ય
શીલવાળા એવા આનાપ્રતે તારી મીઠાઈ યુક્તજ છે. ॥ ૨૫૮ ॥ ત્યારે રાજાએ વિચાર્યું કે હું તો મધ્યમમાં
ગણાયો, અને પુરુષોત્તમપણામાં ફોફટર્ ગર્વ થયો; અથવા આવી રીતના મનીષીની અપક્ષાએ, બલવાન ડાઢા-
વાળા સિંહને અપેક્ષીને જેમ હાથી, તેમ હું થયો છું ॥ ૨૫૯॥ હવે રાજાએ કહ્યું કે, તેવી રીતના પળ ચૈત્યમાં બા-

આશ્વાસિતઃ સંયમકાતરોઽહં । જિઘૃક્તા યેન ગૃહસ્થધર્મમ્ ॥ મંત્રી બન્નાષે તવ યુક્તમેવ ।
સમાનશીલેઽત્ર નરેન્દ્ર સખ્યમ્ ॥ ૨૫૭ ॥ દૃઢ્યૌ નૃપોઽહં ગણિતો નુ મધ્યો । મૃષા સ્મયોઽ-
ન્નૃપુરુષોત્તમત્વે ॥ મનીષિણં તાદૃગપેક્ષ્ય વાસ્મિ । કરીવ દંષ્ટોઽગ્રમપેક્ષ્ય સિંહમ્ ॥ ૨૫૮ ॥
અગ્રાહ રાજા નનુ તાદૃશેઽપિ । ચૈત્યે કથં સાઽજ્જનિ બાલેચેષ્ટા ॥ સ પ્રાહ ચિત્રં પુરુષાદ્યપેક્ષ્ય ।
ફલે વનં તત્સ્વવિલાસનામ ॥ ૨૫૯ ॥ વિદ્યાધ્યમાનં વિષયાનુબંગં । મનીષિણો મંત્રિવરોઽથ
મત્વા ॥ જગાદ રાજાનસુદારબુદ્ધિઃ । સ્નેહસ્તવાયં ન નરેન્દ્ર યુક્તઃ ॥ ૨૬૦ ॥ પ્રજાસ્તરાગોઽપિ
પરાર્થબ્રંગ-પ્રસંગતોઽનર્થવિધાયકઃ સ્યાત્ ॥ સઘાયવૃદ્ધોઽપિ કઠાનુદગ્ધઃ । કરોતિ કિં નેહ
વનસ્ય દાહમ્ ॥ ૨૬૧ ॥ નૃપો બન્નાષે વિઘૃતો મયાઽયં । દીક્ષાસહાનેન મમોચિતેતિ ॥ અતઃપરં
ત્વદ્વચસા વિસૃષ્ટઃ । કર્તવ્યમર્હત્વધુના વિધેયમ્ ॥ ૨૬૨ ॥

લની તેવી ચેષ્ટા કેમ થઈ, ત્યારે મંત્રીએ કહ્યું કે, તે સ્વવિલાસ નામનું વન પુરુષાદિકને અપેક્ષીને ફલરૂપ થાય છે
॥ ૨૬૦ ॥ હવે મનોહર બુદ્ધિવાળા મંત્રિએ મનીષીનો વિષયાનુબંગ ઠરી ગયેલો જાણીને રાજાને કહ્યું કે, હે રાજન્ !
તારો આ સ્નેહ યુક્ત નથી ॥ ૨૬૧ ॥ ઉત્તમ રાગ પળ પરના સ્વાર્થના ભંગના પ્રસંગથી અનર્થ કરનારો થાય,
કેમકે ઉત્તમ જ્ઞાયાવાલું વૃદ્ધ પળ શું અગ્નિથી બલતું થકું અહીં વનને બાલતું નથી ॥ ૨૬૨ ॥ ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે,
મારે આની સાથે દીક્ષા લેવી ડચિત છે, એમ વિચારીને મેં તેને અટકાવ્યો હતો, હવે તારા કહેવાથી હું તેને રજા

ते भगवन्दीक्षा लीधीजछे, तोपण मारी इच्छा प्रमाणे तेनो उत्सवादिक करवानी आप रजा आपो? २५१
पत्नी सुबुद्धिण कहुं के, हे राजन् ! द्रव्यस्तुतिमां सुनि मौन रहे छे, पण तेनुं फल देखाडीने तेनी अनु-
मोदना कर छे, माटे आ बावतमां तारे पोतेज उचित कार्य करबुं. ॥ २५२ ॥ हवे थोडी सुदतनी मागणी
करीने राजाण मनीषीने प्रेमथी रोक्यो, तथा महोत्सव पूर्वक जिनिबिबनी स्नात्र पूजा करावी. ॥ २५३ ॥
तेणे स्नात्र कुंभथकी जे धर्मने उत्पन्न कर्यो, ते धर्मे तेना भवरूपी समुद्रने पीने लोकमां कुंभोद्भवथी
(लंग्ये-अगस्तिथी) उत्पन्न थएला मोगरातुल्य श्वेतयशोने विस्तार्यो. ॥ २५४ ॥ हवे ते मनी-

ततः सुबुद्धिर्निजगाद राजन् । इव्यस्त्ववे जोषमुपैति साधुः ॥ फलोपदेशादनुमन्यते तु । तदत्र
कार्यं स्वयमेव युक्तम् ॥ २५५ ॥ अथार्थयित्वा समयप्रतीक्षां । विदंबशाली प्रणयान्मनीषी ॥
अकार्यत स्नात्रमुदारचैत्य-बिंबस्य नूपेन महोत्सवेन ॥ २५६ ॥ यः स्नात्रकुंभानुदपादि तेन ।
धर्मः स पीत्वास्यन्नवांबुराशिम ॥ यशांसि कुंभोद्भवतान्नवानि । ततान कुंदेदुसितानि लोके
॥ २५७ ॥ आरोपितोऽसौ जयकुंजरेऽथ । स्वयं नृपश्चधरोऽस्य जातः ॥ शुभ्रश्रियाश्लिष्ट-
तनुर्जगाम । पुरं स लोकैरन्निनूयमानः ॥ २५८ ॥ असंगन्नावाद् बुभुजे सुखानि ।
राज्ञोपनीतान्यथ राजहर्म्ये ॥ मुमोच मुख्यः कृतिनां गुणौघैः क्रीतो हि राजास्य न नृत्यन्नावम्
॥ २५९ ॥ स्थितोऽन्यदोद्दिश्य सुबुद्धिमाह । नृपः पुरस्कृत्य मनीषिराजम् ॥ मनीषिणो वृत्तम-
चिंत्यमेव । मध्योऽपि बुद्ध्यैष ममोपकारी ॥ २६० ॥

पिने जयकुंजरपर चढाव्यो, तथा राजा पोते तेने छत्र धरवा लाग्यो, तथा शुभश्री-
थी अधिष्ठित शरीरवालो, अने लोकोथी स्तवातो एवो ते नगरप्रते गयो. ॥ २६१ ॥ हवे
ते राजाए आपेलां सुखोने असंगभावथी राजमेहेलमां भोगववा लाग्यो, तथा पुण्यवंतोमां मुख्य
एवो ते राजा, ते मनीषिना गुणोथी खरीद थयो थको, तेना चाकरणाने न तजवा लाग्यो ॥ २६२ ॥
एक दहाडो राजाए सुबुद्धिने उद्देशीने, तथा मनीषिने अगाडी करीने कहुं के, आ मनीषिनुं वृत्त तो

अचित्यज छे अने बुद्धिथी आ मध्य पण मारो उपकारी छे ॥ २५७ ॥ गृहस्थी धर्मने ग्रहण करवानी इच्छा वाला एवा जेणे, संघमथी डरता एवा मने आश्वसना आपी छे, त्यारे मंत्रीए कहुं के, हे राजन् ! तुल्य शीलवाला एवा आनाप्रते तारी मीत्राह युक्तज छे ॥ २५८ ॥ त्यारे राजाए विचारुं के हुं तो मध्यममां गणायो, अने पुरुषोत्तमपणामां फोकट गर्व थयो; अथवा आबी रीतना मनीषिनी अपक्षाए, बलवान डाढा-वाला सिंहने अपेक्षीने जेम हाथी, तेम हुं थयो छुं ॥ २५९ ॥ हवे राजाए कहुं के, तेवी रीताना पण चैत्यमां बा-

आश्वासितः संयमकातरोऽहं । जिघृक्षता येन गृहस्थधर्मम् ॥ मंत्री बन्नाषे तव युक्तमेव । समानशीलेऽत्र नरेंद्र सख्यम् ॥ २५८ ॥ दध्यौ नृपोऽहं गणितो नु मध्यो । मृषा स्मयोऽ-
नृपुरुषोत्तमत्वे ॥ मनीषिणं तादृगपेक्ष्य वास्मि । करीव दंष्ट्रोऽग्रमपेक्ष्य सिंहम् ॥ २५९ ॥
अथाह राजा ननु तादृशेऽपि । चैत्ये कथं साऽजनि बालेचेष्टा ॥ स ग्राह चित्रं पुरुषाद्यपेक्ष्य ।
फले वनं तत्स्वविलासनाम ॥ २६० ॥ विधाप्यमानं विषयानुषंगं । मनीषिणो मंत्रिवरोऽथ
मत्वा ॥ जगाद राजानमुदारबुद्धिः । स्नेहस्तवायं न नरेंद्र युक्तः ॥ २६१ ॥ प्रशस्तरागोऽपि
परार्थभ्रंग-प्रसंगतोऽनर्थविधायकः स्यात् ॥ सन्नायवृक्षोऽपि कुशानुदग्धः । करोति किं नेह
वनस्य दाहम् ॥ २६२ ॥ नृपो बन्नाषे विधृतो मयाऽयं । दीक्षासहानेन ममोचितेति ॥ अतःपरं
त्वच्छसा विसृष्टः । कर्तव्यमर्हत्वधुना विधेयम् ॥ २६३ ॥

लनी तेवी चेष्टा केम थह, त्यारे मंत्रीए कहुं के, ते स्वविलास नामनुं वन पुरुषादिकने अपेक्षीने फलरूप थाय छे ॥ २६० ॥ हवे मनोहर बुद्धिवाला मंत्रीए मनीषिनी विषयानुषंग ठरी गएलो जाणीने राजाने कहुं के, हे राजन् ! तारो आ स्नेह युक्त नथी ॥ २६१ ॥ उत्तम राग पण परना स्वार्थना भंगना प्रसंगथी अनर्थ करनारो थाय, केमके उत्तम छायावालुं वृक्ष पण कुं अग्निथी बलतुं थकुं अही वनने बालतुं नथी ॥ २६२ ॥ त्यारे राजाए कहुं के, मारे आनी साथे दीक्षा लेवी उचित छे, एम विचारने में तेने अटकाव्यो हतो, हवे तारा कहेवाथी हुं तेने राजा

आपुं छुं; माटे एवे तेनी इच्छा प्रमाणे करे. ॥ २६३ ॥ पछी सारी दिवस जोइने सप्त ग्रहना अंकमां वृष-
लग्ना योग आवते छते मंत्रिना कहेवार्थी उत्सवो सहीत राजा तेने रथमां बेसाडी गुरुपासे लेइ गयो.
॥ २६४ ॥ एवे रथथी उत्तरेला एवा तेनी राजाए राजाओना समूह सहित परीक्षा करी, छतां विकार-
ना ऐलुमां पण तेनुं चित्त माटीना संपुटना पाक सरखुं शुद्ध देखायुं ॥ २६५ ॥ अंदर दीप्त थएला मनना
संगथी तेनुं शरीर एवी रीते दीपवा लागुं के, जेथी आगल रहेलो राजाओनो समूह, सूर्यनी कांतिथी

ततः प्रशस्तं दिनमाकलय्य । सप्तग्रहांके वृषलग्नयोगे ॥ रथस्थितो मंत्रिगिरोत्सवौधै । नृपेण
नीतः स गुरोः समीपम् ॥ २६४ ॥ रथादयोत्तीर्णमसुं महीशः । परीक्षते स्म क्लृप्तपौघयु-
क्तम् ॥ विकारहेतावपि तस्य चित्त । मलक्षयन्मृत्पुटपाकशुद्धम् ॥ २६५ ॥ नृशं दिदीपेऽस्य
शरीरमंत-दीप्तस्य संगान्मनसस्तथोच्चैः ॥ यथा पुरःस्थो ददृशे नृपौघः । सूर्यप्रभाब्जादित-
तारकाग्रः ॥ २६६ ॥ विलीनमोहोऽथ नृपस्तदीय-गुणप्रकर्षे बहुमानभावात् ॥ अभ्युत्थितः
संयममाशु लातुं । तथैव देवी च सुबुद्धिमंत्री ॥ २६७ ॥ तान् दीक्षयामास गुरुः
सहर्षान् । प्रसह्य सर्वानपि शास्त्रनीत्यादौ च तेषामनुशिष्टिमुच्चैः । संवेगवद्भवीवनवारिधा-
राम् ॥ २६८ ॥ न बालवृत्तं विदुषा विधेयं । मनीषिवृत्तं परिशीलनीयम् । अनुष्ठितोदेव
मनीषिवाक्यात् । स्युस्तादृशा मध्यमबुद्ध्योऽपि ॥ २६९ ॥

छवाएला ताराओ सरखो थयो. ॥ २६६ ॥ नाश थएल छे मोह जेनो एवो ते राजा ते मनीषिना
गुणोना समूहमां बहु मानना भावथी तुरत संयम लेवाने उच्चो, तेम राणी तथा सुबुद्धि मंत्री पण
तैयार थया. ॥ २६७ ॥ तयारे गुरुए कृपा करीने शास्त्र विधिपूर्वक तेओ सर्वने दीक्षा आपी, तथा
वैराग्य रूपी बेलडीओना वनप्रते जलधारा सरखी एंचे प्रकारे तेओने शिखामण आपी. ॥ २६८ ॥
पंडित माणसे बाल सरखुं आचरण करवुं नही, अने मनीषि सरखुं आचरण सेववुं, अने मनीषिनां बखन

प्रमाणे चालवाथी मध्यमबुद्धिओ पण तेवाज थायछे. ॥ २६९ ॥ पापी मित्रो साथे संग करवो नही, केमके तेवा संगश्री बाल मृत्यु पाभ्यो, अने तेवा मित्रना त्यागमां तत्पर थएलो मनीषी धर्म, सुख अने यशने प्राप्त थयो ॥ २७० ॥ सज्जनोनों संग गुणकारक थाय छे, अने खलोनों संग अनर्थोनों हेतु थाय छे अने ते बन्ने मध्यमबुद्धिमां प्रगट जणायां, माटे विचारिने जे लाभकारक होय ते करबुं. ॥ २७१ ॥ एवी रीतनी सुनिराजनी वाणी सांभलीने, ते वखते घणां मनुष्यो प्रतिबोध पाभ्या; वली मनीषी अनुक्रमे मोक्षे गयी, तथा बीजा मध्यमबुद्धिओ देवलोके गया. ॥ २७२ ॥ विदुर उवाच-फरीने हवे विदुर कहे

कार्यो न संगः सह पापमित्रैस्तत्संगतो मृत्युमवाप बालः ॥ सदैव तत्त्यागपरो मनीषी । धर्मं च सौख्यं च यशश्च लेप्ते ॥ २७० ॥ गुणावहः सज्जनसंगमः स्या-दनर्थहेतुः खलसंगमश्च ॥ स्फुटं ह्यं तत्खलु मध्यबुद्धौ । विमृश्य यच्चारु तेदेव कार्यम् ॥ २७१ ॥ एनां समाकर्ण्य मुनीन्ड-वाचं । बुद्धास्तदानीं बहवो मनुष्याः ॥ क्रमाद्ययौ मोक्षपदं मनीषी । दिवं परे मध्यमबुद्धयश्च ॥ २७२ ॥ इति स्पर्शनकथानकं समाप्तम् ॥ विदुर उवाच-इमां समाकर्णयतः कथां मे । गतं दिनं तेन न वः समीपम् ॥ समागतो ह्योऽग्निदधे मयापि । श्रव्या कथेयं खलसंगहाने ॥ २७३ ॥ वचोऽवकाशं विदुरोऽथ जानन्मामाह माभूत् खलसंगमस्ते ॥ वैश्वानरोऽभूच्च कितस्तदानीं । प्रोक्तं मयाऽसौ न ममास्ति कोऽपि ॥ २७४ ॥ प्रविश्य कर्णेऽथ स मां वज्राघे । वैश्वानरोऽप्य-स्ति खलस्वप्नावः ॥ परीक्षणीयस्तदसौ विशिष्य । माभूदितोऽनर्थपरंपरेति ॥ २७५ ॥

छे के, एवी रीतनी कथा सांभलतां थकां मारो दिवस व्यतीत थयो, तेथी गइ काले हुं तारी पास आब्यो नही, थारें में कहुं के, खलसंगनी हानि माटे मारे पण ते कथा सांभलवा लायक छे ॥ २७३ ॥ हवे विदुरे बोल-वानो अवसर जाणीने मने कहुं के, तने खलनो संग न थाओ ? तयारे वैश्वानर चकित थयो; में कहुं के, एवो खलनो संग मने कोइ नथा. ॥ २७४ ॥ तयारे मारा कानमां पेसीने तेमणे कहु के, वैश्वानर पण खल स्वभावी छे, माटे तारे तेनी विशेष प्रकारें परीक्षा करवी, के जेथी तने अनर्थ न थाय ॥ २७५ ॥

ते गन्तते ते वचनोन्धी दूभाता एवा मारी तरफवैश्वानरे प्रगट रीते जोधुं; अने तेना संकेतथी क्रूर मनथी
 बननेली गोली खाइने हं तुरत भूतनी पेठे उख्यो. ॥२७६॥ पछी भयंकर सुखवाला एवा में विदुरने गाल
 फांती नाले एधी ठपाट चोडी; तथा ताप पामीने पाटीउं लेइने हं फरीने तेने मारवाने तैयार थयो. ॥२७७॥
 एटलामां त्यांथी नाशीने ते कंपतो थको पिताजी पासे गयो, तथा ते हेवाल कख्यो; अने त्यारथी ते मने
 वैश्वानरना त्यागनी विधिमां अयोग्य जाणवा लाग्यो. ॥ २७८ ॥ हवे हुं कलाविलासथी संपूर्ण थयो

तेर्दूयमानो वचनैस्तदानीं । वैश्वानरेण स्फुटमीक्षितोऽहम् ॥ तत्संज्ञया क्रूरमनःप्रणीतां ।
 भुक्त्वा गुटीं भूतवदुत्थितो ज्ञाक् ॥ २७६ ॥ करालवक्त्रेण मया कपोल-भ्रेत्री चपेटा विदुरस्य
 दत्ता ॥ प्रवृद्धतापः फलकं गृहीत्वा । पुनः प्रहर्तुं च समुद्यतोऽहम् ॥ २७७ ॥ ततश्च नष्ट्वा स गतः
 प्रकंप्र-स्तातस्य पार्श्वं कथिता प्रवृत्तिः ॥ वैश्वानरत्यागविधावयोग्यं । ततः स मां चेतसि नि-
 श्विकाय ॥ २७८ ॥ अथ स्थितः पूर्णकलाविलासो । रम्ये गृहेऽहं सुखसिंधुमग्नः ॥ कांतः कला-
 पेन शिखीव नारी-नेत्रोत्सवाहो नवयौवनेन ॥ २७९ ॥ तातांबादिनतिं कृत्वा । प्रभ्रातेऽहमथा-
 न्यदा ॥ समागतः स्वभ्रावेन । निविष्टो विष्टरे सुखम् ॥ २८० ॥ इतश्चाकांक्ष एव द्रा-गुत्थितो
 राजमंदिरे ॥ कोलाहलस्ततश्चाहं । जातः संभ्रांतमानसः ॥ २८१ ॥ धवलाख्यस्तदागत्य । मां
 बलाधिकृतो जगौ ॥ देवः समादिशत्येव । मार्गतव्यं त्वया जवात् ॥ २८२ ॥ तातापमाना-
 दायातः । कुशावर्तपुरेशितुः ॥ राज्ञः कनकचूरस्य । सुतः कनकशेखरः ॥ २८३ ॥

थको, तथा पीछांओथी जेम मयूर तेम नवयौवनथी खीओना नेत्रोना उत्सवने लायक थयो थको,
 सुखसागरमां मग्न थइने मनोहर घरमां रख्यो हतो. ॥ २७९ ॥ एक दहाहो हवे हुं प्रभातमां मात पिता-
 दिकेने नमीने, तथा सुखेथी आवीने आसनपर बेठो हतो. ॥ २८० ॥ एटलामां राजमंदिरमां अचानक
 कोलाहल थयो, अने तेथी हुं संभ्रांत थयो. ॥ २८१ ॥ ते बखते धवल नामना सेनापति ए आधीने मने
 कयुं के, पिताजी ए कयुं छे के, तारे तुरत आबवुं. ॥ २८२ ॥ (पोताना) पिताना अपमानथी कुशावर्त

नगरना राजा कनक चूडनो पुत्र कनकशेखर आव्यो छे. ॥ २८३ ॥ ते तारा भाहनी हुं सामो जाउंछुं, अने तुं पण विलंब नही करजे ? ते सांभली तुरत जहने हुं पिताजीना लश्कर साथे मली गयो. ॥ २८४ ॥ हवे में धवलने पूछ्युं के, ते कनकशेखर मारो भाइ शी रीते थाय ? त्यारे ते कोमल वाणीथी कहेवा लाग्यो के, ॥ २८५ ॥ हे आतुवत्सल ! सुंदर मूर्तिवालो कनकचूड आ नंदानो भाइ थाय, तेथी ते कनकशेखर तारो मामानो दिकरो भाइ थाय. ॥ २८६ ॥ हवे हर्षथी पिताजी कनकशेखरने लाव्या, अने मारा

तं बंधु तेऽग्निगह्वामि । विलंबस्तव मा च भूत् ॥ इति श्रुत्वा द्रुतं गत्वा । मिलितोऽहं पितुर्वले ॥ २८४ ॥ पृष्टो मयाथ धवलः । कथं कनकशेखरः ॥ अस्माकं बंधुरथ स । प्राह कोमलया गिरा ॥ २८५ ॥ भ्राता कनकचूरः स्या-न्नंदायाः सुंदराकृतिः ॥ तेनमातुलसूनु-स्ते । भ्राताऽयं भ्रातृवत्सल ॥ २८६ ॥ आनीतोऽथ प्रमोदेन । पित्रा कनकशेखरः ॥ प्रासा-दस्तस्य दत्तश्च । मदीयन्नवनांतिके ॥ २८७ ॥ संजातो निर्जरः स्नेह-स्तस्य तत्र मया सह ॥ तातापमानवृत्तांत-स्तस्य पृष्टो मयान्यदा ॥ २८८ ॥ स प्राह मित्रवृंदेन । युक्तः केलिपरोऽन्यदा ॥ शमावहं वनं प्राप्त । स्तत्राऽऽकमहं मुनिम् ॥ २८९ ॥ प्रणम्य चरणौ तस्य । पृष्टो धर्मं महाशयः ॥ स साधुधर्ममाख्याय । श्राद्धधर्ममचीकथत् ॥ २९० ॥ तदा मया मुनेः पार्थे । स्वमित्रैः सह हर्षतः ॥ सम्यक्त्वमूलो जग्रहे । श्राद्धधर्मसुरद्रुमः ॥ २९१ ॥

मेहेलनी पासेज तेने आवास आप्यो. ॥ २८७ ॥ हवे त्यां मारी साथे तेनो घणो स्नेह थयो; पछी में एक दहाडो तेना पिताना अपमाननुं वृत्तांत तेने पूछ्युं. ॥ २८८ ॥ त्यारे तेणे कहुं के, एक दहाडो हुं मित्रोसहित शमावह नामना वनमां गयो, तथा त्यां में (एक) मुनिने जोया ॥ २८९ ॥ तेना चरणोंने नमीने में धर्म पूछ्यो, त्यारे ते महाशये मने साधुधर्म कहीने आवकधर्म कह्यो. ॥ २९० ॥ त्यारे में मित्रोसहित हर्षथी मुनि पासे सम्यक्त्वमूलवालु आवकधर्मरूपी कल्पवृक्ष ग्रहण कर्हु ॥ २९१ ॥

पक्षी तं मुनि धीर्जी जगोए विहार करी गया; हवे धर्म पालतां थकां आवकोना संगथी मने जिनशासन-
मां प्रयत्ति थइ ॥ २९२ ॥ वली फरीने एक दहाडो ते साधु आव्या, त्यारे में तेमने वांदिने पूछथुं के, हे
सदाभाग ! जिनशासनमां शुं सार छे ? ॥ २९३ ॥ त्यारे मुनिए कहुं के, दया, ध्यान, रागदिकनो निग्रह
तथा साधर्मिकोनो अनुराग, ए जिनागमोनो सार छे ॥ २९४ ॥ त्यारे में जाणथुं के, महारंभी एवा मारा
जेपाने दया ते क्यांथी होय ? तेम स्थिर चित्तपणाथी सधाय एवो ध्याननो योग पण क्यांथी होय ?

गतः स मुनिरन्यत्र । धर्मं पालयतोऽथ मे ॥ श्राद्धसंसर्गतो जाता । व्युत्पत्तिर्जिनशासने
॥ २९२ ॥ अन्यदा पुनरायातः । स साधुर्वेदितो मया ॥ पृष्टश्चेदं महाभ्राग । किं सारं
जिनशासने ॥ २९३ ॥ मुनिराह दयाध्यानं । रागादीनां च निग्रहः ॥ साधर्मिकानुरागश्च ।
सारमेतज्जिनागमे ॥ २९४ ॥ मयाऽज्ञायि दया क स्या-न्महारंभस्य मादृशः ॥ स्थिरचित्त-
तया साध्यो । ध्यानयोगः कुतस्तराम् ॥ २९५ ॥ विषयामिषगृहस्य । कृत्यो रागादिनिग्रहः ॥
साधर्मिकानुरागस्तु । कर्तव्यो मेऽवशिष्यते ॥ २९६ ॥ इति ध्यात्वा मुनेः पार्श्वे । गृहीतस्तद-
भिग्रहः ॥ गृहे गत्वा मया नत्वा । तातानुज्ञा च याचिता ॥ २९७ ॥ संगान्मम पिताप्यासी-
न्नृको जिनशासने ॥ स्वान्निप्रेतं कुस्त्वेति । निःशंकं सोऽन्वमन्यत ॥ २९८ ॥ ततः प्रभृति
सर्वोऽपि । बंधुत्वेन मयेक्षितः ॥ कुलजात्यादिहीनोऽपि । नमस्कारधरोऽपि यः ॥ २९९ ॥
जैननामभृतो देशे । कृताश्चाऽकरदा मया ॥ विहिता च विशेषेण । सपर्या नवधर्मिणाम् ॥ ३०० ॥

विषय तथा मांसमां लोछुपी एवा मने रागादिकनो निग्रह पण क्यांथी होय ? माटे हवे तो एक साधर्मी-
वात्सल्य मारे करवानुं बाकी रहे छे ॥ २९५ ॥ एम विचारीने में मुनि पासेथी तेनो अभिग्रह लीधो, तथा
धेर जइ नमीने, पितानी अनुज्ञा मागी ॥ २९७ ॥ मारा संगथी मारा पिता पण जिनशासनमां भद्रक
थया, अने शंका रहित मने कहुं के, तारी इच्छा सुजब तुं कर ? ॥ २९८ ॥ पछी त्यारथी कुलजातिथी
हीन, तथा नमस्कार करनार सर्व लोकने छुं बंधुपणाथी जोबा लाग्यो ॥ २९९ ॥ देशमां जैननामधा-

રીઓને મેં કરથી સુક્ત કર્યો, તથા નવા ધર્મીઓની વિશેષેં કરીને પૂજા કરી. ॥ ૩૦૦ ॥ ત્યારે સૂર્યોદયથી જેમ કમલો તેમ જૈનો પ્રફુલ્લિત થયા, પળ દુર્મુખ નામનો મંત્રિ હુબડની પેઠે દ્રેષ પામ્યો. ॥ ૩૦૧ ॥ પછી તે દુષ્ટે પિતાજીને ગુપ્ત રીતે કહ્યું કે, કુમારે તો સર્વ લોકોને ઉચ્છૃંખલ કર્યો. ॥ ૩૦૨ ॥ વલી કુમારની કૃપાના અર્થી એવા ઘણા માણસો જૈની થયા છે, તેથી કરવિનાની પ્રજામાં આપની આજ્ઞા તો પક્ત વચનરૂપજ છે. ॥ ૩૦૩ ॥ કુમારનું આ અલૌકિક આચરણ સારું નથી, વલી અનીતિરૂપી ચળતરવાલાના ગ્રંગમાં શત્રુઓનાં બાળો પ્રવેશ કરે છે. ॥ ૩૦૪ ॥ ત્યારે (મારા) પિતાએ કહ્યું કે, જો એમ

તદા પ્રોજ્જંઘિતં જૈનૈઃ । સૂર્યોદય દ્વાંબુજૈઃ ॥ અમાત્યો દુર્મુખો દ્વેષં । યયૌ કૌશિકવ-
ત્પરમ્ ॥ ૩૦૧ ॥ તતો રહસિ તાતસ્ય । પ્રોક્તં તેન દુરાત્મના ॥ લોકઃ સર્વઃ કુમારેણ । રાજ-
નુંદૃંખલીકૃતઃ ॥ ૩૦૨ ॥ કુમારસ્ય પ્રસાદાર્થી । મૂયાન્ જૈનો જનોઽજનિ ॥ કરહીને જને ચૈવ ।
માઝા વાહુમાત્રમેવ તે ॥ ૩૦૩ ॥ અલૌકિકં કુમારસ્ય । વૃત્તમેતન્ન સુંદરમ્ ॥ અનીતિકવ-
ચસ્યાંગે । પ્રવિશંતિ દ્વિપત્તરાઃ ॥ ૩૦૪ ॥ પિતા પ્રોવાચ યદ્યેવં । ત્વયા સર્વં નિવેદ્યતામ્ ॥
સ્વયમેવ કુમારાય । નાહં તં જ્ઞાપિતું ક્રમઃ ॥ ૩૦૫ ॥ માસુપેત્યાથ સ પ્રાહ । રાજા લોકોપ-
રિસ્થિતઃ ॥ પ્રતાપી જ્ઞાનુવદ્ધોક--વશોઽધસ્તાચ્ચ ધૂલિવત્ ॥ ૩૦૬ ॥ લોકાન્નિરંકુશીકૃત્ય ।
રાજધર્મવ્યતિક્રમાત્ ॥ નાઽલીકધર્મવાત્સલ્યં । યુક્તં તે નીતિગામિનઃ ॥ ૩૦૭ ॥ મયા પ્રોક્તં
પ્રવેદ્યોપઃ । સ્યાદુષ્ટે ચેન્મમાગ્રહઃ ॥ નીતિવ્યતિક્રમઃ કોવા । પૂજયા ગુણજ્ઞાલિનામ્ ॥ ૩૦૮ ॥

હે તો, તું પોતે કુમારને કહે, હું કહી શકું તેમ નથી. ॥ ૩૦૫ ॥ ત્યારે તે મારી પાસે આવીને સને કહેવા લાગ્યો કે, જે રાજા લોકોપર કાબુ રાખે છે, તે સૂર્યની પેઠે પ્રતાપી છે. પણ જે લોકોને વશ રહે છે, તે ધૂલની પેઠે હલકો છે. ॥ ૩૦૬ ॥ રાજ્યધર્મને ઉલંઘીને, તથા લોકોને નિરંકુશ કરીને, નીતિવાન એવા તને જુદુ ધર્મવાત્સલ્ય કરવું લાયક નથી. ॥ ૩૦૭ ॥ ત્યારે મેં કહ્યું કે, જો દુષ્ટમાં મારો આગ્રહ દોષ, તો તો દોષ થાય, વલી ગુણવાનોની પૂજાથી નીતિનું કયું ઉલ્લંઘન થાય છે ? ॥ ૩૦૮ ॥

हृदयं तं मंत्रीए मारो आशय जाणी कहुं के सारुं थयुं के, तुं धर्ममां स्थिर थयो छे, में तो आतारी परीक्षा करी ॥ ३० ॥ एम फहीने ते मारीपासेथी चालतो थयो, त्पारे में विचार्युं के, आ महादुष्ट पापी हवें शुं करशे? ते मा-
लूम पटुं नथी ॥ ३१ ॥ माटे प्रणिधि मारफते आनो सघलो भाव मारे जाणवो केमके खलनी सावचेती
रागाथी दृष्ट ग्रहनी पेठे ते दोषकारक थाय नहीं ॥ ३१ ॥ एम विचारिने में एक चतुर नामना प्रणि-
धिने ते काम सोंप्युं, त्पारे तेणे तेसंजिनी तपास करीने मने कहुं के, तेमंज्रीए मोटा आवकोने बोलावीने

अग्राऽसौ मदन्निप्रायं । लब्ध्वाऽलीकमन्नापत ॥ साधु धर्मे स्थिरोऽसि त्वं । परीक्षेयं मया
कृता ॥ ३० ॥ इत्युक्त्वाऽसौ मदान्त्र्यर्णान्निर्गतद्विचतितं मया ॥ न ज्ञायते महादुष्टः । पापोऽयं
किं करिष्यति ॥ ३१ ॥ तदस्य प्रणिधिद्वारा । ज्ञावो ज्ञेयो मयाखिलः ॥ ज्ञातः स्यात् किल
दोषाय । न दुष्टग्रहवत्खलः ॥ ३१ ॥ इति प्रयुक्तश्चतुरो-दारकः प्रणिधिर्मया ॥ तत्स्वरूपं प-
रिज्ञाय । मम तेन निवेदितम् ॥ ३१ ॥ आहूयाऽसौ महाश्राद्धान् । रहस्येवमन्नापत ॥ प्रह्वो
मे करो देयो । नवद्भिः सुखमिहृद्भिः ॥ ३१ ॥ युग्मम् ॥ तातेनापि च तद् ज्ञातं । कृता
गजनिमीलिका ॥ श्रुत्वेदं प्रणिधेर्बुद्धि । धृतापक्रमणे मया ॥ ३१ ॥ यदि तातानन्निप्रेत-
मकरिष्यदयं कुधीः ॥ तदाऽदास्यं फलं तस्य । पिता तु दुरतिक्रमः ॥ ३१ ॥ कस्याऽप्यकश्र-
यित्वेदं । गूढमालोच्य चेतसा ॥ सहस्वमित्रवृन्देन । तूर्णमत्र समागतः ॥ ३१ ॥

गुप्तरि ते कहुं के, जो तमोने सुखनी इच्छा होय, तो तमारे छानी रीते मने कर आपवो ॥ ३१ ॥ ३१ ॥
आ वातनी पिताने खबर पडता छतां पण तेमणे आंखआडा कान कर्या छे; एवी रीते प्रणिधिपासेथी
सांभलीने में नाशी जवानो विचार कर्यो ॥ ३१ ॥ (वली में विचार्युं के,) जो आ कुबुद्धि
मंत्री पिताजीने नहीं रूचतुं काम करते, तोतो हुं तेने तेनुं फल देखाडते, पण पिताजीने कंहं कही
शकाय तेम नथी ॥ ३१ ॥ हवे आ गुप्त वृत्तांत कोइने पण कछाचिना फक्त मनथी विचारिने मित्रो

सहित तुरत अहीं आव्यो. ॥ ३१६ ॥ एम कहीने ज्यारे ते मौन रह्यो, त्यारे में तेने कहुं के, तें ते ठीक कथुं; केमके ज्यां पोताना मानने हानि थाय, तेवाओनी साथे मानीओए रहेबुं, ते युक्त नहीं. ॥ ३१७ ॥ केम के, अंधकारोनो उदय जोहने सूर्य थोभी जायछे, तथा ज्यां सुधि पोताना उदयनी हानि थती नथी, त्यां सुधिज ते आकाशमां रहे छे. ॥ ३१८ ॥ एवी रीतना मारां वचनथी संतुष्ट थइने कनकशेखर रह्यो, तथा अमोए अरसपरस प्रेमरसथी दश दिवसो व्यतीत कर्यो ॥ ३१९ ॥ एटलामां अमोने बोलाव्याथी अमो बन्ने पिताजीपासे गया, एटलामां त्यां आवेला मंत्रिओए कनकशेखरने नमस्कार कर्यो. ॥ ३२० ॥ हवे

इत्युक्त्वा विरते तत्र । मयोक्तं साध्वनुष्ठितम् ॥ युक्तो न मानिनां वासो । मानम्लानिकरैः सह ॥ ३१७ ॥ तमसामुदयं दृष्ट्वा । सूर्यः कालं प्रतीकते ॥ गगने तावेदेवास्ते । यावन्न स्वोदयकृतिः ॥ ३१८ ॥ इत्थं मच्चसता तुष्टः । स्थितः कनकशेखरः ॥ दशरात्रं व्यतीयाय । मिश्रः प्रेमरसावसम् ॥ ३१९ ॥ अत्रांतरे समाहूता-वावां तातांतिके गतौ ॥ मंत्रिणस्तत्र चायाता । नताः कनकशेखरम् ॥ ३२० ॥ अथाह तातस्तं नृप । त्वत्पित्रा प्रहिता इमे ॥ प्राप्तो मृत्यूपमं दुःखं । त्वद्वियोगाल्पिता तव ॥ ३२१ ॥ ज्ञात्वाथ चतुरधारा । स कारणमपक्रमे ॥ जयस्थले च संभ्राव्य । स्थितिं तव मुदं दधौ ॥ ३२२ ॥ अयमेवास्य पापात्मा । जातोऽनर्थस्य कारणम् ॥ इति निर्वासितो देशाद्-दुर्मुखः कुलसंयुतः ॥ ३२३ ॥ इतश्च तत्रैव दिने प्राह समागतः ॥ अस्ति राजा विशालायां । नंदनः शत्रुगोत्रजित् ॥ ३२४ ॥

पिताजीए तेने कहुं के, हे भद्र ! तारापिताए आमने मोकल्या छे, वली तारा वियोगथी तारो पिता मृत्यु खरखुं दुःख पाय्यो छे ॥ ३२१ ॥ पछी चतुर मारफते ताहं नाशी जवानुं कारण जाणीने, तथा तने पछी जयस्थलमां रहेलो जाणनि ते हर्षित थयो छे. ॥ ३२२ ॥ आ अनर्थनुं कारण आज पापी थयो छे, एम जाणीने राजाए दुर्मुख मंत्रीने कुदुब सहित देशपार कर्यो छे. ॥ ३२३ ॥ एटलामां तेज दिवसे आवेला (एक) दूते कहुं के, विशाला नगरीमां शत्रुओना कुदुबोने भेदनारो नंदन नामे राजा छे. ॥ ३२४ ॥

तेन पुण्य अने लावण्यना भाजन सरस्वी, प्रभावती अने पद्मावती नामे वे पटराणीओ छे. ॥ ३२५ ॥
 तेओने विमलानना अने रत्नवती नामे पुत्रीओ छे; हवे कनकपुर नामना नगरनुं प्रभाकर नामे राजा राज
 कर छे. ॥ ३२६ ॥ ते प्रभाकर राजा प्रभावतीनो भाइ थाय, तथा तेने बंधुमती नामे स्त्री छे; बली तेओने
 विभाकर नामे पुण्यशाली पुत्र थयो छे. ॥ ३२७ ॥ हवे ते प्रभाकर अने प्रभावतीए पूर्वधी एवो संकेत
 तयो एतो के, जो आपण बनेमांथी कोइने पण पुत्र पुत्री थाय, तो परस्पर तेओनो विवाह करवो ॥ ३२८ ॥

उन्ने तस्य महोदेव्यौ । पुण्यलावण्यजाजने ॥ एका प्रज्ञावती नामा । परा पद्मावती तथा
 ॥ ३२९ ॥ तयोः पुत्र्यौ च विमला-नना रत्नवती क्रमात् ॥ इतश्च शास्ति कनक-पुरं राजा
 प्रभाकरः ॥ ३३० ॥ स च ब्राता प्रज्ञावत्या । स्तस्य बंधुमती प्रिया ॥ तयोर्विजाकरः पुत्रः ।
 संजातः पुण्यपेशलः ॥ ३३१ ॥ प्रभाकरप्रज्ञावत्योः । संकेतोऽयममृतपुरा॥देव्यौ यदावयोरन्य-
 तमपुत्रीसुतौ मिथः ॥ ३३२ ॥ विजाकरस्य विमलानना दत्ता तदाशयात् ॥ अन्यदा श्रुतवत्ये-
 षा । गुणान् कानकशेखरान् ॥ ३३३ ॥ ततः सा तज्जुषाकृष्टा । गुणातीतं जगन्त्रये ॥ ध्या-
 यंती योगिनीवास्था-त्यक्तनिःशेषकौतुका ॥ ३३४ ॥ सदा सन्निहितत्वेन । रत्नवत्या तदाशयः ॥
 लब्धः प्रोक्तश्च ताताय । तेनापीदं विचारितम् ॥ ३३५ ॥ दत्ता विजाकरार्येयं । तथाप्यस्या
 दृढाग्रहे ॥ अपूर्णे जीवितं न स्या-दिति कुर्वे स्वयंवराम् ॥ ३३६ ॥

ते ठरावधी विमलाननानो विवाह विभाकर साथे कर्यो; एक दहाडो हवे तेणीए कनकशेखरना गुणो
 सांभल्या. ॥ ३२९ ॥ हवे त्यारथी ते विमलानना ते कनकशेखरना गुणोथी खेचाइ थकी जणे जग-
 तमां अतिशय गुणोवाला एवा तेने ध्यावती थकी, सधलां कौतुकने तजीने योगिनीनी पेठे रहे छे. ॥ ३३० ॥
 हमेशां पासे होवाथी रत्नवतीए तेणीनो आशय जाण्यो, अने पिताने कह्यो, त्यारे तेणे पण जाण्युं के,
 ॥ ३३१ ॥ जोके आने विभाकरने आपी छे, तो पण आनो दृढ आग्रह अपूर्ण होते छे ते जीवी शकशे

નહીં, માટે તેણીની ઇચ્છા પ્રમાણે કરું. ॥ ૩૩૨ ॥ પછી પરિવાર સહિત વિમલાનનાને રવાના કરી, ત્યારે રત્નવતીનું વિનંતિ કરી કે, હે પિતાજી ! મને આ વિમલાનના પ્રતે (બહુ) સ્નેહ છે. ॥ ૩૩૩ ॥ વલી શોકપ્રપણું તો સ્નેહના નાશમાં ધ્રાવ્ય છે, માટે હું તેના મિત્રની સ્ત્રી થઈશ, માટે તેણીની સાથે મને પણ જવાની આજ્ઞા આપો ? ॥ ૩૩૪ ॥ પછી તેણીના પિતાએ સ્નેહથી તેને પણ તે સાથે રવાના કરી; હવે તે વડે કન્યાઓ ઉચ્ચાનમાં રહી છે, અને મને અહીં મોકલ્યો છે. ॥ ૩૩૫ ॥ દૂતની તે વાણીથી કનક-ચૂડને હર્ષ અને લેલ થયો; પછી તે કન્યાઓને આવાસ માટે તેણે સૂરસેનને હુકમ કર્યો. ॥ ૩૩૬ ॥ વલી તેણે

તતઃ સપરિવારૈવ । પ્રહિતા વિમલાનના ॥ રત્નવત્યા ચ વિજ્ઞાતં । સ્નેહલાસ્યામહં પિતઃ ॥ ૩૩૩ ॥ સાપત્ન્યં સ્નેહનાશાયે-ત્યેતદિષ્ટસુહૃદ્પ્રિયા ॥ પ્રવિષ્યામ્યનુજાનીહિ । તન્માં ગંતું સહાનયા ॥ ૩૩૪ ॥ તતઃ પ્રસ્થાપિતા પિત્રા । સ્નેહાત્સાપિ તયા સહ ॥ બ્રૂતે તે વહિ-રુચાને । સ્થિતે સ્તઃ પ્રહિતોઽસ્મ્યહમ્ ॥ ૩૩૫ ॥ તદ્દૂતવાચા કનક-ચૂનો હર્ષવિષાદન્નાક્ ॥ કન્યાવાસકદાનાર્થં । સૂરસેનં ન્યયોજયત્ ॥ ૩૩૬ ॥ દૃષ્યૌ ચ સુમહોઽપ્યેષ । કુમારવિરહાનલે સર્પિઃક્લેપસમો જાત-ઇત્યેતાન્ પ્રાહિણોદિહ ॥ ૩૩૭ ॥ વ્યજિઙ્ગપન્નિદં હ્યેતે । પ્રેષ્યઃ કનક-શેખરઃ ॥ રત્નવત્યા વરો યોગ્ય-સ્તથાઽયં નંદિવર્ધનઃ ॥ ૩૩૮ ॥ પ્રજૌ યદ્યપિ વર્તેઽહં । યુગ્મધિરહકાતરઃ ॥ મહાપ્રયોજનં મત્વા । તથાપીદં નિગદ્યતે ॥ ૩૩૯ ॥ યાતં તૂર્ણં કુશા-વર્તે । રાજો જનયતં મુદમ્ ॥ મિથોઽવિયોગબુદ્ધ્યાત-દાવાન્ન્યાં સ્વીકૃતં વચઃ ॥ ૩૪૦ ॥

વિચાર્યું કે, આ મહાન ઉત્સવ છે તો પણ તે, કુમારના વિરહ રૂપી અગ્નિમાં ધી હોમવાસરખો છે; એમ વિચારી આ લોકોને તેણે અહીં મોકલ્યા છે. ॥ ૩૩૭ ॥ તેઓ એમ કહે છે કે, આ કનકશેખરને અને રત્ન-વતીના યોગ્ય ભર્તારૂપ એવા આ નંદિવર્ધનને મોકલવા. ॥ ૩૩૮ ॥ વલી હે બ્રૂતો ! તમારા વિરહથી જોકે મને ઘણું દુઃખ થાય છે, તો પણ આ મોટું પ્રયોજન જાણીને હું તમોને કહું છું કે, ॥ ૩૩૯ ॥ તમો તુરત કુશાવર્તે જાઓ ! અને રાજાને હર્ષ પમાડો ? ત્યારે અમોએ પણ અમારા બંનેનો વિયોગ થતો નહીં

होपापी ते पचन स्वीकार्युः ॥ ३४० ॥ पछी पिताए सैन्य आपीने अमोने रवाना कर्या; त्यारे वैश्वानर
अने पुण्योदय पण मारी सार्थेज आव्या ॥ २४१ ॥ हवे, चालतां थकां अमो केटलोक रस्तो
ओलंगी गया; पछी वैश्वानरे मने दिलोजान मित्र करवाने इच्छुं ॥ ३४२ ॥ हवे कोइ रीते एकठा
भएला एया पापोना समूहथी बनावेछुं, अप्रीतिनी ओणिओनी जन्मभूमि सरखुं, तथा नरकना मार्ग
रूप पयुं " रौद्रचित्त " नामे विशाल नगर छे ॥ ३४३ ॥ ते नगरमां, जणे भुवनोने ताप आपवामांज
रसिक एया लोको छे, के जेओ ज्वालाओना समूहथी पुष्ट थएला अग्निनी पेठे पोताने बालीने परने पण

दत्वा तातेन सैन्यौघ-मावां प्रस्थापितौ तदा ॥ मयासहागतौ वैश्वा-नरपुण्योदयावपि ॥ ३४१ ॥
दत्तं प्रयाणकं मार्गो । लंघितश्च कियानपि ॥ बाढं प्रणयिनं कर्तु-मैहृद्वैश्वानरोऽथ माम् ॥ ३४२ ॥
वर्तते पुरमितश्च कुतश्चित् । विमित्रैः कुतमवद्यसमूहैः ॥ रौद्रचित्तमननीष्टततीनां । जन्म-
भूतैरकवर्त्मविशालम् ॥ ३४३ ॥ सति तत्र भुवनत्रयताप-प्रापणैकरसिकाः खलु लोकाः ॥
ज्वालजालजटिलज्वलनाम्ना । ये परं स्वमुपदाह्य दहंति ॥ ३४४ ॥ तत्र शत्रुरनवद्यमतीनां ।
चौरसंग्रहपरो हतनीतिः ॥ चेतसास्ति विषमः स्मयनिडा-धूर्णितो दुरन्तिसंधिनरेंद्रः ॥ ३४५ ॥
तत्रतापदहनस्य न तापं । केऽपि सोढुमिह संति समर्थाः ॥ नोन्मिषत्यखिलदेहभृतांय-दू-
मपुंजभृतमीक्षणयुग्मम् ॥ ३४६ ॥ पापकर्मकुशला परपीमा-ज्ञानशून्यहृदया पतित्रक्ता ॥
तस्य निःकरुणताग्निधेदेवी । पूतनाकृतिरपूततमास्ति ॥ ३४७ ॥

चाले छे ॥ ३४४ ॥ त्यां पुण्यमतिओनो शत्रु, चोरोनो संग्रह करवामां तत्पर, नीतिने नाश करनारो,
चित्तथी विषम, तथा अहंकार अने निद्राथी घूर्णित थएलो एवो दुरभिसंधि नामे राजा छे ॥ ३४५ ॥
तेना प्रतापरूपी अग्निनां तापने सहन करवाने अहाँ कोइ पण समर्थ नथी, तेम जेना अग्निना धुंवाडाना
समूहथी भरेली सर्व प्राणीओनी आंखो उघडी शक्ती नथी ॥ ३४६ ॥ ते राजाने पापकार्योमां
प्रवीण, तथा परना दुःखना ज्ञानथी शून्य हृदयवाली, पतिमां भक्तिवाली, राक्षसी सरली मूर्ति-

વાલી, તથા મહા અપચિત્ર એવી “નિઃકરુણતા” નામે રાણી હતી. ॥ ૩૪૭ ॥ તે રાણી હમેશાં મલીન હતી તો પણ તે દુર્બુદ્ધિ પતિને વહુ માનનીક હતી, તેમાં આશ્ચર્ય નથી, કેમકે, પાપકાર્યોની મમતા સ્વી છે સમતા જેણીને એવી જે શૂકરી, તે શું શૂકરને વહાલી નથી લાગતી? ॥ ૩૪૮ ॥ તેને પ્રકટ રીતે વિક્રાલ સ્વપ્વાલી, તથા ક્ષેરના પુટથી જાણે ઘડી હોય નહીં જેમ તેવી, તથા પોતાના જન્મથી પણ તે નગર, પિતા અને માતાને વૃદ્ધિ કરનારી એવી હિંસા નામની દીકરી છે. ॥ ૩૪૯ ॥ તેણીના નામમાત્રથી પણ લોકો વહુ સેવક પામીને ત્રાસ પામે છે, વલી તેણીને જોડેને દિશાઓમાં રાખેલ છે આતુર નેત્ર જેણે એવો કયો સા નિતાંતમલિનાપિ હિ પત્યુ-દુર્ઘિયો બહુમેતિ ન ચિત્રમ્ ॥ પાપકર્મમમતાસમતા યા ।

શૂકરી કિમુ ન શૂકરુભ્યા ॥ ૩૪૭ ॥ તત્સુતાસ્તિ વિકટસ્ફુટરૂપા । કાલકૂટપુટસંઘટિતેવ ॥ તત્પુરસ્ય ચ પિતુશ્ચ જનન્યા । વૃદ્ધિઋત્ સ્વજનનાદપિ હિંસા ॥ ૩૪૮ ॥ નામમાત્રકલના-દપિ તસ્યા । સ્વાસમેતિ જનતા ઘનતાપા ॥ સ્યાચ્ચ દિકુ નિહિતાતુરનેત્ર-સ્તામુદીદ્ય ઋત્વિ કો ન વિવિકુઃ ॥ ૩૪૯ ॥ તાદૃશી ન ઋજગેંઢ્ફણાલી । નાંતરાત્રિરપિ નો યમજિહ્વા ॥ નાપિ ચંપવનકુન્નિતૌચૈ-ઋપણા પ્રલયવારિધિવેલા ॥ ૩૫૦ ॥ રક્તોઽથ પુરતામસચિત્તં । દેવસિંધુરપતેઃ પ્રિયપત્ની ॥ ગર્મિણી નિજપુરાત્સમુપેતા । રૌદ્રચિત્તનગરે મમ ધાત્રી ॥ ૩૫૧ ॥ તન્નૃપાગ્રહસુલાદય તસ્થૌ । સા કિયંતમપિ તત્ર ચ કાલમ્ । દેવસિંધુરપતિપ્રતિબદ્ધો । યત્સદા સ હિ નૃપસ્તદન્નિત્રઃ ॥ ૩૫૨ ॥

માણસ પૃથ્વીમાં પેસવાની ઇચ્છા નથી કરતો? ॥ ૩૫૦ ॥ તે હિંસા સરહી શેષનાગની ફળોની ઓળિ, કાલરાત્રિ, યમની જીભ તથા પ્રચંડ વાયુથી ક્ષોભ પામેલી કલપાંત કાલના સમુદ્રની છોલ પણ મયંકર નથી ॥ ૩૫૧ ॥ હવે તામસચિત્ત નામના નગરનું રક્ષણ કરતા એવા દેવસિંધુરપતિ રાજાની વહાલી સ્ત્રી, તથા મારી ધાવમાતા ગર્મિણી ધ્રુવથી પોતાના નગરથી રૌદ્રચિત્ત નામના નગરમાં આવી ॥ ૩૫૨ ॥ એવે તે રાજાના આગ્રહથી તે ત્યાં કેટલોક વલત રહી; કેમકે, દેવસિંધુરપતિની મિત્રાદવાલો તે રાજા

तेनाधी भित्त नलोतो ॥ ३५३ ॥ हवे मने ते मनुष्यगतिमां आवेलो जाणीने त्यांथी आवी, अने स्नेहथी
 पोताना पुत्र वैश्वानरने स्वजन वर्गनी वात कही. ॥ ३५४ ॥ मल्ले छे ते वृत्तांत जेने एवा ते
 वैश्वानरने मनमां पयो अभिलाप उल्लसायमान थयो के, आने हुं दुरभिसंध राजा पासेथी तेनी कन्या
 आपणु. ॥ ३५५ ॥ हवे चाण्य परिवारथी मुक्त थएला एवा मने तेणे त्यां जवामोटे कहुं; त्यारे तेना वचनथी
 हुं त्यां गयो, अने ते हिंसाने परणीने हुं पाछो मारा लश्करमां आव्यो. ॥ ३५६ ॥ हवे हुं ते हिंसा तथा

आजगाम नृगतौ समुपेतं । मामसौ समधिगम्य ततोऽपि ॥ स्नेहला निजसुताय च सर्वं ।
 वक्ष्ये स्वजनवर्गमवादीत् ॥ ३५४ ॥ लब्धतद्व्यतिकरस्य च तस्य । प्रोद्धलास मनसोऽग्नि-
 निवेशः ॥ दापयामि यदुत द्रुतमस्मै । कन्यकां दुरन्तिसंधिनृपेण ॥ ३५५ ॥ मामश्रेष्ठ गमनार्थ-
 मवादी-तत्र बाह्यपरिवारविमुक्तम् ॥ तद्विराट्पुत्रं तत्र गतस्ता-मागतश्च परिणीय बले स्वे
 ॥ ३५६ ॥ अथ गृहन्नहं हिंसा-वैश्वानरयुतः पश्चिादीप्तो दंष्ट्रामहाफाल-कराल इव केसरी ॥ ३५७ ॥
 अथ वैश्वानरः प्राह । कृतकृत्योऽस्म्यहं सखे ॥ कीर्तिप्रासादमारूढो । योग्यं योग्येन योजय-
 न् ॥ ३५८ ॥ कर्तव्योऽस्याः प्रसादाय । सागसां वाऽप्यनागसाम् ॥ वधस्त्वयाऽविमृश्यैव ।

। ॥ ३५९ ॥ मत्तोऽप्यधिकं ते तेजः । प्रसन्नैयं प्रदास्यति ॥ यस्य ब्र

हृदये ते वात स्वीकारिने में मार्गमां जतां थकां हरिणादिकहजारो वनना जीवोने हण्या ॥ ३६१ ॥ पछी हिंसाए मारापर प्रसन्न थहने मने सांस्कारिक तेज आप्पुं, अने तेथी वैश्वानरना वचननी मने प्रतीति थह ॥ ३६२ ॥ एवी रीते असो कनकचूडना देशनी नजदीक गया; हवे त्यां एक विषमकूट नामे मोटो पर्वत छे ॥ ३६३ ॥ ते पर्वतमां कनक चूडना देशने उपद्रव करनारा, तथा कुटिल आशयोवाला अंबरीष नामना लुंदाराओ छे ॥ ३६४ ॥ तेओने पूर्वे कनकचूडे बहु हेरान कर्या हता, तेथी तेओए कनकशेखरने आवतो जाणीने छे ॥

ततः सांस्कारिकं तेजो । हिंसया मे प्रसन्नया ॥ दत्तं वैश्वानरगिरां । जातः सुप्रत्ययस्ततः ॥ ३६२ ॥ इत्थं कनकचूर्मस्य । देशान्तर्ये वयं गताः ॥ तत्र चैकोऽस्ति विषम--कूटो नाम महागिरिः ॥ ३६३ ॥ तस्मिन् कनकचूर्मस्य । मंमलोपड्वे रताः ॥ अंबरीषाग्निधाः संति । लुंटाकाः कुटिलाशयाः ॥ ३६४ ॥ पूर्वं कनकचूर्मेन । बहुशस्ते कदर्थिताः ॥ तैर्वर्मरुद्धमेष्यंतं-ज्ञात्वा कनकशेखरम् ॥ ३६५ ॥ प्रत्यासन्ने बलेऽस्माकं । ते चौरा शगुपस्थिताः ॥ व्याला इव महामंत्रैः--कुंडलीकृत्य मंमले ॥ ३६६ ॥ लभे युद्धे सिन्धुभ्योऽस्मत् । सैनिका दुद्रुवुस्ततः ॥ व्यालेभ्यो मंत्रविध्यर्थे--स्खलिता मांत्रिका इव ॥ ३६७ ॥ प्रसर्पिण्याश्च लुंटाक-सेनया म्लान-नां ययौ ॥ नाययेव शशी राहोः । सद्यः कनकशेखरः ॥ ३६८ ॥ अत्रांतरे च प्रवर--सेन वरटनायकः ॥ मामभ्यापतितो मेघ-सुन्नतं शरन्नो यथा ॥ ३६९ ॥ संक्षितोऽहं तदा वैश्वा--नरेणायोधनोद्यतः ॥ क्रूरचिचगुटीमेकां । नृत्त्वा जातोऽतितापवान् ॥ ३७० ॥

मार्ग रुंध्यो ॥ ३६५ ॥ हवे अमारुं लहकर नजदीक आव्याथी, महामंत्रोथी मंडलमां जेम हुंचलां वलीने सर्पो आवे, तेम तुरत ते चोरो आव्या ॥ ३६६ ॥ पछी ते शत्रुओ साथे युद्ध थाते छते, मंत्रना विध्य-र्थी स्खलित थएला गारुडीओ जेम सर्पोथी तेम अमारा लहकरी त्यांथी नाशी गया ॥ ३६७ ॥ हवे राहुनी छायाथी जेम चंद्र, तेम धसी आवती एवी ते लुंदाराओनी सेनाथी कनकशेखर तुरत म्लानि पाभ्यो ॥ ३६८ ॥ एटलामां चडेला मेघप्रते जेम सिंह तेम प्रवरसेन नामनो ते चोरानो नायक मारापर

पग्री आल्यो ॥ ३६० ॥ तेज यज्यते मने वैश्वानरे संकेत करवाथी हुं लडवाने तैयार थयो, अने क्रूरचित्त नामनी एक गौत्री गादने हुं अत्यंत तापवाली थयो ॥ ३७० ॥ हवे युद्ध करता तथा उंचा हाथवाला पग्रा अमां घघ्नो संरंभ वनना हाथीओ सरखो भयंकर थयो ॥ ३७१ ॥ देवे दीधिल छे वर जेने एवा पण ते चोरोना स्यामिनां चाणो, पुण्योदयरूपी बलतरवाला एवा मने पीडाकारक न थयां ॥ ३७२ ॥ हने ते चोरोना नायकने में पाणी तथा बीजली विनाना मेघ सरखो हथीयार अने धनुष्य रहित कर्यो ॥ ३७३ ॥ पछी तेणे रथथी उतरीने हाथमां तलवार लीधी, तेथी ते पर्वतपरथी उतरता अने फाडेली

तंरंजो ज्ञीपणः सोऽनृद्--द्वयोर्युद्धं प्रकुर्वतोः॥क्षणसुत्क्षिप्तकरयो । वन्ययोर्द्विपयोरिव॥३७१॥
 पुरदत्तवरस्यापि । चरेदशस्य नेषवः॥बाधाकृतो ममाभ्रवन् । पुण्योदयसुवर्मणः ॥३७२॥
 अथाऽसौ चरटार्थीशो । हतास्त्रश्छिन्नकामुक्कः ॥ गलितांबुतमिहीन--मेघतुल्यो मया कृतः
 ॥ ३७३ ॥ स्यंदनादवतीर्यासौ । करवालं करेऽदधत् ॥ रेजे समापतन्नने--रुद्धं इव
 केसरी ॥ ३७४ ॥ हिंसावैश्वानरोग्रेण । छिन्नमस्य मया शिरः ॥ अर्धचंडेणाद्विशृंगं ।
 वज्रेणेव बिभौजसा ॥ ३७५ ॥ स्फुटितैव तदा शक्ति--शुक्तिः सा परिमोषिणाम् ॥ तन्मुक्ता-
 लिरिवामर्त्यैः । पुष्पवृष्टिः कृता मयि ॥ ३७६ ॥ प्रपन्नः सर्वचरै--स्ततश्च हतनायकैः ॥
 स्वामित्वेनाहमसुरैः । सुरेन्द्र इव कांतिमान् ॥ ३७७ ॥ तदेतत्सकलं हिंसा--वैश्वानरबलं
 मया ॥ प्रावितं न तु यत्तच्छयं । पुण्योदयविजृम्भितम् ॥ ३७८ ॥

डाढावाला केसरी सरखो शोभवा लाग्यो ॥ ३७४ ॥ पछी हिंसा तथा वैश्वानरथी भयंकर एवा में वज्रथी इंद्रे जेम पर्वतनुं शिखर तेम तेनुं मस्तक अर्धचंद्र नामना खड्गथी छेदी नाखुं ॥ ३७५ ॥ हवे ते वखते ते चोरोनी शक्तिरूपी छीप फुटीज गह; अने तेमांथी नीकलेली जाणे मोतिओनी श्रेणि रोएय नहीं जेम, तेम मारापर देवोए पुष्पवृष्टि करी ॥ ३७६ ॥ पछी हणाएला नायकवाला एवा सर्व रोए, असुरोए कांतिवाला एवा इंद्रने जेम, तेम मने स्वामितारिके स्वीकार्यो ॥ ३७७॥हवे आ सघलुं

में हिंसा तथा वैश्वानरनुं पराक्रम जाण्युं, पण जे पुण्योदयनुं खरुं पराक्रम हतुं, ते में न जाण्युं ॥ ३७८ ॥
 पछी जय मेलवीने अमो कुशावर्त नगरमां पहुँच्या; त्यां कनकचूडे खुशी थहने मोटो उत्सव कर्यो-
 ॥ ३७९ ॥ हवे कनकशेखरे विमलानना साथे, तथा में रत्नवती साथे प्रेमथी लग्न कर्यी ॥ ३८० ॥ हवे
 त्रण दिनमो गंगावाद् कौतुक्वाली एवा ते बन्ने स्त्रीओ अमारी रजा लेइने चूतचूचुक नामना उद्या-
 नमां फीटा करवा गइ ॥ ३८१ ॥ तेओने कोइक हरी गयुं; एवी रीति ते समये कोलाहल थयो; तयारे
 अमाकं मज धणलुं लइकर तेनी पाछल गयुं ॥ ३८२ ॥ पछी ते अमारां उत्साहि लइकरे, हाथी जेम

ततो लब्धजयाः प्राप्ताः । कुशावर्तपुरे वयम् ॥ तुष्टः कनकचूर्मोऽथ । विहितश्चोत्सवो महान्
 ॥ ३७९ ॥ उपयेमेऽथ कनक-शेखरो विमलाननाम् ॥ मया रत्नवती पाणौ । गृहीता प्रेम-
 निर्जरम् ॥ ३८० ॥ गते ते कौतुकाक्षिते । व्यतीतेऽथ दिनत्रये ॥ चूतचूचुकमुद्यानं । क्रीन्-
 तुं नः किलाङ्गया ॥ ३८१ ॥ हते ते केनचिदिति--तदा कोलाहलोऽजनि ॥ गतं तदनुमार्गेण ।
 सज्जमस्महलं ततः ॥ ३८२ ॥ प्राप्ता परचमः खिन्ना । सोत्साहेन बलेन नः ॥ करिणीव
 करीद्विण । श्येनेनेव कपोतिका ॥ ३८३ ॥ श्रुत्वा विन्नाकरं तत्र । तच्चौरं तमवादयम् ॥
 पुरुषो जव युद्धाय । रे पापिष्ठ क गड्डसि ॥ ३८४ ॥ प्रवाहा इव गंगाया-स्त्रयस्तद्वलनायकाः ॥
 ततो नवल्लिरेऽस्माकं । संमुखं योद्धुमिच्छवः ॥ ३८५ ॥ अहं कनकचूर्मश्च । तथा कनकशेखरः ॥
 त्रयोऽप्यश्विद्वदीप्ता । स्त्रीनमून् हंतुमुद्यताः ॥ ३८६ ॥

प्राभणीने, तथा बाज जेम होलीने, तेम ते शत्रुनी धाकेली सेनाने पकडी पाडी. ॥ ३८३ ॥ हवे त्यां
 पिभाकरने तेओनी चोर जाणीने में तेने कलुं के, अरे ! पापीष्ट ! तुं क्यां जाय छे ' लडवाने तैयार था
 ॥ ३८४ ॥ ते समये जाणे गंगाना प्रवाहो होय नही जेम, तेम युद्ध करवाने इच्छता एवा तेना लश्क-
 रना त्रण नागको अमारी सांमे आब्या ॥ ३८५ ॥ तयारे हुं, कनकचूड, अने कनकशेखर
 मण अमो त्रणे अग्निनी पेठे जाज्वल्यमान थया, अने ते त्रणेने मारवाने तैयार थया. ॥ ३८६ ॥

एवं त्यां नंदन राजानो दूत मारीपासे उभो हतो, तेने में पूछ्युं के, हे विकट ! आ त्रण नायको कोण छे ? ॥ ३८७ ॥ तयारं तेणे कथुं के, जे डावे पडखे उभो छे, ते विभाकरना पितानो सेनापति अने कलिंगनो प्रत्यात राजा समरसेन छे. ॥ ३८८ ॥ वली तारी सन्मुख ते आवेलो छे; तथा सैन्यना मध्यभागे जे छे, ते कनकनूपर धसेलो, तेनो मामो, तथा वंग देशनो राजा द्रुम छे. ॥ ३८९ ॥ अने सैन्यनी जमणी बाजु-ए आ माक्षात् विभाकर छे; अने ते क्रोधि थइने आ नजदीकमांज कनकशेखरपर धसेलो छे. ॥ ३९० ॥

इतश्च नंदनोर्वीक्ष-दूतोऽभ्यर्णस्थितो मया ॥ पृष्टो विकट जानीबे । कएते नायकास्त्रयः ॥ ३८७ ॥ स प्राह वामपार्श्वे यः । सेनायाः स कलिंगराट् ॥ ख्यातः समरसे-
नाख्यो । विन्नाकरपितुः पतिः ॥ ३८८ ॥ आस्ते त्वत्संमुखः सोऽयं । मध्ये सैन्यस्य
यः स च ॥ प्राप्तः कनकचूर्णं तन्मातुलो बंगराट् द्रुमः ॥ ३८९ ॥ सैन्यदक्षिणप्रागस्थ-श्चायं
साक्षाद्विन्नाकरः ॥ अदूर एव कुपितः । प्राप्तः कनकशेखरम् ॥ ३९० ॥ वदत्येवेति विकटे ।
लग्नं युद्धं सुदारुणम् ॥ वृष्टिभिः शरधाराणां । लग्नं मार्तण्डमंडलम् ॥ ३९१ ॥ युष्कुब्जमट-
हिन्न-कुंजिकुंजस्थलोद्गतैः ॥ असन्नावः खपुष्पाणा-मपास्तस्तत्रमौक्तिकैः ॥ ३९२ ॥ बाण-
वृष्ट्या नटहिन्न-मातंगान्प्रवाहतः ॥ खड्गविद्युद्विलासैश्च । प्रावृट्कालस्तदाऽजनि ॥ ३९३ ॥
त्रयमस्महत्वं सर्वं । लग्ने युद्धेऽथ तादृशे ॥ तर्कपाठ इव स्वांत-मव्युत्पन्नस्य कर्कशे ॥ ३९४ ॥

एवी रीते विकट कहेंते छते, भयंकर युद्ध शीरु थयुं; तथा बाणोनी श्रेणिओथी सूर्यमंडल छवायुं. ॥ ३९१ ॥
युद्धमां क्रोध पामेला एवा सुभटे छेदेलां हाथीनां कुंभस्थलोमांथी निकलेलां मोतीओथा त्यां आकाश-
पुष्पोनुं अछतापणुं दूर थयुं. ॥ ३९२ ॥ बाणोनी वृष्टिथी सुभटोए घायल करेला हाथीओना रुधिरना
प्रवाहथी, तथा तलवारो रूपी बीजलीओना विलासोथी ते बलते वर्षा ऋतुनो समय थयो. ॥ ३९३ ॥
आकरो तर्कपाठ होते छते जेम अव्युत्पन्न माणसनुं मन, तेम तेवी रीतनुं युद्ध होते छते अमारुं सर्व लइकर

भंगुर थयुं ॥३९४॥ पण असो त्रणे नायको पाछा हट्या नहीं; त्यारे त्रिवेदिओ जेम अरिहंतो प्रते, तेम ते अमारा शत्रुओ पण अमारा प्रते धसी आव्या- ॥३९५॥ हवे देदीप्यमान अंगवाला एवा में, क्रूरचित्त नामनी गुटिका खाइने, गुह्र माटे आक्षेप सहित समरसेन राजाने बोलाव्यो; ॥३९६॥ त्यारे ते पण प्रह्लय- कालना वरसाद तुल्य थइने हथीयारोने वरसावतो थको मारी सामे धसी आव्यो, पण पुण्योदयना प्रभा- वथी ते मने पराभव करी शक्यो नहीं. ॥३९७॥ हवे हिंसा तथा वैश्वानरथी भयंकर थएला एवा में तेने भालां- थी हण्यो, अने तेथी नायक विनाहुं तेहुं सैन्य कागडाओनी पठे नाशी गयुं. ॥३९८॥ हवे कनकचूडनी

पराङ्मुखं न चलिता । नायकास्तु त्रयो वयम् ॥ अभ्यागताः परेऽप्यस्मां-स्त्रयीविद इवाह्वितान्

॥ ३९५ ॥ नृक्त्वाऽथ ज्ञास्वरागेन । क्रूरचित्तान्निधां गुटीम् ॥ मया साक्षिपमाहूतो । योद्धुं समरसेनराट् ॥ ३९६ ॥ वर्षन्नस्त्राणि सोऽप्यागात् । प्रलयान्नोदसोदरः ॥ पुण्योदयप्रज्ञा- वात् ॥ मयि प्रपन्नवति स्म न ॥ ३९७ ॥ हिंसावैश्वानरोप्रेण । मया शक्त्या हतोऽथ सः ॥ निर्नायकं वलं तस्य । काकनाशं पलायितम् ॥ ३९८ ॥ लग्नः कनकचूर्णेन । मयाऽध्यान्नि- दितो द्रुमः ॥ गोमायुनेव सिंहस्य । त्वया तातस्य को रणः ॥ ३९९ ॥ युक्तयुद्धेऽसि धी- रश्चे-न्ममान्निमुखमेहि तत् ॥ विन्नः समरसेनाङ्घ्रि-स्तवहृदे न मे श्रमः ॥ ४०० ॥ इत्या- क्लितोऽतिवगेन । समामभ्यापतन् द्रुमः ॥ निशितेनार्धचंद्रेण । विद्युद्भेदेन पातितः ॥ ४०१ ॥ पतितेऽथ द्रुमे तस्य । सैनिकाः शकुना इव ॥ स्वस्थानजंगशोकार्ताः । प्रोद्भिनाः प्रसरद्रुताः ४०२ ॥

साथे लडता एवा द्रुमने में बोलाव्यो; अने कहुं के, शियालनी साथे जेम सिंहनुं, तेम तारी साथे आ पिताजीनुं गुल शा कामनुं छे ? ॥ ३९९ ॥ माटे योग्य युद्ध करवामां जो तुं हुशीयार होय, तो मारी सामा आर ! समरसेनरूपी पर्वतने तो में छेद्यो छे, त्यारे तने छेदवामां मने मेहेनत पड़े तेम नथी. ॥ ४०० ॥ एवी रीते आक्षेप कर्दाथी ते द्रुम वेगथी मारी सामे धसी आव्यो, त्यारे में पण तेने विजली सरला तीक्ष्ण अर्धचंद्र नामना खड्गथी पाड्यो ॥ ४०१ ॥ हवे एवी रीते द्रुम पडते छेते तेना सैनिको,

पमाराधी दूःखित भगा धक्ता, पोताना स्थानना भंगनी दिलगिरिथी पीडाया थका पक्षिओनी पेठे नाशी गया ॥ ४०२ ॥ एवं विभाकर कनकशेखरनी साथे लडतो हतो, तथा हथीयारो खुटवाथी तेणे भंगपर आग्नेयादि शस्त्रो मूक्यां ॥ ४०३ ॥ त्यारे तेणे पण आप्यादिक (जल संबंधि आदिक) प्रति आग्नेयी तं शस्त्रोने दूर कर्यो; त्यारे विभाकर तलवार लेहने रथथी नीचे उतर्यो ॥ ४०४ ॥ गुफामां रहंला जेम सिंहने, तेम रथमां वेठेला एवा मने, पृथ्वीपर रहेला एवा आ विभाकर साथे युद्ध करबुं लागत नाही, एम हवे कनकशेखरे विचार्युं ॥ ४०५ ॥ एम विचारिने ते पण खड्ड लेहने पृथ्वीपर उभो

विज्ञाकरोऽथ कनक-शेखरेण रणोद्यतः ॥ विन्नास्त्रस्तदुपर्यस्त्रा-एयाग्नेयादीन्यमू-
मुचत् ॥ ४०३ ॥ तान्यवारयदाप्याद्यैः । प्रतिशस्त्रैरसावपि ॥ कृपाशं स्यंदनाद्विभ्र-दथोत्तीर्णो
विज्ञाकरः ॥ ४०४ ॥ रथस्थस्य न मे युद्धं । भूस्थेनानेन युज्यते ॥ हरेर्दरीस्थस्येवेति । दृष्ट्यौ
कनकशेखरः ॥ ४०५ ॥ सोऽपि भ्रूमाविति ध्यात्वा । स्थितः खड्गलतासखः ॥ चक्राते करण-
न्यासं । नृत्यंताविव तावुन्नौ ॥ ४०६ ॥ उत्किप्तखड्गावन्योन्यं । वड्गंतौ तौ विरेजतुः ॥
कड्पांतपवनकुब्धा-बुध्नेलाविव वारिधी ॥ ४०७ ॥ अपातयत्समाहत्य । ततः
कनकशेखरः ॥ विज्ञाकरं गतो मूर्ध्नी । स निज्ञं श्रमजामिव ॥ ४०८ ॥ आश्वासितोऽथ
कनक-शेखरेण विज्ञाकरः ॥ वायुदानादिना स्वीय-कीर्त्यायुर्वृद्धिहेतुना ॥ ४०९ ॥

तथा जाणे तेओ बन्ने नाचता होय नहीं जेम, तेम करणन्यास करवा लाग्या ॥ ४०६ ॥ उंचां करेल छे, खड्गो जेमणे एवा तेओ बन्ने उछलता थका, कल्पांत कालना पवनथी क्षोभ पामेला एवा जाणे समुद्रो होय नहीं जेम, तेम शोभता होता ॥ ४०७ ॥ पछी कनकशेखरे विभाकरने मारीने पाड्यो; तेथी थाकथी थएली निद्राने जाणे होय नहीं जेम, तेम ते मूर्छांने प्राप्त थयो ॥ ४०८ ॥ हवे कनकशेखरे विभाकरने पोतानी कीर्तिना आयुष्यनी वृद्धिना हेतुरूप एवा पवनादिकथी आश्वा-

मना करी. ॥ ४०९ ॥ अने कहुं के, हे राजन् ! सारुं थयुं के, तें तारुं पुरुषातन तज्युं नही; अने खरेखर तें मलान पर्वजोनुं कुल शोभावुं. ॥ ४१० ॥ वली युद्धरूपी समुद्रमां अवगाहन करता एवा तें दीनता पारण करी नथी; माटे हवे फरीने उठीने तारे युद्ध करबुं लायक छे. ॥ ४११ ॥ त्यारे विभाकरे कहुं के, हवे युद्धथी तो सयुं; वर्ला हुं ताराथी केवल तलवारथीज नही, पण तारा सदाचारथी पण हुं जीता-गो लउं. ॥ ४१२ ॥ पत्नी कनकशेखरे तेने रथमां बेसाड्यो, अने बंधुनी पेठे सिष्ट वचनोथी तेणे तेने आनंद

उक्तथ साधु पृथ्वीश । न त्यक्तं पौरुषं त्वया ॥ पूर्वपुरुषसिंहानां । ध्रुवं कुलमलंकृतम् ॥ ४१० ॥ गाह्मानेन युक्षब्धिं । दैन्यं न स्वीकृतं त्वया ॥ उत्थाय पुनरप्युच्चैः—स्तन्नवान् योद्धुमर्हति ॥ ४११ ॥ ततो विन्नाकरः प्राह । युद्धेनालमतः परम् ॥ जितोऽस्मि चस्तिनापि । कृपाणेनेव न त्वया ॥ ४१२ ॥ ततो निवेशयामास । रथे कनकशेखरः ॥ तं समाह्लादयामास । बंधुवत्स्नग्धया गिरा ॥ ४१३ ॥ समानीयाथ विमला—ननां रत्नवतीं तया ॥ जित्वा कनकनूप्सोऽरीन् । प्रविेश पुरं निजम् ॥ ४१४ ॥ तदा च पश्चि लोकानां । समुद्धापः श्रुतो मया ॥ जगत्यप्रतिमद्वोऽयं । प्रतापी नंदिवर्धनः ॥ ४१५ ॥ द्रुमं समरसेनं च । यो जिगायेकहेलया ॥ तरय धैर्यं च वीर्यं च । को वा वर्णयितुं क्षमः ॥ ४१६ ॥ एतेनोग्रप्रतापेन । श्लाघ्यं नगरमप्यदः ॥ ज्ञानुनेव नम्रोन्नागः । स्फुरत्किरणराजिना ॥ ४१७ ॥

पमाजो. ॥ ४१३ ॥ हवे कनकचूड शत्रुओने जीतीने, तथा विमलानना अने रत्नवतीने लेइने नगरमां दालल थगो ॥ ४१४ ॥ हवे ते समये में लोकोनी एवी वाणी सांभली के, आ प्रतापी नंदिवर्धन जगत-मां अप्रतिमल्ल छे. ग्रथान् तेना जेवो बीजो कोइ पराक्रमी नथी. ॥ ४१५ ॥ केम के, तेणे द्रुम अने समरसेनने पुर भांडाभात्रमांज जीत्या; माटे तेना धैर्य अने पराक्रमने वर्णवचने कोण समर्थ छे ॥ ४१६ ॥ स्फुरायमान किरणोनी श्रेणिवाला सूर्यथी जेम आकाशभाग, तेम अत्यंत प्रतापी एवा

ना मदिगानिधी आ नगर पण प्रशंसनीक छे. ॥ ४१७ ॥ पछी आ कल्याणना योगना हेतुरूप एवा क्रूर
 दिग्गा भेन पैश्वानरने में जाण्या; पण शांत एवा पुण्योदयने में जाण्यो नहीं. ॥ ४१८ ॥ पछी करेल छे आश्रय
 ओण एवां एं रथमां बेसीने रत्नवती सहित बजारमां थइने राजदरबारनी नजदीक पहुँच्यो. ॥ ४१९ ॥
 हुं जगवर्मा राजानी मलयमंजरी नामनी जे दीकरी, ते कनकचूडनी राणी थाय छे. ॥ ४२० ॥ क्रीडा
 करता एवा कामदेव रूपी कोकिलने लावण्यरूपी वृक्षनी मांजर सरखी, एवी तेनी कनकमंजरी

अस्य कट्याणयोगस्य । हेतू ज्ञातौ मया ततः ॥ हिंसावैश्वानरौ क्रूरौ । शांतः पुण्यो-
 दयस्तु न ॥ ४१७ ॥ रथस्थो हृष्टमार्गेण । गह्वरत्नवतीयुतः ॥ प्राप्तो राजकुलाभ्यर्ण-
 मितश्चाहं कृताहुतः ॥ ४१८ ॥ अथास्ति महीनाथस्य । दुहिता जयवर्मणः ॥ देवी कनक-
 चूर्णस्य । नाम्ना मलयमंजरी ॥ ४१९ ॥ क्रीरन्मन्मथताम्राक्ष-लावण्यद्रुममंजरी ॥
 अस्ति तस्याः सुता धन्या । कन्या कनकमंजरी ॥ ४२० ॥ विलोकेतेस्म गह्वरं । सा मां
 वातायनस्थिता ॥ जघान मन्मथव्याधौ । मृगीमिव तदैव ताम् ॥ ४२१ ॥ ममापि लीलया दृष्टि
 स्तत्र वातायने गता ॥ अमूमुहन्मां दृष्टापि । ततः सा मदिरक्षणा ॥ ४२२ ॥ पश्यंती मम
 दृष्टिं सा । प्राप गाढं स्मरज्वरम् ॥ सिस्वेद च चकंपे च । संसुमोह च तद्वशा ॥ ४२३ ॥
 आवयोर्दृष्टिसंयोगाद्-व्यक्तचिन्हादलक्षयत् ॥ तेतलिः सारथिर्त्रािवं । कंदर्पद्रुमदोहदम् ॥ ४२४ ॥

नामे मनोहर पुत्री छे. ॥ ४२१ ॥ तेणीए झरुखामां बेठां थकां मने जतो जोयो; त्यारे तेज समये काम-
 देवरूपी पाराधिण तेणीने हरिणीनी पेठे हणी. ॥ ४२२ ॥ बली मारी दृष्टि पण लीलाथी ते झरुखापर
 पछी; एवी रीते देख्याथीज ते मदिरक्षणाए मने मोहित कयो. ॥ ४२३ ॥ बली मारी दृष्टिने जोती थकी
 ते अत्यंत कामज्वरने प्राप्त थइ; पसीनो थयो, कंपवा लागी, तथा तेने बरा थइने मोहित थइ. ॥ ४२४ ॥
 प्रगट चिन्हवाला एवा अमारी दृष्टिना संयोगथी, कामदेवरूपी वृक्षने दोहद सरखो एवो अमारो भाव

તેતલિ નામના સારથિણ જાણ્યો. ॥૪૨૬॥ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે, આ બંનેનો યોગ કામદેવ અને રતિના યોગની પેઠે યુક્ત છે, પણ ઘોલવું નહીં, એમ વિચારિ જરા હસીને તણે રથ હંકાર્યો. ॥૪૨૬॥પછી લજ્જાના ગુણથી મેં મેલેનતે ત્યાંથી દુષ્ટિને લેંચી લીધી, પણ લાવણ્યની વાવડી સરસી એવી તે સ્ત્રીમાં મારું મન તો ઘુંચી રહ્યું. ॥૪૨૭॥ હવે મેં મારા આવાસપ્રતે જહને દિનોચિત ક્રિયા કરી; પણ રાત્રિએ તે સ્ત્રી સંબંધિ વિકલ્પો-થી હું ગૂન્ય ચિત્તની પેઠે થયો ॥૪૨૮॥ હવે કામદેવે મને એવી અલૌકિક ઉપનિષદો ભણાવી કે, જેથી તેણીની આશા વિનાં મેં સઘલી આશાઓને શૂન્ય જોઈ ॥૪૨૯॥ લાવણ્ય રૂપી અમૃતથી ભરેલી

દુધ્યો ચાયમસૌ યોગો । રતિમન્મથયોરિવ ॥ યુક્તોઽવાચ્યઃ પરમિતિ । સ્મિત્વા રથમચાલયત્ ॥ ૪૨૬ ॥ દૃષ્ટિઃ કથંચિદાકુટા । તતો લજ્જાગુણાન્મયા ॥ તસ્યાં મનસ્તુ લાવણ્ય-દીર્ધિકાયાં સ્થિતં મમ ॥ ૪૨૭ ॥ અથ પ્રાપ્તો નિજાવાસં । ક્રિયા ચક્રે દિનોચિતા ॥ નિશાયાં તદ્વિકલ્પો-દ્યૈઃ । શૂન્યચિત્ત ઇવાન્નવમ્ ॥ ૪૨૮ ॥ તદ્દૈતોપનિષદઃ । સ્મરો માં યદ્વપીપઠત્ ॥ વિના તદાશાં તેનાશાઃ । શૂન્યાઃ સર્વા મયંક્રિતાઃ ॥ ૪૨૯ ॥ લાવણ્યામૃતપૂર્ણાયાં । તસ્યાં મન્મે મમેરુણે ॥ અહો તત્યજતુર્નૈવ । સ્મરતેસે અપિ શ્રુતિમ્ ॥ ૪૩૦ ॥ સા મન્મનોરથારૂઢા । શ્રાંતશ્ચિત્રં તથાપ્યહમ્ ॥ ગતોઽપિતન્મયીજ્ઞાવં । નિઃશ્વસૌઘમમૂચમ્ ॥ ૪૩૧ ॥ તદ્દોચરૈર્વિ-કલ્પોદ્યૈઃ । દૂરાપહૃતચેતસઃ ॥ કોટિયામેવ વિત્તા । ત્રિયામા સા મમાન્નવત્ ॥ ૪૩૨ ॥ તથાહં તાપિતઃ શય્યા-ગતસ્તદિરહાગ્નિના ॥ નિઙ્યાપિ તથા ત્યક્ત-સ્તાપસંક્રમન્નીતયા ॥ ૪૩૩ ॥

પણી તે સ્ત્રીમાં મારી આંતો ડુધી ગઈ; અને અહો ! કામદેવથી તણ થઈ તો પણ તેણીએ શ્રુતિને તજી નહીં. ॥૪૩૦॥ તે મારા મનરૂપી રથપર ચઢી; તો પણ આશ્ચર્યની વાત છે કે, હું તેથી થાકી ગયો; અને તન્મય ભાવને પ્રાપ્ત થયો, તો પણ નિઃશ્વાસના સમૂહને હું સુકવા લાગ્યો. ॥૪૩૧॥ તેણીસંબંધિ વિકલ્પોના સમૂ-હોથી અત્યંત દુરાપલ છે ચિત્ત જેનું, એવા મને જાણ પોહોરની રાત્રિ પણ કોહ પોહોર જેટલી વિસ્તાર-વાલી થઈ ॥૪૩૨॥ વલી હું શય્યામાં રહ્યો થકો, તેણીના વિરહરૂપી અગ્નિથી તણ થયો, અને તાપની

પાપીની પેઠે પૂર્વી નિદ્રાથી પળ હું તજાયો. ॥ ૪૩૩ ॥ હવે સૂર્ય ઉગ્યે છતે, તથા અર્ધ પોહોર જાતે છતે
પળ તે દાન્ય મનવાલો ધડને પેડો હતો, ત્યાં પ્રણામ માટે આવેલા તેતલિ સારથિએ મને જોયો. ॥ ૪૩૪ ॥
પર્થ ! પ્રજાના મારથી પ મારા દુઃખનું કારણ પૂછ્યું, ત્યારે મેં મારો સ્વરો આશય ગોપવીને તેની આગલ
ની બે પ્રવાણે વચનાંત કહ્યો. ॥ ૪૩૫ ॥ વજાર ઓલંગીને હ્યારેતું રથને લેઈ ગયો, અને રાજદરબાર આગલ
જ્યારે તેં રથ ધોખાલ્યો, ત્યારથી મારાં સર્વ અંગો હુટે છે, મનનો સ્વેદ વધે છે, માણસોનાં વચનો ગમતાં

નિતિએકે ગતેડ્યર્થે । પ્રહરે શૂન્યમાનસઃ ॥ સ્થિતસ્તેતલિના દૃષ્ટઃ । પ્રણામાયાન્યુપેયુષા ॥ ૪૩૫ ॥
દુઃખસ્ય કારણં પૃષ્ઠં । પ્રક્તિપ્રેહન તેન મે ॥ સંગોપ્યૈવ મયા પ્રોક્તો । વૃત્તાંતોઽથ તદગ્રતઃ ॥ ૪૩૫ ॥
દ્વદ્દમાર્ગમતિક્રમ્ય । યદાનીતસ્ત્વયારથઃ ॥ ધૃતો રાજકુલાન્યર્થે । તતો જાતમિદં મમા ॥ ૪૩૬ ॥
સર્વોગાણિ વિલીયંતે । મનસ્તાપઃ પ્રવર્ધતે ॥ ન રોચંતે જનોદ્વાપાઃ । શૂન્યાયંતે દિશોઽસ્થિલાઃ
॥ ૪૩૭ ॥ શ્રુત્વેદં તેતલિઃપ્રાહ । ચક્રુર્દોષોઽત્ર કારણમ્ ॥ કરિણ્યામ્યૌષધં ચાસ્ય । નરશર્દૂલ મા
શુચઃ ॥ ૪૩૮ ॥ જ્ઞાત્વા તમથ જ્ઞાવઙ્ઞં । મયોક્તં સુષ્ટુ દૃષ્ટવાન્ ॥ જ્ઞવાન્નિદાનમધુના । જ્ઞેષજં
વક્તુમર્હસિ ॥ ૪૩૯ ॥ સ પ્રાહ લવણોત્તારઃ । કાર્યતાં વદ્ધ્યતાં કરે ॥ ઔષધી જાપ્યતાં મંત્રો ।
યથા દોષો વિનશ્યતિ ॥ ૪૪૦ ॥ યદ્યેવમપિ દોષસ્ય । વિનાશો ન જ્ઞવિષ્યતિ ॥ બાઠં નિર્મત્સર્ગિ-
વ્યામિ । ચક્રુર્દોષકરીં તદા ॥ ૪૪૧ ॥

નથી, અને સર્વ દિશાઓ મને શૂન્ય લાગે છે. ॥ ૪૩૬ ॥ ૪૩૭ ॥ તે સાંભલીને તેતલિએ કહ્યું કે, આમાં
ચક્રુનો દોષ કારણભૂત છે, માટે હે નરસિંહ ! તું શોચ નહીં કર ? હું તેનું ઔષધ કરીશ. ॥ ૪૩૮ ॥
હવે મેં પળ તેને મારા ભાવને જાણનારો જાણીને કહ્યું કે, તેં મારા રોગનું કારણ તો બરોબર જાણ્યું,
હવે તેનું તારે ઔષધ કહેવું લાયક છે. ॥ ૪૩૯ ॥ ત્યારે તેતલિએ કહ્યું કે, લવણોત્તાર કરાવ ? હાથે ઔષધ
બાંધ ? તથા મંત્ર જપાવ ? કે જેથી તે દૃષ્ટિદોષ નાશ પામે ॥ ૪૪૦ ॥ બલી એમ કરતાં છતાં પણ જો તે

दोपनों नाज नहीं थढ़ जाय, तो ते दृष्टिदोष करनारीनें हूं अत्यंत निभृच्छीश. ॥ ४४१ ॥ पछी में हसीने
 क्यूं के, ते तेतलि ! हांसी करवाथी सयूं ! ! माटे हवे तो लुं मारा दुःखना नाशनो उपाय खरेखर कहे ?
 ॥ ४४२ ॥ तेणे कलूं के, आ परिहासतो में फक्त तारा खेदनी शांति माटे कयों; अने तारुंज काम करतां
 मनें अगथो पोहोर लाग्यो छे, ॥ ४४३ ॥ मलयमंजरीनी अत्यंत विश्वासु अने मारी ओलखिती
 कपिंजला नामनी एक चतुर वृहदेव्या छे. ॥ ४४४ ॥ हुं पथारीमाथी उख्यो ते पेहेलां, ते कपिंजला
 मारा नरमां ग्राथीनें अत्यंत पोकार करवा लागी के, हे मित्र ! मारुं रक्षण कर ? मारुं रक्षण कर ?

ततः स्मित्वा मया प्रोक्तं । कृतं हासेन तेतले ॥ महुःखविगमोपायं । निश्चितं कथयाधुना
 ॥ ४४२ ॥ स प्राह् परिहासोऽयं । विहितः खेदशांतये ॥ ममार्धप्रहरो लग्न-स्तवैवार्थं प्रकु-
 र्वतः ॥ ४४३ ॥ आस्ते मलयमंजरी । मनोविश्रंजनाजनम् ॥ प्रगल्भ्या मत्परिचिता । वृह-
 देव्या कपिंजला ॥ ४४४ ॥ गृहे प्रविश्य शयनात् । प्रागेवोत्तिष्ठतो मम ॥ वयस्य रक्षरक्षेति ।
 प्रकामं पूञ्जकार सा ॥ ४४५ ॥ ससंभ्रमं मया प्रोक्तं । कुतो ज्ञीस्ते कपिंजले ॥ सा प्राह
 मित्र कंदर्पा-दर्पाद्वलयतो जगत् ॥ ४४६ ॥ अश्रद्धाय वचस्तच्च । मयोपहसितं तदा ॥ कुंकु-
 मापिंगपलित-चिताज्वालादिभ्रासुरम् ॥ ४४७ ॥ ज्ञीष्मं शब्दायमानास्थि-पंजरोरु शिवा-
 रत्नः ॥ उद्ध्वं वितशवाकार-लुलितस्तनममं लम् ॥ ४४८ ॥ महास्मशानतुल्यं ते । वपुर्वीक्ष्य पला-
 यते ॥ नितान्तं कातरः कामः । कुतस्तव ततो ज्ञयम् ॥ ४४९ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥

॥ ४४६ ॥ तयारे में संभम सहित कलूं के, हे कपिजले ! तने कोनाथी डर छे ? तयारे तेणीए कलूं के, हे
 मित्र ! पदंकारथी जगत्तेने दलता एवा कामदेवथी मने डर लाग्यो छे. ॥ ४४६ ॥ तयारे ते वचनपर अड्डा
 नहीं करीने में हांसी करी के, कुंकुम सरखा पीला केशरूपी चितानी ज्वालानी अणिओथी भासुर
 भणला तथा शब्द करता एवा दाडपिंजररूपी मनोहर शीयालना शब्दोथी भयंकर थएला, अने लटका
 एला शयना पाकार सरगला लटवडता स्तनमंडल वाला, एवा मोटा स्मशान सरखा तारा आ शरी

एक क्रीडामात्रथीज दुम अने समरसेनने मार्या, एवा आ महात्मा नंदिवर्धननो बदलो केमे करी
व्यो जाय तेम नथी. ॥ ४६६ ॥ हवे मारी जीवितथी पण वाहाली एवी बे पुत्रीओ छे, तेमांथी आ
गमंजरीने तो एना मोटा भाइने में आपी छे. ॥ ४६७ ॥ हवे आ नंदिवर्धनने आ कनकमंजरी आपवी;
रे कनककेशखरे कहुं के, ते विचार बहु सारो आपे कर्यो छे. ॥ ४६८ ॥ एवी रीतनो निश्चय सांभ-
ने हुं त्यांथी अही आवी छुं; अने हवेअमे बन्ने बेहेनो, साथे रहीने आनंद करीशुं, एम विचारिने मने

द्रुमः समरसेनश्च । निहतौ येन लीलया ॥ अतिदुःप्रतिकारोऽसौ । महात्मा नंदिवर्धनः ॥

४६६॥ तनये मम वर्तते । जीवितादपि वद्वन्ने ॥ ज्येष्ठभ्रात्रेऽस्य दत्तैव । मयेयं मणिमंजरी

४६७ ॥ दीयतामधुना चय-मस्मै कनकमंजरी ॥ चारुमंत्रितमित्याह । ततः कनककेशखरः

४६८ ॥ सिद्धांतितमिदं श्रुत्वा । ततश्चाहमिहागता ॥ सुललिप्स्यावहे सार्धं । नृगिन्याविति

मुदः ॥ ४६९ ॥ तदा मलयमंजर्या । प्रोक्तं पश्य कपिंजले ॥ स्फुटं निमित्तसंवादं । दैवीयं

योदितम् ॥ ४७० ॥ धैर्यमापादिता किंचि-त्ततः कनकमंजरी ॥ पतिप्रक्तकथात्वापै ।

जनी चातिवाहिता ॥ ४७१ ॥ अस्याः स्मरकृतस्तापो । न अद्याप्युपशाम्यति ॥ कुमा-

रदर्शनं शक्यो । विना शामयितुं च न ॥ ४७२ ॥ अतो विज्ञापयामि त्वां । कुमारस्या-

तिवद्वन्नम् ॥ त्रायस्व तां कुमारस्य । दर्शनेन प्रसेदुषः ॥ ४७३ ॥

र्थ थयो. ॥४६९॥ तयारे मलयमंजरीये कहुं के हे कपिंजले ! आ निमित्तनो प्रगट संवाद जोयो ? तयारे
कहुं के, आ वाणी दैविक छे. ॥ ४७० ॥ पछी कनकमंजरीने पण कहक धीरज प्राप्त करी, तथा पति-
रुनी कथाना आलापोथी रात्रि तो तेणीए निर्गमन करी. ॥ ४७१ ॥ पण हजुसुधि कामदेव करेलो

मंगथी जेम, तेम चंद्रना उदयथी ते उलटो वधयो. ॥ ४५७ ॥ हवे वधेल छे ताप जेणीने एवी तेणीने जांइने मलयमंजरी लांबो निशासो मुकीने कहेवा लागी के, हवे तो आ मारी पुत्रीनुं शुं थयो ? ॥ ४५८ ॥ एटलामां राजमार्गमां अकस्मात् शब्दथयो के, हवे बाकी थोडोज वखत छे, कार्य सिद्ध थइ गयुं छे ॥ ४५९ ॥ यली ते वयते में खुशी थइने कहु के, हे स्वामिनि ! में ते शब्दनो अर्थ जाण्यो; वली मारी डाबी आंख फरके छे, मांटे कार्य सिद्धज थयुं छे. ॥ ४६० ॥ एटलामां तेनी मोटी बेहेन मणिमंजरी सेहेलपर चडीने हारिपत थउ थही अमारी पासे आवीने बेठी ॥ ४६१ ॥ त्यारे में तेणीने कहु के, हे वत्से ! तुं तो पत्थरथी

प्रवृद्धतापां तां दृष्ट्वा । जगौ मलयमंजरी ॥ दीर्घं निःश्वस्य पुत्र्या मे । ज्विता किमतः परम् ॥

॥ ४५८ ॥ राजमार्गे श्रुतः शब्द-स्तदाऽकस्मात् समुत्थितः ॥ वेला विलंबते काचित् । मिथमेव प्रयोजनम् ॥ ४५९ ॥ बुद्धः स्वामिनि शब्दार्थो । मयोक्तं हृष्टया तदा ॥ स्पंदते वाम-नेत्रं मे । सिद्धमेव प्रयोजनम् ॥ ४६० ॥ अत्रांतरे च जगिनी । ज्येष्ठास्या मणिमंजरी ॥ निपण्णा हर्म्यमारुह्य । हृष्टा सागत्य नौऽतिकम् ॥ ४६१ ॥ मयोक्ता सा च वत्से त्वं । कठोरा हृषदोऽप्यसि ॥ दृश्यते सविपादासु । यदस्मासु प्रमोदन्नाकू ॥ ४६२ ॥ सा प्राह किं करो-म्येष । हर्षहेतुर्ममाचलः ॥ भवद्विपादहस्तेन । नैव गोपयितुं क्षमः ॥ ४६३ ॥ क एष इत्य-न्निहिते । सा जगावधुना ह्यहम् ॥ तातान्यर्णे गताऽनेन । निजोत्सर्गे निवेशिता ॥ ४६४ ॥ तदा च पितुरन्यर्णे । स्थितः कनकशेखरः ॥ सुधामधुरया वाचा । पिता तं प्रत्यन्नाग्रतः ॥ ४६५ ॥

पण कठोर लागे छे, कमरे, अमो सघला शोकमां होते छते तु हर्षित थाय छे. ॥ ४६२ ॥ त्यारे तेणीए कहुं के, छुं शुं करुं ! मारो आ हर्षनो हेतु अचल छे; ते तमारा शोक रूपी हाथी रोक्यो जाय तेम नथी. ॥ ४६३ ॥ त्यारे अमोए कहुं के, ते तारो हर्षनो हेतु शुं छे ? त्यारे तेणीए कहुं के, हु हवडेज पीताजी पासे गइ हती, अने तेमणे मने पोताना खोलामां बेसाडी ॥ ४६४ ॥ वली ते वखते कनक-शेखर पण पिताजी पासे बेठो हतो, तेने पिताजीए अमृत सरखी मधुर वाणीथी कहुं के, ॥ ४६५ ॥

જોયે તત્ત્વ હોવાવાગ્યથીજ દ્રુમ અને સમરસેનને માર્યા, પૃથ્વા આ મહાત્મા નંદિવર્ધનનો વદલો કેમે કરી
 આગળે ગાય તેમ નથી. ॥ ૪૬૬ ॥ હવે મારી જીવિતથી પળ વાહાલી એવી બે પુત્રીઓ છે, તેમાંથી આ
 મણિવત્સરિને તો પૃના મોટા ભાઈને મં આપી છે. ॥ ૪૬૭ ॥ હવે જા નંદિવધનને આ કનકમંજરી આપવી;
 સારું કનકકોળેરે કળું કે, તે વિચાર વહુ સારો અપે કર્યો છે. ॥ ૪૬૮ ॥ એવી રીતનો નિશ્ચય સાંભ-
 રીને પુત્રાથી આદર્શ આવી છું; અને હવે અમે વન્ને બેહેનો, સાથે રહીને આનંદ કરીશું, એમ વિચારિને મને

દ્રુમઃ મમરસેનશ્ચ । નિદત્તૌ યેન લીલયા ॥ અતિદુઃપ્રતિકારોઽસૌ । મહાત્મા નંદિવર્ધનઃ ॥
 ॥ ૪૬૬ ॥ તનયે મમ વર્તેતે । જીવિતાદપિ વદ્વન્ને ॥ જ્યેષ્ઠઞ્ચત્રેઽસ્ય દત્તૈવ । મયેયં મણિમંજરી
 ॥ ૪૬૭ ॥ દીયતામધુના ચેય-મસ્મૈ કનકમંજરી ॥ ચારુમંત્રિતમિત્યાહ । તતઃ કનકકોશ્વરઃ
 ॥ ૪૬૮ ॥ સિદ્ધાંતિતમિદં શ્રુત્વા । તતશ્ચાહમિહાગતા ॥ સુલલિપ્યાવહે સાર્ધં । મ્નગિન્યાવિતિ
 મે મુદઃ ॥ ૪૬૯ ॥ તદા મલયમંજર્યા । પ્રોક્તં પश्य કપિંજલે ॥ સ્ફુટં નિમિત્તસંવાદં । દૈવીયં
 વાગમયોદિતમ્ ॥ ૪૭૦ ॥ ધૈર્યમાપાદિતા કિંચિ-ત્તતઃ કનકમંજરી ॥ પતિન્નક્તકશાલાપૈ ।
 રજની ચાતિવાહિતા ॥ ૪૭૧ ॥ અસ્યાઃ સ્મરકૃતસ્તાપો । ન અદ્યાપ્યુપશામ્યતિ ॥ કુમા-
 રદર્શનં શક્યો । વિના શામયિતું ચ ન ॥ ૪૭૨ ॥ અતો વિજ્ઞાપયામિ ત્વાં । કુમારસ્યા-
 તિવદ્વન્નમ્ ॥ ત્રાયસ્વ તાં કુમારસ્ય । દર્શનેન પ્રસેદુષઃ ॥ ૪૭૩ ॥

હર્ષ થયો. ॥ ૪૬૯ ॥ ત્યારે મલયમંજરીયે કળું કે હે કપિંજલે ! આ નિમિત્તનો પ્રગટ સંવાદ જોયો ? ત્યારે
 મેં કળું કે, આ વાળી દૈવિક છે. ॥ ૪૭૦ ॥ પછી કનકમંજરીને પણ કંઈક ધીરજ પ્રાપ્ત કરી, તથા પતિ-
 ભક્તની કથાના આલાપોથી રાત્રિ તો તેણીએ નિર્ગમન કરી. ॥ ૪૭૧ ॥ પણ હજુસુધિ કામદેવે કરેલો
 તેણીનો તાપ શાંત પામતો નથી, અને તે તાપ કુમારના દર્શન વિના શાંત થાય તેમ નથી. ॥ ૪૭૨ ॥
 મોટે કુમારને અતિ વાહાલા એવા તને હું વિનંતિ કરું છું કે, કૃપાવંત એવા તે કુમારના દર્શનથી

तेणीनु तुं रक्षण कर ? ॥ ४७३ ॥ त्यारे में कहुं के, जो एम छे, तो हुं तने कहुं छुं के, तमो बन्नेए रति-
मन्मथ नामना वनमां रहेबुं ॥ ४७४ ॥ पछी कपिंजला खुशी थइने पोताने घेर गइ; अने हुं अही
आन्धो; मोटे एवी रीते तारा रोगनुं औपध मेलव्युं छे ॥ ४७५ ॥ एम बोलता एवा ते तेतलिना
कंठमां में द्वार पहेराव्यो, तथा तेने हाथे में बाजुबंधादिक हर्षथी बांध्या ॥ ४७६ ॥ एटलामां राजाए
मोहलेखो विमल नामनो कारभारी मारी पासे आवीने मने कहेवा लाग्यो के, राजा एम कहे छे के,
मारा आग्रहथी, ॥ ४७७ ॥ तारे मारी बाहाली पुत्री कनकमंजरीने परणवी; त्यारे तेतलिनी

मयोयतं ननु यद्येवं । तदा विज्ञापयाम्यहम् ॥ स्थातव्यं न्रवतीज्यां च । रतिमन्मथकानने ॥

॥ ४७४ ॥ ततः कपिंजला प्रीता । गता स्वैकस्यहं पुनः ॥ समागतोऽत्र तदिदं । प्राप्तं त्वह-
दन्नेपजम् ॥ ४७५ ॥ वदतस्तेतलेरिस्थं । हारो वक्षसि रोपितः ॥ मया तद्भुजयोर्बद्धाः । केयू-
राद्याश्च दर्पितः ॥ ४७६ ॥ समेत्य नृपप्रहितो । विमलाख्यो महत्तमः ॥ अत्रांतरे जगौ देवो ।
नदत्येवं ममाग्रहात् ॥ ४७७ ॥ त्वयेष्टा मत्सुता ग्राह्या । पाणौ कनकमंजरी ॥ तेतलि
प्रतिनास्य । स्वीकृतं तद्वचो मया ॥ ४७८ ॥ गतेऽहं विमले प्राप्त--स्तेतलिप्रेरितो वनम् ॥
व्रमताऽपि न दृष्टा च । नानास्थानेषु तत्र सा ॥ ४७९ ॥ अत्रांतरे लताकुंजे । श्रुतः सन्नूपुर-
ध्वनिः ॥ गहनं तेतलेः पार्श्व-द्वपस्तृत्य तदीकृतम् ॥ ४८० ॥ प्रतीतेमेतद्युष्माकं । शृण्वंतु
वनदेवताः ॥ अत्र तेतलिना तस्या-नयनं प्रत्यपद्यत ॥ ४८१ ॥

प्रणायी में तेन ते वचन स्वीकार्युं ॥ ४७८ ॥ हवे विमल गये छते तेतलिथी प्रेराएलो हुं
वनमां गयो; गने त्यां नाना प्रकारना स्थानकोमां भमतां छतां में तेणीने जोइ नही ॥ ४७९ ॥
एटलामां लताओना कुंजमां में उत्तम झांझरोनो शब्द सांभल्यो; त्यारे तेतलिनी पासेथी खसीने में
ते वनमां तपास करी त्यां शुं वन्युं ते हवे रुहे छे ॥ ४८० ॥ हे वनदेवताओ ! तमो सांभलो ? आमां तमारी
साक्षी छे, अरौ तेतलिण ते नदिवर्धनेने लाववानी कबुलात करी हती; पण ते तो मने ठगीने चाल्यो

अलंता निश्वासथी मंदिी थगो. ॥ ४९७ ॥ पछी कनकचूड राजाए तेना परिवार सहित घणां मान पूर्वक
तेने पोताने स्थानके पहुँचायो. ॥ ४९८ ॥ बली जे अंवरीप नामना चोरो हता, तेओ तेमनो नायक मरा-
याथी मारा दासो थइने रया हता; तेओने पण में छोडी मेल्या. ॥ ४९९ ॥ हवे कनक मंजरी तथा रत्न-
रती सहित भोग भोगवतो थको छुं, गंगा अने पार्वती सहित जेम महादेव, तेम सुख पास्यो. ॥ ५०० ॥
एने छुं हिंसा अने वैश्वानरने प्राणोथी पण अधिक मानतो थको, शिकारना व्यसनथी प्राणीओना
स्वस्थाने प्रहितः सोऽथ । बहुमानपुरस्सरम् ॥ राजा कनकचूमेना स्वपरिच्छिदसंयुतः ॥ ४९९ ॥

येऽप्यंवरीपनामान--श्वौरास्तन्नायके हते ॥ दासत्वं प्रतिपन्ना मे । मया तेऽपि विसर्जिताः ॥
॥ ४९९ ॥ युतः कनकमंजरी । रत्नवत्या च भोगिन्नाक् । प्राप्तोऽहं सुखमां गंगा--गौरिभ्या
मवशंकरः ॥ ५०० ॥ हिंसावैश्वानरौ मत्वा । प्राणैर्भ्योऽप्यधिकं परौ ॥ पापार्थिव्यसनाज्जातो ।
तानघातकः ॥ ५०१ ॥ तदा मां तादृशं प्रेक्ष्य । द्यूयौ कनकशेखरः ॥ अहो किमिदमे-

तस्य । चरित्रमसमंजसम् ॥ ५०२ ॥ महारथः कुलीनोऽपि । विद्यावान् रूपवानपि ॥ हिंसावै-
श्लिष्टो । न श्लाघ्यो नंदिवर्धनः ॥ ५०३ ॥ नपेक्षितुं च युक्तोऽयं । नैव मे हितकारिणः ॥

वर्तेत यदि मद्भाष्ये । स्यादस्य हितमुत्तमम् ॥ ५०४ ॥ त्यजेदकस्य दाक्षिण्यं । न तातस-
हितस्य मे ॥ इति तातांतिके स्थित्वा । शिष्याभ्येनमंजसा ॥ ५०५ ॥

मारनारो थयो. ॥ ५०१ ॥ पछी मने तेवी रीतनो जोइने कनकशेखरे विचारुं के, अहो ! आ आनुं
स आचरण केस थयुं ? ॥ ५०२ ॥ महा पराकमी, कुलीन, विद्वान, तथा रूपवान एवो पण आ नं-
न हिंसा अने वैश्वानरथी आलिंगित थयो छे, माटे ते प्रशंसनीक नथी. ॥ ५०३ ॥ तोपण हित कर-
एवा मारे तेने उपेक्षी सुकबो, ते युक्त नथी; माटे जो ते मारा कहेवा प्रमाणे वर्ते, तो तेनुं उत्तम हित
॥ ५०४ ॥ बली ते कदाच मारी एकमी दाक्षिणता तो तजे, पण वितासहित मारी दाक्षिणता तजकी

पत्नी कपिंजला तेतलिने मली. ॥ ४८९ ॥ पछी तेणीए कहुं के, कुमार क्यां छे ? त्यारे तेतलिए कहुं के, ते अगाडी बनमां छे; पछी तेओए आर्वीने अमारुं जोडलुं जोयुं. ॥ ४९० ॥ लायकयोगनें जोबाथी तेओने अत्यंत हर्ष थयो, हवे एटलामां त्यां कन्याना अंत'पुरनो यौगंधर नामे नांझर आव्यो. ॥ ४९१ ॥ तथा तेणे कहुं के, आ कनकमंजरीने पिताजी बोलावे छे, केमके, तेमने खबर पछी छे के, रात्रिए तेणीनी तंदुरस्ती सारी नहोती, तेथी तेणीने सुखसाता पूछवी छे. ॥ ४९२ ॥ हवे ते कनकमंजरी कपिंजला

साऽव्रीत् क कुमारोऽस्ति तेनोक्तं गहने पुरः॥आवयोमिथुनं ताभ्या । मागताभ्यामश्रेक्षितम् ॥४९०॥जातस्तयोर्महान् हर्षोयोग्ययोगनिरीक्षणात्॥यौगंधरस्तदायातः । कन्यांऽतःपुरकंचुकी॥४९१॥ तेनोक्तमाहुत्येनां । पिता कनकमंजरीम् ॥ श्रुतेयं निश्चयपटुंगी । तदस्याः सुखमिच्छति ॥ ४९२ ॥ प्रस्थिता साऽथ कनक-मंजरी सकपिंजला ॥ पुनः पुनः स्मरन्नेता-महं स्वप्नवनं गतः ॥ ४९३ ॥ अपराले समागत्य । जगौ कदलिकानघम् ॥ विवाहदिनमद्यैव गोधूढ्यां तव शुद्ध्यति ॥ ४९४ ॥ देवः समादिशत्येवं । श्रुत्विति मुदितं मया ॥ विवाहयज्ञो मद्गता । विमर्देन ततः कृतः ॥ ४९५ ॥ युतः कनकमंजर्या । हर्म्ये सुरगृहोपमे ॥ विलासैर्माम्भ्रैर्दिव्यैः । सुखमन्वभ्रवं ततः ॥ ४९६ ॥ कृतो व्रणप्ररोहेण । प्रगुणोऽथ विभ्राकरः ॥ जातस्तेन सह स्नेहो । मम विश्रंजननिर्भरः ॥ ४९७ ॥

सहित त्यांथी चालती थइ; तथा हुं पण तेणीने वारंवार याद करतो थको मारे घेर गयो. ॥ ४९३ ॥ हवे पाछले पहरें कदलिकाए आर्वीने मने कहुं के, आज ज गोधूलिक लगे तारो निर्मल विवाह थशे. ॥ ४९४ ॥ पने पवी रीते राजाए कहुं छे; ते सांभली हुं खुशी थयो; पछी मोटा करमर्दनादिक उत्सव पूर्वक विवाह-यज्ञ कर्यो ॥ ४९५ ॥ पछी देवसुवन सरखा मेहेलमां कनकमंजरी साथे हुं मनोहर कामविलासोथी सुल भोगववा लाग्यो. ॥ ४९६ ॥ हवे विभाकरने तेना घा रुझावीने साजो कर्यो; तेथी ते मारी साथे

भावी इत्यस्मात्प्राग्भावात् ॥ ४०७ ॥ पछी कनकचूड राजाए तेना परिचार सहित घणां मान पूर्वक
 तेन पोतानं स्थानं पल्लवात्तो ॥ ४०८ ॥ वली जे अंवरीप नामना चोरो हता, तेओ तेमनो नायक मरा-
 माही मारा दासा धउने रणा हता; तेओने पण में छोडी मेल्या ॥ ४०९ ॥ हवे कनक मंजरी तथा रत्न-
 धारी मणि गंगा भोग भोगयतां थको छुं, गंगा अने पार्वती सहित जेम महादेव, तेम सुख पाय्यो ॥ ४१० ॥
 तेन देहिमा अने वैश्वानरने प्राणोश्ची पण अधिक मानतो थको, शिकारना व्यसनथी प्राणीओना

स्वस्थाने प्रहितः सोऽथ । बहुमानपुरस्सरम् ॥ राज्ञा कनकचूडनास्वपरिबुद्धसंयुतः ॥ ४११ ॥
 येऽप्यंवरीपनामान-श्चौरास्तत्रायके हते ॥ दासत्वं प्रतिपन्ना मे । मया तेऽपि विसर्जिताः ॥
 ॥ ४१२ ॥ युतः कनकमंजरी । रत्नवत्या च भोगिन्नाक् । प्राप्तोऽहं सुखमां गंगा-गौरिच्या
 मिवशंकरः ॥ ४१३ ॥ हिंसाचैश्वानरौ मत्वा । प्राणेष्वोऽप्यधिकं परौ ॥ पापार्थिव्यसनाज्जातो ।
 जंतुरांतानघातकः ॥ ४१४ ॥ तदा मां तादृशं प्रेक्ष्य । दध्यौ कनकशेखरः ॥ अहो किमिदमे-
 तस्य । चरित्रमसमंजसम् ॥ ४१५ ॥ महारथः कुलीनोऽपि । विद्यावान् रूपवानपि ॥ हिंसाचै-
 श्वानराश्लिष्टो । न श्लाघ्यो नंदिवर्धनः ॥ ४१६ ॥ उपेक्षितुं च युक्तोऽयं । नैव मे हितकारिणः ॥
 वर्तेत यदि मद्भाष्ये । स्यादस्य हितमुत्तमम् ॥ ४१७ ॥ त्यजेदकस्य दाक्षिण्यं । न तातस-
 हितस्य मे ॥ इति तातांतिके स्थित्वा । शिष्याभ्येनमंजसा ॥ ४१८ ॥

समूहने मारनारो थयो ॥ ४०१ ॥ पछी मने तेवी रीतनो जोहने कनकशेखरे विचार्युं के, अहो ! आ आनुं
 असमंजस आचरण केस थयुं ? ॥ ४०२ ॥ महा पराक्रमी, कुलीन, विद्वान, तथा रूपवान एवो पण आ नं-
 दिवर्धन हिंसा अने वैश्वानरथी आलिंगित थयो छे, माटे ते प्रशंसनीक नथी ॥ ४०३ ॥ तोपण हित कर-
 नार एवा मारे तेने उपेक्षी सुकवो, ते युक्त नथी; माटे जो ते मारा कहेवा प्रमाणे वर्ते, तो तेनु उत्तम हित
 थाय ॥ ४०४ ॥ वली ते कदाच मारी एकनी दाक्षिणता तो तजे, पण पितासहित मारी दाक्षिणता तजशे

નારી, માટે પિતાજીની પાસે રહીને હું તેને તુરત શિલામણ આપું. ॥ ૫૦૫ ॥ હવે કનકશેખરે રાજાને તે દક્ષીકનથી જાણીતો કર્યો; તથા एक दहाडो नजदीक रहेला एवा मने राजाए वखाण्यो. ॥ ५०६ ॥ ત્યારે કનકશેખરે કળું કે, હે પિતાજી ! જેવો આપ નંદિવર્ધનને વર્ણવો છો, તેવોજ તે સ્વભાવથી છે, તો પણ અમૃત મરચો સ્વાદિષ્ટ દુધપાક (તેમાં) ફેર પડ્યાથી જેમ, તેમ તેનો ગુણોનો સમૂહ કુસંગથી દુષ્ટપણાંન પ્રાપ્ત થાય છે. ॥ ૫૦૭ ॥ ૫૦૮ ॥ કેમકે, પોતાના અને પરના છેદનો હેતુભૂત, તથા સર્વ

અગ્ર ધૂપં ગૃહીતાર્થે । ચક્રે કનકશેખરઃ ॥ અન્યદા મા સમીપસ્થાપ્રશંશંસ મહીપતિઃ ॥ ૫૦૬ ॥

તદા પ્રોવાચ કનક-શેખરસ્તાત વર્ણયેતે ॥ યાદૃશસ્તાદ્દેગવાસ્તિ । સ્વબ્રાવાન્નંદિવર્ધનઃ ॥

॥ ૫૦૭ ॥ પરમસ્ય કુસંસર્ગા-દ્વગુણૌધો યાતિ દુષ્ટતામ્ ॥ પરમાન્નં સુધાસ્વાદં । ગરલસ્યેવ

સંક્રમાત્ ॥ ૫૦૮ ॥ યુગમમ્ ॥ હેતુઃ સ્વાન્યોપતાપાનાં । નિશ્ચિલાનર્થજન્મજૂઃ ॥ સુહૃદૈશ્વાનરો

ત્તસ્ય । પ્રાણેન્ધ્યોઽપ્યસ્તિ વદ્વજ્રઃ ॥ ૫૦૯ ॥ શ્રૂયમાણાઽપિ નામ્નૈવ । જગતસ્લાસકારિણી ॥

લિંગા નામ્ની ન ખાર્યાસ્ય । વિદ્યતેઽવધ્યમંદિરમ્ ॥ ૫૧૦ ॥ ઇત્યસ્ય દુષ્ટસંસર્ગાદ્ ગુણવત્તાઽ-

પિ નિષ્ફળા ॥ પુષ્પવત્તેવ નાયાતિ । શ્લાઘ્યતામવેકેશિનઃ ॥ ૫૧૧ ॥ નૃપતિઃ પ્રાહ યદ્યેવં ।

શ્રેયાંસ્ત્યાગસ્તતસ્તયોઃ ॥ સ્વીયોઽપિ મલવત્યાજ્યઃ । સ્વમાલિન્યકરો હિ યઃ ॥ ૫૧૨ ॥ અન્નેન

નનસા નાદં । હૃતાશૈનેન સર્પિષા ॥ મયા પ્રજ્વલિતેનાગ્રે । તયોર્ધગધગાયિતમ્ ॥ ૫૧૩ ॥

અનર્થને ઉત્પત્ત કરનારો જ્યો આનો વૈશ્વાનર નામનો મિત્ર, તેને પ્રાણોથી પણ વહાલો છે. ॥ ૫૦૯ ॥ બલી નામ માંમલતાંજ જે જગતને ત્રાસ કરનારી છે, એવી પાપોના સ્થાનક સરખી તેની હિંસા નામની સ્ત્રી છે. ॥ ૫૧૦ ॥ જ્યો રીતે દુષ્ટ મોવનથી આનું ગુણવાનપણું પણ વંધ્યવૃક્ષનાં પુષ્પપર્ણાંની પેઠે પ્રશંસાને પાત્ર થતું નથી. ॥ ૫૧૧ ॥ ત્યારે રાજાનું કળું કે, જો એમ છે, તો તેઓનો ત્યાગ શ્રેયકારી છે, કેમકે, જે પોતાને મલીન કરે છે, જ્યો પોતાનો મેલ પણ નજવોજ જોઈએ. ॥ ૫૧૨ ॥ ઘૃતથી જેમ અગ્નિ, તેમ આ વચનથી

॥ ५१३ ॥ अने कळुं के, अरे ! हुष्टो !!
 तसां जे भागधी पण पंढिन थट् गया ! के जेथी आवी रीते माताना मुखनी पेठे, तमो मने शिखामण
 देवाने तगार थगा जे ! ॥ ५१४ ॥ जेओना प्रभावथी मेंतमारां राज्यनु रक्षण कर्युं, ते हिंसा अने वैश्वा-
 नरनी निंदा करतां थतां तमोने झुं लज्जा नथी थती ? ॥ ५१५ ॥ तेओ बन्ने मारी ते वाणी सांभलीने
 हसता लाग्ग्या; लार तेजोने मांकुं अपमान करनारा जाणीने में (एक) छरी खेंची कहाडी. ॥ ५१६ ॥
 अने कळुं के, गरमां रहिने वडाइ मारनारा एवा हे तमो बन्ने ! हथीघारबंद थहने तैयार थाओ ?

उक्तं च रे दुरात्मानो । युवां मत्तोऽपि पंक्तिौ ॥ येनैवं मातृमुखवन्-मां शिक्वयितुमुद्यतौ ॥
 ॥ ५१४ ॥ मया ययोः प्रज्ञावेन । युष्मद्वाज्यं सुरक्षितम् ॥ हिंसावैश्वानरौ किं तौ । युवयो-
 र्हीनं निंदतोः ॥ ५१५ ॥ तौ स्मितास्याबुभौ जातौ । वाचमाकर्ण्य तां मम ॥ ज्ञात्वाऽनादर-
 कर्तारि-वाकृष्टा कृशिका मया ॥ ५१६ ॥ उक्तं च प्रवतं गेहे-नर्दिनौ झगुदायुधौ ॥ दर्शया-
 म्येव प्रवतो-वीर्यं वैश्वानरस्य वै ॥ ५१७ ॥ उक्तिसत्कुरिकं दृष्ट्वा । मां नष्टमथ राजकम् ॥
 नलितौ न परं धीरौ । भ्रूतृत्कनकशेखरौ ॥ ५१८ ॥ पुण्योदयस्य सान्निध्या-तयोस्तीव्रप्र-
 तापयोः ॥ अद्वैतैव प्रहारं ज्ञा-गास्थानादहमुत्थितः ॥ ५१९ ॥ गतः स्ववेदमाऽवमत-स्ता-
 न्यामपि ततः परम् ॥ परस्परं च विबिन्नौ । व्यवहारोऽपि लौकिकः ॥ ५२० ॥ दारुका-
 ख्योऽन्यदा दूतः । समायातो जयस्थलात् ॥ स मया प्रत्यभिज्ञातो । निजगोदेति चारुगीः ॥ ५२१ ॥

के जेथी तमोने हुं वैश्वानरनुं प्राक्रम देखाहुं. ॥ ५१७ ॥ हवे मने उगामेली छरीवालो जोइने (बीजा)
 राजदरबारीओ तो नाशी गया; पण धीर एवो राजा अने कनकशेखर न गया. ॥ ५१८ ॥ हवे पुण्यो-
 दयना समीपपणाथी, तीव्र प्रतापवाला एवा तेओ बन्ने मार्यो विनाज हुं तुरत सभामांथी
 उज्यो. ॥ ५१९ ॥ तथा घेर गयो; अने त्यारथी तेओए पण मने धिक्कारी कहाड्यो; अने एवी रीते पर-
 स्पर अमारो लौकिक व्यवहार पण नाश पास्यो. ॥ ५२० ॥ हवे एक दहाडो जयस्थलथी दारुक नामनो

रत आर्ज्यो; तेन में सन्मान आप्नुं; त्वारे मनोहर वाणीवालो ते एवीरीते बोल्यो के ॥ ५२१ ॥ हे जगतना
आधार भूत कुमार ! मने मोटा अमलदारोण मोकल्यो छे; त्वारे में तेने कहुं के, पिताजी तो खुशीमां छेनी?
अन तेन पिताजीण केम न मोकल्यो ? ॥ ५२२ ॥ त्वारे तेणे कहुं के, पिताजी तो खुशीमां छे, पण
अंग देजना यवन राजा नगरने घेरो घालीने वेछो छे, तेथी पिताजी आकुल थया छे, ॥ ५२३ ॥ त्वारे
यमालोण एम धिनार्यु के, हवे नंदिवर्धन कुमारने बोलाचवो, के जेथी ते पर्वतनी पेठे रक्षणभूत थाय. ५२४
त्वारे मतिभन अमात्य कहुं के, आ बात आपणे राजाजीने जणाववी; त्वारे धीविशाल अमात्ये कहुं के

कुमार जगदाधार । प्रहितोऽस्मि महत्तमैः ॥ मयोक्तं कुशली तात—स्तोतेन प्रहितो न किम्
॥ ५२५ ॥ तेनोक्तं कुशली देवो। वंगराट् यवनः परम् ॥ स्थितोऽस्ति नगरं रुद्धा । तेनाऽभूदाकुलो
नृपः ॥ ५२६ ॥ प्राकार्यतामिदानीं झ—कुमारो नंदिवर्धनः ॥ यथास्यान्नगवच्चाण—मित्यमात्यैर्वि-
चारितम् ॥ ५२७ ॥ तदा मतिधनेनोक्तं । देवाय ज्ञाप्यतामिदम् ॥ धीविशालो जगौ ज्ञाप्यं ।
न देनायातिरागिले ॥ ५२८ ॥ चारुमंत्रितमित्याह । मंत्री प्रज्ञाकरस्तदा ॥ प्रब्रन्नस्तेन तैर्दूतः ।
संभूय प्रहितोऽस्म्यहम् ॥ ५२९ ॥ प्रस्थितोऽहमिति श्रुत्वा । हिंसवैश्वानरेरितिः ॥ सहैव मणि-
मंजर्या । ज्ञाता कनकमंजरी ॥ ५३० ॥ गतो जयस्थलाऽप्यर्णमथाऽब्रिन्नप्रयाणकैः ॥ क्रूर-
निप्रपन्नागेन । साक्षाद्वैश्वानराकृतिः ॥ ५३१ ॥ मद्रूप एव जातोऽसि । तदा वैश्वानरो जगौ ॥
तत सात्स्यं गतैवेया । हिंसापीति न संशयः ॥ ५३२ ॥

(कुमारपर) यतिरागी एवा राजाने ते वान जणाववी नहीं ॥ ५२५ ॥ त्वारे प्रज्ञाकर मंत्रिण कहुं के,
एही ह विचार कर्पा छे; तेथी तेणोण एकटा थइने मने (दूतने) अही गुप्तरिते मोकल्यो छे ॥ ५२६ ॥
ते सांभराने हिंसा अन वैश्वानरथी प्रेरायो धको हुं अहीथी चालतो थयो; तथा मणिमंजरीनी साथे
कनकमंजरी पण आवी. ॥ ५२७ ॥ हवे क्रूर चित्तना प्रभावे करीने साक्षात् वैश्वानर सरन्वी स्मृतिवालो
थयो भ होतुं अविच्छिन्न प्रमाणोथी जयस्थलनी नजदिक पहोच्यो ॥ ५२८ ॥ त्वारे वैश्वानरे मने कहुं के,

ते नो, सस्यपराधयो लुः अने तिमा पण तारामयज थह छे, तेमां संशय नथी. ॥ ५२९ ॥ एटलामां मिं
 शान्त सोः लड्डार जोगुं; पत्नी मां संन्य जोडने ते सैन्य पण तैयार थहने सन्मुख आव्युं. ॥ ५३० ॥ पछी
 तेन यमो गड्डेला समुदनी पेठे, गर्जना करता हथीओ वालुं तथा उछलता घोडाओना समूहोवालुं थुछ
 तीकपयं. ॥ ५३१ ॥ पछी ते यवनना लड्डारथी मारा सर्व सुभटो नाशी गया; त्यारे हुं एकाकी तुरत लडवाने
 ती गन्गुग गयो ॥ ५३२ ॥ न्यारे यवन राजा पोते मारी साथे लडवाने आव्यो; अने पछी अमारा बन्नेना रथो

पदुमो तावेदनेचैः प्रौढं परबलं मया ॥ आगतं मद्बलं दृष्ट्वा सन्नह्यान्निमुखं च तत् ॥ ५३० ॥

गर्जज्जनलं वल्गु-दथवारकदंवकम् ॥ तदैवायोधनं लम-सुधेलांबुधिसन्निभम् ॥ ५३१ ॥

प्रणष्टा मद्रटाः सर्वे । यवनस्य वलात्ततः ॥ अहं त्वन्निमुखं योद्धुं । गतः सत्वरमेककः ॥

॥ ५३२ ॥ स्वयं यवनराजोऽथ । सह योद्धुं मयागतः ॥ रथौ चातीव मिलितौ । रत्नसादुन्न-
 योस्ततः ॥ ५३३ ॥ पतितोऽहं रथे तस्य । द्रुतमुत्पत्य सिंहवत् ॥ शीर्षं तस्य स्वहस्तेन ।

त्रोटितं पुष्पवृंतवत् ॥ ५३४ ॥ बलं मम परावृत्य । तदायातं मदंतिकम् ॥ पपात पुष्पवृष्टि-
 श्च । सुरैर्मुक्ता ममोपरि ॥ ५३५ ॥ आयातोऽथ पुरात्तातो । नतं मूर्ध्नि चुचुंब माम् ॥ शमयंती

वियोगाग्नि । भवा च प्रमदाश्रुजिः ॥ ५३६ ॥ बंदिन्निर्गीयमानोऽथ । मात्रा तातेन चान्वितः ॥
 प्रविष्टोऽहं पुरं स्वीयं । मुदितैर्नागरैः स्तुतः ॥ ५३७ ॥

वेगथी मल्या. ॥ ५३३ ॥ पछी हुं तुरत सिंहनी पेठे ठेकीने तेना रथमां पड्यो; तथा पुष्पना दिंडीआंनी पेठे में तेनुं
 मस्तक छेदी नाह्युं. ॥ ५३४ ॥ पछी ते वखते मां लड्डार पण पाछुं बलीने मारी पास आव्युं; तथा देवोए
 छोडेली पुष्पवृष्टि मारापर पडी. ॥ ५३५ ॥ हवे नगरमांथी मारा पिताजी आव्या; तथा नमेला एवा
 मने तेमणे मस्तकपर चुंबन कर्नु; अने वियोगरूपी अग्निने हर्षाश्रुथी शांत करती एवी मारी माताए
 पण मने चुंबन कर्नु. ॥ ५३६ ॥ हवे भाटोथी गवातो, तथा हर्षित थएला एवा नगरना लोकोथी स्तुति

मरानो णो हुं मातपिता सहित नगरमां दाखल थयो ॥ ५३७ ॥ पछी थोडो वखत राजदरबारमा रक्षीने हुं मारा आचाम प्रते गयो, तथा त्यां दिवस संबंधि कार्य करीने रात्रिए सुखेथी सुतो ॥ ५३८ ॥ हुं तन्वजानथी परा दुमुख थहने हुं विचारवा लाग्यो के, अहो ! वैश्वानरमो आ प्रभाव जगतमां अद्भुत छे ! ॥ ५३९ ॥ जेना प्रभावथी में जगतमां जयपताका मेलवी, तथा जेणीए मने बलवान कर्यो, एवी तिम्रानो अहो ! कर्यो प्रभाव छे ! ॥ ५४० ॥ एवी रीते आ वन्ने परम बंधु तथा परम देवरूप छे; माटे ते चनेनां निदक मारो शत्रु छे, तथा तेओनी प्रशंसा करनारो मारो मित्र छे ॥ ५४१ ॥ हुं प्राणीओने

गतोऽथ स्वीयमावासां स्थित्वा राजकुले क्षणम् ॥ कृत्वा दैवसिकं कृत्यं निशि सुप्तः सुखालसः ॥ ५३७ ॥ अथेवं चिंतयामि स्मात्त्वज्ञानपरा दुमुखः ॥ अहो वैश्वानरस्याऽयं प्रभावो भुवनाद्भुतः ॥ ५३८ ॥ यत्प्रभावान्मया लोके । लब्धा जयपताकिका ॥ अहो प्रभावो हिंसाया । या दुर्धर्ष चकार माम् ॥ ५३९ ॥ एते मे परमे बंधू । एते परमदेवते ॥ ध्रुवं मे निंदकः शत्रुः । सुहृन् श्लाघाकुदेतयोः ॥ ५४० ॥ तातांवादीनपृष्टैव । रात्रिशेषे ततो गतः ॥ अटव्यां मारयामि स्म । सत्त्वान् पापधिवद्धीः ॥ ५४१ ॥ कृत्वा खेटकमायातः । संध्यायां भवने निजे ॥ नाऽयातः किं कुमारोऽय । पिताऽथ विदुरं जगौ ॥ ५४२ ॥ स जगौ जग्मुपा तस्य । गेहं परिजनागुतम् ॥ मया निदयेव पापद्वयै । कुमारः कानने गतः ॥ ५४३ ॥ पुनः पृष्ठं कुमारः किं मयं सृगयाधिया ॥ गतोऽटव्यां किमथवा । यात्येव प्रतिवासरम् ॥ ५४४ ॥

मारीश, णी रीते जिहारमां बधाएल छे बुद्धि जेनी एवो हुं मातपिताने पूछ्या विनाज थोडी रात्रि एत याही रानी, लांज वनमां गयो ॥ ५४२ ॥ पछी शिकार करीने हुं संध्याकाले मारे घेर आव्यो, एत जां पिताजीण विदुरने हग के, आजे कुमार केम आव्यो नथी ? ॥ ५४३ ॥ त्यारे विदुरे कहुं के, तेने नेर जगौ हुं गयो, त्यारे मे तेना परिवार पासैथी सांभलगुं के, कुमार तो शिकार माटे रात्रि एत वनमां गयो के ॥ ५४४ ॥ वलीमें फरीथी तेमने पूछगुं के, कुमार आजे शिकारनी बुद्धिथी

પ્રવચન મળે છે, હમણાં જાય છે? ॥ ૫૪૬ ॥ ત્યારે તે પરિવારે કહ્યું કે, હિંસા સાથે લગ્ન કરી પાડી, તે કાંઈ પણ દિવસે શિક્ષાર કર્યાં વિના ધીરજ પામતો નથી. ॥ ૫૪૭ ॥ પછી પિતાજીએ કહ્યું કે, વિદુર! અમારા ધંધાજોગ નહીં ગ્રહણ કરેલું, એવું પાપિષ્ઠ શિક્ષારનું વ્યસન કુમારને લાયક નથી. ॥ ૫૪૮ ॥ માટે પાપાના સ્થાનક સરખી એવી આ તેની હિંસા નામની સ્ત્રીને પણ દૂર કરવી જોઈએ; ત્યારે વિદુરે કહ્યું કે, તે પણ વૈજ્ઞાનરની પેઠે લપક્રમ વિનાની છે. ॥ ૫૪૯ ॥ અથવા આ નગરમાં ફરીને (તે) જૈન નિર્માતાનાં આંગણે સંભલાય છે; માટે રહસ્યને જાળનારા એવા તે નિમિત્તિઆને આ માટે પૂછવું. ॥ ૫૫૦ ॥

તદા પરિજનેનોક્તં । હિંસાપાણિગ્રહોત્તરમ્ ॥ પાપદ્વિમંતરા ક્વાપિ । દિને ન ધૃતિમેત્યયમ્ ॥ ૫૫૧ ॥ તાતોઽથ પ્રાહ વિદુર । કુમારસ્ય ન યુજ્યતે ॥ મૃગયાવ્યસનં પાપ-મસ્મદ્દેશ્યેર-નાદૃતમ્ ॥ ૫૫૨ ॥ જ્ઞાર્યોઽપસાર્યા હિંસેયં । તત્કુમારસ્ય પાપજ્ઞઃ ॥ વિદુરઃ પ્રાહ સા વૈશ્વા-નરચન્નિરુપક્રમા ॥ ૫૫૩ ॥ અથવા શ્રુયંતે જૈનઃ । પુરેઽન્ન પુનરાગતઃ ॥ નૈમિત્તિકઃ સ એવાન્ન પ્રવૃથ્યોઽર્થે રહસ્યવિત્ ॥ ૫૫૪ ॥ તતો રાજ્ઞા સ આહૂતઃ । પ્રતિપન્નિઃ કૃતોચિતા ॥ પૃષ્ઠં કથં કુમારોઽયં । હિંસાં ત્યક્ત્યતિ મે વદ ॥ ૫૫૫ ॥ જગદ નૈમિત્તિકપુંગવોઽથ ગાં । પુરા ગુણા यस્ય મયોપવર્ણિતાઃ ॥ શુભ્રાશયસ્યાસ્ય મહીપતેઃ પ્રિયા । પુરા યથાન્નૂત્ સ્થિરતો-પવર્ણિતા ॥ ૫૫૬ ॥ તથા પ્રિયૈતસ્ય પરાઽપરાજિતા । જગદ્ધૃરૂપગુણેન વર્તેતે ॥ મહાતમો-ગ્રંથિવિદારણોદ્યતા । પ્રશાંતતાનામ મહોદયાવહા ॥ ૫૫૭ ॥

પછી રાજાએ તેને બાલાવ્યો, તથા તેનો ઉચિત્ત સત્કાર કર્યો; અને પૂછ્યું કે, તમો મને કહો કે, આ કુમાર હિંસાને કેમ તજશે? ॥ ૫૫૦ ॥ હવે તે નિમિત્તિઓ વાળી બોલવા લાગ્યો કે, પૂર્વે મેં જેના ગુણો વર્ણવેલા છે, એવા શુભાશય નામના રાજાની પૂર્વે વર્ણવેલી સ્થિરતા નામે રાણી છે. ॥ ૫૫૧ ॥ ચલી તે રાજાને જગતની સ્ત્રીઓના રૂપ અને ગુણોથી નહીં જિતાવેલી, અને મહા અજ્ઞાનની ગાંઠને વિદારણ કરવામાં ઉદ્યમવંત થયેલી, તથા મોટા ઉદયવાલી એવી બીજી પ્રશાંતતા નામે સ્ત્રી છે. ॥ ૫૫૨ ॥

તે વલ્લભ મ્હાં લોકોનું હિત કરનારી, તથા પરના અર્થને સંપાદન કરવામાં બાંધેલ છે શુદ્ધ બુદ્ધિ જેની-
 ન થયી છે; અને તેણીની કૃપાધિના સંત પુરુષોની ક્રિયા સેલડીનાં પુષ્પોની પેઠે खरेखर ફલદૂપ થતી
 નથી ॥ ૫૬૩ ॥ મિત્રાંતોલ્લી મમુદના મંથનથી खरेखर ઉત્પન્ન થયેલી એવી આ ઉત્તમ પુરુષોને
 (પદ્મ-ધિજ્ઞુન) ડચિત લક્ષ્મી સરસ્વી છે, અને તેથી નિર્ભાગી માણસ તેના સંગને પ્રાપ્ત થતો નથી,
 કેમકે, ૩૮ દ્રાક્ષના સ્વાદને કયાંથી જાણે ? ॥ ૫૬૪ ॥ તે પ્રશાંતતા વિના આ લોક અને પરલોક
 મંથન જાતોના ચિલામો મંસારના પારને દેનારા નથી, કેમકે, સારી રીતે શિલેલી કલાવિના

ઇયં જનનાં હિતકામિણી પરા । પરાર્થસંપાદનવદ્ધુલ્લધીઃ ॥ પ્રસાદમસ્યા ન વિના ક્રિયા
 મતાં । કલાન્વિતા સ્યાદ્ધ્રુવમિકુપુષ્પનત્ ॥ ૫૫૩ ॥ ઇયં હિ લક્ષ્મીઃ પુરુષોત્તમોચિતા । શ્રુતાં-
 બુગર્ગર્મથનાન્ કિલોલ્ભિતા ॥ ન સંગમસ્યાસ્તદુપૈત્યન્નાગ્યન્નૃત્ ॥ ક્વ હારહૂરારતિન્નાક્ ક્રમે-
 ત્તરઃ ॥ ૫૫૪ ॥ ઇમાં વિના સંસૃતિપારદાયિનો । ન લોકલોકોત્તરશાસ્ત્રવિવ્રમાઃ ॥ કલાં વિ-
 ના કિં કરનર્તનશ્રમાઃ । સુશિક્ષિતાં નૃત્યરહસ્યપારદાઃ ॥ ૫૫૫ ॥ તમોઽયદોહશઠત્વમત્સરે-
 નિપાદપશુન્યનિર્પર્યાનાૃતૈઃ ॥ પ્રત્નેવ જ્ઞાનોરજની તમોઽરૈઃ । કદાપિ નૈવાડ્ય સહાવતિષ્ઠતે
 ॥ ૫૫૬ ॥ અથાન્નિધાસ્યા દુહિતા હિતાવહા । મહાવ્રતાદિસ્વકંઘ્રુસંતતૈઃ ॥ જયત્યવિદ્યાવનવન્દિસ-
 ગિન્ના । જનથનિયાંબુનિધૌવિધુપ્રન્ના ॥ ૫૫૭ ॥

જાણના તટ્ટામટકાના શ્રમાં શું નૃત્યના સારના પારને આપનારા થાય છે ? ॥ ૫૫૬ ॥ ચલી તે
 પ્રશાંતતા, રાગિના અથકારોના સાથે જેમ સૂર્યની કાંતિ, તેમ, અજ્ઞાન, ભય, દ્રોહ, લુચાઈ, મત્સર,
 નામની રાગોને, મતાપતાદિરુ રૂપ પોતાનાં વ્યુઓની સંતતિનું હિત ડચ્છનારી, તથા અજ્ઞાનરૂપી વનને
 પાતામાં જલિન સરસ્વી, અને શુદ્ધ જ્ઞાનરૂપી સમુદ્રને વૃન્દિ કરવામાં ચંડની કાંતિ સરસ્વી દયા નામની

૬૫૫ ॥ ૬૬૭ ॥ આ દયાના સદાશ્રમી પળ લોકોને, ઇંદ્રાણીના લોચન રૂપી ભમરાને લોભ કરનારું
 ને પામવું તે; માંદા ગણના અંગની અદ્રુત રૂપની સંપદાને દુઝાર જીભોવાળો ઝોપનાગ પળ કેમ વર્ણવી
 શકે! ॥ ૬૬૮ ॥ જિતેન્દ્ર ચંદ્રનું મંડલ જળે, તથા પ્રાણીઓને અભયદાન આપનારું એવું તેણીનું વિશાલ મુલ
 કોઈ છે, તથા અત્યંત લાંબી અને કમલ મરગી સુંદર એવી તેણીની વિવેક અને જ્ઞાનરૂપી બે આંખો
 કોઈને છે. ॥ ૬૬૯ ॥ વલી ઉત્તમદાન, અને દુઃખના નાશ નામના તેણીનાં બે દ્રઢ સ્તનો છે તથા સમતા નામનું
 જાત મ્હલ છે, અને દમતાની સ્થિતિ રૂપી તેણીની નાભિ જગતનાં હર્ષને વિસ્તારે છે. ॥ ૬૭૦ ॥

પ્રદઃકટાકાદપિ રૂપમાપ્યતોજનૈઃ શચીલોચનમ્નૃંગલોન્નકૃત્ ॥ સહસ્રજિઘ્ઘોઽપિ કપ્ત્રં નુ વર્ણયે-
 નેદતદંગાદ્રુતરુપસંપદમ્ ॥ ૬૭૧ ॥ વિશાલમસ્યા વિજિતેન્દુમંરુલં વિજ્ઞાતિ સત્વાન્નયદાનમાનનમ્ ॥
 નિતાંતદીર્ઘં ચ સરોજસુંદરં વિવેકવોદાન્નિધમીક્ષણદ્રયમ્ ॥ ૬૭૨ ॥ સુદાનદુઃસ્વપ્રણિયાતસંક્રિતૌ
 સ્તનાનસુગ્યા ડહિમાનમાશ્રિતૌ ॥ શમાન્નિધાનં જઘનસ્થલં દમ-સ્થિતિશ્ચ નાન્નિસ્તનુતે જગન્મુ-
 દમ્ ॥ ૬૭૩ ॥ અધર્મધર્માર્થપરીક્ષાન્નિધં । મનોહ્રમસ્યાસ્તતમરૂપામલમ્ ॥ અગણ્યલાવણ્ય-
 સુભાસ્યવર્ણયતાં । કિયત્યન્નેદાનુન્નવં વિના બુદ્ધેઃ ॥ ૬૭૪ ॥ સદાંગદોષૈઃ પરિવર્જિતાઽપ્યસા-
 વનંગદુષ્ટા ન કદાપિ વીદ્યતે ॥ અચિંત્યશક્તિર્જગદ્દ્રુતાવહા । ગતાઽતિચારાઽપિ શિવાધ્વધાવિ-
 ની ॥ ૬૭૫ ॥ યદૈવ ધીરઃ પરિણ્યયતિ પ્રિયા-મિમાં કુમારઃ કમનીયવિગ્રહઃ ॥ વિધાય
 વક્ત્રં મલિનં કિલાંતિકા-ન્નદાસ્ય હિંસા સ્વયમેવ યાસ્યતિ ॥ ૬૭૬ ॥

વલી અધર્મ તથા ધર્મના અર્થની પરીક્ષા નામનું તેણીનું મનોહર સાથલોનું જોડછું છે; અને એરીતે અમે
 દાનુભવ વિના પંડિતો તેણીના અપાર લાવણ્યરૂપી અમૃતે કેટલુંક વર્ણવી શકે? ॥ ૬૭૧ ॥ વલી તે
 હમેશાં અંગોનાં દોષોથી રહિત છે, છતાં કામથી દુષ્ટ કોઈ વલ્લતે પળ દેખાતી નથી; વલી અચિંત્ય
 શક્તિવાળી, તથા જગતમાં આશ્ચર્યને ધારણ કરનારી એવી તે દયા અતિચાર રહિત છે છતાં મોક્ષમાર્ગ
 પ્રતે દોહનારી છે!! ॥ ૬૭૨ ॥ માંદે ધીર, તથા મનોહર શરીરવાળો એવો આ કુમાર જો તે દયા સાથ

પરણશે, તો હિંસા પોતાનું મુખ મલિન કરીને ખરેસર તેની પાસેથી પોતાની મેલેજ ચાલી જશે. ॥૫૬૩॥ આ દુષ્ટ હિંસા છે તે દાહના સાહસને ધરનારી છે, અને દયા છે તે સ્વભાવથીજ નિર્મલ તથા હિમ સરસી શીતલ છે, માટે પાણી અને અગ્નિને જેમ, તેમ આ બંને વચ્ચે હમેશની નિશ્ચલ વિરોધતા છે. ॥ ૫૬૪ ॥ વલી પૃકાધિકરણની મુદ્રણને પળ ઓલંગીને તે દયા આ હિંસાની સાથે વિરોધ રાખે છે; સિદ્ધ થઈલ છે દયા જેમને પૃવા માણસોની પાસે હિંસક પ્રાણીઓ પળ અરસપરસ વૈરપણને ધારણ કરતા નથી ॥ ૫૬૫ ॥ ત્યારે મારા પિતાજીએ કહ્યું કે, હે નિમિત્તજ્ઞ ! તું કહે કે, તે દયાને આ નંદિવર્ધન ક્યારે પર-

દયં હિ પાપા ધૃતદાહસાહસા । સ્વપ્નાવતઃ સા હિમશીતલાઽમલા ॥ વિરોધનિષ્ઠા તદિહાનયો
 ધ્રુવા । સદાતની તોયહુતાશયોરિવ ॥ ૫૬૪ ॥ વિરોધમૈકાધિકરણ્યસુહ્ણા—મપિ વ્યતિક્રમ્ય
 વિન્નર્તિ સાઽનયા ॥ ન વૈરિતાં સિદ્ધયાવતાં મિથો । વ્રજંતિ પાર્શ્વેઽપિ હિ હિંસ્રજંતવઃ ॥ ૫૬૫ ॥
 તદાહ તાતઃ પરિણ્યતિ પ્રિયાં । કદા દયાં તાં વદ નંદિવર્ધનઃ ॥ નિમિત્તવિપ્રાહ યદા શુભ્રા-
 શયઃ । પ્રદાસ્યતિ પ્રાપ્સ્યતિ તામયં તદા ॥ ૫૬૬ ॥ કદા સ દાતેતિ નૃપેણ જ્ઞાષિતે । જગા-
 વયં દાપયિતા યદા સ્વયમ્ ॥ વિચારયન્ કાલપરીણતિપ્રિયા—ધિયાઽથ પૃષ્ઠા જ્ઞગિનીં જન-
 સ્થિતિમ્ ॥ ૫૬૭ ॥ સ્વપ્નાવસંજ્ઞાય મહત્તમાય ચ । પ્રકાશ્ય ચાસ્યૈવ સદાનુયાયિનીમ્ ॥
 પ્રસાદ્ય ગૂઢાં જ્ઞવિતવ્યતાં પ્રિયાં । સ્વર્ગમુચ્ચૈરનુગમ્ય કર્મરાટ્ ॥ ૫૬૮ ॥

ળશે ? ત્યારે નિમિત્તિએ કહ્યું કે, જ્યારે શુભાશય આપશે, ત્યારે તે તેને મલશે ॥ ૫૬૬ ॥ ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, તે ક્યારે આપશે ? ત્યારે નિમિત્તિએ કહ્યું કે, કર્મરાજા પોતાની બેહેન લોકસ્થિતિને પૂછીને, પોતાની રાણી કાલપરિણતીની બુદ્ધિપૂર્વક વિચારિને પોતાની મેલેજ જ્યારે અપાવશે ત્યારે થશે. ॥૫૬૭॥ વલી તે કર્મરાજા તે કાર્ય માટે સ્વભાવ નામના અધિકારીને કહેશે, તથા હમેશાં તેના કહેવા પ્રમાણે ચાલનારી પૃવી તેની ભવિતવ્યતા નામની સ્ત્રીને ગુપ્ત રીતે રાજી કરશે, અને પોતાના પરિવારની પણ અનુ-

मति लेजो. ॥ ५६८ ॥ त्वारे राजाए कर्ण के, प्रा कुमार आबी रीते निंदनिक आशयवालो होते छते हवे
 ई करतु ! त्वारे निमिचित्त कर्ण के, (ते संबन्धमां) हमणां तो तमोने उपेक्षा अने मौनपणुं हितकारक
 छ. ॥ ५६९ ॥ ते मांभन्धी पिताजीए तेने पूजीने रजा आपी; हवे केटलाक दिवसो गया बाद पिता-
 जीने तयो विचार भयां कं, ॥ ५७० ॥ हवे हुं आनंदिवर्धनने आनंदित थइने युवराज कंरु; पछी तेणे
 ते विचार तारमारीजोन जणल्यो, अने तेओए पण स्वीकार्यो. ॥ ५७१ ॥ करेल छे अभिषेकनी
 प्रथा जेनी गया मने हवे तुरत बोलाव्यो; एटलामां प्रतीहारी नमस्कार करीने कहेवा लागी

: किमेतद्धि निगद्धिताशये । विधेयमित्याहितवाचि पार्थिवे ॥ निमित्तवित्प्राह किलाधुना
 तत्तत्तुपेक्षा भवतां च मौनिता ॥ ५६९ ॥ श्रुत्विति पित्रा संपूज्य । प्रहितोऽथ निमित्त-
 पु केपुचिजाता । दिनेषु च पितुर्मतिः ॥ ५७० ॥ युवराजं करोम्येन-मानंदी नं-
 ॥ महत्तमानामथ तद्-ज्ञापितं स्वीकृतं च तैः ॥ ५७१ ॥ कृतान्निषेकसामग्री ।

इहमंजसा । अत्रांतरे प्रतीहारी । प्रणिपत्य व्यजिज्ञपत् ॥ ५७२ ॥ देवारिदमनस्यास्ति
 यो महत्तमः ॥ द्वारि तत्र निदेशः क-स्ततेनोक्तं प्रवेशाय ॥ ५७३ ॥ ततः प्रवेशितः प्राह
 विदितो गुणैः ॥ अस्ति राजाऽरिदमनः शार्दूलपुरनायकः ॥ ५७४ ॥ रतिचूला महोदेवी ।
 यास्ति रतिजित्वरी ॥ तस्या मदनमंजुषा दुहितास्ति गुणोदधिः ॥ ५७५ ॥ तया लोकप्रवादेना-
 कर्णितो नंदिवर्धनः ॥ गुणाढ्य इति रागोऽस्या । ववृधेऽस्मिन्नकृत्रिमः ॥ ५७६ ॥

५७२ ॥ हे स्वामी ! अरिदमन राजानो स्फुटवाक् नामनो कारभारी बारणे उभो छे, तो
 माटे आपनी शी आज्ञा छे ! त्वारे पिताजीए कंरु के, तेने अंदर प्रवेश कराव ! ॥ ५७३ ॥
 त आवेलो ते दूत पिताजीने कहेवा लाग्यो के, गुणोधी प्रसिद्ध एवो शार्दूल नगरनो अरिदमन ना-
 में राजा छे. ॥ ५७४ ॥ तेने रतिने पण जीतनारी एवी रतिचूला नामनी पटराणी छे, तथा तेणीने
 गुणोना समुद्र सरखी मदनमंजुषा नामनी दीकरी छे. ॥ ५७५ ॥ तेणीए लोकोने महोडेथी नंदिवर्धनने

गुणवान सांभल्यो छे, अने तेथी तेनामां तेणीनो स्वाभाविक राग वृद्धि पाभ्यो छे ॥ ५७६ ॥ पछी तेणीए पोतानो ते आशय रतिचूला माताने जणाव्यो; अने तेणीए राजाने कल्यो; तेथी तेणीने देवानी इच्छावाला एवा ते राजाए मने अहीं मोकल्यो छे ॥ ५७७ ॥ त्यारे पिताजीए पण मंत्रिना वचनथी तेनुं वचन स्वीकार्युं; हवे में ते दूतने कहुं के, अहींथी तारुं (ते) नगर केटलुंक दूर छे ? ॥ ५७८ ॥ त्यारे ते स्फुटवाक् बोल्यो के, ते नगर अहीथी दोढसो योजन छे; त्यारे में कहुं के, (अरे !!) एम नही बोल ? कहे के, ते अहीथी बे गाउथी पण ओछुं दूर छे ॥ ५७९ ॥ त्यारे ते दूत कहुं के, हे कुमार ! तने

स्वाशयो रतिचूलायै । तया मात्रे निवेदितः॥नृपायोक्तस्तया तेन । दित्सुना प्रहितोऽस्मि ताम् ॥ ५७७ ॥ ततेन प्रतिपन्नं त-द्वचनं मंत्रिणो गिरा ॥ मयाथोक्तमितः स्थानात्-कियदूरे पुरं तव ॥ ५७८ ॥ स्फुटवाक् प्राह सार्धं त-द्योजनानां शते स्थितम् ॥ मयोक्तमेवं मा वादी-र्गव्यूतेने वदाथ तत् ॥ ५७९ ॥ जगौ सोऽथ कुमार त्वं । न तद्यं ज्ञातवानसि ॥ त्वया बाल्ये श्रुतं ज्ञावि । मया न्यूयो विनिश्चितम् ॥ ५८० ॥ मामलीकं करोत्येष । इति चिंतयतोऽथ मे ॥ वैश्वानरेणोद्धसितं । हसितं हिसया तदा ॥ ५८१ ॥ प्रयुज्य ते योगशक्तिं । तनौ विविशतुर्मम ॥ प्रदयाग्निरहं जातः । समाकृष्टाऽसिरुच्चैकैः ॥ ५८२ ॥ पुण्योदयस्तदा दध्यौ । मम पूर्णोऽधु नाऽवधिः ॥ अतः परं न मत्संग-योग्योऽयं नंदिवर्धनः ॥ ५८३ ॥

खरी वातनी खबर नथी; वली तें तो बाल्यपणामां सांभल्युं होशे, पण में तो ते बाबतनी घणीचार खातरी करी छे. ॥ ५८० ॥ अरे !! मने आ जूठो पाडे छे ! एम चिंतवतां थकां मारो वैश्वानर उल्लास पाभ्यो, तथा ते वखते हिंसा पण हसवा लागी. ॥ ५८१ ॥ पछी तेओ बने योगशक्ति प्रयुजीने मारा शरीरमां पेठा; अने तेथी तलवार खेंचीने हुं कल्पांतकालना अग्नि सरखो थयो. ॥ ५८२ ॥ ते समये पुण्योदये विचार्युं के, हवे मारो अवधि संपूर्ण थयो छे, अने तेथी हवेथी आ नंदिवर्धन मारी सोबतने

मय्यद्वयार्थ ॥ ५८६ ॥ मांटे आर्था उने निरुली जनुं तन्याणकारी छे. एम विचारि ते पुण्योदय
 मया मया; मने हारणय करता एवा ते दूतना में ये उकडा करी नांख्या. ॥ ५८४ ॥ त्यारे अरे पुत्र !
 मया ते चकार्य करुं ' एम गोलता थको मारी पिता उठिने मारी सन्मुख आव्यो. ॥ ५८५ ॥ त्यारे में
 विचारि के. आ पण तना जेवाज द्रष्ट छे, अने मने अकार्य करनारो कहे छे, मांटे आने पण तुरतज
 मारी नांगयो. ॥ ५८६ ॥ एम विचारि, पितापणने खुली जइ, स्नेहनी पूर्णताने नहीं जाणीने, उप-
 कारपणापर पण ध्यान नहीं राखिने, तथा माठां परिणामने पण नहीं विचारिने, अने कर्मचंडालपणुं

इतोऽपक्रमणं श्रेय । इति ध्यात्वा स निर्गतः ॥ मया हाहारवं कुर्वन् । स दूतो छिदलः कृतः
 ॥ ५८३ ॥ ततो हा पुत्र किमिदं-मकर्तव्यमनुष्ठितम् ॥ वदन्निति पितोऽध्यायामम संमुखमागतः
 ॥ ५८४ ॥ ध्यातं मयायमन्येत-द्रूप एव दुराशयः ॥ मामकार्यकृतं ब्रूते । हंतव्योऽयमपि
 पुत्रम् ॥ ५८५ ॥ इति विस्मृत्य तातत्व-मज्ञात्वा स्नेहपूर्णताम् ॥ उपकारित्वमध्यात्वा । उना
 लोच्य दुरितागमम् ॥ ५८६ ॥ कर्मचंमालतां धृत्वा । तातोऽपि दलितोऽसिना ॥ आक्रंदंती ततो
 माता । प्रह्रीतुमस्मिमागता ॥ ५८७ ॥ युग्मम् ॥ बिन्ना साऽपि च खड्गेन । वैरिणीति धिया
 मया ॥ अथ त्रीष्यपि लग्नानि । युगपद्भुजयोर्मम ॥ ५८८ ॥ अन्याय्यं किंकृतमिति । पूकु-
 र्तेन् शीलवर्धनः ॥ निवारणोद्यता रत्न-वती च मणिमंजरी ॥ ५८९ ॥ युग्मम् ॥

धारण करी में मारा पिताने पण तलवारधी काफी नांख्यो; त्यारे मारी माता रडती थी तलवार
 खुंदववाने आवी ॥ ५८७ ॥ ५८८ ॥ “ आ पण मारी वैरिणी छे ” एम विचारि तेणीने पण में तलवा-
 रधी उडावी दीधी; त्यारे “ अरे ! आ अन्याय तें केम कर्यो ? एवी रीते पोकार करतो शीलवर्धन, तथा
 मने निवारवाने उद्यमवंत थएली रत्नवती अने मणिमंजरी एम त्रणे जणां एकी वखते मारा हाथने
 वळग्यां. ॥ ५८९ ॥ ५९० ॥ पछी ते त्रणेने में एकेक घाथीज फक्त उडावी दीधां; ते सांभळीने तुरत

कनकमंजरी दोड़ती आवी. ॥५९१॥ त्यारे में विचार्युं के, आ दुष्ट पण मारा चैरीनो अनुराग धरनारी छे;
 एम बिचारी स्वाभाविक स्नेहने भूली जइने, तेणीने पण में तलवारथी लडावी दीधी ॥ ५९२ ॥ एटलामां
 आ गडबडथी मारी केडपरथी धोतीउ निकली गयुं, तथा दुपटो पण पृथ्वीपर जई पओ ॥ ५९३ ॥
 त्यारे वीखराएला वाळवाळो, तथा नग एवो छुं प्रेतसरखो थयो; तेवी रीतनो मने जोईने छोकरांओनी
 ओणिओ हसवा लागी. ॥ ५९४ ॥ पछी तेओने भारवा माटे तैयार थयेला एवा मने स्वजनो नि-

एकैकेन प्रहारेण । हतानि त्रीण्यपि कृषात् ॥ अधावच्चेदमाकर्ण्य ॥ द्रुतं कनकमंजरी
 ॥ ५९१ ॥ मयाऽनुध्यातमेवापि । पापा मदैरिरागिणी ॥ विस्मृत्याऽकृत्रिमं स्नेहं । साऽपि
 विन्नाऽसिना ततः ॥ ५९२ ॥ अत्रांतरे च संरंभा-जलितं मत्कटीतटात् ॥ परिधानं निपतित
 सुचरीयं महीतले ॥ ५९३ ॥ कीर्णकेशस्ततो नम्रो । जातोहं प्रेतसन्निभः ॥ तादृशं मां
 समुद्रीक्ष्य । जहसुर्मिन्नपंक्तयः ॥ ५९४ ॥ निषेधुं स्वजना लम्बा-स्तद्व्यातायोद्यतं च माम् ॥
 तान् सर्वानपि निघ्नंश्च । गतः स्तोकामहं न्रुवम् ॥ ५९५ ॥ गृहीतो न्रूरिन्निलोकैः पात-
 यित्वाश्रमे ततः॥प्रोद्धामो वन्यहस्तीवो-द्बलितश्च करादसिः ॥ ५९६ ॥ बध्वाहितोऽपवरके
 कपाटपुटसंकटे ॥ मस्तकं स्फोटयंस्तत्र । स्थितः क्षामो बुन्नुक्षया ॥ ५९७ ॥ दंदह्यमानस्ता
 पेन । निजामप्राप्तुवन्निशि ॥ मासमात्रं स्थितः कालं । नारकोपमेवेदनः ॥ ५९८ ॥

वारवा लाग्या; तो पण ते सर्वने मारतो थको छुं थोडीक पृथ्वी पर चात्यो. ॥ ५९५ ॥ पछी बलवान्
 एवा वनहस्तीने जेम, तेम मने थाकमां नांखीने घणा लोकोण पकडी लीघो, अने मारा हाथमांथी तल-
 चारने लडाडी नांखी. ॥ ५९६ ॥ पछी मने बांधीने तेओए दृढ दरवाजावाला ओरडामां पुर्यो; त्यां मांथुं
 फोड़तो थको तथा क्षुधाथी दुमणो थइने छुं रख्यो. ॥ ५९७ ॥ त्यां तापथी बलतो, तथा रात्रिण (पण)
 निद्रा नही पामतो, अने नारकी सरखी वेदना भोगवतो थको एक मास सुधि छुं रख्यो. ॥ ५९८ ॥

॥ ६०१ ॥ ॥ युगमम् ॥ चलिताश्च महारण्ये । विदुः कीलककंटकैः ॥ पतितोऽधोमुखो
 निग-प्रदेशे चूर्णितांगकः ॥ ६०२ ॥ चौरैस्तन्नागतैर्दृष्ट-स्तरुक्तं गृह्यतामयम् ॥ महाकाया
 क्षितो लाजः । परकूले न विष्यति ॥ ६०३ ॥ हृत्प्रीतोऽथ तदाकर्ण्यो-द्धृतो वशानरो मम ॥
 निरूपं मां ततो ज्ञात्वा बन्धुस्तस्करा द्रुतम् ॥ ६०४ ॥ पक्ष्मीमथोपकनक-पुरं प्रीमनिकेतनाम् ॥
 तेर्नीतो रणधीराय । तत्पतये प्रदर्शितः ॥ ६०५ ॥ बन्नाषे सोऽथ विक्रेतु-मेनं पोषयताऽ-
 धुना ॥ चौरिणाहं ततो नीतः । स्वधामैकेन पापप्राक् ॥ ६०६ ॥

निद्रा समागता काचि-दधरात्रे ममान्यदा ॥ मपकैर्वधनं विन्नां जातोऽहं मुत्कलस्ततः ॥ ५९९ ॥
 मुहं राजकुलं दृष्टं । निर्गतेन बहिर्मया ॥ वैरीदं सर्वमेवेति । हिंसावैश्वानरैरितः ॥ ६०० ॥
 परिगुंन्नाङ्गित्वाग्निं । ततः प्रक्षिप्य सर्वतः ॥ कथंचिद्वह्यमानोऽपि । प्रीतिप्रोऽहं पलायितः
 ॥ ६०१ ॥ ॥ युगमम् ॥ चलिताश्च महारण्ये । विदुः कीलककंटकैः ॥ पतितोऽधोमुखो
 निग-प्रदेशे चूर्णितांगकः ॥ ६०२ ॥ चौरैस्तन्नागतैर्दृष्ट-स्तरुक्तं गृह्यतामयम् ॥ महाकाया
 क्षितो लाजः । परकूले न विष्यति ॥ ६०३ ॥ हृत्प्रीतोऽथ तदाकर्ण्यो-द्धृतो वशानरो मम ॥
 निरूपं मां ततो ज्ञात्वा बन्धुस्तस्करा द्रुतम् ॥ ६०४ ॥ पक्ष्मीमथोपकनक-पुरं प्रीमनिकेतनाम् ॥
 तेर्नीतो रणधीराय । तत्पतये प्रदर्शितः ॥ ६०५ ॥ बन्नाषे सोऽथ विक्रेतु-मेनं पोषयताऽ-
 धुना ॥ चौरिणाहं ततो नीतः । स्वधामैकेन पापप्राक् ॥ ६०६ ॥

पक्षी त्यां आवेला चोरोए मने जोयो, अने तेओए कहुं के, आने लेइ लीओ; केमके, मोटा शरीरवाला
 एया आ माणसथी आपणने परकुलमां लाभ थयो. ॥ ६०३ ॥ ते सांभलीने मारो हृदयमां छुपाइ रहेलो
 वैश्वानर उछलयो पक्षी मने विरुप जाणीने, ते चोरोए तुरत मने बांध्यो. ॥ ६०४ ॥ पक्षी तेओ मने कनक-
 पुरनी नजदीकमां रहेली (पोतानी) भीमनिकेतन नामनी पक्षीप्रते लेइ गया तथा ते पक्षीना रणधीर नामना
 नापक प्रते मने नजरे कर्यो. ॥ ६०५ ॥ त्यारे तेणे कहुं के, आने वेचवा माटे हवे पुष्ट करो ? पक्षी मने पापीने

एक चोर पोતાને घેર લેઈ ગયો ॥૬૦૬॥ પછી હું તેને ગાલો દેવા લાગ્યો, તેથી તેણે મને દંડાદિકોથી અત્યંત
 માર્યો; અને તુચ્છ ભોજન આપ્યું; અને એવી રીતે કેટલાક દિવસો ગયા ॥ ૬૦૭ ॥ પછી રણધીરે તે ચોરને
 પૂછ્યું કે, હવે તે પુરુષ કેવોક થયો છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હજુ તેમાં તેજ આવ્યું નથી; તેથી પછી મને
 ત્યાંજ રહેવા દીધો ॥ ૬૦૮ ॥ હવે એક દહાડો તે ચોરોપર કનકપુરથી દંડ આવ્યો; તેથી ચોરો નાશી
 ગયા; પછીનો નાશ થયો, અને હજારોને કેદી તરીકે લેઈ ગયા ॥ ૬૦૯ ॥ તે કેદીઓ સાથે હું પણ ત્યાં ગયો;
 પછી ત્યાંના રાજા વિભાકરને તે કેદીઓ નજરે કર્યા; ત્યારે તેઓમાં મને જોઈને રાજા મનમાં વિસ્મિત

ગાલીસ્તેન દ્વાનોડશ્ચ । હતો દંભાદિન્નિર્મૂળશ્ચ ॥ દ્વાપિતં તુભમશનં । વ્યતીયુઃ કેડપિ વાસરાઃ
 ॥૬૦૭॥પૃષ્ઠોઽપ્થ રણધીરેણ । સ કીદૃક્સ પુમાનમૂત્ ॥ સ જગૌ ન શ્રયત્યોજ--સ્તત્રૈવ નિહિત-
 સ્તતઃ॥૬૦૮॥કનકાણ્યપુરાદંરુ -શ્ચૌરેષુપસ્થિતોડ્યદા ॥ નષ્ટાશ્વરા હતા પત્ની । બંધો નીતાઃ
 સહસ્રશઃ॥૬૦૯॥ ગતોડહમપિ તન્મધ્યે । બંધો રાક્ષેડશ્ચ દર્શિતાઃ ॥ વિજ્ઞાકરાય માં પ્રેક્ષ્ય । સ
 તત્ર હૃદિ વિસ્મિતઃ ॥ ૬૧૦ ॥ દગ્ધસ્થાણુસમોપ્યેષ । દૃશ્યતે નંદિવર્ધનઃ ॥ આકૃત્યાડત્ર કુતો
 વાડસૌ । વિચિત્રા વા વિધેર્ગતિઃ ॥ ૬૧૧ ॥ ઇત્થં ચિરં વિમૃશ્યાડસૌ । પ્રત્યન્નિજ્ઞાય માં
 સ્ફુટમ્ ॥ આલિલિંગ સમુત્થાય । નૃપઃ સિંહાસનાન્મુદા ॥ ૬૧૨ ॥ તદા કિમેતદિત્યુચ્ચૈ--
 વિસ્મિતં રાજમંરુલમ્ ॥ પપ્રભોદંતમ્ખિલં નિવેશ્યાડર્ધાસિને સ મામ્ ॥ ૬૧૩ ॥ મયાપિ
 ચરિતે સ્વીયે । પ્રોક્તે પ્રાહ વિજ્ઞાકરઃ ॥ ત્વયાનાડ્ઞુષ્ટિતં મુષ્ટુ । હા કષ્ટં કર્મનિર્ઘૃણમ્ ॥૬૧૪॥

થયો. ॥ ૬૧૦ ॥ આ બલેલા ઠુંઠ સરખો છે, તો પણ આકૃતિથી તે નંદિવર્ધન દેખાય છે; અથવા તે અહીં
 ક્યાંથી હોય ? અથવા કર્મની ગતિ વિચિત્ર છે ॥ ૬૧૧ ॥ એવી રીતે ઘણો વખત વિચાર કરીને, તથા પછી
 પ્રગટ રીતે મને ઓલખીને, તે રાજાએ સિંહાસનપરથી ઊઠીને હર્ષથી મને આલિંગન કર્યું ॥ ૬૧૨ ॥ તે વખતે
 “ આ તે શું ? એમ વિચારીને રાજમંડલ વિસ્મિત થયું; પછી રાજાએ મને (પોતાના) અરધા આસનપર
 બેસાડીને સર્વ વૃત્તાંત પૂછ્યો ॥ ૬૧૩ ॥ પછી મેં મારો હેવાલ કહેતે છતે વિભાકરે કહ્યું કે, ઓરે ! તેં આ ઠીક

११ कपः पोरः! कपः! निर्दयता दृष्ट छे. ॥ ६१४ ॥ आ तारां अकार्यता, आज भवमां आ ऐशरूप
 पुनः नृ-पौ! त्वं परमपतां नरकनां दुःखरूप तने तेनुं फल मलशे. ॥ ६१५ ॥ “आ सघलुं हिंसा
 आ विनाशना दृष्ट विनाशनी छे एम फहेता एवा ते विभाकरने में शत्रुरूप जाण्यो; तथा तेने मारवा
 भाद में पति करी ॥ ६१६ ॥ पण तेने छ मारी शकुं तेम नथी, एम विचारि में मारुं मुख
 दयाव कप; अने तेकर धुंताउथी, ते राजाए मारा भावरूपी अग्रिनुं अनुमान कर्हु. ॥ ६१७ ॥
 वारी केणे मन स गस्थपणारूपी भइमथी आच्छादित करिने राख्यो, तथा पछी “हुं आने मारी नांखु;”

पश्य पुण्यममुद्योग । हेममत्रैव जन्मनि ॥ अमुत्र लप्स्यसे चास्य । फलं नरकवेदनाम् ॥ ६१५ ॥
 हिंसनैश्चानरालीक-विकारादित्यसौ वदन् ॥ मयाप्रत्यर्थिवदुद्धो । निबद्धास्य वधाय धीः
 ॥ ६१६ ॥ परं न शक्तितो हंतुं । कुतं नु श्याममाननम् ॥ तेन मन्त्रावर्हि च । धूमेनानु-
 मियाय सः ॥ ६१७ ॥ ततोऽहं रक्षितस्तेन । उन्नो माध्यस्थ्यन्नस्मना ॥ अंतः प्रज्ज्वलितुं
 लभ्यो । हन्म्येनमिति सर्वदा ॥ ६१८ ॥ मम नोपशमायासन् । स्नानमानादिसत्क्रियाः ॥
 तत्कृता वारिधिरापो । वरुवाग्नेरिवाखिलाः ॥ ६१९ ॥ स्थितेष्वास्थानशालाया-मस्मासु
 मतिशेखरः ॥ एकदा प्राह स ययौ । दिवं देवः प्रज्जाकरः ॥ ६२० ॥ परं दुःखं ततश्चक्रे
 साश्रुनेत्रो विज्जाकरः ॥ मांप्रति प्राह सौहार्दो-द्धुद्व राज्यमिदं पितुः ॥ ६२१ ॥ वैश्वानर-
 विकारेण । स्थितोऽहं मौनवांस्तदा ॥ स्नेहादेकत्र शय्यायां । निशि सुप्तो मयाथ सः ॥ ६२२ ॥

एम विचारतो धको हमेशां मनमां बलवा लाग्यो. ॥ ६१८ ॥ पछी समुद्रनुं पाणी जेम बडवानलने, तेम
 तेणें तेरेली स्नान, मान आदिकनी सर्व उत्तम क्रियाओ मने शांतता मोटे न थह. ॥ ६१९ ॥ हवे एक
 दहाडो अमो सभासां बेठा हता, तारे मतिशेखरे (आवीने) कर्हु के, प्रभाकर राजा देवलोकें गयो.
 ॥ ६२० ॥ ते सांभली विभाकर आंखोमां आंसु लावी अत्यंत दुःखी थयो; अने मने मित्राहथी तेणे
 कर्हु के, हुं आ पिताजीनुं राज्य भोगव ? ॥ ६२१ ॥ हवे ते बखते वैश्वानरना विकारथी हुं मौन रह्यो;

पछी खेहथी ते रात्रिए मारी साथे एक पथारीए सूतो. ॥ ६२२ ॥ पछी ते विश्वासीने में दुष्टे उठीने पाडी नांख्यो; तथा हुं वेगथी बीजों वेश लेइने त्यांथी नाशी गयो. ॥ ६२३ ॥ पछी (घणे) क्लेशे हुं कुशावर्तना उद्यानमां गयो; त्यां मने दीठेला माणसना मुखथी सांभलीने कनकशेखर पिता सहित आव्यो. ॥ ६२४ ॥ पछी तेणे मने अहीं एकाकी आववानो हेतु पूछ्यो, पण में (तेनी) अरुचि थवाना भयथी कहुं नही; त्यारे कनकशेखरे कहुं के, मारी आगल पण छुपाववा जेवुं ते शुं छे ॥ ६२५ ॥ त्यारे में कहुं के ते

विश्रब्धो प्यतिदुष्टेनासमुत्थाय निपातितः॥पलायितोऽहं त्वरया। परिधानद्वितीयकः॥ ६२३ ॥

क्लेशात्प्राप्तः कुशावर्त्तो-द्यानं दृष्टजनाननात् ॥ तत्रागतः सजनकः । श्रुत्वा कनकशेखरः ॥ ६२४ ॥ पृष्टैनैकाकिताहेतु-नीक्तोऽरुचिप्रयान्मया ॥ ममापि किं गोप्यमिति। जगौ कनकशेखरः ॥ ६२५ ॥ मयोक्तं गोप्यमेवास्ति । निर्वधं स ततोऽकरोत् ॥ अवश्यं वाच्यमेवेति । ततोऽहं ज्वलितो हृदि ॥ ६२६ ॥ गिरं नाद्रियते मेऽसा-विति तस्य कटीतटात् ॥ असिपुत्रीं समाकृष्य । निहंतुं तं समुत्थितः ॥ ६२७ ॥ जातः कोलाहलः स्तब्धो । वनदेव-तया परम् ॥ उत्किसो व्योममार्गेण । जनानामथ पश्यताम् ॥ ६२८ ॥ संधिदेशेऽबरीषा-णां । नीतोऽहमथ तस्कैरः ॥ उन्नीर्णदुरिकस्तत्र । दृष्टो नाग इवोत्फणः ॥ ६२९ ॥ चरटाः प्रत्यन्निज्ञाय । पादयोर्मम तेऽपतन् ॥ पृष्टस्तैरथ वृत्तांतो । वक्तुं न शक्तितं मया ॥ ६३० ॥

छुपाववा जेवुं छे; त्यारे तेणे हठ लेइने कहुं के, अवश्य तारे कहेंवुंज जोइशे; त्यारे हुं मनमां जाज्वल्यमान थयो. ॥ ६२६ ॥ “आ मारां वचननो आदर करतो नथी” एम विचारि हुं तेनी केडेथी तलवार खेंचीने तेने मारवाने उळ्यो. ॥ ६२७ ॥ त्यारे कोलाहल थयो; अने वनदेवताए मने स्तब्ध करीने लोकोना देखतांज आकाशमां उछाल्यो. ॥ ६२८ ॥ पछी हुं अंबरीषोना संधिदेश प्रते पहेंच्यो; त्यां उंची करेली फणवाला सर्पनी पेठे उगामेली छरीवाला एवा मने चोरोए जोयो. ॥ ६२९ ॥ पछी ते चोरो मने ओल-

॥ ६३० ॥ पछी तेओ
 दीनपणु पामने तौ देवताए मने धंभी राख्यो; तेथी हुं तेओए लाविलां आसनपर बेसी शक्यो
 मरि ॥ ६३१ ॥ नली करिने तेओए माकं वृत्तांत पुछवाथी हुं अत्यंत जाज्वल्यमान थयो; केमके, अलीक
 ॥ ६३२ ॥ वारंवार पूछता, अने
 तंभो नथी मंडल उत्तर जेओने हुं क्रोधथी हणवाने तैयार थयो; तयारे तेओए
 मने वांछ्यो; अने पछी सूर्य पण अस्त पाम्यो. ॥ ६३३ ॥ पछी तेओए विचार्युं के, जेणे

शक्तिनोपवेष्टुं च । तदानीतासने ततः ॥ देवतोत्तंजयामासा । दैन्यं प्राप्तुषु तेषु माम् ॥ ६३१ ॥
 पृष्ठे पुनर्व्यतिकरे । तैरहं ज्वलितो नृशम् ॥ अलीकवत्सलैर्लोकै—रासितुं न लभे क्वचित्
 ॥ ६३२ ॥ तान्मुहुः पृष्ठतः क्रोधा—दलब्धवचनानहम् ॥ हंतुं प्रवृत्तो बद्धस्तै—र्गतोऽस्तमश्च
 भ्रास्करः ॥ ६३३ ॥ दध्युस्ते शत्रुरेवायं । येन स्वामी हतो हि नः ॥ जघानैतांश्च यो
 धातयः । स्वीकृतत्वात्तथापि न ॥ ६३४ ॥ न च धारयितुं शक्यो । वस्त्रबद्धवानलः ॥ त्याग
 एवास्य तद्भूया—नितिगंज्यां निवेशितः ॥ ६३५ ॥ विभ्रावैर्येव तैर्वेगा—त्रीतो द्वादशयोजनीम् ॥
 त्यक्तः शार्दूलनगरो—द्याने मललयान्निधे ॥ ६३६ ॥ अकस्मात्तत्र सुरभि—र्विजजृम्भेऽथ मारुतः ॥
 अपि नैसर्गिकं वैरं । त्यक्तं हिंस्रैश्च जंतुभिः ॥ ६३७ ॥

आपणा स्वामीने मार्यो छे. तथा जेणे आटलाओने पण मार्यो छे; ते आपणो शत्रुज छे;
 पण आपणे तेने पोतानो करी मान्यो छे, माटे तेने मारवो तो नहीं. ॥ ६३४ ॥ तेम वली वस्त्रमां बांधेला
 अग्निनी पेठे आने राखी पण शकाय तेम नथी; माटे तेनो त्याग करवो तेज श्रेयकारक छे, एम
 विचारि तेओए तेने गाढीमां घाल्यो. ॥ ६३५ ॥ पछी तेओ तेने रात्रीमांज बार योजन उपाडी गया,
 तथा शार्दूल नगरना मललय नामना उद्यानमां तेने छोड्यो. ॥ ६३६ ॥ हवे त्यां अकस्मात् सुगंधि

वायु वावा लाग्यो, तथा हिंसक प्राणीओए पण पोतानुं स्वाभाविक चैर तजी दीधुं ॥ ६३७ ॥ वली
 त्यां वाचाल भमराओनी श्रेणिओनां गीतोना वैभवोवाली सघली ऋतु एकी वखतेज आवीने उत्तरी
 तथा माहुं मन पण जरा शांत थुं ॥ ६३८ ॥ चलायमान कुंडलोनी कांतिवाला देवोना समूहो त्यां
 आव्या; तथा तेओए साफ करेला एवा पृथ्वीतलपर तेओए मणिओनुं तलीडं बनाव्युं ॥ ६३९ ॥
 वली निर्मल आशयोवाला एवा तेओए तेपर सुवर्णनुं कमल बनाव्युं; तथा त्यां आवीने केवलज्ञानी
 एवा विवेकाचार्य बेठा ॥ ६४० ॥ पछी महोदी सभा पण बेठी, अने गुरु महाराजे देशनानो

अवतीर्णाश्च वाचाल-भृंगालीगीतवैभवाः ॥ सममेवर्तवः सर्वे । शांतमिषन्मनोऽपि मे
 ॥ ६३८ ॥ आगता देवनिकरा-श्रवत्कुंरुलकांतयः ॥ मणिकुट्टिममांतेने । भूतले तैः परि-
 स्कृते ॥ ६३९ ॥ कृतं तस्योपरि स्वर्ण-कमलं विमलाशयैः ॥ तत्रागत्योपविष्टोऽथ । विवेका-
 चार्यकेवली ॥ ६४० ॥ निषण्णा परिषत् प्रह्ला । गुरुणारंन्नि देशना ॥ हिंसावैश्वानरौ
 ज्ञीतौ । दूरदेशे स्थितौ मम ॥ ६४१ ॥ ज्ञात्वारिदमनो राजा । गुर्वागमनमागतः ॥ तथा
 मदनमंजूषा । सहैव रतिचूलाया ॥ ६४२ ॥ नत्वा राजा स्थितः सूरैः । पुरः शुश्राव देश-
 नाम् ॥ देशान्ते च पप्रच्छ । संशयं स्वमनोगतम् ॥ ६४३ ॥ पद्मराज्ञे मया नदि-वर्धनाय
 गुणालय ॥ दातुं मदनमंजूषां । प्रहितोऽभून्महत्तमः ॥ ६४४ ॥ कियानपि गतः काल-स्त-
 धार्ता काऽपि न श्रुता ॥ उक्तं च पुरुषैरन्यै-र्भ्रंशमीभूतं जयस्थलम् ॥ ६४५ ॥ युगमम् ॥

प्रारंभ कथो; त्यारे मारी हिंसा अने वैश्वानर डरीने दूर जह बेठां ॥ ६४१ ॥ हवे अरिदमन राजा पण
 गुरुनुं आगमन जाणीने, त्यां आव्यो; तथा रतिचूला सहित मदनमंजूषा पण त्यां आवी ॥ ६४२ ॥
 पछी राजा नमीने आचार्य महाराज पासे बेठो, तथा देशना सांभलवा लाग्यो; अने देशनाने अंते
 पोताना मननो तेणे संशय पूछ्यो के, ॥ ६४३ ॥ हे गुणोना स्थानक रूप एवा आचार्य महाराज ! मे
 नंदिवर्धनेने आ मारी मदनमंजूषाने आपवा माटे पद्मराजा प्रते कारभारीने मेल्यो हतो; अने तेने

के, शंकर गणेश पण पढ़ गयो; पण तेना कइं समाचार सांभलवामां आव्या नहीं; अने बीजां माणसोए भजे रखर यार्पी के, जयस्थल नगर तो बलीने खाब थइ गयुं. ॥ ६४४ ॥ ६४५ ॥ त्यारे में विचार्युं के, शं कोइ तपस्यार्थी के, कोइ महाभुनिराजना शापथी, के चोरोनी धाडथी ते बली गयुं; एवी मारा मनमां शंका पढ़ ते. ॥ ६४६ ॥ माटे यही मारा शंकारूपी अंधकारनो, नाश करवाने जगतना नेत्रोरूपी कम-छोने अश्रम करनारा गयुं समान एवा आप लायक छो. ॥ ६४७ ॥ त्यारे आचार्य महाराजे कहुं के, ते राजन् ! पीलीयां भुलवाला, तथा तीरछा हाथना बंधनथी नियंत्रित थएला, एवा सभानी नजदीक

प्यातं मया किमुत्पाता—दुत शापान्महामुनेः ॥ दग्धं तच्चौरधाव्या वा । जाता शंकति मे हृदि ॥ ६४६ ॥ अत्र शंकांधकारस्य । कर्तुं प्रलयमर्हति ॥ न्नवानेव जगन्नेत्र--पद्मोद्धासी दिताकरः ॥ ६४७ ॥ सूरिराह महाराज । पश्यस्येनं सज्जांतिके ॥ बद्धवक्रं तिरश्चीन--बाहुबंधनियंत्रितम् ॥ ६४८ ॥ राजाह सुष्टु पश्यामि । सूरिराहायमेव हि ॥ जयस्थलप्लोषकरः । कोऽयमित्याह नूधनः ॥ ६४९ ॥ गुरुराह तवैवाऽसौ । जामाता नंदिवर्धनः ॥ सर्वोदंतमग्र प्राह । सूरिस्तं जातसंभ्रमम् ॥ ६५० ॥ अश्वेनं मुत्कलीकर्तुं । नूपतिः पूर्वपक्षयन् ॥ हृदि सिंघांतयामास । कृपाहो नैष पापधीः ॥ ६५१ ॥ ततः पप्रह नृपालः । केवलज्ञानिनं गुरुम् ॥ श्रुतो बहुगुणो ह्येष । कृतवान् कथमीदृशम् ॥ ६५२ ॥

रहेला आ माणसने तुं जुए छे ? ॥ ६४८ ॥ त्यारे राजाए कहुं के, सारी रीते जोड़ छुं; त्यारे आचार्य कहुं के, तेज जयस्थलने बालनारी छे; त्यारे राजाए कहुं के, ते कोण छे. ? ॥ ६४९ ॥ त्यारे गुरुए कहुं के, आ तारो जमाइ नंदिवर्धन छे; (ते सांभली) थएल छे संभ्रम जेने एवा ते राजाने आचार्य महाराजे सघलो वृत्तांत कही बताव्यो. ॥ ६५० ॥ पछी राजाए प्रथम तो तेने आनंदित करवानो विचार कर्यो; पण पछी तेणे मनमां विचार्युं के, ते दुष्टबुद्धि दयाने लायक नथी. ॥ ६५१ ॥ पछी राजाए ते केवलज्ञानी गुरुने पूछ्युं के, तेने तो असोए बहु गुणवान् सांभल्यो हतो; अने तेणे आबुं अकार्य केम कर्तुं ? ॥ ६५२ ॥

ત્યારે આચાર્ય મહારાજે કહું કે, હે રાજન્ ! તેમાં તે બિચારાનો દોષ નથી; તે નંદિવર્ધન સ્વભાવથી તો ગુણવાન છે. ॥૬૫૩॥ પળ આ દૂરે જે બે મનુષ્યોં દેખાય છે, તેનો આ સર્વ દોષ છે; પછી રાજાએ તે મનુષ્યોને સારી રીતેં જોયાં. ॥ ૬૫૪ ॥ તેમાં એક પુરુષને, તથા એક શ્યામ રંગની સ્ત્રીને તેણે જોઈ; પછી તેણે તેઓનું સ્વરૂપ પૂછ્યું; ત્યારે ગુરુ મહારાજ કહેવા લાગ્યા કે, ॥ ૬૫૫ ॥ તે દ્વેષગર્જેદ્રનો દીકરો, મહામોહ રાજાનો પોતરો, તથા અવિવેકિતાથી ઉત્પન્ન થયેલો તે વૈશ્વાનર નામનો પુરુષ છે. ॥ ૬૫૬ ॥

બન્નાષે સૂરિર્વીશ । નાસ્ય દોષસ્તપસ્વિનઃ ॥ વર્તેતે ગુણવાનેષ । સ્વરૂપાન્નંદિવર્ધનઃ ॥૬૫૩॥
યદેતદ્દશ્યતે દૂરે । મલિનં માનુષદ્યમ્ ॥ દોષોઽસ્યૈવ સમસ્તોઽયં । રાક્ષા સુષ્ટુ તદીક્ષિતમ્
॥ ૬૫૪ ॥ દૃષ્ટશ્ચૈકો નરસ્તત્ર । નારી ચાન્યા મર્ષીપ્રજ્ઞા ॥ પૃષ્ઠવાંસ્તત્સ્વરૂપં ચ । જગદે
ગુરુણા નૃપઃ ॥ ૬૫૫ ॥ સૂતુર્દેવગર્જેઽસ્ય । મહામોહસ્ય પૌત્રકઃ ॥ એષોઽવિવેકિતાજાતઃ ।
પુમાન્ વૈશ્વાનરાન્નિઘઃ ॥ ૬૫૬ ॥ અસ્ય પ્રાક્ ક્રોધ ઇત્યાહ્યા । જનકાન્ધ્યાં પ્રતિષ્ઠિતા ॥
ગુણૈર્વૈશ્વાનર ઇતિ । પ્રિયનામ જનૈઃ કૃતમ્ ॥ ૬૫૭ ॥ હિંસેયં નિઃકરુણતા । દુરાશયસુતાં-
ગના ॥ અંતરંગાત્પરિચયા--ત્સંબંધોઽસ્યાઽનયોઃ પુનઃ ॥ ૬૫૮ ॥ જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર--વીર્યાત્મ-
ગુણઞ્નૂરપિ ॥ અનયોરેવ સંબંધા--દ્વિપર્યસ્યત્યસૌ ઋશમ્ ॥ ૬૫૯ ॥ એતદ્દોષાદનર્થાલી--મવા-
પ્રોત્યેષ નિશ્ચિતમ્ ॥ નૃપો જગૌ મિત્રજ્ઞાર્યે । નાસ્તાં પ્રાગસ્ય કિં નિવમે ॥ ૬૬૦ ॥

તેનું પેહેલાં તેનાં માબાપોએ “ક્રોધ” એવું નામ પાડ્યું હતું; પછી માણસોએ તેના ગુણોથી તેનું “વૈશ્વાનર” એવું હુલામણું નામ કર્યું. ॥ ૬૫૭ ॥ અને આ હિંસા નામની સ્ત્રી નિઃકરુણતા તથા દુરાશયની દીકરી છે અને વલી તે બન્નેનો અંતરંગ પરિચયથી સંબંધ છે. ॥૬૫૮॥ આ નંદિવર્ધન, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તથા વીર્ય રૂપ આત્મગુણોનું સ્થાનક છે, છતાં પણ આ બન્નેના સંબંધથી તે અત્યંત બગડે છે. ॥ ૬૫૯ ॥ વલી આ દોષથી તે યેરેલ અનર્થોની ઓળિ પામે છે; ત્યારે રાજાએ કહું કે, હે ભગવન્ ! પેહેલાં શું આને આ મિત્ર

चरे रक्षे । गङ्गा ! ॥ ६६० ॥ ते त्वारं अने पद्म राजाना कुलने आनंदित कर्तुं हर्तुं, खजानो वधार्थो
 हतो, तथा यज्ञार्थं पुत्रोने पण वडा करी हतीं ॥ ६६१ ॥ वली नेणे सर्व शत्रुओंने जीत्या, जयपताका
 देवती, अने गर जगोप सिंहनी पेठे पराक्रम फोरव्युं; तथा सुखसागरमां अवगाहना करी. ॥ ६६२ ॥
 त्वारं ध्याए कर्णे के हे महाराज ! ते समये तेओ हता पण ते ते आ समृद्धिओ तेना पुण्योदय नामना
 विवे करी छे. ॥ ६६३ ॥ वली तेणे महामोहना वडाथी तेनो गुण जाण्यो नहीं, पण तेने ते सधली महत्ता
 दिशा अने स्थानरनी करेली जाणी. ॥ ६६४ ॥ तेथी “आ मूर्ख छे,” एम विचारिने ते पुण्योदय चाल्यो

आनंदितं यदनेन । पद्मभूमीपतेः कुलम् ॥ वर्धितो कोशदंमोन्नूः । प्रतापेन वशीकृता ॥ ६६१ ॥
 निर्जिताः शत्रवः सर्वे । प्राप्ता जयपताकिकाः ॥ सिंहायितं च सर्वत्र । गाहितः सुखसागरः
 ॥ ६६२ ॥ गुरुराह महाराज । तदाप्यास्तामिमे स्फुटम् ॥ पुण्योदयेन सख्या तु । कृता-
 रतास्ताः समृद्धयः ॥ ६६३ ॥ महामोहवशात्तेन । गुणस्तस्य न लक्षितः ॥ हिंसवैश्वानर-
 कृतं । तुल्यैश्वर्यजृम्भितम् ॥ ६६४ ॥ ततोऽयमविशेषज्ञ । इति मत्वा सनिर्गतः ॥ प्रस्तावे
 स्फुटयात्म्यस्य । ततो जातोऽयमीदृशः ॥ ६६५ ॥ नवजंतुरयं राजन् । पद्मराजसुतो मृषा ॥
 वास्तव्योऽव्यवहारस्य । नगरस्य च निश्चितम् ॥ ६६६ ॥ लोकस्थितेस्तथा कर्म-परिणामस्य
 चाज्ञया ॥ नवितव्यतया स्वीय-प्रार्थयापहतस्ततः ॥ ६६७ ॥ स्वेढावशादथान्यान्य-स्था-
 नेषु परिधार्यते ॥ अन्येषामपि तुल्येयं । गतिः प्रायेण देहिनाम् ॥ ६६८ ॥

गयो; अने तेथी “ स्फुटवाक्य ” दूतना संबंधमां ते एवी रीतनो थयो. ॥ ६६५ ॥ वली हे राजन् ! आ तो
 एक, भवमां रहेलो प्राणी छे; पद्म राजानो पुत्र नहीं; वली ते खरेखर अव्यवहार राशि नामना वगरनो
 रहेवासी छे. ॥ ६६६ ॥ पछी त्वांथी लोकस्थिति तथा कर्मपरिणाम राजानी आज्ञाथी, पोतानी भवित-
 व्यता नामनी स्त्रीथी ते त्वांथी हरायो. ॥ ६६७ ॥ पछी ते भवितव्यता पोतानी इच्छा प्रणणे तेने अन्य
 अन्य स्थानकमां लेह जाय छे; वली प्राये करीने अन्य प्राणीओंनी पण तेवीज गति छे. ॥ ६६८ ॥

આરેંડના ઘડાના યંત્રના ન્યાયથી આ ભવરૂપી વનમાં એકેંદ્રિયાદિક ગતિઓમાં ભ્રમતા એવા માણસોને મનુષ્ય જન્મ દુર્લભ છે. ॥૬૬૯॥ વલી નિધાનના લાભ સરખા એવા તે મનુષ્ય જન્મમાં પણ દુઃખ દેનારા ક્રૂર વેતાલ સરખા હિંસા તથા ક્રોધાદિકો ઉછલી નીકાલે છે; માટે તેઓથી કયાં સુલ મલવાનું છે ? ॥૬૭૦॥ વલી (આ) નંદિવર્ધનાદિક જેવા વિચારા મનુષ્યો અહીં મૂઢ રહે છે; અને અરિહંત પ્રમુના મતને જાણ્યા છતાં પણ કષાયાદિકોથી કદર્થના પામે છે ॥ ૬૭૧ ॥ વિષયોરૂપી સાંસમાં લોહુપી થયેલા, તથા ઉત્તમ માર્ગથી દૂર રહેતા એવા તેઓને નંદિવર્ધનની પેઠે અનંત દુઃખોનો સમૂહ થાય છે ॥ ૬૭૨ ॥ જૈન શાસન

અરઘટ્ટઘટીયંત્ર--ન્યાયેનૈકેંદ્રિયાદિષુ ॥ બ્રમત્રિર્નવકાંતારં । માનુષ્યં દુર્લભં જનૈઃ ॥ ૬૬૯ ॥
 નિધિલાન્નસમે તત્રા--ડ્યુતિષ્ઠ્યનન્નીષ્ટદાઃ ॥ હિંસાક્રોધાદયઃ ક્રૂરા--વેતાલાસ્તૈઃ કુતઃ સુખમ્
 ॥ ૬૭૦ ॥ મૂઢાસ્તિષ્ઠંતિ તુ નંદિ-વર્ધનાદ્યાસ્તપસ્વિનઃ ॥ કદર્શ્યંતે કષાયાદૈ--રપ્યર્હન્મતવેદિનઃ
 ॥ ૬૭૧ ॥ વિષયામિષગૃહાનાં । સન્માર્ગદૂરવર્તિનામ્ ॥ નંદિવર્ધનવત્તેષા--મનંતા દુઃખસં-
 તતિઃ ॥ ૬૭૨ ॥ લઙ્ઘ્યાપિ શાસનં જૈનં । યઃ ક્રોધાદિષુ રજ્યતે ॥ સ હારયતિ કાચેન । મૂઢ
 શ્ચિંતામણિં હહા ॥ ૬૭૩ ॥ હિંસાક્રોધાદિસંસક્તા । ધર્મો દૂરેણ નશ્યતિ ॥ ન મોક્ષમાર્ગલેશોના
 યુજ્યતે તદ્વિવર્જિતઃ ॥ ૬૭૪ ॥ જાનન્નપિ તતસ્તત્ત્વં । મહામોહવશીકૃતઃ ॥ નિમજ્જતિ ત્રવાંન્નોદ્યૌઃ
 યથાડ્યં નંદિવર્ધનઃ ॥ ૬૭૫ ॥ નૃપતિઃ પ્રાહ ભગવન્ । સ્વાનુભૂતેન નૈવ કિમ્ ॥ ઇયતાપિ
 પ્રવંધને । બુદ્ધ્યતે નંદિવર્ધનઃ ॥ ૬૭૬ ॥

મેલવીને પણ જે માણસ ક્રોધાદિકમાં રક્ત થાય છે, તે મૂઢ અરેરે ! ! કાચને સાટે ચિંતામણિ રત્નને હારી જાય છે ॥ ૬૭૩ ॥ હિંસા અને ક્રોધાદિકમાં આસક્ત થયેલા પ્રાણીથી ધર્મ દૂરે નાશે છે, અને તે ધર્મ વિનાનો પ્રાણી મોક્ષમાર્ગના લેશની સાથે જોડાતો નથી ॥ ૬૭૪ ॥ તેથી તત્ત્વને જાણતો થકો પણ જો મહા મોહથી વશ થયેલો હોય તો તે આ નંદિવર્ધનની પેઠે ભવરૂપી સસુદ્રમાં બુડે છે. ॥ ૬૭૫ ॥ પછી રાજાનું કહું કે, હે ભગવન્ ! પોતે ભોગવેલા આટલા વધા હાલ હવાલથી પણ નંદિવર્ધન કેમ બોધ પામતો

તથા ? ॥ ૬૮ ॥ ત્યારે મહારાજ ! તેને પ્રતિબોધ થયો નથી, તેટલુંજ નહીં પણ ડલડો અમારો
 વચનથી તેને મનમાં મોટો તોડ મ થાય છે. ॥ ૬૭ ॥ ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, શું તે અભવ્ય છે ? ત્યારે ગુરુએ
 જવાબ કહ્યો, નહીં, ને તો મ થાય છે; પણ તેનો અનંતાનુબંધીઓ ક્રોધ તેની ધર્મરૂચિનો નાશ કરે છે. ॥ ૬૭૮ ॥
 ૫૬૧૮૧ પણ આંતર જગાનર અનંતીનાર દુઃખ આપશે; માટે તેજ તેનો મોટો શત્રુ છે, તેમાં સંશય નથી.
 ॥ ૬૭૯ ॥ પણ ત્યાં નિર્દિગ્ધનને તો તે મહાઅમથી મિત્રરૂપ માંસે છે; માટે તે રૂપી ભાવજ્વર હોતે છેતે

ગુરુરાજ મહારાજ । ન પરં નાવબુઘ્યતે ॥ પ્રત્યુતાસ્ય મહોદ્દેગ-શ્ચિત્તે પ્રવતિ મ-
 જિત્રા ॥ ૬૭૭ ॥ પ્રાહ્ બ્રૂપોસ્ત્યન્નવ્યઃ કિં । પ્રવ્ય એવ ગુરુર્જગૌ ॥ હંત્યનંતાડુબંધોઽસ્ય । ક્રો-
 ધો ધર્મરૂચિં પરમ્ ॥ ૬૭૮ ॥ અસ્ય વૈશ્વાનરોઽધ્યાપિ । દુઃખં વાસ્યત્યનંતશઃ ॥ તદસ્ય પરમઃ
 શત્રુ-રયમેવ ન સંશયઃ ॥ ૬૭૯ ॥ પરમેષ સુહૃત્વેન । પ્રાસતેઽસ્ય મહાત્રમાત્ । સતિ પ્રાવ-
 જ્યેરઽસ્મિન્સ્ત-ધર્મપથ્યરુચિઃ કુતઃ ॥ ૬૮૦ ॥ નૃપઃ પ્રાહ્ કિમસ્યૈવ । પરેષાં વાઽપ્યસૌ સુહૃત્ ॥
 ગુરુરાજ મહારાજ । શૃણુ તત્ત્વમિહ સ્ફુટમ્ ॥ ૬૮૧ ॥ ત્રીણિ ત્રીણિ કુટુંબાનિ । સર્વેષાં સંતિ
 વેદિનામ્ ॥ તત્રાદ્યં ક્ષાંતિસંતોષ-જ્ઞાનસત્યશમાદિકમ્ ॥ ૬૮૨ ॥ દ્વિતીયં ક્રોધશોકાર્તિ-
 માનમાયાન્નયાદિકમ્ ॥ તૃતીયમંગં તદ્વેતુ-સ્ત્રીનરૌ તત્કુલં તથા ॥ ૬૮૩ ॥ આદ્યં સ્વાત્માવિકં
 તત્ર । કુટુંબમવિનશ્વરમ્ ॥ આવિર્જાવિતિરોન્નાવ-ધર્મકં મોકદાયકમ્ ॥ ૬૮૪ ॥

તેને ધર્મરૂપી પથ્યની રુચિ ક્યાંથી હોય ? ॥ ૬૮૦ ॥ ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, આ વૈશ્વાનર આનોજ મિત્ર છે ?
 કે, ધીજાઓનો પણ છે ? ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે, હે મહારાજ ! અહીં જે પ્રગટ તત્ત્વ છે, તેને તું સાંભલ ? ॥ ૬૮૧ ॥
 સર્વ પ્રાણીઓને ત્રણ ત્રણ કુટુંબો છે, તેમાં ક્ષમા, સંતોષ, જ્ઞાન, સત્ય તથા શાંતતાદિક રૂપ પેહેછું
 કુટુંબ છે. ॥ ૬૮૨ ॥ ક્રોધ, શોક, આર્તિ, માન, માયા તથા ભયાદિક રૂપ ધીજું કુટુંબ છે, તથા શરીર,
 તેના વેતુમૃત એવાં સ્ત્રી, પુરુષ તથા તેઓનું ફલ તે ત્રીજું કુટુંબ છે. ॥ ૬૮૩ ॥ નહીં નાશ પામે તેવું, તથા

પ્રગટ ભાવ અન ગુપ્ત ભાવરૂપ એવું પેહેલું સ્વાભાવિક કુટુંબ મોક્ષ દેનારું છે. ॥ ૬૮૪ ॥ સ્વાભાવિક બુદ્ધિથી ધારણ કરેલું તથા ઔપાધિક રૂપ એવું બીજું કુટુંબ, અભવ્યોને વિષે આદિ અને અંત વિનાનું છે, અને ભવ્યોમાં આદિ વિનાનું અને અંતવાલું છે ॥ ૬૮૫ ॥ વલી તે પ્રકટ ભાવ તથા ગુપ્તભાવરૂપ, સંસારના કારણ રૂપ, એકાંત અહિત તથા પ્રકૃતિથી નીચી ગતિને દેનારું છે. ॥ ૬૮૬ ॥ ત્રીજું કુટુંબ આદિ તથા અંતવાલું, હચ્છા મુજબ વર્તનારું, ઉપાધિથી ઉત્પન્ન થયેલું, તથા અંતકુટુંબના પોષણથી ભવોને નાશ કરવાનાં કારણરૂપ છે. ॥ ૬૮૭ ॥ તેથી કરીને આ બીજા કુટુંબમાં સર્વ સંસારી જીવોને

ઔપાધિકં દ્વિતીયં ચ । સ્વાભાવિકધિયા ધૃતમ્ ॥ અનાદ્યંતમન્નવ્યેષુ । ન્યેગ્વસ્તાદિ ચાંત-
વત્ ॥ ૬૮૫ ॥ આવિર્જાવિતરોન્નાવ-ધર્મકંઠવકારણમ્ ॥ એકાંતાહિતશીલં ચ । પ્રકૃત્યા-
ધોગતિપ્રદમ્ ॥ ૬૮૬ ॥ તૃતીયં સ્માદિ સ્માંતં ચ । યાદૃઢિકમુપાધિજમ્ ॥ અંતઃકુટુંબપોષેણ ।
ન્નવનિર્વાણકારણમ્ ॥ ૬૮૭ ॥ સર્વસંસારિણાં તસ્માદ્-દ્વિતીયેઽન્ન કુટુંબકે ॥ સુહૃદ્વેશ્વા-
નરોઽવશ્યં । હિંસા નાર્યાં ચ નિશ્ચિતા ॥ ૬૮૮ ॥ આદ્યં સ્વાભાવિકં મુક્તવા । દ્વિતીયે કથ્ચ-
માદરઃ ॥ જીવાનામિતિ જિજ્ઞાસુ-ર્જગદે સૂરિણા નૃપઃ ॥ ૬૮૯ ॥ અન્નિન્નમૂતં દ્વિતીયેન ।
નિત્યમાદ્યકુટુંબકમ્ ॥ તેન તદ્દર્શનાઽન્નાવા-ત્તજુણાઽનાદરો નૃણામ્ ॥ ૬૯૦ ॥ આવિર્જૂતં
સદૈવાઽસ્તિ । દ્વિતીયં ચ કુટુંબકમ્ ॥ પુરઃ સ્ફુરતિ તત્રોચ્ચૈ । નૃણાં તત્પ્રેમ વર્ધતે ॥ ૬૯૧ ॥

જીરેલર વૈશ્વાનર નામનો મિત્ર છે, અને હિંસા નામની સ્ત્રી છે. ॥ ૬૮૮ ॥ ત્યારે રાજાને એમ જાણવાની
હચ્છા થઈ કે, પેહેલું સ્વાભાવિક કુટુંબ છોડીને જીવોને બીજા કુટુંબમાં આદર કેમ થાય છે? ત્યારે
આચાર્ય મહારાજ કહેવા લાગ્યા કે, ॥ ૬૮૯ ॥ હમેશાં પેહેલા કુટુંબને બીજા કુટુંબે પરામભવ કરેલો છે,
તેથી તેને નહીં જોઈ શકવાથી માણસોને તે પેહેલા કુટુંબનાં ગુણોનો અનાદર થયેલો છે. ॥ ૬૯૦ ॥ અને
જીવો કુટુંબ તો હમેશાં પ્રગટ થઈને નજર આગલ સ્ફુરાયમાન થાય છે, તેથી માણસોને તેમાં વળો પ્રેમ

[illegible]

निश्चयान्तरं पश्यन्ति । न दोषान् जानते गुणान् ॥ शत्रुबुद्ध्या च पश्यन्ति । तदोषस्य प्रगाढकम् ॥ ६९२ ॥ नृपः प्राहानयोः श्रेष्ठा । तत्किं तत्त्वविशेषधीः ॥ गुरुर्जगौ तदर्धेनो । यतोऽयं देशनाविधेः ॥ ६९३ ॥ विना स्वयोग्यतां शक्यं । तत्वंज्ञापयितुं तु नाबुदास्महेत्ययोग्येषु । तद्योग्येषु यतामहे ॥ ६९४ ॥ नृपो जगावयोग्यानां । जगवांश्चितया कृतम् ॥ मया तुक्षे विशेषोऽयं सिद्धं मम समीहितम् ॥ ६९५ ॥ यतः—परोपकारः कर्तव्यः सत्यां शक्तौ मनीषिणा ॥ परोपकाराऽसामर्थ्ये । कुर्यात्स्वार्थे महादरम् ॥ ६९६ ॥ जगवानाह पृथ्वीश । न ज्ञानं ज्ञानमात्रतः ॥ श्रद्धाक्रियान्वयादेव । तदग्नीष्टार्थसाधकम् ॥ ६९७ ॥ तत्र श्रद्धानमस्त्येव । निस्तारि तव सर्वतः ॥ क्रियां तु यदि शक्नोषि कर्तुं तत्सिध्यतिहितम् ॥ ६९८ ॥ परं तन्निर्घृणं कर्म । नृपतिः प्राह कीदृशम् ॥ गुरुर्जगाद कुर्वन्ति । मुनयो यदनारतम् ॥ ६९९ ॥

तर्हू छे के, पंडित माणसे शक्ति होतै छते परोपकार करवो; अने ते परोपकार करवानी जो शक्ति नहोय तो स्वार्थमां महान् आदर करवो ॥ ६९६ ॥ तयारे आचार्य महाराजे कहुं के, हे राजन् ! फक्त ज्ञानथीज केह (आसंसार समुद्रधी) रक्षण थइ शकतुं नथी; पण तेनी साथे जो अज्ञा अने क्रिया होय तो ज ते ज्ञान इच्छित अर्धने साधनाकं धाय छे ॥ ६९७ ॥ तेमां तने अज्ञा तो विस्तारवाली छैज; हवे जो तुं क्रिया करवाने शक्ति-बान धाय, तो तारुं इच्छित सिद्ध धाय ॥ ६९८ ॥ तयारे राजाए कहुं के, ते आकरी क्रिया ते केवीक छे ?

ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે, સુનિઓ જે હમેશાં કરે છે, તે ક્રિયા જાણવી. ॥ ૬૯૧ ॥ તે સુનિઓ, અનાદિ પ્રેમથી બંધાएला बीजा कुटुंबने अत्यंत भयंकर बलथी लंचे प्रकारे पेहेला कुटुंबनी साथे लडावे છે. ॥ ૭૦૦ ॥ વલી बीजा कुटुंबनी मूलोत्पत्तिना कारणरूप एवा महा मोह नामना दादाने विवेकथी मारे છે ॥ ૭૦૧ ॥ વલી તે कुटुंबना अधिकारी एवा राग नामना महान बलवान घोळाने वैराग्यरूपी यंत्रथी चूरता थका तेओ खेद पामता नथी. ॥ ૭૦૨ ॥ वली तेओ मैत्री भावनारूपी बाणथी ते रागनाज भाइ द्वेषने हणे છે तथा हृदयमां कोइ पण वखते पश्चात्ताप करता नथी. ॥ ૭૦૩ ॥ वली क्रोधरूपी बंधुने क्षमारूपी कर्व-

अनादिप्रेमसंबद्धं । द्वितीयं यत्कुटुंबकम् ॥ आद्येनायोधयंत्युच्चै-र्धोराघोरबलेन तत् ॥ ७०० ॥

દ્વિતીયસ્ય કુટુંબસ્ય । મૂલોત્પત્તિનિબંધનમ્ ॥ ઘાતયંતિ વિવેકેન । મહામોહપિતામહમ્ ॥ ૭૦૧ ॥ चूर्णयंतो न खिद्यंते । रागं वैराग्ययंत्रतः ॥ एतत्कुटुंबाधिकृतं । महाबलमहारथम् ॥ ७०२ ॥ પ્રંતિ મૈત્રિશરણોચ્ચૈ-રાગસ્યૈવ સહોદરમ્ ॥ દેવં ન હૃદયે જાતુ । પશ્ચાત્તાપં ચ કુર્વ-તે ॥ ૭૦૩ ॥ પાટયંતઃ ક્રોધબંધું । ક્ષમયા ક્રકચેન ચ ॥ બહ્વસંતિ તથા માનં । નિઘંતો માર્દ-વાસિના ॥ ૭૦૪ ॥ માયામાર્જવદંદેન । નિઘંતિ જરતીમપિ ॥ સંતોષામ્નૌ ક્ષિપંત્યુચ્ચૈ-લોન્નં બાલમપિ ક્ષણાત્ ॥ ૭૦૫ ॥ કામં ચ બ્રહ્મહસ્તેન । મર્દયંતીવ મત્કુળમ્ ॥ ઘંતિ શોકં ધિયા શક્ત્યા । ચિત્તધૈર્યેષુણાન્નયમ્ ॥ ૭૦૬ ॥ હાસ્યં રતિં જુગુપ્સાં ચા-રતિં ચાઝનાદિવત્સલામ્ ॥ પંચાક્ષ્રાતૃન્નાંમનિ । દલયંતિ દમેષુણા ॥ ૭૦૭ ॥

તથી ચીરતા થકા, તથા માર્દવતારૂપી તલવારથી માનને મારતા થકા તેઓ હલ્લાસ પામે છે ॥ ૭૦૪ ॥ વલી તેઓ ઘરડી एवा पण मायाने आर्जवतारूपी दंडथी हणे છે, तथा बालक एवा पण लोभने तेओ क्षणवारमां संतोषरूपी अग्निमां फेंकी दीए છે ॥ ૭૦૫ ॥ तथा मांकडने जेम तेम ब्रह्मचर्यरूपी हाथथी कामदेवने तो चूरी नांखे છે, तथा बुद्धिरूपी भालांथी शोकने, अने चित्तनी धैर्यतारूपी बाणथी भयने तेओ हणे છે ॥ ૭૦૬ ॥ वली अनादि कालथी बहालां एवां, हास्य, रति, जुगुप्सा तथा अरतिने, अने

પાંડુ દ્વિતીયસ્થાને મહીજાઓને તેઓ દમતારૂપી વાળથી દલી નાંખે છે. ॥ ૭૦૭ ॥ એવી રીતે ક્ષણવાર-
માંજ બીજા કુટુંબના નાશ કરીને તેઓ હમેશાં પેહેલા કુટુંબની વૃદ્ધિ કરે છે. ॥ ૭૦૮ ॥ અને એવી રીતે
વાળા કુટુંબની વૃદ્ધિ હોતે છે, વીજું કુટુંબ નિર્બલ થયું થકું તેઓને વાધા કરનારું થઈ શકતું નથી. ॥ ૭૦૯ ॥
તરી તેઓ વીજા કુટુંબને, વીજા કુટુંબનું પોપણ કરનારું જાણીને તજે છે; કેમકે વીજા કુટુંબને તડ્યા-
ગિના વીજા કુટુંબનું જીતી શકાતું નથી. ॥ ૭૧૦ ॥ માટે જો તારું ચિત્ત મોક્ષ સુખની લાલસાવાલું
હોય, તો હે રાજન્ ! મેં ઉપર કહેલું આકરું કાર્ય તું કર ? ॥ ૭૧૧ ॥ પણ મધ્યસ્થ એવા અંતરાત્માથી

ઇત્યં કૃત્વા દ્વિતીયસ્ય । કુટુંબસ્ય ક્યં ક્ષણાત્ ॥ પ્રથમસ્ય કુટુંબસ્ય । વર્ધયંતિ બલં સદા
॥ ૭૦૮ ॥ બલે ચાદ્યકુટુંબસ્ય । પ્રવૃદ્ધે જનપૌરુષમ્ ॥ અમીષાં વાધકં ન સ્યા—તદ્દ્વિતીયં
કુટુંબકમ્ ॥ ૭૦૯ ॥ તૃતીયં પોષકં જ્ઞાત્વા । દ્વિતીયસ્ય ત્યજંતિ તે ॥ જેતું દ્વિતીયમત્યક્તે ।
તૃતીયે નેવ શક્યતે ॥ ૭૧૦ ॥ અતો યદ્યસ્તિ તે ચિન્તે । નિર્વાણસુખલાલસમ્ ॥ રાજંસ્તન્નિર્ઘણં
કર્મ । મયોક્તમિદમાચર ॥ ૭૧૧ ॥ પરં સ્વશક્તિરાલોચ્યા । મધ્યસ્થેનાંતરાત્મના ॥ શક્યં
કર્તુ કૃતાન્ધ્યાસૈ । યોગિન્નિઃ કર્મનિર્ઘણમ્ ॥ ૭૧૨ ॥ ન દૃષ્ટુમપિ શક્યં તુ કર્મ બંધુદયાલુના ॥
છીવા દૃષ્ટ્વાપિ કંપંતે । કરણં દૂરતઃ સ્થિતમ્ ॥ ૭૧૩ ॥ પરમેતદ્વનુષ્ટાય । યાતા યાસ્યંતિ યાંતિચ ॥
શિવસ્થાનમનાવાધં । સિદ્ધાન્તંતચતુષ્ટયમ્ ॥ ૭૧૪ ॥ રાજાહ યો ન શક્તઃ સ્યાદ્—દ્વિતીય-
યસ્ય નિર્વહણે ॥ તૃતીયસ્ય પરિત્યાગાત્ । કિમવાપ્નોત્યસૌ ફલમ્ ॥ ૭૧૫ ॥

પોતાની શક્તિનો વિચાર કરવો; કેમકે, કરેલ છે અભ્યાસ જેઓએ એવા યોગીઓ તે આકરું કાર્ય
કરી શકે છે. ॥ ૭૧૨ ॥ તે વીજા કુટુંબ પ્રતે જે દયાલુ થયેલ છે, તે તો આ કાર્ય જોઈ પણ શકતો નથી;
અને નપુંસકો તો તે જોઈને પણ કંપે છે, ત્યારે તે કાર્યનું કરવાપણું તો દૂર રહું. ॥ ૭૧૩ ॥ પણ આ
(નિર્દય) આકરું કાર્ય કરીને, વાધા રહિત, તથા સિદ્ધ થયેલ છે અનંત ચતુષ્ટય જ્યાં એવા
મોક્ષ સ્થાનક પ્રતે (ઘણાઓ) ગયા છે, જશે અને જાય છે. ॥ ૭૧૪ ॥ ત્યારે રાજાએ કહું કે, હે

ભગવન્ ! જે માણસ આ બીજા કુટુંબનો નાશ કરવામાં શક્તિવાન ન હોય, તે માણસને ત્રીજા કુટુંબના ત્યાગથી શું ફલ મળે ? ॥ ૭૧૬ ॥ ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે, હે નરસિંહ ! જે માણસ બીજા કુટુંબને હણતો નથી તેનો ત્રીજા કુટુંબનો ત્યાગ તો કેવલ વિઠંબનારુપ છે. ॥ ૭૧૬ ॥ અંતરંગ ગાંઠથી ગહન એવું ચિત્ત હોતે છેતે, બહારનું નિર્ગ્રંથપણુ ફોકડજ છે, કેમકે ફક્ત કાંચલીના ત્યાગથી સર્પ કંઈ ઊંચેર વિનાનો થતો નથી ॥ ૭૧૭ ॥ ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, હ્યારે એમ છે ત્યારે તો હું આપની કૃપાથી આજે બીજાં તથા ત્રીજાં કુટુંબનો ત્યાગ કરું છું. ॥ ૭૧૮ ॥ ત્યારે ગુરુ મહારાજે કહ્યું કે, હે રાજન્ ! તું શૂરવીરોને ડાકિત

ગુરુરાહ નૃશાર્દૂલ ! યો ન હંતિ દ્વિતીયકમ્ ॥ તૃતીયસ્ય પરિત્યાગ-સ્તસ્ય નૂનં વિમ્બના ॥ ૭૧૬ ॥ ચિત્તેત્તત્રીંશિગહને । બહિર્નિર્ગ્રંથતા વૃથા ॥ ત્યાગાત્કંબુકમાત્રસ્ય । મુજગો ન હિ નિર્વિષઃ ॥ ૭૧૭ ॥ રાજાહ નનુ યથેવં । તદા ગુપ્તમદનુગ્રહાત્ ॥ દ્વિતીયં ચ તૃતીયં ચ । ત્યજા-મ્યથ કુટુંબકમ્ ॥ ૭૧૮ ॥ જગૌ ગુરુરિદં મ્રૂપ । સુષૂક્તં ક્ષત્રિયોચિતમ્ ॥ તદા મ્રૂપેન વિમલ-મતેર્વદનમીક્ષિતમ્ ॥ ૭૧૯ ॥ ત્યાજ્યં રાજ્યં મયેત્યુક્તે । સ જગૌ મંત્રિપુંગવઃ ॥ ન તૈવોચિતં હોત-દુચિતં પર્ષદોઽપ્યદઃ ॥ ૭૨૦ ॥ કેચિન્નીતાસ્તદાકર્ણ્ય । બલાત્પ્રવાજનાત્રિયા ॥ પ્રદ્વિષ્ટા ગુરુકર્માણો । નીચાશ્વાશુ પદાપિતાઃ ॥ ૭૨૧ ॥ સુદિતા લઘુકર્માણઃ । પ્રપન્નં તદ્વચશ્ચ તૈઃ ॥ પ્રમોદવર્ધનચૈત્યે । યયુઃ સર્વેઽતિકસ્થિતે ॥ ૭૨૨ ॥

એવું ઉત્તમ વચન બોલ્યો; પછી તે વચ્ચે રાજાએ વિમલમતિના સુખ તરફ જોયું ॥ ૭૧૯ ॥ અને કહ્યું કે, મારે તો રાજ્ય તજવું છે, હવે એમ કહેતે છેતે વિમલમતિ મંત્રિ બોલ્યો કે, હે રાજન્ ! આ ફક્ત આપનેજ ડાકિત છે, એટલુંજ નહીં, પણ તે તો આ પર્ષદાને પણ ડાકિત છે. ॥ ૭૨૦ ॥ તે વચ્ચે કેટલાક નીચ અને મારેકર્મી માણસો તે સાંભળીને, “આ આપને પરાણે દીક્ષા અપાવશે” એવી બીકથી દેષ કરતા થકા તુરત નાશી ગયા. ॥ ૭૨૧ ॥ અને કેટલાએક હલુકર્મી માણસો છુશી થયા, અને

॥ ७२२ ॥ त्यां तेओण प्रभुनी मनोहर पूजा विधिपूर्वक करी, दान दीधां, तथा केदीओने छोडी
 मंगल ॥ ७२३ ॥ पछी राजाण नगरमांथी पोताना श्रीधर नामना पुत्रने बोलावीने तथा तेने राज्य सोंपीने
 मंणी सायं दीक्षा लीधी. ॥ ७२४ ॥ बली ते बखते गुरु महाराजे वैराग्यने उत्पन्न करनारी देशना
 आपी, तथा देवादि को पण आनंद युक्त मनवाला थया थका (पोतपोताने) स्थानके गया. ॥ ७२५ ॥
 (हने नंदिवर्धन कहे छे) ते आचार्य महाराजनुं अमृत समान वचन पण मने परिणम्युं नहीं; पण ते

कृता जगवतां पूजा । तत्रोदारा यथाविधि ॥ प्रवर्तितानि दानानि । कारितं बंधमोचनम्
 ॥ ७२३ ॥ आचार्य तनयं स्वं च । नगराद्वीधराभिधम् ॥ राज्यं दत्वा नृपस्तस्मै । ललौ दीक्षां
 सदाऽखिलैः ॥ ७२४ ॥ दत्ता निर्वेदजननी । गुरुणा देशना तदा ॥ गता देवादयः स्थान--मा-
 नंदभृतमानसाः ॥ ७२५ ॥ सुधाज्जमपि तत्सूरे--र्वचः परिणतं न मे ॥ प्रत्युतांतिकमायातौ ।
 हिंसावैश्वानरौ तदा ॥ ७२६ ॥ प्रविष्टौ मम गात्रे तौ । मोचितश्चास्मि बंधनात् ॥ नियुक्तरा-
 जपुरुषैः । सर्वबंधविमुक्तये ॥ ७२७ ॥ चिंतितमहमेतेन । सन्नामध्ये विगोपितः ॥ तदत्र किं
 स्थितस्यास्य । श्रमणस्यांतिके मम् ॥ ७२८ ॥ ततो गतोऽहं विजय--पुरात्रिमुखमध्वनि ॥
 दृष्टश्च प्रातिपथिको--तं तरा नाम्ना धराधरः ॥ ७२९ ॥ मत्कल्पः सोऽपि विजय--पुरात्रिष्का-
 शितः सुतः ॥ राज्ञाशिखरिणा हिंसा--वैश्वानरकलंकितः ॥ ७३० ॥

बखते हिंसा अने वैश्वानर उलटा मारी नजदीक आव्या ॥ ७२६ ॥ अने मारां शरीरमां तेओ दाखल
 थया; हवे सर्वनां बंधनो छोडवा माटे मोकलेला राजपुरुषोए मने बंधनथी सुक्त कर्षो हतो. ॥ ७२७ ॥ पछी
 में विचार्युं के, आ साधुए तो मने सभावचचे वगोव्यो; माटे हवे अहीं तेनी पासे रहेवानुं मारे शुं प्रयो-
 जन छे ? ॥ ७२८ ॥ एम विचारिने पछी हुं विजयपुर तरफ गयो; त्यां वचे मार्गमां में एक धराधर नामना
 बटेमार्गने जोयो. ॥ ७२९ ॥ ते पण मारा जेवोज हतो, केमके, ते हिंसा अने वैश्वानरथी कलंकित

थएलो होवाथी (तेना पिता) शिखरी राजाए तेने विजयपुरमांथी कहाडी मेल्यो हतो. ॥ ७३० ॥
हवे में तेने विजयपुरनो मार्ग पूछ्यो, पण व्याकुल होवाथी तेणे माहं वचन सांभल्युं नहीं, अने तेथी
ते बोल्यो नहीं; ल्यारे में ते अनादरथी, हिंसा अने वैश्वानरथी भयंकर थहने केडपरथी तुरत तलवार
खेंची कहाडी, अने तेणे पण तेवीज तलवार कहाडी ॥ ७३१ ॥ ७३२ ॥ पछी अमो बनेए एक बीजाने
शरीरने छेदनारा तुल्य प्रहारो आप्या; अने एक भवमां चाले एटली (ते भवसंबंधिनी) अमारी बनेनी
गुटिका एकीज वखते खलास थह (अर्थात् अमो बने मृत्यु पाम्या) ॥ ७३३ ॥ पछी भवितव्यताए अमो

पृष्टो मयाऽथ विजय-पुराध्वानं न सौऽवदत् ॥ व्याकुलत्वान्न शुश्राव । मद्बचोऽनादरात्ततः
॥ ७३१ ॥ हिंसावैश्वानरोग्नेण । समाकृष्टा कटीतटात् ॥ असिपुत्री मया सद्यः । खड्गस्तेनाऽपि
तादृशः ॥ ७३२ ॥ युगमम् ॥ प्रहारौ समकं दत्तौ । द्वाभ्यां गात्रविदारिणौ ॥ जीर्णैकन्नवेवद्या
च । समकं गुटिका द्वयोः ॥ ७३३ ॥ ततोऽपरे वित्तीर्णे ते । भवितव्यतया द्वयोः ॥ पुर्यां
पापनिवासायां । नीतौ सप्तमपाटके ॥ ७३४ ॥ त्रयस्त्रिंशत्सागरायु । भुंक्त्वा तत्र मिश्रोहती ॥
गुटिकांतरमाहात्म्या-न्मत्स्यौ जातौ मिश्रोद्विभौ ॥ ७३५ ॥ ततोऽपि पाटके बष्टे । द्वाविंशत्यर्श-
वायुभौ ॥ परस्परान्निघातेन । मृतावत्यंतदुःखितौ ॥ ७३६ ॥ पंचाक्षपशुसंथास्ने । भवितव्य-
तया ततः ॥ कृतौ गर्भजसर्पौ द्वौ । वैरावधकृताहती ॥ ७३७ ॥

वन्नेने बीजी बे गोलीओ आपी; तथा पापोना निवासवाली (नरक नामनी) नगरीमां रहेला सातमां
पाडामां ते अमोने लेह गह ॥ ७३४ ॥ त्यां तेजीस सागरोपमहुं आयुष्य भोगवीने, मांहो मांहो
हणाया थका अमो बन्ने बीजी गोलीना माहात्म्यथी मत्स्य थया; तथा परस्पर द्वेषी थया. ॥ ७३५ ॥
त्यांथी अमो छट्टा पाडामां (छट्टी नरकमां) बावीस सागरोपमना आयुष्यवाला थया, तथा त्यां अत्यंत
दुःखी थहने परस्परना घातथी मृत्यु पाम्या. ॥ ७३६ ॥ पछी भवितव्यताए पंचेद्विघपशुना स्थानकमां अमो

संयोग गर्भज सर्गकर्ता; अने त्या पण वैरथी अमो बने हणाया. ॥ ७३७ ॥ पछी त्यांथी ते पापनिवास
नगरीना पांचमा पाटांमां (पांचमी नरके) अमोने मेल्या; तथा त्यां पण मांहें मांहें हणातां थकां
असारा नखेजं सत्तर सागरोपमनं आयुष्य खलास थंजुं. ॥ ७३८ ॥ पछी त्यांथी अमो बने तीव्र वैरना
अतपताळा थया थका मित् थया; तथा त्यांथी ते नगरीना चौथा पाडांमां (चौथी नरकमां) दश साग-
रोपमना आयुष्यवाला थया. ॥ ७३९ ॥ त्यां परस्परना घातने सहन कर्यो, पछी अमो बन्ने बाजपक्षिरूप
थया; अने त्यांथी स्फुरायमान वैरवाला एवा अमो बन्नेने नीचे बीजा पाडांमां (बीजा नरकमां)

ततः पापनिवासायां । धृतौ पंचमपाटके ॥ गतं मिश्रोघ्नतोरायु-र्द्वयोः सप्तदशार्णवाः ॥ ७३७ ॥
ततः सिंहाबुध्नौ जातौ । तीव्रवैरानुबंधिनौ ॥ दशार्णवायुबौ पापे । चतुर्थे पाटके ततः
॥ ७३९ ॥ सोढस्तत्र मिश्रोघातः । इयेनौ जाताबुध्नौ ततः ॥ ततोऽप्यधः स्फुरद्वैरौ । तृतीये
पाटके धृतौ ॥ ७४० ॥ त्रिविधा वेदना तत्र । सोढा सप्तार्णवायुबा ॥ ततश्च नकुलौ जातौ ।
मिश्रोगात्रप्रहारिणौ ॥ ७४१ ॥ त्रिदुःखौ व्यर्णवायुष्कौ । द्वितीये पाटके ततः ॥ त्र्यंतो
ऽहमेवमन्यानां-तरस्थानेष्वनंतशः ॥ ७४२ ॥ संसारिजंताविति ज्ञापमाणे । प्रज्ञा-
विशाला विदधे विचारम् ॥ अहो दुरंतौ विषमौ च हिंसा-वैश्वानरौ यत्फलमेतदस्य ॥ ७४३ ॥

राख्या. ॥ ७४० ॥ त्यां अमोए सात सागरोपमना आयुष्यथी त्रण प्रकारनी (मन, वचन अने काया
संबंधिनी) वेदना सहन करी; तथा त्यांथी परस्पर शरीरने फाडनारा एवा अमो बन्ने नोलायांरूप
थया. ॥ ७४१ ॥ पछी त्रण प्रकारनां दुःखोवाला एवा अमो बन्ने त्यांथी बीजा पाडांमां (बीजी नर-
कमां) त्रण सागरोपमनां आयुष्यवाला थया, अने एवी रीते हुं अन्य अन्य अंतर स्थानोमां
अनंतीवार रखड्यो. ॥ ७४२ ॥ एवी रीते संसारी जीव बोलेते छते प्रज्ञाविशालाए (सुभद्राए)
विचार्युं के अहो!! (आ) दुष्ट हिंसा तथा वैश्वानर तो अत्यंत दुःखदाह लागे छे, केमके आ

સઘલું તેઓનું ફલ છે. ॥ ૭૪૩ ॥ આહાહાહા!!! પહેલેથીજ વૈશ્વાનરથી (ક્રોધથી) ભયંકર થયેલો, તથા પછી કરેલા એવા હિંસા સાથેના વિવાહથી થયેલ છે અહંકાર જેને એવો, તથા પ્રગટ કરેલ છે વાંદરાની ચેષ્ટા જેણે, એવો દુર્બુદ્ધિ પુરુષ, કપિકચ્છુ (કવચ) નામની વેલડી પર લટકાવેલ છે શરીર જેણે એવા વાંદરાની પેઠે આ જગતમાં નાચ્યા કરે છે. ॥ ૭૪૪ ॥ શું આ હિંસા અને વૈશ્વાનર વચ્ચે ભયંકર એવા મૂર્છા અને તાવ છે? કે એકી સમયે મલેલા, એવા શાકિની અને ભૂતના દોષો છે? કે મદિરા અને ક્ષેર છે? કે ગ્રહોની વિષમ દશા અને દુષ્ટ નિમિત્તોનાં આગમો છે? કે, કંઠ અને હોઠને શોષવનારી

અહંહ કુમતિરાદાવેવ વૈશ્વાનરોગ્ર—સ્તદનુ વિહિતહિંસોદ્ધાહસંજાતદર્પઃ ॥ નર ઇહ નરિનર્તિ વ્યક્તકાપેયલીલઃ । કપિરિવ કપિકચ્છુવદ્ધિસંશ્લિષ્ટગાત્રઃ ॥ ૭૪૪ ॥ નગ્રૌ મૂર્ઘાજ્વરૌ વા સમ-મુત મિલિતૌ શાકિનીન્નૂતદોષૌ । હાલાહાલાહલો વા ગ્રહવિષમદશાદુર્નિમિત્તાગમૌ વા॥કંઠો-ષ્ટાશોષિતૃષ્ણાતપતપનકરવ્યાપતાપોન્નૌ વા । હિંસાવૈશ્વાનરૌ દ્વૌ જગતિ તનુન્નૃતાં દ્વિગ્ન દોષાવહૌ સ્તઃ ॥ ૭૪૫ ॥ હિંસાવૈશ્વાનરાગ્ર્યાં નિબિન્નજનધિયઃ કુર્વંતે સંસ્તવં ચે । પીનપ્રૌઠ-પ્રન્નાવૌ હૃદયગતદયાશાંતપ્રાવૌ વિહાય ॥ હાસ્યાસ્તે કસ્ય ન સ્યુર્જગતિ સુરગવી કામકુંઘ્રૌ ત્યજંત । સ્તન્મૂલ્યેનાનયંતઃ સપદિ નિજગૃહે રાસત્રીન્ન૩મપાત્રે ॥ ૪૪૬ ॥ સ વન્હિરન્યો ગલિતપ્રતાપઃ । સ્થલે પ્રવિધ્યાપતિ પિહ્લે યઃ ॥ અયં તુ વૈશ્વાનરનામધેયઃ । સ્તિગ્ધેઽપિ રુદ્ધે-ઽપિ સમપ્રવૃત્તિઃ ॥ ૭૪૭ ॥

એવી તૃષ્ણાના તાપની અને સૂર્યના તાપની ઉત્પત્તિ છે; કેમકે, તેઓ જગતમાં પ્રાણીઓને બેવડો દોષ કરનારાઓ છે. ॥ ૭૪૫ ॥ અત્યંત જડ બુદ્ધિવાલા એવા જે લોકો, અત્યંત ઉત્કૃષ્ટ પ્રભાવવાલા, તથા હૃદયમાં રહેલા એવા દયા અને શાંતિભાવને તજીને હિંસા અને વૈશ્વાનરની (ક્રોધની) પ્રશંસા કરે છે, તે માણસો કામધેનુ અને કામકુંભને તજતા થકા, અને પોતાને ઘેર તેને બદલે તુરત ગંધેડી અને રાત્રીની દોપલીને લાવતા થકા જગતમાં કોને હાસ્યપાત્ર નથી થતા? ॥ ૭૪૬ ॥ જે અગ્નિ મીના

સ્થાનમાં નિર્મિત થઈને ઠરી જાય છે, તે તો જુદો; અને આ અગ્નિના નામને ધરનારો વૈશ્વાનર
 ના (ક્રોધ તો) નીરહના (ભીના) અને કોરા સ્થાનમાં પળ તુલ્ય પ્રવૃત્તિવાલો છે. ॥ ૭૪૭ ॥ હા ! હા !
 સ્થાનમતેના આગ્રિત થઈને પૃથ્વી વૈશ્વાનરની (ક્રોધની) અને હિંસાની ગતિને જે માણસો જાણતા પળ
 તરીકે, તેઓ પળ આ મૂર્ખ નંદિવર્ધનની પેઠે અંધકારમય (અત્યંત દુષ્ટ) દશાને પ્રાપ્ત થાશે. ॥ ૭૪૮ ॥
 તેમ કરીને રંગારિ લીંચ (અનુસંદરચક્રી) કહેવા લાગ્યો કે, ત્યાંથી મને ભવિતવ્યતા શ્વેતપુરમાં લેઈ

દશા ન વૈશ્વાનરહિંસયોર્ગતિં । વિદંત્યપિ સ્વાડુનુન્નવાશ્રિતાં જનાઃ ॥ ૬મેડપિ યાસ્યંતિ દશાં
 તમોમયીં । જન્નો યથાડ્યં નનુ નંદિવર્ધનઃ ॥ ૭૪૮ ॥ સંસારિજીવોડ્ય પ્રાહ । નીતઃ શ્વેતપુરે
 તતઃ ॥ કૃતશ્રાન્નીરૂપોડહં । ન્રવિતવ્યતયા તયા ॥ ૭૪૯ ॥ તદ્રૂપસ્ય સતોગતો મમ શમં વૈશ્વા-
 નરઃ કિંચન । ઠન્ના નિર્ઘૂણતામતિઃ પ્રવૃત્તે દાને ચ યાદૃશ્ચિકી ॥ નાડ્યસ્તં તુ વિશિષ્ટશીલ-
 મધિકો ધર્મશ્ચ નાડાસેવિતો । જાતો મધ્યગુણસ્તદા ન્રવસરિસંઘદૃઘર્ષાદ્દહમ્ ॥ ૭૫૦ ॥
 મામાલોક્ય તથાવિધં ગુણકલાન્નોગપ્રદાનોન્મુખી । સંજાતા ન્રવિતવ્યતા શુચિફલાસન્નપ્ર-
 સન્નાશયા ॥ ઝઞ્ચે સાંપ્રતમાર્યપુત્ર સુયશઃશ્રીસિદ્ધિર્માશયા । ત્વં સિદ્ધાર્થપુરે વ્રજ પ્રકટિતઃ
 પુણ્યોદયસ્તે સઘા ॥ ૭૫૧ ॥

ગઈ; અને મને એક ભરવાડરૂપ કર્યો. ॥ ૭૪૯ ॥ હવે તે ભરવાડરૂપ થઈઓ એવો જે હું, તેનો કંઈક
 વૈશ્વાનર (ક્રોધ) શાંત થયો, પાપિષ્ઠ બુદ્ધિ છાદિત થઈ, તથા શક્તિ મુજબ દાનમાં બુદ્ધિ થઈ, તો પળ
 વિશેષ પ્રકારના શીલનો મને અભ્યાસ થયો નહીં, તેમ અધિક ધર્મને પળ મેં સેવ્યો નહીં; અને એવી રીતે
 આ સંસારરૂપી નદીના સંઘદમાં ઘસાવાથી હું તે વચ્ચે મધ્યમ ગુણવાલો થયો. ॥ ૭૫૦ ॥ હવે તેવી
 રીતનો મને જોઈને ભવિતવ્યતા, પવિત્ર ફલમાં નજદીક અને પ્રસન્ન આશયવાલી, તથા (મને) ગુણ,
 કલા, અને ભોગો આપવામાં તત્પર થઈ; અને કહેવા લાગી કે, હે આર્યપુત્ર ! હવે તું ઉત્તમ યશ, લક્ષ્મી

अने मोक्ष सुखनी आशाथी सिद्धार्थ नामना नगरमां जा ? तारो मित्र पुण्योदय हवे प्रगट थयो छे ॥ ७५१ ॥ एवी रीते हिंसा तथा वैश्वानरना (क्लोधना) प्रसारथी थएला, तथा दुष्ट एवी स्पर्शेन्द्रियथी इति परिणतिं हिंसवैश्वानरप्रसरोद्धवां । पटुतरमतिः श्रुत्वा दुष्टत्वगिंद्रियजामपि ॥

विहितविषयप्रत्याहारः स्थिरोपशमकर्मो । नवति नुवि यः प्राप्स्यत्युच्चैः स एव यशः श्रियम् ॥ ७५२ ॥

उत्पन्न थएला हालबेहालेने सांभलीने, करेल छे विषयोनों त्याग जेणे एवो जे भ्राणस आ पृथ्वीमां स्थिर एवी शांततामां समर्थ थाय छे, तेज माणस वंचे प्रकारे यश अने लक्ष्मीने मेलवशे ॥ ७५२ ॥

इति श्रीवैराग्यकण्डपलतायां चतुर्थः स्तवकः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ पंचमःस्तवकःप्रारभ्यते ॥

एष पत्ननी पंठे शत्रुओंना यशरूपी कपूरना गंधने हरनारो एवो नरवाहन नामनो राजा सिद्धार्थ नामना नगरमां श्रयो. ॥ १ ॥ जे राजाना दानगुणथी नीचे करेलां सर्व कल्पवृक्षो विधिनी तुलाधृतिना पशथी परीक्षा मांटे उंचे गएलां छे. ॥ २ ॥ ते राजाने गुणोरूपी सुगंधनी मालती सरखी, तथा उत्तम मणीओथी (पक्षे-हमेशां भमराओथी) सेवनीक अने उत्तम भाग्यवाली विमलमालती नामनी पटराणी होती. ॥ ३ ॥ तेणीने हुं प्रगट रीते पुत्र पणे उपन्यो; तथा तेज वखते चंद्रसरखो निर्मल एवो

अश्रसिद्धार्थनगरे । न्रूपोऽन्नन्नरवाहनः ॥ गंधवाह इव द्वेषि-यशःकर्पूरगंधहत् ॥ १ ॥ यस्य दानगुणेनाधः-कृताः सर्वे सुरद्रुमाः ॥ उर्ध्वे गताः परीक्षार्थं । तुलाधृतिवशाद्विधेः ॥ २ ॥ आसीत्तस्य महादेवी । गुणसौरभमालती ॥ सदालिसेव्या सुभ्रगा । नाम्ना विमलमालती ॥ ३ ॥ तस्याः पुत्रोऽहमुत्पन्नो । व्यक्तश्चलनस्तदैव च ॥ पुण्योदयः सहचरो । जातो मे चंद्र-निर्मलः ॥ ४ ॥ मम जन्मोत्सवश्चेक्रे । पित्रा प्रमदनिर्भरः ॥ क्रमात् प्रतिष्ठितं नाम । यथा-ऽयं रिपुदारणः ॥ ५ ॥ नंदिवर्धनकाले या । ममासीदविवेकिता ॥ सा धात्री पुनरायाता । द्वेषसंगेन गर्भिणी ॥ ६ ॥ मज्जनमकाले साऽसूत । वदनाष्टकधारकम् ॥ पुत्रमुत्कंधरं दुष्टं । सुदुर्द्धर्षं महोदरम् ॥ ७ ॥ अष्टप्रेक्ष्यास्य शीर्षाणि । कूटानीह गिरेश्वि ॥ चकार नाम सा व्यक्तं । शैलराज इति स्फुटम् ॥ ८ ॥

पुण्योदय गुप्त रीते मारो सोबती थयो. ॥ ४ ॥ बली पिताए हर्ष पूर्वक मारो जन्मोत्सव कर्यो; तथा अनु-क्रमे मारुं “रिपुदारण” नाम पाड्युं ॥ ५ ॥ नंदिवर्धनना जन्म वखते मारी जे अविवेकिता नामनी धावमाता होती, ते फरीने द्वेषना संगथी गर्भवती थह थकी अहीं आबी होती ॥ ६ ॥ मारा जन्म वख-तेज तेणीए पण आठ सुखवाला वंची डोकवाला, तथा मोटा पेटवाला एक दुष्ट अने उद्धत पुत्रने जन्म आप्यो. ॥ ७ ॥ हवे अहीं पर्वतना शिखरो सरखां तेनां आठ मस्तकोने जोइने तेणीए प्रगट रीते तेनुं

“शैलराज” नाम पाड्युं ॥ ८ ॥ ते धाव, तथा तेणीना ते पुत्रनो मने अनादिकालथी संग छे; हवे ते वखते मने ते प्रकट तो थयो, पण गुप्त रीते रह्यो ॥ ९ ॥ हवे पांच छ वर्षो गया बाद में तेने जोयो, अने जोतांज हुं तेने ब्रह्माथी पण अधिक मानवा लाग्यो, केमके, ते ब्रह्मा करतां वमणां सुखोवालो हतो ! ॥ १० ॥ “आ मने हवे वश थयो छे” एम मने जोहने ते पण प्रफुल्लित सुखवालो थयो; तथा आशय जाणनाराओमां शिरोमणि एवा तेणे मारा शरीरने आलिंगन कयुं ॥ ११ ॥ तेना आलिंगनथी मने अलौकिक शक्ति थह, के जे शक्तिए मने त्रणे लोकोंने उलंघीने तुरत उंचे

तस्या धात्र्याश्च तत्सूनोः । संगमोऽनादिरेव मे ॥ आविर्भूतस्तदा मेऽसौ । तिरोभूतोऽन्यदा परम् ॥ ए ॥ पंचमेष्वथ वर्षेषु । दृष्टमात्रो मयाऽथ सः ॥ ब्रह्मणोऽप्यधिको मेने । द्विगुणो यत्ततो मुखैः ॥ १० ॥ वशोऽयमिति मां प्रेक्ष्य । सोऽपि स्मराननोऽभवत् ॥ आलिंगि च मदेहं । ज्ञावज्ञस्य शिरोमणिः ॥ ११ ॥ तदालिंगनतः शक्ति-रनिर्वाच्या ममाऽभवत् ॥ त्रैलोक्यमतिवृत्त्योर्ध्व-महमाशु धृतो यया ॥ १२ ॥ कुलजात्यादिविषयः । स्वोत्कर्षो मम पप्रथे ॥ तत्सक्तहृदये शश्व-चैलबिंदुरिवांजसि ॥ १३ ॥ न मातुर्नोपि तातस्य । प्रणामो विहितो मया ॥ शैलराजप्रसंगेन । शैलराजत्वमीयुषा ॥ १४ ॥ न नताः कुलेदेव्यश्च । न देवा लौकिका अपि ॥ मम नाऽखंभ्यन्नावं । ज्ञात्वाऽनम्रं पिताऽपि माम् ॥ १५ ॥ अन्येषामपि पित्रोक्तं । कार्याज्ञाऽस्यैव सर्वदा ॥ अकामविभूरं कर्ता । नो चेन्मानधनो ह्ययम् ॥ १६ ॥

चडाव्यो ॥ १२ ॥ तेनामां आसक्त हृदयवालो हु होते छते पाणीमां जेम तेलनुं बिंदु तेम मारी कुल, जाति आदिकनी मोटाइ हमेशां (जगतमां) फेलावा लागी ॥ १३ ॥ वली में ते शैलराजना प्रसंगथी, पर्वतपणाने पामीने माता के पिताने प्रणाम पण कर्षो नही ॥ १४ ॥ वली में कुलेदेवीओ तथा लौकिक देवीने पण नमस्कार कर्षो नही; अने पिताजीए पण मारो भाव जाणीने, नहीं नमता एवा मने उपको आप्यो नहीं ॥ १५ ॥ वली पिताजीए बीजाओने पण कहुं के, (तमारें) आनी आज्ञा हमेशां पालवी

વાર્તાતર કર્યાંક તેં મારી અચાનક (કંઠકં) નુકશાન કરશે. ॥ ૧૬ ॥ પછી સર્વ રાજ્યકારભારીઓ મારા આગમન થયા; અને માનમાંજ મગ્ન થઇને એવો જે હું તેની આજ્ઞાને કોઈ પણ ઉછંઘતું નથી. ॥ ૧૭ ॥ આ મદાન ઉડ્ડયલ મહિમા પુણ્યોદયરૂપી ચંદ્રનોજ હતો, પણ મેં મૂઢચિત્તવાલાએ તે માનરૂપી રાહુનો જાળ્યો. ॥ ૧૮ ॥ વલી મેં વિચાર્યું કે, આ શૈલરાજતો દેવોને પણ દુર્લભ એવો મારો બંધુ છે, તથા સર્વ કાલ્યાણોની શ્રેણિઓને કરનારો છે. ॥ ૧૯ ॥ આ મારો આશય મેં તેને એક દહાડો જણાવ્યો; ત્યારે મને પોતાને વશ થઇને તેને મને પોતાની ગુહ્ય વાત જણાવી કે, ॥ ૨૦ ॥ મારી પાસે આત્મવીર્યથી

તતો દાસત્વમાપત્રં । રાજકં સર્વમેવ મે ॥ ન કોઽપિ માનમમ્નસ્ય । મમાજ્ઞામતિવર્તેતે ॥ ૧૭ ॥
પુણ્યોદયવિધોરેવ । મહિમાઽસૌ મહોજ્જ્વલઃ ॥ મયા તુ મૂઢચિત્તેન । માનરાહોર્વિજ્ઞાવિતઃ
॥ ૧૮ ॥ ધ્યાતં મયૈષ બંધુર્મે । દેવાનામપિ દુર્લભઃ ॥ શૈલરાજોઽસ્તિલશ્રેયઃ-સંતતીનાં વિધા-
યકઃ ॥ ૧૯ ॥ અસૌ નિવેદિતસ્તસ્ય । સ્વાભિપ્રાયો મયાન્યદા ॥ ન્યવેદિ મે પરં ગુહ્યં । સ્વવશં
પ્રેદ્ય તેન મામ્ ॥ ૨૦ ॥ મમાસ્તિ સ્તબ્ધચિન્તાભ્યં । સ્વવીર્યોત્થં વિલેપનમ્ ॥ પ્રતિક્ષણં
ત્વયદેયં હૃદયે તત્સુખાશયા ॥ ૨૧ ॥ વાચામગોચરસ્તસ્ય । વદ્યત્યનુન્નવઃ ફલમ્ ॥ ૨૨ ॥
ત્વા સ દદૌ તન્મે । હૃદિ ધત્તં મયાઽપિ તત્ ॥ ૨૩ ॥ તત્પ્રજ્ઞાવાદ્દહં જાતઃ । સ્તબ્ધકીલિતકં-
ધરઃ ॥ સુતરાં પ્રણતા લોકા । વિશ્વાસોઽન્નુદ્વિલેપને ॥ ૨૪ ॥ ગતોઽન્યદાઽહં નગરંતરંગે । સંક્લિ-
ષ્ટચિત્તેઽસ્તિલદુઃસ્વાસે ॥ તૃષ્ણાઽનિદ્વાંદોલિતકૃષ્ણનીલ-કાપોતલેશ્યાવિલસત્પતાકે ॥ ૨૫ ॥

ઉત્પન્ન થઇને સ્તબ્ધચિત્ત નામનું (એક) વિલેપન છે; તે તારે, તેના સુખની આશાથી ક્ષણ પ્રતે હૃદયમાં ધારણ કરતું. ॥ ૨૧ ॥ વચનોથી પણ નહીં કહી શકાય એવો તેનો અનુભવ (તને) ફલ દેખાડી આપશે; એમ કહીને તેણે તે વિલેપન મને આપ્યું; અને મેં પણ તે હૃદયમાં ધારણ કર્યું. ॥ ૨૨ ॥ હવે તે વિલેપનના પ્રભાવથી હું સ્તબ્ધ અને અક્ષડગરદનવાળો થયો; અને સારી રીતે લોકો મને નમવા લાગ્યા; અને તેથી તે વિલેપનમાં મને વિશ્વાસ થયો. ૨૩ હવે એક દહાડો હું, સર્વ દુઃખોરૂપી આવાસોવાલા, તથા તૃષ્ણારૂપી પવનથી ફરકતી છું,

કુળલેશ્યા, નીલલેશ્યા, તથા કાપોતલેશ્યારૂપી હલસાયમાન પતાકાઓ જેમાં એવા સંક્ષિપ્ત ચિત્ત નામના અંતરંગ નગરમાં ગયો ॥ ૨૪ ॥ વલી તે નગર કેવું છે તો કે, અસંખ્ય પ્રકારનાં દુર્યોનો રૂપી છે રથોનો પ્રચાર જેમાં એવો લોકપ્રવાહ નામનો છે રાજમાર્ગ જેમાં, તથા વિકલ્પોથી ચિત્રિત થયેલી એવી ચિત્ત સજારૂપી છજાંઓ એ કરેલ છે કૌતુકોનો સમૂહ જેમાં એવું તે નગર છે ॥ ૨૫ ॥ તે નગરમાં અત્યંત પ્રતાપવાલા, તથા ઘણાં દૂષણોની ઉત્પત્તિના સ્થાનક રૂપ, તથા ષંદ્રપ્રતે જેમ રાહુ, તેમ બોધરૂપી રાજા પ્રતે રાલેલ છે વૈર જેને એવા, તથા પ્રમાદના પ્રપંચની રચનામાં સૂત્રધાર સરલા, તથા ઉત્તમ વાદરૂપી હાર્દીને મારવામાં

અસંખ્યદુર્યોનરપ્રચાર-લોકપ્રવાહાન્નિધરાજમાર્ગે ॥ વિકલ્પસંચિત્રિતચિત્તસંજ્ઞા-કપોત-પાલીકૃતકૌતુકૌઘે ॥ ૨૫ ॥ અશક્તમસ્મિન્નતુલપ્રતાપ-મુત્પત્તિન્નૂમિં વહુદૂપણાનામ્ ॥ નિવદ-વૈરં સહ બોધરાજ્ઞા ॥ પત્યેવ રાહુગ્રહમૌષધીનામ્ ॥ ૨૬ ॥ ક્ષિપ્તશયં નામ નૃપં પ્રમાદ-પ્રપંચ સંસૂત્રણસૂત્રધારમ્ ॥ સદ્ભૂતવાદદ્વિપંચવક્રં ॥ વિઘ્નં ચ વેતાલમિવેષ્ટસિદ્ધેઃ ॥ ૨૭ ॥ યુગમમ્ ॥ પ્રિયા મયા તસ્ય ચ હીનતાલ્યા ॥ દૃષ્ટા નિકૃષ્ટાશયવર્ગસેવ્યા ॥ પ્રવર્તિકા નિંદ્યતરક્રિયાણાં ॥ તમોમયી કાલનિશેવ સાક્ષાત્ ॥ ૨૮ ॥ તયોર્મૃણવાદ ઇતિ પ્રસિદ્ધઃ ॥ સદ્બોધશૈલે દૃઢવજ્ર-પાતઃ ॥ સ્નેહદુર્મોહેદકુઠારકલ્પઃ ॥ સંકલ્પવદ્ધીવનવારિવાહઃ ॥ ૨૯ ॥ સુતઃ સમસ્તાંગિ-હિતોપલોપી ॥ કુતશ્ચિદપ્યક્તવાહુવીર્યઃ ॥ અનાયિ નેત્રાન્નિશ્રિતાં કુમાર્ગો-પદેશદક્ષઃ કૃત-મોહપક્ષઃ ॥ ૩૦ ॥ યુગમમ્ ॥

સિંહ સરલા, અને વેતાલની પેઠે ઇષ્ટ સિદ્ધિપ્રતે વિઘ્ન કરનાર એવા “ ક્ષિપ્તશય ’ નામના રાજાને મેં જોયો ॥ ૨૬ ॥ ૨૭ ॥ વલી ત્યાં મેં, દુષ્ટ આશયોનાં સમૂહોથી સેવનીક, તથા અત્યંત નિંદનિક ક્રિયાઓની પ્રવર્તવિનારી, અને સાક્ષાત્ જાળે કાલરાત્રિ હોય નહીં, તેથી તમોમય (અજ્ઞાનમય) એવી તે રાજાની હીનતા નામની સ્ત્રીને જોઈ ॥ ૨૮ ॥ ઉત્તમ જ્ઞાન રૂપી પર્વતને ભેદવામાં દૃઢ વજ્રપાત સરગ્ધો, તથા મેહરૂપી વૃક્ષને છેદવામાં કુહાડા સરલો, અને સંકલ્પોરૂપી વેલડીઓનાં વનપ્રતે વરસાદ સરગ્ધો, તથા સ્વર્વ

जाण्या ॥ ३६ ॥ हवे ज्यारे मारो कला शीखवानो वखत आव्यो त्यारे, पिताजीए विधिपूर्वक कलाचार्येने पूजीने, उत्सव सहित तेने मने सोंप्यो ॥ ३७ ॥ वली मने पिताजीए कहुं के, हे पुत्र ! विद्याना अर्थि एवा तारे नमस्कार पूर्वक आदरथी आ कलाचार्येने सेववा ॥ ३८ ॥ त्यारे में कहुं के, अरे ! आ रांकडो विचारो कलाचार्य ते मारी आगल शुं हिसाबमां छे ? तो पण तमारा उपरोपथी हुं कलाओ ग्रहण करूं छुं, तथा वली तेने नमस्कार करूं छुं. ॥ ३९ ॥ पछी पिताजीए गुप्त रीते कलाचार्येने कहुं के, आपे आ अहंकारीनो अ-विनय जोइने उद्देग करवो नही ॥ ४० ॥ पछी ते वचन अंगीकार करीने तणे विचार्युं के, आ तेनी बाल

कलाग्रहणकालेऽथ । कलाचार्यं विधानतः ॥ संपूज्य पित्रा तस्याहं । प्रशितोत्सवमर्पितः

॥ ३७ ॥ उक्तश्चाहं त्वया पुत्र । समाराध्योऽयमादरात् ॥ विद्यार्थिना कलाचार्यः । प्रणिपात विधायिना ॥ ३८ ॥ मयोक्तं किं विजानीते । वराकोऽयं ममाग्रतः ॥ तवाऽनुरोधाद् गृह्णामि । कलाः कुर्वे नतिं पुनः ॥ ३९ ॥ रहःस्थितं ततस्तातः । कलाचार्यमन्नापत ॥ नोद्वेगोऽस्य त्वया कार्यो । विनयं प्रेक्ष्य मानिनः ॥ ४० ॥ तद्वचोऽसौ प्रतिश्रुत्य । दध्यौ बाल्यविजृम्भितम् ॥ मानोऽस्य शास्त्रबोधेऽयं । स्वयं नम्रो न्रविष्यति ॥ ४१ ॥ ततोऽसौ सर्वयत्नेन । प्रवृत्तो मम पाठने ॥ पठति तत्र चान्येऽपि । विनीता राजदारकाः ॥ ४२ ॥ शैलराजः प्रवृद्धोऽनूदादेरेण च मे गुरोः ॥ ततो जात्यादिनाचार्यं । ह्रीलयामि प्रतिक्रणम् ॥ ४३ ॥ दध्यौ तदा कलाचार्यो । नाऽस्य शास्त्रश्रमाङ्गुणः ॥ यथास्मत्भोजनात् क्षीण-तनोः श्वयथुवर्धनात् ॥ ४४ ॥

चेष्टा छे, पण ज्यारे शास्त्रोनो तेने बोध थशे, त्यारे तेनुं आ मान पोतानी भेलेज नम्र थइ जशे. ॥ ४१ ॥ पछी ते कलाचार्य मने सर्व प्रयत्नपूर्वक भणाववा लाग्यो, वली त्यां बीजा पण विनयी राजकुमारो भणता हता. ॥ ४२ ॥ हवे गुरु तरफना आदरथी मारो शैलराज (अहंकार) वधवा लाग्यो; अने तेथी दरेक क्षणे हुं जाति आदिकथी आचार्यनी हीलना करवा लाग्यो. ॥ ४३ ॥ त्यारे कलाचार्ये विचार्युं के, क्षीण शरीरवालाने खाटां भोजनथी जेम सोजो थाय (अने ते जेम लाभकारक नथी) तेम ग्रामे शास्त्र-

असधी गुण धनो नर्ही. ॥ ४४ ॥ बली अपात्रने कन्यादाननी पेंठे ज्ञानदान पण अहितकारी छे, एम विचारि मनथी तो तेणे मने तज्यो, पण बहारथी द्वेष देखाळ्यो नही ॥ ४५ ॥ बली मने तेवो जोइने राजकुमारो पण मारामांथी विरक्त थया, पण केवल मात्र पुण्यना प्रभावथी मने तेओ पराभव करवाने समर्थ थया नर्ही. ॥ ४६ ॥ हवे एक दहाडो उघारे आचार्य बहार गया हता, तयारे हुं तेमना आसनपर चडी येडो; ते जोइने राजकुमारोए मने कहुं के, आ तने उचित नथी. ॥ ४७ ॥ कहुं छे के, गुरुना आसनपर वेसनाराओने कलंकथी उत्पन्न थएली मलीनता थाय, तथा अपजश अने पापनी वृद्धि भाय छे, अने

ज्ञानदानमपात्रस्य । कन्यादानमिवाऽहितम् ॥ त्यक्तस्तेनेत्यहं भ्रावा-द्वहिर्द्वेषो न दर्शितः ॥ ४४ ॥ राजमित्रा अपि प्रेक्ष्य । मामभ्रूवंस्तथाविधम् ॥ विरक्ताः केवलं पुण्या-न्न परान्न-वितुं कमाः ॥ ४५ ॥ बहिर्गतेऽन्यदाऽचार्ये । मयाऽध्यस्तं तदासनम् ॥ तद् दृष्ट्वा राजमित्रा मां । प्रोचुर्नदं तवोचितम् ॥ ४६ ॥ यतः-गुर्वासने निविष्टानां । मालिन्यं स्यात्कलंकजम् ॥ वर्धते चाऽयशःपते । क्षरणं चायुषो भवेत् ॥ ४७ ॥ मयोक्तं शिक्षणाहोऽहं । बालिशाः किं भ्रवादृशम् ॥ यात स्वकुलशिक्षार्थं । तेऽपि तुष्णीं स्थितास्ततः ॥ ४८ ॥ कलाचार्याय तत्प्रो-क्तं । चरित्रं राजदारकैः ॥ क्रुद्धेन तेन पृष्टोऽहं । साऽसूयं ज्ञापियं मया ॥ ४९ ॥ अहो विमृश्य ज्ञापित्व-महो ते शास्त्रकौशलम् ॥ असत्यवादिभिर्ब्रूषे । मामेवं यत्प्रतारितः ॥ ५० ॥

आयुष्य ओछुं थाय. ॥ ४८ ॥ तयारे में तेओने कहुं के, अरे ! मूर्खाओ !! शुं हुं तमारा जेवाओथी शिखामण देवावा लायक छुं ? (अर्थात् शुं तमो मने शिखामण देवा जोग छो ?) तमारा पोताना कुटुंबने शिखामण देवा जाओ ? (ते सांभली) तेओ पण मौन रखा. ॥ ४९ ॥ पछी मारुं ते आचरण राजकुमारोए कलाचार्यने कहुं; तयारे तेणे क्रोध पामोने मने पूछ्युं; तयारे में हर्ष्या सहित कहुं के, ॥ ५० ॥ अहो तारुं बिचारयुक्त बोलवापणुं ! ' तथा अहो ! तारुं शास्त्रोनुं कुशलपणुं ! के, जहुं बोलनाराओथी उगा-

इने तुं मने आम बोले छे !! ॥ ५१ ॥ त्यारे ते महामति आचार्ये विचारुं के, आ राजकुमारो जूहुं बोलता नथी, पण आ पापी जूठो छे; माटे हवे तेनुं ते दुराचरण नजरें जोइने हुं तेने शिक्षा आपुं ॥ ५२ ॥ हवे एक दहाडो तेणे गुप्त रहीने मने नेतरनी खुरशीपर बेठेलो जोइने ठपको अप्यो; त्यारे में उलटो तेने तर-छोडी कहाड्यो ॥ ५३ ॥ पछी राजकुमारोए गुरूने छानी रीते कहुं के, नही जोवालायक एवा आ रिपुदारणने अमारी साथे राखवो युक्त नथी ॥ ५४ ॥ त्यारे तेणे पण विचारुं के, आ बीचारा राज-

ततो महामतिर्दध्यौ । न मृषा राजदारकाः ॥ भुवतेऽयं परं पाप-स्तद् दृष्ट्वा शिक्षाम्यहम् ॥ ५२ ॥ अन्यदा ब्रह्मदेशस्थः । स मां वेत्रासनस्थितम् ॥ दृष्ट्वा ददामुपालंभं । कृतस्तन्निह्नवो मया ॥ ५३ ॥ ततो रहसि विहसं । गुरवे राजदारकैः ॥ अदृष्टव्यो ह्ययं युक्तो । मध्ये स्थापयितुं न नः ॥ ५४ ॥ तेनापि चिंतितं सत्यं । वदंत्येते तपस्विनः ॥ पापोऽनुचित एवाऽयं । सत्संगे रिपुदारणः ॥ ५५ ॥ तथाहि-कुपितं मधुरैर्वाक्यै-रर्थदानेन लोभिनम् ॥ विनयेन जनं स्तब्ध-मविश्वासेन मायिनम् ॥ ५६ ॥ चौरं रक्षणयत्नेन । सद्बुद्ध्या पारदारिकम् ॥ वशीकुर्वन्ति सुधियो । मूर्खं चित्तानुवृत्तिः ॥ ५७ ॥ न तु कोऽपि प्रतीकारो । विद्यते नृवनत्रये ॥ असत्यवादिनः पुंसः । कालदष्टः स नृच्यते ॥ ५८ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ स्वप्नावादथवा दुष्टो । नास्त्ययं रिपुदारणः ॥ मृषावादान्मृषा ब्रूते । स्तब्धः स्याद्द्वैतराजतः ॥ ५९ ॥

कुमारो सत्य कहे छे; अने आ पापी रिपुदारणने सत्संगमां राखवो अनुचित ज छे ॥ ५५ ॥ कहुं छे के, उत्तम बुद्धिवाला माणसो क्रोधितने मिष्ट वचनोथी, लोभीने धनना दानथी, अहंकारीने विनयथी, कपटीने अविश्वासथी, चोरने रक्षणना प्रयत्नथी, लंपटने सद्बुद्धिथी, सुखने मननी अनुवृत्तिथी बश करे छे, पण जूठाबोला माणसनो त्रणे जगतमां पण कोइ इलाज नथी; अने तेथी ते “ कालथी डंखा-एलो ” कहेवाय छे ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ अथवा आ रिपुदारण स्वभावथी दुष्ट नथी; पण मृषावादथी

ते पापं पांशुं छे, तथा शैलराजथी ते अहंकारी थयो छे ॥ ६९ ॥ माटे ते बनेनो जो ते त्याग करे तो उत्तम लाभ थाय ते माटनेन शिगामण आपुं, एम विचारि आचार्य मने कहुं के, ॥ ७० ॥ हे कुमार! तारा जेवाओने माटे मारी शा-
लामां गरेलर गोग्य स्थानक नथी; माटे तुं शैलराज अने मृपावादनमना पापी मित्रोने तजी दे ॥ ७१ ॥
त्यारं में तहुं के, ते स्थानक त्यारे (तारा) बापने आप अमो तो ते (तारा) स्थानविना अने वली तारा विना
पण धीजोथी सुनं समाधें शाख भणिशुं ॥ ७२ ॥ एवी रीते आचार्यने तरछोडोने, स्तब्ध चित्तना
पिलेपनथी वंची डोक तथा उंचा सुखवालो थयो थको, तथा मारुं शरीर मरोडतो थको हुं त्यांथी

कुर्याद्यद्येतयोस्त्यागं । तदा स्याद्वितमुत्तमम् ॥ शिक्क्यामि तदर्थं त-दित्याचार्यो जगाद माम्
॥ ७० ॥ कुमार नोचितं स्थानं । मञ्जालायां किलेदृशाम् ॥ शैलराजमृषावादौ । पापमित्रे
ततस्त्यज ॥ ७१ ॥ मयोक्तं स्थानमेतत्त्वं । यत्तु पित्रे विनाऽप्यदः ॥ विना च त्वां वयं ज्ञास्त्रं ।
भणिष्यामोऽन्यतः सुखम् ॥ ७२ ॥ तर्जयित्वेत्थमाचार्यं । स्तब्धचित्तविलेपनात् ॥ नृत्कं-
धराननो मृदू-न्निजागं निर्गतस्ततः ॥ ७३ ॥ प्राप्तस्तातांतिके पृष्ट-स्तेन पागोऽवशिष्यते ॥
कियांस्तव मया प्रोक्तं । न न्यूना काऽपि मे कला ॥ ७४ ॥ तातः प्राह तत्राऽप्युच्चैः । पूर्वो-
धीतं स्थिरीकुरु ॥ विद्यायां ध्यानयोगे च । संतोषो नोचितः सताम् ॥ ७५ ॥ नृत्तं धनैः
पुनर्वेश्म । कलाचार्यस्य भूभृता ॥ मानूत् खेद इति प्रोक्तं । तेन मञ्जरितं तु ना ॥ ७६ ॥ कलाचार्य
गृहे स्थेयं । भवताऽभ्यासशालिना ॥ अतः प्रभृति तातेने-त्युक्तं तत्स्वीकृतं मया ॥ ७७ ॥

चालतो थयो. ॥ ७३ ॥ पछी हुं पिता पासे गयो, त्यारे तेमणे मने पृष्ठणुं के, हवे केदलोक पाठ बाकी
रहे छे ? त्यारे में कहुं के, हवे मने कइ पण कला अधुरी नथी. ॥ ७४ ॥ त्यारे वली पिताजीए कहुं के, एम
छे तो पण तुं पूर्व शीखेछुं पाकुं कर ? केमके सज्जनोए विद्यामां अने ध्यान योगमां संतोष राखवो
उचित नथी. ॥ ७५ ॥ वली फरीने राजाए कलाचार्यनुं घर धनथी भरी आपुं; अने ते कलाचार्ये पण
“आ राजाने खेद न थाय तो सारुं” एम विचारि मारुं आचरण राजाने कहुं नहीं ॥ ७६ ॥ पछी

પિતાજીએ મને કહ્યું કે, આજથી હવે તારે અભ્યાસમાં મનોહર થઈને કલાચાર્યને ઘેર રહેવું; પછી તે મેં પણ સ્વીકાર્યું. ॥ ૬૭ ॥ પછી ત્યાંથી નિકલીને મેં મૃણાવાદને પૂછ્યું કે, હે મિત્ર ! તારી આ ચતુરાઈ તે ક્યાંથી આવી ? કે જેના વશથી મને આ તેજ મળ્યું છે. ॥ ૬૮ ॥ ત્યારે તેણે કહ્યું કે, રાજસચિત્ત (નામના નગરમાં) રાગકેસરી નામે રાજા છે; તે રાજા શત્રુઓરૂપી સર્પોને (મારવામાં) ગરુડ સમાન છે. ॥ ૬૯ ॥ તે રાજાને, કુક્ષિમાં રાખેલ છે ગુણોનો સમૂહ જેણીએ એવી મૂઢતા નામની રાણી છે, તથા તેણીને, છાયાથી આચ્છાદિત કરેલ છે વ્રણે જગતો જેણીએ એવી માયા નામની દીકરી છે. ॥ ૭૦ ॥ તે મહાન બેહેનને મેં

નિર્ગતેન મૃણાવાદ-સ્તુતઃ પૃષ્ઠો વયસ્ય તે ॥ દક્ષતા કિમુપદં ય-દ્દશાન્મેડ્મદૂદયં મહઃ ॥ ૬૯ ॥
સ જગૌ રાજસે વિન્ને । રાજાસ્તે રાગકેસરી ॥ સરીસૃપાણાં શત્રૂણાં । ત્રાસને વિનતાસુતઃ
॥ ૬૯ ॥ તસ્યાસ્તિ મૂઢતા દેવી । કુક્ષિસગુણોન્વચ્યા ॥ માયાડન્નિધાસ્તિ તત્પુત્રી । ઢાયા
હ્રન્નજગન્ન્યા ॥ ૭૦ ॥ પ્રતિપન્ના મયા પ્રેમ્ણા । ન્રગિની સા મહત્તમા ॥ સાડપિ ઢાયેવ માં
મુક્ત્વા । કદાપિ ક્વાપિ યાતિ ન ॥ ૭૧ ॥ પ્રાપ્તં તદુપદેશેન । મયા કૌશલમિદ્દશમ્ ॥ મયો-
ક્તં દર્શનીયા સા । મમાડપ્યાત્મસ્વસા ત્વયા ॥ ૭૨ ॥ તથેતિ સ્વીકૃતં તેન । તત્તો વિલસિતં
મયા ॥ શાલાસુ દ્યૂતકારાણાં । પણસ્ત્રીણાં ચ વેદમસુ ॥ ૭૩ ॥ ઇત્થં દ્વાદશવર્ષાણિ । કલૌ-
ઘોપાર્જનહલાત્ ॥ લંઘિતાનિ કુમાર્ગેણ । મયા તાતમપદ્યતા ॥ ૭૪ ॥ મિથ્યાવાર્તારજઃ
પુંજે । મયિ ધૂમન્નમાઙ્ગિરૌ ॥ પૂર્ણજ્ઞાનામિસન્નાવો । લોકૈરનુમિતસ્તતઃ ॥ ૭૫ ॥

પ્રેમથી સ્વીકારી છે, અને તેથી તે છાયાની પેઠે મને તજીને કોઈ પણ સમયે ક્યાંએ પણ જતી નથી ॥ ૭૧ ॥ તેણીના ઉપદેશથી મને આવી ચતુરાઈ મળી છે; ત્યારે મેં તેને કહ્યું કે, મને પણ તારે તે તારી બેહે-
નને દેખાડવી. ॥ ૭૨ ॥ ત્યારે તેણે પણ તે સ્વીકાર્યું; પછી હું જુગારખાનાઓમાં તથા વેદ્યાઓના
ઘરોમાં વિલાસ કરવા લાગ્યો. ॥ ૭૩ ॥ અને એવી રીતે કલાઓ ભળવાના મિષથી મેં પિતાજીને મોહોડું
દેખાડ્યા વિનાજ બાર વર્ષો કુમાર્ગમાં ગાળ્યાં. ॥ ૭૪ ॥ પછી મિથ્યા વચનરૂપી રજના હમલાવાલા.

तथा धृष्ट्या पतिमां धुंयाडाना भ्रमथी लोकोए संपूर्णं ज्ञानरूपी अग्रि होवानु अनुमान कथु-
 ॥ ७५ ॥ तं धृष्ट्या प्रोत्सर्षा हरिणोने (बांधवामां) पाश सरखां, तथा मानरूपी हाथीने (वसवामां)
 विपातल मरणां, अने कामदेवरूपी भ्रमरने (खुशी करवामां) कमल सरखां यौवनने पाभ्यो. ॥ ७६ ॥
 अं सार्गे नगरांना स्वामि एवा नरकेसरी नामना राजानी वसुंधरा नामनी राणीनी नरखुंदरी नामनी
 पृथी छे. ॥ ७७ ॥ पछी ज्यारे ते यौवन पामी, त्यारे तेणीए मनमां एवो निश्चय कथो के, मारे खरेखर
 माराथी पण अधिक गुणवाला वरने वरवो. ॥ ७८ ॥ पछी नरकेसरी राजाए तेणीना ते भावने जाणीने

भ्रम्राहं यौवनं प्राप्तः । कामिनीमृगवागुराम् ॥ मानद्विरदविंध्यादिं । स्मरजृंगसरोरुहम्
 ॥ ७६ ॥ इतश्चाज्ञोपपूःस्वामि-नरकेसरीनूपतेः ॥ देव्या वसुंधरायाश्च । सुताऽस्ति नरसु-
 दरी ॥ ७७ ॥ तयोद्यौवनया चित्ते-ऽन्निनिवेशोऽयमाहितः ॥ वरणीयो मया नूनं । मत्तो-
 अधिकगुणो वरः ॥ ७८ ॥ नरकेसरिणा ज्ञात्वा । तन्नावमिति चिंतितम् ॥ अस्याः समर्गलः
 स्याच्चे-त्स एव रिपुदारणः ॥ ७९ ॥ ततोऽसौ तां गृहीत्वैव । वरविद्यां परीक्षितुम् ॥ सि-
 द्धार्थनगरं प्राप्तः । पित्रा प्रीत्या प्रवेशितः ॥ ८० ॥ दत्तं चावासकस्थानं । सज्जीकृत्याथ मंम-
 पम् ॥ पतिवरावरगुणान् । सन्ना चक्रे परीक्षितुम् ॥ ८१ ॥ राजान्वितः स्थितस्ततः-स्त-
 न्मध्ये सपरिहृदः ॥ समाहूतौ कलाचार्य-स्तत्राहं च समागतौ ॥ ८२ ॥

विचार्युं के, जो आनो भर्तार रिपुदारण थाय तो सरखे सरखुं (जोडुं) थाय. ॥ ७९ ॥ पछी ते तेणीने
 लेइने वरनी विद्यानी परीक्षा करवा माटे सिद्धार्थ नगरमां आब्यो; अने पिताए पण तेने प्रीतिथी
 प्रवेश कराव्यो. ॥ ८० ॥ वली तेओने (रहेवा माटे) आवास आप्यो, तथा पछी
 मंडप सज्ज करीने तेणे कन्याना तथा वरना गुणोनी परीक्षा करवामाटे सभा करी ॥ ८१ ॥
 पछी पिताजी राजाओ तथा परिवार सहित ते मंडपमां बेठा, तथा बोलाव्याथी कलाचार्य

अने हुं पण त्यां गयो. ॥ ८२ ॥ हवे मारां दुराचरणनी चिंताथी पुण्योदयना तेजनी मंदता थह
तथा प्रभाते जेम चंद्रनो तेम तेनो चलकाट नष्ट थयो. ॥ ८३ ॥ हवे पिताजीए कलाचार्यने चालती
वातथी वाक्रेफ कर्यो; त्यारे मने घणो हर्ष थयो अने कलाचार्य मनमां हसवा लाग्यो. ॥ ८४ ॥ पछी तेंदलामां
नरकेंसरी राजा त्यां आव्यो; तथा तेनी पाछल नरसुंदरीए पण सभामां प्रवेश कर्यो. ॥ ८५ ॥ (हवे
ते कन्या केवी हती ? तो के) लावण्यरूपी अमृतथी जाणे जगतना मनने प्लावन करती होय नही
जेम, तथा चीक्रणा सिंदूरथी भरेला सेंथाथी जीतेल छे संध्याकालना लाल आकाशने जेणीए एवी,

इतः पुण्योदयस्याऽनू-न्मद्दुष्टेष्टितचिंतया॥तेजोमांद्यमिति स्फुर्ति-र्गता प्रातर्विधोरिवा॥८३॥
प्रस्तुताशौंथ तातेन । कलाचार्याय भ्राषितः ॥ जातो हर्षातिरेको मे । जहासांतः कलागुरुः
॥ ८४ ॥ अत्रांतरे समायातो । नूपतिर्नरकेंसरी ॥ तदुत्तरं सभामध्ये । प्रविष्टा नरसुंदरी
॥ ८५ ॥ लावण्यामृतपूरेण । प्लावयंती जगन्मनः ॥ स्निग्धसिंदूरभृत्केश-जितसंध्यारुणां-
बरा ॥ ८६ ॥ द्योतयंती दिशां चक्रं । दीप्तेन वदनेंदुना ॥ कटाक्षैः पूरयंतीव । न्यस्तशस्त्र-
स्मरेषुधिम् ॥ ८७ ॥ तरंती स्तनकुंजान्यां । शृंगारसवारिधिम् ॥ उन्मादयंती जघन-पु-
लिनेन स्मरद्विपम् ॥ ८८ ॥ चटुर्लैर्मन्मथोद्धापै । हंसंती कोकिलध्वनिम् ॥ अलंकारैर्मुनी-
नाम-प्याक्षिपंती च मानसम् ॥ ८९ ॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥

तथा चलकाट मारता एवा मुखरूपी चंद्रथी जाणे दिशाओना समुहने तेजस्वी करती होयनही एवी,
तथा खलास थएलछे हथियारो जेमांथी एवां कामदेवना तुणीरने (भाथांने) जाणे (पोतानां) कटा-
क्षोथी भरती होय नही जेम एवी, तथा स्तनोरूपी कलशोथी जाणे शृंगारसरूपी समुद्रेने तरती होय
नही जेम एवी, तथा (पोतानां) जघनस्थलरूपी रेताल कांठाथी कामदेवरूपी हाथीने सदेन्मत्त करती
होय नही जेम एवी, तथा मिष्ट एवां कामविकार संबंधि वचनोथी जाणे कोयलना नादने हसी कहा-
डती होय नही जेम एवी, तथा (पोते पेहेरेलां) आभूषणोथी सुनिओना मनने पण चलायमान करती

पति (तेजीए राज समामां प्रवेश कर्यो.) ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ हवे तेणीने जोहने मारो शैल-
राज (तहसार) म्फुरायमान श्रयो; अने तेथी में विचार्युं के, माराविना आने परणवाने बली बीजो
तांण जायत छे । ॥ ९० ॥ हवे नरकेसरी राजाए नरसुंदरीने कहुं के, आ रिपुदारणने तारी इच्छा
प्रमाण कला मंगधि प्रश्न पूछ ? ॥ ९१ ॥ त्यारे तेणीए कहुं के, गुरुजनोननी दृष्टिए मारे प्रश्न पूछवो
प्रायत नहो; माटे ते आर्यपुत्र (रिपुदारण) प्रगट रीते सघली कलाओनो पाठ करी जाय; अने तेमां
ते गुण पायत दुं पछें, तेनो ते उत्तर आपे; ते सांभली सर्व खुशी थया अने पछी पिताजीए कहुं के,
जज्जे शैलराजोऽथ । तां दृष्टा मे ततो मया ॥ चितितं परिणेतुं मां । विनैनां क इवाहति

॥ ९० ॥ नरकेसरिराज्ञाऽश्रोऽन्निहिता नरसुंदरी ॥ प्रश्नयैनं कलामार्गे । यथेहं रिपुदारणं ॥ ९१ ॥ सा
प्राह मे गुरुजना-ध्यक्षं प्रश्नो न युज्यते ॥ तदुद्राहयतु व्यक्त-मार्थपुत्रोऽखिलाः कलाः ॥ ९२ ॥
तत्र गुह्ये मया पृष्टे । निर्वाहं च करोत्वसौ ॥ तुष्टाः सर्वे तदाकर्ण्य । पिता प्राह ततश्च माम्
॥ ९३ ॥ युग्मम् ॥ नृगृहाण कलाः पुत्र । राजपुत्र्या सुमंत्रितम् ॥ तदा विज्ञानशू-
न्यस्य । स्तब्धा मम तु न्नारती ॥ ९४ ॥ महामतिः कलाचार्य-स्ततः पित्रा निरीक्षितः ॥
कुमारस्य दशा केय-मिति कर्णेऽस्य ज्ञापितम् ॥ ९५ ॥ कर्णे तेन शनैः प्रोक्तं । देवको-
नोऽयमांतरः ॥ पिताप्रोचे कुतोन्वेष । वन्नाषेऽथ महामतिः ॥ ९६ ॥ अर्थोऽज्ञानादयं कोत्रः ।

कुमारस्य तवाऽजनि ॥ वागायुधा हि वाग्युदे । कुत्र्यंति ज्ञानमंतरा ॥ ९७ ॥

॥ ९२ ॥ ९३ ॥ हे पुत्र ! राजपुत्रीनो आ सारो विचार छे; माटे तुं (सर्व) कलाओनो पाठ करी जा ।
हवे ते वलते ज्ञानथी शून्य एवो जे हुं, तेनी वाणी तो स्तब्ध थइ गइ. ॥ ९४ ॥ तेथी पिताजीए महामति
कलाचार्यनी सासुं जोयुं; तथा तेना कानमां कहुं के, कुमारनी आ शुं दशा थइ गइ ? ॥ ९५ ॥ त्यारे
कलाचार्ये पण तेमना कानमां धीरेथी कहुं के, हे राजन् ! आ तेनो अंतरनो क्षोभ छे; त्यारे पिताजीए
कहुं के, ते शीरीते ? त्यारे महामतिए कहुं के. ॥ ९६ ॥ तमारा आ कुमारने अर्थना नहो जाणपणाथी

आ क्षोभ थयो छे; केमके, वचनरूपी छे आयुद्ध जेओने एवा माणसो वाग्युद्धमां ज्ञान विना क्षोभ पामे छे ॥ ९७ ॥ त्यारे पिताजीए कहुं के, आ कुमारने अज्ञान ते शीरीते संभवे^२ केमके, सर्व कला-विधिमां आने (अमोए) खरेखर पारंगामी सांभल्यो छे ॥ ९८ ॥ त्यारे कलाचार्ये कहुं के, आ कुमार शैलराजे तथा मृषावादे करेली बे कलाओमां कुशल छे; पण बीजी कलाओमां कुशल नथी ॥ ९९ ॥ त्यारे पिताजीए कहुं के, ते बे कला केह ? त्यारे कलाचार्ये कहुं के, एक तो विनयनो नाश, अने बीजुं जूहुं बोलवुं ते ॥ १०० ॥ पछी तेणे सर्व वृत्तांत मूलथी कही संभलाव्यो; त्यारे पिताजीए कहुं के, एवी

तातः प्राह कुतोऽज्ञानं कुमारस्यास्य युज्यते ॥ अयं प्राप्तप्रकर्षो हि श्रुतः सर्वकलाविधौ ॥ एण ॥
ततः प्राह कलाचार्यो । दक्षोऽयं कलयोर्द्वयोः ॥ शैलराजमृषावाद-कृतयोर्न कलांतरे ॥ एण ॥
तातः प्राह कले के ते । कलाचार्यो जगावथ ॥ एको विनयविध्वंसो । द्वितीयं कूटज्ञाषणम् ॥ १०० ॥ ततः सर्वोऽपि वृत्तांतो । नाषितस्तेन मूलतः ॥ राजाह तत्कथं जान-त्रेनं प्रावी-विशः सन्नाम् ॥ १०१ ॥ महामतिर्जगौ देव । न मयेह प्रवेशितः ॥ मद्ग्रहान्निर्गतस्यास्य । गता द्वादशवत्सरी ॥ १०२ ॥ अकस्मान्नवतो देवा-ह्वानादहमिहागतः ॥ कुतश्चिदन्यतः स्थाना-दयमप्यत्र चागतः ॥ १०३ ॥ पिता प्राहार्यं यद्येव । मपात्रं रिपुदारणः ॥ इयंतं कालमासीत्-त्कुतोऽन्नुद्भाजनं श्रियः ॥ १०४ ॥ महामतिर्जगावस्य । सुहृत्पुण्योदयोऽस्ति यः ॥ दत्ता तेनेयती लक्ष्मीः । क्षीणोऽप्यास्यैष दोषतः ॥ १०५ ॥

रीते जाणतां छतां पण तमोए तेने सभामां केम प्रवेश कराव्यो^२ ॥ १०१ ॥ त्यारे महामतिए कहुं के, हे स्वामी ! में तेने अही प्रवेश कराव्यो नथी; मारे घेरथी नीकल्याने तेने बार वर्षो बीती गयां छे ॥ १०२ ॥ वली आपि मने अकस्मात् बोलाव्याथी हुं अहीं आव्यो छुं; अने आ कुमार पण कोइक बीजां स्थानकथी अहीं आवेलो छे ॥ १०३ ॥ त्यारे पिताजीए तेने कहुं के, हे आर्य! त्यारे आ रिपुदारण एवी रीते कुपात्र छे, त्यारे आदला वधा वखत सुधि ते लक्ष्मीना भाजनरूप केम थयो ? ॥ १०४ ॥ त्यारे महामतिए कहुं के, तेनो पुण्योदय नामनो

ॐ मित्रं च, तंणे आदली लक्ष्मी तेने आपी छे; अने हवे ते आना दोषथी क्षीण थयो छे. ॥ १०५ ॥ पछी मारा
 पिफारेने इलाज पिनानो विचारता थका पिताजी राहुथी घेराएला चंद्रतुल्य सुखवाला थया; अने ते
 दिवना लोकोप पण जाणी. ॥ १०६ ॥ चली आथी मारो परिवार पण विलखो थयो, नरसुंदरी खेद
 पाथी, मशकराओ एसवा लाग्या; अने नरकेसरी राजा पण विस्मित थयो. ॥ १०७ ॥ हवे पिता अने
 पाचार्यनी शुभ वातोथी मारा मनमां एवो विकल्प थयो के, आ बन्ने मने बलात्कारे बोलावशे; माटे
 हवे शुं करूं ? ॥ १०८ ॥ तेथी हवे अत्यंत बीकना विकारथी मारी कंठनाडीओ स्तब्ध थह; श्वासोश्वा-

ततो दुःप्रतिकारं म-द्विकारं चिंतयन् पिता ॥ राहुग्रस्तेंद्रुतुल्यास्यो । जातो ज्ञाता जनैः
 कृतिः ॥ १०६ ॥ म्लानोऽञ्जूपस्विरो मे । विषण्णा नरसुंदरी ॥ हसिताः सर्वतः खिगा ।
 विस्मितो नरकेसरी ॥ १०७ ॥ ताताचार्यरहोजल्पा-द्विकल्पो मम चोत्थितः ॥ जल्पयि-
 प्यत एतौ मां । प्रसह्येति करोमि किम् ॥ १०८ ॥ कंठनाड्यस्ततः स्तब्धा । न्रून्नीतिवि-
 कारतः ॥ श्वासोद्वासपथो रुद्धो । जाता मृत्यूचिता दशा ॥ १०९ ॥ ततः किमेतदित्यगे ।
 जप्ता विमलमालती ॥ आकुलः परिवारोऽञ्जु-द्विस्मिता सकला सप्ता ॥ ११० ॥ विसृष्टाश्च
 सप्ता पित्रा । कुमाराऽपाटवह्वलात् ॥ जहसुर्मम पांशित्यं । मानवा मिलिता बहिः
 ॥ १११ ॥ नरकेसरिणा ध्यातं । प्रस्थितव्यं मया प्रगे ॥ सुप्नोज्यमिव शास्त्रार्थो । ह्यंशो-
 नैव परीक्ष्यते ॥ ११२ ॥

सनो मार्ग रुंधायो, तथा मृत्यु सरखी मारी दशा थह. ॥ १०९ ॥ पछी “ आ ते झुं ? ” एम विचा-
 रती थकी विमलमालती मारे शरीरे बलगी तथा परिवार व्याकुल थयो, अने सर्व सभा विस्मित
 थह. ॥ ११० ॥ हवे “ कुमारने शरीरे आज मजा नथी ” एवो मिष करीने पिताजीए सभाने विसर्जन
 करी; त्यारे बहार एकठा थएला मनुष्यो मारा पंडितपणानी हांसी करवा लाग्या. ॥ १११ ॥
 पछी नरकेसरी राजाए विचार्युं के, हवे प्रभाते अर्हीथी चाली जडु; केमके, उत्तम भोजननी पेटे शास्त्रार्थनी

पण अंशमात्रथी परीक्षा कराय छे. ॥ ११२ ॥ हवे पिताजीनो दिवस तो चिंता सहित केदलीक महेनतें व्यतीत थयो; तथा सुता थकां निद्राविना रात्रि पण केदलेक कष्टे नीकली. ॥ ११३ ॥ हवे एदलामां मारा पुण्योदय नामना मित्रे लज्जातुर थहने विचार्युं के, जेनी हयाति छतां (तेना) आश्रितनी क्षति थाय, तेनो जन्म शा कामनो ? ॥ ११४ ॥ जे माणस पोताना आश्रितनुं रक्षण करतो नथी, ते पवनथी पण हलको छे, केमके, पवन पण पाणीमां बुडती मशकने धारी राखे छे. ॥ ११५ ॥ जो आनरकेसरी राजा

कष्टेन तद्धतीतं च । दिनं तातस्य चिंतया ॥ कथंचन विना निज्ञं । गता सुप्तस्य शर्वरी

॥ ११३ ॥ इतश्च मे सुहृत्पुण्यो-दयो ह्रीणो व्यचिंतयत् ॥ किं तस्य जन्मना यस्मिन् ।

सति स्यादाश्रितकृतिः ॥ ११४ ॥ रक्षति स्वाश्रितं यो न । स लघुः पवनादपि ॥ पवनोऽपि

यतो धत्ते । मज्जतं दृतिमन्नसि ॥ ११५ ॥ यायात्सुतामदवैव । यद्यसौ नरकेसरी ॥ ततः

कुमारसान्निध्य-कारिणो मेऽयशो ध्रुवम् ॥ ११६ ॥ अयोग्यायापि तेनास्मै । दापयामि

सुलोचनाम् ॥ इति ध्यात्वा पितुः स्वप्नं । निशाशेषे ददावसौ ॥ ११७ ॥ दृष्टस्तत्र वदन्

कश्चित् । पुरुषः कुंदसुंदरः ॥ दापयिष्याम्यहं कन्यां । कुमारयेति मा शुचः

॥ ११८ ॥ तेन स्वप्नेन मुदित-स्तातः प्रातरबूबुधत् ॥ पुण्योदयस्तदा चक्रे । नरके-

सरिणो धियम् ॥ ११९ ॥

(आ कुमारने) पुत्री दीधा विनाज जाय, तो कुमारने मदद करनारा एवा मारो खरेखर अपजश थाय. ॥ ११६ ॥ माटे ते अयोग्यने पण हुं ते उत्तम लोचनवाली कन्या अपाबुं; एम विचारिने तेणे (थोडी) रात्रि बाकी रहेते छते पिताजीने स्वप्न आप्नुं. ॥ ११७ ॥ “हे राजन् ! हुं कुमारने कन्या अपावीश, माटे शोक नहीं कर” एवी रीते बोलता एवा कोइक मोगरा सरखा सुंदर पुरुषने तेणे स्वप्नमां जोयो. ॥ ११८ ॥ हवे ते स्वप्नथी खुशी थएलो (मारो) पिता प्रभाते जागी उठयो; अने ते बखते पुण्योदये नरकेसरीने

पत्नी मुद्रि करी के, ॥ ११९ ॥ आ नरवाहन राजा त्रणे जगतमां गुणोत्थी प्रख्यात छे; तेम मारो अही
आपनाना हेतु पण बीजां राज्योंमां प्रसिद्ध श्रयो छे. ॥ १२० ॥ मोटे कन्या दीधा विना तो मारे
जानि हीक नही; तेथी गमे तेम करीने पण आ कन्या ते कुमारने आपवी; अने जो एम नही करुं तो
तयो पक्षनी क्षिन्ता थशे. ॥ १२१ ॥ पछी नरकेसरी राजाए ते अभिप्राय नरसुंदरीने कह्यो; तयारे
पुण्योदगनी आज्ञाथी तेणीए पण ते स्वीकार्यो; ॥ १२२ ॥ हवे नरकेसरी राजाए पिताजीने कहुं के,

नरवाहनराजोऽयं । गुणैः ख्यातो जगत्रये ॥ हेतुर्ममागमस्यात्र । ज्ञातो राज्यांतरेष्वपि
॥ १२० ॥ ततः कन्यामदत्तवैव । गमनं मे न शोभनम् ॥ यथाकथंचिद्वेयाऽसौ । नोचेत्पक्षद्वय-
कृतिः ॥ १२१ ॥ तं ज्ञावं नरसुंदर्यै । प्रोवाच नरकेसरी ॥ तथेति प्रतिशुश्राव । साऽपि पुण्यो-
दयाज्ञया ॥ १२२ ॥ नरकेसरीराजोऽथ । तातस्यैवमज्जाषत ॥ कुमारैर्हिव कन्या मे । कृतं
बहुविकथनैः ॥ १२३ ॥ प्रतिशुश्राव तातस्त-प्रशस्ते वासरे ततः ॥ परिणीता मया तुष्टौरुत्सवै-
र्नरसुंदरी ॥ १२४ ॥ नरकेसरीराजोऽथ । मुदितः स्वाश्रयं गतः ॥ विनोदैर्नरसुंदर्या । गतः
कालः कियान्मम ॥ १२५ ॥ आवयोः प्रेमसंबंधं । दृढं पुण्योदयोऽकरोत् ॥ मिथोविश्लेषर-
हितं । चञ्चङ्किकयोस्विव ॥ १२६ ॥ तं दृष्ट्वा सुहृदाज्जासौ । परमार्थेन वैरिणौ ॥ शैलराजमु-
षावादौ । परं क्रोधमुपागतौ ॥ १२७ ॥

आ मारी कन्या आ रिपुदारण कुमारनेज लायक छे, वधारे कहेवाथी सर्थु. ॥ १२३ ॥ पछी पिताजीए
तेनुं ते वचन मान्य राखुं; तथा पछी सारे दिवसो थोडा महोत्सव सहित हुं ते नरसुंदरीने परण्यो.
॥ १२४ ॥ हवे नरकेसरी राजा हर्षित थईने पोताने स्थानके गयो; पछी ते नरसुंदरीनी साथे विनोद
पूर्वक मारो केटलोक समय व्यतीत थयो. ॥ १२५ ॥ पछी जेम चंद्र अने चांदनीनो तेम जुदाइ विनानो
अमारो अरसपरसनो प्रेमसंबंध पुण्योदयें द्रढ कर्यो. ॥ १२६ ॥ हवे तेने जोइने मित्राभास सरखा,

तथा परमार्थी शत्रुभूत एवा शैलराज अने मृषावाद अत्यंत क्रोध पाम्या. ॥ १२७ ॥ सत्संगना उद-
यने जोइनें खल माणस खेद पामेज छे; केमके, सूर्य कमलोने प्रफुल्लित करते छते शुं घुवड खेद नथी
पामतो ? (पामेज छे.) ॥ १२८ ॥ पछी तेओ बनेए, अमो बनेनो स्त्रीभरतारनो वियोग कराववा
माटे निश्चय कर्यो; अनेमें तेस्त्रीनेमेलवीने जगतने तृणसमान गण्युं. ॥ १२९ ॥ पछी स्तब्धचित्त
(नामना विलेपनथी) लेपन युक्तथएल छे हृदय जेनुं एवो जे हुं, तेणे विचार्युं के,
मारा समान तो आ जगतमां कोइ पण नथी; के जेने आ आवी स्त्री मली छे. ॥ १३० ॥

खलः खेदं प्रयात्येव । दृष्ट्वा सत्संगमोदयम् ॥ पद्मोद्भासे कृतेऽर्केण । किं न खिद्यति कौशिकः
॥ १२८ ॥ ततस्तौ द्वौ वियोगाय । जातौ नौ कृतनिश्चयौ ॥ मया तु तां समासाद्य । तृणवज्ज-
णितं जगत् ॥ १२९ ॥ तदाऽहं चिंतयामिस्म । स्तब्धचित्तविक्षिप्तहृत् ॥ मनुष्यः कोऽपि
नास्तीह । यस्य नार्ययमीदृशी ॥ १३० ॥ पुण्योदयस्तु मां दृष्ट्वा । तादृशं कीयतेऽनिशम् ॥
स्फुरद्बीचिमदोन्मादं । राकेंदुरिव सागरम् ॥ १३१ ॥ ततो मां तादृशं दृष्ट्वा । हसंति निखिला
जनाः ॥ पश्यताहो विधेरीदृ-गस्थानविनियोजनम् ॥ १३२ ॥ स्त्रीरत्नमीदृगेतेन । मूर्खेण
विनियोजयन् ॥ स्वाऽपवादं स्वहस्तेन । तेने वेदजनो विधिः ॥ १३३ ॥ करिणीवखरेकल्प-
लतेवैरंरुपादपे ॥ अस्मिन्नियोजिता ह्येषा । ऽपकीर्तिर्विश्वरेतसः ॥ १३४ ॥

हवे उछलता एवा मोजांओ रूपी मदना उन्मादवाला समुद्रने जोइने जेम पूर्णिमानो चंद्र, तेम तेवी
रीतना मने जोइने, पुण्योदय तो क्षय थवा मांझो. ॥ १३१ ॥ पछी मने तेवो जोइने सर्व लोको हांसी
करवा लाग्या के, अहो 'विधिनी आ आवी अयोग्य योजना तो जुओ !!' ॥ १३२ ॥ बली आ आवां
स्त्रीरत्नने आ मूर्ख साथे जोडीने वेदजड ब्रह्माए पोताने हाथेज पोतानो अपवाद विस्तार्यो छे. ॥ १३३ ॥
बली तेणे गधेडा प्रते जेम हाथणीने, तथा एरंडना वृक्षप्रते जेम कल्पलताने, तेम आ कुमारप्रते आ

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १३४ ॥ आ कुमार पूर्वं मूर्खतायी अंध थयो हतो;
अने एंग गंधी अंध थयो छे; माटे वृषणपर भमरायी डंखाएला वांदराना उच्छंखलपणा सरखुं ते
प्रभु छे ॥ १३५ ॥ एये एक दहाडो सझावने जाणवानी इच्छावाली ते नरखुंदरी, अज्ञानथी उत्पन्न
पणला मारा मनना क्षोभने जाणती थकीज मने कहेवा लागी ॥ १३६ ॥ हे आर्यपुत्र ! (ते दिवसे)
सभामां आपनी तथीयत केवीक थह्गद हती ? (ते सांभली) ते वखते योगशक्तिथी मृषावाद मारा
मुखमां दानल थयो ॥ १३७ ॥ पछी में कहुं के, कलाओ तो बधीए मारा हृदयमां स्फुराधमान थइ छे.

जामयांधः प्राग्नूदेय । गर्वेणांधोऽधुनाऽजनि ॥ कपेस्तदेतत्कोपेयं । दष्टस्य वृषणेऽलिना
॥ १३८ ॥ जिज्ञासमाना सन्नाव-मन्यदा नरखुंदरी ॥ अज्ञानजं मनकोन्नं । जानानैव जगाद
माम् ॥ १३९ ॥ आर्यपुत्र सन्नायां ते । कीदृगासीदपाटवम् ॥ योगज्ञाक्या तदाविष्टो । मृषा-
वादो मदानने ॥ १४० ॥ ततो मयोक्तं हृदये । कलाः सर्वाः स्फुरंति मे ॥ नास्वस्थोऽपि तदा
ऽनूवं । पितृभ्यां त्वाकुलीकृतः ॥ १४१ ॥ व्यलीकन्नावं श्रुत्वैत-ज्जगाम नरखुंदरी ॥ दध्यावहो
विलज्जत्व-महो प्रत्यक्षनिन्हवः ॥ १४२ ॥ सा प्रत्युवाच यद्येवं । ततो मे कौतुकं महत् ॥
अद्यापि श्रोतुमिच्छामि । कीर्त्यमानां कलां त्वया ॥ १४३ ॥ मया ध्यातं हसत्येषा । स्वपांनि-
त्यमदेन माम् ॥ तत्परान्नवकृत्पापा । न स्थाप्या दृष्टिगोचरे ॥ १४४ ॥

तेम ते वखते हुं कहं नादुरस्त पण नहोतो; पण मातपिताए मने सुझावी नांखो हतो ॥ १४५ ॥ ते
सांभलीने नरखुंदरीए जाण्युं के, आ जूहु बोले छे; तथा पछी तेणीए विचार्युं के, अहो ! आनुं
निर्लज्जपणुं (केहुं छे !!) तथा अहो ! आ प्रत्यक्ष बातने जूडी करनारो छे ॥ १४६ ॥ पछी तेणीए
कहुं के, जो एम छे, तो मने मोहुं कौतुक छे; माटे हजु पण आपनाथी पठन कराती कलाने सांभलवाने
हुं इच्छुं छुं ॥ १४७ ॥ त्यारे में विचार्युं के, आ स्त्री पोताना पंडितताना मदथी मारी हांसी करे छे; माटे

पराभव करनारी आ पापीष्ट छीने मारी दृष्टि आगल न राखवी. ॥ १४१ ॥ हवे स्तब्धचित्त (नामना विलेपनथी) लिप्त थएला हृदयवाला एवामें कहुं के, अरे ! ! तुं मारी दृष्टिथी (दूर) चालीजा ? तारे (हवे) अहीं रहेबुं उचित नथी ॥ १४२ ॥ (केमके) तुं पंडिता छे, अने हुं तो मूर्ख छुं; माटे आपण बनेनो संग उलट पालट छे; अने तेथी हवे योग्यना संगथीज तुं तारी पंडितताने सफल कर ? ॥ १४३ ॥ पछी मने खुशी करवाने अयोग्य, तथा मदोन्मत्त जाणीने, मंत्रथी हणाएली नागणीनी पेठे, अंकुशथी हणाएली हाथणीनी पेठे, मूलमांथी उखड़ेली बेलडीनी पेठे, तथा वादलांओथी छवाएली चंद्रनी

स्तब्धचित्तविलिप्तात्म-हृदयेनाश्र प्राप्तम् ॥ गह्वरे दृष्टिमार्गान्मे । नेह स्थातुं तवोचितम् ॥ १४४ ॥ पंम्निता त्वमहं मूर्खः । संगोनावसमंजसः ॥ तद्योग्यसंगमेनैव । स्वं पाम्मित्यं कृतार्थय ॥ १४५ ॥ ज्ञात्वा प्रसादनाऽयोग्यं । ततः सा मां मदोद्धतम् ॥ मंत्राहता म्रुजंजीव । करिणीवांकुशकृता ॥ १४६ ॥ वद्धीवोन्मूलिता चांडी । ज्योत्स्नेव धनसंहता ॥ सर्वथा दीनवदना । साध्वसक्षीणमानसा ॥ १४७ ॥ दृष्ट्वैव कलुषं चित्त-सरोऽन्यत्र यियासतः ॥ विरुतैः स्नेहहंसस्य । शोभिता नूपुरारवैः ॥ १४८ ॥ निर्गता मामकगृहात् । प्राप्ता मज्जननीगृहम् ॥ स्थितोऽहं स्तंभवत्ताव-दशुष्यति विलेपने ॥ १४९ ॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥ जातो मेऽनुशय-स्तत्र । मनाक् शोषमुपागते ॥ उद्धृताः सात्विका ज्ञावा-स्तद्भागो मामबाधत ॥ १५० ॥

चांदनीनी पेठे, सर्वथा प्रकारे म्लान मुखवाली तथा भयथी क्षीण मनवाली थइ थकी, तथा मारां मनरूपी तलावने जाणे कलुषित थएलुं जाणीने बीजी जगोए जवाने इच्छता एवा स्नेहरूपी हंसना जाणे शब्दोथी होय नही जेम, तैम झांझरोना शब्दोथी शोभिती थइ थकी मारा घरमांथी निकलीने ते मारी माताने घर गह; तथा हुं, विलेपन नही सुकाइ जवाथी ते बखने स्तंभनी पेठे (स्थिर) रह्यो. ॥ १४४ ॥ १४५ ॥ १४६ ॥ पछी ते विलेपन जरा सुकाइ जवाथी त्यां मने पश्चात्ताप थयो; तथा

साहित्य भाषा प्रगट भया; यने तेणीनो राग मने दुःख आपवा लाग्यो. ॥ १४८ ॥ हवे एटलामां(मारी) माता विमल मालती त्यां आनीने भद्रासनपर बेठी; अने (ते वखते) में पण मारो आकार छुपाव्यो. ॥ १४९ ॥ पछी मारी माताए (मने) कळुंके, हे वत्स ! तें आनरसुंदरीने जे कठोर वचनोथी तरछोडी, ते ते डीकन कर्ण. ॥ १५० ॥ हिमथी युक्त थएलां छे पत्रो जेनां एवी कमलिनी सरखी, तथा आंसुसहित आंलोपाक्षी एवी ते नरसुंदरी अहीथी (तारी पासेथी) निकलीने कंपती थकी मारे पगे आवीने पडी. ॥ १५१ ॥ पछी में तेणीने पूछयुं के, आ तने शुं थयुं ? त्यारे तेणीए कळुं के, मने ताप पीडा करे छे;

अत्रांतरे समायाता । माता विमलमालती ॥ स्थिता नशासनेऽकारि । मया चाकारगोपनम् ॥ १४९ ॥ ततो माता जगौ वत्स । सुंदरं न कृतं त्वया ॥ तिरस्कृता खरैर्वाक्यैर्यदियं नर-सुंदरी ॥ १५० ॥ अब्जिनीव हिमाश्लिष्ट-दलोदश्रुविलोचना ॥ निर्गतेयमितः कंपा । पतिता मम पादयोः ॥ १५१ ॥ मया पृष्ठं किमेत्ते । साह मां बाधते ज्वरः ॥ प्रवालशयने शीति । शायिता मयका ततः ॥ १५२ ॥ खाद्यमानेव सिंहेन । प्लुष्यमाणेव वहिना ॥ प्रतिक्रणं मया दृष्टा । तत्रोद्धर्तनतत्परा ॥ १५३ ॥ ततो मया पुनः पृष्ठं । ज्वरस्तेऽयं कुतोऽजनि ॥ अथ सा दीर्घनिःश्वासैः । प्रत्यूचे न गिरा पुनः ॥ १५४ ॥ निश्चित्य मानसीं पीमां । पृष्टा निर्वधतोऽथ सा ॥ त्वत्कृतस्यापमानस्य । सर्वो वार्तामचीकथत् ॥ १५५ ॥

त्यारे में तेणीने किसलयोना शीतल बीछानापर सुवाडी. ॥ १५२ ॥ पछी जाणे सिंहथी भक्षण कराती होय नहीं जेम, तथा अग्निथी जाणे दाझती होय नहीं जेम, तेम तेणीने ते पथारीपर दरेकक्षणे तरफ-डीयां मारती में जोइ. ॥ १५३ ॥ पछी में फरीने तेणीने पूछयुं के, तने आ ताप क्यांथी थयो ? त्यारे तेणीए लांया निसासाओ सहित मने वचनथी जवाब न आप्यो. ॥ १५४ ॥ पछी में तेणीनी मन संबंधि पीडानो निश्चय करीने दयाणथी पूछयुं, त्यारे तेणीए तें करेला अपमाननी सर्ववात कही. ॥ १५५ ॥

પછી મેં ક્ષીતોપચાર કરીને તેળીને જાંત કરી; અને કહું કે, હે વત્સે ! તું ધૈર્યવાલી થા ? ઉદ્દેગને છોડી દે ? અને સાહસનો આશ્રય કર ? ॥ ૧૫૬ ॥ હું કુમારની પાસે જઈ છું, અને તેને તારાપ્રતે પ્રેમવાલો કરું છું; વલી તે પ્રતિકૂલને નહીં સહન કરનારા એવા તે (તારા) માની અર્તારને તારે સારી રીતે આરાધવો ॥ ૧૫૭ ॥ એવી રીતની મારી વાળી સાંભલીને, તથા તેને સ્વીકારીને; વરસાદના પાણીથી ભીંજાણી તલાવડીની જમીનની પેઠે, તે ઉચ્છ્વાસને પામી. ॥ ૧૫૮ ॥ માટે વક્ર રીતે ચાલતા એવા તૈં, તેળીના નેત્રમાં અકાલ વૃષ્ટિ કરી છે, માટે હવે હે વત્સ ! સાવધાન થઈને તે વૃષ્ટિને તું વાર ? ॥ ૧૫૯ ॥ વલી તે બાલા તારી

કૃત્વા ક્ષીતોપચારૌઘં । તતઃ સાશ્વાસિતા મયા ॥ વત્સે ધીરા બ્રવોદ્દેગં । મુંચાલંવસ્વ સાહ-
સમ્ ॥ ૧૫૬ ॥ યામિ પાર્શ્વે કુમારસ્યા-ન્નુકૂલં તે કરોમિ તમ્ ॥ પ્રતિકૂલાઽસહો માની ।
સ્વારાધ્યોઽયં ત્વયા પરમ્ ॥ ૧૫૭ ॥ હમાં મદ્રાચમાકર્ણ્ય । તથેતિ પ્રતિપદ્ય સા ॥ ગુહ્યસં
પ્રાપ મેઘાંબુ-પૃક્તા પલ્લવજ્જૂરિવ ॥ ૧૫૮ ॥ વક્રેણ ચલતા તસ્મા-દ્વૃષ્ટિરાકાલિકી કૃતા ॥
તન્નેત્રયોસ્ત્વયા વત્સ । પ્રગુણીન્નૂય વાર્યતામ્ ॥ ૧૫૯ ॥ સાઽનૌ દંદહ્યતે બાલા । જ્ઞાત્વા
ત્વપ્રતિકૂલતામ્ ॥ મજ્જત્યામજ્જમમૃતે । શ્રુત્વા જ્ઞાવ્યનુકૂલતામ્ ॥ ૧૬૦ ॥ અતો યન્મુગ્ધયા
કિંચિ-દપરાદં તયા તવ ॥ પ્રણેતેષુ દયાશાલી । તન્નવાન્ કંતુમર્હતિ ॥ ૧૬૧ ॥ જ્ઞવામિ
યાવત્પ્રગુણઃ । શ્રુત્વેમાં જનનીગિરમ્ ॥ મમ તાવદ્દિરિંદેણ । દત્તં હૃદિ વિલેપનમ્ ॥ ૧૬૨ ॥

જનનીવાગુણારૂઢ-સ્તેનાકૃપ્ય વચઃશરાન્ ॥ ચાપીકૃતઃ પ્રવૃત્નોઽહં । પરુષાનથ વર્ષિતુમ્ ? ૬૩
પ્રતિકૂલતાને જાળીને અગિમાં બલે છે; અને હવે થનારી અનુકૂલતાને સાંભલીને અમૃતમાં નાહે છે,
॥ ૧૬૦ ॥ માટે તે મોલી સ્ત્રીએ તારો જે કિંચિત્ અપરાધ કર્યો હોય, તેને નમતા પ્રતે દયાલુ એવા તારે
ક્ષમા કરવી લાયક છે. ॥ ૧૬૧ ॥ એવી રીતની માતાની વાળી સાંભલીને જેટલામાં હું કંઈક નરમ પડું છું.
તેટલામાં તો શૈલરાજે (અહંકારે) મને હૃદયમાં (પોતાનું) વિલેપન આપ્યું. ॥ ૧૬૨ ॥ અને તેનાથી ધનુ-
ષ્યરૂપ કરાણી એવો હું, માતાની વાળી રૂપી દોરીપર ચડીને તથા કઠોર વચનોરૂપી વાળોને સ્વેચ્છીને

परमात्मवा लाग्यो के, ॥ १६३ ॥ हे माता ! तारे ते द्रुष्ट स्त्री साथे मने सल्लाह करावची नही; तथा असाध्य
 मिथि जां नही (अर्थान् न घनी शोके) पवो तारी आ प्रयत्न अहीं निष्फल छे. ॥ १६४ ॥ जे स्त्री पोताने
 आं पर्व इत माने छि, अने मने मर्ग माने छे, तेणी साथे युक्त स्नेह करवाने हुं इच्छतो ज नथी. ॥ १६५ ॥
 पर्व मारी माताए तेनी पास जइने ते वृत्तांत कछ्यो; तयारे ते पण जाणे वज्रथी हणाह होय नही तेम
 मर्जित भइने पुन्नीपर पडी ॥ १६६ ॥ पछी शीतल एवा पंखाओना पवनथी मल्ले छे चैतन्य जेणीने
 मर्ग ते नरसुंदरी लुटेलां एयां चखुना झरणोथी (अर्थान् आंसुओथी) जमीनेने भीझाववा लागी. ॥ १६७ ॥

न कार्य मम संधानं । पापयांऽब तथा सह ॥ असाध्यसिद्धिप्रणयी । यत्नोऽत्र तव निष्फलः ॥

॥ १६४ ॥ या मन्यते स्वमात्मानं । पंडितं मां च बालिशम् ॥ सर्वथा नोत्सहे युक्तं । स्नेहं कर्तुं तथा
 सह ॥ १६५ ॥ ततः प्रतिगता माता । तस्यै व्यतिकरं जगौ ॥ पपात मूर्खिता भूमौ । ततो वज्रहतेव
 सा ॥ १६६ ॥ शीतलैर्लब्धचैतन्या । तालवृन्ताऽनिलैरथ ॥ भ्रुवं प्लावयितुं लम्बा । सुवर्तैर्नयन
 निर्जरेः ॥ १६७ ॥ सा वर्षाश्रुवारीणि । वियोगाग्निव्ययेभ्यः ॥ विदांचकार बालांत—ने
 चैनं वरुवानलम् ॥ १६८ ॥ मात्राभ्यान्निहितं पुत्रि । शोकोऽयं प्रविमुच्यताम् ॥ स्वयं गत्वा
 प्रसाद्योऽयं । कठोरहृदयः प्रियः ॥ १६९ ॥ आर्क्षिकर्तुं मनः शक्यं । कामिनां मार्दवांबुना ॥
 उपायमेकमित्येनं । कृत्वा स्वनियतिस्थिरा ॥ १७० ॥ तथेति सा प्रतिश्रुत्य । मां सांवयितु-
 मागता ॥ अंवाऽप्यनुपदं लम्बा । तदायतिद्विदृक्कया ॥ १७१ ॥

बली ते वियोगरूपी अग्निना नाशनी इच्छाथी आंसुरूपी पाणीने वरसाववा लागी; पण ते बालिकाथे ते
 यडवानलने अंतःकरणमां जाण्यो नही. ॥ १६८ ॥ पछी मारी माताए तेणीने कहुं के, हे पुत्रि ! आ शोकेने
 एवे तजी दे ? अने हवे तारे पोताने जइने ते कठोर मनवाला तारा भरतारने समजावबो. ॥ १६९ ॥ बली
 कामिग्रोनां मनने मार्दवरूपी पाणीथी भीझावी शकाय छे; माहे ते एक उपाय करीने तारी नियतिमां
 तुं स्थिर था ? ॥ १७० ॥ पछी ते बात स्वीकारीने ते नरसुंदरी मने शांत करवाने आवी; तथा मारी

माता पण तेतुं परिणाम जोवानी इच्छाथी तेनी पाछल आवी. ॥ १७१ ॥ पछी ते नरसुंदरी आंखोमां आंसु लावीने मारे पगे पडी; तथा कहेवा लागी के, हे स्वामी! तमो मारापर कृपा करो? आप शिवाय मने बीजुं कोह शरणुं नथी. ॥ १७२ ॥ हवे एवी रीतनी तेणीनी प्रियवाणीथी सिचाएली एवी मारी चित्त रूपी भूमि क्षण वार तो आर्द्रपणाने पामी; तथा पाछी शैलराजना प्रतापरूपी अग्निथी शोषाती थकी क्षणवारमां काठिन्यताने प्राप्त थह. ॥ १७३ ॥ हवे अहंकारने अगाडी करीने तेणीने में अत्यंत तरछोडी कहाडी के, अरे!! दुष्टा! अहीथी चाली जा!! ते तारी मायाथी (कपटथी)

प्रणतोदश्रुनेत्राऽथ । मत्पादौ नरसुंदरी॥ प्रसीद त्वांविना त्राणं । मम नास्तीति वादिनी॥ १७४ ॥
 क्लृप्तं प्रियोक्तिरिक्ता म-च्चिन्नरूपादंतां ययौ॥ क्लृप्तं काठिन्यमर्डीद-प्रतापातपशोषिता॥ १७५ ॥
 अथ मानं पुरस्कृत्य । मया सा भर्त्सिता नृशम् ॥ आः पापे गृह्य गच्छेत्तौ । सायया कृतमे-
 तया ॥ १७६ ॥ कुशलाऽपि कलासु त्वं । कर्तुं शक्ताऽसि वंचनम् ॥ परेषामेव न पुन-र्म-
 र्खाणामपि मादृशम् ॥ १७७ ॥ इत्युक्त्वा मौनमादंभ्य । शैलराजवशंवदः ॥ स्थितोऽहं
 स्तब्धसर्वांगो । हिमाक्रांत इवोच्चकैः ॥ १७८ ॥ खेचरी नष्टविधेव । खिन्ना सा नरसुंदरी ॥
 ततः प्राणपरित्याग-कृते गंतुं प्रचक्रमे ॥ १७९ ॥ गतस्तदनुमार्गेऽहं । करोति किमसाविति ॥
 दुश्चेष्टामदिदृकुर्मै । गतोऽस्तं तरणिस्तदा ॥ १८० ॥

सर्धुं!! ॥ १७४ ॥ बली कलाओमां कुशल एवी पण तुं बीजाओने ठगवाने शक्तिवान् छे! पण मारा जेवा मूर्खने ठगवाने शक्तिवान् नथी ॥ १७५ ॥ एम कहीने शैलराजने वश थयो थको हुं, जाणे वर-
 फथी पीडित थयो होइं नही जेम तेम स्तब्ध थएल छे सर्व अंगो जेनां एवो हुं मौन धरीने उभो. ॥ १७६ ॥
 त्यारे नष्ट थह छे विद्या जेनी एवी विद्याधरीनी पेठे ते नरसुंदरी खेद पामी, तथा त्यांथी प्राणोनो त्याग करवा मोडे ते चालवा लागी ॥ १७७ ॥ पछी “आ (हवे) शुं करे छे?” एम विचारि हुं तेणीनी पाछल गयो; तथा ते वखते मारा दुराचारने जोवाने नहीं इच्छतो एवो सूर्य (पण) अस्त

માયો. ॥ ૧૭૮ ॥ એ સહિષ્ તે એક શૂન્ય સ્થાનકમાં ગહ; તથા (તે વચ્ચે તેનીને) દશમી દશાને (યુગ દશાને) આપનારા એવા કામદેવનું જાણે મુલજ હોય નહીં એમ, તેમ ચંદ્ર હયો. ॥ ૧૭૯ ॥ વધી ત્યાં ગંગા માટે પં ગુપ્ત થઈને ચારણે હમો; હવે ત્યાં (અપાશયા પટલે) ગયેલી છે આજ્ઞા જેનીની ધિરોપપદ્મ-પાગાનિનાની (પૃથ્વી પળ તેણીનું) અહો! પાશને (પાંસાને) તૈયાર કર્યો. ॥ ૧૮૦ ॥ હવે તે મમને મં વિનાર્થ કે, આણે જે મને કહ્યું, તે મારો પરામવ કરવા માટે નથી; અને તેમાં પ્રેમ કારણશ્રુત છે. ॥ ૧૮૧ ॥ માટે મં આ ઠીક કર્યું નહોં, અને તેથી હજુ પળ હું તેનીને વારું, એવી રીતના આવથી

નિશિ સાઽથ ગતૈકત્ર । શૂન્યવાસે સ્મરસ્ય ચ ॥ ચંડો મુલમિવોદીતો । દાસ્યતો દશમીં દશામ્ ॥
 ॥ ૧૮૨ ॥ ંન્નાત્મા દ્વારદેશેઽહં । સ્થિતસ્તત્ર વિલોકિતુમ્ ॥ અપાશયાઽપ્યહો તત્ર । પાશઃ
 સજીકૃતસ્તયા ॥ ૧૮૩ ॥ અત્રાંતરે મયા ધ્યાતં । યદુક્તમનયા મમ ॥ ન તત્પરાન્નવં કર્તું । પ્રણય-
 સ્તત્ર કારણમ્ ॥ ૧૮૪ ॥ તન્મયા ન કૃતં સમ્યગ્ । વારયામ્યધુનાપ્યમૂમ્ ॥ હતો જ્ઞાવાદિતિ
 હેતું । પાશકં પ્રયતો યદા ॥ ૧૮૫ ॥ સા તદોવાચ દિક્પાલા । મમ પ્રાણાન્ પ્રતીઢિત ॥ માઝ્ઞ-
 દીદૃગ્ વ્યતિકરો । મમ જન્માંતરેઽપિ ચ ॥ ૧૮૬ ॥ યુગ્મમ્ ॥ તસ્યાર્થે શૈલરાજો મે । વિપરીતમિદં
 જગૌ ॥ પદ્ય જન્માંતરેઽપ્યેષાત્વત્સંબંધં ન વાંઙિતિ ॥ ૧૮૭ ॥ કૂટાર્થદુર્વિદગ્ધેનામયા તૂર્ણીં સ્થિતં
 તતઃ ॥ તયા પ્રાણાઃ પરિત્યક્તા । વાણા ઇવ ધનુષ્મતા ॥ ૧૮૮ ॥ ઇતશ્ચ નિર્યતોં મેહાદ્ । દૃષ્ટ્વા-
 મ્વા નરસુંદરીમ્ ॥ માં ચ તત્પૃષ્ઠતો લગ્ન-માગતાઽનુપદં શનૈઃ ॥ ૧૮૯ ॥

જેટલામાં હવે હું તેનો પાશ છેદવાને તૈયાર થયો, તેટલામાં તે બોલવા લાગી કે, હે દિક્પાલો મારા પ્રાણોને તમો સ્વીકારો? અને જન્માંતરમાં પળ મારા આવા હાલહવાલ નહોં થજો? ॥ ૧૮૨ ॥ ૧૮૩ ॥ તેણીના તે શબ્દોનો શૈલરાજે મને એવો હલટો અર્થ કહ્યો કે, જો! આ નરસુંદરી તો જન્માંતરમાં પળ તારા સંબંધને ઇચ્છતી નથી. ॥ ૧૮૪ ॥ પછી તે જૂઠા અર્થને જાણનારો એવો હું પળ મૌન રહ્યો; અને તેણી, ધનુષધારી જેમ વાણોને, તેમ પ્રાણોને તજી દીધા. ॥ ૧૮૫ ॥ હવે નરસુંદરી ને ઘરમાંથી

नीकलती अने मने तेणीनी पाछल जतो जोहने मारी माता पण धीरे धीरे पाछल आवी. ॥ १८६ ॥
 हवे त्यां तेणीए ते नरसुंदरीने तेवी रीतनी दीडी; त्यारे तेणीए विचार्युं के, मारा पुत्रनी आ वार्ता
 (आ कार्य) लागे छे. ॥ १८७ ॥ केम के, जो एम न होय, तो आ नरसुंदरीना आवा हाल होते
 छते ते केम शोच करे ? एवी रीतना शोकथी मारी माताए पण मारा देखतांज प्राणत्याग कर्यो. ॥ १८८ ॥
 हवे ते वखते मारुं शैलराज संबंधि लेपन कंइक सूकायुं; त्यारे स्नेह भावथी में क्षणवार पश्चाताप कर्यो.
 ॥ १८९ ॥ त्यारे शैलराजे मने एवो देको आप्यो के, कठिन हृदयवाला एवा क्या पुरुषो स्त्रीना नाशथी

दृष्टा तस्याविधा तत्र । तथा सा नरसुंदरी ॥ दृष्ट्यौ च मत्सुतस्याऽपि वार्तेयं ववृतेतराम् ॥ १८७ ॥

एवं स्थितायामेतस्यां । शोचेन्नोचेदसौ कथम् ॥ शोकादित्यंबयाप्यात्मा । त्यक्तः पश्यत
 श्रेव मे ॥ १८८ ॥ तदा मम मनाक् शुष्कं । शैलेदीयं विलेपनम् ॥ स्नेहविह्वलनावेन । पश्चा-
 तापः कृतः क्षणम् ॥ १८९ ॥ पुरुषाः कठिनस्वांताः । स्त्रीविनाशे रुदंति के ॥ शैलस्येत्यवष्टंभनात् ।
 स्थितःस्तूष्णीमहं ततः ॥ १९० ॥ इतः कदलिकाऽग्रायाता । न्वेष्टुं तत्रैव मातरम् ॥ सा मदंबाप्रिये
 दृष्ट्वा । मृते चक्रे महारवम् ॥ १९१ ॥ महान् कोलाहलो जातः । सतातं मिलितं पुरम् ॥ किमेतदिति
 पृष्ट्वा च । जानाना साऽखिलं जगौ ॥ १९२ ॥ तातायाऽदर्शयद्वलीनं । स्फुटश्रंशेदयोऽश्रमाम्
 धिक्कृतोऽहं ततः पित्रा । संप्रत्ययमुपेयुषा ॥ १९३ ॥

रहे छे !! (तें सांभली) हुं मौन रह्यो. ॥ १९० ॥ एटलामां (मारी) माताने शोधवा माटे कदलिका त्या
 आवी; तथा मारी माता अने स्त्रीने मरेलां जोहने मोटो पोकार करवा लागी. ॥ १९१ ॥ पछी त्यां मोटो
 कोलाहल थयो; तथा पिताजी सहित (सघळें) नगर एकटु थयुं; पछी ते कदलिकाने पूछयुं के, आ शुं
 थयुं ? त्यारे जाणती एवी तेणीए सघळो वृत्तांत कख्यो. ॥ १९२ ॥ हवे छुपाइ रहेला एवा मने, प्रगट
 थएला चंद्रोदये पिताजीने देखाडी आप्यो; पछी पिताजीने खातरी आववाथी तेणे मने धिक्कारी

॥ १९३ ॥ एते पिताजीए (मारी) माता अने नरखुंदरीनुं मृतकार्य करीने, तथा मारुं घोर
 कार्य जोदनें विचार्युं कं, ॥ १९४ ॥ अहो ! आ तो अनर्थोनो समूह छे, तथा अहो ! आ तो कुलप्रते अग्नि-
 मरणां छे; मदि आया आ दृष्ट पुत्रनुं मारे प्रयोजन नथी. ॥ १९५ ॥ एम विचारिने पिताजीए मने घर-
 भांभी पदार कटाडी मेल्यो; पछी दुःखी थयो थको, निर्धन थइने ते नगरमां हुं भटकवा लाग्यो ॥ १९६ ॥
 र्थां हुं ते समये बालको प्रते पण निंदनीक थयो; तो पण महामोहरूपी (रथने खेडवामां) बलद सरखो

पथांवानरसुंदर्यो । मृतकार्य विधाय सः ॥ मत्कर्म दारुणं दृष्ट्वा । चिंतयामास चेतसि ॥ १९४ ॥
 अहो अनर्थपुंजोऽय-महो अ्रेपकुलानलः ॥ प्रयोजनं न पुत्रेण । ममानेन दुरात्मना ॥ १९५ ॥
 इत्थं विचार्य तातेन । गृहान्निष्काशितो बहिः ॥ विचरामिस्म निःश्रीकः । पुरेऽहं तत्र दुःखितः ॥
 ॥ १९६ ॥ बालानामपि तत्राहं । तदा जातो विगर्हितः ॥ तथापि चिंतयामिस्म । महामोहरश्च-
 स्य गौः ॥ १९७ ॥ तातेनाऽपि परित्यक्तो । निंदितोऽप्यखिलैर्जनैः ॥ शैलराजमृषावादा-श्रितोऽहं
 नाऽस्मि दुःखितः ॥ १९८ ॥ युग्मम् ॥ प्रभ्रावादनयोरेव । पूर्वं द्रुक्तं मया सुखम् ॥ पुनर्नोक्ष्ये
 च कालस्या-ऽनुकूल्यान्नात्र संशयः ॥ १९९ ॥ व्यतीयुर्नृशिवर्षाणि । स्थितस्यैवं ममाथ सः ॥
 सुहृत्पुण्योदयः कीर्णः स्थितोऽकिंचित्करः परम् ॥ २०० ॥ गतो राजाऽन्यदा वाजि-वाहनार्थं
 बने क्वचित् ॥ गतः कुतूहलाच्च । पुरलोकरहं सह ॥ २०१ ॥

एवो हुं विचारवा लाग्यो के, जो के मने पिताए पण छांझ्यो छे, तेम सर्वलोकोथी निंदित पण थयो छुं,
 तो पण शैलराज अने मृषावादी आलिंगित थएलो एवो हुं दुःखी थयो नथी. ॥ १९७ ॥ १९८ ॥ बली में
 ते मत्तेनाज प्रभावधी पूर्वे पण सुख भोगव्युं छे; अने बली पण अनुकूल बखत आव्ये हुं सुख भोग-
 वीश; तेमां (कहं) संशय नथी. ॥ १९९ ॥ हवे एम रहेतां थकां मारां घणां वर्षो व्यतीत थयां; त्यारे मारो
 पुण्योदय नामनो मित्र कहं कर्या विना क्षीण थइने रह्यो ॥ २०० ॥ हवे एक दहाडो राजा घोडा खेलाववा

माटे कीदक वनमां गयो; त्यां कुतूहलथी हुं पण नगरना लोको साथे गयो. ॥ २०१ ॥ पछी ते राजा त्यां थाकीने एक जगोए विसासो लेवाने बेठो; तथा पछी उठीने सामंतो सहित वननी शोभा जोवा लाग्यो. ॥ २०२ ॥ त्यां तेणे लाल अशोक वृक्षनी नीचे बेठेला, तथा धर्म देशना करता (देता) एवा (एक) विचक्षण नामना वैराग्यवंत आचार्यने जोया. ॥ २०३ ॥ ते आचार्यनुं अनोपम, तथा त्रणे लोकोनां चक्षुओने अमृत सरखुं रूप जोइने नरवाहन राजा हर्ष पाम्यो ॥ २०४ ॥ तथा विचारवा लाग्यो के, यौवनरूपी वनमां फरता एवा जे आचार्ये कामदेवने चूर्यो छे, तेमने अहो! संसारथी विरक्त

श्रान्तस्तत्रैकदेशेऽथ । विश्रान्तोऽसौ ततो नृपः ॥ नृत्थाय लग्नो सामंता-ऽन्वितो दृष्टुं वनश्रियम् ॥ २०५ ॥ विरक्तं तत्र सोऽपश्य-ऽकृताशोकतलस्थितम् ॥ विचक्षणाख्यमाचार्यं । कुर्वाणं धर्म-देशनाम् ॥ २०६ ॥ रूपं निरुपमं तस्य । त्रैलोक्यनयनामृतम् ॥ नरवाहनपृथ्वीशो । दृष्ट्वा हर्ष-मुपागतः ॥ २०७ ॥ दध्यौ चाऽनूत्किमस्याहो । संसारोद्वेगकारणम् ॥ चूर्णितो मदनो येन । यौवनारामचारिणा ॥ २०८ ॥ गत्वा नत्वा पदं न्नोजं । पृष्ठाम्येनं शुभ्राशयम् ॥ विचिंत्यैवं नृपो गत्वा । प्रणनाम गुरोः क्रमौ ॥ २०९ ॥ तेनाश्र दत्तधर्माशी-निषण्णोऽसौ महीतले ॥ उपविष्टा यथास्थानं । प्रणम्यान्येऽपि मानवाः ॥ २१० ॥ मया तु तादृशस्यापि । सूरैर्नैव पदच्छयम् ॥ नतं स्तब्धेन हृदये । शैलेंडीयविलेपनात् ॥ २११ ॥

थवानुं शुं कारण थयुं होशे !!! ॥ २०५ ॥ माटे जइने, तथा तेमना चरणकमलोने नमीने ते उत्तम आशयवाला आचार्य महाराजने हुं पछुं; एम विचारीने, राजाए त्यां जइ गुरुना चरणोने नमस्कार कर्यो. ॥ २०६ ॥ त्यारे आचार्य महाराज तेने धर्मलाभनी आशिष आपी, त्यारे ते राजा पृथ्वीपर बेठो; अने बीजा माणसो पण (तेमने) नमीने योग्य स्थानके बेठा ॥ २०७ ॥ पण हृदयमां लगावेला शैलराज संबंधी विलेपनथी स्तब्ध थएला एवा में तो तेवा आचार्य महाराजना पण बहे चरणोने

પાંચાત્ત નર્તિ. ॥ ૨૦૮ ॥ પત્ની નમ્યા વિનાજ હું તો ત્યાં વેસી ગયો; પછી આચાર્ય મહારાજ ધર્મદેશના
 હાથે આગા કે, કે અગ્યલોકો ? આ સંસારનો વિસ્તાર ચલતાં ઘર સરખો છે. ॥ ૨૦૯ ॥ અને તેને ઓલ-
 વાયામાં ચૂકા પુણ્યનાર પ્રાણીન પ્રયત્ન કરવો; અને તેનો હેતુશ્રુત સર્વજ્ઞ પ્રશુના આગમરૂપ ધર્મ-
 સૂત્રી મેળવે છે. ॥ ૨૧૦ ॥ તે સર્વજ્ઞ પ્રશુના આગમો અંગીકાર કરવાં, તથા તેને જાણનારાઓને રાતદહાડો
 માગવા; અતિપણું માવતું, તથા દુર્જનોની અપેક્ષા હૃદયથી તજવી. ॥ ૨૧૧ ॥ વલી તે સર્વજ્ઞ
 પ્રશુની યાજ્ઞા પ્રમાણે રહેતું; પ્રણિધાન બુદ્ધિ અંગીકાર કરવી; સાધુભક્તિથી તેનું પોષણ કરવું; તથા

નિપાણોડનમ્ર એવાડં।સૂરિધર્મમન્નાપતા॥જો જ્ઞવ્યા જ્ઞવવિસ્તારઃ । પ્રદીપ્તગૃહસન્નિજ્ઞઃ॥૨૦૯॥
 અસ્ય નિધ્યાપને યત્નઃ। કર્તવ્યઃ સુખમિચ્છતા ॥તેષ્ટુર્ધર્મમેઘશ્ચ । સર્વજ્ઞાગમલક્ષણઃ ॥ ૨૧૦ ॥
 તદાગમોડ્યુપેયસ્ત-દ્વિદઃ સેવ્યા દિવાડનિશમ્ ॥ જ્ઞાવનીયમનિત્યત્વં । ત્યાજ્યાપેક્ષા હૃદાડ-
 સતામ્ ॥ ૨૧૧ ॥ જ્ઞાવ્યમાજ્ઞાપ્રધાનેનો-પાદેયા પ્રણિધાનધીઃ ॥ સાધુજ્ઞસ્યા સા પોષ્યા ।
 ગોષ્યા પ્રવચનક્ષતિઃ ॥ ૨૧૨ ॥ વિધિપ્રવૃત્ત એતચ્ચ । સંપાદયતિ નિશ્ચિતમ્ ॥ યતિતલ્લં વિધૌ
 તેન । પુરસ્કૃત્યાગમં બુધેઃ ॥ ૨૧૩ ॥ સ્વરૂપં પ્રત્યન્નિજ્ઞેય-માલંબ્યા લિંગશુદ્ધતા ॥ સેવ્યો
 યોગશ્ચ નિર્દેષઃ । પ્રતીકાર્યા કુજ્ઞાવના ॥૨૧૪॥ યાત્યેવં યતમાનાનાં। કર્મ સોપક્રમં ક્ષયમ્ ॥
 નિરુપક્રમકર્મોગ્રા-ડ્યુબંધશ્ચ નિવર્તેતે ॥૨૧૫॥ ઇમાં ગિરં ગુરોઃ શ્રુત્વા । જ્ઞાવં કેડપિ દ્યુવ્રેતે॥
 કેચન શ્રાદ્ધધર્મે ચ।કેડપિ જ્ઞડ્કતાં યયુઃ ॥ ૨૧૬ ॥

શાસ્ત્રની પુલીનતાને ગોપવર્તી. ॥ ૨૧૨ ॥ વલી વિધિમાં પ્રવૃત્ત થઈને પ્રાણી તે (સઘલું) નિશ્ચયે
 કર્મ મેલવે છે; મોટે પંડિતોએ આગમને અગાડી કરીને વિધિમાં પ્રયત્ન કરવો. ॥ ૨૧૩ ॥ વલી આત્મ-
 સ્વરૂપને જાણવું; લિંગશુદ્ધિનું આલંબન લેવું, નિર્દેશ યોગને સેવવો, તથા કુમાવનાનો ત્યાગ કરવો
 ॥ ૨૧૪ ॥ એવી રીતે પ્રયત્ન કરતા પ્રાણીઓનું સોપક્રમ કર્મ ક્ષય પામે છે; તથા નિરુપક્રમ કર્મોનો
 ભયંકર અનુબંધ નિવર્તે છે. ॥ ૨૧૫ ॥ આચાર્ય મહારાજની તે વાણી સાંભલીને કેટલાકોએ તો દીક્ષામાં

તથા કેટલાકોએ આવક ધર્મમાં ભાવ ધારણ કર્યો; તથા કેટલાકો તો ભદ્રપણાને પામ્યા. ॥ ૨૧૬ ॥
 પટલામાં (મારા) પિતાજીએ વિચાર્યું કે, મારા હૃદયમાં રહેલો (સંશય) હું (આચાર્ય મહારાજને) પૂછું
 તૈથી કપાલપર રાખેલ છે, હસ્ત સંપૂટ જેને એવા તે મારા પિતાજી પૂછવા લાગ્યા કે, ॥ ૨૧૭ ॥ હે ભગવન્ !
 આપનું રૂપ તો નિરુપમ છે; તથા આપનું ભાગ્ય પળ સૌભાગ્યવાળું છે; તો આપને વૈરાગ્યનું કારણ શું
 થયું છે ? ॥ ૨૧૮ ॥ ત્યારે આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, હે રાજન્ ! જો તને કૌતુક છે, તો મારા સંસાર
 સંબંધિ વૈરાગ્યનો હેતુ તને હું કહું છું ॥ ૨૧૯ ॥ “આત્મસ્તુતિ, પરની નિન્દા, તથા પ્રાક્ક્રીડાવાર્તા” એવી

દૃશ્યવત્રાંતરે તાતોહજતં પ્રશ્ન્યામ્યહમ્ ॥ પપ્રહ્યાઽસૌ તતો બ્રાહ્મ-વિન્યસ્તકરકુદ્બલઃ ॥૨૧૭॥

રૂપમપ્રતિરૂપં તે । જ્ઞાગ્યં સૌજ્ઞાગ્યસંગતમ્ ॥ પ્રદંતં પ્રવતો જ્ઞાતં । તત્કિં વૈરાગ્યકારણમ્ ॥૨૧૮॥

સૂર્વિવજ્ઞાપે ચેદાજ-ન્નસ્ત્યત્ર તવ કૌતુકમ્ ॥ પ્રવૈરાગ્યહેતું મે । તદા તે કશ્યામ્યહમ્

॥ ૨૧૯ ॥ સ્વસ્તુતિઃ પરનિન્દા પ્રાક્ક્રીડાવાર્તાતિ ચ ત્રયમ્ ॥ સ્વચરિત્રે શ્રુવં તચ્ચ । વક્તું યુક્તં

ન મે પરમ્ ॥ ૨૨૦ ॥ તાતેનોક્તં કશ્યાતા । ત્વયેત્થં નાથ કૌતુકમ્ ॥ વર્ધિતં મે પ્રસાદેન ।

તદ્વાચ્યં ચરિતં નિજમ્ ॥ ૨૨૧ ॥ નિર્વંધં બોધહેતું ચ । જ્ઞાત્વા સૂરિસ્તતોઽવદત્ ॥ અસ્તીહ

પ્રતલં નામ । નગરં હિ મનોહરમ્ ॥ ૨૨૨ ॥ તત્રાઽતુલપ્રતાપાહ્નો । મૂષોઽસ્તિં મલસંચયઃ

તત્પ્રિયા મલપંક્તિશ્ચ । શુભાશુભવિધૌ વિધિઃ ॥ ૨૨૩ ॥

રીતની ત્રણ વસ્તુઓ મારાં ચરિત્રમાં છે, અને તે સ્વેચ્છર કહેવાને યુક્ત છે, પણ બીજું કહેવાનું નથી. ॥ ૨૨૦ ॥

ત્યારે પિતાજીએ કહ્યું કે, હે નાથ ! આમ કહેતાં થકાં તો આપે મારાં કૌતુકની વૃદ્ધિ કરી; માટે (હેવે)

કૃપા કરીને તે આપનું ચરિત્ર મને કહેવું. ॥ ૨૨૧ ॥ પછી આચાર્ય મહારાજે (તેમનો) આગ્રહ અને

બોધનો હેતુ જાણીને કહ્યું કે, અહીં સ્તુતલ નામનું મનોહર નગર છે. ॥ ૨૨૨ ॥ તે નગરમાં અતુલ્ય પ્રતાપ

અને આજ્ઞાવાલો “મલસંચય” નામનો રાજા છે, તથા તેને, શુભ તથા અશુભની વિધિમાં બ્રહ્મા સ્વરૂપી

“प्राप्यन्ति” नामनी ग्री छे ॥ २२३ ॥ तेओने, जगतने हर्ष करनारो एक तो “शुभोदय” नामनो पुत्र छे; थो धीजां जगतने गंताप करनारो “अशुभोदय” नामनो पुत्र छे ॥ २२४ ॥ ते शुभोदयने लोकोने गुण भाषनारो “जगता” नामे ग्री छे. अने अशुभोदयने भय करनारो “अचारुता” नामे स्त्री छे ॥ २२५ ॥ एते शुभोदय तथा चारुताने “विचक्षण” नामे पुत्र थयो; तथा अशुभोदय अने अचारुताने, गुणोना गणह विनानो “जड” नामे पुत्र थयो ॥ २२६ ॥ हवे त्यां “विचक्षण” छे ते, गंभीर, शांत, दांत, गुरुजनानी भक्ति करनारो, देवसेवामां तत्पर, दानेश्वरी, गुणदोषना तकावतने जाणनारो,

पुत्रोऽस्ति जगदाह्लादी । तयोरेकः शुभोदयः ॥ अन्योऽशुभोदयो नाम । जगत्संतापकारकः ॥

॥ २२४ ॥ प्रार्थी शुभोदयस्यास्ति । चारुता जनशर्मदा ॥ अचारुताख्या त्वशुभो-दयस्य जनघ्नीतिकृत् ॥ २२५ ॥ विचक्षणोऽजनि शुभो-दयचारुतयोः सुतः ॥ अन्ययोस्तु जम्भो नाम । गुणग्रामपराङ्मुखः ॥ २२६ ॥ अकुडः प्रशमी दांतः । पूजको गुरुसंततः ॥ देवसेवापरो दाता । गुणदोषविशेषवित् ॥ २२७ ॥ लक्ष्मीलान्नेऽप्यनुत्सेको । व्यसनेऽप्यविषादवान् ॥ परनिदानिजश्लाघा-रहितः परकार्यकृत् ॥ २२८ ॥ मध्यस्थः सत्यवादी च । विनीतो नतवत्सलः ॥ मार्गानुसारी मतिमान् । जातस्तत्र विचक्षणः ॥ २२९ ॥ त्रिनिर्विशेषकम् ॥ जम्भस्त्वन्नूद्विपर्यस्त-स्वांतः पैशुन्यप्राजनम् ॥ सत्यसंयमसंतोष-शौचसंस्कारवर्जितः ॥ २३० ॥ प्रतिज्ञास्खलितो देव-गुरुनिंदाविधायकः ॥ कुडो लोभरतिर्दीनः । सुहृदां चित्तनेदकृत् ॥ २३१ ॥

धनना लाभमां पण उत्सेक विनानो, दुःख आवते छते खेद नहीं धरनारो, परनिंदा तथा आत्म प्रशंसा विनानो, परनु कार्य करनारो, मध्यस्थ, सत्य बोलनारो, चिनयी, नमलाओप्रते स्नेह राखनारो, बुद्धिमान तथा (एवी रीते) ते मार्गानुसारी (अर्थात् समकीती) थयो हतो ॥ २२७ ॥ २२८ ॥ २२९ ॥ अने “जड” तो तेथी विपरीत मनवालो, चुगलीना भाजनरूप, तथा सत्य, संयम, संतोष, तथा प-विप्रताना संस्कारविनानो, प्रतिज्ञा नहीं पालनारो, देवगुरुनी निंदा करनारो, हलकट (तोछडो)

લોભમાં આસક્ત, કંગાલ, મિત્રોના મનને ભેદનારો, વચનક્રિયામાં ભેદવાલો (અર્થાત્ બોલે કંઈ અને કરે કંઈ તેવો), પરના દુઃખમાં આનંદિત થનારો, પરની સંપદામાં થણાં છે દુઃખ જેને એવો (અર્થો-ત્ પરનું ધન દેહી દૂર્ષી કરનારો), અહંકારથી ધમધમી રહેલો તથા નિષ્ફલ ક્રિયાવાલો હતો. ॥૨૩૦॥ ॥ ૨૩૧ ॥ ૨૩૨ ॥ એવી રીતનાં લક્ષણવાળા એવા તેઓ બન્ને વિચક્ષણ અને જડ, પોતાના ઘરમાં સુખથી લાલન કરતા થકા તારુણ્યપણાથી હલ્લુસાયમાન થાણી દશાને પ્રાપ્ત થયા. ॥ ૨૩૩ ॥ હવે ગુણોરુપી રત્નોનાં સમૂહથી ભરેલ છે બજારની ઔણિઓ જેમાં, તથા કલ્યાણના સ્થાનક સરહું નિત્રો વાચિ ક્રિયાયાં ચ । જાતાનંદઃ પરાપદિ ॥ પરસંપદિ જાતાર્તિ । ગર્વાધ્માતોઽફલ-

ક્રિયઃ ॥ ત્રિન્નિર્વિશેષકમ્ ॥ ૨૩૨ ॥ ઈદ્દગ્લક્ષણયુક્તૌ તૌ । સ્વગૃહે સુખલાલિતૌ ॥ વિચક્ષ-
ણજનૌ પ્રાપ્તૌ । તારુણ્યોદ્વલસિતાં દશામ્ ॥ ૨૩૩ ॥ ઇતશ્ચ ગુણરત્નોઘ-પૂર્ણપણ્યાપણાવલિ ॥
પુરં વિમલચિત્તાર્ય-મસ્તિ સ્વસ્તિનિકેતનમ્ ॥ ૨૩૪ ॥ જયત્યનંતગુણત્રૂ-ર્નપસ્તત્ર મલક્ષ-
યઃ । કપાયતનુતાકોશ-દક્ષયો જનિતોદયઃ ॥ ૨૩૫ ॥ તસ્ય ચાસ્તિ મહાદેવી । શુન્નલ-
બિઘરનિત્વરી ॥ ગુણૈર્જયંતી જગતી । ચતુરંબ્રોધિમેશ્વલામ્ ॥ ૨૩૬ ॥ જાતા તાત્ર્યાં શુચિઃ
કન્યા । બુદ્ધિર્વિશવિવર્દની ॥ ચાંદ્રી કલેવ જગતાં । નયનાનંદદાયિની ॥ ૨૩૭ ॥ વિચિંત્ય ત-
દિવાહાર્દ ॥ ગુણપૂર્ણે વિચક્ષણમ્ ॥ ડ્યૌવના સા પ્રહિતા । તાત્ર્યાં તસ્ય સ્વયંવરા ॥ ૨૩૮ ॥

“ વિમલચિત્ત ’ નામનું (એક) નગર છે. ॥ ૨૩૪ ॥ તે નગરમાં અનંત ગુણોનાં સ્થાનકરૂપ, તથા કપાયોની અલ્પતારૂપી મંડારથી અક્ષય, તથા ઉત્પન્ન કરેલા છે હૃદય જેને “ મલક્ષય ” નામે રાજા જય પામે છે. ॥ ૨૩૫ ॥ તે રાજાને શીલવંતી, તથા ગુણોથી, ચાર સસુદ્રોની મેશ્વલાવાલી પૃથ્વીને જીતનારી શુભલબ્ધિ નામે પદરાણી છે. ॥ ૨૩૬ ॥ તેઓને પવિત્ર, વંશને વધારનારી, તથા ચંદ્રની કલાની પેઠે જગતનાં ચતુરોને આનંદ આપનારી બુદ્ધિ નામની પુત્રી થઈ. ॥ ૨૩૭ ॥ હવે તે વિચક્ષણને તેણીની સાથે વિવાહ કરવાને લાયક, તથા ગુણોથી ભરેલો જાણીને તેઓએ તે સુવાન સ્વયંવરાને (બુદ્ધિને) તેની-

પ્રાને યો લીડી ॥ ૨૩૮ ॥ પછી વિચક્ષણ તે કન્યાને મહોત્સવ પુર્વક પરણ્યો; અને એવી રીતે તેણીની સાથે
 મંગલ મોગવવામાં પતાં તેના દિવસો જાય છે. ॥ ૨૩૯ ॥ હવે એક દહાડો સેહના મહાસાગર સરલા મલક્ષય
 રાખે (પોતાની પૂત્રી) બુદ્ધિનો સમાચાર મેલવવાને પોતાનાં પુત્ર વિમર્શને (ત્યાં) મોકલ્યો. ॥ ૨૪૦ ॥
 હવે એણી પંચાણ્ણે એનાં તે વિમર્શ તે પોતાની વહેન પાસેજ રહ્યો; હવે સંપૂર્ણ હોહલાવાલી તે ગર્ભિણી
 પૂર્ણ રહિણ "પ્રકર્ષ" નામના પુત્રને જન્મ આપ્યો. ॥ ૨૪૧ ॥ પ્રકર્ષસવા લાયક, તથા પ્રહ્યાત છે મહિમા
 બીનો, અને શુણેથી વિચક્ષણ સરલો એવો તે બુદ્ધિનો પુત્ર વિમર્શને અત્યંત વહાલો થઈ પડ્યો. ॥ ૨૪૨ ॥

ચિત્રરુણેન સા કન્યા । પરિણીતા મહોત્સવૈઃ ॥ યાંત્યસ્ય દિવસા પ્રોગાન્ ॥ મુંજાનસ્ય તથા
 રાદ્ ॥ ૨૩૯ ॥ વાર્તામિથાન્યદા લબ્ધું । બુદ્ધેઃ સ્નેહમહોદધિઃ ॥ વિમર્શાશ્રયં નિજં પુત્રં ।
 પ્રજિઘાથ મલકયઃ ॥ ૨૪૦ ॥ જગિન્યાઃ પ્રેમવદ્ભોડસૌ । તસ્યા એવાંતિકે સ્થિતઃ ॥ પૂર્ણાકાં-
 દા જાતગર્ભા । પ્રકર્ષં સુષુકેશ સા ॥ ૨૪૧ ॥ શ્લાઘ્યો વિહ્યાતમહિમા । જાતોડસૌ બુદ્ધિનં-
 વનઃ ॥ વિમર્શસ્ય પ્રિયઃ કામં । વિચક્ષણગુણૈઃ સમઃ ॥ ૨૪૨ ॥ અથાન્યદા વનં સ્વીયાંદદ્ધા વદનકોટરમ્
 વિચક્ષણજન્મૌ તત્ર । સ્થિતૌ લીલાપરૌ સુલમ્ ॥ ૨૪૩ ॥ દૃષ્ટં મહાબિલં તાત્ર્યાંતત્ર તસ્માન્નચ
 નિર્યતી ॥ રક્તવર્ણાંગના દૃષ્ટા । લીલાકૃષ્ટજગન્મનાઃ ॥ ૨૪૪ ॥ તામુદ્ધીક્ય જન્નશ્ચિત્તે । મમૌ
 નાનંદપૂરતઃ ॥ દધ્યૌ ચ નેદૃશી કાચિ-દસ્તિ વિશ્વત્રયેંગના ॥ ૨૪૫ ॥ ધાત્રા મદર્થમેવૈષા
 વ્યધાયિ યદિયં મુહુઃ ॥ મા લોલા પ્રેક્ષતે તેન । ગત્વૈનાં સ્વીકરોમ્યહમ્ ॥ ૨૪૬ ॥

હવે એક દહાડો પોતાના "વદનકોટર" (મુલ્લરુપ) વનને જોઈને, ત્યાં વિચક્ષણ અને જડ ક્રીડામાં તત્પર
 થયા થકા સુલેથી રહ્યા. ॥ ૨૪૩ ॥ તે વનમાં તેઓએ (એક) મોટું કોતર જોયું; તથા તેમાંથી
 નિકલતી, અને લીલામાત્રથી લેલેલ છે જગતનું મન જેણીએ, એવી લાલ રંગની (એક) સ્ત્રીને
 (જીભને) તેઓએ ત્યાં જોઈ. ॥ ૨૪૪ ॥ તેણીને જોઈને જડ તો હર્ષના પૂરથી ચિત્તમાં પળમાવાન લાગ્યો,
 અને વિચારવા લાગ્યો કે, આવી સ્ત્રી તો ત્રણે જગતમાં પણ કોઈ નથી. ॥ ૨૪૫ ॥ વલી આ જીભરૂપી

શ્રીને બ્રહ્માએ મારે માટેજ બનાવી લાગે છે, કેમકે, તે વારંવાર મારી સાથું જુએ છે; માટે હવે જહને તેણીને હું મારી કરી લેહું. ॥ ૨૪૬ ॥ હવે ઉત્તમ એવો તે વિચક્ષણ તો તે જીમ્ને વનમાં ફક્લી જોહને ચલિત ચિત્તવાલો ન થયો, પણ નીચી દષ્ટિ કરીને રહ્યો. ॥ ૨૪૭ ॥ તે જીવ્હાના દર્શનને તુકશાનકારક, તથા મનને સેદ ઉપજાવનારું જાણતો થકો તે વિચક્ષણ જહને લેંચીને ત્યાંથી વીજી જગોએ જવા લાગ્યો. ॥ ૨૪૮ ॥ પછી જેટલામાં તેઓ થોડુંક ચાલ્યા તેટલામાં તે જીમ્ની દાસી આવીને કહેવા લાગી કે, તમારે મારું વચન સાંભલું જોહએ. ॥ ૨૪૯ ॥ તમો મારી શેઠાણીને

વિચક્ષણસ્તુ તાં દૃષ્ટ્વા । લોલામેકાકિનીં વને ॥ ન દોલાયિતચિત્તોઽન્નૃત્ । સ્થિતો ન્યગૃહષ્ટિરુત્તમઃ

॥ ૨૪૭ ॥ પ્રવૃત્તો ગંતુમન્યત્ર । જનમાકૃષ્ય સોઽગ્રતઃ ॥ મન્વાનોઽપાયન્નૃતં ત-દર્શનં ચિત્તવિપ્લવમ્

॥ ૨૪૮ ॥ યાવત્તૌ ગહ્યતઃ સ્તોકં । મૂઝાગં તાવદાગતા ॥ તન્વેદી સા જગૌ શ્રવ્યં । ન્નવબ્રજ્યાં

વચનં મમ ॥ ૨૪૯ ॥ મત્સ્વામિનીં વિમુચ્યેહ । ચલિતૌ યદ્યુવાં જવાત્ ॥ તેનૈષા પ્રસરન્મૂઢા

મ્રિયતે વાં વિયોગતઃ ॥ ૨૫૦ ॥ યુવાઞ્ચ્યાં તત્સમાગત્ય । સા સ્વસ્થા ક્રિયતાં તતઃ ॥ એતત્સ્વ-

રૂપમશિલં । કશ્ચયિષ્યામ્યનાકુલા ॥ ૨૫૧ ॥ વિચક્ષણં જનોઽવાદીદ્-ઘ્રાતસ્તત્રોપગમ્યતામ્

સ દધ્યૌ સુંદરં નેદં । નૂનમેષા પ્રતારિકા ॥ ૨૫૨ ॥ અપ્રમત્તોઽથવા યામિ । પ્રમત્તો હિ બલં

વ્રજેત્ ॥ સ્વીકૃત્યેત્યેષ તદ્ધાક્યં । તદ્યુત્તોઽગાત્તદંતિકમ્ ॥ ૨૫૩ ॥

અહીં છોડીને જે વેગથી ચાલ્યા ગયા, તેથી તમારા વિયોગથી તે મૂર્છિત થઈને મૃત્યુ પામે છે. ॥ ૨૫૦ ॥

માટે તમો ત્યાં આવીને તેણીને શાંત કરો? તથા પછી સ્વસ્થ થઈને હું તેનું સઘલું સ્વરૂપ કહીશ. ॥ ૨૫૧ ॥

ત્યારે જડે વિચક્ષણને કહ્યું કે, હે ભાઈ! ચાલો ત્યાં જહએ; ત્યારે વિચક્ષણે વિચાર્યું કે, ત્યાં જહું સારું નથી, અને સ્વેચ્છર આ ઠગનારી છે. ॥ ૨૫૨ ॥ અથવા સાવધાન થઈને હું ત્યાં જહું, કેમકે, ગાફલ માણસ

છલનો ભોગ થઈ પડે; એવી રીતે તેનું વચન સ્વીકારીને તેની સાથે તે તેણીની પાસે ગયો. ॥ ૨૫૩ ॥

ते स्त्री जातपदः पछी जंउ ते दामेन पूछ्यु के, आउ नाम शु छ ! त्थार तणीए कहु के, ते
 री जोटाणीनु 'दसना' (सीम) नाम छे. ॥ २५४ ॥ पछी जेडे पूछ्यु के, तारु नाम शु ? त्थारे तेणीए
 को के, ते दे । तारु नाम लोलता छे, तुं शु विसरी गयो ? तें तो मने सारी रीते सेवेली छे. ॥ २५५ ॥
 त्थारपरिणाम राजाना भागनदावाला अव्यवहारराशि नामना नगरमां तमारी घणां कालथी स्थि-
 ति लरी ॥ २५६ ॥ पछी त्थोथी ते राजानी आज्ञाथी तमो एकेंद्रियवास नामना नगरमां आव्या; तथा

रत्नरथीभूताथ रायोपि—दृष्टव्यचेटिकां जम् ॥ अस्याः किं नाम सा प्राह । स्वामिनी रसनाऽग्नि-
 पा ॥ २५७ ॥ किं नामिका त्वमित्युक्ते । जने नाथ जगाद सा ॥ देवाऽहं लोलताभिख्या ॥ विस्मृता सं-
 स्तुताऽपि किम् ॥ २५८ ॥ महाभुक्तौ चिरं कर्म—परिणाममहीभुजः ॥ नगरेऽव्यवहाराख्ये ।
 नभ्रूग्नवतोः स्थितिः ॥ २५९ ॥ एकाक्षवासनगरे । तदादेशाचतो युवाम् ॥ आगतौ विक-
 लाक्षाणां । निवासे तदनंतरम् ॥ २६० ॥ वसंति तत्र प्रथमे । पाटके द्वीडिया जनाः ॥
 तन्मध्ये युवयोर्दत्तं । राज्ञा वदनकोटरम् ॥ २६१ ॥ सदा स्वान्नाविकं चेदं । विद्यतेऽत्र महा-

રહાણાં જીભ, અને હું ઘેળાં કાંલથી તમોરો, કેમકે, તે વારંવાર મારી સાસું જુએ છે; માટે હવે જઈને ચાલકને (મોલવવામાં) શાકિની સરસી લોતમ એવો તે વિચક્ષણ તો તે જીભને વનમાં ફક્લી થયો, કેમકે, મારો વિચાર તો પાર પડ્યો ॥ ૨૬૨ ॥ છિ કરીને રહ્યો. ॥ ૨૪૭ ॥ તે જીવહાના દર્શનને જહ તે રસનાને સ્વીકારીને હમેશાં મધ, મદિરા તથા માંસ, શર્કો તે વિચક્ષણ જહને સ્વેચ્છીને ત્યાંથી ॥ ૨૬૩ ॥ હવે તે જહ, પેયાડપેયની બુદ્ધિ વિનાનો તથા ભક્ષ્યાભક્ષ્યના તર્કવિત્ત મારી શોઠાણીને શીંગડાં પુંછડાં વિનાના પશુ સરસી થયો. ॥ ૨૬૪ ॥ હવે તે રસનાને લાહ લહાવા. —મ:

શ્રુત્વૈનાં લોલતાવાચં । ચિત્તવાલકશાકિનીમ્ ॥ જનો દધ્યૌ કુતાશૌડહં । સંપન્નં મદ્ધિકલ્પિતમ્ ॥

॥ ૨૬૬ ॥ ગલિતો લોલતાવાક્યા—જ્ઞનોઽથ રસનાં સદા ॥ સ્વીકૃત્ય લાલયામાસ । મધુમધપ-
લાદિન્નિઃ ॥ ૨૬૩ ॥ પેયાડપેયધિયાશૂન્યો । નદ્યાઽન્નદ્યાઽવિશેષવિત્ ॥ ઝૂંગપુહ્નપરિન્નૃષ્ઠો ।
જાતઃ સોઽથ પશુર્જનઃ ॥ ૨૬૪ ॥ યદૂનં રસનાં તસ્ય । નવેલ્લાલયતઃ ક્વચિત્ ॥ તત્સર્વં રસના
પ્રાહ । રસગ્રસનરાક્તસી ॥ ૨૬૫ ॥ ધર્માર્થકામમોક્ષેન્યો । વિમુક્ષો રસનાવશઃ ॥ ૨૬૬ ॥ દુઃકર્મ-
નિરતો લૌકૈર્—ગૃહિતો વહુશો જનઃ ॥ ૨૬૬ ॥ વિચક્ષણસ્તુ ન કુબ્ધઃ । શ્રુત્વા તાં લોલતા-
ગિરમ્ ॥ વિધિસૃષ્ટિધ્વનેરર્થં । કર્મસૃષ્ટિં વિચારયન્ ॥ ૨૬૭ ॥ દધ્યૌ મધ્યસ્થયીશ્ચૈવ । મસ્યે
વેયં મમાંગના ॥ યદાસ્યકોટરે સૃષ્ટા । પોષ્યા નૈવાડપરીક્ત્ય તુ ॥ ૨૬૮ ॥

કંઈ ઓછું રહેતું, તે સઘણું રસમક્ષણમાં રાક્ષસી સરસી રસના તેને કહેતી હતી. ॥ ૨૬૬ ॥ હવે ધર્મ,
અર્થ, કામ અને મોક્ષથી વિમુક્ષ થઈ, તથા રસનાને વશ થઈ, અને દુરાચારમાં રક્ત થઈ તે જહ,
લોકોથી અત્યંત નિંદાવા લાગ્યો. ॥ ૨૬૬ ॥ તથા વિચક્ષણ તો બ્રહ્માની બનાવટની ધ્વનિના અર્થને કર્મની
સૃષ્ટિ વિચારતો થયો, લોલતાની તે વાણી સાંભળીને ક્ષોભ પામ્યો નહોતો. ॥ ૨૬૭ ॥ બલી મધ્યમ બુદ્ધિવાલો થઈને
તે વિચારવા લાગ્યો કે, મુલરૂપી કોટરમાં ઉત્પન્ન થઈ એવી આ રસના (જીભ) જોકે મારી સ્ત્રી તો છે જ, તો

दाहाणा । नृर्हर्तृत्व-मज्ञात्वा यः प्रवर्तते॥नदीतीरस्थतरुव-त्स पतत्येव निश्चितम् ॥२६६॥
 -।।कानुवृत्त्या तत्पाडया । न तु लाड्येत्यसावथा॥रसनाया ददौ खाद्य-रसं किंचिदनादृतः॥२७०॥
 अनुवर्तयतश्चेत्थं । रसनां शुभ्रवर्त्मना॥ लोलतां त्यजतस्तस्य । त्रिवर्गेश्वरीरूपस्थिता ॥ २७१ ॥
 ज्ञापिता रसनालान्नं । जम्बेनाऽचारुताऽन्यदा॥माता संतुष्टचित्तेन । जनकश्चाऽशुभोदयः॥२७२॥
 तावप्यथाह तुस्तस्य । सुधावृष्टिसमं वचः ॥ पुण्येनेयं त्वया लब्धा । लाड्यते चेति शोभनम्
 ॥ २७३ ॥ ईष्टं पित्रुपदिष्टं चे-त्यतिलुब्धोऽजनिष्ट सः ॥ एकं हि स्वैरिणी योषाऽन्यच्चकोकिल-
 कूजितम् ॥ २७४ ॥ शुभोदयः पिता स्वीयो । जननी चारुता तथा ॥ इतो विचक्षणोनाऽपि
 ज्ञापितौ रसनागतिम् ॥ २७५ ॥ बुद्धिस्तथा प्रकर्षश्च । विमर्शश्चेत्यमी त्रयः॥ ज्ञापिता रस-
 नाप्राप्तिं । कुटुंबं मिलितं च तत् ॥ २७६ ॥

त्पारे तेओए पण तेने अमृतवृष्टि सरखुं वचन कहुं के, पुण्यथी मलेली एवी आ रसनातुं तुं जे लालन करेछे,
 ते काम बहू सांछे ॥ २७३ ॥ आ कार्य ते जडने बहालुं तो हतुंज, अने बली मातपिताए तेमां सम्मति
 भाषी, तेथी ते जड तेमां अस्पंत लुब्ध थयो; अने ते एकतो स्वेच्छाचारी स्त्री अने बली तेमां कोय-
 कोना बहूका, तेजा जेथे थयुं ॥ २७४ ॥ ऐसे विषयणे पण पोताना पिता शुभोदयने तथा चारुता ना-
 की जानाके, ते रसनायी देवान बहिरु कर्ते ॥ २७५ ॥ बली तेने बुद्धि, प्रकर्ष, तथा विमर्श ए जणे-

, તથા મલેલાં કુંદુંબને પળ તે રસનાની પ્રાપ્તિથી વાકેફ કર્યો ॥ ૨૭૬ ॥ પછી શુભોદયે કહ્યું કે, હે
 શત્રુ ! તું તો તત્ત્વનો જાણકાર છે, તો પળ તારે તે રસનાનો કોઈ પળ વાંચતે વિશ્વાસ કરવો નહીં.
 ॥ ૨૭૭ ॥ વલી (આ જગતમાં) સર્વ સ્ત્રીઓ પ્રાપ્ત કરીને પવનસરસ્વી ચંચલ, તથા સંધ્યાકાલના મેઘ-
 પટલની પેઠે ક્ષણમાં રક્ત અને ક્ષણમાં વિરક્ત, તથા પાણીમાં રહેલા ચંદ્રના (પ્રતિબિંબની પેઠે), કબ-
 જામાં ન આવે તેવી, નદીની પેઠે નીચે (નીચડતે) ગમન કરનારી, (પુરુષની) દૃષ્ટિને બાંધવામાં ફેર-
 જાલ સરસ્વી, લતારૂપી સર્પના કરંડિઆ સરસ્વી, સાક્ષાત્ શુભાવિનાની વાઘળ સરસ્વી, પૃથ્વીપર

તતઃ શુભોદયઃ પ્રાહાવત્સ ત્વમસિ તત્ત્વવિત્ ॥ તથાઽપ્યસ્યા ન વિશ્વાસઃ । કર્તવ્યો ઋવતા
 ક્ષચિત્ ॥ ૨૭૭ ॥ નારી તાવત્સમસ્તાઽપિ । પ્રાયઃ પવનચંચલા ॥ કણં રક્તા વિરક્તા ચ । સં-
 ધ્યાન્નપટલોપમા ॥ ૨૭૮ ॥ દુર્ગમા વારિવિધુવન્નદીવન્નીચગામિની ॥ દૃષ્ટિર્બંધેઙ્જાલાદ્રા ॥
 કૌટિલ્ય્યાઽહિકરંનિકા ॥ ૨૭૯ ॥ સાક્ષાદકંદરા વ્યાઘ્રી । વિષવદ્વિરન્નૂમિજા ॥ અનિંધનાઽ
 નલજ્વાલા । વિદ્યુદસ્તનયિત્તુજા ॥ ૨૮૦ ॥ એવા ત્વેકા વનચરી । રસના લોલતાન્વિતા ॥ અ-
 તિગૂઢચરિત્રા મોઝાતિ નૈવ તવોચિતા ॥ ૨૮૧ ॥ ચતુર્ભિઃ કલાપકમ્ ॥ ન જ્ઞાયતે કુતસ્ત્યેયં । કે-
 નેહ પ્રેપિતાઽથવા ॥ મૂલશુદ્ધિસ્ત્વયા કાર્યો । તદસ્યાઃ સંગમિહતા ॥ ૨૮૨ ॥ યતઃ—અપ્ર-
 માદપરોઽપ્યુચૈ—મૂલશુદ્ધેરકારકઃ ॥ પુમાન્ પ્રયાતિ નિધનં । સ્ત્રીણાં હૃદયમર્પયન્ ॥ ૨૮૩ ॥

નહીં ઊગેલી છેરી વેલડી સરસ્વી, બલતળ વિનાની અગ્નિની જ્વાલા સરસ્વી, તથા મેઘવિના ઉત્પન્ન થયેલી
 વીજલી સરસ્વી હોય છે, તેમાં પળ લોલતા સહિત એકાકી વનમાં વિચરનારી (રાક્ષસી સરસ્વી) આ
 રસના (જીભ) તો મને અત્યંત ગૂઢ ચરિત્રવાલી લાગે છે; માટે તે તને યોગ્ય નથી. ॥ ૨૭૮ ॥ ૨૭૯ ॥
 ॥ ૨૮૦ ॥ ૨૮૧ ॥ વલી આને અહીં ક્યાંથી અને કોણે મોકલી ? તે પળ જણાતું નથી; માટે તેનીના
 સંગને ફેરવતા એવા તારે આના મૂલની તપસ કરવી. ॥ ૨૮૨ ॥ યત—કહ્યું છે કે, કેમ કે, સાવધાન રહેલો
 માણસ પળ ઉંચે પ્રકારે મૂલની તપાસ નહીં કરતો થકો, તથા સ્ત્રીને (પોતાનું) હૃદય અર્પણ કરતો

॥ २८३ ॥ पछी नारुनाए पण कहुं के, हे बत्स ! तारा पिताए ते विचार
 ॥ २८४ ॥ एते ते रसनाना मूलनी तपास माटे कोने मोकलवो लायक छे ? एवी रीते तेने पुछ्याथी
 ॥ २८५ ॥ यतः-कहुं छे के, कैमके, आ
 ॥ २८६ ॥ उचित जणाव्यो. ॥ २८७ ॥ यतः-कहुं छे के, कैमके, आ
 ॥ २८८ ॥ तत्व अने अतत्त्वने जुदां करनारो छे; कैमके, हंसविना क्षीरनीरनुं विवे-
 ॥ २८९ ॥ विमर्श विनानो (विचार विनानो)
 ॥ २९० ॥ समर्थ माणस पण (पक्षे-महादेव पण) विमर्श विनानो (विचार विनानो)

चारुताऽप्याह वत्सेदं । पित्रा ते साधु मंत्रितम् ॥ ऊर्चुर्बुद्ध्यादयोऽपीत्थं । तथेत्याह विचक्षणः
 ॥ २९१ ॥ रसनामूलशुद्ध्यर्थ-मथ कः प्रेषणोचितः ॥ इति पृष्टोऽमुना तातो ॥ विमर्शं तादृशं जगौ
 ॥ २९२ ॥ यतः-विमर्श एव लोकेऽस्मि-स्तत्त्वाऽतत्त्वैकशेषकृत् ॥ कुरुते को विना हंसं । क्षी-
 रनीरविवेचनम् ॥ २९३ ॥ ईश्वरोऽप्यविमर्शः सन् । बध्नाति गरलं गले ॥ सविमर्शं तु पुरु-
 षो-त्तमं श्रीर्वृणुते स्वतः ॥ २९४ ॥ विचक्षणोऽथ निश्चित्य । विमर्शं प्रेषणोचितम् ॥ आह-
 सवान् प्रहृतुं तं । कृत्वा संवत्सरावधिम् ॥ २९५ ॥ पितामहं च पितरं । प्रकर्षोऽथ व्यजि-
 क्षपत् ॥ विनाविमर्शं न स्थातुं । शक्रोमि क्षणमप्यहम् ॥ २९६ ॥ मामेनमनुगंतुं त-दनु-
 जानीत सांप्रतम् ॥ तदाकर्ण्योऽल्लसत्प्रेमा-ऽपश्यन्नातं विचक्षणः ॥ २९७ ॥

थयो शक्रो गलामां झेरने बांधि छे; अने विमर्शवाला (विचार वाला) एवा उत्तम पुरुषने (पक्षे-विष्णुने)
 लक्ष्मी पोतानी मेलेज वरी छे. ॥ २९८ ॥ हवे विचक्षणे विमर्शने त्यां मोकलवाने लायक जाणीने, तेने त्यां
 जवाने, एक वर्षनी सुदत आपीने हुकम कर्यो. ॥ २९९ ॥ हवे प्रकर्ष (पोताना) दादाने तथा पिताने विनती
 करी के, विमर्श विना हुं क्षणवार पण रही शङ्कु तेम नथी. ॥ ३०० ॥ माटे मने पण आ बखते तेनी
 साथे जबानी आज्ञा आपी ? ते सांभलीने उल्लसायमान प्रितिवाला विचक्षणे पिताजी साधु जोशुं.

॥ ૨૧૦ ॥ ત્યારે શુભોદયે પણ કહું કે, તેને આ ચિનય (કરવો) લાયક છે; અને તારાથી તથા બુદ્ધિશ્રી ઉત્પન્ન થएला एवा आ प्रकर्षमां जे गुणोनी संपदा છે, તેમાં આશ્ચર્ય નથી. ॥ ૨૧૧ ॥ વલી આ તારી બુદ્ધિ નામની સ્ત્રી નીતિવાન છતાં અનીતિવાલી છે; (વિરોધના પરિહારપક્ષે-અનીતિ ઇટલે દુષ્કાલ આદિક ભય વિનાની છે) તેમ વિશાલ દષ્ટિવાલી છતાં સૂક્ષ્મ દષ્ટિવાલી પ્રસિદ્ધ છે; (વિરોધના પરિહાર પક્ષે-સૂક્ષ્મ વાચતોમાં પણ નજર રાખનારી છે.) ॥ ૨૧૨ ॥ વલી લોકોત્તર ચરિત્ર-વાલી एवी आ बुद्धि तारी कीर्तिना समूहने बधारनारी છે; તથા તે શોક્યપણાના ભાવથી ભયે

શુભોદયોડ્યન્નિદધે । વિનયોડસ્યેષ યુજ્યતે॥તવ બુદ્ધેશ્ચ જાતેડસ્મિન્ । કિં ચિત્રં ગુણસંપદામ્ ॥
 ॥ ૨૧૧ ॥ इयं नार्यां हि ते बुद्धि-रनीतिनीतिभागपि ॥ विशालदृष्टिरप्येषा । सूक्ष्मदृष्टिः प्रकीर्तिता ॥ २१२ ॥ लोकोत्तरचरित्रयं । त्वत्कीर्तिस्तोमवर्धनी ॥ निषिध्यते त्रियैवैत-त्सा-पत्याङ्गसनादरः ॥ २१३ ॥ अनंतगुण एवास्याः । प्रकर्षोऽप्यात्मजस्ततः ॥ अनुमातुलमा-ङ्गप्यः । प्रस्थातुं नाऽत्र काऽपि मीः ॥ २१४ ॥ विचक्षणो ददावाज्ञा-मथ तातं प्रमाणयन् ॥ गंतुं च तौ प्रवृत्तौ द्वौ । तदा चाऽस्ति शरद्भरः ॥ २१५ ॥ सकलहं कलहंसकलस्वनै । विनि-हृतध्वनिसुंदरता मदे ॥ कलयति श्रियमाप्य घनात्ययं । घनकला न कत्रापिततिस्तदा॥२१६॥

કરિનેજ (તારો) રસના પ્રતેનો આદર નિષેધે છે. ॥ ૨૧૩ ॥ વલી તેણીનો પુત્ર આ પ્રકર્ષ પણ અનંત ગુણોવાલો છે, માટે તેને (તેના) મામાની સાથે જવાની આજ્ઞા આપવી; તેમાં કંઈ હર નથી. ॥ ૨૧૪ ॥ હવે પિતાજીનાં વચનને પ્રમાણ ગણીને વિચક્ષણે તેને પણ સાથે જવાની આજ્ઞા આપી; પછી તેઓ બન્ને ચાલવા લાગ્યા; હવે તે સમયે ત્યાં શરદ ઋતુ હતી. ॥ ૨૧૫ ॥ તે વખતે કલહયુક્ત થएला राजहंसोना मनोहर शब्दोधी हणाएल છે ધ્વનિની સુંદરતા જેની, તથા વરસાદમાં મનોહર एवी मयूरोनी એળિ,

करनारी तथा अत्यंत संभ्रम करनारी एवो वादलांओनो समूह रसचिनानो (पाणी चिनानो) थयो, तेथी निर्मल रात्रिनी साथे विलास करतो एवो चंद्र संतोषिओना अग्रेसरीपणाने प्राप्त थयो हतो. ॥ २९९ ॥ कोयले मांगेलो एवो पण जे शब्द, अति मदनमत्त थएली एवी शालिना क्षेत्रनुं रक्षण करनारी घालिकाए नहीं आप्यो हतो; ते आ ध्वनि, शरद ऋतुथो उत्पन्न थएला विलासना वशी उत्पन्न थयो थको ते वखते ऋटकावी शकायो नहीं. ॥ ३०० ॥ हवे एवी रीतना शरद ऋतुना समयमां तेओ बसे बननी शोभा जोता थका बहारना भागमां भम्या

પણ ત્યાં રસનાનું (જીભનું) કુલ તેઓની નજરે પહોંચું નહીં. ॥ ૩૦૧ ॥ એવી રીતે તેઓ વિચરતા હતા તેવામાં, પ્રગટ રીતે પંથિ લોકોના દાંતોની વીણાને વગડાવનારો (ઠંડીથી સીત્કાર કરાવનારો) હેમંત ઋતુનો સમય આવ્યો. ॥ ૩૦૨ ॥ સૂર્યનું રાજ્ય હોતે છે તે પણ (અર્થાત્ દિવસ હોતે છે તે પણ) ચંદ્રોદયની યોગ્ય લીલાવાલું હિમ જે લીલાને પામે છે, તે દુઃખની પ્રાપ્તિથી થણા આયુષ્યના ઘટાડાથી ચેરેલ (તે ઋતુમાં) દિવસો ટુંકા થયા છે. ॥ ૩૦૩ ॥ વલી તે સમયે ચંદ્રના કિરણોનો પ્રચાર હોતે છે તે અમૃતની ધારાથી કરેલ છે પારણું જેણે એવી ચકોરોની ઔણના આશિર્વાદના દાનથી શું

તયોર્વિચરતોરેવં । હેમંતર્તુઃ સમાયયૌ ॥ સ્ફુટં પંથિકલોકાનાં । દંતવીણૈકવાદકઃ ॥ ૩૦૧ ॥
હિમં હિમાંશૂદયયોગ્યલીલં । ચંમાંશુરાજ્યેઽપિ યદેતિ લીલામ્ ॥ તદુઃસ્વપૂર્ત્યાયુરપક્રમેણ ।
હસ્વાણિ જાતાનિ દિનાનિ નૂનમ્ ॥ ૩૦૩ ॥ કરપ્રચારે સતિ શીતરશ્મેઃ । પીયૂષધારાકૃત-
પારણાયાઃ ॥ આશીઃ પ્રદાનાનુ ચકોરપંક્તે--જર્તાસ્તદાદીર્ઘતરા રજન્યઃ ॥ ૩૦૪ ॥ નિવર્તયામાસ
દવીયસોઽપિ । દેશાહિમાર્તિઃ પથિકાન્ પ્રવૃદ્ધા ॥ હ્રીબાન્ પરાનીકજયપ્રથેવ । પત્નીકુચાદેઃ
શરણે ધૃતાશાન્ ॥ ૩૦૫ ॥ નૃણાં મનાંસીવ સતાં મુખાનિ । શ્રિયં દ્યુઃ સ્નેહમનોહરાણિ ॥
જ્ઞાનોર્મહાંસીવ વપૂંષિ શશ્વદ્ । ધનાંબરાન્નૌગવિલાસન્નાંજિ ॥ ૩૦૬ ॥ પ્રિયાકુચાશ્લેષધૃતોષ્મ-
ન્નોગિ--લોકૈર્જ્વલત્થસ્વપદપ્રચારા ॥ વિગોયન્નુદુર્ગતમાનવેષુ । પપાત હેમંતપલાદઘાટી ॥ ૩૦૭ ॥

રાત્રિઓ વધારે લાંબી થઈ ? ॥ ૩૦૪ ॥ વલી તે સમયે વૃદ્ધિ પામેલી એવી ઠંડીની પીડા શત્રુના, સૈન્ય-
ના જીતના સમાચાર જેમ કાયરોને, તેમ સ્ત્રીઓના સ્તનોરૂપી પર્વતના આશ્રયમાં ધારણ કરેલ છે
આશાઓ જેઓ, એવા વંદેમાર્ગુઓને દૂર રહેલા દેશથી પણ પાછા ચાલવા લાગી ॥ ૩૦૫ ॥
વલી તે સમયે માણસોનાં મુલો, સજ્જનોના મનોની પેઠે ચિકાસે (પક્ષ-સ્નેહે) કરીને મનોહર થયા
ધકાં શોભાને ધરવા લાગ્યાં, તથા તેઓનાં શરીરો સૂર્યનાં તેજોની પેઠે જાડાં કપડાંઓનાં (પક્ષ-
વાદલાંવાલા આકાશનાં) ભોગના વિલાસને ભજતાં ધકાં શોભાને ધરવા લાગ્યા. ॥ ૩૦૬ ॥ સ્ત્રીઓનાં

રતનાના આદિગનથી પારણ કરેલ છે. ઝળગતા જિઓં એવા ભોગવિલાસમાં મગ્ન થણેલા લોકોમાં
 ગથી બાંહેડા પ્રાકૃત્ય ઝંખીનું એવી હેમંત ઋતુભૂમી રાક્ષસોની ધાડ, સ્ત્રીઓના વિયોગથી લેવેલ શુક્ર થણેલા
 માણસોને ઝપડવ કરવા લાગી ॥ ૩૦૭ ॥ એવી રીતે તે હેમંત ઋતુમાં સર્વ ભૂમિપર ભમતાં થકાં પળ
 તેઓને કોઈ પણ રીતે, જીતિના મૂલની વાતમી મલી નહોં ॥ ૩૦૮ ॥ પછી શુભ આશયવાલા એવા તેઓ
 મંદા પંતરંગ પ્રદેશમાં ગયા; ત્યાં તેઓં રાજસચિત્ત નામનું નગર જોયું. ॥ ૩૦૯ ॥ તે નગરને લાંબાં વનની
 બંધે, તથા લોકો પિનાનું, તથા નાયક વિનાનું જોઈને, પ્રકર્ષ (પોતાના) મામાને કહેવા લાગ્યો કે, ॥ ૩૧૦ ॥

તાન્યાં તન્નાડપિ હેમંતે । ઝમઙ્ઙ્યાં ઝૂતલેઽશિલે ॥ મૂલશુઘ્નિં વિજ્ઞાતા । રસનાયાઃ કથંચન
 ॥ ૩૦૭ ॥ અશ્રાંતરંગવેશેષુ । પ્રવિદ્યોતૌ શુભાશયૌ ॥ તત્ર રાજસચિત્તાલ્યં । તાઙ્ઘ્યાં નગરમીક્ષિતમ્ ॥
 ॥ ૩૦૮ ॥ તત્ત્વદીર્ઘમિવારણ્યં । बहुलोकविवर्जितम् ॥ निर्नायकं च संप्रेक्ष्य । प्रकर्षो मातुलं
 जगौ ॥ ૩૧૦ ॥ અનૂત્કિમિદમેતાદૃક્ । કથં ચેત્થમપિ શ્રિયમ્ ॥ ધત્તે તતો વિમર્શોઽપિ ।
 પ્રકર્ષે પ્રત્યજ્ઞાપત ॥ ૩૧૧ ॥ નિરુપધ્વમેવેદં । નગરં પરિજ્ઞાવ્યતે ॥ નિઃક્રાંતરાજકં ક્વાપિ ।
 કુતશ્ચિત્તુ પ્રયોજનાત્ ॥ ૩૧૨ ॥ પુંવિશેષપ્રજ્ઞાવાચ્ચ । સશ્રીકમિદમીદ્યતે ॥ તતો રાજકુલે
 ગત્વા । દૃષ્ટસ્તાન્યાં પુમાનસૌ ॥ ૩૧૩ ॥ અહંકારાદિકતિચિ-ત્પુરુષૈઃ પરિવારિતઃ ॥ નદાર-
 વિક્રમો મિથ્યા-ઽન્નિમાનાલ્યો મહત્તમઃ ॥ ૩૧૪ ॥

આ નગર આવું કેમ છે? તથા આવું છતાં પણ તે શોભાને કેમ ધારણ કરે છે? ત્યારે વિમર્શ પણ પ્રકર્ષને
 કહેવા લાગ્યો કે, ॥ ૩૧૧ ॥ કોઈક કારણથી અહીંનો રાજા કયાંક ચાલ્યો ગયો છે, અને તેથી આ નગર
 ઝપડવ વિનાનું જ દેખાય છે. ॥ ૩૧૨ ॥ વલી કોઈક પુરુષ વિશેષના પ્રભાવથી આ નગર શોભાવાલું
 દેખાય છે; પછી તેઓં રાજકુલમાં જઈને તે પુરુષને જોયો. ॥ ૩૧૩ ॥ તે મહાન્ પરાક્રમી મિથ્યા-
 અભિમાન નામનો કારખારી ત્યાં અહંકાર આદિક કેટલાક પુરુષોથી વીંટાઈને રહ્યો હતો. ॥ ૩૧૪ ॥

पत्नी तेओए तेने (त्यांना) लोकोना निकली जवानुं कारण पृच्छुं; त्यारे तेणे कहुं के, आ नगरनो राग केसरी नामे राजा छे. ॥ ३१५ ॥ अक्षय शासनवालो तेनो महा मोह नामनो पिता जयवंतो वर्ते छे; तथा तेने विपयाभिलाष आदिक अनेक मंत्रिओ छे ॥ ३१६ ॥ हवे सर्व लश्कर सहित दंडयात्रा माटे आ नगर-
थी गयाने तेओने अनंतो काल थढ़ गया छे. ॥ ३१७ ॥ माटे हे सरल स्वभावीओ ! तेथी आ नगर माणसो रहित थएलुं छे; त्यारे विमर्श कहुं के, तेओनो ते संग्राम कोनी साधेनो छे ॥ ३१८ ॥ त्यारे मिथ्या भिमाने

पृष्टस्तात्र्यां ततो लोक--विरलीजावकारणम् ॥ स प्राहास्य पुरस्यास्ति । नायको रागकेसरी ॥ ३१५ ॥ तत्पिता च महामोहो । जयत्यक्षयशासनः ॥ संत्यस्याऽनेके विपया--ज्जिलापाद्याश्च मंत्रिणः ॥ ३१६ ॥ सर्वोनीकयुजां तेषां । सर्वेषां नगरादितः ॥ कालोऽनंतो ह्यतिक्रान्तो । गतानां दंभयात्रया ॥ ३१७ ॥ सरत्नौ तेन नगर--मिदं विरल-मानवम् ॥ विमर्शः प्राह को नामा । तेषां नन्वस्ति विग्रहः ॥ ॥ ३१८ ॥ ऊचे मिथ्याज्जिमानोऽथ । संतोषेण दुरात्मना ॥ प्रत्यब्रवीद्विमर्शोऽथ । को हेतुस्तेन विग्रहे ॥ ३१९ ॥ परो जगाद विषया--ऽज्जिलाषः प्राहिणोज्जगत् ॥ पंच जेतुं निजगृह--मानुषाणि स्मयोद्धुरः ॥ ३२० ॥ विश्वे वशीकृतप्राये । तैर्जित्वा तानि मानवान् ॥ संतोषो निर्वृत्तौ पुर्यां । निनाय कियतोऽपि हि ॥ ३२१ ॥ तच्छ्रुत्वा तज्जयायोच्चै--निर्गतो रागकेसरी ॥ तदयं विग्रहहेतु--धूमकेतुर्खिद्युत्थितः ॥ ३२२ ॥

करी के, ते संग्राम लुगा एवा संतोष साधेनो छे, त्यारे विमर्श कहुं के, तेनी साधेना संग्रामनुं शु कारण छे ! ॥ ३१९ ॥ त्यारे मिथ्याभिमाने कहुं के, अहंकारथी उद्धत थएला विषयाभिलाषे जगतने जीतवा माटे पोरानां घरना पांच माणसोने मोकल्यां हतां. ॥ ३२० ॥ तेओए जगतने प्राये करीने वश करी; पण संतोषे तेओने जीतवा माटे रागकेसरी गयो छे, माटे धूमकेतु सरखो संग्रामनो आ हेतु पाणसलीने तेने जीतवा माटे रागकेसरी गयो छे, माटे धूमकेतु सरखो संग्रामनो आ हेतु

પરમજીવિ ॥ ૩૨૨ ॥ ત્યારે વિમર્શો વિચાર્યું કે, જીહાના મૂલની આટલી વાતમી તો મલી, હવે વિષયાભિમાન જાણાર્થી નથારે પણ મલશે. ॥ ૩૨૩ ॥ પછી ફરીને તેણે કહ્યું કે, હ્યારે એમ છે, ત્યારે તમારું બહાર રહેવાનું કેમ થયું છે ! ત્યારે મિથ્યાભિમાને કહ્યું કે ॥ ૩૨૪ ॥ હું પણ (તેમની સાથેજ) આપ્યો હતો, પણ (મારા) સ્વામીનું મને અગાર્હિના સૈન્યમાંથી પાછો વાલીને કહ્યું કે, તારે (અહીં રહીને) નગરનું રક્ષણ કરનું. ॥ ૩૨૫ ॥ આ નગરનું, રક્ષણ કરવામાં તુંજ સમર્થ છે; અને તું અહીં રહેતે છતે

ત્યારે વિમર્શો રસના--મૂલોત્થાનંમયેયતા ॥ લબ્ધં લબ્ધ્યે ચ વિષયા--ડન્નિલાષેક્ષણતોડધિકમ્ ॥ ૩૨૩ ॥ પુનઃ પ્રાહુઃ ચ યથેવં । તદા કથમવસ્થિતિઃ ॥ અત્રાડન્નૂત્રવતો મિથ્યા--ડન્નિમાનોડ આકિરન્નિરઃ ॥ ૩૨૪ ॥ સંપ્રસ્થિતોડહમપ્યાસ--મત્રાનીકાન્નિર્વાર્તિતઃ ॥ દેવેન પરમુક્તં ચ । નગરં રક્ષ્યતાં ત્વયા ॥ ૩૨૫ ॥ નગરસ્ય ત્વમેવાસ્ય । પ્રતિજાગરણક્રમઃ ॥ ત્વયિ સ્થિતે વયમપિ । સ્થિતાઃ સ્મઃ પરમાર્થતઃ ॥ ૩૨૬ ॥ સ્થિતોડહમત્ર તદેવા--દેશાદિત્યવધારય ॥ વિમર્શોઃ પ્રાહુઃ સદ્ધાર્તા । કાપિ પ્રત્યાગતા તતઃ ॥ ૩૨૭ ॥ પ્રાહુઃ મિથ્યાન્નિમાનોડથ । સદ્ધાર્તા બાઢમાગતા ॥ જિતપ્રાયં જગત્સર્વં । દેવાનીકેન વર્તેતે ॥ ૩૨૮ ॥ દદાતિ પ્રત્યવસ્કંદાન્ । સંતોષોડપ્યંતરાંતરા ॥ જનં કંચિન્નયત્યુચ્ચૈ । વિલંબોડયં ત્રવત્યતઃ ॥ ૩૨૯ ॥ વિમર્શો ન્યગદેદેવઃ । ક્વાડ્યુના શ્રૂયતે સ્થિતઃ ॥ તતઃ કલ્પિતમાહસ્મ । પરઃ પ્રણિધિશંકયા ॥ ૩૩૦ ॥

પરમાર્થથી અમો પણ અહીંજ રહ્યા છીએ (એમ જાણવું) ॥ ૩૨૬ ॥ હવે તેથી હું સ્વામિની આજ્ઞાથી અહીં રહ્યો છું, એમ તું જાણજે ! પછી વિમર્શો કહ્યું કે, હવે ત્યાંથી કેહ કુશલ સમાચાર આવ્યા છે? ॥ ૩૨૭ ॥ ત્યારે મિથ્યાભિમાને કહ્યું કે, ત્યાંથી તો ઘણાં કુશલ સમાચાર આવ્યા છે, અને (અમારા) સ્વામીના સૈન્યે પ્રાપ્તે કરીને સર્વ જગતને જીત્યું છે. ॥ ૩૨૮ ॥ વલી વચ્ચે સંતોષ પણ છાપો મારી જાય છે, અને કોઈક માણસને (મોક્ષમાં) લેઈ જાય છે, અને તેથી આ વિલંબ લાગે છે. ॥ ૩૨૯ ॥ પછી વિમર્શો

कहुं के, हालमां ते तमारो स्वामी क्यां रहेलो संभलाय छे ? त्यारे ते मिथ्याभिमान (अमोने शुभ चरनी शंकाथी जाणीने) कल्पित वात कहेवा लाग्यो के, ॥ ३३० ॥ अमारो स्वामी अहीथी तामस-चित्त नामना नगरने उद्देशीने गयो छे; माटे कदाचित् (हजु) त्यांज होशे, एम जणाय छे, ॥ ३३१ ॥ पछी विमर्श अने प्रकर्ष तेनी रजा लेहने, त्यांथी मोह राजाना सैन्यमां रहेला विषयाभिलाषने जोवा-माटे त्यां जवा लाग्या ॥ ३३२ ॥ पछी तेओ क्षेरथी बनावेला, अने चोराना समूहने खुब आपनारां, तथा साधुओंने खेद आपनारां एवां ते तामसचित्त नामना नगरमां पहुँच्या. ॥ ३३३ ॥ ते नगर चारे

पुं तामसचित्ताख्यं । देवो ह्युद्दिश्य निर्गतः ॥ अतः कदाचित्तत्रैव । स्थितः स्यादिति बुध्यते ॥ ३३१ ॥ विमर्शश्च प्रकर्षश्च । तमापृढय गतौ ततः ॥ वीक्षितुं तत्र विषया--प्रिलाषं मोहसैन्यगम् ॥ ३३२ ॥ प्राप्तौ तामसचित्ताख्यं । नगरं गरनिर्मितम् ॥ शर्मदं चौरवृन्दानां । साधुनामरतिप्रदम् ॥ ३३३ ॥ सर्वतोऽपि यदन्याय--धूमधाराजिरावृतम् ॥ पलायंते गुणा यस्मा--न्मिलाता मशका इव ॥ ३३४ ॥ उद्योताऽप्रावतो नेति । दिनं यत्र कदाचन ॥ विलासं कलयत्युच्चैः । केवलैव महानिशा ॥ ३३५ ॥ प्रवाऽग्निनंदिता यत्र । परिखावलया-यिता ॥ अनादिकूटसंस्कारो । दुर्गोऽस्ति परदुर्ग्रहः ॥ ३३६ ॥ द्रवदग्धमिवारण्यं । तात्र्यां तदपि वीक्षितम् ॥ नृरलोकोक्तिं किंतु । न मुक्तं निजशोभया ॥ ३३७ ॥

बाजुथी अन्यायरूपी धुवाडानी श्रेणिओथी वीटाएलुं हतुं, तथा ज्यांथी एकठा थएला मच्छरोनी पेठे गुणो तो नाशी जता हता ॥ ३३४ ॥ वली जे नगरमां उद्योतना अभावथी दिवस तो कोइ बखते पण आवतो नथी, पण केवल घोर रात्रीज त्यां उंचे प्रकारे विलास करे छे, ॥ ३३५ ॥ वली ज्यां “ भवाभि-नंदिपणुं ” तो खाइनी पेठे तेने वीटी रहुं हतुं, अने शत्रुओथी न जीताय तेवो त्यां “अनादि कूट संस्कार”, नामनो किछो हतो. ॥ ३३६ ॥ हवे तेओए ते नगरने दावानलथी बलेला बननी पेठे जोयुं, वली जो के ते घणां लोकोथी तजाएलुं होतुं, तो पण पोतानी शोभाथी ते रहित नहोतुं थयुं. ॥ ३३७ ॥

તે નથી શી માં ના નગરને જાંદને નિસ્મય પામેલો પ્રકર્ય (પોતાના) મામાને કહેવા લાગ્યો કે, અહીં આ નગરમાં મૃત્યુ સ્વામી છે કે નહીં ? ત્યારે તેને કહું કે, નથીજ. ॥૩૩૮॥ પૃથ્લામાં તેઓએ અગાડી નગરમાં મહેલ પાસેના પાણીના કાંડાવાળા તથા દીનતા અને આક્રંદાદિકે કરીને શુક્ત થઈ એવા એક શોક નામના બેઠેલાયુને જાણ્યો. ॥ ૩૩૯ ॥ ત્યારે તેઓએ તેને કહું કે, હે ભદ્ર ! આ નગરમાં રાજા કોણ છે ? ત્યારે શોકે કહું કે, (ચરે !) આ નગરનો રાજા તો ત્રણે જગતમાં પ્રખ્યાત છે. ॥ ૩૪૦ ॥ તે રાજા રાગ-કેસરિનો ભાઈ, મહામોહ રાજાનો પુત્ર, અધિવેકિતાનો સ્વામી, તથા તેજના મંડાર રૂપ છે. ॥ ૩૪૧ ॥

તત્કાલે નિસ્મિતઃ પ્રેમ્ય । પ્રકર્યઃ પ્રાહ માતુલમ્ ॥ મૂલનેતાઽસ્તિ નો વાઙ્મત્ર । નૈવા-
સ્તીત્યગ્રનીજ સઃ ॥ ૩૩૯ ॥ તાન્ન્યામત્રાંતરે દૃષ્ટઃ । પ્રવિવિક્તુઃ પુરં પુરઃ ॥ શોકાશ્ચયઃ
પ્રાતિપથિકો । દૈન્યાક્રંદાદિસંયુતઃ ॥ ૩૩૯ ॥ તાન્ન્યાં સંન્નાષિતશ્ચાયં । મઙ્ગાઽસ્મિન્ન કઃ પુરે
નૃપઃ ॥ શોકઃ પ્રાહ પુરસ્યાસ્ય । હ્યતાતો ન્વીશો જગત્રયે ॥ ૩૪૦ ॥ રાગકેસરિણો વ્રાતા ।
મહામોહનૃપાત્મજઃ ॥ તર્તોઽવિવેકિતાયાશ્ચ । નૃપોઽસૌ મહસાં નિધિઃ ॥ ૩૪૧ ॥ દૃષ્ટિર્ચૂર્ન-
ગુરા યસ્યાં । પતત્યસ્ય તડિન્નિજ્ઞા ॥ દૂરાદેવા અપિ ત્રસ્તાઃ । કુર્વેત્યસ્યૈ દિશે નમઃ ॥ ૩૪૨ ॥
જ્યલનેઽપિ પતંત્યસ્ય । પ્રતાપમસહિષ્ણવઃ ॥ વિશંત્યપિ વને મૂર્તે-ત્પંચાનનઘનધ્વનૌ ॥ ૩૪૩ ॥
વિક્રમાક્રાંતમ્રુવનો-ન્નાનુજૈત્રપ્રતાપવાન્ ॥ પ્રષ્ટવ્યઃ સ્યાત્કથં દેષ-ગર્જેન્નોઽસૌ મહાબલઃ ૩૪૪

આ રાજાની મુકુટિથી મંગુર થઈલી, તથા વીજલી સરખી એવી દૃષ્ટિ જે દિશામાં પડે છે, તે દિશામાંથી દેવો પણ હરીને તે દિશાને દૂરથી નમસ્કાર કરે છે. ॥ ૩૪૨ ॥ આના પ્રતાપને નહીં સહન કરતા થકા પ્રાણીઓ અગ્નિમાં પણ પડે છે, તથા જેમાં સિંહોની મર્યાદા ગર્જનાઓ થઈ રહી છે, એવા વનમાં પણ લાલ થાય છે. ॥ ૩૪૩ ॥ પ્રરાગ્રમથી દબાવેલ છે જગતને જેણે, તથા સૂર્યને પણ જિત-નારા એવા પ્રતાપવાળા, તથા મહાબલવાન એવા આ દેવગર્જેન્ન રાજા માટે ધલી પૂછવાનું તે શું

શોય ? ॥ ૩૪૪ ॥ વલી તે અમારો સ્વામી તો એક બાજુ રહો, પળ મહાશક્તિવાલી એવી જે અમારી અવિવેકિતા નામની રાણી તત્ક્ષણ જગત્ને પળ મોહ પમાડે છે, તે પળ અન્ને પ્રખ્યાત છે. ॥ ૩૪૫ ॥ તે રાણી મહામોહ રાજાની આજ્ઞાને કોઈ પળ સમયે હલંચતી નથી, તથા હમેશાં મહામૂહતાની આજ્ઞામાં વર્તે છે. ॥ ૩૪૬ ॥ વલી તે રાગકેસરિની આજ્ઞાથી દૂર તો રહેતીજ નથી; તથા મૂહતા રૂપ તેની સ્ત્રીની પ્રીતિ સારી રીતે વધારે છે. ॥ ૩૪૭ ॥ વલી તે (પોતાના) સ્વામિ દ્વેષગર્જેદ્રના કહેવા પ્રમાણે વર્તે છે, અને એવી રીતે તે અવિવેકિતા ત્રણે જગતમાં ગુણોથી પ્રખ્યાતિ પામી છે. ॥ ૩૪૮ ॥

આસ્તાં દેવઃ પરં વિશ્વં । યા મોહયતિ તત્ક્ષણાત્ ॥ ય્યાતાઽવિવેકિતાઽપ્યત્ર । સા દેવી શક્તિ-
 પ્રાજનમ્ ॥ ૩૪૫ ॥ મહામોહસ્ય નિર્દેશં । સા નાઽત્યેતિ કદાચન ॥ સા મહામૂહતાઙ્ગાયાં ।
 વર્તતે સર્વદા વધૂઃ ॥ ૩૪૬ ॥ રાગકેસરિનિર્દેશા-દૂરે સા નૈવ તિષ્ઠતિ ॥ મૂહતાયાશ્ચ તત્પત્ન્યાઃ
 । પ્રીતિં સા વર્ધયત્યલમ્ ॥ ૩૪૭ ॥ મૃતુર્દેષગર્જેદસ્ય । સાઽનુવૃત્તિપરાયણા ॥ ઇત્થં ગુણૈર્ગતા
 શ્લાઘાં । ત્રૈલોક્યેઽપ્યવિવેકિતા ॥ ૩૪૮ ॥ ય્યાતાવૈતૌ ન કિં જ્ઞાતૌ । ત્વયા દેવીનરેશ્વરૌ ॥
 વિમર્શઃ પ્રાહ પશ્ચિકા-વાવાં દૂરાદિહગતૌ ॥ ૩૪૯ ॥ દૃષ્ટં પુરં પુરા નેદં । શ્રુતૌ દેવીનૃપૌ મૃ-
 શમ્ ॥ કિં સ્યાદ્ દ્વેષગર્જેદો વા । ઽન્યત્ર વેતિ તુ પૃથ્વયતે ॥ ૩૫૦ ॥ શ્લોકઃ પ્રાહ જગત્યેવ ।
 વાર્તા ઉત્ત્રેયમસ્તિ ન ॥ નિર્ગતો યન્મહામોહઃ । સંતોષજયકામ્યયા ॥ ૩૫૧ ॥

એવી રીતના પ્રખ્યાત એવા આ રાજા રાણીની શું તમોને માલુમ નથી ? ત્યારે વિમર્શ કહું કે, અમો તો વેદમાર્ગુઓ છીએ, અને દૂર દેશથી અહીં આવ્યા છીએ ॥ ૩૪૯ ॥ વલી અમોએ આ નગર પેઢેલાં તો જોયું ન હોતું, પળ રાજા રાણીને તો ઘણીવાર સાંભળ્યાં હતાં; હવે અમો તને પૂછીએ છીએ કે, તે દ્વેષગર્જેદ્ર અહીં છે કે, વીજી જગોએ છે ? ॥ ૩૫૦ ॥ ત્યારે શ્લોકે કહું કે, આ વાત તો કંઈ જગતમાં જ્ઞાની નથી; કે મહા મોહ રાજાએ સંતોષને જીતવાની ઇચ્છાથી પ્રયાણ કર્યું છે. ॥ ૩૫૧ ॥

વલી તેની પાસે રાગકેસરી સહિત દ્વેષગર્જેદ્ર અને સઘલું લશ્કર પળ છે, અને (તેઓને ગયે) ઘણો સમય વ્યતીત થયો છે. ॥ ૩૫૨ ॥ ત્યારે વિમર્શો કહ્યું કે, જો એમ છે, તો તું અહીં કેમ આવ્યો છે? અને તે અવિવેકિતા અહીં છે કે નહીં? તે તું અમોને ધોરેલર કહે? ॥ ૩૫૩ ॥ ત્યારે શોકે કહ્યું કે, હાલમાં તો તે અવિવેકિતા આ નગરમાં તેમ રાજાની પાસે પળ નથી; અને તેનું કારણ તું સાંભલ? ॥ ૩૫૪ ॥ અમારા સ્વામીએ દુષ્ટ એવા સંતોષને મારવાની હચ્છાથી ડ્યારે પ્રયાણ કર્યું, ત્યારે ભર્તારના મન પ્રમાણે ચાલનારી રાણીએ સાથે પ્રયાણ કરવા માંડ્યું. ॥ ૩૫૫ ॥ ત્યારે દ્વેષગર્જેદ્રે તેણીને

પાર્શ્વે દ્વેષગર્જેદ્રોપિ । રાગકેસરીસંયુતઃ ॥ તસ્યાસ્તિ સર્વસૈન્યં ચ । મૃયાન્ કાલોઽત્ર લંઘિતઃ ॥
 ॥ ૩૫૬ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ યદ્યેવં । તતસ્ત્વં કિમિદ્ગતઃ ॥ કિં સાઽવિવેકિતાસ્મ્યત્ર । ન વેતિ ત્વં
 ધ્રુવં વદ ॥ ૩૫૭ ॥ શોકઃ પ્રાહ પુરેઽત્રાસ્તિ । નાધુના સાઽવિવેકિતા ॥ નાપિ દેવસ્ય પાર્શ્વે ચ ।
 તત્રાઽ । કર્ણય કારણમ્ ॥ ૩૫૮ ॥ દેવે પ્રચલિતે દુષ્ટ-સંતોષવધકામ્યયા ॥ દેવ્યપિ પ્રસ્થિતા
 સાર્ધે । મર્તૃચિત્તાનુયાયિની ॥ ૩૫૯ ॥ તતો દ્વેષગર્જેદ્રેણ । પ્રોક્તા સા ત્વચ્છરીરકમ્ ॥ સ્કંવા-
 વારક્કમં નાસ્તિ । દેવિ ગર્મ્મજ્જરાલસમ્ ॥ ૩૬૦ ॥ તસ્માદ્ગૈવ તિષ્ઠ ત્વં । રણરંગે વ્રજામ્યહમ્ ॥
 તયોક્તં ન પુરેઽત્રાહં । ત્વાં વિના સ્થાતુમુત્સહે ॥ ૩૬૧ ॥ પ્રત્યુક્તા સાઽગ્ર દેવેન । દૃઢસ્નેહાઽસિ
 યદ્યપિ ॥ તથાપિ તવ નો યુક્તંસ્કંધાવારે પ્રવર્તનમ્ ॥ ૩૬૨ ॥ કિંતુ રૌદ્રપુરે દુષ્ટા-શયેન પરિ-
 રક્ષિતા ॥ તિષ્ઠ ચિંતોઽજિજ્ઞાતા ગત્વા । સ હિ મે સેવકોત્તમઃ ॥ ૩૬૩ ॥

કહ્યું કે, હે દેવી ! ગર્મના ભારથી ભારી થઈને એવું તારું શરીર લશ્કરી છાવણીમાં રહેવા યોગ્ય નથી. ॥ ૩૬૪ ॥ માટે તું અહીંજ રહે? અને હું રણાંગણમાં જઈ હું; ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે, તમારા વિના આ નગરમાં રહેવું મને ગમતું નથી. ॥ ૩૬૫ ॥ ત્યારે રાજાએ તેણીને બલતું કહ્યું કે, જો કે તું નિષિદ્ધ સ્નેહવાલી છે, તો પણ તારે લશ્કરી છાવણીમાં આવવું યોગ્ય નથી. ॥ ૩૬૬ ॥ પણ તું રૌદ્રપુરમાં જઈને દુષ્ટાશયથી

રક્ષિત થઈ થકી નિશ્ચિત થઈને રહેજે કેમકે તે મારો ઉત્તમ સેવક છે. ॥ ૩૬૯ ॥ હવે પતિના પ્રવલ આગ્રહને દૂર કરવાને સમર્થ નહીં થવાથી, તેના હુકમથી તે રૌદ્રચિત્ત નામના નગરમાં ગઈ. ॥ ૩૬૦ ॥ અને હમણાં તે કોઈક કારણથી બાહ્ય નગરોમાં છે, વલી તેણીને પેહેલાં એક પુત્ર થયો હતો, અને હમણાં પણ ભર્તારના સંગથી એક બીજો પુત્ર તેણીને થયો છે, એમ સાંભળ્યું છે; અને તે હેતુથી તે રાણી અહીં નથી; વલી મને અહીં આવવાનો જ હેતુ છે, તે હું તને કહું છું. ॥ ૩૬૧ ॥ ૩૬૨ ॥ હવે મતિમોહને અહીં રાખતાં થકાં અમારા સ્વામીએ તેને કહું કે, તારે આ નગરને તજવું

નિર્બંધ પ્રવલં પત્યુઃ । પરાકર્તુમશ્કમા ॥ રૌદ્રચિત્તપુરે દેવી । તદાદેશેન સંગતા ॥ ૩૬૩ ॥
કુતોઽપિ હેતોર્વીહ્યેષુ । સા પુરેષ્વસ્તિ સાંપ્રતમ્ ॥ પ્રાક્ તથૈકઃ સુતો જાતઃ । શ્રૂયતેઽન્યોઽપિ
ચાઽધુના ॥ ૩૬૧ ॥ ઋતૃસંયોગતો જાતો । દેવી તેનાત્ર નાસ્તિ સા ॥ મમાત્રાગમને યત્તુ । કારણં
કથયામિ તત્ ॥ યુગમમ્ ॥ ૩૬૨ ॥ પ્રતિષ્ઠમાન એવં । મતિમોહં પ્રઋર્જગૌ ॥ ન ત્વયેદં પુરં
ત્યાજ્યં । ત્વમેત્ત્વક્ષણકમઃ ॥ ૩૬૩ ॥ સ દેવાઙ્ગાં સમાસાધ્ય । સ્થિતોઽત્રૈવ પુરે તતઃ ॥ આગતોઽહં
ચિરાત્તસ્ય । મિત્રસ્યાત્ર દિદ્વક્ત્યા ॥ ૩૬૪ ॥ દીર્ઘાટવ્યાં સ્થિતં મુક્તં । મયા દેવસ્ય સાધનમ્ ॥
એતદુક્ત્વા ગતઃ શોકો । નગરે સ્વાર્થસિદ્ધયે ॥ ૩૬૫ ॥ વિમર્શેન તતઃ પ્રોક્તં । પ્રકર્ષપ્રતિ
જ્ઞ યા ॥ આટવી સાધનાધારા । દીર્ઘા શોકેન દર્શિતા ॥ ૩૬૬ ॥ દૃષ્ટવ્યસ્તત્ર ગતૈવ ।
રાગકેસરિમંચિરાટ્ ॥ પ્રકર્પઃ પ્રાહ વચનં । પ્રમાણં માતુલસ્ય મે ॥ ૩૬૭ ॥

નહીં; કેમકે, તું આ નગરનું રક્ષણ કરવાને સમર્થ છે. ॥ ૩૬૩ ॥ પછી સ્વામિની આજ્ઞાને મેલવીને તે આજ નગરમાં રહ્યો છે; અને તે મિત્રને મલવાની હચ્છાથી ઘણે કાલે હું અહીં આવ્યો છું. ॥ ૩૬૪ ॥ વલી મેં સ્વામિના સૈન્યને લાંબી અટવીમાં છોડ્યું છે; એટલું કહીને તે શોક પોતાના કાર્યની સિદ્ધિ માટે નગરમાં ગયો. ॥ ૩૬૫ ॥ પછી વિમર્શે પ્રકર્ષને કહું કે, હે ભદ્ર ! તે લક્ષ્મી-વાલી જે ચટવી શોકે દેલાડી, તે (વહુ) લાંબી છે. ॥ ૩૬૬ ॥ (તો પણ) ત્યાં જઈને તે રાગકેસરિ મહા-

મંત્રીને (આપણે) જોવો, ત્યારે પ્રકર્ષે કહું કે, મામાનું વચન મારે પ્રમાણ છે. ॥ ૩૬૭ ॥ પછી વાયુ સરખા વેગવાલા તથા મહા હલ્કામી એવા તે મામો ભાળેજ હર્ષથી ત્યાં ગયા; અને તે મહા અટવીના મધ્ય ભાગમાં પહોંચ્યા. ॥ ૩૬૮ ॥ હવે અતિ દૂર નહીં ગયા તેટલામાંજ વિસ્મિત થઈને જોઈને એવા તેઓ બન્ને, રાગકેસરિથી યુક્ત થઈ, દ્રેષરૂપી હાથીથી વોંટાઈ, ચતુરંગી સેનાથી સ્ફુરાયમાન થઈ, તથા મહોદીનદીના નીચાણના રેતાલ કાંઠાના મેદાનમાં છાવળી નાંખીને પડેલા, તથા મોટા મંડપથી શોભિત થઈ વેદિકાપર વિલાસ કરતા, તથા કોડો સુભદોથી વોંટાઈ, તથા મોટા સિંહાસન પર

તતો સુદાનિલોદ્ધૈગૌ । ગતૌ સ્વસ્ત્રીયમાતુલૌ ॥ જાગે ચ મધ્યમે પ્રાપ્તૌ । મહાટવ્યા મહોદ્યમૌ ॥ ૩૬૯ ॥ મહામોહનૃપં તત્ર । રાગકેસરિણા યુતમ્ ॥ વૃતં દેવગજેન્દ્રેણ । ચતુરંગવલોચ્છણમ્ ॥ ૩૭૦ ॥ આવાસિતં મહાનદ્યાઃ । પુલિને પરિણાહિનિ ॥ મહામંરુપવિત્રાજ--દ્વેદિકાયાં વિલાસિનમ્ ॥ ૩૭૧ ॥ વેષ્ટિતં તટકોટીન્નિ--મહાસિંહાસનસ્થિતમ્ ॥ પદ્યતઃ સ્મ ગતૌ નાતિ દૂરં તૌ વિસ્મિતેક્ષણૌ ॥ ૩૭૨ ॥ ત્રિન્નિર્વિશેષકમ્ ॥ પપ્રજ્ઞાઽપ્ર પ્રકર્યઃ કા । માતુલેયં મહાટવી ॥ કેયં મહાનદી દીર્ઘા । કિમિદં પુલિનં પૃથુ ॥ ૩૭૩ ॥ મંરુપશ્ચ મહાન્ કોઽય--મેગ્રા કા વરવેદિકા ॥ સિંહાસનં કિમેતત્ત્વ । મમેદં કીર્તિયાઽશ્વિલમ્ ॥ ૩૭૪ ॥ મહામોહનરેન્દ્રોઽયં । સ્થિતાશ્વાત્ર નૃપા ઇમે ॥ વર્ણનીયાઃ સ્વરૂપેણ । કૌતુકં મહદત્ર મે ॥ ૩૭૫ ॥ વિમર્શોઽપ્ર સ-માલોચ્ય । મહાટવ્યાદિનિશ્ચલમ્ ॥ પ્રવિશ્ય ધ્યાનમાધાય । સમાધિમિદમન્યવાત્ ॥ ૩૭૬ ॥

બેઠોલા એવા મહામોહ રાજાને જોયો. ॥ ૩૬૯ ॥ ૩૭૦ ॥ હવે પ્રકર્ષે પૂછ્યું કે, હે મામાજી ! આ મહા અટવી કહ છે ? તેમ આ લાંબી મોટી નદી કેટલું છે ? અને આ પોહોલું રેતાલ મેદાન કયું છે ? ॥ ૩૭૧ ॥ વલી આ મોટો મંડપ કયો છે ? તેમ આ મનોહર વેદિકા કહ છે ? અને આ સિંહાસન કયું છે ? તે સઘળું તું મને કહે ॥ ૩૭૨ ॥ વલી આ મહામોહ રાજા, તથા અહીં રહેલા આ રાજા આ (કોણ છે ?) તેનું સ્વરૂપ તું મને કહી બતાવ ? કેમકે, તેમાં મને મોટું આશ્ચર્ય છે. ॥ ૩૭૩ ॥ હવે વિમર્શ

મહાદ્વ્યાદિક્રમે નિશ્ચલ જાળીને, તથા ધ્યાનમાં પ્રવેશ કરીને, અને સમાધિ ધરીને નીચે પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો. ॥ ૩૭૬ ॥ હે પ્રકર્ષ ! આ મહા અટવીને આશ્ચર્યની ભૂમિ સરલી તું ચિત્તવૃત્તિ જાળજે ? તે અટવીના પારને પહોંચવાને અનંત વર્ષો સુધિ પણ કોઈ પણ માણસ સમર્થ ન થાય. ॥ ૩૭૬ ॥ ૫ અટવી અનર્થોની શ્રેણિઓને, તથા શુભની શ્રેણિઓને ઉત્પન્ન કરવાના હેતુસુત છે; અને તેથી તે ક્ષેર અને અમૃતને ઉત્પન્ન કરતા એવા સમુદ્રની તુલનાને ધારણ કરે છે. ॥ ૩૭૭ ॥ વલી આ અટવીમાં પ્રગટ ફલોવાલાં ક્ષેરી વૃક્ષોથી દુર્ભાંગી એવા જડ પ્રાણીઓ લોભાય છે; પણ શાંત

પ્રકર્ષ જાનીહિ મહાટવીય-માશ્ચર્યન્નૂર્મિર્નનુ ચિત્તવૃત્તિઃ ॥ વર્ષેરનંતૈરપિ પારમસ્યા । ન ગાહિતું કોઽપિ જનઃ પ્રન્નુઃ સ્યાત્ ॥ ૩૭૬ ॥ इयं महाऽनर्थपरंपराया । मुत्पन्निहेतुश्च शुभ्रावलीनाम् ॥ समानतां वारिनिधेर्विज्जातिं । पीयूषमुत्पादयतो विषं च ॥ ३७७ ॥ विषद्रुमैरत्र परिस्फुटोच्च फलैर्वितुन्ध्यंति जम्भा हताशाः ॥ वन्नैरिहैव त्रिदशद्रुमैश्च । कुर्वन्ति शान्ता मुनयः स्ववृत्तिम् ॥ ३७८ ॥ द्रुमैर्विजातीयफलैरपीह । स्वभ्रावनाधूपविशेषयोगात् ॥ फलं यदन्यत् प्रवितीर्य- तेऽस्याः । स कोऽप्यचिंत्यो विषयानुभ्रावः ॥ ३७९ ॥ इह स्थिता ग्रामपुराकादि-भ्रुवोऽन्तरं- गस्य जनव्रजस्य ॥ बाह्योऽपि देशः प्रविवक्षितोऽस्या । भेदं घटाकाशवेदेति नैव ॥ ३८० ॥ इमां विना चित्रनिजानुभ्रावां । बाह्यस्य देशस्य न लक्ष्यते श्रीः ॥ विना हि तेजो दहनस्य रूपं । भस्मावશેपं प्रतिज्जाति पुंसाम् ॥ ३८१ ॥

મુનિઓ તો અહીંજ ગુપ્ત રીતે રહેલાં કલ્પવૃક્ષોથી પોતાની આજીવિકા ચલાવે છે. ॥ ૩૭૮ ॥ વલી અહીં સ્વભાવનારૂપી ધૂપ વિશેષના યોગથી જુદી જાતિનાં ફલવાલાં વૃક્ષો જે જુદુંજ ફલ આપે છે, તે આ અટવીનો જોઈ અલૌકિક વિષયાનુભાવ છે. ॥ ૩૭૯ ॥ વલી અહીં અંતરંગ જન સમૂહની, ગામ, નગર, તાણ આદિ રુમિઓ રહેલી છે; તેમ કહેલો એવો આ અટવીનો બાહ્ય દેશ પણ ઘટાકાશની પેઠે ભેદને પ્રાપ્ત થતો નથી. ॥ ૩૮૦ ॥ વિચિત્ર પ્રકારના આત્માના અનુભાવવાલી એવી આ અટવીવિના બાહ્ય દેશની

શોભા દેખાતી નથી; કેમકે, તેજવિના અગ્નિનું સ્વરૂપ માણસોને રાહ રૂપજ લાગે છે. ॥ ૩૮૧ ॥ શક્તિ વિનાના માણસોથી તે નહીં ઓલંગી શકાય તેવી હોવાથી તે “મહાટવી” ના નામથી પ્રસિદ્ધ થયેલી છે અને વૈરાગ્યના શુદ્ધ ઉદયમની શક્તિને ભજનારા એવા મુનિઓને તો એકજ હગલાં જેટલી છે. ॥ ૩૮૨ ॥ વલી આ ઋટવી વિકલ્પોની શ્રેણિઓથી ગુંથાણલાનું અનોપમ રણસ્થાનક છે; તેમ અહીં વને લઢકરોની જુદી જુદી છાવણીના યોગ્ય સ્થાનકો છે. ॥ ૩૮૩ ॥ વલી દ્વેપગજેંદ્ર અને રાગકેસરીની રાજધાની પાસે રહેલા ગર્વરૂપી પર્વતમાંથી નિકાલેલી, વિસ્તારવાલી, અને લાંબી એવી આ નદીને તું પ્રમત્તતા નામની

શક્ત્યુજ્જિતાનાં દુરતિક્રમત્વાન્મહાટવીતિ પ્રશિતેયમત્ર ॥ વૈરાગ્યશુદ્ધેદ્યમશક્તિખાજાં ।
 પદં મુનીનાં પુનરેકમેવ ॥ ૩૮૪ ॥ વિકલ્પમાલાસ્કલિતસ્ય ચેય--માસ્કંદનસ્થાનમનન્યતુલ્યમ્ ॥
 બલદ્વયસ્યાપિ પ્રશ્નિવેશા । લસંતિ યોગ્યા इह सन्निवेशाः ॥ ૩૮૫ ॥ इमां च विस्तारवर्ती
 प्रतीहि । प्रमत्ततां नाम नदीं प्रदीर्घाम् ॥ समुत्थितां द्वेपगजैंदराग--पंचास्यसम्पाट्पुरगार-
 वोदः ॥ ૩૮૬ ॥ विगाह्य चेमामटवीं प्रविष्टा--मनलपसंकल्पमहाप्रवाहाम् ॥ महारयोत्वात-
 गुणद्रुमौघां । पतन्मदावर्तविवर्त्तगर्त्ताम् ॥ ૩૮૭ ॥ दोषैर्विरूपां च परापवाद--जलोपनीतै-
 स्तृणकाष्ठपुंजैः ॥ कृताद्भुतां नूरिनिजप्रशंसा कृणप्रसर्पद्गुणबुद्बुदौघैः ॥ ૩૮૮ ॥ अन्नंगनिघातट-
 सन्निवेशां । क्लेशादिभिः सत्वगणैश्च पूर्णाम् ॥ तटांतन्नूयौविकथाप्रचार--स्थलीन्नविष्णुस्फु-
 टवालुकौघाम् ॥ ૩૮૯ ॥

જાળજે ? ॥ ૩૮૪ ॥ વલી આ નદી આ ઋટવીની આરપાર ગયેલી છે, તેમ અનેક સંકલ્પો રૂપી મોટા પ્રવાહોવાલી છે, તથા અત્યંત વેગથી તેણીએ ગુણોરૂપી વૃક્ષોને ઉલેટી નાંખ્યાં છે, અને મદરૂપી ધુમરીઓ-વાલા ધુનાઓવાલી છે. ॥ ૩૮૫ ॥ વલી તે નદી પરના અપવાદરૂપી પાણીએ લાવેલા દોષોરૂપી ઘાંસ અને કાષ્ઠોના સમૂહોથી બેઢોલ થયેલી છે; તથા અત્યંત એવી આત્મપ્રશંસાના અવસરથી ભરી જતા ગુણો રૂપી પરપોટાઓના સમૂહોથી આશ્રય કરનારી છે. ॥ ૩૮૬ ॥ વલી તે નદી અચલ નિઘ્રા-

રૂપી કાંઠાઓવાલી, તથા ક્લેશાદિકરૂપ જંતુઓના સમૂહોથી સંપૂર્ણ થયેલી, તથા કાંઠાઓને છેડે ઘના પ્રકારની ચિક્તથાઓના પ્રચારરૂપી દેકારરૂપ થયેલી પ્રગટ વેલુઓના સમૂહોવાલી છે. ॥ ૩૮૭ ॥ વલી તે નદી જલની અંદર અથડાતી એવી પ્રગટ કુયુક્તિઓ રૂપી છીપોની સંપુટોના ફુટવાથી ઉત્પન્ન થયેલા શબ્દોવાલી, તથા અત્યંત હંડી, અને મદિરાના વિકારરૂપી પત્યરોના ભરાવાથી વિપમ પ્રદેશવાલી છે. ॥ ૩૮૮ ॥ હવે જે નિર્બુદ્ધિ પ્રાણી ચરેચર આ નદીના ડુંખના કુવા સરખા કાંઠા પર આશારૂપી મઠને ધાંધીને રહે છે, તેનો, મહાકષાયોરૂપી વર્ષાકાલ આવતે છે તે આ નદીની રેલથી

જલસ્ખલદ્યક્તુયુક્તિશુક્તિ-પુટપ્રવૃદ્ધસ્ફુટનોત્થશબ્દામ્ ॥ અલબ્ધમધ્યાં મદિરાવિકાર
પ્રાવપ્રવેશાદ્વિપમપ્રદેશામ્ ॥ ૩૮૭ ॥ વદ્ધ્વા કિલાશામઠમસ્તબુદ્ધિ-દુઃખાવટે તિષ્ઠતિ યસ્ત-
ટેઽસ્યાઃ ॥ અસ્યા રયાન્નિશ્ચિત એવ નાશો । ઘનાગમે તસ્ય મહાકષાયે ॥ ૩૮૭ ॥ ગત્વા પતં-
તીયમન્દ્રો જ્ઞવાદ્યૌ । નિપાતયત્યેવ જનં નિમગ્નમ્ ॥ બુધા જ્ઞવાંજ્ઞોધિનિપાતજ્ઞીતા । વ્રજંતિ
દૂરાત્તદિમાં વિહાય ॥ ૩૮૭ ॥ इदं पुरस्ताद्विपुलं प्रमाद-विलासरूपं पुलिनं प्रतीहि ॥
अस्तोकविव्वोककटाक्षलीलो-पहासभ्रूयःसिकतान्निरामम् ॥ ३८९ ॥ नदीतसंगीतकदा-
विलास-स्फुटीन्नवत्सारसहंसलीलम् ॥ विकाशिकाशोपमरागपाश-विस्तारसंघन्नविशुद्ध-
शीलम् ॥ ३८९ ॥

નિઘર્ગ કરીને નાશ થાય છે. ॥ ૩૮૯ ॥ વલી અહો ! આ નદી ભવરૂપી સસુદ્રમાં જઈને પડતી થકી, તેમાં ગુટેલા માણસને પણ તે સસુદ્રમાં પડકી પાડે છે, અને તેથી વિચક્ષણ માણસો ભવરૂપી સસુદ્રમાં પડવાની વીરુવાલા થયા થતા તેને દૂરથી જ છોડી જાય છે. ॥ ૩૯૦ ॥ વલી આ અગાડી રહેલું, વિશાલ, તથા ગત્યંત કામચેષ્ટા, કટાક્ષોની ક્રીડા, તથા ઉપહાસરૂપી ઘળી રેતિથી મનોહર લાગતું એવું પ્રમાદવિલાસ નામનું રેતાલ મેદાન તું જાણજે? ॥ ૩૯૧ ॥ વલી તે મેદાન ઉત્પન્ન થયેલા એવા સંગીતકલાઓના વિલાસોરૂપી પ્રગટ થતી સારસ અને હંસોની ક્રીડાવાલું, તથા વિકસ્વર થયેલા ઢામડા સરખા

રાગના પાશના વિસ્તારથી છવાएल છે શુદ્ધશીલ (પક્ષે-પત્થરો) જેમાં एંચું છે ॥ ૩૧૨ ॥ વલી તે મેદાન ઉત્સુકતારૂપી સદિરાના મદથી ઢોલતા एવા અવિવેકી લોકોए કરેલ છે ચિલાસોનો સમૂહ જેમાં एંચું છે તથા વિસ્તાર પામેલી एવી સંજ્ઞારૂપી પવનની લહરીઓની ક્રીડાથી તરંગયુક્ત થएलું, અને રેશમી વસ્ત્રની પેટે હજ્જવલ શોભાવાલું છે. ॥ ૩૧૩ ॥ વલી આ મેદાન, ઉત્તમ વૃષ્ટિનું પડનું જેમ દાવાનલથી બેલા વનવૃક્ષોના સમૂહને, તેમ મહાસુનિઓનાં પળ શાંત મનને વિકાર ઉત્પન્ન કરે છે. ॥ ૩૦૪ ॥ વલી જે આ મંડપને તું જુए છે, તે ચિત્તવિક્ષેપ નામનો મંડપ છે; કે જેની અંદર પ્રવેશ કરતાં ધર્માંજ

ઔત્સુક્યહાલામદ્ધૂર્ણમાના—ડવિવેકિલોકૈઃકુતવિબ્રમૌઘમ્ ॥ વિસ્તારિસંજ્ઞાપવનોમિલીલા—
તરંગિતં કૌભમિવોજ્જ્વલશ્રિ ॥ ૩૧૩ ॥ ઝળીવયત્પેવ વિકારમેત—નમહાસુનીનામપિ શાંતમંતઃ ॥
વનદુમૌઘં વનવહ્નિદ્ગંધં । વિશિષ્ટવૃષ્ટેરિવ સન્નિપાતઃ ॥ ૩૧૪ ॥ યમીક્ષે મંરુપમેપ ચિન્ન—
વિક્ષેપનામા વિપુલાનુજ્ઞાવઃ ॥ પ્રવિષ્ટમાત્રસ્ય કિલાઞ્ચ જંતોઃ । સંતોષગંધોઽપિ રતિં ન દત્તે ॥
॥ ૩૧૫ ॥ વિષ્ણોરિવાધિર્ધર્મિરિકંદરેવ । સિંહસ્ય કૈલાસ ડવેશ્વરસ્ય ॥ શૃંગં ત્વિયાં પન્યુરિયો-
દયાદે—રૌત્રત્યકુન્મોહમહીઝૃતોઽયમ્ ॥ ૩૧૬ ॥ અત્ર પ્રવિષ્ટં યદર્પેદ્ગજાલમ્ । પુનઃ પુનઃ
કલ્પયતીંદ્રજાલમ્ ॥ મેદંદ્રજાલં તદસાવનિષ્ઠાધિઠાનવીઃ કિં ન જગજ્જનાનામ્ ॥ ૩૧૭ ॥
સરાગતોદ્યત્પરભાગનાગ—દ્યુમર્ત્યલોકેષુ યદસ્તિ વસ્તુ ॥ અત્ર સ્થિતેરેવ જનોઽનુજ્ઞાવા । તસર્વત્ર
તત્ર બ્રમતીતિ ચિત્રમ્ ॥ ૩૧૮ ॥

પ્રાણીને વિસ્તારવંત અનુભાવવાલો સંતોષનો ગંધ પણ છુશી કરતો નથી. ॥ ૩૧૬ ॥ વિષ્ણુને જેમ સમુદ્ર, સિંહને જેમ પર્વતની ગુફા, મહાદેવને જેમ કૈલાસ, તથા સૂર્યને જેમ હદયાચલનું શિલ્પર, તેમ આ મંડપ મોહરાજાની ઉન્નતિ કરનારો છે. ॥ ૩૧૬ ॥ આ મંડપની અંદર દાવલ થएલો एવો દેવેનો સમૂહ પણ ફરી ફરીને દંદ્રજાલને કલ્પે છે; મોદે મહા દંદ્રજાલ સર્વો एવો આ મંડપ, જગતના લોકોન દુષ્ટદુષ્કરૂપ શું ન થાય ! (અર્થાત્ થાયજ.) ॥ ૩૧૭ ॥ સરાગપણાથી ઉત્પન્ન થતો છે પરભાગ જેમાં

પવા પાતાલ, દેવલોક તથા મનુષ્ય લોકમાં જે વસ્તુ રહેલી છે, તે સર્વમાં અહીં રહ્યો થકોજ માણસ અનુભવથી ભસે છે ન આશ્ચર્ય છે !! ॥ ૩૯૮ ॥ નક્ષત્રોના ચક્રની ગતિથી અહીં પ્રાપ્ત થયેલો માણસ જે ધમણોથી નેદ પામતો નથી, તેથી આ મંડપ અંદર શૂન્ય અને બહારથી વિસ્તારવંત એવા આકાશના વિલાસને ધારણ કરે છે. ॥ ૩૯૯ ॥ વલી અહીં (આવેલો) સ્તુલ્ય મેહેનત વિનાજ હિંચોલાના વિલાસના સુગંધના અનુભવને પ્રાપ્ત થાય છે; તેમ અહીં વસતા એવા મોહરાજાના કહેવા પ્રમાણે વર્તતો કયો પ્રાણી દર્પને પ્રાપ્ત થતો નથી ? ॥ ૪૦૦ ॥ આ મોહરાજા પોતાના પ્રાક્ષથી, મોક્ષ કરનારી એવી માણસોની

ગતોઽત્ર લોકો ગ્રહચક્રગત્યા । ન ચંક્રમેન્વ્યો યદુપૈતિ ચેદમ્ ॥ તદેષ ધત્તે નમ્મસો વિલાસં ।
શૂન્યસ્ય ચાંતર્વહિરાતતસ્ય ॥ ૩૯૯ ॥ પ્રાપ્નોતિ લોકોઽત્ર વિના શ્રમેણ । દોલાવિલાસસ્ય
સુયાનુભૂતિમ્ ॥ વસંતમસ્મિન્નનુવર્તમાનો । મોહં ન કો હંત તેદતિ હર્ષમ્ ॥ ૪૦૦ ॥ અયં સ્વવી-
ર્યાન્મનસો જનાના । મેકાગ્રતાં મુક્તિકરો નિહંતિ ॥ ૩૯૯ ॥ પ્રવિષ્ઠાઃ કલયંતિ મોહાન્તાપત્રમો-
ત્માદવિરત્યપયાન્ ॥ ૪૦૧ ॥ અંતર્નૃપાણાં સુલહેતુરેષ । વહિર્જનાનાં ગુણવિપ્લવાય ॥
નિશાવિલાસઃ સ્તુલુ તામસાનાં । રુચ્યોઽપિ પુંસાં તનુતેઽક્ષિમુદ્ધામ્ ॥ ૪૦૨ ॥ પુરઃ સ્ફુરંતી-
મિદ્ વેદિકાં ચ । તૃણાન્નિધાનાં કલયાઽનૈધનામ્ ॥ ચંચદ્વુચિવ્યાપ્તપ્રુવો વિલાસં । વિમ્બં-
યંતીં રવિમંમલસ્ય ॥ ૪૦૩ ॥

एकाग्रताને दणें છે; तथा अही दाखल थएला प्राणीओ मोहथी खेद, भ्रम, उन्माद अने विरतिना नाशने मेलवें છે ॥ ४०१ ॥ वली आ मोहराजा (अही) अंदर रहेला राजाओने सुखनो हेतुरूप छे, अने बहारना भाण-
सोना गुणोनो नाश करनारो छे; केमके, मनोहर एवो पण चंद्र रात्रि अंध माणसोनी आंखोनी सुद्राने वि-
स्तारे छे ॥ ४०२ ॥ वली हे निष्पापि प्रकर्ष ! चलकती कांतिथी व्याप्त थएल छे पृथ्वी जेनाथी एवा सूर्यमंडलनुं
पनुकरण करती, तथा ग्रही अगाडी स्फुरायमान थती एवी आवेदिकाने तुं “तृणाना” नामथी ओलखजे?

॥ ४૦૩ ॥ વલી ચંદ્રના વિમાનથી બહાર જેમ તારાઓના સમૂહો, તેમ આ હર્ષથી મનોહર થઇલા મંડ-
પમાં જેઓ રહેલા છે, એવા આ મહા મોહરાજાના તે સ્વજનોજ આ વેદિકાપર યુક્તી થયા થકા રહી
શકે છે, બીજાઓ રહી શકતા નથી. ॥ ૪૦૪ ॥ આ તુષ્ણા નામની વેદિકા પોતાને ઠેકાણે રહી થકીજ
હમેશાં જગતનાં મનોરૂપી સોઈની પંક્તિને ફેરવે છે; તેથી કરીને તેણીને હું અન્યને ભ્રમાવવાની શક્તિ-
વાળા મોહરૂપી કમલથી બનાવેલી માનું છું. ॥ ૪૦૫ ॥ સર્પોની શય્યાપર બેઠેલા વિષ્ણુની પેઠે, તથા માયામય
મંડલમાં રહેલા બ્રહ્માની પેઠે આ વેદિકામાં બેઠેલો મહામોહ રાજા ન સહન થઈ શકે તેવા પ્રવલ પ્રતાપ-

અસ્યાં મહામોહનરેશ્વરસ્ય । તિષ્ઠતિ તુષ્ઠાઃ સ્વજના ન ચાન્યે ॥ ૬૮૩ ॥ સ્થિતા મુત્કલમંરૂપે યે ।
બહિર્થેન્દ્રોર્ગગણા વિમાનાત્ ॥ ૬૮૪ ॥ સ્થાનસ્થિતાઽપિ ઋમયત્યજસ્ર-મિયં જગન્મા-
નસસૂચિપંક્તિમ્ ॥ ૬૮૫ ॥ મન્યે તદન્યઋમશક્તિયુક્ત-વિમોહમોહોત્પલનિર્મિતેયમ્ ॥ ૬૮૬ ॥
અધિષ્ઠિતો વિષ્ણુરિવાદ્દિશ્યાં । બ્રહ્મેવ માયામયમંદલસ્થઃ ॥ ૬૮૭ ॥ અસ્યાં મહામોહનૃપો નિપણો
ઋવત્યસહ્યપ્રવલપ્રતાપઃ ॥ ૬૮૮ ॥ ગર્જત્યહો મોહનૃપઃ સર્ગવ-મસ્યાં સ્થિતઃ સિંહ ઇવાચલ-
સ્થઃ ॥ ૬૮૯ ॥ પ્રયાતિ ચાન્યો નિઘનં ગતોઽસ્યાં । જાજ્વલ્યમાનજ્વલનોપમાયામ્ ॥ ૬૯૦ ॥
સિંહાસનં ચેદમુદારબુદ્ધે । મહાવિપર્યાસિમવેહિ ત્રાસ્વત્ ॥ ૬૯૧ ॥ ઘનદ્યુતિચ્છન્નદિગંતરાલ-કુતર્કેર-
ત્તૈર્ઘટિતં પટીયઃ ॥ ૬૯૨ ॥ પ્રાજ્યં હિ યન્મોહનૃપસ્ય રાજ્યં । વિન્નૂતયો દિગ્જયદીપિકા યાઃ ॥
મહેશ્વરાનુગ્રહજેવ શક્તિ-સ્તદેકેહેતુ ધ્રુવમેતદેવ ॥ ૬૯૩ ॥

વાલો થાય છે. ॥ ૪૦૬ ॥ અહો! આ વેદિકામાં ગર્વસહિત બેઠેલો મોહરાજા પર્વતપર રહેલા સિંહની પેઠે
ગર્જના કરે છે; તથા બલતા અગ્નિ સરણી એવી આ વેદિકામાં જો થીજો કોઈ પ્રાપ્ત થયો તો તે મૃત્યુ
પામે છે. ॥ ૪૦૭ ॥ વલી જે ઉદાર બુદ્ધિવાળા પ્રકર્ષ? અત્યંત કાંતિથી આચ્છાદિત કરેલ છે
દિશાઓનો અંતરભાગ જેઓ એવાં કુતર્કોરૂપી રત્નોથી ઘેરેલાં, તથા ચલકતાં એવાં
આ સિંહાસને તે “ મહાવિપર્યાસના ” નામથી જાણજે? ॥ ૪૦૮ ॥ મોહ રાજાનું જે આનું

ચલવંત રાજ્ય છે, તથા તેની દિગ્ગજયની દીપિકા સરહી જે સમૃદ્ધિઓ છે, તથા જાણે મહાદેવની કૃપાર્થીજ ઉત્પન્ન થઈ હોય નહીં જેમ, તેવી જે તેની શક્તિ છે, તે સઘલાંનો હેતુ એક આ સિંહાસનજ છે. ॥૪૦૯॥ આ સિંહાસનપરજ રહેલો એવો આ મોહરાજા લડાઈના ઉચ્છૃંગવાલા એવા પળ રાજાઓને અગમ્ય થઈ પડે છે; અને અહીંથી બહાર નિકલેલો આ મોહરાજા ગુફામાંથી નિકલેલા શીયાલના બાલકની પટે સર્વેને ગમ્ય થાય છે. ॥૪૧૦॥ અત્યંત દ્વષ્ટિવિષવાલા એવા આ મોહરાજાને યોગ્ય એવું આ સિંહાસન વિ-
ખાતાં શું દ્વષ્ટિવિયોથી ચનાવ્યું છે ! કેમકે, ભયંકર ક્રાંતિવાલા એવા આ સિંહાસનપર દ્વષ્ટિ ફેંકતો થકોજ માણસ ભદ્રમણને પામે છે. ॥૪૧૧॥ વલી જે રેતાલ મેદાન આદિકની શક્તિ દેલાડેલી છે, તે શક્તિ આ

રણોત્સવાનામપિ મૂઘવાના--મસૌ સ્થિતોઞ્ચૈવ પ્રવત્યગમ્યઃ ॥ ઇતોબહિસ્ત્વેષ ગતઃ શૃગાલ--
બાલો ગુહાયા ઇવ સર્વગમ્યઃ ॥ ૪૧૦ ॥ ઇદં વિધાતાઽકુત દૃગ્વિષૈઃ કિં । નૃપસ્ય યોગ્યં પરદૃગ્-
વિપસ્ય ॥ યદ્વદ્મતામેતિ જનોઽત્ર દૃષ્ટિં । નિપાતયન્નેવ કરાલકાંતૌ ॥ ૪૧૧ ॥ નિર્દર્શિતા યા
પુલિનાદિશક્તિઃ । સા વિષ્ટરસ્યાસ્ય બલે નિવિષ્ટા ॥ વનસ્ય યાઽનાક્રમણીયતાઽસૌ । પંચાનન-
સ્યેવ પરઃ પ્રજ્ઞાવઃ ॥ ૪૧૨ ॥ સિંહાસનસ્યાસ્ય વિકલ્પપીઠ--પ્રજ્ઞાન્નિરુદ્ધાસિત્તન્નૂતલસ્ય ॥
ગાયામુપાદાય જગત્ સમાયાં । કાલશ્ચિરં લાલયતીવ બાલમ્ ॥ ૪૧૩ ॥ અન્નોપવિષ્ટં પ્રબલપ્રતાપ--
મેનં મહામોહનુંપં પ્રતીહિ ॥ અમુણ્ય જીર્ણાં જરસાપ્યવિદ્યા--વીર્યૈકપાત્રં નનુ ગાત્રયષ્ટિઃ ॥ ૪૧૪ ॥

સિંહાસનના બલમાં સમાઈલી છે; અને વનનું જે નહીં ઓલંગવાપણું બતાવ્યું, તે (આ રાગ) કેસરી-
નોજ મોટો પ્રભાવ જાળવો. ॥ ૪૧૨ ॥ વિકલ્પોરૂપી પીઠપ્રમાથી દેદીપ્યમાન કરેલ છે પૃથ્વીતલ જેણે
એવા સિંહાસનની માયાયુક્ત છાયાને મેલવીને કાલ (રૂપી પિતા) જગતરૂપી પોતાના બાલકને ઘણા
કાલસુધિ જાણે લાડ લડાવતો હોય નહીં તેમ લાગે છે. ॥ ૪૧૩ ॥ તે સિંહાસનપર બેઠેલા મહાપ્રતાપી
એવા યા મોહરાજાને તું જાણજે ! તેનું અવિદ્યા (અજ્ઞાન) રૂપી શરીર ઘડવળથી જો કે જીર્ણ થયું
હો, તો પણ વીર્યના એક માજન સરહું છે; (અર્થાત્ મહા બલવાલું છે) ॥ ૪૧૪ ॥

अनित्य, अपवित्र तथा दुःखरूप एवा संसारमां (प्राणीओने) जे नित्यपणांनी, पवित्रपणांनी अने सुखनी प्रतीति थाय छे, तथा परपुद्गलिक भावोमां जे, आत्मभावनी बुद्धि थाय छे, ते सगलं आ अविद्यारूपी (ते मोहराजाना) शरीरनुं प्राक्रम छे ॥ ४१५ ॥ एवी रीतनां मजदूत शरीरनी घट्टिवालो एवो आ मोहराजा जो के घडपणथी जीर्ण थयो छे, तो पण पोताना तेजथी सुकायो नथी; कोनी पेडे ? तो के औषधिओथी बलतां छतां पण नथी बगडेल सुवर्णनी शिलाओनो विलास जेनो एवा मेरुपर्वतनी पेडे ॥ ४१६ ॥ जगतनी पण उत्पत्तिनो हेतुरूप आ मोहराजा छे; अने तेथी तेनुं " पितामहपणुं " प्रसिद्ध

जगत्यनित्याऽशुचिदुःखरूपे । नित्यत्वपूतत्वसुखप्रतीतिः ॥ अस्याः प्रभ्राजृन्तितमात्मभाव
--बुद्धिः प्रपंचेषु च पुद्गलानाम् ॥ ४१५ ॥ स्वतेजसैतद्दृढगात्रयष्टि-र्न मुच्यतेऽसौ जरसाऽपि
जीर्णः॥अनाविलस्वर्णशिलाविलासः॥परिज्वलन्मेरुरिवौपधीप्तिः॥४१६॥उत्पत्तिद्वेतुर्जगतोऽप्य
यंय-ल्पितामहत्वं प्रथितं तदस्य ॥ न लंघयंत्येव निदेशमस्यानागेंडविद्याधरचंद्ररुद्रः॥४१७॥
असौ जगच्चक्रपरिब्रमैक-व्यापारविस्फारितवीर्यदंरुः॥कुलालवत्कानि न चित्रकार्य-भांगानि,
लीलाकलितस्तनोति ॥ ४१८ ॥ समुद्रकांचीमपि दंरुवद्यः । प्रोद्धालयत्यात्मकरे निधाय
न सोऽपि कोपारुणयाऽस्य दृष्ट्या । पतंतमात्मानमलं विधर्तुम् ॥ ४१९ ॥

थएलुं छे; तथा तेनी आज्ञाने, नागेंद्र, विद्याधर, चंद्र तथा महादेव पण उलंवता नथी ॥ ४१७ ॥ जगत
रूपी चक्रने भग्नाडवारूप एक व्यापारमां विस्तारेले छे वीर्यरूपी दंड जेणे एवो आ मोहराजा कुंभा-
रनी पेठ क्रीडाथी मनोहर थयो थको विचित्र प्रकारनां कार्योरूपी केदलां भाजनोने नथी
विस्तारतो ! (अर्थात् घणां भाजनोने विस्तारे छे) ॥ ४१८ ॥ जे (प्राक्रमी) माणस समुद्रनी मेल-
लावाली (एवी पृथ्वीने) पण पोताना हाथमां लेहने दंडनी पेडे उछाले छे; तेवो माणस पण, आ
मोहराजानी कोधथी लाल थएली दृष्टिथी पडता एवा पोताना आत्माने धारी राखवाने समर्थ थतो

નથી ॥ ૪૧૦ ॥ મયંકર કોપવાલો એવો આ મોહરાજા ડ્યારે મારવા માટે એક (પળ) બાળને છોડે છે, ત્યારે વજ્રમય પિંજરથી પળ ડંદના પળ પ્રણતું રક્ષણ થઈ શકતું નથી. ॥ ૪૨૦ ॥ મહા બલવાન એવા આ મોહરાજાની તુલનાને ક્યાંએ પણ કોઈ ધારણ કરતું નથી; તથા તેણે સંભાવિત જાત્રુને મોટી ફુદડીઓવાલા છુનામાં ફેંક્યો છે. ॥ ૪૨૧ ॥ એવી રીતે એ તારી પાંસે મહા મોહરાજાનું વર્ણન કર્યું; અને હવે તેના પરિવારનું વર્ણન હું કરું છું તે તું પ્રગટ રીતે સાંભલ ! ॥ ૪૨૨ ॥ ચલી તે પ્રતર્પ ! આવી રીતે બોલતા એવા મને તું નિશ્ચલ દૃષ્ટિવાલો થયો થકો જોયા કરે છે, અને પ્રકટ

અધિજ્યથન્વા યદિ વાણમેકં । પ્રહર્તુમુજ્જ્વલ્યયમુગ્રકોપઃ ॥ ત્રાણં તદા વજ્રઞ્જુતોઽપ્યસૂનાં । ન પંજરાઘ્નમયાદપિ સ્યાત્ ॥ ૪૨૦ ॥ વિઝ્ઞાતિં કુત્રાઽપિ મહાબલસ્ય । ન કશ્ચિદસ્ય પ્રતિમદ્ભ્ર-
ન્નાયમ ॥ ચિક્ષેપ સંન્નાવિતમેપશત્રુ-મસંમિતાવર્તેવિવર્તગતે ॥ ૪૨૧ ॥ એવં મહામોહનૃપો ।
વર્ણિતઃ પુરતસ્તવ ॥ અધુના વર્ણયામ્યસ્ય । પરિવારં ણુણુ સ્ફુટમ્ ॥ ૪૨૨ ॥ પરં વદંતમિત્થં મ્માં ।
નિશ્ચલાકો નિરીક્ષે ॥ વોધચિન્હં સ્ફુટં કિંચિ-ન્ન ધર્ત્સે કિં ન બુદ્ધ્યસે ॥ ૪૨૩ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ
માવાદી-સ્તિથં માતુલ માંપ્રતિ ॥ તન્નાસ્તિ યત્પ્રસાદાત્તે । ન બુદ્ધ્યેઽહં પરિસ્ફુટમ્ ॥ ૪૨૪ ॥
વિમર્શઃ પ્રાહ જાનામિ । સ્ફુટં ત્વં બુદ્ધ્યસેઽશ્વિલમ્ ॥ હાસસ્ત્વયં વિનોદાર્થં । તવ ત્રડ મયા
કૃતઃ ॥ ૪૨૫ ॥ જાનતાઽપિ ત્વયા કિંચ ; મમ હર્ષપ્રવૃદ્ધયે ॥ વિચારપૂર્વકઃ કાર્યઃ । પ્રશ્નઃ
પ્રસ્તુતનસ્તુનિ ॥ ૪૨૬ ॥

રીતે હંર મોખના ચિન્હને જે ધારણ કરતો નથી, તેથી શું તું કંઈ જાણી શકતો નથી ? ॥ ૪૨૩ ॥ ત્યારે પ્રતર્પ તુ ! તે, જે મામાજી ! તમો મને એમ નહીં કહેતા ' કેમ કે, એવી કોઈ બાબત નથી, કે જેને હું આપની કૃપાથી પ્રગટ રીતે ન જાણી શકું ॥ ૪૨૪ ॥ ત્યારે વિમર્શો કહું કે, તું સઘલું પ્રગટ રીતે સમજી શકે છે, તે તો હું જાણુંજ છું; પણ હે ભટ્ટ ! ફક્ત તને આનંદિત કરવા માટે મેં આ તારી હાંસી કરી છે. ॥ ૪૨૫ ॥ ચલી એ પ્રતર્પ ! તું જોકે જાણકાર છે, છતાં મારા હર્ષની વૃદ્ધિ માટે તારે આ ચાલતા પ્રસંગ

संबन्धि विचारपूर्वक मने (कंइक) प्रश्न करवो. ॥ ४२६ ॥ वली तारे फक्त सांभलवार्थीज जिज्ञासाने
संपूर्ण करवी नहीं; पण आ सघलुं ध्यानमां तारे लेवुं; के जेथी भौतकथानी पेठे थाय नहीं. ॥ ४२७ ॥ ल्यारे
प्रकर्षे कहुं के, तुं कहे के ते भौतकथा केवी होय ? अने एवी रीते मनोहर भोजन सरखा आ प्रबंधभां वच्चे ते
कथाने शाकतरिके आप ? ॥ ४२८ ॥ ल्यारे विमर्शे कहुं के हे भद्र ! ते प्रगट कथाने तुं सांभल ? कोइक जगाए सदा-
शिव नामनो एक बेहेरो भौताचार्य छे. ॥ ४२९ ॥ घडपणथी जीर्ण थएला एवा आ सदाशिवने कोइक मशकरा

श्रुतमात्रेण जिज्ञासा ॥ पूरणीया च न त्वया ॥ ऐदंपर्यंतु बोद्धव्यं । मानूझौतकथाऽन्यथा
॥ ४३७ ॥ प्रकर्षः प्राह सा ज्ञौत-कथा कथय कीदृशी ॥ हृद्यभोज्ये प्रबंधेऽस्मिन् । मध्ये
तं शाकमर्पय ॥ ४३८ ॥ विमर्शः प्राह तां भद्र । कथां शृणु परिस्फुटाम् ॥ बधिरोऽस्ति कचिन्नौ-
ता-चार्यो नाम्ना सदाशिवः ॥ ४३९ ॥ केनचिज्जरसा जीर्णः । प्रोक्तोऽसौ हस्तसंज्ञया ॥
धूर्तेन हासशीलेन । नोपेक्ष्यो व्याधिरपि ते ॥ ४४० ॥ यन्नीतिः—विषं गोष्ठी दरिद्रस्य ।
जंतोः पापरतिर्विषम् ॥ विषं परे रता ज्ञार्यो । विषं व्याधिरुपेक्षितः ॥ ४४१ ॥ आग्रहोऽयं
महांस्तस्या--निनिविष्टो मनस्यथा ॥ ततः शांतिशिवं प्राह । निजशिष्यमसौ स्फुटम् ॥ ४४२ ॥
गृह त्वं वैद्यभ्रवने । मद्वाधिर्यस्य भ्रेषजम् ॥ गृहीत्वा तूर्णमागच्छ । मानूद्वृद्धिर्विलंबतः ॥ ४४३ ॥

धुताराए हाथनी संज्ञाथी कहुं के, आ बेहेरापणाना दरदने तारे उपेक्षी मुकवुं जोइए नहीं. ॥ ४३० ॥
नीतिशास्त्रमां पण कहुं छे के दरिद्रनी सोबत छेर समान छे, प्राणीने पापोनी इच्छा छेरसमान
छे, परपुरुषमां रक्त थएली स्त्री छेर समान छे, तथा उपेक्षी मेलेलो व्याधि पण छेर समान छे. ॥ ४३१ ॥
ते ठगनो आ आग्रह तेनां मनमां सज्जड चोटी गयो । तेथी ते सदाशिवे पोताना शिष्य शांतिशिव-
ने प्रगट रीते कहुं के, ॥ ४३२ ॥ तुं वैद्यने घेर जा ? अने मारा बधिरपणानुं औपध लेइने तुरत आव ? बखत

जवाथी व्याधिनी वृद्धि न थाय तो सारुं ॥ ४३३ ॥ एक गुरुनी आज्ञानेज वश थएलो एवो ते शांतिशिव पछी वैद्यने घेर गयो; अने त्यां तेणे वैद्यने पोताना पुत्रने शिक्षा आपतो जोयो. ॥ ४३४ ॥ तेने ना पाया छतां पण ते रमत रमीने बहु मोडो घेर आव्यो हतो; तेथी क्रोधांध बुद्धिवाला वैद्ये मज- नूत दोरतु लावीने तेने बांध्यो ॥ ४३५ ॥ पछी अखंत रडता एवा तेने ते आचार्य निर्दय थहने लाकडीओथी मारवा लाग्यो, त्यारे शांतिशिबे कहुं के, अहो ! तुं आने शामाटे मारे छे ? ॥ ४३६ ॥ त्यारे वैद्ये कहुं के, या लुच्चो कंह पण सांभलतो नथी, माटे तेनुं बेहेरापणुं मडाडवाने हुं तेने सारुं

गतोऽसौ वैद्यन्नवने । गुर्वैकिकवशंवदः ॥ दृष्टो वैद्यः स च तदा । स्वपुत्रं शिक्षयन् स्थितः ॥ ४३४ ॥ निपिदोऽपि चिरं क्रीमां । कृत्वासावागतो गृहे ॥ वैद्यः क्रोधांधधीरञ्जु । दृढां लात्वा बंधं तम् ॥ ४३५ ॥ निर्दयं ताम्रयामास । रटंतं लकुटैः कटु ॥ तदा शांतिशिवः प्राह । किमेनं ताम्रयस्यहो ॥ ४३६ ॥ वैद्यः प्राह शृणोत्येषः । पापात्मा न कथंचन ॥ ततोऽहं ताडयाम्येन-मेतद्वाधिर्यशांतये ॥ ४३७ ॥ लग्ना प्रार्या करेऽस्याश्र । वैद्यस्य विनिवारणे ॥ स प्राह नैव मोच्योऽय-मद्यापि न शृणोति यः ॥ ४३८ ॥ गच्छेत्तस्त्वं गतिर्नोऽचे-त्तवापीयं न वि- प्यति ॥ इत्थं निवार्यमाणाऽपि । लग्ना सा तेन ताम्रिता ॥ ४३९ ॥ ततः शांतिशिवो दध्यौ । ज्ञातं नद्वारकौपधम् ॥ प्रश्नेन किं बह्निर्वाचां । निर्गमश्रमकारिणा ॥ ४४० ॥ निर्गत्याऽसौ ततस्तूर्णौ । माहेश्वरगृहं गतः ॥ याचिता तेन रञ्जुश्च । तैर्नातिपरुषार्पिता ॥ ४४१ ॥

तुं. ॥ ४३७ ॥ पछी ते वैद्यनी स्त्री तेने निवारवा माटे हाथे वलगी, त्यारे ते वैद्ये कहुं के, आने हुं (आजे) लाउनार नथी, केमके हजी पण ते सांभलतो नथी. ॥ ४३८ ॥ माटे चाली जा अहींथी ? नहीतर तारा पण तेज ढाल थरो; पवी रीते वार्या छतां पण ते (हाथने) वलगी रही, त्यारे तेणे तेणीने पण ताडना आपी ॥ ४३९ ॥ पछी शांतिशिबे विचार्युं के, भद्वारकनुं औपय हवे में जाण्युं; माटे हवे बहार वचन म्हाउयाना श्रमवाला प्रश्ननुं शुं जरुर छे ? ॥ ४४० ॥ पछी त्यांथी निकलीने ते तुरत माहेश्वरोने घेर

गयो; तथा एक दोरडुं माग्युं; त्यारे तेओए तेने बहु मजबूत दोरडुं आप्युं नहीं (अर्थात् जीर्ण प्राय दोरडुं आप्युं.) ॥ ४४१ ॥ त्यारे शांतिशिवे कह्युं के, आवा दोरडानुं मारे काम नथी; मारे तो अत्यंत मजबूत दोरडानुं कामछे. ॥ ४४२ ॥ त्यारे माहेश्वरोए तेने तेवुं मजबूत दोरडुं आप्युं; अने पूछ्युं के, हे भट्टारक ! आ दोरडानुं तारे शुं काम छे ? ॥ ४४३ ॥ त्यारे तेणे कह्युं के, पूज्य एवा सदाशिव महात्माने तेनुं प्रयोजन छे; एम कहिने ते मठमां गयो. ॥ ४४४ ॥ पछी त्यां गुरुने जोइने तेणे झुकुटीना भंगथी भयंकरं सुख कयुं

ततः शांतिशिवः प्राह । नाऽनया मे प्रयोजनम् ॥ रज्ज्वा ममाऽतिपारुष्य-शालि-
न्यास्ति प्रयोजनम् ॥ ४४५ ॥ ततो माहेश्वरैस्तस्मै । तादृशी रज्जुरर्पिता ॥ पृष्टं च तैः कि-
मनया । कार्यं नष्टारकाऽस्ति ते ॥ ४४६ ॥ स प्राह कार्यमनया । सदाशिवमहात्मनाम् ॥
सुगृहीतान्निधानाना-मित्युक्त्वाऽसौ गतो मठे ॥ ४४७ ॥ तत्र दृष्ट्वा गुरुं चक्रे । वक्त्रं ब्रून्नंग-
न्नीषणम् ॥ बद्ध्वा स्तंभे च तं रज्ज्वा । स्तम्भयत्नकुटैर्दृढम् ॥ ४४८ ॥ वद्वारटिं स तं रेजे ।
निघ्नन् ब्रून्नगन्नीषणः ॥ क्षेत्रपाल इवाकृष्टः । शाकिनीं विनिवारयन् ॥ ४४९ ॥ ऐयुर्मोहेश्व-
रास्तत्र । प्रतिकारदिदृक्त्वः ॥ दृष्टः शांतिशिवो बाढं । ताम्रयंस्तैः सदाशिवम् ॥ ४५० ॥
तैरुक्तं किं करोष्येत-त्स प्राह न शृणोत्ययम् ॥ पापात्मा तेन हन्मयेनं । श्रोष्यत्यस्मा-
त्क्विलौषधात् ॥ ४५१ ॥

तथा तेने थंभा साथे दोरडान्थी मजबूत बांधीने लाकडीओथी मारवा लाग्यो. ॥ ४४५ ॥ अत्यंत चूमो पाडता एवा ते आचार्यने मारतो थको, तथा झुकुटिना भंगथी भयंकर धएलो एवो ते, शाकिनीने निवारताथका क्षेत्रपालनी पेडे शोभवा लाग्यो. ॥ ४४६ ॥ हवे प्रतिकारने जोबानी हच्छावाला माहेश्वरो त्यां आव्या; त्यां तेओए सदाशिवने अत्यंत मारता एवा शांतिशिवने जोयो. ॥ ४४७ ॥ त्यारे तेओए कह्युं के, आ तुं शुं करे छे ? त्यारे तेणे कह्युं के, आ पापी सांभलतो

नथी, माटे तेने माकं छुं; अने आ औषधथी खरेखर ते सांभलशे. ॥ ४४८ ॥ हवे प्राण रुपी चांसना आस्फोटना शब्द सरखा महा आक्रंदने सदाशिवरूपी पवर्त विस्तारवा लाग्यो, तेथीमाहे-
 श्वरोने दया आवी. ॥ ४४९ ॥ हवे तेने छोडववाने तेओ इच्छवा लाग्या; पण ते शांतिशिवनिवर्त्यो नही;
 पण उलटो ते निचारनाराओने मारवा उठ्यो. ॥ ४५० ॥ हवे तेओए ते शांतिशिवने गांडो जाणीने
 एकठा धरुने बांध्यो; अने ते राक्षसथी ते पूज्य सदाशिवने छोडाव्यो. ॥ ४५१ ॥ एवी रीते बंधन युक्त

महाक्रंदमथ प्राण-वंशस्फोटरोपमम् ॥ सदाशिवगिरिस्तेने । दयां माहेश्वराययुः ॥ ४४९ ॥
 तं मोचयितुमीपुस्ते । न चाऽयं स्म निवर्तते ॥ प्रत्युताभ्युत्थितो हंतुं । लघ्नांस्तान् विनिवा-
 रणे ॥ ४५० ॥ बंधुस्तेऽथ संभूय । ग्रहाविष्टमेवत्य तम् ॥ राक्षसान्मोचयामासु-स्तस्मा-
 त्पूज्यं सदाशिवम् ॥ ४५१ ॥ बद्धोऽपि प्रललापाऽसौ । किमहं प्रवतां गिरा ॥ औषधं न करि-
 प्यामि । गुरोः स्वस्य हितेऽभ्या ॥ ४५२ ॥ वैद्यस्य वचसैवाहं । तस्य स्यास्यामि नान्यथा ॥
 समाहूतस्ततो वैद्यो । वृत्तांतश्च निवेदितः ॥ ४५३ ॥ प्राह सोऽथ हसन्नंत-र्वधिरोनार्यं मत्सु-
 तः ॥ शास्त्रार्थश्रवणालस्या-न्मया रोपात्स ताम्निः ॥ ४५४ ॥ जातस्तव प्रभावाच्च । स्व-
 स्थो भट्टारको ह्ययम् ॥ त्वयेदमौषधं तस्मान्न कर्तव्यमतः परम् ॥ ४५५ ॥

भणलो एवो पण ते बबडवा लाग्यो के, शुं हुं तमारा कहेवाथी, हितनी इच्छाथी मारा गुरुं
 औषध नार्ही करूं ॥ ४५२ ॥ वली हुं ते वैद्यना वचनथीज आम करूं छुं; अमथो करतो नथी; पछी
 तेपोए वैद्यने बोलाव्यो; अने आ वृत्तांत निवेदन कर्यो. ॥ ४५३ ॥ त्यारे ते वैद्य मनमां हसतो थको
 कहेवा लाग्यो के, हे आर्य ! मारो पुत्र कइं बेहेरो नथी; (तेना) शास्त्रार्थ सांभलवाना आलसथी में
 कोषथी तेने तो मार्यो एतो. ॥ ४५४ ॥ वली तारा प्रभावथी आ भट्टारक हवे स्वस्थ थयो छे, माटे हवे

पछीथी तारेआ औषध करबुं नहीं. ॥ ४५५ ॥ पछी वैद्ये कहेला शांतिपाठथी गएल छे घेलछापणुं जेने एवो ते शांतिशिव माहेश्वरोथी सुक्तायो थको शांतताने भजवा लाग्यो. ॥ ४५६ ॥ इति भौतकथानिका ॥ माटे सांभलवामात्रना ग्रहण करवाथी एवी रीते शांतिशिवनी पेठे उलडुं कार्य थह जाय, माटे हे प्रकर्ष ! तने हुं एवी रीते प्रेरणा करुं छुं. ॥ ४५७ ॥ पदवाक्य तथा महावाक्यना तात्पर्योथी अर्थनी प्राप्ति थाय छे माटे तात्पर्यार्थ बलवान छे; अने बाकीना अर्थो तो तेना पेढामां रहेला छे. ॥ ४५८ ॥ सांभलवामात्रनुं ग्रहण तो तेना जाणनाराओए शत्रूत्थान सरखुं जाणेछुं छे; पण क्रमिकार्थना विनिवृत्तग्रहावेगः शांतिकाद्वैद्यभाषितात् ॥ शांतिं शांतिशिवो जेजे । मुक्तो मोहेश्वरैरथ ॥

॥ ४५६ ॥ इति भौतकथानिका—श्रुतमात्रग्रहादित्थ—मसमंजसकारिता ॥ जेवेत् शांतिशिवस्येव । तद्विषं प्रेर्यसे मया ॥ ४५७ ॥ पदवाक्यमहावाक्य—तात्पर्यैरर्थसंगतिः ॥ तात्पर्याथोऽत्र बलवान् । शेषास्तन्मुखवीक्षिणः ॥ ४५८ ॥ श्रुतमात्रग्रहस्तद्वैः । शत्रूत्थानसमः स्मृतः ॥ क्रमिकार्थग्रहोद्बुद्ध—स्तात्पर्यार्थस्तु तज्जयः ॥ ४५९ ॥ पल्लवग्राहिन्निर्मूढः । शास्त्रार्थः को न लुप्यते ॥ अंधेन ज्ञानगत्यांशे । पूर्णार्थारोपगर्वितैः ॥ ४६० ॥ संतुष्टमतो जड । श्रुतमात्रण न त्वया ॥ रसस्तात्त्विक आस्वाद्यः । प्रश्नचर्चणया मुहुः ॥ ४६१ ॥ प्रकर्षः प्राह यद्येवं । ततो ज्ञातं मयाऽखिलम् ॥ महानद्यादिवस्तूनां । जेदस्तुपरिपृच्छयते ॥ ४६२ ॥

ग्रहणथी जणाएलो तात्पर्यार्थ तो ते शत्रुने जीतनारो छे. ॥ ४५९ ॥ आंधला माणसने धएला हाथीना ज्ञाननी पेठे, लेशमात्र जणाते छते संपूर्ण जाणपणाना डोलथी गचित धएला, तथा उपरछली बाबतीने ग्रहण करता एवा मूर्ख लोकोथी कया शास्त्रार्थनो लोप थतो नथी ? ॥ ४६० ॥ माटे हे भद्र ! तारे फक्त सांभलवामात्रथीज संतोष नहीं मानवो; पण प्रश्नरूप चाववाए करीने बारंवार तात्त्विक रसनो स्वाद तारे लेवो. ॥ ४६१ ॥ तयारे प्रकर्ष बोल्थो के, जो एम छे, तो में सर्व जाण्युं; इवे हुं ते महानदी आदिक वस्तु-

ઓના ભેદ શું છે ॥ ૪૬૨ ॥ પછી વિમર્શો તેઓના ભેદના અર્થોનો વિસ્તાર કર્યો; અને તે વિચક્ષણને નરવા
 હન રાજાનું પણ પૂછ્યો. ॥ ૪૬૩ ॥ પછી તેણે પળ તે મહાન રાજાને તે ભાવાર્થ જણાવ્યો; હવે અગ્રહીત સંકેતા
 (મુલલિતા) સંસારિ જીવને (અનુસુંદર ચક્રીને) પૂછવા લાગી કે, ॥ ૪૬૪ ॥ આ મહાનદી આદિક
 યસ્તુઓનો ભેદ તારે મને પણ કહેવો, કેમ કે, અહો ! હું પણ તેઓનું સ્વરૂપ જાણતી નથી. ॥ ૪૬૫ ॥
 ત્યારે સંસારિ જીવે કહ્યું કે, હે ભદ્રે ! પ્રકટ હ્રદાહરણ વિના તે સ્વરૂપ તારાથી જણાય તેવું નથી; માટે તે
 દૃષ્ટાંત ઇંતને કહું છું ॥ ૪૬૬ ॥ ધ્રુવનોદર નામના નગરમાં અનાદિ નામે મહાન્ રાજા છે; તેને સંસ્થિતિ નામની

તતઃ પ્રોક્તો વિમર્શોન । તેષાં પ્રેદાર્થો વિસ્તરઃ ॥ નરવાહનરાજોઽપિ । તં પપ્રહ્ય વિચક્ષણમ્ ॥
 ॥ ૪૬૩ ॥ તેનાપિ તસ્ય રાજેદો-ર્નાર્વાર્થઃ પ્રતિબોધિતઃ ॥ અથાઽગ્રહીતસંકેતા । પપ્રહ્ય ન્રવ-
 જંતવે ॥ ૪૬૪ ॥ મહાનદ્યાદિવસ્તૂનાં । વાચ્યો પ્રેદસ્ત્વયાપિ મે ॥ તેષાં પ્રાતિસ્વિકરૂપં । ન
 જાનામ્યહમપ્યહો ॥ ૪૬૫ ॥ પ્રાહ સંસારિજીવોઽથ । સ્પષ્ટદૃષ્ટાંતમંતરા ॥ દુર્બોધોઽયં ત્વયા
 પ્રેદૈ । તદ્દૃષ્ટાંતં વદામ્યહમ્ ॥ ૪૬૬ ॥ અસ્ત્યનાદિર્નૃપાદિત્યો । નગરે ન્રુવનોદરે ॥ પ્રિયા ચ
 સંસ્થિતિસ્તસ્ય । પુત્રો વેલ્લહલાન્નિધઃ ॥ ૪૬૭ ॥ સ ચાહારપ્રિયો બાઢં । સ્વાદન્નાસ્તે દિવાનિ-
 શમ્ ॥ તતો જાતં મહાઽર્જીર્ણ-મંતર્લીનો મહાજ્વરઃ ॥ ૪૬૮ ॥ નૈવાહારાન્નિલાષોઽસ્ય ।
 તથાપિ પરિહીયતે ॥ જાતોદ્યાને જિગમિષા । ન્રદ્યન્નેદાશ્ચ કારિતાઃ ॥ ૪૬૯ ॥ પશ્યતસ્તાન્
 પ્રવવૃથે । લોઢ્યં તેન પ્રણોદિતઃ ॥ સ્તોકં સ્તોકં સ બુન્નુજે । તતો મિત્રગણાન્વિતઃ ॥ ૪૭૦ ॥

સ્ત્રી અને વેલ્લહલ નામનો પુત્ર છે. ॥ ૪૬૭ ॥ તે વેલ્લહલ આહાર છે પ્રિય જેને એવો થયો થકો હમેશાં રાત
 દહાડો લાલાજ કરતો હતો; તેથી તેને મહા અર્જીર્ણ થયું; અને અંતરમાં મોટો તાવ લાગુ પડ્યો ॥ ૪૬૮ ॥
 તો પણ તેના ભોજનનો અભિલાષ નષ્ટ થતો નથી; (એક દહાડો) તેને ઉદ્યાનમાં (હજાણીમાં)
 જવાની ઇચ્છા થઈ; અને ત્યાં ભાતભાતનાં ભોજનો કરાવ્યાં ॥ ૪૬૯ ॥ તે ભોજનોને જોતાં થકાં તેની
 લોલતા વધી અને તેથી પ્રેરાયો થકો તે મિત્રોના સમૂહ સહિત થોડું થોડું લાગ્યો. ॥ ૪૭૦ ॥

પછી મનોરમ ઉદ્યાનમાં ગયો, અને ત્યાં સુલાસનપર બેઠો થકો છાધેલા ભોજનને વાયુના સ્પર્શોદિકથી જોવા લાગ્યો. ॥૪૭॥ પછી તેનો અંતર્જ્વર વૃદ્ધિ પામ્યો; ત્યારે સમયજ્ઞ નામના હુશીયાર વૈદ્યે કુમારને જ્વરયુક્ત જાણીને પ્રયત્નપૂર્વક નિવાર્યો. ॥૪૭॥ અને કહું કે, હવે તું ભોજનથી નિવર્તે ? તથા ગુપ્ત ઓરડામાં જા? અને હું કે પ્રકારે લાંઘણો કર ? કથિત પાણી પી? ॥૪૭૩॥ અને આ (મેં બતલાવેલો) સર્વ ઉપાય જો તું નહીં કરીશ, તો તને મૃત્યુ આપનારો સન્નિપાત થશે. ॥૪૭૪॥ હવે ભોજનની લોલતાથી તે વચન વેલ્લહ્લના મનમાં રુચ્યું

ગતો મનોરમોદ્યાને । નિવિષ્ટોઽથ સુલાસને ॥ અપશ્યદાહતં ઝોજ્યં । વાયુસ્પર્શોદિના તતઃ ॥
 ॥ ૪૭૧ ॥ પ્રવૃદ્ધોઽતર્જ્વરસ્તસ્ય । સમયજ્ઞો ત્રિષગ્વરઃ ॥ કુમારં જ્વરિતં જ્ઞાત્વા । પ્રયત્નેન ન્યવા-
 રયત્ ॥ ૪૭૨ ॥ આહારાદ્ધિનિવર્તસ્વ । હન્નાપવરેકે વ્રજ ॥ લંઘનાનિ કુરુષ્વેચ્ચૈ । રુદ્ધકં ક-
 થિતં પિબ ॥ ૪૭૩ ॥ પ્રતિક્રિયામિમાં સર્વો । યદિ ત્વં ન કરિષ્યસિ ॥ ત્રવિતા સન્નિપાતસ્તે ।
 તદા પ્રાણપ્રયાણકૃત્ ॥ ૪૭૪ ॥ લગ્નં વેલ્લહ્લસ્વાંતે । ઝોજ્યલોઝ્ઞાન્ન તદ્વચઃ ॥ અદ્વિતો વા-
 રયન્ જ્ઞાતો । વૈદ્યો હસ્તે લગન્નપિ ॥ ૪૭૫ ॥ પ્રવૃત્તો ઝોકતુમાહારં । પુરસ્તસ્ય પ્રસહ્ય સઃ ॥
 અઝીર્ણજ્વરતીવ્રત્વાદ્-ગલરંદ્રે યયૌ ન સઃ ॥ ૪૭૬ ॥ પ્રવેશિતસ્તથાપ્યંત-સ્તેનાહારઃ કિયા-
 નપિ ॥ અઝૂત્તોઽતિવમનં । મિશ્રિતં તેન ઝોજનમ્ ॥ ૪૭૭ ॥ તતો વેલ્લહ્લો દધ્યૌ । નૂન-
 મૂનં વપુર્મમ ॥ કુધયા વાયુનાક્રાંતં । સંજાતં વમનં તતઃ ॥ ૪૭૮ ॥

નહીં; તેથી તે નિવારતા અને આઢા પડતા ઇવા તે વૈદ્યને તેણે અહિતકારી જાણ્યો ॥ ૪૭૬ ॥
 તથા તેની આગલજ તે બલાત્કારે ભોજન કરવા લાગ્યો, પણ અઝીર્ણથી ઉત્પન્ન થઈલા તાપનું તીવ્રપણું
 હોવાથી તે ભોજન ગલેથી ઉતર્યું નહીં. ॥ ૪૭૬ ॥ તો પણ તેણે કેટલુંક ભોજન પેટમાં દાખલ કર્યું; અને
 તેથી તેને અતિશય હલદી થઈ; અને તેથી (નજદીક પડેલું) ભોજન મિશ્રિત થયું. ॥ ૪૭૭ ॥ ત્યારે
 વેલ્લહ્લે વિચાર્યું કે, હરેહર મારું શરીર હુધાથી હજુ હણું છે; અને વાયુથી આક્રાંત થયું છે; તથા તેથી જ

या यमन થયું છે ॥ ૪૭૮ ॥ માટે તે મારાં જ્વાલી રહેલાં પેટને હજુ હું ભોજનથી સંપૂર્ણ કરું, એમ વિચારિને તે વમનથી મિશ્રિત થઇને ભોજન જાવા લાગ્યો. ॥ ૪૭૯ ॥ તે જોઈને હવે તે સમયજ્ઞ નામનો યૌવન અતિ સ્વદવાલો થયો થયો પોકારવા લાગ્યો કે, હે દેવ ! કુતરા કાગડાદિકની જેમ સરખું આ કાર્ય કર- નું તારે મૃત્ત નથી. ॥ ૪૮૦ ॥ બલી તુરત વિષ્ટારૂપ થનારા ભોજનથી તું રાજ્યને, શરીરને, ભોગોને, તથા વસ્ત્ર સરળા શ્વેત યશને જા માટે હારી જાય છે? ॥ ૪૮૧ ॥ પણ તે વેલ્લહલ્લે તેનું વચન માન્યું નહીં, પણ હલહુ તે મનુ નુજિયાલો વેલ્લહલ્લ વિચારવા લાગ્યો કે, આ વૈદ્ય મારી પ્રકૃતિ, રુચિ કે હિત અહિતને જાણતો

ભોજનેન તતો રિત્તં । કોષ્ટં સંપૂરયામ્યહમ્ ॥ ધ્યાત્વેતિ વાંતિસંમિશ્રં । ભોજનં પ્રોક્તુમુ-
ચતઃ ॥ ૪૭૯ ॥ સમયજ્ઞોઽથ તદ્ દૃષ્ટ્વા । પૂજ્ઞકારાતિલેદવાન્ ॥ ન યુક્તં તવ દેવેદં । શ્વકા-
કાદિવિચેષ્ટિતમ્ ॥ ૪૮૦ ॥ રાજ્યં વપુશ્ચ પ્રોગાંશ્ચ । ચંડશુબ્રં યજ્ઞોઽપિ ચ ॥ હારયસ્યાશુ
નિષ્ટામાન્નાવિના પ્રોજનેન કિમ્ ॥ ૪૮૧ ॥ ન મેનેઽસૌ વચસ્તસ્ય । દધ્યૌ ચૈષ વિમૂઢધીઃ
ન વેતિ યો મત્પ્રકૃતિં । ન રુચિં ન હિતાઽહિતમ્ ॥ ૪૮૨ ॥ પ્રંજાનં વાતપૂર્ણં યઃ । કૃત્કામં
માં નિવેધતિ ॥ ન કાર્યં તેન મૂર્ખેણ । પ્રાક્ષ્યે પ્રોજ્યં યથારુચિ ॥ ૪૮૩ ॥ યુગ્મમ્ ॥ તતોઽસૌ બુઝ્જે
પ્રોજ્યં । સન્નિપાતમવાપ ચ ॥ જાતો વમનવીઞ્ઞસઃ । કાષ્ટવન્નષ્ટચેતનઃ ॥ ૪૮૪ ॥ કુર્વન્
ધુરધુરારાવં । વિલુંગન્ વાંતિકર્દમે ॥ સ શોચ્યામપ્રતીકારાં । દશાં પ્રાપ્તઃ સુદારુણામ્ ॥ ૪૮૫ ॥
ન ત્રાતું તદવસ્થં તં । સમયજ્ઞો ન વાંધવાઃ ॥ નાલં રાજ્યં ન પ્રોગાશ્ચ । નેદેવાઽસુરકિન્નરાઃ ॥ ૪૮૬ ॥

નથી; અને વાથી ભરેલા તથા હુધાથી ઢુમળા થઇલા એવા મને તે ભોજનનો નિષેધ કરે છે; માટે મારે તેવા સુર્ન વૈશનુ પ્રયોજન નથી; હું તો મારી ઇચ્છા મુજબ જાધા કરીશ ॥ ૪૮૨ ॥ ૪૮૩ ॥ પછી ગાળા કરવા લાગ્યો; અને તેથી તેને સન્નિપાત થયો; તથા વમનથી વીમત્સ થયો થકો કાષ્ટની પેઠે નિરોત્તન થયો ॥ ૪૮૪ ॥ પછી ધુરધુર શબ્દ કરતો થકો, તથા વમનરૂપી કાદવમાં લોટતો થકો તે રોજન કરવા લાગ્યો તથા ભયંકર અને ગ્રસાધ્ય દશાને પ્રાપ્ત થયો. ॥ ૪૮૫ ॥ એવી રીતની અવસ્થાવાલા

एवा ते वेष्टहल्लनुं हवे ते समयज्ञ वैद्य, बांधवो, राज्य, भोगो, देवो, असुरो के किन्नरो पण रक्षण करवाने समर्थ थया नहीं. ॥ ४८६ ॥ एवी रीते ते पापीने त्यांज अनंत काल सुधि रहेवानुं छे; एवी रीते नद्यादिक वस्तुना भेद माटे आ दृष्टांत निवेदन कर्युं. ॥ ४८७ ॥ ते सांभलीने विभ्रांत थएल छे मन जेणीनुं एवी ते अगृहीतसंकेताए (सुललिताए) कहुं के, हे संसारि जीव ! में तने शुं पूछ्युं ? अने तेनो तें शुं उत्तर आप्यो ? ॥ ४८८ ॥ में तो नद्यादिक वस्तुओना भेदो माटे प्रश्न कर्यो हतो; पण तेना उत्तरमां तें कहेली कथा बरोबर घटमान थती नथी. ॥ ४८९ ॥ हवे तेना दार्ष्टान्तिकनी योजनामां तेणे

अनंतकालं तत्रैव । स्थातव्यं तेन पापिना ॥ नद्यादिवस्तुभेदार्थं । दृष्टान्तोऽयं निवेदितः ॥ ४८७ ॥
 श्रुत्वाऽगृहीतसंकेता । तद्विभ्रांतमना जगौ ॥ संसारिजीव किं पृष्टं । दत्तं किं चोत्तरं त्वया ॥ ४८८ ॥
 नद्यादिवस्तुभेदार्थप्रश्नो हि विहितो मया ॥ घटमानोपसंहारा तत्रोत्तरकथा न ते ॥ ४८९ ॥
 तेन प्रज्ञाविशालाऽथ । तदार्ष्टान्तिकयोजने ॥ व्यापारिता स्फुटं प्राह । भावान्निश्चमतद्धिका ॥ ४९० ॥
 हेतुगूढस्य भावस्य । बोधे भापांतरं ततम् ॥ प्रकाशयंतं न्यमणयः । प्रप्रया हि महामणोः ॥ ४९१ ॥
 नद्यादिवस्तुभेदार्थप्रोक्ता ते तद्वियं कथा पृथुभावंमिह ज्ञात्वा । तत्र संयोजयोजितम् ॥ ४९२ ॥
 यस्ते वेष्टहल्लः प्रोक्तः । स हि जीवः सकर्मकः ॥ अनादिसंस्थितिमुतः । संजातो भुवनोदरे ॥ ४९३ ॥

प्रज्ञाविशालाने (सुभद्राने) कल्याथी भावने जाणनारीओमां श्रेष्ठ एवी ते प्रज्ञाविशाला प्रगट रीते कहेवा लागी के, ॥ ४९० ॥ गूढ भावना बोधमां विस्तारयुक्त भाषांतर हेतुश्रुत छे; केमके महामणिनी कांतिथी अन्य मणिओने प्रकाशी शक्य छे. ॥ ४९१ ॥ अने तेथी नदी आदिक वस्तुओना भेदो माटे तेने आ कथा कहेली छे; माटे अहीं तेनो विस्तारयुक्त भाव जाणीने त्यां तेने उचित रीते तुं जोडजे ॥ ४९२ ॥ तारी पासे जे वेष्टहल्लनुं वर्णन करवामां आव्युं; तेने कर्मयुक्त जीव जाणवो; तथा ते भुवनो-

દર નામના નગરમાં અનાદિ સંસ્થિતિના પુત્ર તારિકે ઉત્પન્ન થયો હતો ॥૪૯॥ વલી તે મનુષ્ય ભાવને પ્રાપ્ત થયેલો હોવાથી રાજાનો પુત્ર કહેવાય છે, તથા ચિત્તવૃત્તિ રૂપી મોટા જંગલમાં મોહાદિક સુખદો હોય છે. ॥૪૯૪॥ ज्यां सुधि मिथ्या सृष्टिमां आत्माने अज्ञान प्रवर्ती रहेलुं छे, त्यां सुधि तेओनी ते सृष्टिमां नगादित वस्तुओ रहेली होय छे. ॥૪૯૫॥ पण ज्यारे आत्मज्ञान उत्पन्न थाय छे, त्यारे मोहादिको रज्जु-मर्पनी पेठे नाश पामे छे; अने ते वखते महानदी आदिक तेओनी लीलाना स्थानोनो नाश पण निशाल थाय छे. ॥ ४९६ ॥ माटे हे भद्रे ! एवी रीतनुं तत्व होते छते, तथा महा मोह राजा अटवीमां होते

मनुष्यजावमापन्नः । कश्यतेऽसौ नृपांगजः ॥ चित्तवृत्तिमहाटव्यां । संति मोहादयो भ्रटाः ॥ ४९४ ॥ अज्ञानमात्मनो याव-न्मिथ्यासृष्टौ प्रवर्तते ॥ तेषां नद्यादिवस्तूनि । तावत्तस्यां भ्रवंति हि ॥ ४९५ ॥ आत्मज्ञाने तु नश्यंति । मोहाद्या रज्जुसर्पवत् ॥ महानद्यादितल्लीला स्थाननाशस्तदा ध्रुवः ॥ ४९६ ॥ तत्वे ह्येवं स्थिते भेदे । महामोहेऽटवीस्थिते ॥ महानद्या-दिवीर्येण । यज्जातं योज्यतेऽत्र तत् ॥ ४९७ ॥ यदाहारादिलांपठ्यं । राजसूनोर्निवेदितम् ॥ जीवस्य विपयेद्या सा । धर्मवैमुख्यकारिणी ॥ ४९८ ॥ तस्य जातं यथाऽजीर्णं । त्रूरिन्नक्ष-णतस्ततः ॥ जीवस्याऽपि तथा भोगा-त्पापाज्ञानात्मकर्मणाम् ॥ ४९९ ॥ अंतर्लोनिज्वर-स्थाने । दोषा रागादयो मताः ॥ तथास्थस्यापि भोगेद्याऽजीर्णकर्मणः ॥ ५०० ॥

છતે માનની આદિકના વીર્મથી જે ઉત્પન્ન થયું, તેને અહીં જોડવું. ॥૪૯૭॥ વલી તે રાજપુત્ર વેલ્લહલનું ભોજન પાદિકનું તપટપણું જે નિવેદન કર્યું; તેને ધર્મથી વિમુક્ત કરનારી જીવની વિષયો સંઘધિ ઇચ્છા જાળવી. ॥૪૯૮॥ તત્તે જેમ તે રાજકુમારને ઘણાં મક્ષણથી અજીર્ણ થયું હતું, તેમ જીવને ભોગથી પાપ અને અજ્ઞાનરૂપ કર્મથી (અજીર્ણ) થાય છે. ॥૪૯૯॥ તે રાજકુમારને અંતરમાં દાલલ થયેલા જ્વરની જગોળ (જીવને) રાગા-દિત્ત દોષો જાળવા; અને એવી રીતના અજીર્ણવાલા પણ તે રાજકુમારને જે ભોજનની ઇચ્છા થતી હતી,

તે તેની ભોગોની હચ્છા જાણવી. ॥ ૫૦૦ ॥ રાગાદિકથી ઉપચિત થएला उवरने धारण करनारुं जे कर्मा-
जीर्ण जीवने थाय છે, તેને નહીં લક્ષમાં રાખતા एवा प्राणीनी बुद्धि अहितमां प्रवर्त्तें છે. ॥ ૫૦૧ ॥ પછી
તે જીવ જે મધ્ય, નિદ્રા, વિકથા, કષાયો તથા વિષયોને પણ જે સેવે છે, તેને સંપૂર્ણ एवी प्रमत्ततारूपी
નહી જાણવી. ॥ ૫૦૨ ॥ હું ઉંચે પ્રકારેં ધન પેદા કરું, ઉત્તમ સ્ત્રીઓ પરણું, મોટા મેહેલો બંધાવું, વિષય
સંબંધિ સુખ ભોગવું, હમેશાં આનંદમાં રહું, આ શિવાય મનુષ્ય જન્મનું બીજું ફલ નથી; एवी रीतना
(જીવને મનમાં) જે વિકલ્પોના કલ્પોલો ક્ષણક્ષણ પ્રતે થયા કરે છે, તેને (આ વેલ્લહલની) उजाणीए

कर्माजीर्णं च रागादि-कोपचित्तज्वरावहम् ॥ तदलक्षयतो जंतो-रहिते धीः प्रवर्त्तते
॥ ५०१ ॥ मद्यं निशं च विकथाः । कषायान् विषयानपि ॥ ततोऽसौ सेवते सेयं । नदी पूर्णा
प्रमत्तता ॥ ५०२ ॥ धनान्युपार्जयाम्युच्चैः करोम्यंतः पुरं वरम् ॥ कारयामि महावासान् । भुंजे
वैषयिकं सुखम् ॥ ५०३ ॥ तिष्ठामि सततानंदो । नान्यन्मानुष्यके फलम् ॥ इदं विक्लपक-
ल्लोलम् । जायते ये क्षणे क्षणे ॥ ५०४ ॥ सेयमुद्यानिकाकांक्षा । ततो यो इव्यसंचयः ॥
अंतःपुरादिलान्नश्च । भवेद्वैवशेन यः ॥ ५०५ ॥ कारणं तत्सुप्नोज्यानां । तत्सुखं तद्ववाश-
नम् ॥ ततो विदाससंगीत-द्युतदुर्ललितप्रियः ॥ ५०६ ॥ यातिदुःशीलतोद्योने । यन्मार्गनग-
राद्बहिः ॥ एतदुद्यानगमनं क्षिप्रं वेदलहलस्य वै ॥ ५०७ ॥ पंचभिः कुलकम् ॥ सतत्र विपुले
मिथ्या-भिनिवेशासने स्थितः ॥ पश्यन् प्रमादभोज्यानि । कर्मनीतानि सर्वतः ॥ ५०८ ॥

જવાની આકાંક્ષા જાણવી. પછી કર્મયોગે તેને જે દ્રવ્યનો સંચય, તથા સ્ત્રી આદિકનો લાભ થાય છે,
તેને તેના ઉત્તમ ભોજનનું કારણ જાણવું; તથા તેના લેશનું જે ભોજન તે તેનું સુખ જાણવું, તથા પછી
વિલાસ, ગાયન, જુગાર, આદિક હુથ્થેટા જેને પ્રિય થएली છે एवो थयो थको (जीव) धर्ममार्गरूपी
નગરથી બહાર રહેલા દુઃશીતલતારૂપી ઉદ્યાનમાં જાય છે; एवी रीतनुं ते वेदलहलनुं उद्यानगमनजाणवुं
॥ ૫૦૩ ॥ ૫૦૪ ॥ ૫૦૫ ॥ ૫૦૬ ॥ ૫૦૭ ॥ ૫૦૮ ॥

આમનપર રણો થકો, કર્મોં લાવેલા પ્રમાદરૂપી ભોજનોને ચારે બાજુથી જોતો થકો (જીવ)
 વિગંપ પ્રકારે સ્માદ મેલવતો થકો સુંદરપણું માને છે; તે સઘળું પ્રમાદવિલાસ નામનું નદીનું “ રેતા-
 લમંદાન ” કહેવાય છે. ॥ ૫૦૮ ॥ ૫૦૯ ॥ વલી તે વેલ્લહલનો વાયુના સ્પર્શોદિકથી અજીર્ણથી
 ઉત્પન્ન થયેલો જે જ્વર વૃદ્ધિ પામ્યો હતો, તેને પ્રમાદ તથા અજ્ઞાનથી વૃદ્ધિ પામેલો તથા કર્મોંરૂપી અજીર્ણથી
 અરતિ થી (જીવને) ઉત્પન્ન થયેલો જ્વર જાણવો. ॥ ૫૧૦ ॥ વલી તે વેલ્લહલના અજીર્ણની વૃદ્ધિ થતી જાણીને
 સમગ્ર નામના વૈષે જે નિવારણ કર્યું; તેવી જ રીતનું નીવારણ મધ્યોના હિતની ઇચ્છાથી ધર્મોંચાર્યોં કરે છે.

લઘ્યાસ્વાદો વિશેષેણ । સુંદરત્વેન મન્યતે ॥ તત્પ્રમાદવિલાસાણ્યં । નદ્યાઃ પુલિનમુચ્યતે ॥
 મુગ્ધમ્ ॥ ૫૦૯ ॥ વાયુસ્પર્શોદિના વૃદ્ધ-સ્તતો યોઽજીર્ણજો જ્વરઃ ॥ પ્રમાદાઽજ્ઞાનવૃદ્ધોઽસૌ ॥
 કર્મોઽજીર્ણોરતિજ્વરઃ ॥ ૫૧૦ ॥ સમયેજ્ઞેન તદ્વૃદ્ધિં । જ્ઞાત્વા યદ્ધારણં કૃતમ્ ॥ ધર્મોંચાર્યાઃ
 પ્રકુર્વેતિ । તન્ન્યહિતકામ્યયા ॥ ૫૧૧ ॥ માનુષ્યમતિદુઃપ્રાપં । પ્રાપ્ય રાજ્યમિવોત્તમમ્ ॥
 કાર્પીઃ પ્રમાદં મા જીવ । કર્મોંજીર્ણજ્વરાતુરઃ ॥ ૫૧૨ ॥ ત્યજેનં વિષયાહારં । વ્રજાઽપવરકે
 ધૃતો ॥ તિષ્ઠાઽવિકલ્પનિર્વાતે । ક્વચિતાંબુતપઃ પિવ ॥ ૫૧૩ ॥ લંઘનાનિ કુરુ સ્વાંત-જ્વર-
 શાંત્યે વ્રતાદરાન્ ॥ કુરુ દર્શનચારિત્ર । જ્ઞાનરૂપાં પ્રતિક્રિયામ્ ॥ ૫૧૪ ॥ કરિણ્યસ્યથ નૈવ
 ચે-દશાં શોભ્યાં પ્રયાસ્યસિ ॥ સન્નિપાતે મહામોહે । મયો વ્રષ્ટમતિસ્તદા ॥ ૫૧૫ ॥

॥૫૧१॥ હે જીવ! ઉત્તમ રાજ્યની પેઠે દુર્લભ એવા મનુષ્ય જન્મને પામીને કર્મોંરૂપી અજીર્ણથી જ્વરાતુર થયો
 થકો તું પ્રમાદ નહીં કરજે ? ॥૫૧૨॥ વલી તું વિષયોરૂપી ભોજનને તજી દે ? તથા ધૈર્યતા રૂપી ઓરઢામાં
 ગલી તારા અંતરંગ તાવની શાંતિ માટે તું વ્રતોના આદરરૂપી લાંઘણો કર ? તથા (સમ્યક્) જ્ઞાન,
 દર્શન અને ચારિત્રરૂપી ઇલાજ કર ? ॥ ૫૧૪ ॥ અને હે પ્રાણી ! જો તું તેમ નહીં કરશે, તો મહામોહરૂપી

સન્નિપાતમાં મગ્ર થયો થકો, ષ્રષ્ઠ બુદ્ધિવાલો થઈને શોચનીય દશાને પ્રાપ્ત થઈશ. ॥ ૫૧૫ ॥ તેવી રીતનાં ઉપદેશકના વચનને ભૂત ભરાણલાની પેઠે જીવ જે માનતોજ નથી, અને મહા પાપમાં તત્પર થયો થકો વિપરીત આચરણ સેવે છે; તેને આ મહાનદીના કાંઠાપર રહેલો “ ચિત્ત વિક્ષેપ ” નામનો મંહપ જાણવો તથા ઘટપણથી જીર્ણ થયો થકો નહીં સમર્થ છતાં પણ જે લોલતાથી વિષયોને સેવે છે, અને પંડિતોએ વાર્યાં છતાં પણ જે પ્રમાદરૂપી ભોજનોને ળાધા કરે છે, તેને તેનું ગલામાં નહીં દાખલ થતા

પિશાચકીવ તદ્વાક્યં । જીવો યન્નૈવ મન્યતે ॥ ચેષ્ટેત વિપરીતં ચ । મહાપાપપરાયણઃ ॥ ૫૧૬ ॥
સોઽયં મહાનદીકૂલે । ચિત્તવિક્ષેપમંરુપઃ ॥ સેવતે વિષયાન્ લૌહ્યા-જરાજીર્ણોઽક્લમોઽપિ
યત્ ॥ ૫૧૭ ॥ ઋક્તે પ્રમાદન્નોજ્યાનિ । વારિતોઽપિ ચ યદ્બુદ્ધૈઃ ॥ અગહ્યતોઽપિ કંઠે ત-ન્નયનં
ન્નોજનસ્ય વૈ ॥ ત્રિન્નિર્વિશેષકમ્ ॥ ૫૧૮ ॥ અર્થસ્ય બહુયત્નેન । રક્તિતસ્યાઽપિ વાર્ધકે ॥
બલેન હરણં વાંતિ । જલજ્વલનતસ્કરૈઃ ॥ ૫૧૯ ॥ યદારટતિ જીવશ્ચ । વમન્ કલમલા-
ન્તતઃ ॥ પ્રાતીયં વેદિકા તૃણા । ચિત્તવિક્ષેપમંરુપે ॥ ૫૨૦ ॥ યચ્ચ વેલ્લહલો દધ્યૌ । નૂન-
મૂનં વપુર્મમ ॥ કુધયા વાયુનાક્રાંતં । સંજાતં વમનં તતઃ ॥ ૫૨૧ ॥ ન્નોજનેન તતો રિક્તં ।
કોષ્ટં સંપૂરયામ્યહમ્ ॥ તદિદં ચિંતયત્યેવં । જીવોઽપિ મૃશવિહ્વલઃ ॥ ૫૨૨ ॥ ધનપુત્રકલત્રા-
દૌ । પ્રણેષ્ટે રતિદાયિનિ ॥ મન્યતે ન મયા નીત્યા । સ્ફોરિતં નિજબૌરુપમ્ ॥ ૫૨૩ ॥ સદુપા-
યૈરતો મૃયો-ઽપ્યર્જયામિ ધનાદિકમ્ ॥ નીતિદીપપ્રયત્નેન । રક્ષિણ્યામ્યર્જિતં ચ તત્ ॥ ૫૨૪ ॥

એવા પણ ભોજનનું નાલવાપણું જાણવું. ॥ ૫૧૬ ॥ ૫૧૭ ॥ ઘણી સંભાલથી રાલેલા એવા પણ ધનનું વૃદ્ધપણામાં, જલ, અગ્નિ અથવા ચોરોથી જે લલાત્કારે હરણ થવું, તેને તેનું વમન જાણવું. ॥ ૫૧૯ ॥
અને તે કલમલથી વમતો થકો જીવ જે આરઘ્યા કરે છે; તે રૂપ આ તૃણા નામની વેદિકા ચિત્ત વિક્ષેપ નામના મંહપમાં શોભી રહી છે. ॥ ૫૨૦ ॥ લલી વેલ્લહલે જે એમ વિચાર્યું હતું કે, લેલેલર હજુ માનું શરીર (પેટ) ળુધાથી લાલી છે; પણ વાયુથી આક્રાંત થયું છે, અને તેથી આ વમન થયું છે; માટે હવે તે

पाथी पेटने हुं भोजनथी संपूर्ण करुं; तेवीज रीते जीव पण अत्यंत विह्वल थयो थको एमज भिचारे छे; केमके सुख देनारां एवां तेनां धन, पुत्र, स्त्री आदिकनो नाश होते छते ते एम माने छे के, में नीतिथी मांरुं पुरुषातन फोरव्यु नही, माटे हव फरीने पण सदुपायोथी हुं धनादिकने उपार्जन करुं, अने पछी तेनुं नीतिथी प्रदीप्त थएला प्रयत्न पूर्वक हुं रक्षण करीश; एवी रीतना उल्लापथी ते बिचारां जोनतर बरूरीना गलामां रहेला स्तननी पेटे (निष्फल) जाय छे, तेने (आ) “विपर्यास” नामनुं मिहामन जाणवुं ॥ ५२१ ॥ ५२२ ॥ ५२३ ॥ ५२४ ॥ ५२५ ॥ वली ते वेल्हल वमनथी मिश्रित थएलां

अजागलस्तनान्नं त-ज्जीवितव्यं तपस्विनः ॥ प्रवर्तयेवं यदुद्धासा-तद्विपर्यासविष्टरम् ॥ ५२५ ॥
 पंचन्निः कुलकम् ॥ भोजनं वांतिसंमिश्रं । स च यद्भोक्तुमुद्यतः ॥ भुक्तोत्सृष्टेषु भोगेषु ।
 तन्निर्वर्जं प्रवर्तनम् ॥ ५२६ ॥ परमाणुमया भोगाः । प्रोक्ताः शब्दादयो बुधैः ॥ सर्वे
 चेकेन जीनेन । गृहीताः परमाणवः ॥ ५२७ ॥ गृहीत्वा मुक्तपूर्वाश्च । प्रवकोटिष्वनंतशः ॥
 भुक्त्वांतास्ततो भोगा । युक्ताः कमललोचने ॥ ५२८ ॥ युगम् ॥ यथावेद्महलस्तादृक् । सम-
 यक्तेन वारितः ॥ वारयति तथाचार्या । भोगजं बालं पटम् ॥ ५२९ ॥ ज्ञानदर्शनरूपस्य ।
 युक्तं ते केव जातु न ॥ वांताश्चुचिषु भोगेषु । भूयोऽनूयः प्रवर्तनम् ॥ ५३० ॥

भोजनने जे लाचाने उग्रमवंत थयो; तेने भोगवीने तजी दीधेला एवा पण भोगोमां निर्लज्ज थइने (जीवनं) प्रयतनापणुं जाणवु ॥ ५२६ ॥ वलीहे कमल सरखां लोचनोवाली सुललिता! पंडितोए शब्दादिक भोगोने परमाणु मग करेला छे, अने ते सर्व परमाणुओने एकेके जीवे ग्रहण करेला छे; वली तेओने ग्रहण करीने जीवे कोओगमे भवोमां पनंतिवार पूर्व छोटया पण छे माटे ते भोगोने एरुवार भोगवीने पाछा वमी दीधेला छे, एवात युक्तजछे ॥ ५२७ ॥ ५२८ ॥ वली तेवी रीतना वेल्हलने जेम समयज्ञ वैद्यो वार्यो हतो, तेमआचार्य महाराजो भोगोरूपी कादवमां लंपट धएला जीवने वारेछे ॥ ५२९ ॥ हे देव! ज्ञानदर्शन रूप एवातने, वमनथी अपवित्र

થણા ભોગોમાં વારંવાર પ્રવૃત્તિ કરવી તે બિલકુલ લાયક નથી. ॥ ૫૩૦ ॥ વલી નિત્ય આનંદવાલો તથા પવિત્ર એવો આત્મજ્ઞાની નિપુણ માણસ, અનિત્ય, અપવિત્ર, તથા દુઃસ્વરૂપ એવા બાહ્ય ભોગોમાં કેમ રંજિત થાય ? ॥ ૫૩૧ ॥ વલી તે વેલ્લહલે નિવારતા એવા સમયજ્ઞને જેમ અહિતકારી માન્યો, તેમ, પાપી જીવ ધર્મોચાર્યને અહિતકારી માને છે. ॥ ૫૩૨ ॥ જ્યારે વસ્ત્ર, પુષ્પ, આશ્રુષણો, મદિરા, માંસ, તથા ઉત્તમ સ્ત્રીઓ સુખ માટે ન થાય, ત્યારે વલી બીજું સુખ કરનારું તે શું હોય ? માટે તે ઉપરની વસ્તુઓનું નિવારણ કરનારો સાધુ મને હિતકારક લાગતો નથી; તે તો કુશાસ્ત્રોથી ઠગાણો છે.

અનિત્યાશુચિદુઃસ્વેષુ । બાહ્યેષુ નિપુણઃ કથમ્ ॥ નિત્યાનંદપવિત્રાત્મ-જ્ઞાની જોગેષુ રજ્યતે ॥ ૫૩૧ ॥ યથાચ વારયંસ્તેનાસમયજ્ઞો મતોઽહિતઃ ॥ ધર્મોચાર્યં તથા જીવઃ । પાપાત્મા મન્યતે ઽહિતમ્ ॥ ૫૩૨ ॥ વસ્ત્રં માલ્યમલંકારા । મદ્યં માંસં વરસ્ત્રિયઃ ॥ ન સ્યુઃ સુખાય ચેદન્યત્ર । કિમસ્તિ સુખકારકમ્ ॥ ૫૩૩ ॥ ન હિતો વારયન્નેત્ર્યઃ । શ્રમણઃ પ્રતિજ્ઞાતિ મે ॥ વિપ્રલબ્ધઃ કુસિદ્ધાંતૈઃ । સ્વયં નષ્ટોઽન્યનાશકઃ ॥ ૫૩૪ ॥ જોગાઃ સ્થિરાસ્તથા શુદ્ધાઃ । સુસ્વરૂપાશ્ચ તત્ત્વતઃ ॥ એતદ્વાત્મક એવાહ--મલં મોક્ષાદિના મમ ॥ ૫૩૫ ॥ ઇત્થં નિશ્ચિન્વતો વાઢં । ગુરૌ લમેઽપિ વારણે ॥ પ્રમાદેષુ પ્રવૃત્તિર્યાં । તદવિદ્યાવિજૃંભિતમ્ ॥ ૫૩૬ ॥ ચતુર્ન્નિઃ કલાપકમ્ ॥ મૃક્ત્વા મૂયો વમન્નેષ । સન્નિપાતમવાપ યત્ ॥ લુપ્તન્ મૂમાવનાસ્થેયાં । દશાં શોભ્યાં જગમ ચ ॥ ૫૩૭ ॥

તથા પોતે નષ્ટ થયો થકો બીજાને પણ નષ્ટ કરનારો છે; વલી ભોગો તો સ્થિર, શુદ્ધ તથા તત્ત્વથી સુસ્વરૂપ છે, અને હું પણ તે ભોગરૂપજ છું, મને મોક્ષની કંઈ પરવા નથી; એવી રીતના દૃઢ નિશ્ચયવાળા એવા જીવની, ગુરુ વારતાં છતાં પણ, પ્રમાદોમાં જે પ્રવૃત્તિ થાય છે; તે સઘળું અવિદ્યાનું (અજ્ઞાનનું) પ્રાકૃમ છે. ॥ ૫૩૩ ॥ ૫૩૪ ॥ ૫૩૫ ॥ ૫૩૬ ॥ વલી તે વેલ્લહલ વારંવાર લાહને વમતો થકો સન્નિપાતને પામ્યો; તથા પૃથ્વીપર લોટતો થકો ન બોલી

જાણ્ય પી જોચનીક દશાને જે પ્રાપ્ત થયો, તે સઘલું અહીં પળ જોડું; કેમકે, પ્રમત્તપણાથી યુક્ત થયો, તથા તેના ચિલાસમાં તત્પર થયો એવો જીવ અત્યંત વિશ્લેષવાલા મનવાલો થયો થકો, તુળાથી પીડાયો થકો, વિપર્યાસવાલો થયો થકો, તથા અજ્ઞાને અંધ કરેલ છે લોચનો જનાં પચાં થયો થકો, ગુરુરૂપી વૈદ્યના વચનથી વિપરીતપણે ચાલીને સંસારરૂપી કાદવમાં મૂક્યો થકો, તથા મહામોહરૂપી ભયંકર સન્નિપાતમાં પડ્યો થકો, પ્રગટ રીતે વિવેકિઓના દેહતાંજ નષ્ટા રહિત થાય છે. ॥ ૫૩૭ ॥ ૫૩૮ ॥ ૫૩૯ ॥ ૫૪૦ ॥ પછી એવી રીતનો આ જીવ મૂંઝ તથા આંતર-

યોગ્ય તત્સર્વમત્રાપિ । યત્પ્રમત્તતયાન્વિતઃ ॥ તદ્વિલાસપરો જીવો । ઋશં વિક્લિપમાનસઃ ॥ ૫૩૭ ॥ તુળાર્ણશ્ચ વિપર્યસ્તો-ઽવિદ્યાધીકૃતલોચનઃ ॥ ગુરુવૈદ્યવચોબાહ્યો । મગ્નઃ સંસાર-કર્મિણે ॥ ૫૩૮ ॥ પતિતઃ સન્ મહામોહ-સન્નિપાતે સુદારુણે ॥ સ્ફુટં ઋવતિ નિશ્ચેષ્ટઃ । પદ્યત્સ્ત્વેન વિવેકિણુ ॥ ૫૪૦ ॥ ચતુર્ભિઃ કલાપકમ્ ॥ મૂંઝાંત્રાશ્ચુચિર્જંબાલ-વીઝત્સે નરકે લુગ્ન ॥ પ્રાકંદતિ ઋશં પ્રાપ્ય । દુઃખં વાચામગોચરમ્ ॥ ૫૪૧ ॥ જ્ઞાનાત્માનશ્ચ પશ્યંતિ । તે જીનં જ્ઞાનચક્રુણા ॥ અચિકિત્સ્યં તુ તે જ્ઞાત્વા । વર્જયંતિ મહાશયાઃ ॥ ૫૪૨ ॥ સંસારચક્ર-નાલેઽન્ન । જન્મમૃત્યુજરાકુલે ॥ લુગ્ત્યનંતકાલં સ । ત્યક્તો ધર્મન્નિપગ્વરૈઃ ॥ ૫૪૩ ॥ સન્નિ-પાતસમઃ સોઽયં । મહામોહઃ પ્રગલ્બતે ॥ ઋદં નદ્યાદિવસ્તૂનાં । તદિમં વિદ્ધિ દર્શિતમ્ ॥ ૫૪૪ ॥

પાંચપ તાદૃશી દુર્ગંજનીક ધણા નરકની અંદર લોટતો થકો વચનથી ન કહી શકાય એવાં દુઃખને પામીને અત્યત રડા કરે છે ॥ ૫૪૧ ॥ એવી રીતના તે જીવને મહાન આશયોવાલા જ્ઞાનીઓ (પોતાનાં જ્ઞાનરૂપી ચક્રુણી ગુણ છે; પણ તેને અસાધ્ય જાણીને તેઓ તજી આપે છે ॥ ૫૪૨ ॥ પછી તે જીવ જન્મ, મૃત્યુ, તથા પડપણથી આકુલ થયેલા આ સંસારચક્રમાં, ધર્મોચાર્યરૂપી ઉત્તમ વૈદ્યોથી તજાયો થકો અનંતકાલ સુખિ લોચા કરે છે ॥ ૫૪૩ ॥ તે આ સન્નિપાત સરખો મહામોહરાજા ગાંજી રહ્યો છે; એવી રીતના (મં) દેવોડેલા આ નયાદિક વસ્તુઓના ભેદને તું જાણજે. ॥ ૫૪૪ ॥ વલી

हे सुललिता ! कार्यद्वारથી भेદબુદ્ધિ તને (હજુ) પ્રગટ રીતે નથી થઈ; તેથી લક્ષણદ્વારથી કરીને તે ભેદ હું તને કહું છું. ॥૫૪૬॥ વિષયોની સન્મુલ્લ જે બુદ્ધિ તેનેજ પ્રમત્તતા જાણવી; અને ભોગોને વિષે જે સ્વેચ્છાચારથી પ્રવર્તવાપણું તેને તેનીનું વિલસિત જાણવું. ॥ ૫૪૬ ॥ વિષયોમાં પ્રવર્તિત રહેલા જીવને લોલતાના દોષથી ચિત્તની જે અત્યંત શૂન્યતા છે; તેનું નામ “ ચિત્તવિક્ષેપ ’ કહેવાય છે. ॥ ૫૪૭ ॥ કહેલા એવા ભોગોમાં પણ, અત્યંત લોલતાના વિકારથી જે ઉત્તરોત્તર ઇચ્છા થવી, તેને ઉત્તમ બુદ્ધિવા-

કાર્યદ્વારા ન તે જાતા, ભેદધીસ્તુ પરિસ્ફુટા ॥ મૂયોઽપિ લક્ષણદ્વારા । તન્નેદં કથયામિ તે ॥ ૫૪૮ ॥
 ક્રોધા પ્રમત્તતા સૈવ । બુદ્ધિર્યો વિષયોન્મુલ્લી ॥ તત્તદ્વિલસિતં સ્વૈરં । યન્નોગેષુ પ્રવર્તનમ્ ॥ ૫૪૯ ॥
 વિષયેષુ પ્રવૃત્તસ્ય । લૌહ્યદોષેણ શૂન્યતા ॥ યા ચેતસઃ પ્રદીર્ઘોઽસૌ ચિત્તવિક્ષેપ નુચ્યતે ॥
 ૫૫૦ ॥ નુક્ટેષ્વપિ ચ નોગેષુ । મહાલૌહ્યવિકારતઃ ॥ નુત્તરોત્તરવાંઙા યા । તાં તૃણાં સુ-
 ધિયો જગુઃ ॥ ૫૫૧ ॥ પાપાન્નોગેષ્વલ્લબ્ધેષુ । લબ્ધનષ્ટેષુ વા પુનઃ ॥ પાપ એવ હિ યો યત્નો ।
 વિપર્યાસઃ સ નુચ્યતે ॥ ૫૫૨ ॥ અનિત્યાશ્ચુચિદુઃખેષુ । સ્વાત્મન્નિત્રેષુ વસ્તુષુ ॥ અવિદ્યામ-
 ન્યશ્ચાલ્યાતિ । યોગાચાર્યાઃ પ્રવક્તે ॥ ૫૫૩ ॥ એતેષામેવ વસ્તૂનાં । હેતુતાં જન્યતાં ચ યઃ ॥
 ધત્તે વીજાંકુરન્યાયા-ન્મહામોહઃ સ ગીયતે ॥ ૫૫૪ ॥ મહાનદ્યાદિવસ્તૂનાં । તદેવં મિન્નરૂપ-
 તા ॥ વિચિંતનીયા યત્નેન । વિતત્ય જ્ઞાનલોચનમ્ ॥ ૫૫૫ ॥

નો એ તૃણા કહેલી છે. ॥ ૫૪૮ ॥ પાપથી ભોગો નહીં મલતે છે, અથવા મલ્યા છતાં નષ્ટ હોતે છતાં પાપમાં જે પ્રયત્ન કરવો, તેનું નામ “ વિપર્યાસ ” કહેવાય છે. ॥ ૫૪૯ ॥ આત્માથી ભિન્ન અનિત્ય, અપવિત્ર તથા દુઃલ્લભ વસ્તુઓને તેથી હલદા પ્રકારની જે કહેવી, તેને યોગાચાર્યો એ અવિદ્યા (અજ્ઞાનરૂપ) કહેલી છે. ॥ ૫૫૦ ॥ એ સઘલી વસ્તુઓના વીજ અને અંકુરાના ન્યાયથી જે હેતુપણને અને ઉત્પત્તિને ધારણ કરે છે, તે “ મહામોહ ” કહેવાય છે. ॥ ૫૫૧ ॥ માટે એવી રીતે જ્ઞાનરૂપી લોચનને છુલ્લાં કરીને મહાનદી આદિક

नम्रानुं भिन्नरूपपणुं प्रयत्नपूर्वक चिंतयन्तुं ॥ ५५२ ॥ त्वारे अगृहीत संकेता (सुललिता) कहेवा त्यागी कं, हे प्रजाविशाला ! तें मारो संशय छेद्यो, तथा तें तारुं नाम पण सारी रीतेज कृतार्थ कर्तुं ॥ ५५३ ॥ एते विचक्षणे नरवाहन राजाने जे कहुं, ते आ संसारी जीव हवे आगल वात चलावे ॥ ५५४ ॥ त्वारे संसारि जीवे कर्तुं के, हे कमलसरणां लोचनोवाली सुललिता ! हवे ते विचक्षणे कहेलो विमर्शनो प्रपंच हे अगादी रुतुं छे ॥ ५५५ ॥ पछी प्रकर्षे (विमर्शने) कहुं के, हे मामाजी ! तमोए मारो संदेह तो छेगी, हवे तमो महामोह राजाना परिवारनुं वर्णन करो ॥ ५५६ ॥ राजाना आसनपर बेठेली,

प्रादाऽगृहीतसंकेता । विन्नो मे संशयस्त्वया ॥ साधु प्रज्ञाविशालेति । नामाऽन्वर्थं कृतं निजम् ॥ ५५३ ॥ निवेदयतु संसारि जीव एवाग्रतोऽथ तत् ॥ विचक्षणोन्ववादीद्य-
नरवाहनभूभुजे ॥ ५५४ ॥ ततः संसारिजीवेन । प्रोक्तं पंकजलोचने ॥ वदाम्यग्रे
विमर्शस्य । प्रबंधं तेन ज्ञापितम् ॥ ५५५ ॥ प्रकर्षः प्राह संदेह-विन्नो मे मातुल
तया ॥ परिवारमथ ब्रूहि । महामोहमहीभुजः ॥ ५५६ ॥ विलोक्यते या नृप-
निष्ठरस्था । भृंगांजनश्यामलवेणिदंता ॥ वरांगनेयं परमाणुमध्या । किनामिका
कीर्तय किंगुणा च ॥ ५५७ ॥ प्रकर्षकथनादथ प्रश्रितधीर्विमर्शो जगौ । न गौरतनुर-
न्यभाप्यकथनीयकांतिस्थितिः ॥ ५५८ ॥ इयं भुवनगह्वराहितरहा महामोहभू-धवस्य वनिता
कृताऽनुलमदा महामूढता ॥ ५५९ ॥

तथा भमरा अने गंजन सरगा श्याम वेणिदंडवाली, तथा अत्यंत सूक्ष्म मध्यभागवाली एवी
जे आ मनोहर स्त्री देगाय छे, तेणीनुं शुं नाम छे ? तथा केवा गुणोवाली छे ? ते तुं कहे ? ॥ ५५७ ॥
हे प्रकर्षना कोवाधी विस्तारवंत नुस्त्रिवालो विमर्श कहेवा लाग्यो के, आ स्त्री गौरवर्णवाला
शरीरवाली नहीं, नरीतर तो ते अवचनीय कांतिवाली होत, वली ते भुवनरूपी गुफामां मेल-
रेत छे जानद जेणीण, तथा करेल छे अनुल्य महोत्सव जेणीण एवी महा मूढता नामनी

મહામોહ રાજાની સ્ત્રી છે. ॥ ૫૫૮ ॥ ચંદ્ર જેમ ચાંદનીને, તથા મહાદેવ જેમ પાર્વતીને તેમ કૃપના રત્ન સરસી એવી આ સ્ત્રીને રાજા હમેશાં હૃદયપર ધારણ કરે છે; અને તે રાજા અને એસવવાને પણ કોઈ પણ વચ્ચે સમર્થ થઈ શકતો નથી; તથા તે સ્ત્રીના ગુણોની ગૌરવતાને વિવેચન કરીને કહેવાને કોણ સમર્થ છે? ॥ ૫૫૯ ॥ આશ્ચર્યવાલા એવાં પ્રાણીઓનાં સૂક્ષ્મ મનરૂપી પર્વતમાં આ સ્ત્રીએ કરેલી અંધ કારોથી (અજ્ઞાનથી) ભરેલી ગુફા ક્યાં નથી દેખાતી? વલી અહો! વિલાસરૂપ આકાશમાં ક્યાંક આ સ્ત્રી-એ બનાવેલી આનંદ કરનારી એવી વિષય સુખની તૃષ્ણારૂપી લતા સ્ફુરાયમાન થઈ રહી છે. ॥ ૫૬૦ ॥

સુધાંશુસ્વિ ચંડિકાં ગિરિસુતામિવેશઃ સદા । વિઞ્ઞર્તિ હૃદયે નૃપઃકૃપણરત્નતુલ્યામિમામ્ ॥
 અસૌ ન હિ વિના ક્વચિત્પ્રત્નુરિમામપિ સ્પંદિતું । વિવિચ્ય ગુણગૌરવં ક શ્વ વક્તુમસ્યાઃ
 ક્ષમઃ ॥ ૫૫૯ ॥ મનસ્યણુનિ પર્વતે તનુમતાં તમોનિર્ઝૃતા । કૃતા સ્મયમયેઽનયા ક્ષ ન દરી
 દરીદૃશ્યતે ॥ અહો વ્યયિતિ વિઞ્ઞમે વિષયસૌહ્યતૃણાલતા । ડનયા ક્વચન નિર્મિતા રતિકરી
 જરીજુંઝતે ॥ ૫૬૦ ॥ પ્રાહ પ્રકર્ષો વિદિતા મયેય-મથાઽસ્તિ યઃ સન્નિહિતોઽસ્ય રાઙ્ઙઃ ॥
 વક્ત્રુવા રાજકર્મીક્ષમાણો । ઝીઞ્મો નૃપઃ ડયામતનુઃ ક ઇષઃ ॥ ૫૬૧ ॥ જગૌ વિમર્શોઽપ્ર
 મહત્તમોઽયં । માન્યો મહામોહનરેશ્વરસ્ય ॥ મિથ્યાત્વનામાંતરરાજ્યવૃત્તેઃ । પ્રવર્તકઃ કર્મનિયં-
 ત્રિતાયાઃ ॥ ૫૬૨ ॥ અનાત્મનિષ્ઠા ગુરુધર્મેદેવતા । જનપ્રવાહે પતિતા વદંતિ યત્ ॥ સ્વઝાવ-
 શુદ્ધાશ્ચ ન તા વિજાનતે । તદસ્ય વિશ્વાર્તિકૃતો વિજુંઝિતમ્ ॥ ૫૬૩ ॥

પછી પ્રકર્ષે કહું કે, આ સ્ત્રીને તો મેં ઓલસી; હવે આ રાજાની જોડમાં રહેલો, તથા વાંકો ધુકુટીથી રાજાઓને જોતો; ભયંકર, અને ડયામ શરીવાલો એવો આ રાજા કયો છે? ॥ ૫૬૧ ॥ ત્યારે વિમર્શો કહું કે, મહામોહ રાજાનો માનીતો, તથા કર્મોએ કરેલી અંતરંગ રાજ્યવૃત્તિને ચલાવનારો આ મિથ્યાત્વ નામનો મોટો કારભારી છે. ॥ ૫૬૨ ॥ આત્મનિષ્ઠ નહીં એવા ગુરુ, ધર્મ અને દેવને, લોકોના ગાઢરીયા પ્રવાહમાં પડ્યાથકા માણસો જે સત્ય કરીને કહે છે, અને સ્વમાથથી શુદ્ધ એવા તે દેવ, ગુરુ, ધર્મને તો

जाणी पण शक्ता नथी; ते सधलें जगतने दुःख करनारा एवा आ मिथ्यात्वनुं प्राबल्य छे. ॥ ५६३ ॥
 उलथी पण जेणे करीने अत्यंत मोह युक्त थएला, तथा स्त्रीओथी पण कटाक्षोए करीने वीधाएला,
 अने तुल्ल प्राणी पर पण तेने मारवानी इच्छाथी उगमेलों हथीयारवाला एवा पण देवोने आ मिथ्या-
 तथी मोहित थएलो प्राणी जाणी शक्तो नथी. ॥ ५६४ ॥ वली तेवो माणस त्रणकोटिथी (कष, छेद,
 तापरूप त्रणकोटिथी) शुद्ध थएला आगमोना उपदेशक, (कोइनी) कृपा तथा क्रोधथी विकार भावने
 नथी प्राप्त थएला, महान बुद्धिवाला, अंतरंग शत्रुओथी रहित थएला, तथा (सर्व) जगतना एक नायक

जेउंगेलनापि ऋशं विमोहितान् । कटाक्षविद्वानवलानैरपि ॥ जिघांसया तुब्बजनेऽप्युदा-
 युधान् । न वेत्ति देवान् किमेननमोहितः ॥ ५६५ ॥ त्रिकोटिशुद्धागमदेशकान् सदा ।
 प्रसादकोपाऽविकृतान् महाधियः ॥ विनिहुतेऽसौ वृजिनोज्जितान् जिनान् । जनाय देवान्
 जगदेकनायकान् ॥ ५६५ ॥ असत्यसंधेषु गृहिष्वधर्मिषु । स्फुटं महारंजिषु तापसेष्वपि ॥
 सुपात्रताबुद्धिमसौ तनोत्यहो । विगर्हितोद्विष्टसचित्तज्जिषु ॥ ५६६ ॥ विशुद्ध-
 सामाधिकसंपदः सदा । महाव्रतोदारमतीनऽघब्दिदः ॥ समाधिपूतानयमुद्धतो गुरुन् ।
 कुपात्रचतूतानुपदर्शयत्यलम् ॥ ५६७ ॥ स्वरांगमौमाहुतमंत्रलक्षण-स्फुटंऽजालादिविधानत-
 त्परान् ॥ मनस्विमुख्यान् गुणिनस्तपोधानान् । विदंत्येनैव वशीकृता जनाः ॥ ५६८ ॥

भुता ण्णा भी जिनेश्वर प्रभु नामना देवोने लोकोप्रते निंदे छे ॥ ५६५ ॥ वली ते मिथ्यात्वथी मोहित थएलो
 प्राणी. यस्य सधियाला, अभर्षी. प्रगट रीते महा आरंभवाला, तथा निंदनिक, उद्देशीने करेला अने
 मर्गना भोजन करनारा एवा गृहस्थिओ प्रते पण अहो ! सुपात्रपणानी बुद्धि विस्तारे छे. ॥ ५६६ ॥
 शुः सामाधिकनी संपदावाला, एमेशां महाव्रतोथी उदार मतिओवाला, पापोने छेदनारा तथा समा-
 धिथी पणित थएला. एवा गुरुओने ते उन्नत प्राणी कुपात्ररूप देखाडे छे. ॥ ५६७ ॥ वली आ मिथ्यात्वे वश
 करेला लोको, देवित शरीरना अत्यंत अदभुत मंत्रना लक्षणवाली प्रगट इंद्रजालादिकनी विधिमां

तत्पर एवा शुरुओने महाबुद्धिवान, गुणी, तथा तपोधनरूप जाणे छे. ॥५६८॥ अनेक मंत्रादिकने जाणतां छतां पण निस्पृहि, दुर्जय लोकयात्राथी बाधित नहीं थएला, परनी प्रवृत्तिमां बहेरापणुं, अंधपणुं, तथा मुंगापणुं धरनारा, आत्मार्थनी सिद्धिमां हमेशां उद्यमवाला, अत्यंत दुष्ट एवा गर्वथी वर्जित थएला, शांत चित्तवाला, निष्पापी, तपरूपी धनवाला, राज्यादिकनी विकथामां आदर विनाना, तथा गुणोनी खानरूप एवा साधुओने आ मिथ्यात्वथी हणाएलो माणस जाणी शकतो नथी. ॥ ५६९ ॥ ५७० ॥ तलाव, वावडी आदिकना विधाननी भूमिने प्राप्त थयो थको आ मिथ्यात्वथी नाहित थएलो माणस

अनेकमंत्रादिविदोऽपि निःस्पृहा-नबाधितान् दुर्जयलोकयात्रया ॥ परप्रवृत्तौ बधिरांधमूकका
त्रिजार्थसिद्धौ सततं कृतोद्यमान् ॥५६९॥ अखर्वसर्वकषगर्ववर्जितान् । प्रशांतचित्ताननधांस्त-
पोधनान् ॥ न वेत्ति राज्यादिकथाश्रुथादरा-ननेन लोको निहतो गुणाकरान् ॥ ५७० ॥
तन्नागवाय्यादिविधानञ्चूमिगो । हिरण्यदानादिषु यागकर्मणि ॥ विनाटितोऽनेन हि धर्ममीक-
ते । महोपमर्दादपि भूतसंसृतेः ॥ ५७१ ॥ क्षमामृदुत्वार्जवसत्यसंयमान् । तपः शमब्रह्मद-
माऽप्रमत्तताः ॥ कदर्थितोऽनेन मनः प्रसादका-न्न वेत्ति धर्मानमृतोपमान् जनः ॥ ५७२ ॥
परिस्क्रियां मंरुपवेदिकासना-श्रयामसावातनुते निरंतरम् ॥ यदुत्थितैः कांतिलवैज्वल्यदो-
जगत्रयं दोषकृशानुराशितिः ॥ ५७३ ॥

प्राणीओनी श्रेणिना महान उपमर्दनथी सुवर्णदानादिकमां तथा यज्ञ कार्यमां खरेखर धर्मने जुएछे. ॥५७१॥
वली आ मिथ्यात्वथी कदर्थना पामेलो माणस क्षमा, कोमलता, आर्जवता, सत्य, संयम, तप, समता,
ब्रह्मचर्य, दमता, तथा अप्रमादरूपी, मनने आनंद करनारा तथा अमृत सरखा धर्मेने जाणतो
नथी. ॥ ५७२ ॥ वली ते माणस (उपर वर्णवेला) मंडप, वेदिका अने सिंहासनना आश्रयवाली
क्रियाने हमेशां विस्तारे छे; के जेमांथी उत्पन्न थएला कांतिना लेशोवाला दोषरूपी अग्निना समूहोथी

ત્રણે જગતને ચાલે છે. ॥૬૭૩॥ વલી તેવો માણસ જે ંંચે પ્રકારે ભૈરવપાત કરે છે, ધર્મના મદથી આમ નેમ મળ્યા ફરેછે, તથા હોમ (યજ્ઞ) કરતો થકો ધૂતને ધન આપે છે; તે સઘલું આ તેજવંત મંડપનું પ્રાબ-
ન્ય ને ॥ ૬૭૪ ॥ વલી આ મિથ્યાત્વથી આશ્રિત થएલી एवी આ વેદિકા અહીં, પતિના સંગની હચ્છા
ધી (સ્ત્રીને) અગ્નિમાં પ્રવેશ કરાવે છે; તથા પુત્ર અને ધનની હચ્છાથી અગ્નિહોત્ર કરાવે છે. તથા
નિગાળા મહિત લોકો પાસે કષ્ટ કરાવે છે ॥૬૭૫॥ વલી આ મિથ્યાત્વથી સંસ્કાર યુક્ત થएલા સિંહા-
મનના પ્રભાવથી ભમતો થકો માણસ પ્રમાણ વિના પળ શ્રુતિઓને પ્રમાણરૂપ (સત્યરૂપ) માનતો

કરોતિ યદ્ભૈરવપાતમુચ્ચકૈ--રટાટ્યતે ધર્મમદાદિતસ્તતઃ ॥ દદાતિ ધૂર્તાય ધનં ચ હોમકુ-
ચેતદુત્તેજિતમંદપોજિતમ્ ॥ ૫૭૪ ॥ પ્રવેશમગ્નૌ પતિસંગમેહયા । તથાગ્નિહોત્રં
સુતનૃતિકામ્યયા ॥ અનેન કટં સનિદાનકં જનાન્ । પરિસ્કૃતા કારયતીહ વેદિકા
॥ ૫૭૫ ॥ શ્રુતીઃ પ્રમાણેન વિના પ્રમાણયન્ । મુમુક્ષુરપ્યાશુ કુમાર્ગમૃહતિ ॥
ગ્રમન્નદઃ સંસ્કૃતવિષ્ણોર્જિતા--દ્ગૃહાશ્રમં સ્તૌતિ યતીશ્ચ નિંદતિ ॥ ૫૭૬ ॥ ઇતાવદુક્ત્વા વિ-
સ્તે વિમર્શં । પ્રાહ પ્રકર્ષોઽન્નિહિતસ્ત્વયૈપઃ ॥ અર્ધાઽસને યાઽસ્ય પુનઃસ્થિતૈષા । વરાંગના
કીર્તય તામિદાનીમ્ ॥ ૫૭૭ ॥ જગૌ વિમર્શઃ સુકુમારબુદ્ધે । ફલાન્ન ધૈર્યાન્ન સમેયમસ્ય ॥
ત્રાર્યા કુદૃષ્ટિઃ કુમતૈકસૃષ્ટિઃ । પ્રત્યૂહવહ્નીવિનમેઘવૃષ્ટિઃ ॥ ૫૭૮ ॥

પણો મોક્ષનો ગમિલાપી છતાં પણ કુમાર્ગ પ્રતે જાય છે, તથા ગૃહસ્થાશ્રમની સ્તુતિ કરે છે, અને મુનિ-
પ્રોત્તી નિદા કરે છે ॥ ૫૭૬ ॥ ઇટલુ કહીને વિમર્શ રહેતે છતે પ્રકર્ષે કહું કે, તેં તે મિથ્યાત્વનું તો વર્ણન
કર્તે; પણ આ મિથ્યાત્વના અર્ધા ગાસનપર જે આમનોહર સ્ત્રી વેટેલી છે, તેનું હવે તુવર્ણન કર ? ॥૫૭૭॥
ત્યાર વિમર્શ કોના લાગ્યો કે. હે સુકુમાર બુદ્ધિવાલા પ્રકર્ષ ! ફલથી અને ધૈર્યથી તે મિથ્યાત્વના સર-
ગીજ. તથા કુમતતની ઇન સષ્ટિ સરતી, અને વિદ્યોરૂપી વેલડીઓના વનને (વૃદ્ધિ કરવામાં) મેઘની
ગષ્ટિ મારગી આ તેની કુદૃષ્ટિ નામની સ્ત્રી છે. ॥ ૫૭૮ ॥ આ કુદૃષ્ટિને વશ થएલા एવા શાક્યો, શૈવો,

ચરકો, યૌગો, ત્રિદંડીઓ, પાશુપતો, મિમાંસકો, તથા આજીવિક દિકપટાદિક બીજાઓ પણ વિવાદ કરે છે. ॥ ૫૭૯ ॥ વલી આ કુદૃષ્ટિના કિરણોના ઘસારાથી પ્રેરાણા, તથા મદોન્મત્ત એવા હુદા હુદા આગમ વાદિઓ, નિયતિ, સ્વભાવ, કર્મ, હૃશ્વર (કર્તા) તથા કાલ માંહેના એકેક અર્થને અવલંબીને (આ જગતમાં) ભમ્યા કરે છે. ॥ ૫૮૦ ॥ વલી આ કુદૃષ્ટિ કરેલા વિચાર ભેદના દોષથી કેટલાકો સુક્તિને ઠરેલા દીપક સરસી માને છે, અને બીજાઓ ગુણોના નાશને કહે છે, તથા વલી બીજાઓ ચિત્તના ક્ષણિક

જ્ઞાક્યાશ્ચ જૌવાશ્રરકાશ્ચ યૌગા--સ્ત્રિદંમિનઃ પાશુપતાસ્તથાન્યે ॥ મીમાંસકા જીવકદિ-
કૂપટાદ્યા । વિતન્વતેઽસ્યા વિવશા વિવાદમ્ ॥ ૫૭૯ ॥ એકૈકમર્થ નિયતિસ્વપ્નાવ--કર્મે-
જ્ઞકાલેષ્વવલંબ્ય મત્તાઃ ॥ ધ્રમંતિ મિન્નાગમવાદિનોઽસ્યા । નિર્દેશરશ્મિપ્રસન્નપ્રણુન્નાઃ
॥ ૫૮૦ ॥ વિધ્યાતદીપપ્રતિમાં ચ કેચિ--દન્યે ચ મુક્તિં ગુણનાશમાહુઃ ॥ ચિત્તસ્ય ચાન્યે
ક્ષણિકં વિલાસ--મેતલ્કતાકૂતવિન્નેદદોષાત્ ॥ ૫૮૧ ॥ ઇયં કુદૃષ્ટિર્જગતીજનાનાં । કદા-
પ્રહસ્યૈવ કરોતિ કંડુમ્ ॥ મુહુર્મુહુર્યદ્દશગા મનુષ્યા । ધૃષ્ટૈવ જિઘ્ઝામવલા મિયંતે ॥ ૫૮૨ ॥
વિષ્ટેરે મહતિ યશ્ચ નિવિષ્ટો । દૃશ્યતેપૃથુવિસૃત્વરકાંતિઃ ॥ આગમપ્રણયપાદપનાગં । રાગકેસ-
રિણમેનમવેહિ ॥ ૫૮૩ ॥ સંક્રમાત્પિતુરશેષગુણાનાં । કાર્યજેદવિરહાદમુના ચ ॥ સાર્થકા ન
વિહિતા ન પિતા વૈ । જાયતે સુત ઇતિ શ્રુતિરેષા ॥ ૫૮૪ ॥

વિલાસને કહે છે. ॥ ૫૮૧ ॥ વલી આ કુદૃષ્ટિ જગતના લોકોને કદાગ્રહનીજ સ્વરજ ઉત્પન્ન કરે છે, તથા જે કુદૃષ્ટિને વશ થણા મનુષ્યો જીભ ઘસીનેજ નિર્થલ થયા થકા મૃત્યુ પામે છે. ॥ ૫૮૨ ॥ હવે (આ) મોટાં સિંહાસનપર બેઠેલો તથા અત્યંત વિસ્તારવાલી કાંતિવાલો જે આ દેખાય છે, તેને તારે આગ-
મોની પ્રિતિરૂપી વૃક્ષને ડલેહી નાલવામાં હાથી સરસો રાગકેસરી જાળવો. ॥ ૫૮૩ ॥ કાર્યેભેદના
વિરહવાલા (અર્થાત્ તુલ્ય કાર્ય કરનારા) એવા પિતાના સર્વ ગુણોના સંક્રમથી તેણે પોતાનું સાર્થક-

પણ કર્મ હતું; કેમ કે, પિતા સરખો પુત્ર થાય છે; એવી શ્રુતિ છે. ॥ ૫૮૪ ॥ તે રાગ કેસરીને શત્રુરહિત
પરમાજ કરીને મોટારાજા નિશ્ચિત થયો છે; તથા દર્પણમાં મુખની પેઠે તેને દીધેલાં અત્યંત તેજવાલાં
રાગને તેણે પુષ્ટ કરી છે ॥ ૫૮૫ ॥ ઘણાં રાજ્યની સંપદાઓને પ્રાપ્ત થયેલા એવા પણ આ રાગકેસરીએ
પિતાનો પિનય તરંગો નથી; કેમકે, વસંત ઋતુથી વહુભારને પ્રાપ્ત થયેલો પણ આંબો શું (પોતાની)
નજાતાને તને છે ? (અર્થાત્ નર્થીજ તજતો.) ॥ ૫૮૬ ॥ આકાશથી પહોતા એવા વરસાદની ધારાથી
ધપ્પલ છે આંધર જેનો એવા કંદંબના વન સરખા આ રાગકેસરીના, રાજ્યના તથા યૌવનના મદથી

તે નિગાય યુવરાજમશરું । મોહજૂપતિરજૂહતચિંતઃ ॥ દર્પણે મુખમિવાત્ર ચ દત્તં ।
રાજ્યમસ્ય વહુધામ પુષોપ ॥ ૫૮૫ ॥ લંઝિતોપિ ઘનરાજ્યવિઝૂતી-નૈષ તાતવિનયં પ્રમુ-
મૌત્ર ॥ પ્રાપ્તો દ્વિ મધુના વહુન્નારં । નમ્રતાં ત્યજતિ કિં સહકારઃ ॥ ૫૮૬ ॥
કામમસ્યગપુપાપુષ્યેશ્રી । રાજ્યયૌવનમદોદ્ધસિતેન ॥ અંબ્રપ્રપતદંબુદધારા । જાતમંવ-
રામંન્વનસ્ય ॥ ૫૮૭ ॥ ધર્મતત્ત્વલનિરાકૃતિપાદા-વસ્ય પીનદ્વદુર્મતિપાણી ॥
રાજતો દશતાધ્યસમાધિ-સ્થાનનામકનલોન્મિપદાન્નો ॥ ૫૮૮ ॥ પ્રાપ્તિ ગુહ્યયુગ-
મસ્ફુટમુજે-નૈરપેદ્યમપિ લોકયુગેઽસ્ય ॥ શૂન્યતાક્ષણિકતામતસંજ્ઞે । જાનુની કલ-
પતશ્ચ દ્વદત્ત્વમ્ ॥ ૫૮૯ ॥ વ્યક્તિકાર્યકૃતજૂતચિદાત્મ-ચ્યાતિતર્કયુગ્માંસલજંઘઃ ॥ પ્રાત્ય-
સૌ નિશ્ચિલમંરૂપતંત્રા-ચારવિસ્ફુરદુરઃપરિણાહઃ ॥ ૫૯૦ ॥

ઉલ્લસાગમાન ધણાં શરીરે શોભાને પુષ્ટ કરી હતી ॥ ૫૮૭ ॥ પુષ્ટ તથા દૃઢ એવી દુર્મતિરૂપી પેનીવાલા,
તથા વિદ્યાર પામતી એવી યાદિ અને અસમાધિના સ્થાન નામના દશ નલ્લોની ઉછલતિ કાંતિવાલા,
તથા તે રાગકેસરીના, ધર્મના અને તેનાં ફલનાં તિરસ્કાર રૂપી વે પગો શોભે છે. ॥ ૫૮૮ ॥ વલી આલોક
તથા પરલો હતી નિરપેક્ષતારૂપી તેનાં યદ્ને પ્રગટ ગુલ્ફો ઓભે છે; તથા શૂન્યવાદ અને ક્ષણિકવાદ નામના
તેના પદો તંદળો દડપણાને ધારણ કરે છે. ॥ ૫૮૯ ॥ પ્રગટનારૂપી કાર્યને કરનારા ભૂતોનું જ્ઞાન અને

આત્મસ્થાતિના તર્કરૂપી બન્ને પુષ્ટ જંઘાવાલો, તથા સઘલા મંડપતંત્રના આચારરૂપ સ્ફુરાયમાન થતા પેટના વિસ્તારવાલો તે રાગકેસરી શોભે છે. ॥૫૯૦॥ સત્ય, તથા નિત્ય એવા પરમાત્માનો લોપ, અને તેના આક્ષેપરૂપી અત્યંત લાંબા, ઘુંટણસુધિ પહોંચેલા, અને વજ્રદંડની તુલના કરનારા એવા તેના બંને મુજો ઉંચે પ્રકારે શોભાને ધારણ કરે છે. ॥ ૫૯૧ ॥ તર્ક કરાતા એવા દશપ્રકારના ધર્મના નિષેધોરૂપી વોંટી-ઓથી અધિક શોભાવાલા સંવર તથા આશ્રવના નિષેધના મતરૂપી તેના બંને હાથો શોભે છે. ॥૫૯૨॥ બંધ અને મોક્ષના નિષેધનાં કારણરૂપ એવા લ્હાઓથી જીતેલ છેવેલની શોભા જોળે, તથા વધની કથાના અચ્યુભ

સત્યનિત્યપરમાત્મવિલોપા--ક્ષેપયુગ્મમતિદીર્ઘમુષ્ય ॥ દોર્યુંગં કલયતિ શ્રિયમુચ્ચૈ । જોનુ-લંબિ પવિંદ્મવિંબિ ॥ ૫૯૧ ॥ સંવરાશ્રવનિષેધમેતેત--ત્પંચશાખયુગલં પ્રવિન્નાતિ ॥ તર્ક્યમાણદશધર્મનિષેધૈ--મુંઢિકાન્નિરધિકોદ્ભસિતશ્રિ ॥ ૫૯૨ ॥ બંધનિર્વૃત્તિનિષેધનિવંધ-સ્કંધબંધપરિન્નૂતવૃષ્ઠ્રીઃ ॥ જ્ઞાત્યસૌવધકપ્રાશુન્નસંધા--કંઘરોન્નતિમદોદ્ધુરબુદ્ધિઃ ॥ ૫૯૩ ॥ લુપ્ત્યમાનસમયત્રયકૃત્યૈઃ સન્નિરેલ્હવ ચાસ્ય વિન્નાતિ ॥ સચ્ચતુર્ગતિકજન્મનિષેધો । ગ્રામરા-ગનિલયઃ खलु कंठः ॥ ૫૯૪ ॥ માર્ગલોપમતનામ વિશાલં । સાધ્વસાધુસમતોદ્ધસદોષ્ટમ્ ॥ યોગસંગ્રહવિપર્યયદંતૈ । દર્શિમન્સુલ્લમ્ ॥ ૫૯૫ ॥ અસ્ય દ્વગયુગમહંત્વમમત્વે । નાસિકા ચ નિયતિસ્થિતિનિષ્ઠા ॥ સંમદાય જગતામપિ કામ--સ્નેહવિસ્મયમયશ્રુતિયુગ્મમ્ ॥ ૫૯૬ ॥

વિચાર રૂપી ગરદનની અક્કડતાના મદથી ઉદ્ભૂત બુદ્ધિવાલો એવો તે શોભે છે. ॥ ૫૯૩ ॥ લુપ્ત કરાતાં એવાં ત્રણે કાલનાં કૃત્યોથી જાળે ત્રણ રેલાઓવાલો થયો હોય નહીં, તથા છતી એવી ચોરે ગતિઓના જન્મનાં નિષેધરૂપી ગ્રામ અને રાગના સ્થાન સરલો તેનો કંઠ શોભે છે. ॥ ૫૯૪ ॥ સાધુ અને અસાધુની તુલ્યતા રૂપી ઉલ્લસાયમાન હોઠોવાળું, તથા યોગના સંગ્રહની વિપરીતતારૂપી ડાંતોથી તેજાવાળું એવું તેનું “ માર્ગ લોપમત ” નામનું વિશાલ મુલ શોભે છે. ॥ ૫૯૫ ॥ વલી અહંકાર તથા મમકાર રૂપી તેની બંને આંખો, તથા નિયતિની સ્થિતિની નિષ્ઠાવાલી તેની નાશિકા, તથા કામના સ્નેહના વિસ્મયવાલા તેના બંને

જ્ઞાનો જગતને પણ હર્ષ માટે થતા હતા. ॥ ૬૦૬ ॥ ભવાભિનંદિપણારૂપી તેનું લલાટ ભાગ્યોને સચવાતારી કલાઓનાં મનોહર તેજને ધારણ કરે છે, તથા હ્રેશોરૂપી કેશોવાલું અત્યંત ભયંકર પરિણામરૂપી તેનું મસ્તક શોભે છે ॥ ૬૦૭ ॥ ગુરુઓના અનાદરરૂપી તેનો મુકુટ તથા તેનાં જ્ઞાનમાં રહેલાં નિર્ભયપણાં અને નિર્દયતારૂપી વન્ને કુંડલો તેના અતુલ્ય રાજ્યવિલાસને દીપાવે છે ॥ ૬૦૮ ॥ ઊચિત રચનાથી વિભક્ત થઈલી એવી ત્રણ શક્તિને (ત્રણ ભાલાંને) ધારણ કરી-

જ્ઞાનમસ્ય જજતે જનનંદિ-ર્નાગિસૂચનકલાપટુધામ ॥ હ્રેશકેશકલિતોઽપિ ચ મૌલિ-
દુર્વિગાહગદનઃ પરિણામઃ ॥ ૫૯૭ ॥ દીપયત્યતુલરાજ્યવિલાસં । ગુર્વનાદરકિરીટમસુબ્ય ॥
કર્ણયોરપિ ચ કુંદલયુગ્મં । નિર્ભયત્વનિરનુગ્રહતાલ્યમ્ ॥ ૫૯૮ ॥ સમુચિતરચનાવિન્નક્ત
શક્તિ-ત્રયમુપધાય જયાય વહ્નયત્નઃ ॥ અયમતિશયમાવિન્નર્તિં દૃષ્ટ-સ્ત્રિપ્રુવનમાકલયંસ્તૃ
ળાર્પતુન્નયમ્ ॥ ૫૯૯ ॥ એતસ્ય પાર્શ્વે પુરુષત્રયં ચ । સ્નિગ્ધારુણાન્નં પરિવીક્ષસે યત્ ॥
ત્રયોઽપિ તેઽસ્યૈવ મતા વયસ્યાઃ-સ્વતુલ્યવીર્યાઃ પ્રથિતપ્રજ્ઞાવાઃ ॥ ૬૦૦ ॥ એતેજ્વતત્વા-
ન્નિનિગેશનામા । નાન્ના દ્વિતીયેન ચ દૃષ્ટિરાગઃ ॥ આદ્યઃ પુમાન્ સ્વસ્યમેતેષુ પુંસાં ।
કથાશ્રદં દંત તનોત્યન્નૈધમ્ ॥ ૬૦૧ ॥ સ્નેહાપરાલ્યો જવપાતનામા । બલાદ્દિતીયઃ પુરુષો
દ્વિતીયઃ ॥ મૂર્ગૌતિરેકં વિતનોતિ પુંસાં । દ્વ્યાત્મજન્મસ્વજનવ્રજેષુ ॥ ૬૦૨ ॥

ને ઊંચિત માટે પાંખેલ છે પ્રયત્ન જેને એવો આ રાગકેસરી અહંકાર યુક્ત થયો થકો ત્રણે જગ-
તનાં યરુગ તૂળ સમાન માનતો થતો ગતિશયને ધારણ કરે છે. ॥ ૬૦૦ ॥ આની પાસે સ્નિગ્ધ લાલ કાં
તિવાળા જે ત્રણ પુરુષો મેળાય છે; તે ત્રણે તેના સરખા તુલ્ય વીર્યવાલા તથા વિસ્તારવંત પ્રભાવવાલા
મિત્રો છે. ॥ ૬૦૧ ॥ તેઓને વિષે પેટેલો પુરુષ તત્વાભિનિવેશ નામનો છે, કે જેનું બીજું નામ દૃષ્ટિરાગ
છે; જાનંતે પોત પાંતાના મતોમાં રહેલા પુરુષોના અભેદ પદાગ્રહને વિસ્તારે છે ॥ ૬૦૨ ॥ અતુલ્ય ચલવાલો બીજો

પુરુષ ભવપાત નામનો છે, કે જેનું બીજું નામ સ્નેહ છે; તે દ્રવ્યાત્મથી ઉત્પન્ન થ'एला स्वजनोना समूहोमां पुरुषो-
नी अत्यंत मूच्छर्नि विस्तारे છે. ॥ ૬૦૨ ॥ અત્યંત તેજસ્વી एवो "कामरागाभिद्वंग" (નામનો ત્રીજો પુરુષ છે, કે
જે અદ્ભુત વિલાસવાલી સ્ત્રીઓમાં લોલતાને ઉપજાવતો થકો પ્રાણીને) इन्द्रियार्थमां हुबाडे છે. ॥ ૬૦૩ ॥
ભયંકર एवा आ वणे पुरुषोथी તે જાણે ગંગાના પ્રવાહોથી હોય નહીં જેમ તેમ, આ જગત્ આક્રાંત થ'एलું
છે, અને તેથી સન્માર્ગરૂપી મદોન્મત્ત હાથીનાં કુંભસ્થલોને ભેદનારો રાગકેસરી સુખે સમાધે રહે છે. ॥ ૬૦૪ ॥
તેનાજ હંચા આસન પર જે રહેલી છે, તે તેની મનોહર અને પ્રલ્યાત મૂઢતા નામની સ્ત્રી છે, તથા મણિ

उद्धामधामा किल कामरागा—ऽन्निष्वंगनामा पुरुषस्तृतीयः ॥ उत्पादयन् मज्जयतीं दियार्थे ।
लौढ्यं प्रियास्वद्भुतविभ्रमासु ॥ ६०३ ॥ आक्रांतमेव त्रिभिरेन्निरुधै । गंगाप्रवाहैस्त्रि विश्वमेतत् ॥
सुखं ततस्तिष्ठति रागसिंहः । सन्मार्गमच्छिपकुञ्जनेदी ॥ ६०४ ॥ अस्यैव तुंगमधितिष्ठति
विष्टरं या । सा मूढतेति विद्विता दयितास्य हृद्या ॥ धत्ते प्रज्ञां मणिरिवायमिमां निजांगे ।
स्वीयप्रचारपरिमुक्षितबाह्यभावात् ॥ ६०५ ॥ अन्योऽन्येनैदविरहादनयोर्बपुत्र्या । नोच्चैर्गुणा
अपि मिथो दधते विज्ञेदम् ॥ ज्वालानलाविव जगज्जनदाहकार्ये । तौ छावपीह विधिना मि-
लितौ नियुक्तौ ॥ ६०६ ॥ अस्यैव यश्च परितिष्ठति वामपार्श्वे । द्वेषद्विपेक्षमिममाहुरनंतवी-
र्यम् ॥ विश्रांतमेव हृदयं स्वगुणैर्गृहीत—मत्रापि मोहनृपतेः प्रविभ्रज्य रज्यत् ॥ ६०७ ॥

જેમ કાંતિને તેમ પોતાના પ્રચારથી સુદ્રિત કરેલ છે બાહ્ય ભાવ જેણી'ए एवी આ સ્ત્રીને તે પોતાના અંગ
પ્રતે ધારણ કરે છે. ॥ ૬૦૫ ॥ શરીરથી ભેદ વિનાના एवा તે આ વસ્ત્રેના ગુણો પણ હંચે પ્રકારે અન્યોન્ન્ય
ભેદને ધારણ કરતા નથી; અને તે વસ્ત્રેને જગતના લોકોને ચાલવામાં જ્વાલા અને અગ્નિની પેટે બ્રહ્મા'ए
સાથે જોડેલા છે. ॥ ૬૦૬ ॥ તેનાજ હાથા પદ્મમાં જે રહેલો છે, તેને અનંત વીર્યવાલો द्वेषद्विपेक्ष કહે
છે; તેનામાં પણ મોહરાજાનું આનંદિત થ'एलું તથા પોતાના ગુણોથી ग्रहण કરા'एलું હૃદય વિશ્રામ

पाशुं क्रे ॥ ३०७ ॥ आ द्वेपद्मिपेन्द्र उमरे जो के रागकेसरीथी नानो छे छतां बलथी ते मोटो छे, तथा स्नेही एवा मने प्राणीयोना मनेने तुरत जुदो पाडनारो छे, तेम चित्तवृत्तिरूपी अटवीमां, भयकरनार छे दृष्टिपात जेनो पयो या मयान्मत्ता हाथी भमते छते शुभनयो रूपी हाथीओनां बच्चां (तेमां) सारी रीते रहेवाने उतसाह परतां नथी ॥ ३०८ ॥ मोभ पामेला एवा आ द्वेप गजेंद्रना ध्वनिवाला, तथा कलपांत कालना भमता तागुधी क्षोभ पामेली एवी चादलांओनी ओणिना गजारवना प्रारंभने जीतनारा एवा युद्धने सांभलीने गप पामेला एवा कया माणसो पर्वतोनी गुफामां नथी छुपाता ? तथा कोण वनोमां नथी जता ? तथा

प्रोढो द्वेपद्मिपेन्द्र लघुरपि बलतो जन्मना रागसिंहात् ॥ स्नेहाद्राणामपि डागू निखिलतनु-
जृतां निचनिश्लेषकारी ॥ उत्साहं नो लभते ब्रमति मदभृते चित्तवृत्तावठ्या । मेतस्मिन्
स्थानुमुजैः शुभ्रनयकलजा नीतिकुट्टदृष्टिपाते ॥ ६०८ ॥ युद्धं क्रुद्धस्य नास्य ध्वनितविलसितं
के समारुण्ये नीताः ॥ कलपांतघ्रांतवातकुञ्चितघनघटागर्जितारंभजैत्रम् ॥ लीयते कंदरा-
यामपि गरणिजृतां यांति कांतारदेशान् ॥ गाहते मध्यमब्धेरपि च कुतमहाचानपात्रावताराः
॥ ६०९ ॥ लभः प्रत्यग्भिनारीविपुलकुचतटीकुंकुमश्रीविलोपात् । स्फुर्जत्यस्य प्रतापे ज्वल
मन्वनिजः शोभते शोणज्जायः ॥ तन्नेत्रोरुप्रणालाऽविरलपरिगलच्छारिर्जिनैप नाशं ॥ यन्नि-
त्यं कान्तितोपि ब्रजति न हृदये कस्य चित्रं तदेतत् ॥ ६१० ॥

मोटो रागकोसरीपर पेमनें समुद्रना मध्य भागमां कोण नथी जता ? ॥ ६०९ ॥ शत्रुओनी स्त्रीओना
विराधि भगतपर रहटा कक्रमनी शोभानानाशथी प्राप्त थएलो एवो रताशनो भाव, आ द्वेषजुं प्राक्रम
सफरायमान एने तने पटना यद्दि सरनो शोभे छे; अने ते रताशनो भाव तेणीनां नेत्रोरुपी
भवाद्धर नलीमांथी अविविन्धन रीने गलतां पाणीथी घोवाया छतां पण नाश पामतो नथी; ते
पापे होनां नित्तमां तामनुं नथी ॥ ६१० ॥ (बली हे प्रकर्ष ?) जे आनी अविवेकिता नामनी स्त्री
पर या ए छे, एणीनुं एजांग ज्यारे, आपणे) शोरुने तमः पुरनी स्थिति पूछी हती त्यारे. तेणे तेने कहुं

ज छे; तेथी ते स्त्री अत्यारे तेनी पासे देखाती नथी. ॥ ६११ ॥ आज राजानी पाछल छंचां आसनपर जे घेरा लाल रंगनो माणस बेटेलो छे, ते त्रण पुरुषोथी तथा स्त्रीथी युक्त थएलो धनुष्य अने भाथांवालो कामदेव छे ॥ ६१२ ॥ जगतमां प्रसिद्ध, तथा त्रणे जगतनी धीरजता रूपी सर्पने मारवामां गरुडसमान एथो आ कामदेव छे; वली आनाथी जीताएला महादेव पण पार्वती साथेना विवाह समये बालचेष्टा करी हती. ॥ ६१३ ॥ विस्तारवंत तृष्णावाला एवा ते महादेवने आणे हजार वर्षो सुधि दिव्य संभो-

या वत्स्य त्रार्या प्रश्रिताऽविवेकिता । तस्याः प्रवृत्तिः परिकीर्तितैव ते ॥ शोकेन पृष्टेन तमः पुरस्थितिं । तत्सास्य पार्श्वे न निरीक्ष्यतेऽधुना ॥ ६११ ॥ यो विष्टरेऽस्यैव नृपस्य पृष्टे । तुंगे निविष्टो घनशोणवर्णः ॥ तूणीरधुक् पंचशरः सचाप-स्त्रिभिर्नरैश्च प्रियया च युक्तः ॥ ६१२ ॥ जगत्प्रसिद्धो मकरध्वजोऽसौ । जगन्नयधैर्यं नृजंगतादर्यः ॥ विनिर्जितोऽनेन भ्रटे-श्वरोऽपि गौरीविवाहेऽकृत बालचेष्टाम् ॥ ६१३ ॥ समाः सहस्रं च स एव दिव्ये । रते धृतोऽनेन विसर्पितृष्णः ॥ अन्येऽपि दैत्यर्षिसुराः समग्रा । अनेन धाम्ना विजिता निजेन ॥ ६१४ ॥ जनार्दनोऽस्य प्रबलप्रतापा-ऽसहिष्णुरेवांबुनिधायुवास ॥ महेश्वरो मूर्ध्नि बन्तार गंगां । प्रजापतिः पद्ममक्षिश्रियच्च ॥ ६१५ ॥ विवेकचंद्रं परिभूय सर्वथा । कुहूचकाराय मिहाखिलां-स्तित्थीन् ॥ अतोऽस्य मत्तो विपिनेषु कोकिलो । मुहुः कुहूं गायति कीर्तिगायनः ॥ ६१६ ॥

गमां दाखल कर्यो; अने आणे बीजा सधला दैत्यो, ऋषिओ, तथा देवोने पण पोताना प्राक्रमथी जीत्या छे. ॥ ६१४ ॥ आना प्रबल प्रतापने नहीं सहन करनारो एवो विष्णु तो समुद्रमां रहेवा लाग्यो, तथा महादेव मस्तकपर गंगाने धारण करी; अने ब्रह्माए कमलनो आश्रय कर्यो. ॥ ६१५ ॥ आणे सर्वथा प्रकारे विवेकरूपी चंद्रने लोपीने सर्व तिथीओनें अही अमावास्या सरखी करेली छे; अने तेथी मदोन्मत्त थएलो आनी कीर्तिने गानारो कोकिल बनोमां कहु शब्दने वारंवार गाय

છે. ॥ ૬૧૬ ॥ આ પાપી કામદેવ (પોતાનાં) પુરુષોસંબંધિ બાળોથી પળ હંદ્રોના પળ ધૈર્યને નાશ કરે છે; અને તેથી આત્મવીર્યને અનુગત એવી ધનુષધારીઓની શસ્ત્રજાતિ પંહિતોએ નિયમિત માનેલી નથી ॥ ૬૧૭ ॥ પુરુષસિંહના માનવાલા માળસને પળ મેં પુષ્પોથી હળ્યો છે; અને અપમાનથી તે બેવડી રીતે હળાણેલો થશે; એવા હેતુથીજ હોય નહીં જેમ તેમ આ કામદેવ શસ્ત્ર વિના પણ ત્રણે જગતોને જીતવામાં પોતાની મેલેજ સમર્થ થયો છે. ॥ ૬૧૮ ॥ હવે આ કામદેવનાજ સંબંધિ એવા ત્રણ પુરુષો છે; તેમાં પહેલો પુંવેદ નામનો પુરુષ છે; અને તે પુરુષથીજ નષ્ટ થઈ છે ધૈર્ય જેઓનું

અસૌ નૃશંસઃ કુસુમૈઃ શરૈરપિ । ક્ષિણોતિ ધૈર્યં વત વજ્રિણામપિ ॥ ન શસ્ત્રજાતિર્નિયતા ધનુ-
જ્મતાં । તતઃ સ્વવીર્યાનુગતા મતા બુધૈઃ ॥ ૬૧૭ ॥ નૃસિંહમાની કુસુમાહતો મયા । દ્વિધાપ-
માનાન્નિહતો ન્નવિષ્યતિ ॥ इतीव पुष्पेषुरभूदसौ प्रभु । विनापि शस्त्रं त्रिजगज्जये स्वयम् ॥
॥ ૬૧૮ ॥ अस्यैतदात्मीयनरत्रयं यत् । पुंवेदनामा प्रथमोऽयमस्मिन् ॥ कुर्वत्यनेनैव विलु-
प्तैर्या । मंदाः पुमांसः किल पारदार्यम् ॥ ६१९ ॥ स्त्रीवेदनामा कश्चितो द्वितीयो । गुणो-
दरच्छेदनिवद्धकः ॥ अस्यैव धाम्ना वनिता विलज्जा । रागं परे पुंसि भृशं वहन्ते ॥ ६२० ॥
प्रोक्तस्तृतीयस्त्वहं षष्ठवेदो । विगुप्यते येन नपुंसकौघः ॥ नरत्रयस्यास्य बलेन कामो ।
जगज्जये श्राम्यति नातिवामः ॥ ६२१ ॥ पार्श्वे च यास्यास्ति विशालनेत्रा । रतिं जगुस्तां विर-
तिप्रतिष्ठाः ॥ ६२२ ॥ अस्याः प्रभावात् प्रथ्यते जनानां । दुःखात्मभोगेषु सुखान्निमानः ॥ ६२३ ॥

એવા મંદ પુરુષો ધોરેલાર પરસ્ત્રી ભોગવવાનું કરે છે. ॥ ૬૧૯ ॥ ગુણોરૂપી હૃદને છેદવામાં સમર્થ એવો
બીજો સ્ત્રીવેદ નામનો પુરુષ કહેલો છે, અને તે પુરુષનાજ તેજથી નિર્લજ્જ સ્ત્રીઓ પરપુરુષમાં અત્યંત રાગને
ધારણ કરે છે. ॥ ૬૨૦ ॥ ત્રીજા પુરુષને અહીં નપુંસક વેદવાલો કહ્યો છે, કે જેથી નપુંસકોનો સમૂહ
વિગોવાય છે; આ ત્રણે પુરુષોના બલથી અત્યંત વામ એવો કામદેવ ત્રણે જગતોને જીતવામાં થાકતો
નથી. ॥ ૬૨૧ ॥ આની પાસે જે વિશાળ નેત્રોવાલી રહેલી છે, તેને મુનિઓએ રતિ ક'લી છે

પ્રભાવથી દુઃખરૂપ ભોગોમાં માણસોને સુખોતું અભિમાન થાય છે. ॥ ૬૨૨ ॥ આ રતીએ પોતાના બલથી વશ કરેલા પુરુષો મોહથી હરિણ સરલાં લોચનોવાલી સ્ત્રીઓથી કટાક્ષોએ કરીને જોવાતા થકા અહીં સંતુષ્ટ થાય છે; તથા તેઓનાં વિચિત્ર પ્રકારનાં વાક્યરસોથી ખુશી થાય છે; અને વગર કારણે દાંતોને પીડે છે. વલી તેઓની બહુ આજીજી કરે છે, તેઓની ઘણી પાટુંઓને સહન કરે છે, શ્લેષ્મથી લીંપાણાં તેળીનાં મુલે આપેલાં મધગંડુષને ચાખીને સુખ મેલવે છે; વલી પ્રિય એવી સ્ત્રીના વિયોગથી શ્વેદ પામે છે, તથા સ્ત્રીથી તિરસ્કાર પામીને રહે છે, તથા શોચ કરે છે, પરપુરુષમાં રક્ત થયેલી (પોતાની) સ્ત્રીને જોઈને અપાર

તુષ્ણંતિ મોહાન્મુગલોચનાન્નિર્નેત્રત્રિન્નાગૈરિહ વીક્ષ્યમાણાઃ ॥ હૃષ્યંતિ તદ્વાક્યરસૈર્વિચિત્રે ।
 દૈતાનહેતોઃ પરિપીન્યંતિ ॥ ૬૨૩ ॥ કુર્વંતિ તાસાં બહુચાતુકર્મ । પાદપ્રહારાન્ બહુશઃ સહંતે ॥
 શ્લેષ્માશ્રિતં તન્મુખદત્તમદ્ય-ગંરૂપમાસ્વાદ્ય સુખં લબ્ધંતે ॥ ૬૨૪ ॥ પ્રિયાવિયોગાદુપયાંતિ તાપં ।
 રટંતિ શોચંતિ વક્ષાઽવધૂતાઃ ॥ પરેષુ રક્તામુપલબ્ધ્ય નારીં । મજ્જંતિ દુઃખાંબુનિઘાવપારે ॥ ૬૨૫ ॥
 વશીકૃતાઃ સ્વીયબલેન રત્યા । વિમંબનાં કામિહ નાપ્નુવંતિ ॥ પ્રેત્યાપિ સંસારસમુદ્મધ્યે ।
 પરિચ્છમંતઃ સ્મરદેવદાસાઃ ॥ ૬૨૬ ॥ ચતુર્ન્નિઃ કલાપકમ્ ॥ પૃષ્ઠેઽસ્ય યન્માનુષપંચકં ચ ।
 હાસાન્નિધોઽત્ર પ્રથમો મનુષ્યઃ ॥ અયં ઋશં રોદયતીહ લોકં । વિશ્વાસઘાતી વિનિયોજ્ય હાસ્યે
 ॥ ૬૨૭ ॥ ગદ્ધાસયત્યેનમૃતેઽપિ હેતોઃ । પ્રસહ્ય નાર્યાસ્ય ચ તુલ્લતાભ્યા ॥ અતુલ્લચિત્તો મહત્તો
 ઽપિ હેતોઃ । સોદ્ધાસમાસ્યં તનુતે ન હાસ્યમ્ ॥ ૬૨૮ ॥

એવા દુઃખરૂપી સમુદ્રમાં ડુબે છે, તથા એવી રીતે કામદેવના દાસરૂપ થયા થકા પરભવમાં પળ સંસાર સમુદ્રમાં ભમતા થકા અહીં કઈ વિલંબનાને પુરુષો પ્રાપ્ત થતા નથી? (અર્થાત્ સર્વ પ્રકારની વિલંબનાને પ્રાપ્ત થાય છે) ॥ ૬૨૩ ॥ ૬૨૪ ॥ ૬૨૬ ॥ ૬૨૬ ॥ હવે આ કામદેવની પાછલ જે પાંચ મનુષ્યો છે, તેઓમાં પેહેલો હાસ નામનો મનુષ્ય છે; તે વિશ્વાસઘાતી થયો થકો લોકોને હાસ્યમાં જોડીને અત્યંત રહાવે છે. ॥ ૬૨૭ ॥ તે હાસ્યને હેતુધિના પળ તેની તુલ્લતા નામની સ્ત્રી બલાત્કારે ઉદ્ધાસ પમાડે છે; અતુલ્લ ચિત્તવાલો

માણસ મોટાં કારણથી પળ ઉછાસવાલું મુલ ધારણ કરે છે, પળ હાસ્યને વિસ્તારતો નથી. ॥ ૬૨૮ ॥ આ જગતમાં માણસ હાસ્યથી શંકાનાં સ્થાનને પ્રાપ્ત થાય છે, તથા પ્રાણીઓનો હિંસક થયો થકો વૈરને વિસ્તારે છે; અને તે નિર્બુદ્ધિ વિગોવળાપણના વિસ્તારથી પોતાની કીર્તિને મર્ષીનો હાથો આપે છે. ॥ ૬૨૯ ॥ વલી ઘેરા કાલા રંગવાલી, તથા બીમત્સ રૂપવાલી જે બીજી સ્ત્રી દેવાય છે; તેણીને, બહુ હેતુઓથી કરેલ છે દુઃખનીવૃદ્ધિ જેણીએ એવી હમાકવાલી ઝરતિ જાણજે ॥ ૬૩૦ ॥ વલી આ તેનારૂપે એવા સાત પુરુષોએ કરીને યુક્ત થયેલો ભય નામનો વ્રીજો પુરુષ છે; તે આ લોકસંબંધિ આદિક ભયોથી હમેશાં

શંકાપદં યાતિ જનોઽત્ર હાસ્યા--દ્રૂતોપઘાતી વિતનોતિ વૈરમ્ ॥ વિગોપકત્વપ્રથયા સ્વકીર્તૌ ।
 દત્તે મપીહસ્તકમસ્તબુદ્ધિઃ ॥ ૬૨૯ ॥ યા ચ દ્વિતીયા ઘનકૃષ્ણવર્ણાવીઞ્નત્સરૂપા પરિદૃશ્યતે સ્ત્રી ॥
 કૃતાધિવૃદ્ધિં બહુદેતુયોગાદિમાં પ્રગટ્ભામ્પરતિં પ્રતીહિ ॥ ૬૩૦ ॥ અયં ત્રયાલ્યઃ પુરુષસ્તૃતીયો ।
 યુતો નૈરઃ સત્પ્રિરાત્મરૂપૈઃ ॥ કરોતિ સર્વં જનમૈહિકાદિ--ત્રયૈર્નિતાતં પરિવપમાનમ્ ॥ ૬૩૧ ॥
 અયં સ્વપ્નાર્થી લલુ હીનસત્ત્વતાં । કદાપિ રાગી હૃદયાન્ન મુંચતિ ॥ ઇમાં હિ દારાંસ્યજતોઽસ્ય
 જીવિતં । ન કર્દમસ્યાપ ઇવાવતિષ્ઠતે ॥ ૬૩૨ ॥ ચતુર્થમેનં સ્મરસીહ શોકં । નિવેદકં યં
 પ્રકૃતપ્રવૃત્તેઃ ॥ તસ્મિન્ પુરે ઇદ્યસિ સોઽયમત્ર । સમાગતસ્તૂર્ણમર્નીકમધ્યે ॥ ૬૩૩ ॥
 અસ્યાઙ્ગયા શોચતિ નીયમાનં । સ્વકર્મણાંતં સ્વજનં મનુષ્યઃ ॥ ન નેષ્યમાણં ત્વનુશોચતિ સ્વં ।
 હિતાઽહિતોપાયવિવેકશૂન્યઃ ॥ ૬૩૪ ॥

માણસને કંપાયમાન કરે છે ॥ ૬૩૧ ॥ આ ભય નામનો પુરુષ રાગી થયો થકો કદાપિ પળ પોતાની નિઃસત્ત્વતા નામની સ્ત્રીને હૃદયથી છોડતો નથી; અને પાણીને તડ્યાથી જેમ કાદવનું તેમ આ સ્ત્રીને તડ્યાથી તેનું જીવિત રહી શકતું નથી ॥ ૬૩૨ ॥ આ ચોથા શોક નામના પુરુષનું હે પ્રકર્ષ ! તને સ્મરણ છે ? કે જે ગ્યા ચાલતી વાતને કહેનારો હતો; વલી જેને તે પેલા નગરમાં જોયો હતો, તે અહીં તુરત લશ્કર-રમાં આવી પહોંચ્યો છે ॥ ૬૩૩ ॥ આ શોકના હુકમથી હિતાહિતના ઉપાયના વિવેકમાં શૂન્ય થયેલો

માણસ, પોતાનાં કર્મથી મૃત્યુ દશાને પ્રાપ્ત કરાતા એવા સંબંધિ માટે દિલગીર થાય છે; પળ પોતાની પળ તેજ દશા થશે, તેને માટે તો શોચ કરતો નથી. ॥ ૬૩૪ ॥ આ શોક નામના પુરુષની પળ વૃદ્ધિ પામતા એવા અશુભ આશયોવાલી વિહ્વલતા નામની સ્ત્રી છે; તથા ચંદ્ર જેમ રાત્રીનો તેમ તે સ્ત્રીનો વિરહ પામીને આ શોક સુખ પામતો નથી. ॥ ૬૩૫ ॥ નીચ આકૃતિવાલી, તથા સંકોચાણ છે નાશિકાનો અગ્ર ભાગ જેનીનો, અને શ્યામ રંગવાલી, તથા જગતના લોકોને જૂઠો ભાવ કરનારી એવી આ પાંચમી સ્ત્રીને જુગુપ્સા કહેલી છે. ॥ ૬૩૬ ॥ શૌચતા છે પ્રિય જેઓને એવા અતિ મૂઢ માણસો જે પરની છાયાને

અસ્યાપિ નાર્યોસ્તિ વિવર્ધમાના-શ્ચુન્નાશયા વિહ્વલતાન્નિધાના ॥ પ્રાપ્નોતિ સૌખ્યં વિરહસ્ય નૈનાં । દોષાકરો યામવતીમિવાયમ્ ॥ ૬૩૫ ॥ इयं मृगाक्षी ननु पंचमी च । नीचाकृतिः कुंचितनासिकाया ॥ श्यामा जुगुप्सा गदिता प्रणीत-व्यलीकज्ञावा जगतीजनानाम् ॥ ६३६ ॥ गायामपीडंति न यत्परेषां । शौचप्रियाः स्पृष्टुमतीवमूढाः ॥ स्पृष्टेऽन्यहो वर्त्मनि चेलमात्रे । क्रुद्धाः पुनर्यच्च जले पतंति ॥ ६३७ ॥ उन्मत्तरूपा अपि यच्च केचि-ल्लंकापिशाचीनिहता भवंति ॥ अस्या महाभुज्रपातनर्म-मर्मप्रहारस्य विजृम्भितं तत् ॥ ६३८ ॥ आरक्त कृष्णानि च यानि मित्र-रूपाण्यहो पश्यसि बोद्धृश त्वम् ॥ सामान्यतस्ते कथिताः कषाया । विशिष्य भेदं कथयामि तेषाम् ॥ ६३९ ॥ चत्वारि रौद्राणि लसंति यानि । संयोजनाख्यानि वदंति तानि ॥ भक्तानि मिथ्यात्वमहत्तमस्य । तेनात्मबुद्ध्या परिपालितानि ॥ ६४० ॥

પળ સ્પર્શ કરવાને હચ્છતા નથી, તથા માર્ગમાં કોઈના છેઢામાત્રનો પળ સ્પર્શ થયાથી ક્રોધ પામીને ફરીને પાળીમાં જઈને પડે છે; તથા કેટલાકો જે ઉન્મત્ત થયા થકા શંકારૂપી પિશાચનીથી દુષાણલા થાય છે; તે સઘલું આ જુગુપ્સાના મહા સુદ્ગરપાત સરલા મર્મપ્રહારનું પ્રાક્રમ જાણવું. ॥ ૬૩૭ ॥ ૬૩૮ ॥ બઢી હે પ્રકર્ષ ! લાલથી માંદીને કાઢ્યાંસુધિ જે બાઢકોનાં શોઢ રૂપોને તું જુણ છે, તેઓને સામાન્ય-થી કષાયો કહેલા છે; અને તેઓના વિશેષ ભેદોને હું તને કહું છું. ॥ ૬૩૯ ॥ તેઓનાં જિવાર... મં

રૂપો લલસાયમાન થઈ રહ્યાં છે, તેઓને સંયોજન (અનતાનુબંધિઆ) કહે છે; તે મિથ્યાત્વરૂપી કારભારી-
ના ભક્તો છે, અને તે મિથ્યાત્વે તેઓને આત્મવુદ્ધિથી પાલ્યા છે. ॥ ૬૪૦ ॥ ક્ષોભ પામેલા પાતાલકુંભ સ-
રિલા આ ચારે કપાયોથી મિથ્યાત્વ મોહરૂપી સમુદ્રની, છુસ કરેલ છે જ્ઞાનરૂપી ચંદ્રના કિરણોનો પ્રચાર
જેણીં પૃથ્વી વેલા અહીં વૃદ્ધિ પામે છે. ॥ ૬૪૧ ॥ તેઓથી નાનાં એવાં ચાર રૂપો સર્વથા પ્રકારે વ્રતો-
નો નાશ કરનારાં છે, અને તેના જાણનારાઓએ તેઓને અવ્રત (અપ્રત્યાભ્યાની) કહેલાં છે; અને તે-
ઓની સ્થિતિ ચોથા ગુણઠાણા સુધિ હોય છે. ॥ ૬૪૨ ॥ તેઓથી પણ નાનાં ચાર રૂપો જે અગાડી સ્ફુરા-

મિથ્યાત્વમોહસ્ય ચતુર્ઞિરેન્નિઃ । પાતાલકુંભૈરિવ વારિરાશેઃ ॥ કુબ્ધૈઃ પ્રવૃદ્ધા પ્રવતીહ વેલા ।
વિભુસવોર્ધેદુમરીચિલેલા ॥ ૬૪૩ ॥ ચત્વારિ રૂપાણિ લઘૂનિ ચૈત્ર્યઃ । સર્વાત્મનૈવ વ્રતઘા-
તકાનિ ॥ નાન્નાઽવ્રતાન્યેવ વદંતિ તદ્જ્ઞાઃ । પ્રસર્પદાતુર્યગુણસ્થિતીનિ ॥ ૬૪૪ ॥ લઘૂનિ
તેન્યોઽપિ પુરઃ સ્ફુરંતિ । ધીમન્ વિરત્યાવરણાનિ વિદ્ધિ ॥ વહ્નગત્સુતેષુ ક્રમતે ન કોઽપિ ।
કિંચિદ્વ્રતસ્ત્રોપિ મહાવ્રતાય ॥ ૬૪૫ ॥ લઘૂનિ તેન્યોઽપિ ચ ચંચલાનિ । જગુર્બુધાઃ સંજ્વલના-
ન્નિધાનિ ॥ કુર્વંતિ યાનિ પ્રસન્નં વ્રતેષુ । મ્લાનિં મુનેરપ્યતિચારલેશાત્ ॥ ૬૪૬ ॥ દ્વિષદ્વિષેઽસ્ય
કિલાષ્ટ રાગ--સિંહસ્ય જાતાનિ તથાષ્ટ ચૈષુ ॥ પૌત્રાણિ મોહક્રિતિપસ્ય ગર્વો--દ્વિતન્વતે દુર્લ-
લિતં ન કુત્ર ॥ ૬૪૭ ॥

યમાન થઈ રહ્યાં છે, તેઓને હે વુદ્ધિવાન્ પ્રકર્ષ । તું વિરત્યાવરણ (પ્રત્યાભ્યાનિ) જાણજે ? અને તે-
ઓનો ઉછાલો હોતે હતે કિંચિત્ વ્રતમાં રહેલો (દેશ વિરતી) એવો કોઈ પણ માણસ મહાવ્રત માટે
સમર્થ થતો નથી. ॥ ૬૪૩ ॥ તેઓથી પણ નાનાં ચાર રૂપોને પંડિતોએ સંજ્વલન નામનાં કહેલાં છે, કે
જેઓ અતિચારના લેશથી મુનિના વ્રતોમાં પણ મ્લાનિ કરે છે. ॥ ૬૪૪ ॥ તેઓમાંથી આઠ દ્વેષગર્જના
પુત્રો છે, તથા આઠ રાગકેસરીના પુત્રો છે; અને એવી રીતના મોહ રાજાના તે પૌત્રો ગર્વથી કયાં

કુશ્વેષ્ટા વિસ્તારતા નથી? ॥ ૬૪૫ ॥ એવી રીતે મહામોહ રાજાના અંગશ્રુત કુટુંબનું મેં આ વર્ણન કર્યું હવે જે રાજાઓ (અહીં) વેદિકાની પાસે રહેલા છે, તેઓને આના અંગશ્રુત પદાતિઓ જાણવા. ॥ ૬૪૬ ॥ હવે અહીં રાગકેસરી રાજાની આગલ લીલા ઘોડાવાલો, તથા હાથમાં કમલવાલો, અને હલસાયમાન થતા એવા પ્રભાવના સ્થાનકસરસો, જગતને તાપ આપતો થકો જે પરમ શોભાને ધારણ કરે છે, તેને તેું વિષયાભિલાષ નામનો મોટો મંત્રી જાણજે? તેણે સઘલા લોકોને મોહમાં નાંખ્યાં છે; વલી તેનું મુલ્ક જો-

કુટુંબકં વર્ણિતમંગ્ગતૂત--મિદં મહામોહનરેશ્વરસ્ય ॥ યે વેદિકાન્યર્ણગતાઃ ક્ષિતીશાઃ ।
પદાતયસ્તેઽસ્ય નિર્જાંગન્મૂતાઃ ॥ ૬૪૬ ॥ इह रागकेसरिनृपस्य पुरो । हरिदश्वत्कमलयुक्त
करः ॥ विलसत्प्रतापन्नवनं नृवनं । परितापयन् श्रयति यः सुषमाम् ॥ ६४७ ॥ तमवेहि
मोहितसमस्तनरं । विषयान्जिलाषसचिवप्रवरम् ॥ वयमागता इह यदीयमुख--प्रविलोक-
नाय पवनान्नजवाः ॥ ६४८ ॥ किमु मानुषाणि न नुतानि पुरा । कलितानि नास्य
समतां दधते ॥ इति तानि हेतुगुणतो जगतां । प्रप्रवति किं न हितघातविधौ ॥ ६४९ ॥
रसनानिदानमयमेव ततः । परिनिश्चितोऽस्य हि धिया निहतः ॥ परिचेष्टते विशदधर्मपथा--
द्वहिरित्वरेषु विषयेषु जग्ः ॥ ६५० ॥ परचित्तन्निपटुरुपायविधौ । निजनीतिमार्गविततोरुम-
तिः ॥ अयमेव वर्डयति राज्यरमा--मिह रागकेसरिनृपस्य पराम् ॥ ६५१ ॥

વાને આપણ બન્ને અહીં પવન સરસા વેગથી આવ્યા છીએ. ॥ ૬૪૭ ॥ પૂર્વે વર્ણવેલાં મનુષ્યો શું આની તુલ્યતાને નથી ધારણ કરતાં? એવી રીતનાં હેતુથી તેઓ શું હિતના નાશની વિધિમાં સમર્થ નથી થતા? ॥ ૬૪૮ ॥ મોટે રસનાના જીભના કારણરૂપ આજનિશ્ચિત ધ્યો; અને આ વિષયાભિલાષની કુદ્ધિ-થી હણાણો જડ, શુદ્ધ ધર્મના માર્ગથી બહારરહેલા વિષયોમાં પ્રવર્તે છે. ॥ ૬૪૯ ॥ પરના ચિત્તને ભેદના રો, તથા ઉપાય વિધિમાં ચતુર, અને પોતાના નીતિમાર્ગમાં વિસ્તારવંત મનોહર શુદ્ધિવાલો એવો આ

વિપયાભિલાપ મંત્રી રાગકેસરી રાજાની અહીં ઉત્કૃષ્ટ રાજ્યલક્ષ્મીને વધારે છે ॥ ૬૫૧ ॥ આની પાસે ભોગતૃણા નામની સ્ત્રી છે, અને તે કાલાસર્પની પેટે વ્રજગતિવાલી પ્રસિદ્ધ છે; તેમ આનાથી હંચાણ-લો માણસ કોઈ પણ સમયે પાળી પીવાને પળ વિલંબ કરતો નથી. ॥ ૬૫૨ ॥ વલી આની આગલ, પાછલ, અને પડલે જે ગર્વિષ્ટ રાજાઓ રહેલા છે, તે દુષ્ટાભિસંધિ આદિક સુભદો છે, અને તેઓ આના દિચ્છિત કાર્યમાં વ્યાપારને ભજનારા છે ॥ ૬૫૩ ॥ વલી મધ્યમાં રહેનારા જે અંતરંગ અસં-લ્યાતા રાજાઓ છે, તેઓનું વિશેષ પ્રકારે વર્ણન કરવાને તો, આકાશમાંના તારાઓને જે

પાર્શ્વેસ્ય પ્રાર્યોસ્તિ ચ ભોગતૃણા । કૃષ્ણાહિવદ્ધક્રગતિઃ પ્રતીતા ॥ દષ્ટોઽનયા નૈવ જનઃ
કદાચિ-દંન્નોઽપિ પાતું શ્રયતે વિલંબમ્ ॥ ૬૫૪ ॥ પુરશ્ચ પશ્ચાદપિ પૃષ્ઠતઃ ॥ તિષ્ઠતિ યે મૃ-
મિન્નુજોઽસ્ય દૃષ્ટાઃ ॥ દુષ્ટાન્નિસંધિપ્રમુખા મટાસ્તે । વ્યાપારપ્રાજોઽસ્ય સમીહિતાર્થે ॥ ૬૫૫ ॥
સંશ્યામતીતાઃ ॥ દુષ્ટાન્નિસંધિપ્રમુખા મટાસ્તે ॥ વ્યાપારપ્રાજોઽસ્ય સમીહિતાર્થે ॥ ૬૫૬ ॥
તારાપથે યઃ પરિમાતિ તારાઃ ॥ ૬૫૭ ॥ વેદિકા વ્યવહિતાશ્ચ નૃપા યે । મુત્કલપ્રવલમંરપવા-
સાઃ ॥ મોહનૂપતિલકસ્ય હિ બાહ્યાસ્તે પદાતય ઝડારચરિત્રાઃ ॥ ૬૫૮ ॥ તત્ર ચિત્રનર-
પંચકયુક્તો । જ્ઞાનસંવરણપૂર્ણપતિરેપઃ ॥ ગીયંતે જગતિ બોધવિલોપા-ન્મોહ ઇત્યપિ ચ નામ
કિલાસ્ય ॥ ૬૫૯ ॥ એવ વિક્રમમદાદિહ જીવ-જ્ઞાનમિત્તિ નિહંતુમશેષમ્ ॥ તિષ્ઠતિ પ્રતિહતા-
ચિત્તશક્તિઃ । સોઽપ્યનંતતમન્નાગધુતાત્મા ॥ ૬૬૦ ॥

ગળી શકે તેજ સમર્થ થાય. ॥ ૬૫૪ ॥ વેદિકાથી બહાર રહેલા, નથા હર્ષયુક્ત મંડપના વાસ-
વાલા જે રાજાઓ રહેલા છે, તે સઘલા મનોહર ચરિત્રવાલા મોહ રાજાના બાહ્ય પદાતિઓ છે ॥ ૬૫૫ ॥
ત્યાં વિચિત્રપ્રકારના પાંચ પુરુષોથી યુક્ત થઈને એવો આ જ્ઞાનાવરણી નામે રાજા છે, તથા બોધના
નાશથી તેનું જગતમાં “મોહ” એવું પણ નામ કહેવાય છે ॥ ૬૫૬ ॥ તે જ્ઞાનાવરણી પ્રાક્રમના મદથી અહીં
જીવના સર્વ જ્ઞાનને હણવાને ઈચ્છે છે, અને તે પણ અત્યંત અનંત ભાગવાલો થયો થકો, તથા સર્વ શક્તિ-

થી હીન થયો થકો રહે છે. ॥ ૬૫૭ ॥ વલી આ દર્શનાવરણ નામનો રાજા છે; વલી તું જો કે તે અહીં સ્વાધ્યાયથી જગતમાં કોના આત્માની નિર્મલ દર્શનની શક્તિને નથી હળતો. ? ॥ ૬૫૮ ॥ નવ મનુષ્યોએ કરીને યુક્ત થયેલો એવો આ દર્શનાવરણ છે; તેઓમાં પાંચ સ્ત્રીઓ છે, કે જેઓ મદિરાની પેઠે લોકને ધૂર્ણાચમાન કરે છે, અને બાકીના ચાર પુરુષો વિવશ થયેલા લોકને અંધ કરે છે. ॥ ૬૫૯ ॥ વલી જે મત્સરયુક્ત માણસોથી યુક્ત થયેલો એવો આ વેદનીય નામનો રાજા પ્રકૃતિમાં રહેલા જીવને ભયંકર સુખદુઃખરુપી

દર્શનાવરણ ઇત્યુદિતાલ્યઃ । પાર્થિવસ્ત્વયમિહ પ્રણિહંતિ ॥ પશ્ય કસ્ય જગતોઽપિ નિસર્ગો-
દાત્મનો વિમલદર્શનશક્તિમ્ ॥ ૬૫૭ ॥ માનુષૈર્નવન્નિરેવ યુતોઽયં । તેષુ પંચ વનિતા મદિરા-
વત્ ॥ ધૂર્ણયંતિ જનતાં પુરુષાસ્તા-મંધયંતિ વિવશામવશિષ્ઠાઃ ॥ ૬૫૯ ॥ એવ મત્સરિનરદ્વ-
યયુક્તો । વેદનીયનૃપતિઃ પ્રકૃતિસ્થમ્ ॥ જીવમુગ્રસુખદુઃખવિવર્તો-વર્તગર્તપતિતં વિતનોતિ
॥ ૬૬૦ ॥ અક્લયસ્થિતિમપિ સ્ફુટપાતો-ત્પાતકંદુકસમન્નમન્નાજમ્ ॥ આયુરાલ્યનૃપતિઃ કુરુ-
તેઽસૌ । હ્રસ્વદીર્ઘચલમિન્નચતુષ્કઃ ॥ ૬૬૧ ॥ નામનામકનૃપલ્હિનવત્યા । માનુષૈર્હેઠબલૈશ્ચ
યુતોઽયમ્ ॥ દેહજાતિગમનાદિવિન્નૈદૈઃ । કં વિનંબયતિ નાત્ર મનુષ્યમ્ ॥ ૬૬૨ ॥ નૃચ્ચનીચ-
પુરુષદ્વયયુક્તો । ગોત્રનામકનૃપઃ પ્રથિતોઽયમ્ ॥ દેહિનાં વિતનુતે નૃશમન્ન બ્રામણક્રિતિ
નિપાતનલીલામ્ ॥ ૬૬૩ ॥

ધુમરીઓવાલા ઘુનામાં નાલે છે. ॥ ૬૬૦ ॥ વલી આ આયુષ્ય નામનો હ્રસ્વ દીર્ઘ રૂપ ચાર બાલકોવાલો રાજા, અક્ષય સ્થિતિવાલા આત્માને પણ પ્રગટ હલતા એવા દહાસરલા અમવાલો કરે છે. ॥ ૬૬૧ ॥ મહાબલવાન એવા ત્રાણ મનુષ્યોથી યુક્ત થયેલો એવો આ નામ નામનો રાજા અહીં, શરીર જાતિના ગમનાદિકના ભેદોથી કયા માણસને વિહંબના કરતો નથી? ॥ ૬૬૨ ॥ હંચ અને નીચ નામનાં જે પુરુષોથી યુક્ત થયેલો એવો આ ગોત્ર નામનો પ્રસિદ્ધ રાજા છે; તે પ્રાણીઓની આકાશ ભ્રમણની અને પૃથ્વીપર પાઠવાની લીલને

विस्तारे छे ॥ ६६३ ॥ बली तेजस्वी एवा पांच माणसोथी युक्त थएलो आ अंतराय नामनी प्रख्यात राजा छे; के जे पोताना प्राक्रमथी प्राणीओनी दान आदिकनी लब्धीओने दली नाखे छे ॥ ६६४ ॥ एवी रीते हे प्रकर्ष ! में आ साते राजाओनुं ठुंकमां वर्णन कर्युं; केमके तेओनुं विस्तारवाळुं वर्णन तो आयुष्यथी पण पूर्ण थाय नहीं ॥ ६६५ ॥ एवी रीते अत्यंत गंभीर एवी मामानी ते बाणी सांभलीले प्रकर्ष हर्षित थयो भक्तो कहेवा लाग्यो के, ॥ ६६६ ॥ हे मामाजी ! आ राजानुं वर्णन करता एवा तमोए मारी शंकास्वी

अंतरायइति विश्रुतनामा । ह्येष दीप्तनरपंचकयुक्तः ॥ नृपतिर्वितरणादिकलब्धी-र्देहिनां दल-
यति स्वबलेन ॥ ६६४ ॥ वर्णिता नृनृजः सप्त । तदेते लेशतो मया ॥ वर्णेनं विस्तरेणैषां ।
नायुपापि समाप्यते ॥ ६६५ ॥ इत्येनामतिगंभीरां । श्रुत्वा मातुलभ्रारतीम् ॥ प्रकर्षः कलयन्
हर्ष-मिदं वचनमब्रवीत् ॥ ६६६ ॥ एतेषां वर्णेनं राज्ञां । कुर्वता मातुल त्वया ॥ शंकाशंकु
निरस्याहं । मोचितो मोहपंजरात् ॥ ६६७ ॥ केवलं किंचिदद्यापि प्रष्टव्यमवशिष्यते ॥
कर्णप्राघूर्णकीकृत्य । तन्मह्यं वक्तुमर्हसि ॥ ६६८ ॥ विमर्शः प्राह यद्गद्गद् । रोचते पृष्ठ तत्सु-
खम् ॥ प्रकर्षः प्राह चित्तेऽसौ । विस्मयो मम जृम्भते ॥ ६६९ ॥ यदाहं नायकान् प्रेक्षे । की-
र्त्यमानेषु राजसु ॥ परिवारं न पश्यामि । तदा ज्ञानीव वासरे ॥ ६७० ॥ परिवारं यदा प्रेक्षे ।
न तदा नायकानहम् ॥ वितताक्षोऽपि पश्यामि । यामिन्यामिव ज्ञास्करम् ॥ ६७१ ॥

शंकुनी नाश करीने, मने मोहपंजरथी छोडाव्यो ॥ ६६७ ॥ तो पण हजु मारे केवल थोडुंक पृष्ठवानुं
वाकी रहे छे । माटे मने कर्णमां कहेवाने तुं लायक छे ॥ ६६८ ॥ तयारे विमर्श कहुं के, हे भद्र ! तने जे
रुने ते तुं सुखेथी पूछ । तयारे प्रकर्ष कहुं के, मारा चित्तमां एक आ आश्चर्य छे, के राजओनुं वर्णन होते
छते जयारे हुं नायकाने जोडं छुं तयारे दिवसे तारानी पेठे हुं परिवारने जोतो नथी, अने जयारे हुं परि-
वारने जोडं छुं तयारे हुं विस्वर चथुओवालो छतां रात्रिए जेम सूर्यने तेम नायकाने जोई शक्तो नथी

॥ ६६२ ॥ ६७० ॥ ६७१ ॥ वली तमोए परिवारसहित नायकोंनुं वर्णन तो कथुं, पण आ जोएला ईष्ट अर्थनो विसंवाद मने बाधा करे छे ॥ ६७२ ॥ त्यारे विमर्श कहुं के, अहीं बन्ने स्वभावो जणाएला छे; अने स्वभावथी एकी वखते कोई पण बन्ने पदार्थोनो जाणनार होतो नथी ॥ ६७३ ॥ राजाओ सामान्यरूप छे, अने परिवार विशेषरूप छे; तथा क्रमिक ज्ञानना वेद्यपणारूप तेओनी प्रकृति मानेली छे ॥ ६७४ ॥ वली तेओनो देश, काल अने स्वभावथी भेद नथी; केमके, धावडी आदिक, वृक्षथी भिन्न नथी, अने वृक्ष धावडी आदिकोथी भिन्न नथी ॥ ६७५ ॥ वली सामान्य अने विशेषमां केवल युगपत्-

त्रिनिविशेषकम् ॥ परिवारयुता प्रोक्ता । नायका जवता पुनः ॥ दृष्टेष्टार्थाविसंवाद-स्तदयं बाधते मम ॥ ६७२ ॥ विमर्शः प्राह किं चित्रं । स्वप्नावगागताविह ॥ नैकदोन्त्रयेवेत्ता यत् । स्वप्नावदेव कश्चन ॥ ६७३ ॥ सामान्यरूपा राजान-स्तद्विशेषाः परिहृदाः ॥ क्रमिकज्ञान-वेद्यत्वं । तेषां च प्रकृतिर्मता ॥ ६७४ ॥ देशकालस्वप्नावैश्व । जेदोऽप्येषां न विद्यते ॥ धवाद्या न तरोर्भिन्ना । धवाद्विज्यस्तरुर्न च ॥ ६७५ ॥ केवलयौगपद्येन । न सामान्यविशेषयोः ॥ दृष्टिर्नैतावता दृष्टि-रूपयोगिकमेक्षणात् ॥ ६७६ ॥ तरुरेवेदयते दूरा-द्वलदयंते न धवादयः ॥ सन्निधौ तेऽपि दृश्येते । दृश्यते न तरुः पृथक् ॥ ६७७ ॥ तथापि तद् द्रयं दृष्टं । कालजेदेन कीर्त्यते ॥ एकोपयोग दृष्टत्वाद् । घटपारूढिवहुधैः ॥ ६७८ ॥

पणाथी दृष्टि होती नथी; अने तेथी अनुक्रमे जोवानुं होवाथी उपयोगमां तेदली दृष्टि होती नथी ॥ ६७६ ॥ वृक्षज दूरथी देखाय छे, पण कंहं (आ धावडी आदिकज छे) एबुं ध्यान पढतुं नथी; अने नजदीक जवाथी तो ते धावडी आदिक पण देखाय छे, पण वृक्ष तेओथी कंहं भिन्न देखातुं नथी ॥ ६७७ ॥ तो पण एक उपयोगथी जोवाथी घटरूपादिकनी पेठे कालभेदथी ते बन्ने जोयां, एम पंडितो कहे छे ॥ ६७८ ॥ स्वभावादिकोथी सामान्य अने विशेषनो अभेद होते छते संख्यादिकोए करेलो भेदव्यवहार पण

દુપણ યુક્ત થતો નથી. ॥ ૬૭૯ ॥ સંખ્યાથી વૃક્ષ તો એકજ હોય છે, પણ જાતિથી સ્વેર આદિક ઘણાં વૃક્ષો હોય છે, માટે “ વૃક્ષ ” એવી સંજ્ઞા તો એકજ છે, પણ ધાવડી આદિક તેનાં ભેદોવાળાં છે. ॥ ૬૮૦ ॥ તે ધાવડી આદિકોમાં વૃક્ષની અનુવૃત્તિ રહેલી છે, અને લક્ષણ જુદું દેખાય છે, અને ધાવડી તથા પીપલા આદિક ભેદોની વ્યાવૃત્તિ પરસ્પર રહેલી છે. ॥ ૬૮૧ ॥ આંબા આદિક તમામ વૃક્ષનુ છાયા આદિક કાર્ય જુદુંજ છે, પણ વિશેષરૂપ તેનાં ફલ પુષ્પાદિક જુદાંજ છે.

સ્વજ્ઞાવાદૈરન્નેદૅડપિ । ન સામાન્યવિશેષયોઃ ॥ સંખ્યાદિન્નિઃ કૃતો ખેદ-વ્યવહારોઽપિ
દુષ્યતિ ॥ ૬૭૯ ॥ સંખ્યયૈકસ્તરુર્જાત્યા । મૂયાંસઃ સ્વદિરાદયઃ ॥ સંજ્ઞાપિ તરુશ્ચિત્વેકા ।
ખેદિન્યશ્ચ ધવાદિકાઃ ॥ ૬૮૦ ॥ અનુવૃત્તિસ્તરોસ્તેષુ । લક્ષણં વીક્ષ્યતે પૃથક્ ॥ ધવાઽ
શ્વત્પ્રાદિન્નેદાનાં । વ્યાવૃત્તિશ્ચ પરસ્પરમ્ ॥ ૬૮૧ ॥ કાર્યં ચ તરુમાત્રસ્ય । ગાયાદ્યં પૃથગેવ
હિ ॥ વિશિષ્ટફલપુષ્પાદિ । ચૂતાદૈરન્યદેવ ચ ॥ ૬૮૨ ॥ વ્યવહારોઽપિ સામાન્યે । શ્રુતસ્કં-
ધેઽન્ય એવ હિ ॥ અન્ય એવ ચ દૃષ્ટસ્ત-દ્વેદેશ્વધ્યયનાદિષુ ॥ ૬૮૩ ॥ તસ્માન્નિદં પુરસ્કૃત્ય ।
મયા પ્રોક્તાઃ પૃથક્ પૃથક્ ॥ રાજાનઃ પરિવારાશ્ચ । ન મિત્ત્રાસ્તત્ત્વત્સ્તુતે ॥ ૬૮૪ ॥ અંગાંશિ
નોઃ પૃથગ્ વૃત્તિ । મિત્ત્રાઽમિત્રે ચ વસ્તુનિ ॥ અવગ્રહાદૈર્જિજ્ઞાસા-વશાદ્વા વિસ્મયોઽત્ર કઃ
॥ ૬૮૫ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ નષ્ટયં । શંકા મે માતુલાધુના ॥ એતજ્ઞૈત્રાઃ પરં સંતિ । નેતિ વા સંજ્ઞ-
યોઽસ્તિ મે ॥ ૬૮૬ ॥

॥ ૬૮૨ ॥ સામાન્ય એવા શ્રુતસ્કંધમાં અન્યજ વ્યવહાર છે, અને તેનાં અધ્યયન આદિકોમાં તેથી અન્ય
વ્યવહાર દેખાણો છે. ॥ ૬૮૩ ॥ માટે ભેદને અગાડી કરીને મેં રાજા તથા પરિવારોને જુદા જુદા કહ્યા,
પણ તત્ત્વથી તે જુદા નથી ॥ ૬૮૪ ॥ મિત્રાભિન્ન વસ્તુમાં અંશ અને અંશનું પૃથક્ જ્ઞાન થાય છે, અથવા
અવગ્રહ આદિરૂપે જાણવાની इच्छાના વશથી થાય છે, માટે તેમાં શું આશ્ચર્ય છે? ॥ ૬૮૫ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષ
કયું છે, છે મામાજી ! આ મારી શંકા તો હવે નષ્ટ થઈ, પણ ઉપર વર્ણવેલા મોહાદિનકે જીતનારાઓ

કોઈ છે કે નહીં ? એવો મને સંશય છે. ॥ ૬૮૬ ॥ ત્યારે વિમર્શો કહું કે તેઓના બલને નષ્ટ કરવામાં હૃદય-મધંત એવા મનુષ્યો બહિરંગ દેશોમાં છે, પણ તે વિરલા છે. ॥ ૬૮૭ ॥ જેઓએ આત્મધ્યાનરૂપી બહુતર પેહેરેલું છે, તથા જેઓ હમેશાં અપ્રમાદમાં તત્પર છે, તથા સમાધિરૂપી મંત્રથી શુભ રહેલા છે, તેઓ આ મોહાદિકોને વશ થતા નથી. ॥ ૬૮૮ ॥ દુઃખરૂપ તથા દુઃખના કારણરૂપ એવો આ ભવરૂપી સમુદ્ર દુસ્તર છે; તથા આ લોકમાં રાધાવેધની પેઠે મનુષ્ય ભવ અત્યંત દુર્લભ છે. ॥ ૬૯૦ ॥ લક્ષ્મી છે તે મોજાં સરખી ચપલ છે, તથા આયુષ્ય વાયુની પેઠે અસ્થિર છે, અને ભોગો સ્વપ્નાર્થની પેઠે શૂન્ય છે, તથા શરીર વાદ-

વિમર્શોઽધ્યાત્મવીદેત-દ્વીર્યેનિર્મલનોદ્યતાઃ ॥ સંત્યેવ બહિરંગેષુ । દેશેષુ વિરલાઃ પરમ્ ॥ ૬૮૭ ॥
ધૃતાત્મધ્યાનકવચા । યે પ્રમાદપરાઃ સદા ॥ ગુપ્તાઃ સમાધિમંત્રેણ । મોહાદીનાં વશા ન તે ॥ ૬૮૮ ॥
દુઃખો દુઃખાનુબંધોઽયં । દુસ્તરો નવવારિધિઃ ॥ રાધાવેધોપમં લોકે । માનુષ્યમ-
તિ દુર્લભમ્ ॥ ૬૮૯ ॥ તરંગતરલા લક્ષ્મી-રાયુર્વાયુવદસ્થિરમ્ ॥ ભોગાઃ સ્વપ્નાર્થવ-
ચ્છૂન્યા । વપુર્નૃગુરમન્નવત્ ॥ ૬૯૦ ॥ મૃત્યુશ્ચાયેવ પૃષ્ઠસ્થો । જરા શિરસિ તિષ્ઠતિ ॥ તત્કોઽયં
સાધ્વસસ્થાને । દેહિનાં સુખસંત્રમઃ ॥ ૬૯૧ ॥ સૃષ્ટિર્વૈકલ્પિકી હોષા । દૃષ્ટર્નેષ્ટઙ્જાલવત્ ॥
સ્વર્ણધીરિહ મૃત્સ્નાયાં । સ્યાન્મિશ્યાત્વહતાત્મનામ્ ॥ ૬૯૨ ॥ વિકલ્પચર્ષકૈરાત્મા । પીતમો-
હાસવો હ્યયમ્ ॥ નવોચ્ચતાલમુન્તાલ-પ્રપંચમધિતિષ્ઠતિ ॥ ૬૯૩ ॥

લાંઓની પેઠે મંગુર છે ॥ ૬૯૦ ॥ મૃત્યુ તો છાયાની પેઠે પાછલ લાગીજ રહું છે, ઘડપણ મસ્તકપર ચઢી બેઠું છે, માટે ભયના સ્થાનકરૂપ એવા આ સંસારમાં પ્રાણીઓને સુખની ખાતિ શું લાગી રહી છે? ॥ ૬૯૧ ॥
જોત જોતામાં નાશ પામે એવા હંદ્રજાલની પેઠે આ સૃષ્ટિ કલ્પિત માત્ર છે, માટે માટીરૂપ એવી આ સૃષ્ટિમાં મિથ્યાત્વથી હળાણા આત્મવાલાઓને સુવર્ણની બુદ્ધિ થાય છે. ॥ ૬૯૨ ॥ વિકલ્પોરૂપી વ્યાલા-ઓથી પીધેલ છે મોહરૂપી મદિરા જેણે એવો આ આત્મા ભવરૂપી હંચા તાલ પ્રતે ઉત્તાલપણના પ્રપં-

ચને ધારણ કરે છે. ॥ ૬૧૩ ॥ ભવ નાટકને સાક્ષીરૂપ થઈને જ જોતા એવા પ્રાણીને આત્મભાવના સુખનું જ્ઞાન થાય છે, અને જો તે કર્તાપણનો ભાવ લાવે, તો તેને મારામારીમાં ઉતરવું પડે છે. ॥ ૬૧૪ ॥ માટે પરભાવોને તજવા, અને આત્માના ગુણોને ગ્રહણ કરવા; કેમકે, આત્મભાવરૂપ સુખમાં મગ્ન થઈને સંસાર શું કરવાનો હતો? ॥ ૬૧૫ ॥ इत्यादि अनेक उत्तम भावनी भावनाथी युक्त थएल છે આત્મા જેઓનો, તેઓને, પર્વતોને જેમ વાયુ તેમ, પરિવાર સહિત મોહ ક્ષોભ પમાડી શકતો નથી. ॥ ૬૧૬ ॥

ચાંચડાંથી વીંટાલેલી વિષ્ટા અને મૂંઝવણી કોઠી સરસી સ્ત્રીઓ છે, એવી રીતે જેઓને સ્વરૂપથી ખાંસે

સાક્ષીન્નૂય સ્થિતસ્યૈવ । पश्यतो ज्वनाटकम् ॥ स्वप्नावसुखसंविन्तिः । कर्तृज्ञावे तु संगरः

॥ ૬૧૪ ॥ પરજ્ઞાવાસ્તતસ્ત્યાજ્યા । ગ્રાહ્યાઃ સ્વાપ્નાવિકા ગુણાઃ ॥ સ્વપ્નાવસુખમગ્નસ્ય ।

સંસારઃ કિં કરિષ્યતિ ॥ ૬૧૫ ॥ इत्याद्यनेकसप्नाव-प्नावनाप्नावितात्मसु ॥ न मोहः सप-

રીવારઃ । ક્ષોન્નાયાદિષ્વિવાનિલઃ ॥ ૬૧૬ ॥ चर्मविनद्धविषमूत्र-पिठरीसन्निप्ताः स्त्रियः ॥

યેપાં પ્રાંતિ સ્વરૂપેણ । તેપાં કામઃ ક્વ વાધકઃ ॥ ૬૧૭ ॥ इरीरं यैर्विनिर्णीत-मशुच्यशुचि-

સંપ્રવમ્ ॥ न जुगुप्सा न वा शौचा-ग्रहस्तेषां महात्मनाम् ॥ ૬૧૮ ॥ तदेव शौचं तैर्ज्ञातं

યદ્વૃતાનુપધાતકમ્ ॥ नातरं हि मलं वारि । कालयत्युच्यते यतः ॥ ૬૧૯ ॥ चित्तमंतर्गतं

દુષ્ટં । तीर्षस्नानैर्न शुद्ध्यति ॥ शतशोऽपि हि तद्वैतं । सुराभ्रांममिवाऽशुचि॥युग्मम्॥૭૦૦॥

જલશૌચમનિંદ્યં હિ । कचिदेवादिपूजने॥कस्यचिन्नक्तिहेतुत्वा-न्मोहस्तत्राग्रहः परम्॥૭૦૧॥

છે, તેઓને કામદેવ વ્યાં વાધા કરી શકે છે? ॥ ૬૧૭ ॥ જેઓએ આ શરીરને અપવિત્ર તથા અશુ-
 નિધી ઉત્પન્ન થઈને નિર્ણય કરેલું છે, તે મહાત્માઓને દુર્ગંછા કે શૌચનો આગ્રહ હતો નથી. ॥ ૬૧૮ ॥
 જેમાં પ્રાણીઓની ઢિંસા ન થાય, તેને જ તે મહાત્માએ શૌચપણું જાણેલું છે, કેમકે, પાણી કંઈ અંતરંગ
 મેલને ધોઈ શકતું નથી; કાનું છે કે-અંતરનું દુષ્ટ ચિત્ત તીર્થસ્નાનોથી શુદ્ધ થતું નથી; કેમકે તેને સેંક-
 નો વલત ધોવામાં આવે, તોપણ તે મદિરાના વાસણની પેઠે અશુચિ જ છે. ॥ ૬૧૯ ॥ ૭૦૦ ॥ કોઈક

સમયે કોઈકને શક્તિના હેતુપણાથી દેવાદિકની પૂજા માટે જલશુદ્ધિ પળ અનિર્દનિક છે; પણ તેમાં જે આગ્રહજ કરવો તે મોહ છે ॥ ૭૦૧ ॥ જેઓ ભાવસ્તવમાં હૃદયમવાલા (મુનિઓ) છે, તેઓ ભાવ-જ્ઞાનને અંગીકાર કરે છે, અને ગૃહસ્થીઓનાં દ્રવ્ય શૌચને તેઓ દ્રવ્ય પૂજાનું અંગ માને છે. ॥ ૭૦૨ ॥ સર્વજ્ઞ પ્રસુના સિદ્ધાંતના અધ્યાસની વાસનાથી ગણલ છે પાપો જેમનાં એવા તે મુનિઓને જ્ઞાનાવરણ અને દર્શનાવરણ નામના રાજાઓ પીડાકારક થતા નથી. ॥ ૭૦૩ ॥ વલી સર્વથા પ્રકારે દુષ્ટા વિનાના, ધીર, તથા ધર્મને આપનારા, એવા તેઓનાં રૂવાડાંને પણ વાંકું કરવાને વિદ્ય રાજા

આદિયંતે હિ તે જ્ઞાવ-શૌચં જ્ઞાવસ્તવોદ્યતાઃ ॥ મન્યંતે દ્યવપૂજાંગં । દ્યવશૌચં તુ ગેહિ-
નામ્ ॥ ૭૦૨ ॥ તેષાં નાર્તિકૈરૈ જ્ઞાન-દર્શનાવરણૌ નૃપૌ ॥ સર્વજ્ઞસમયાન્યાસ-વાસના-
લુપ્તપાપ્મનામ્ ॥ ૭૦૩ ॥ સર્વથૈવ નિરીહાણાં । ધીરાણાં ધર્મદાયિનામ્ ॥ વક્રીકર્તું ન
શમાપિ । તેષાં વિઘ્નનૃપઃ ક્રમઃ ॥ ૭૦૪ ॥ તેષાં જૂપાઃ શુભાય સ્યુ-શ્રત્વારઃ સપ્તમધ્યગાઃ ॥
સમુદ્ધા ઇવ મેધાના-મન્યેષાં જ્ઞીતિદા અપિ ॥ ૭૦૫ ॥ દુઃશ્લોત્પત્તિઃ કુતસ્તેષાં । નિર્દેષસુ-
ચ્છાલિનામ્ ॥ અતિસ્તોકાઃ પરં તેઽન્ત્ર । તેનેદં ગીયતે જને ॥ ૭૦૬ ॥ શૈલે શૈલે ન માણિક્યં ।
મૌક્તિકં ન ગજે ગજે ॥ સાધવો ન હિ સર્વત્ર । ચંદનં ન વને વને ॥ ૭૦૭ ॥ યુગ્મમ્ ॥ પ્રકર્ષઃ
પ્રાહ તિષ્ઠંતિ । દેહિનો માતુલ ક્વ તે ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ તૈર્નાયિં । જવચક્રાન્નિધે પુરે ॥ ૭૦૮ ॥

સમર્થ થતો નથી. ॥ ૭૦૪ ॥ હવે તેવા મુનિઓને સાતમાંહેથી (નામ, ગોત્ર, આયુષ્ય અને વેદની) નામના ચાર રાજાઓ, કે જેઓ બીજાઓને તો ભય કરનારા છે, છતાં સમુદ્રો જેમ મેઘોને તેમ તેઓને શુભ કરનારા થાય છે. ॥ ૭૦૫ ॥ માટે એવા અનોપમ સુલ્લથી મનોહર થયેલા તે મુનિઓને દુલ્હની ઉત્પત્તિ તો વ્યાંથીજ હોય ? પણ તેવા મુનિઓ અહીંં બહુજ થોડા છે, અને તેથી દુનીયામાં એમ કહેવાય છે કે, દરેક પર્વતમાં માણેક હોતાં નથી, દરેક હાથીમાં મોતી હોતાં નથી, સર્વ જગોળ સાધુઓ હોતા નથી, તેમ દરેક વનમાં ચંદન હોતું નથી. ॥ ૭૦૬ ॥ ૭૦૭ ॥ પછી પ્રકર્ષે કહું કે, હે મામાજી ! તેવા માણસો

ક્યાં છે? ત્યારે વિમર્શ કહું કે, તેઓ ભવચક્ર નામના નગરમાં હોવા જોઈએ ॥૭૦૮॥ તે નગર પેટાંનગર-
રૂપી અનેક પાઢાઓવાળું છે; અને ત્યાં અસંખ્ય જાતિઓ છે, તેથી તેઓનો પળ ત્યાં સંભવ છે. ॥૭૦૯॥
ત્યારે પ્રકર્ષે કહું કે તે નગર બાહ્ય છે? કે અંતરંગ છે? ત્યારે વિમર્શ કહું કે, એકના અવિવેચનથી
તે જાત્યંતર જેવું છે. ॥ ૭૧૦ ॥ વલી જેમ ત્યાં બહિરંગ લોકો અસંખ્યાતા છે, તેમ અંતરંગ લોકો પણ
અસંખ્યાતા છે, અને તેઓ સઘલા મોટા સુખદો છે. ॥૭૧૧॥ અને ત્યાં તેઓનો મોટો શત્રુ સંતોષ રહેલો
સંભલાય છે, તેથી (તેને) જીતવાની ઇચ્છાવાલા એવા તેઓએ તે નગરને ઘેર્યું છે. ॥ ૭૧૨ ॥ અહીં

અવાંતરપુરેનૈકે : પાટૈકશ્ચ તદન્વિતમ્ ॥ અસંખ્યા જાતયસ્તત્ર । તત્તેષામપિ સંપ્રવઃ ॥૭૧૩॥
પ્રકર્ષઃ પ્રાહ કિં બાહ્ય--માંતરં વા તદિષ્યતે ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ તજ્ઞાત્યં--તરમેકાઽવિવેચનાત્
॥ ૭૧૪ ॥ બહિરંગા જનાસ્તત્ર । સંતિ સંખ્યાતિગા યથા ॥ અંતરંગાસ્તથૈતેઽપિ સર્વે સંતિ મહા-
ન્નટાઃ ॥ ૭૧૫ ॥ સંતોષઃ શ્રૂયતે તત્ર । યતોઽમીષાં મહારિપુઃ ॥ નગરં તદ્વતોઽમીન્નિ--રનુવિદ્
જિગીષુન્નિઃ ॥ ૭૧૬ ॥ સ્થિતિરત્ર સતાં તેષાં । કથં તત્રેતિ સંશયઃ ॥ યોગશક્ત્યાઃ સમાધાના--
દનુસ્થાનાહતોઽસ્તુ તે ॥ ૭૧૭ ॥ તસ્માદુન્નયરૂપં ત--ન્નગરં પ્રતિપદ્યતામ્ ॥ શર્વરીવાસરાઽ
ન્નિન્ન--સંધ્યાસદૃશલક્ષણમ્ ॥ ૭૧૮ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ યદ્યેવં । દૃષ્ટવ્યં તત્પુરં તદા ॥ ગઢાવસ્તત્ર
નગરે । કૌતુકં મહદત્ર મે ॥ ૭૧૯ ॥

છતા એવા તેઓની વલી ત્યાં સ્થિતિ થી રીતે હોય? એવી રીતનો તારો સંશય યોગ શક્તિના સમાધાનથી
ઉત્પન્ન થયા વિનાજ નાશ પામો? ॥૭૧૩॥ તેથી તે નગરને રાત્રી અને દિવસથી અભિન્ન સંધ્યા સરખા લક્ષણ-
વાળું ઉભયરૂપ જાણવું. ॥ ૭૧૪ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહું કે, જો એમ છે, તો તે નગર આપણે જોઈએ; માટે તે
નગરમાં આપણ બન્ને જઈએ; આ બાબતમાં મને માંડું આશ્ચર્ય છે. ॥ ૭૧૫ ॥ ત્યારે વિમર્શ કહું કે, વિષયા-
ભિલાષના દર્શનથીજ, તથા રસનાના મૂલની સુધ્ધિથી આપણું ઇચ્છિત કાર્ય સિદ્ધ થયું છે. ॥ ૭૧૬ ॥

હવે તો રાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે આપણે આપણાં સ્થાનકે જવું લાયક છે; અને બીજી જગોએ જવાનું
પયોજન નથી. ॥ ૭૧૭ ॥ ત્યારે પ્રકર્યું કહ્યું કે, ઉત્તમોનાં દર્શનથી અધિક એવું (બીજું) આંખોની ઉત્પત્તિનું
પણ હું માનતો નથી; માટે આપણે તો ત્યાં જવુંજ. ॥ ૭૧૮ ॥ વલી હે મામાજી! આપે મને તે નગર
નહીં દેખાડવું તે લાયક નથી; કેમકે, ચંદ્ર શું ચક્રોરોને અમૃતપાન નથી કરાવતો? (કરાવે છે જ.) ॥ ૭૧૯ ॥
તલી પાપણને (રાજાને) જે એક વર્ષની મુદત આપી છે, તે સંપૂર્ણ થઈ નથી; તેમાંથી તો હજુ બે
શત્રુઓ મરે છે; હવે તો શિશિર ઋતુ આવી છે. ॥ ૭૨૦ ॥ તે શિશિર ઋતુનું હવે કવિ વર્ણન કરે છે—

નિમર્શઃ પ્રાહ વિપયા—નિલાપસ્યૈવ દર્શનાત્ ॥ અસ્માકમાહિતં સિદ્ધં । રસનામૂલનિશ્ચયાત્
॥ ૭૧૬ ॥ રાજજ્ઞાસનનિર્વાહા—તદ્વંતું સ્વાશ્રયેધુના યુક્તમન્યત્ર ગમને । જ્ઞાતિ નાતિપ્રયો-
જનમ્ ॥ ૭૧૭ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ શિષ્ટાનાં । દર્શનાદધિકં દૃશોઃ જન્મનો ન ફલં મન્યે । તત્ર
ગંતવ્યમેવ તત્ ॥ ૭૧૮ ॥ ન તે માતુલ યોગ્યોહ—મેતદ્દર્શનવંચને ॥ ચકોરાણાં સુધાપાનં । ન
કારયતિ કિં વિદ્યુઃ ॥ ૭૧૯ ॥ સંવત્સરાવધિર્દત્તો । નાધુનાત્યેતિઆવયોઃ ઋતુદ્વયમતિક્રાંતં ।
શિશિરસ્તત્રજૂંઞતે ॥ ૭૨૦ ॥ તથાહિ—સ્ફુર્જેત્રિયંગુતિલકાકલિતં પ્રફુલ્લ—કુંદદ્રુમં વનમિદં
નમ્રસો વિમર્તિ શોભાં દિનાત્યયવિવૃદ્ધિનિશાવિલાસ—વિસ્તારિચારુચિતારકમંદલસ્ય ॥ ૭૨૧ ॥
શિશિરમમલપુષ્પૈર્મંડનૈઃકલૃપ્તશોભા ॥ સ્વદયિતમપ્રિસર્તુ વિસ્ફુરત્પત્રવદ્ધિઃ ॥ સ્ફુટતિલક
વિલાસાં રોધ્રરાજીવિકાસાત્ ॥ કલયતિ રતિહાસં હર્ષપૂર્ણા વનશ્રીઃ ॥ ૭૨૨ ॥

પ્રફુલ્લિત થઈલાં પ્રિયંગુ તથા તિલક નામનાં વૃક્ષોવાલું અને વિકસ્વર થઈલાં મોગરાનાં વૃક્ષો-
વાલું એવું આવન, દિવસને અંતે વૃદ્ધિ પામેલા રાત્રિના ચિલાસથી વિસ્તારવાલી તથા મનોહર
કાંતિયે કરીને યુક્ત છે તારાઓનું મંડલ જેમાં એવા આકાશની શોભાને ધારણ કરે છે. ॥ ૭૨૧ ॥
વલી તે સમયે નિર્મલ પુષ્પોરૂપી આમૃષણોથી કરેલ છે શોભા જેનીએ, તથા સ્ફુરાયમાન થતી છે પત્ર-
વદ્ધિ જેની (પક્ષ-પાંદડાંવાલી વેલઈઓ જેમાં) તથા પ્રગટ રિતે તિલક વૃક્ષના (પક્ષ-લલાટમાં રહેલા

તિલકના) વિલાસવાલી, એવી વનની લક્ષ્મી લોધરની ઓળિઓના વિકસ્વરપણાથી હર્ષથી સંપૂર્ણ થઈ થકી પોતાના ભરતાર એવા શિશિર ઋતુને વશ કરવાને રતિહાસ કરે છે. ॥૭૨॥ ભમરાઓના (પક્ષે મદિરાપાન કરનારાઓના) પ્રસંગથી ચંદ્રે કમલોની શોભાને સુદ્રિત કરી હતી; તે પાપના નાશ માટે તે કમલો શું હમણાં બરફ પડતે છે તે સૃત્યુ પામે છે ? ॥૭૨૩॥ ટાઢથી હળાણ પુરુષને ગરમીનું સ્થાન સ્ત્રીઓનું એક સ્તનતટજ છે; તે રહસ્યને જાણનારો એવો કામદેવરૂપી વિદ્વાન ખરેખર તેથી જ તે ભોગીઓને ત્યાં (જવાની) પ્રેરણા કરે છે ? ॥૭૨૪॥ વલી તે શિશિર ઋતુમાં હિમરૂપી વૈતાલ ચારે બાજુથી કમલના

વિમુદ્ધિતા શ્રીર્મધુપ્રસંગા-ત્સરોરુહાણાં દ્વિજનાયકેન તત્પ્રત્યવાયપ્રલયાય તાનિ હિમોચ્ચેય સંપ્રતિ કિં ત્રિયંતે ॥ ૭૨૩ ॥ નુષ્મણઃ કુચતટીપદમેકં । વિદ્યતે હિમહતસ્ય વધૂનામ્ ॥ ઓગિ નસ્ત્વરયતિ સ્મરવિદ્વાં-સ્તઙ્ગહસ્યવિદતઃ સ્વલુ તત્ર ॥ ૭૨૪ ॥ વેતાલેન હિમેન પંકજવનં લો-લૂયતે સર્વતઃ ॥ પાંશ્રઃ શીતનિપીન્નિતઃ પ્રિયતમાધ્યાનેન દોદૂયતે ॥ હૃદ્દેશાર્પિતજાનુદુર્ગતકુલં રાત્રૌ ચ રોહ્યતે । સંશ્લિષ્ટાંગનિલીનવલ્લકુહરઃ કોકૂયતે જંબુકઃ ॥ ૭૨૫ ॥ વર્તેતે લંઘિતપ્રાયઃ । સાંપ્રતં શિશિરો હ્યયમ્ ॥ તતઃ ષણ્માસશેષેઽપિ । કિમુત્તામ્યસિ માતુલ ॥ ૭૨૬ ॥ તતસ્તદાગ્રહં જ્ઞાત્વા । વિમર્શો ગંતુમુદ્યતઃ ॥ ગહતસ્તત્પુરં શીઘ્રં । તુષ્ઠૌ સ્વસ્ત્રીયમાતુલૌ ॥ ૭૨૭ ॥ ગહન્નાહ પ્રકર્ષોઽથ । માર્ગશ્રાંતિનિવૃત્તયે ॥ માતુલ શ્રૂયતે લોકે । યઃ કર્મપરિણામરાટ્ ॥ ૭૨૮ ॥

વનને કાપી નાલે છે, ઠંડીથી પીડાણ પંથિને સ્ત્રીના ધ્યાનથી દુભાવે છે, હૃદયમાં રાખેલ છે ધુંટળો જેઓ એવાં ગરીબનાં કુટુંબને તે રાત્રીએ રોવરાવે છે, તથા સંકોચેલાં અંગમાં છુપાવેલ છે મુલ જેને એવા શીયાલીઆને તે પોકાર કરાવે છે. ॥ ૭૨૬ ॥ વલી હમણાં આ શિશિર ઋતુ ઘણી ધણી ચાલી ગઈ છે; તો હજુ છ મહિનાઓ બાકી રહ્યા છે માટે હે મામાજી! તમો શામાટે હતાવલ કરો છો ? ॥ ૭૨૬ ॥ પછી તેનો આગ્રહ જાણીને વિમર્શ જવા લાગ્યો; તથા તે નગરપ્રતે તુરત જઈને તે મામો માણેજ સુશી થયા. ॥ ૭૨૭ ॥ હવે માર્ગનો થાક મહાડવા માટે જાતો થકો પ્રકર્ષ કહેવા લાગ્યો કે, હે મામાજી! આ દુની-

પામાં મહાપ્રતાપી एवो कर्मपरिणाम नामनों जे चक्रवर्ती राजा छै तेनी आज्ञाने आ मोह राजा माने छै के नहीं ? एवो मने संशय छै ॥ ७२८ ॥ ७२९ ॥ त्वारे विमर्श कहुं के, हे भद्र ! तेओ वच्चे परस्पर भेद नहीं; ते मोटो भाइ छै, अने आ नानो भाइ छै, पण वनमां रह्यो छै ॥ ७३० ॥ वली ते महामोह राजा चोर छै, अने तेना जे पदातिओ छै, तेओ पण तेनी इच्छा प्रमाणेज वर्तनारा छै, एम जाणबुं ॥ ७३१ ॥ वली महामोह राजा प्रकृतिथी दुष्ट कार्यो करे छै, अने बीजो भाइ बीजां सुंदर कार्यो करे छै ॥ ७३२ ॥ नाटक छै

चक्रवर्ती प्रतापोग्र-स्तदाज्ञां मोहभ्रूपतिः ॥ किमेष कुरुते किंवानेत्यस्ति मम संशयः ॥ ७३३ ॥ विमर्शः प्राह नैवास्ति नृपः ॥ त्रैदो मिथोऽनयोः ॥ स हि ज्येष्ठः कनिष्ठोऽयं ॥ ब्राताऽव्यां स्थितः पुनः ॥ ७३४ ॥ चरटो हि महामोहो ॥ नृपा येऽस्य पदातयः ॥ ते तस्यापि हि विज्ञेयं ॥ समचित्ता-
नुयायिनः ॥ ७३५ ॥ कार्यास्यसुंदरास्येव ॥ महामोहः करोति हि ॥ प्रकृत्यान्यश्च निर्माति ॥ सुंदराणीतराणि च ॥ ७३६ ॥ विजिगीषुरयं नृपः ॥ स राजा नाटकप्रियः सेवतेऽमुं महामोह-
मतो धीरा रणे नृपाः ॥ ७३७ ॥ स कर्मपरिणामाख्यो ॥ ब्राताऽस्यापि महत्तमः ॥ कुर्वत्यस्तदग्रेऽपि ॥ नाटकं ते प्रसत्तेय ॥ ७३८ ॥ महामोहादिकैः सर्वैर्नृपालैर्नवनारिकैः ॥ तैस्तत्र हेतुतां प्राप्तेः ॥ सपत्नीकः स तुष्यति ॥ ७३९ ॥ आंतरंगेषु सर्वेषु ॥ निर्वृतिं नगरीं विना ॥ नगरेषु स हि स्वामी ॥ बहिरंगेषु जावतः ॥ ७४० ॥ महामोहस्त्वयं स्वामी ॥ त्वद्दृष्टानां मही-
भुजाम् ॥ तदादेशेन यत्किंचि-
धनमर्जयति स्वयम् ॥ ७४१ ॥

प्रिय जेने एवो ते आ राजा जयशील छै, अने तेथी रणसंग्राममां धीर एवा राजाओ आ महामोह राजाने सेवे छै ॥ ७४२ ॥ वली ते कर्मपरिणाम नामनो आनो भाइ पण मोटो अमलदार छै, अने तेथी तेओ कृपा मांटे तेनी आगल पण नाटक करे छै ॥ ७४३ ॥ ते भवनाटकमां हेतुपणाने प्राप्त थएला एवा ते सर्व महामोहादिकोए करीने पत्नी सहित आनंद पामे छै ॥ ७४४ ॥ एक मोक्ष नगर विना सघलां अंतरंग अने बहिरंग नगरमां भावथी ते खरेखर स्वामी छै ॥ ७४५ ॥ अने आ महामोह तो ते

જોણા રાજાઓનો સ્વામી છે, અને તેની આજ્ઞાથી તે પોતે યત્કિંચિત્ ધન પેદા કરે છે. ॥ ૭૩૭ ॥ મસ્તક નમાવીને ભક્તિવાન એવો તે, તેને સઘળું આપી દે છે, અને તે અશુભ કાર્યોમાં તેને જોડે છે. ૭૩૮ આ રાજા યોગેશ્વર વિગ્રહ પ્રતે આરુઢ થયો છે, અને તે રાજા ભોગોમાં તત્પર છે, વલી પૂર્વે જોણાં બન્ને નગરો તેના સુખદના ભોગવદા માટે તેને આપેલાં છે. ॥ ૭૩૯ ॥ આથી કરીને તે બન્ને નગરોમાં તેનું ભક્તિ-વાળું સૈન્ય છે? અને ચિત્તવૃત્તિરૂપી મોટી અદવીમાં પળ લડાઈ માટે તે તૈયાર રહેલું છે. ॥ ૭૪૦ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહું કે, આ રાજ્ય તેઓનું પરંપરાથી ચાલ્યું આવે છે? કે તેઓએ બલથી બીજાનું લેઈ લીધું છે?

નિઃશેષં નતમૌલિસ્ત-તસ્યાર્પયતિ જ્ઞક્તિમાન્ ॥ સ સુંદરેતરાશ્રેષ્ઠુ । કુરુતે તન્નિયોજનમ્ ॥ ૭૩૫ ॥ અયંહિ વિગ્રહારૂઢઃ । સ તુ જોગપરો નૃપઃ ॥ જ્ઞટન્નુક્ત્યા પુરા દૃષ્ટં । દત્તમસ્ય પુરઘ્યમ્ ॥ ૭૩૬ ॥ અતઃ પુરઘ્યે તત્ર । સૈન્યમસ્ત્યસ્ય જ્ઞક્તિમત્ ॥ ચિત્તવૃત્તિમહાટઘ્યા-મપિ વિગ્રહતત્પરમ્ ॥ ૭૩૭ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ કિં રાજ્યં । ક્રમાન્યાગતજ્ઞેતયોઃ ॥ કિંવાડન્યદીયમેવેદં । ગૃહીતં વલ્લવ-તયા ॥ ૭૩૮ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ વત્સેદં । ન ક્રમાગતમેતયોઃ ॥ પરકીયં પરં રાજ્યં । પ્રસહ્યાન્યાં વશીકૃતમ્ ॥ ૭૩૯ ॥ જીવસ્ય સકર્મકસ્ય । સંસારીત્યન્નિધાનૃતઃ ॥ સ્વીકૃતાન્યાં સ્વવીર્યેણ । ચિત્તવૃત્તિમહાટવી ॥ ૭૪૦ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ તજ્ઞઞ્ય-ગ્રહે કાલઃ કિયાનનૃત્ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ નૈવાદિં । જાને નાન્યેડપિ જાનતે ॥ ૭૪૧ ॥ પરમાર્થસ્ત્વયં વત્સ । કથ્યતે તવ સાંપ્રતમ્ ॥ સ કર્મપરિણામાખ્યો । ગરિષ્ઠો વિષ્ટરાધિપઃ ॥ ૭૪૨ ॥

॥ ૭૪૧ ॥ ત્યારે વિમર્શે કહું કે, હે વત્સ ! આ રાજ્ય તેઓને પરંપરાથી પ્રાપ્ત થયું નથી, પણ પારકું રાજ્ય છે, તેઓએ વલાત્કારે પોતાને વશ કરેલું છે. ॥ ૭૪૨ ॥ કર્મોએ કરીને સહિત તથા સંસારી એવા નામવાલા જીવની ચિત્તવૃત્તિરૂપી મોટી અદવી આ બન્નેએ પોતાના પ્રાક્રમથી જીતેલી છે. ॥ ૭૪૩ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહું કે, તેઓને તે રાજ્ય લીધાને કેટલોક વખત થયો છે? ત્યારે વિમર્શે કહું કે, તેની આદિ હું જાણતો નથી, તેમ બીજાઓ પણ જાણતા નથી. ॥ ૭૪૪ ॥ વલી હે વત્સ હવે હું તને તનો પરમાર્થ કહું છું; તે કર્મ

परिणाम नामनो राजा मोटो सिंहासननो अधिपति छे; अने महामोह तो तेनो हुकम बजावनारो छे; अने तेणे आपेला सुभटोथी सेवनीक छे, तथा तेना भंडारनी वृद्धि करनारो छे. ॥ ७४५ ॥ ७४६ ॥ एवी रीतनी घणी उत्तम चातो करवाथी अल्प थएल छे थाक जेमनो एवा तेंओ बन्ने मार्गने ओलंगीने भव-
नत्त नामना नगरमां गया. ॥ ७४७ ॥ हवे एटलामां वननी कुमार अवस्था सरखी शिशिर क्रतु खलास थइ; अने तेनी तारुण दशा सरखी उद्धत एवी वसंत क्रतु प्रगट थइ ॥ ७४८ ॥ दक्षिण दिशामांथी आवेला पवने कंपावेला लताओरुपी हाथोथी जाणे नृत्य करतो होय नहीं जेम, मदनमत्त भमराओना

अर्थ पुनर्महामोह--स्तस्योदेशविधायकः ॥ तन्नियुक्तप्रदासेव्य-स्तत्कोशस्य च वृद्धिः ॥
॥ ७४६ ॥ ईदृशानल्पसज्जल्प-कल्पनेनाल्पतश्चमौ ॥ तावतीत्य गतौ मार्गं । नवचक्रान्निधं
पुरम् ॥ ७४७ ॥ इतश्च शिशिरोऽतीतो । वनकौमारसन्निभः ॥ तत्तारुण्यदशातुल्यो । जजृम्भे
मधुरुक्षतः ॥ ७४८ ॥ लताकरैर्नृत्यमिव प्रकुर्वन् । कृतांतकाष्ठागतवातधृतैः ॥ दृष्टः स ता-
न्यामथ काननेषु । मत्तालिरवैरिव चारुगायन् ॥ ७४९ ॥ हसन्निवोद्यत्कुसुमादृहासैः ।
पठन् शुकानामिव जल्पतेन ॥ रज्यन्निवाऽशोकलताविलासै । नमन्निवालोलतरूत्तमंगैः
॥ ७५० ॥ वपुर्भूतां शापमिव प्रयत्नन् । प्रवृद्धताम्राक्षकुहूरेवण ॥ विलोलचूतद्रुममंजरीन्नि-
राकारयन् विश्वमिवांगुलीन्निः ॥ ७५१ ॥

शब्दोथी जाणे मनोहर गायन करतो होय नहीं जेम, उगेलों पुष्पोरुपी अदृहासोथी जाणे हसतो होय
नहीं जेम, पोपटोना शब्दोथी जाणे भणतो होय नहीं जेम, अशोकलताना विलासोथी जाणे खुशी
धतो होय नहीं जेम, कंपता वृक्षोरुपी मस्तकोथी जाणे नमस्कार करतो होय नहीं जेम, वृद्धि पांमला एवा
कोकिलोना कुहू शब्दोथी जाणे प्राणीओने आप आपतो होय नहीं जेम, कंपता एवा आंबाना वृक्षोनी
मांजरोरुपी आंगलीओथी जाणे जगतने बोलावतो होय नहीं जेम, खरेलां सिंदुवारनां पुष्पोनी ओणि-
ओना मिवथी गलती अश्रुधार सहित जाणे रडतो होय नहीं जेम, गुप्त कुंजोमां गुंजारव करता होला

ओना हुंकारोनी श्रेणिओथी जाणे आक्रंद करतो होय नहीं जेम, प्रियाल वृक्षोनी मांजरोनी विस्तीर्ण सुगंधिओथी जाणे रजोने वरसतो होय नहीं जेम, प्रफुल्लित थएलां केसुडांओना मिषथी जाणे बलता अग्निने देवाडतो होय नहीं जेम, उन्मत्त थएला तथा हरिणीओ सहित एवा हरिणोना समूहोनी ठेंकवाली गतिओथी जाणे दोडतो होय नहीं जेम, विस्तार पामेला तथा उंचे उछलेला एवा माधवी लताओना परागोरूपी हाथोथी जाणे उछाला मारतो होय नहीं जेम, कोरकोए करीने युक्त थएला वृक्षोना समूहोथी अंजलियुक्त थएलो, लताओ प्रते फेंकेल छे भमराओरूपी दृष्टि जेणे एवो, उगोला नवा अंकु-

रुदन्निव प्रच्युतसिंदुवार-पुष्पालिदंभ्राद्वलिताश्रुधारम् ॥ क्रंदन्नविह्वन्ननिकुंजगुंज-त्कपो-
तहुंकारपरंपराग्निः ॥ ७५२ ॥ रजोऽज्निवर्षेन्निव विप्रकीर्णा-मौदैः प्रियालदुममंजरीणाम् ॥
प्रदर्शयन् बह्निमिव ज्वलंतं । समुद्वलसत् किंभुकैतवेन ॥ ७५३ ॥ धावन्निवोन्मत्तमृग-
जाणा-सुत्प्लुत्ययतैर्ललनान्वितानाम् ॥ दिवाज्निवल्गन्निव माधवीनां । परागहस्तैर्वित्तै-
रुदस्तैः ॥ ७५४ ॥ बद्धांजलिः कोरकितैर्द्रुमौघै । लताः प्रतिक्रिसमिदं दृष्टिः उदीतनव्यांकुर-
कंठकश्री-मूर्गा गतः पंचममूर्धनाग्निः ॥ ७५५ ॥ तैस्तैर्विलासैरनवग्रहोऽपि । नवग्रहावेश-
विकारदर्शी ॥ अपत्रपः सद्वलरक्तकोऽपि । कुतोदयोऽप्युत्कलिकालसत्तः ॥ ७५६ ॥ अष्टज्निः
कुलकम् ॥ ततो विमर्शोऽन्ववदत्प्रकर्षं । काले तवेह्या भवचक्रदृष्टेः ॥ अस्याधुनासुंदरताहि
गुर्वी । पीयूषरश्मेरिव पूर्णिमायाम् ॥ ७५७ ॥

रागोरूपी कांटानी शोभावालो, तथा पंचम रागनी मूर्छनाओथी मूर्च्छा पामेलो, एवी रीते ते ते विला-
सोथी अनवग्रह एदले बाधा विनानो (पक्षे-नहीं नवग्रहवालो) छतां नवे ग्रहोना आवेशवाला विकारने
देवाडनारो, तथा अपत्रप एदले लज्जा विनानो (पक्षे-पत्रोतुं नहीं रक्षण करनार) छतां उत्तम पत्रोतुं
रक्षण करनार एवो ते वसंत ऋतुने तेओए वनमां जोयो. ॥ ७४९ ॥ ७५० ॥ ७५१ ॥ ७५२ ॥ ७५३ ॥ ७५४ ॥
॥ ७५५ ॥ ७५६ ॥ ७५७ ॥ त्यारे विमर्शे प्रकर्षने कहुं के भवचक्रने जोवानी तारी इच्छा अवसर आव्ये (संपूर्ण

ધ્રો) દમળાં તો પુર્ણિમાને દિવસે જેમ ચંદ્રની તેમ આ વસંત ઋતુની સુંદરતા મોટી છે. ॥ ૭૫૭ ॥
 તું જો કે, વફુલના વૃક્ષોપ્રતે લોકો દોડે છે, પ્રફુલ્લિત માધવી લતાઓને વિષે ક્રીડા કરે છે, લાલરંગનાં
 ફૂંપણો પ્રતે લોભાય છે, તથા આંવાના વૃક્ષપ્રતે તો તૃપ્તિ પળ પામતા નથી. ॥ ૭૫૮ ॥ ભમરાઓએ (પક્ષે-
 મદિરાપાન કરનારાઓએ) સારી રીતે ભોગવેલી અત્યંત ગુન્છાઓની શોભાવાલી, તથા લાલ રંગના
 પલ્લવોનાં ગ્રમ્યભાગોવાલી એવી પોતાના સરસી આ લતાઓને, હલ્લસાયમાન હાથોવાલી, તથા કઠિન
 સ્તનોશ્રી મનોહર થયેલી ફુલદા સ્ત્રીઓ સેવે છે. ॥ ૭૫૯ ॥ પુષ્પો એકઠાં કરવાને તત્પર થયેલી સ્ત્રીઓના

ધાવંતિ લોકા વકુલદ્રુમેષુ । કુર્વંતિ લીલાં સ્મિતમાધવીષુ ॥ લુપ્ત્યંતિ પદ્યારુણપલ્લવેષુ ।
 ન યાંતિ તૃપ્તિં સહકારવૃક્ષે ॥ ૭૫૭ ॥ લતાઃ સુન્નુક્તા મધુપૈરતુહ-ગુહ્યશ્રિયઃ પાટલપલ્લવવાગ્રાઃ ॥
 ઇમાઃ સ્વતુલ્યાઃ કુલટાઃ શ્રયંતિ । લસત્કરાઃ પીનકુચાન્નિરામાઃ ॥ ૭૫૮ ॥ સમુદયતાનાં
 કુસુમોચ્ચયાય । સ્ત્રીણાં કુચસ્પર્શમવાપ્ય મત્તાઃ ॥ સ્વેદં સુમૌઘૈર્મરુતા ચ કંપં । કિં સાત્વિકં
 ન સ્ફુટયંતિ વૃક્ષાઃ ॥ ૭૬૦ ॥ પશ્યૈષ ચિત્તેષુ વિયોગિનીનાં । દિજોઽગ્નિહોત્રાય પિકઃ પ્રવૃત્તાઃ ॥
 પાઠઃ શ્રુતેરસ્ય નિશ્ચમ્યતેઽસૌ । નાદો નુ સાક્ષીકૃતકામદેવઃ ॥ ૭૬૧ ॥ ઝચ્ચસ્થિતં લાતુમ-
 પારયંતીં । પ્રિયાં પ્રિયોઽત્ર સ્તનન્નારનન્નામ્ ॥ દત્તે લતાપુષ્પમુદીતમોહો-મુહુર્મુહુશ્ચું-
 વનનિઃક્રયેણ ॥ ૭૬૨ ॥

સ્તનસ્પર્શને મેલવીને મદોન્મત્ત થયેલાં વૃક્ષો, પુષ્પોનાં સમૂહોશ્રી પસીનાને, તથા વાયુશ્રી કંપને, એમ
 સાત્વિક ભાવને શું પ્રગટ નથી કરતાં ? (કરે જ છે.) ॥ ૭૬૦ ॥ વલી તું જો કે, વિયોગી સ્ત્રીઓનાં
 ચિત્તોને વિષે સાક્ષીરૂપ કરેલ છે કામદેવ જેણે એવો, કોકિલ રૂપી બ્રાહ્મણ અગ્નિહોત્ર કરવા લાગ્યો છે;
 તેમાં તેનો શબ્દરૂપી આ શ્રુતિનો પાઠ સંભલાય છે. ॥ ૭૬૧ ॥ હંચે રહેલાં વેલડીનાં પુષ્પને લેવાને નહીં
 સમર્થ થતી, તથા સ્તનોના ભારથી નમ્ર થયેલી એવી સ્ત્રીને, મોહિત થયેલો (તેનીનો) સ્વામી વારંવાર

चुंबननां बदलामां तेणीने अही ते लतानुं पुष्प लेह आपे छे. ॥ ७६२ ॥ कामदेव रूपी मल्लना युद्धने जीवामां आनंदित थएलाओथी तेजपुष्पोए करीने अर्चित थएलां युवानोनां जोडांओ विचित्र प्रकारनां बंधनोथी लतानां कुंजोमां अही विलास करे छे. ॥ ७६३ ॥ कुसुमो एकठां करवानी ह्छा-वाली स्त्रीओना पगमां रहेला अलताथी लाल कांतिवाला थएला वननां भागो, पुष्पोनी अंदर संक्रांत थएला अने नहीं माता एवा रंगने बलथी बहार कहाडी नांखे छे. ॥ ७६४ ॥ चपल नेत्रोवाली, तथा विस्तारवाला हारोवाली एवी स्त्रीओने (अहीं) हींचोलाओमां हींचका खाती जोहने कामदेव पण

लतानिकुंजेषु लसंति यूनां । बंधैर्विचित्रैरिह मैथुनानि ॥ तैरेव पुष्पैः स्मरमल्लयुद्धा-वल्लो-कनानंदिन्निरर्चितानि ॥ ७६३ ॥ कांतारदेशाः कुसुमोच्चयेद्बु-कांतापदालवत्कस्तन्नासः ॥ संक्रांतमंतः कुसुमेषु रागं । बलादमांतं बहिरुज्जिरंति ॥ ७६४ ॥ निरीक्ष्य दोलासु विलोलनेत्रा । विस्तारिहाराः परिवर्तमानाः ॥ स्मरोऽपि न्यूलयदूर्णमान-भोगोऽमृदुबंधुधिया बिभ्रेति ॥ ७६५ ॥ सुवासितं सन्मणिभ्राजनस्थं । जना घनांभोरुहसौरभेण ॥ प्रियाधरास्वादसुधा-नवद्यं । पिबंति हृद्याम्रवनेषु मद्यम् ॥ ७६६ ॥ गायंति गीतानि हसंति मत्ता । श्रुंबंति कांता-वदनांबुजानि ॥ वदंति गुह्यानि सहस्तताल-मापानके के न सुरामदेन ॥ ७६७ ॥ चित्तादिवा कृप्य सुरामदेन । नेत्रेषु रागो निहितः प्रियाणाम् ॥ चकास्ति विस्तारितदीप्तिरुच्चैरंभोधिम-ध्योद्धतरत्नबंधुः ॥ ७६८ ॥

घुर्णायमान थता नागेंद्रोने धारण करनारा महादेवनी बुद्धिथी डरे छे. ॥ ७६५ ॥ घणा कमलोनी सुगंधीथी वासित थएलां, तथा उत्तम मणिना वासनमां रहेलां मद्यने मनोहर आम्रवनमां रहेला लोको स्त्रीना होठना स्वादना अमृत सरखुं निर्मल (मानीने) पीए छे. ॥ ७६६ ॥ मद्यपान कर्या बाद मदिराना के फथी(त्यां)क्या मदोन्मत्त पुरुषो गीतो गातानथी? के हसता नथी? के स्त्रीओना सुख कमलोने चुंबन करता नथी? के हाथमां तालीओ आर्पीने गुह्य वचनो बोलता नथी?(अर्थात् सर्वे तेम करे छे.) ॥ ७६७ ॥ मदिराना

केत रीयोना चित्तमांथी खेंचीनें जागे रागने तेओनी आंखोमां नांख्यो होय नहीं तेम
 नेधे प्रकारे विस्तार युक्त कांतिवालो, तथा समुद्रना मध्य भागमांथी खेंची लीधेला रत्न सरखो ते राग
 नीत प्रकारे शोभे छे ॥ ७६८ ॥ हवे मद्यपानथी डोलतां अने लाल थएलां एवां स्त्रीओनां
 मुग्धो, नना रूग्नी कांतिथी युक्त थएलां मोजांओथी नाचतां एवां कमलोनी शोभाने धारण करे
 छे ॥ ७६९ ॥ एधी रीते विमर्श बोलतो हतो तेदलामांज वसंत ऋतुनी लीलाने जोवानी इच्छाथी नग-
 रनां लोको अने राजकुमारोथी सेवाएलो राजा नगरमांथी निकल्यो ॥ ७७० ॥ फणिवाला समुद्र सरखा

विघूर्णमानानि मुखानि मद्या--न्मृगेक्षणानामधुनारुणानि ॥ नवार्ककांतिच्युतिर्मिन्नृत्य--त्सरो
 जलदुर्मीं प्रविलंबयंति ॥ ७६९ ॥ वदत्येव विमर्शोऽदो । मधुलीलादिदृक्षया ॥ नगरान्निर्गतो
 राजा । पौरराजकसेवितः ॥ ७७० ॥ स विमर्शप्रकर्षान्यां । दृष्टोऽब्धिरिव फेनवान् ॥ सिता-
 तपत्रस्फीतश्च । वर्ज्जीव विबुधाश्रितः ॥ ७७१ ॥ नद्यानमथ संप्राप्तो । रेजे राजकमध्यगः ॥
 शंखेषु दक्षिणावर्त । इव विस्तृतदीधितिः ॥ ७७२ ॥ मृदंगाः प्रहतास्तूर्णै । वादिता वयवस्त-
 दा ॥ ययौ तालरवो वृद्धिं । प्रवृत्ता जनकेलयः ॥ ७७३ ॥ केचिन्नृत्यंतिवल्गंति । केऽपि धावं
 ति केचन ॥ केचित्कलकलायंते । हसत्यपि च केचन ॥ ७७४ ॥ केचिज्जायंति गीतानि । केऽ
 प्युत्कृष्टीर्वितन्वते ॥ शृंगैः सिंचंति सौवर्णैः । केऽपि कश्मीरजडैवः ॥ ७७५ ॥

तथा देवोथी आश्रित थएला इंद्र सरखा, एवा श्वेत छत्रनी स्फुरायमान शोभावाला ते राजाने ते
 विमर्श तथा प्रकर्ष जोयो ॥ ७७१ ॥ हवे उद्यानमां आवेलो तथा राजकुमारोना मध्यमां रहेलो ते राजा शंखोने
 विषे विस्तारवाला किरणोवाला दक्षिणावर्त शंखनी पेटे शोभवा लाग्यो ॥ ७७२ ॥ नुरत मृदंगो तथा वांसली-
 ओ ते बलते वागवा लागी, तालोना शब्द वृद्धि पाम्यो, तथा लोकोनी क्रीडाओ थवा लागी ॥ ७७३ ॥
 वली केदलाको त्यां नाचे छे, तो केदलाको कुदे छे, केदलाको दोडे छे, तो केदलाको कलकलाट शब्द करे
 छे, केदलाको हसे छे, तो केदलाको गीतो गाय छे, केदलाको हाँचका खाय छे, तो केदलाको सोनानी

पीचकारीओमां भरेला केसरना रंगोथी (कोइने) सचिं छे ॥ ७७४ ॥ ७७५ ॥ आबी रीतना विलासने जोइने विमर्श एम विचारुं के !! अहो ! जगते व्याकुल करनारी महामोहनी शक्ति विचित्र प्रकारनी छे ॥ ७७६ ॥ बली अहो ! रागकेसरी राजानुं प्राक्रम सर्वने दुःख आपनारुं छे, तथा अहो ! विषयाभिला-
पनी प्रताप पण विस्तारवालो छे ॥ ७७७ ॥ बली अहो ! कामदेवनुं वामपणुं केवुं छे ? तथा अहो रतिनुं प्राक्रम पण केवुं छे !! तथा अहो ! हास्यरूपी सुभटनो उल्लास केवो छे ! अहो ! आ तो कोइक गाढ विभ्रम छे ! ॥ ७७८ ॥ अहो ! अदीर्घदर्शीपणुं केवुं छे ! अहो ! विक्षिप्त चित्तपणुं केवुं छे ! अहो-

युगमम् ॥ विलासमीदृशं प्रेक्ष्य । विमर्शनेति चिंतितम् ॥ अहो कापि महामोह-शक्तिर्विश्व-
प्रमाथिनी ॥ ७७६ ॥ अहो सर्वकषं वीर्यं । रागकेसरिन्नूपतेः ॥ अहो प्रतापो विषया-न्निदा-
पस्य प्रसृत्वरः ॥ ७७७ ॥ अहो कामस्य वामत्व-महो रतिविजृम्भितम् ॥ अहो हासन्नटो-
ल्लासो । विभ्रमः कोऽप्यहो दृढः ॥ ७७८ ॥ अहो अदीर्घदर्शित्व-महो विक्षिप्तचित्ता ॥ अहो
तृष्णानिमग्नत्व-महो श्रोतोऽनुगामिता ॥ ७७९ ॥ ततः प्रकर्षो जगदे । पश्यं स्तत्तेन चेष्टितम् ॥
नृत्तं तेऽमी जना बाह्या । ये मोहादिवशाः स्मृताः ॥ ७८० ॥ प्रकर्षः प्राह चेष्टते । कस्येवं
धामतो जनाः ॥ विमर्शः प्राह यो दृष्टो । महाविष्टरसंस्थितः ॥ ७८१ ॥ तृष्णाख्यायां वेदि-
कायां । नृपतिर्मकरध्वजः ॥ तस्य प्रियवयस्योऽयं । वसंतः शिशिरात्यये ॥ ७८२ ॥ गतस्तदंति-
के काल-परिणत्येकसेवकः ॥ आझारहस्यं तस्मै चास्वामिन्यास्तेन ज्ञापितम् ॥ ७८३ ॥

तृष्णामां लुचवापणुं केवुं छे ! तथा अहो ! इंद्रिओनुं अनुगामिपणुं केवुं छे ? ॥ ७७९ ॥ पछी ते चेष्टितने जेता एवा प्रकर्षने ते विमर्श कहुं के, हे भद्र ! मोहादिकने वश थएला एवा जे बाह्य लोको छे, तेओ आ छे ॥ ७८० ॥ तयोरे प्रकर्षे कहुं के, आबी रीते लोको कोना तेजथी चेष्टा करे छे, तयारे विमर्श कहुं के, तृष्णा नामनी वेदिकामां मोटा सिंहासनपर जे कामदेव नामनो राजा बेठेलो छे, तेनो आ प्रिय मित्र, शिशिर सतु गया पछी वसंत आग्यो छे ॥ ७८१ ॥ ७८२ ॥ कालपरिणती नामनी राणीनो सेवक एवो ते

ધર્મત યાતુ તે કામદેવપાસે ગયો અને તેને તેને પોતાની શેઠાણીના હુકુમનો રહસ્ય કહ્યો કે ॥ ૭૮૩ ॥
મારે અત્યંતક્રમાં માનવાવાસ નામના નગરમાં જવું છે, અને તેથી વિયોગથી ડરતો एवો હું તમારાં દર્શ-
નમાં દે આવ્યો છું. ॥ ૭૮૪ ॥ ત્યારે કામદેવે તેને કહ્યું કે, ગયા વર્ષની વાત હજુ શું તને યાદ નથી? માટે
ત્યાં મારીસાથેજ તું પણ ચિલાસ કરીશ. ॥ ૭૮૫ ॥ વલી જ્યારે તારી શેઠાણી તે નગરમાં જવાને તને
આજ્ઞા આપે છે, ત્યારે મહામોહ રાજા મને પણ લેખર આજ્ઞા આપે છે. ॥ ૭૮૬ ॥ માટે તારે હવે વિયોગની બીક
રાખવી નહીં, અને હમણાં જવું; તેમ હું પણ રાજાની આજ્ઞાથી તારી પાછલજ આંબું છું. ॥ ૭૮૭ ॥

ગંતવ્યં ઋવચક્રે મે । માનવાવાસપત્તને ॥ વિયોગગ્નીરુસ્તદહં । દર્શનાય તવાગતઃ ॥ ૭૮૪ ॥
મકરધ્વજઋપોઽથ । પ્રાહ કિં ન સ્મરસ્યદઃ ॥ વર્ષેતીતે મયા તત્ર । સહૈવ વિલસિષ્યસિ ॥
॥ ૭૮૫ ॥ ગંતું દત્તે પુરે તત્ર । સ્વામિન્યાજ્ઞાં યદા તવ ॥ મહામોહનૃપો દત્તે । મમાપ્યાજ્ઞાં
તદા ધ્રુવમ્ ॥ ૭૮૬ ॥ વિયોગગ્નીર્ન તત્કાર્યા । ગંતવ્યં ઋવતાધુના ॥ અહમપ્યનુગઙ્ગામિ ।
ત્વામાદેશાન્મહીપતેઃ ॥ ૭૮૭ ॥ તતઃ પુરે વસંતોઽત્ર । સમાયાતો વિલાસવાન્ ॥ અન્વાગતશ્ચ
મંચ્યાવીન્ । વિફલ્ય મકરધ્વજઃ ॥ ૭૮૮ ॥ મહામોહેન તઙ્ગ્યં । પ્રદત્તં તસ્ય ચાલિલમ્ ॥
દત્તાશ્ચાન્યેઽપિ ઋપાલાન્નસ્તસ્ય નિર્દેશવર્તિનઃ ॥ ૭૮૯ ॥ મહત્વં સ્વયમપ્યસ્ય પ્રતિપન્નં સ્થિ-
તિર્હિ સા ॥ તથૈવાનુકૃતં રાગ-કેસરિપ્રમુલૈરપિ ॥ ૭૯૦ ॥ મહામોહવદૈવેનં । સેવંતે તં મહા
ઋટઃ ॥ લોલાકો માનવાવાસે । યોઽપ્યયં બાહ્યઋપતિઃ ॥ ૭૯૧ ॥

તેથી આ નગરમાં ચિલાસિ एवો વસંત આવેલો છે, તેમ મંત્રિ આદિકની અનુજ્ઞા લેઈને કામદેવ પણ
તેની પાછલ આવ્યો છે. ॥ ૭૮૮ ॥ મહામોહે તેને સર્વ રાજ્ય આપ્યું છે; અને તેના હુકુમમાં રહેનારા
બીજા રાજાઓને પણ તેને તેને સોંપ્યા છે. ॥ ૭૮૯ ॥ વલી તેને પોતે પણ આનું મહત્વપૂર્ણ સ્વીકાર્યું છે;
કેમકે, તેવી સ્થિતિ છે; તેમ રાગકેસરિ આદિકો પણ તેમજ આચર્યું છે. ॥ ૭૯૦ ॥ વલી તે કામદેવને
મહાન સુખદો પણ મહામોહની પેઠેજ સેવે છે; તેમ આ માનવાવાસમાં ચપલ આંલવાલો જે બાહ્યઋપતિ

છે, તેને પળ આળે પોતાનાં પરાક્રમથી બહાર કહાચો છે, અને તેથી માયામૂઢ થઇલો તે રાજા પોતાને તેથી જીતાઇલો જાણી શકતો નથી. ॥ ૭૯૧ ॥ ૭૯૨ ॥ આ કામદેવથી જીતાઇલા ઘળા એવા પળલોકો જે ચેષ્ટા કરે છે, તેઓ પળ છલમાં પડાયા થકા તેવી રીતના પોતાના આત્માને જાણી શકતા નથી. ॥ ૭૯૩ ॥ માટે આવી રીતના વ્રતાંતવાલા કામદેવના પ્રભાવથી એવી રીતે લોકો વસંતના હન્માદમાં આદરવાલા થયા થકા ચેષ્ટા કરે છે. ॥ ૭૯૪ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહું કે, તે મકરધ્વજ ક્યાં છે? ત્યારે વિમર્શે

સોડપિ વીર્યેણ નિર્જિત્યા--ડનેન નિઃસારિતો બહિઃ ॥ ન ચ તલ્લિતમાત્માનાં માયામૂઢઃ સ મન્યતે ॥ ૭૯૫ ॥ ધ્રૂયાંસો યેડ્યમી લોકા--શ્વેષ્ટેડનેન નિર્જિતાઃ ॥ નાત્માનાં તેડપિ જાનંતિ । તાદૃશં પાતિતાશ્ચલે ॥ ૭૯૬ ॥ તતો વ્યતિકરાદસ્મા-- ન્મકરધ્વજધામતઃ ॥ એવં લોકા વિચેષ્ટંતે । વસંતોન્માદસાદરાઃ ॥ ૭૯૭ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ કુત્રાસૌ । વર્તંતે મકરધ્વજઃ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ નન્વેષ । સન્નિધૌ નાટયાત્યમૂન્ર ॥ ૭૯૮ ॥ પ્રકર્ષેણ તતઃ પ્રોક્તં । કુતોડસૌ નોપલઙ્ગ્યતે ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ દૃશ્યંતે । નાંતરાશ્વર્મચક્રુષા ॥ ૭૯૯ ॥ યદિ તદ્દર્શનાકાંક્ષા । બાધતે તવ માનસમ્ ॥ ગૃહાણ વિમલાલોકં । તન્મદીયં દૃગંજનમ્ ॥ ૮૦૦ ॥ દીયતાં તદિતિ વ્યક્તં । વદતોડસ્ય દૃશોર્યુગમ્ ॥ ંજિતં તેન વિમલા--લોકેનામલતેજસા ॥ ૮૦૧ ॥ કરામલકવત્તેન । દૃષ્ટસ્તસ્ય પ્ર-જાવતઃ ॥ હૃદયેષુ મનુષ્યાણાં । સસૈન્યો મકરધ્વજઃ ॥ ૮૦૨ ॥

કહું કે, તે ગ્રહોંજ આ લોકને નચાવે છે. ॥ ૭૯૬ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહું કે, ક્યાં? તે અહોં દેલાતો તો નથી? ત્યારે વિમર્શે કહું કે, ંતરંગમાં વસનારાઓ ચર્મ ચહુથી દેલાતા નથી ॥ ૭૯૭ ॥ પળ તેને જોવાની રહ્યા જો તારા મનને ઉત્સુક કરતી હોય, તો મારું વિમલાલોક નામનું દૃષ્ટિ અંજન ગ્રહણ કર ? ॥ ૮૦૦ ॥ ત્યારે તેણે કહું કે, તે આપ ? એવી રીતે પ્રગટ રીતે બોલતા એવા તે પ્રકર્ષની બન્ને આંખો વિમર્શે નિર્મલ તેજવાલા વિમલાલોક નામના અંજનથી ંજી ॥ ૮૦૧ ॥ તે અંજનના પ્રભાવથી તેણે મનુષ્યાનાં હૃદ-

પોયાં રહેલા કામદેવને હાથમાં રહેલાં આંવલાંની પેઠે સૈન્ય સહિત દીઠો. ॥ ૭૧૧ ॥ ત્યારે હર્ષ સહિત પ્રાર્થ પોલી ત્રયો કે, ફરેલ છે અભિષેક જેનો પૃથા મકરધ્વજને હું પળ હવે તો જોઈ શકું જ છું ॥ ૮૦૦ ॥ આ કામદેવ મિહાસનપર બેઠો છે છતાં, આ લોકોને વાળોથી વીધે છે; તથા તેઓને રહતા જોઈને તે હાથતાલી આપે છે. ॥ ૮૦૧ ॥ વલી પની પાસે રહેલા ચાકરો, “હે દેવ ! આપે ઠીક હળ્યા ! ઠીક હળ્યા ?” એમ પ્રગટ પોલતા થતા તેના હલ્લાસને વધારે છે. ॥ ૮૦૨ ॥ વલી હે ! મામાજી ? હમણાં આની પાસે કેવલ મહા

સહર્ષેણ પ્રકર્ષેણ । તતઃ પ્રોક્તં મયાપિ હિ ॥ કુતરાજ્યાન્નિષેકોઽયં । દૃશ્યતે મકરધ્વજઃ ॥ ૮૦૦ ॥

एष सिंहासनस्योऽपि । विध्यन्येतान् शिखीमुखैः ॥ जनांस्तान् क्रंदतो दृष्ट्वा । करतालं ददात्यसौ

॥ ८०१ ॥ सुहृतं सुहृतं देव । त्वयेति स्फुटज्जापिणः ॥ उल्लासं वर्धयंत्यस्य । किंकराः पुरतः स्थिताः

॥ ८०२ ॥ केवलं मातुलान्धयर्णै । संप्रत्यस्याखिला अपि ॥ विलोक्यन्ते सपत्नीका । महामोहा-

दयो भटाः ॥ ८०३ ॥ दृश्यन्ते नारतिद्वेष-गर्जेन्द्राद्याः कथं पुनः ॥ विमर्शः प्राह तेऽप्यत्र ।

संत्येव हि तिरोहिताः ॥ ८०४ ॥ अपेक्षन्ते परं सेवा-स्वसरं निमृताशयाः ॥ राज्येऽस्य याव-

दाप्ताव्यं । प्रगल्भन्ते महाभटाः ॥ ८०५ ॥ लोलाक्तो यज्ઞિતોઽનેન । मन्यन्तेऽस्यैવ बंधुताम् ॥

महामोहाधिकारोऽयं । हृष्यन्त्येते जनास्तु यत् ॥ ८०६ ॥ वङ्गंति च तदाप्ताव्यं । रागकेसरि

भूपतेः ॥ यच्च लुञ्ચन्ति विषया-न्निલાપસ્ય તદુર્જિતમ્ ॥ ૮૦૭ ॥

મોહાદિક સઘલા સુભદો સ્ત્રિઓ સહિત દેખાય છે ॥ ૮૦૩ ॥ પળ ઝરતિ, તથા દ્વેષગર્જેન્દ્રાદિકો કેમ દેખાતા નથી ? ત્યારે વિમર્શ કહું કે, તેઓ પળ અહીં છે, પળ ગુપ્ત રહેલા છે. ॥ ૮૦૪ ॥ વલી આશયો સહિત સેવાના પ્રવસરની અપેક્ષા રાખે છે, અને આના રાજ્યમાં હયાં સુધિ મહાસુભદો હલ્લી રહેલા છે, ત્યાં સુધિ આવવું ॥ ૮૦૫ ॥ અને આનાથી જીતાણે લોલાક્ષ રાજા આના જ બંધુપણને જે માની રહ્યો છે, તેને મહામોહનો અધિકાર જાણવો; તથા આ લોકો જે સુશી થાય છે, તથા ॥ ૮૦૬ ॥ જે કુદે છે, તેને રાગકેસરિ રાજાનો પ્રભાવ

જાણવો, અને જે તેઓ લોભ કરે છે, તેને વિષયાભિલાષનો પ્રભાવ જાણવો. ॥ ૮૦૭ ॥ વલી તેઓ જે લાંબાં હાસ્યોથી હસે છે, તેને હાસ્યનો અધિકાર જાણવો, અને એવી રીતે બીજાઓનો પણ જુદો જુદો નિશ્ચિત વ્યાપાર જાણી લેવો ॥ ૮૦૮ ॥ વલી આ લોકો જે ભોગો ભોગવે છે, સ્ત્રીઓનાં મુખોને ચુંબન કરે છે, તથા સ્તનોને દાઢવાપૂર્વક હર્પથી સ્ત્રીઓને જે આલિંગન કરે છે, એવી રીતનાં કાર્યોમાં કામદેવ રાજા પોતેજ લાગેલો છે, તે કામમાં બીજા કોઈને તે કંઈ હુકમ કરતો નથી ॥ ૮૦૯ ॥ ૮૧૦ ॥ માટે એવી રીતે અહો તે અરતિ તથા દેપાદિકો પણ અહીં રહેલા છે; પણ પોતાનાં કાર્યોનો અવસર નહીં હોવાથી તેઓ પ્રગટ

હાસસ્યૈવાધિકારોઽયં । હીર્ધિહાસૈર્હસંતિ યત્ ॥ અન્યૂહ્યૈશ્ચૈવમન્યેષાં । વ્યાપારો નિયતઃ પૃથગ્ ॥ ૮૦૮ ॥ ઋંજતે યત્પુનર્રોગાન્ । ચુંબંત્યેતે પ્રિયાનનમ્ ॥ કુચોપપીઠં દયિતા-માર્લિંગંતિ પ્રમોદતઃ ॥ ૮૦૯ ॥ એતજ્જાતીયકાર્યેષુ । ઋપતિર્મકરધ્વજઃ ॥ સ્વયં વ્યાપ્રીયતેઽન્યસ્ય । નિયોગં ન દદાતિ ચ ॥ ૮૧૦ ॥ તેદેવમત્ર વિદ્યંતે-ઽરતિદ્વેષાદયોઽપ્યહો ॥ સ્વનિયોગાનવસરા-ન્નાવિન્નર્તિવં તુ વિન્નતિ ॥ ૮૧૧ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ હૃદૃતૌ । તત્કિં શૂન્યઃ સ મંડપઃ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ નહ્યં ॥ યદમી કામરૂપિણઃ ॥ ૮૧૨ ॥ એતૈઃ પૂર્ણે તદાસ્થાનં । તદત્રાખ્યાગતૈરપિ ॥ આકલ્પ-સ્થાયિ તદ્વિજ્ય-મિદમિત્વરકાલિકમ્ ॥ ૮૧૩ ॥ ચિરંતનસ્થિતૈરેવા-ઽન્નિષિજ્ય મકરધ્વજમ્ ॥ રાજ્યે ઋત્યં મહામોહઃ । સ્થિતઃ સંપ્રતિ ઋત્યવત્ ॥ ૮૧૪ ॥ અત્રસ્થૈરપિ મોહાદૈ-રશૂન્યો મોદમંરુપઃ ॥ રવેર્ધી યોતયંત્યેવ । સ્પૃશંતોઽપિ ઋત્યં કરાઃ ॥ ૮૧૫ ॥

થતા નથી. ॥ ૮૧૧ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કળું કે, હૃદય વૃત્તિમાં રહેલો તે મંડપ ત્યારે શું શૂન્ય છે ? ત્યારે વિમર્ષે કળું કે, પમનથી, આ લોકો તો ફિચ્છિત રૂપવાલા છે ॥ ૮૧૨ ॥ વલી તેઓ અહીં આવેલા છે છતાં પણ તેઓથી તે સખા ભરેલી છે, અને દરેક કાલે રહેનારું એવું તેઓનું રાજ્ય છેક કલ્પાંત કાલ સુધિ રહેનારું છે. ॥ ૮૧૩ ॥ ઘણાં કાલથીજ કામદેવરૂપી ચાકરને રાજ્યનો અભિષેક કરીને હમાણાંજ તે મહામોહ રાજા ચાકરની પેઠે રહેલો છે ॥ ૮૧૪ ॥ વલી તે મોહાદિકો અહિં રહ્યા છે છતાં, તે મોહમંડપ અશૂન્ય છે, કેમકે, સૂર્યનાં કિરણો

भूमिने रपञ्ज करतां धरुं पण आकाशने उद्योतवंत करे छे. ॥ ८१५ ॥ एटलामां ते लोलक्ष राजा चंडि-
 ताना त्रमां गगो; तथा तेणने मदिरापान करवाने अगाडीना भागमां ते बेठो. ॥ ८१६ ॥ त्यां
 पानमोष्टा जीरु थद, भाजनोमां मदिरा धारण करी, सुवर्णना प्यालाओ आप्या, तथा उद्धतोथी मदिरा
 पीपाना लागी ॥ ८१७ ॥ रम सहित गायन गवावा लाग्युं; हस्तकमलोथी अभिनय थवा लाग्यो
 (अर्थान् लयोना चालाओ थवा लाग्या) तथा स्त्रीओना ओष्ठोनुं चुंबन थवा लाग्युं. ॥ ८१८ ॥
 खुछां गुन तथा खुछी आंखोथी भयं करीने विवेक सहित न रहेवावा लाग्युं; तथा स्त्रीओने जोवाना हर्ष

वार तेओने शर्दी थवा लागी; (अर्थात् तेओनी नाशिकाओमांथी श्लेष्म वहेवा लाग्युं.) तथा ते अपवित्र कर्दमपर कुतरा कागडाओ आववा लाग्या. ॥ ८२३ ॥ हवे मदिराना उन्मादथी रिपुकंपन निद्रित होते छते, कामदेवथी पीडाएलो लोलाक्ष रतिललिताने लेवाने इच्छवा लाग्यो. ॥ ८२४ ॥ तथा तेणे उंचि फणोवाला सर्पो सरखा बन्ने हाथो पसार्यो; त्यारे भयथी नष्ट थएल छे मदिरानो उन्माद जेणीनो एवी ते स्त्री नासवा लागी ॥ ८२५ ॥ त्यारे वननो हाथी जेम हाथणीने, तेम लोलाक्षे तेणीने गृहण करी, त्यारे तेनो हाथ सुकावीने ते दोडवा लागी, पण फरीने तेणीने तेणे पकडी लीधी. ॥ ८२६ ॥

लोलाक्षोऽथ सुरोन्मादात् । प्रसुप्ते रिपुकंपने ॥ ग्रहीतुमैहत रति-ललितां स्मरपीमितः ॥
॥ ८२४ ॥ दृष्ट्वा प्रसारितौ बाहू । तेनोत्फणफणिप्रज्ञौ ॥ त्रयध्वस्तसुरोन्मादा । प्रवृत्ता सा पलायितुम् ॥ ८२५ ॥ लोलाक्षेण गृहीता च । वन्येऽनेनेव हस्तिनी ॥ विमोच्य तत्करं तेन । धावंती सा पुनर्धृता ॥ ८२६ ॥ पुनर्विमोच्य सात्मानं । प्रविष्टा चंमिकागृहे ॥ अथ प्रादुर-
भूद्द्वेय-गजेंद्रो राजशासनात् ॥ ८२७ ॥ स्वमिन्नरूपैः सहितः । प्रकर्षेण निरैक्षि सः ॥ वि-
मर्शः प्राह वत्सास्य । सांप्रतं पश्य चेष्टितम् ॥ ८२८ ॥ ततो द्वेषगजेंद्रेण । लोलाक्षः समधि-
ष्टितः ॥ दध्यौ खड्गेन हन्त्येनां । या मां त्यक्त्वा पलायिता ॥ ८२९ ॥ प्रविष्टः खड्गमुद्ग्रम्य ।
चंमिकायतनेऽथ सः ॥ चंमिका तेन तदुद्ध्या । मदांधेन विदारिता ॥ ८३० ॥

त्यारे फरीने ते पोताने छोडावीने चंडिकाना स्थानकमां गइ, हवे राजाना हुकमथी द्वेषगजेंद्र त्यां प्रकट थयो. ॥ ८२७ ॥ पोताना डिंभरूपो सहित प्रकर्षे ते द्वेषगजेंद्रने जोयो; त्यारे विमर्शो कहुं के, हे वत्स ? हवे आनी चेष्टा तुं जोजे ? ॥ ८२८ ॥ पछी ते द्वेषगजेंद्रे लोलाक्षना शरीरमां प्रवेश कर्यो; त्यारे ते लोलाक्षे विचार्युं के, जे स्त्री मने छोडीने चाली गइ, तेणीने हुं खड्गथी मारूं. ॥ ८२९ ॥ एम विचारि खड्ग उगामीने ते चंडिकाना स्थानकमां गयो; तथा मदांध एवा तेणे तेणीनी बुद्धिथी चंडिकानाज दुकडा करी

નાંચ્યા. ॥ ૮૩૦ ॥ હવે કરેલ છે પોકાર જેળીએ એવી રતિલાલિતા બહાર નિકલીને રિપુકંપનને જગાડી-
ને તે પાત કહેવા લાગી. ॥ ૭૩૧ ॥ ત્યારે જ્ઞાની વાળીથી તેના શરીરમાં પળ દેષગર્જેદ્ર દાખલ થયો,
અને તેથી તેણે દુષ્ટ નેષ્ટાચાલા લોલાક્ષને તિરસ્કાર સહિત બોલાવ્યો. ॥ ૮૩૨ ॥ પછી ત્યાં મોટો કોલાહલ
ભયો, અને સર્વ લક્ષ્મર તૈયાર થયું; તથા મદિરાથી હનમત્ત થયેલા સુખદો પરસ્પર અંધયુદ્ધથી લડવા લા-
ગ્યા. ॥ ૮૩૩ ॥ પછી ત્યાં સંક્રાંતો ગમે હાથીઓએ હાથીઓને, ઘોડાઓએ ઘોડાઓને, હંદોએ હંદોને, લેરોએ

વહિર્નિરીયાથ રતિ--લલિતા કૃતપૂત્કૃતિઃ ॥ તાં વાર્તાં કથયામાસ । વિવોધ્ય રિપુકંપનમ્

॥ ૭૩૧ ॥ તેનાપિ દેવનાગેંશ--ઽધિષ્ટિતેન પ્રિયાગિરા ॥ સતિરસ્કારમાહૂતો । લોલાકો દુષ્ટ-

ચેષ્ટિતઃ ॥ ૭૩૨ ॥ જાતઃ કોલાહલો મૂયાન્ । સન્નદં નિશ્ચિલં બલમ્ ॥ અયુદ્ધચંતાંધયુદ્ધેન ।

સુરોન્મત્તા મિથો મટાઃ ॥ ૭૩૩ ॥ દ્વિપૈર્દિપા હયાસ્તાદ્યૈ--રુષ્ટૃરુષ્ટાઃ સ્વરાઃ સ્વરૈઃ ॥ ચૂષિતાઃ

શતશસ્ત્ર । કાતૈરૈરપિ કાતરાઃ ॥ ૭૩૪ ॥ અકાંન્નબહુસંમદો--સ્થિતશોણિતધારયા ॥ તદા

વન્નૂવ મદ્યેન । તર્પિતા ચંન્નિકેવ મૂઃ ॥ ૭૩૫ ॥ લમૌ દૌ સ્વદ્ગયુદ્ધેન । લોલાકરિપુકંપનો ॥

જઘાનાથ મહાક્રોધા--લ્લોલાકં રિપુકંપનઃ ॥ ૭૩૬ ॥ વિમર્શશ્ચ પ્રકર્ષશ્ચ । દૃષ્ટ્વા તં ઘોરવિપ્લ-

વમ્ ॥ પ્રવિષ્ઠૌ નગરે તત્ર । સ્થિતૌ સ્થાને નયોજ્જિતે ॥ ૭૩૭ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ વત્સેદં ।

દૃષ્ટં દેવવિજૃંભિતમ્ ॥ ધ્રુવં પર્યવસાનં સ્યા-દીદૃશં મદ્યપાયિનામ્ ॥ ૭૩૮ ॥

લેરોને તથા બીકળોએ બીકળોને ચૂર્ણિત કર્યા. ॥ ૮૩૪ ॥ હવે અચાનક ઘળાં ઘાઓથી થયેલી રુધિરની
ધારાથી, મદિરાથી જેમ ચંડિકા તેમ પૃથ્વી તે વચ્ચે તે વચ્ચે તુલ્ય થઈ. ॥ ૮૩૫ ॥ હવે લોલાક્ષ તથા રિપુકંપન બન્ને
જળ લક્ષ્મયુદ્ધથી લડવા લાગ્યા; ત્યાં રિપુકંપને અત્યંત ક્રોધથી લોલાક્ષને માર્યો. ॥ ૮૩૬ ॥ હવે વિમર્શ
અને પ્રકર્ષ તે ભયંકર ઘનાવને જોઈને, તે નગરમાં જઈ નિર્ભય સ્થાનકમાં રહ્યા. ॥ ૮૩૭ ॥ પછી વિમર્શ
પ્રકર્ષને કહ્યું કે, હે વત્સ ? તેં આ દેષનું પ્રાબલ્ય જોયું ? મોટે લેરેલર મદિરાપાન કરનારાઓનું આવુંજ

પારિણામ આગે છે. ॥ ૮૩૮ ॥ કેમકે, મદિરા છે, તે પાપોતું મૂલ છે, પુણ્યરૂપી વૃક્ષને બાલવામાં અગ્નિ-
સરસ્વી છે, તથા સદુળો રૂપી પુણ્યોને મ્હાનિ આપવામાં સૂર્યના તાપ સરસ્વી છે. ॥ ૮૩૯ ॥ મદિરાને
અને પરસ્ત્રી સેવનને જે દુર્બુદ્ધિ તજતો નથી, તે નીચ માણસ લોલાક્ષનીપેટે નાશ પામે છે, તેમાં સંશય
નથી. ॥ ૮૪૦ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહ્યું કે, હે મામાજી ! તમારું વચન સત્ય છે, તેમાં સંશય નથી. હવે એવી
રીતે વિચરતાં થકાં કેટલાક દિવસો સુલેથી તેઓનાં ગયા ॥ ૮૪૧ ॥ હવે એક દહાડો તેઓએ રાજ
મેહેલની પાસે એક પુરુષને જોયો ત્યારે પ્રકર્ષે બોલ્યો કે, હે મામાજી ! આ (પેલો) મિથ્યાભિમાન

મધ્યં મૂલમવધાનાં । મધ્યં પુણ્યદુઃસ્માનલઃ ॥ મધ્યં સદુણપુષ્પાણાં । મ્હાનાવાતપસંજ્વરઃ ॥ ૮૩૯ ॥

મધ્યં ચ પારદાર્યં ચ યો ન ત્યજતિ દુર્મતિઃ ॥ સ લોલાક્ષ ઇવ ક્લીવઃ । ક્યં યાતિ ન સંશયઃ ॥

॥ ૮૪૦ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ વાક્યં તે । પ્રમાણં નાત્ર સંશયઃ ॥ તયોઃ સુલં વિચરતો-ર્ગતાઃ કેડ્યથ

વાસરાઃ ॥ ૮૪૧ ॥ દૃષ્ટસ્તાત્ર્યાં નૃપાવાસ-સમીપે પુરુષોડ્યદા ॥ પ્રકર્ષોઽથાવદન્મિથ્યા-ન્નિમાનો

હોપ માતુલ ॥ ૮૪૨ ॥ ઇહાગતઃ કુતો હેતોઃ । પુરાજાજસચિત્તઃ ॥ વિમર્શોડવદદાહૂતો ।

મહામોહેન શલ્બયમ્ ॥ ૮૪૩ ॥ મકરધ્વજરાજસ્ય । શોભાહેતોઃ પ્રસેદુષા ॥ સાંપ્રતં યાત્યુપ

રિપુ-કંપનાવાસમેપ ચ ॥ ૮૪૪ ॥ અયં રાજ્યેડ્ઞિષિક્તોડસ્તિ । લોલાક્ષે નિહતેડ્ધુના ॥ પ્રેષિતઃ

સ્વામિના મિથ્યા-ન્નિમાનોડ્યસ્ય સદ્ધનિ ॥ ૮૪૫ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ તદ્દેહં । પ્રદર્શય મમાપિ

તત્ ॥ સ્વીચકાર વિમર્શોડપિ । પ્રવિષ્ટો ધૌ નૃપાલયે ॥ ૮૪૬ ॥

લાગે છે. ॥ ૮૪૨ ॥ પળ અહીં તે રાજસચિત્ત નામના નગરથી શામાટે આવ્યો હશે ત્યારે વિમર્શ કહ્યું કે
લેખર આને મહામોહ રાજાએ કામદેવની શોભામાટે કૃપા કરીને બોલાવેલો લાગે છે, અને તેથી
હમણાં તે રિપુકંપનના આવાસની સમીપે જાય છે ॥ ૮૪૩ ॥ ૮૪૪ ॥ લોલાક્ષ હણાયથી આ રિપુ-
કંપનને હમણાં રાજ્યપર અભિષિક્ત કરેલો છે, અને તેને ઘેર સ્વામીએ આ મિથ્યાભિમાનને મોકલ્યો
છે. ॥ ૮૪૫ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહ્યું કે, ત્યારે તો મને પળ તે ઘર દેલાડો ! ત્યારે વિમર્શે પળ તે વાત સ્વીકારી,

पक्षा तयो यक्ष राजमेष्टमां दाग्वल थया ॥ ८४६ ॥ हवे तेने एक मतिकलिता नामनी बीजी स्त्री हती, तेणीए तेज पलत सुलक्षण नामना पुत्रने जन्म आप्यो हतो ॥ ८४७ ॥ ते पुत्रना जन्मथी विकस्वर थए-
लां कमलनी पेठे, तथा सुर्पथी एणाएल छे अंधकार जेमांथी एवां आकाशनी पेठे तेनुं राजभुवन शोभवा
लाग्युं ॥ ८४८ ॥ मणिदिपकोना समूहो रचाव्या, मंगलदर्पणो धारण कर्यो, सुतिरक्षानो विधि कर्यो-
भने सर्वपेथी भूमिने शणगारी ॥ ८४९ ॥ वली ते वलते स्तनोना भारथी नम्र थएली एवी पण प्रियं,
तदा (दासी) राजाने पुत्रजन्मना महोत्सवनी वधामणी देवाने वेगथी गइ ॥ ८५० ॥ तेणीए पुत्रज-

इतश्च तस्यास्ति मति-कलिताख्या प्रियापरा ॥ सा तस्मिन्नेव समये । सूता सुतं सुलक्षणम्
॥ ८४७ ॥ जातमात्रे सुते तत्र । प्रोन्नद्धमिव पंकजम् ॥ खमिवार्कहतध्वातं । तद्वाजन्वनं बभौ
॥ ८४८ ॥ रचिता मणिदीपौघा । धृता मंगलदर्पणाः ॥ नूतिरक्षाविधिश्चक्रे । सिद्धार्थैर्नूषिता
च भ्रूः ॥ ८४९ ॥ प्रियं वक्तुं महीशस्य । सुतजन्ममहोत्सवम् ॥ वक्षोजन्मरनम्रापि । ययौ
वेगात् प्रियंवदा ॥ ८५० ॥ निवेदिते तया राजा । प्रणयी पुत्रजन्मनि ॥ हर्षोत्तुरैरिवाकीर्णं ।
वपुरुत्पुलकं दधौ ॥ ८५१ ॥ आयातोऽत्रांतरे मिथ्या-न्निमानस्तस्य संनिधौ । दध्यावधिष्ठित
स्तेन । हृदीत्थं रिपुकंपनः ॥ ८५२ ॥ अहो जातः कृतार्थोऽहं । प्राप्तो वंशो ममोन्नतिम् ॥
प्रसन्ना देवता मह्यं । मया लब्धं जनुःफलम् ॥ ८५३ ॥ हारकुंभलकेयूर-कटकादि ददौ ततः
निवेदकायै दीनार-लहं चासौ प्रमोदनाक् ॥ ८५४ ॥

न्मनो वृत्तांत निवेदन करते छते प्रेमवालो राजा जाने हर्षना अंकुराओथी भरेलुं होय नहीं जेम, तेम
रोमांचित शरीरने धारण करवा लाग्यो ॥ ८५१ ॥ एटलामां तेनी समीपे मिथ्याभिमान आव्यो, अने
तेनां शरीरमां दाखल थयो, तेथी ते रिपुकंपन एम विचारवा लाग्यो के, ॥ ८५२ ॥ अहो ! हुं तो कृतार्थ
थयो. तथा मारो वंश उन्नति पाग्यो, माराप्रते देवता तुष्टमान थइ, तथा मने जन्मनुं फल मल्युं ॥ ८५३ ॥
पछी तेणे हर्षित थइने वधामणी आपनारी प्रियंवदाने हार, कुंडल, बाजुबंध, तथा कडांआदिक अने

एक लाख सोनामोहोरी आपी. ॥ ८५४ ॥ हवे उल्लासायमान छे शरीर जेनुं, तथा प्रेमथी गद्गद वचन बोलता एवा ते राजाए आडंबरथी पुत्रजन्मनो महोत्सव कर्यो. ॥ ८५५ ॥ पछी पुत्ररूपी चंद्रना उल्लासथी हर्षरूपी समुद्र वृद्धि पामते छते, भोजाओना ध्वनि सरखो क्षणवारमां वाजाओनो धीर शब्द उत्पन्न थयो. ॥ ८५६ ॥ बली ते समये केसर अने कस्तुरीना संमर्दनथी कादववाळं, उल्लासायमान फिरणोवालां मणिओनां समूहोथी सूर्यनी कांतिने दूर करनारुं, हसता नाझरोवाळं, नाचता एवा कुब्जो तथा वामनोथी शोभायुक्त थएळं, नुटता हारोनी अणिओथी भरेळं, देवातां धनोथी हर्षयुक्त थएळं बि-

समुद्धसितगात्रेण । प्रेमगद्गदभाषिणा ॥ कारितो विपुलस्तेन । सुतजन्ममहोत्सवः ॥ ८५५ ॥

प्रवृद्धे हर्षपाश्र्वादौ । सुतंदुध्वासतस्ततः ॥ धीरो वीचिध्वनिरिवो--स्थितस्तूर्यध्वनिः कृणात्

॥ ८५६ ॥ कश्मीरजन्मकस्तूरी--सम्मर्दकृतकर्दमम् ॥ लसदंशुमणिव्रात--विभंबितरविप्रभम्

॥ ८५७ ॥ हसत्कंबुकिकं नृत्यत्--कुब्जवामनशोभनम् ॥ नुटद्वारलताकीर्णं । दीयमानधनो

न्मदम् ॥ ८५८ ॥ वितासिनीकृतोद्धासं । रम्यं वेषोद्भटभैटः ॥ बहुरूपमिवामोदा--ज्ञातं तडा-

जमंदिरम् ॥ ८५९ ॥ त्रिजिर्विशेषकम् ॥ तदा नृत्यगणे नृत्यं । प्रमोदेन वितन्वति ॥ ननर्त

स्वयमप्युच्चैः । प्रीत्या नृपतिरुद्भुजः ॥ ८६० ॥ दृष्ट्वाऽपृहृत्यकर्षस्त--न्मातुलं जातकौतुकः

॥ किमितीमे रटंत्युच्चै--र्विस्फारितमुखा जनाः ॥ ८६१ ॥ काष्ठानि चर्मनखानि । बाढमा-

स्फोटयंति किम् । किं मृन्नां वंहत्येते । धावंति किमितस्ततः ॥ ८६२ ॥

लास युक्त स्त्रीओए करेला उल्लासवाळं, उद्भट वेषोवाला भटोथी मनोहर थएळं, एवी रीते हर्षथी जाणे बहु रूपवाळं थयुं होय नही जेम तेवुं राजमंदिर थयु. ॥ ८५७ ॥ ८५८ ॥ ते बखते हर्षथी चाकरोनो समूह नाचते छते, प्रीतिथी राजा पण उंचा हाथो करीने पोते नाचवा लाग्यो ॥ ८५९ ॥ ते जोइने थएल छे कौतुक जेने एवो प्रकर्ष मामाने पूछवा लाग्यो के, आ लोको मुखो खुल्लां करीने उंचे प्रकारे शामाटे आरब्धा करे छे ? ॥ ८६० ॥ बली आ लोको चांबडांथी मढेलां काष्ठाने केम फोडे छे ? तथा

માત્રીનાં માર શામાટે ઉપાડે છે? અને ગ્રામ તેમ કેમ દોડે છે? વલી આચિષ્ઠા અને મુત્રની પીઠરી
 મરગી રીંછાં મંદ મંદ શામાટે ચાલે છે? અને આ ઘરનો માલિક આત્મ વિહંબના શામાટે કરે છે?
 ॥ ૮૬૨ ॥ ૮૬૩ ॥ ત્યારે વિમર્શ કહું કે, મદ્ર! આ તો મિથ્યાભિમાનનું પ્રાવલ્ય છે, તેણે આ
 રાજાને “ મને પુત્ર થયો ” એવો ભ્રમ ઉપજાવ્યો છે. ॥ ૮૬૪ ॥ વલી તે મિથ્યાભિમાનની
 વામનાના ધિલાસથી આ વિહંબના પ્રવર્તી રહેલી છે; તથા આ રાજા પ્રગટ રીતે વિહંબના કરનાર એવા
 પણ પાને પોતાનો યંધુ જાણે છે. ॥ ૮૬૫ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહું કે જો એમ છે, તો અહીં જે આને પરાધિન થ'એલો

કિં વિામૂત્રપિઠ્યથ્ ॥ મંદં મંદં ચલંત્યમઃ ॥ કિંચૈષ સદનસ્યેશઃ ॥ કરોત્યાત્મવિમંબનમ્ ॥ ૮૬૬ ॥
 વિમર્શઃ પ્રાહ મદ્રેદં ॥ મિથ્યામાનસ્ય જંત્રિતમ્ ॥ અનેનોત્પાદિતો હ્યસ્ય ॥ સુતો મેઽન્નૂદિતિ
 ત્રમઃ ॥ ૮૬૭ ॥ તદ્વાસનાવિલાસાન્ન ॥ પ્રવૃત્તેયં વિમંબના ॥ વેત્યેનેમેષ બંધું સ્વં ॥ વિમંબકમપિ
 સ્ફુટમ્ ॥ ૮૬૮ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ યદ્યેવં ॥ યોઽસ્યાસ્તિ પરવાનિહ ॥ સ એષ કીદૃશો લોકે ॥ ગીયતે રિપુ-
 કંપનઃ ॥ ૮૬૯ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ વત્સાયં ॥ ન જ્ઞાવરિપુકંપનઃ ॥ હ્યાતિરસ્યોદિતા લોકે ॥
 બાહ્યશત્રુપ્રકંપનાત્ ॥ ૮૭૦ ॥ બાહ્યપ્રત્યર્થિકોટીનાં ॥ સમર્થો યઃ પ્રમદ્દને ॥ સોઽપિ જ્ઞાનં
 વિના નૈવ ॥ પ્રત્નૂણુન્નાર્વિવૈરિણામ્ ॥ ૮૭૧ ॥ તેનાસ્ય વત્સ કો દોષઃ ॥ કો વા નિશ્ચિલદેહિ-
 નામ્ ॥ યતોઽત્ર તત્ત્વચિંતાયાં ॥ જ્ઞાનાન્નાવોઽપરાધ્યતિ ॥ ૮૭૨ ॥ ક્રોધાદિચ્ચોઽશ્ચિલેચ્ચોઽપિ ॥
 પાપમજ્ઞાનમુલ્બળમ્ ॥ જનો મિથ્યાન્નિમાનસ્ય ॥ યેન બધ્વા પ્રદીયતે ॥ ૮૭૩ ॥

છે, તે આ રિપુકંપન લોકોમાં કેવો કહેવાય છે? ॥ ૮૬૬ ॥ ત્યારે વિમર્શે કહું કે હે વત્સ! આ “ભાવરિપુકંપન”
 નથી; બાહ્ય શત્રુઓના નાશથી આની લોકોમાં પ્રહ્યાતિ થઈ છે. ॥ ૮૬૭ ॥ બાહ્ય શત્રુઓની શ્રેણિઓને
 મારવામાં જે સમર્થ છે, તે પણ જ્ઞાનવિના ભાવશત્રુઓનો નાશ કરવામાં સમર્થ નથી. ॥ ૮૬૮ ॥ તેથી હે
 વત્સ! આનો તથા સર્વ પ્રાણીઓનો શું દોષ છે! કેમકે અહીં તત્ત્વચિંતનમાં જ્ઞાનનો અભાવ અપરાધી
 છે. ॥ ૮૬૯ ॥ સઘળા ક્રોધાદિક કરતાં પણ અજ્ઞાન છે તે ભયંકર પાપ છે; કે જે અજ્ઞાન, માણસને

યાંથીને મિથ્યાભિમાને સોંપી આપે છે. ॥ ૮૭૦ ॥ અને તે મિથ્યાભિમાનથી પરાભવયુક્ત ચિત્તવાલો થયેલો માણસ હિતાહિતને જાણતો નથી; તથા હમેશાં જાણે ગ્રહોથી ગ્રસ્ત થયો હોય નહોં જેમ તેમ પોતાને વિઠુંવના કરે છે. ॥ ૮૭૧ ॥ જ્ઞાનથી હજાણ છે પાપો જેનાં એવા લોકો, હુનીયામાં આશ્ચર્યકરનારી એવી રૂઢ સંવંધિ લક્ષ્મીને પણ પામીને કોઈ દિવસે પણ અહંકાર કરતા નથી. ॥ ૮૭૨ ॥ અજ્ઞાનથી લુપ્ત થયેલ છે બુદ્ધિ જેની પવો માણસ પર્વતની માટીને ધન જોતો થકો તે તરફ દોડે છે, પણ યોગીઓ તો અનાદિ અનંત એવા જ્ઞાન રૂપી ધનને જુગ છે. ॥ ૮૭૩ ॥ ગ્રજ્ઞાની લોકો પુત્ર, સ્ત્રી આદિક બાહ્ય સંપદાને પામીને ગર્વિષ્ટ થાય છે; તથા અજ્ઞા-

તેના નિમ્નૂતચિત્તશ્ચ । ન જાનાતિ હિતાહિતમ્ ॥ વિમંબયતિ ચાત્માનં । પ્રહ્રસ્ત ઇવાનિશમ્

॥ ૮૭૧ ॥ કદાપિ નાત્તિમન્યંતે જ્ઞાનેન તુ હતાંહસઃ ॥ લોકાદચર્યકરે પ્રાપ્ય । શ્રિયં પૌરંદરી
મપિ ॥ ૮૭૨ ॥ ગિરિમૃત્સનાં ધનં પશ્યન્ । ધાવત્યજ્ઞાનલુપ્તધીઃ ॥ અનાદિનિધનં જ્ઞાનં । ધનં
પશ્યંતિ યોગિનઃ ॥ ૮૭૩ ॥ બાહ્યામજ્ઞાનિનઃ પ્રાપ્ય । પુત્રદારાદિસંપદમ્ ॥ સ્મરંતેજ્ઞાનમગ્રા
સ્તા-મંતઃ પશ્યંતિ નિશ્વલામ્ ॥ ૮૭૪ ॥ પ્રતિષ્ઠાં વેત્તિ વિષ્ટાવ-ચ્છમાગ્રેર્નસ્મસંપદમ્ ॥ જા-
ગતિં જ્ઞાનવાનંત-ર્વહિઃ શેતે તુ સર્વદા ॥ ૮૭૫ ॥ યૈર્બદ્ધો જ્ઞાનપાશેન । મિથ્યામાનાન્નિધો
રિપુઃ ॥ તે ધન્યાસ્તે મહાત્માન-સ્તે ચ વિશ્વોપકારિણઃ ॥ ૮૭૬ ॥ જિતમિથ્યાન્નિમાનાના
મર્થમજ્ઞાનસંપદામ્ ॥ સાધૂનાં નોપમા લોકે । સદેવમનુજાસુરે ॥ ૮૭૭ ॥

નમાં મગ્ર ધયા થકાતેને ચિત્તમાં નિશ્ચલ જાણે છે. ॥ ૮૭૪ ॥ અને જ્ઞાની માણસ કીર્તિને વિષ્ટા સરસી તથા સંપ-
દાને શમતા રૂપી અગ્નિની રાત્ર સરસી જાણે છે, વલી તેઓ અંતરમાં હમેશાં જાગતા રહે છે, અને બહારથી
નિદ્રિત થાય છે. ॥ ૮૭૫ ॥ જેઓ મિથ્યાભિમાન નામના શત્રુને જ્ઞાનરૂપી પાશથી બાંધેલો છે, તે
મહાત્માઓ જ ધન્ય છે, તથા તેઓ જ જગતનો ઉપકાર કરનારા છે. ॥ ૮૭૬ ॥ જીતેલ છે મિથ્યા-
ભિમાન જેઓ તથા અલંડ જ્ઞાનની સંપદાવાલા એવા સાધુઓની ઉપમા, દેવ, મનુષ્ય અને અસુરોવાલા

આ ઓકતમાં ગ્રીજી ॥૮૭૭॥ પછી વિસ્તારવંત બુદ્ધિવાલો વિમર્શ જેટલામાં એમ કહે છે, તેટલામાં રાજાના મહેલનાં પારણાં પાસે શ્રે પુરુષો આવ્યા. ॥ ૮૭૮ ॥ ત્યારે પ્રકર્પ બોલ્યો કે, હે મામાજી ! વલી આ બન્ને પુરુષાં કોણ દેવાય છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, અહીં આ મતિમોહ અને શોક આવેલા છે. ॥ ૮૭૯ ॥ એટલામાં સતિકા મૃદમાં મોટો પોકાર ડાલ્યો; તથા શોકાતુર થઈ દાસીઓ રાજાની પાસે દોડી ગઈ. ॥ ૮૮૦ ॥ ત્યારે “ આ શું થયું ? ” એમ ફરી ફરીને પૂછતો થકો રાજા બ્યાકુલ થયો; ત્યારે તેઓ કહેવા લાગી કે, કુમાર ભગ્ન ચક્રુવાલો થયો થકો મૃત્યુની અળીપર આવેલો છે. ॥ ૮૮૧ ॥ હવે દુઃખરૂપી

યાવજ પ્રવદત્યેવં ॥ વિમર્શઃ પ્રથમાનધીઃ ॥ આગતૌ ઋપન્નવન-દ્યારે તાવદુન્નૌ નરૌ ॥ ૮૮૨ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાદ્ દૃશ્યેતે । નરૌ માતુલ કાવિમૌ ॥ સ પ્રાહ મતિમોહશ્ચ । શોકશ્ચેહ સમાગતૌ ॥ ૮૮૩ ॥ પૂત્કારો ડ્વાંતરે પ્રોઢઃ । સંજાતઃ સૂતિકાગૃહે ॥ અધાવંશ્વેટિકા રાજા-ન્નિમુખં શોકનિર્નરાઃ ॥ ૮૮૪ ॥ કાતરો ડ્મૂત્કિમિત્યેત-દ્રૂપઃ પૃથ્વન્ પુનઃ પુનઃ ॥ તાઃ પ્રાહુઃ કંઠલગ્નાસુ-ર્બાલો ડ્મૂઘ્રમ્લોચનઃ ॥ ૮૮૫ ॥ ગતો ડ્ગ્ર સૂતિકાગૃહે । દુઃખવઞ્નહતો નૃપઃ ॥ દૃષ્ટશ્ચ દારકઃ કિંચિ-ન્નૈષાયુષ્કઃ સુલ રૂણઃ ॥ ૮૮૬ ॥ સમાહૂતા મહાવૈદ્યાઃ । પૃષ્ઠં ચ કિમન્નદિદમ્ ॥ તે પ્રાહુરયમાતંકઃ । સદ્યો ધાતી મહાબલઃ ॥ ૮૮૭ ॥ નૃપઃ પ્રાહ સ્વશક્ત્યા યઃ । પ્રોજ્ઞીવયતિ દારકમ્ ॥ તસ્મૈ રાજ્યં પ્રયજ્ઞામિ । સ્યાં તસ્યાનુચરો ડ્પ્યહમ્ ॥ ૮૮૮ ॥ તદાકર્ણ્ય જનાશ્ચક્રુ-ર્મૈત્રયંત્રાદિકાઃ ક્રિયાઃ । પશ્યતામેવ તેષાં ચ । પંચત્વં પ્રાપ દારકઃ ॥ ૮૮૯ ॥

પરથી હળાણે રાજા સૂતિકાધરમાં ગયો, તથા ત્યાં તેણે સુલક્ષણ કુમારને કંઈક બાકી રહેલાં આયુષ્યવાલો જોયો. ॥ ૮૮૨ ॥ ત્યારે તેણે મોટા વૈદરાજોને બોલાવ્યા, અને તેઓને પૂછ્યું કે, આ શું થયું ! ત્યારે તેઓએ કહ્યું કે, આ મહાબલવાન રોગ તુરત મૃત્યુ કરનારો છે. ॥ ૮૮૩ ॥ ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે જે માણસ પોતાની શક્તિથી આ કુમારને જીવાડે, તેને રાજ્ય આપું, તથા હું પણ તેનો અનુચર થઈને રહું. ॥ ૮૮૪ ॥ તે સાંભળીને લોકો મંત્રયંત્રાદિકની ક્રિયાઓ કરવા લાગ્યા, પણ તેઓના દેહતાંજ કુમા-

र तो मृत्यु पाમ्यो. ॥ ८८५॥ हवे एटलामां वेताल सरखा अने इच्छित रुपोवाला एवा ते शोक अने मति-
मोह ते राजा अने राणीना शरीरमां दाखल थया. ॥ ८८६ ॥ पछी तेओ बन्ने करुणाना आक्रंदथी भयं-
कर एवो हाहाकार शब्द करवा लाग्या; तेओमांथी राणी पृथ्वीपर पडी; अने राजा प्राणोथी मुक्त थयो.
॥ ८८७ ॥ पछी पृथ्वीपर लडता केशोवालुं, नष्ट थएलां मनोहर आभुषणोवालुं, वियोगरुपी सर्पनी
फांचली सरखी लालोथी लेपाएलां मुखरुपी कोटरवालुं, छातिना कुट्टनथी मिश्रित थएलुं, तथा
भांगेली बुडीओनी अणिवालुं एबुं रिपुकंपननी छीओनुं मोडुं रुदन प्रगट थयुं. ॥ ८८८ ॥ ८८९ ॥ पछी

शोकश्च मतिमोहश्च । राजराज्ञीशरीरयोः॥अत्रांतरे प्रविष्टौ तौ । वेतालौ कामरूपिणौ॥८८६॥
ताभ्यां हाहास्वश्चक्रे करुणाक्रंदन्नैरवः ॥ राज्ञी निपतिता भूमौ । राजा प्राणैरमुच्यत॥८८७॥
ततो भूमिलुलत्केशं । दलितोरुविभूषणम्॥वियोगसर्पनिर्मोक--दालाह्निनास्यकोटरम्॥८८८॥
नरस्तान्नसंमिश्रं । निर्भग्नवलयवालि ॥ बृहदाक्रंदनं जातं । रिपुकंपनयोषिताम् ॥ ८८९ ॥
सर्वतः करुणध्वान--परं श्रपयन् जनं ततः विस्मयप्रेरितो बुद्धे--स्तनयो मातुलं जगौ ॥८९०॥
किमेतत्क्षणमात्रेण । हित्वा प्राचीननर्त्तनम् ॥ नर्त्तनांतरमारब्धं । लोकैर्भग्यंतरादिदम् ॥
॥ ८९१ ॥ विमर्शः प्राह यौ दृष्टौ । प्रविशंतौ नरौ त्वया ॥ ताभ्यामित्थं विनाटयंते । लोकाः
स्वातंत्र्यवर्जिताः ॥ ८९२ ॥ यथा मिथ्याभिमानेन । तादृशं नादिताः पुरा ॥ तथैतादृशमे
ताभ्यां । नाटयंतेऽमी तपस्विनः ॥ ८९३ ॥

सर्व वाजुण्थी करुणा स्वरमां तत्पर थएलां माणसोने जोतो थको, विस्मयथी प्रेराएलो बुद्धिनो पुत्र
प्रकर्ष (पोताना मामा विमर्शने) कहेवा लाग्यो के, ॥ ८९० ॥ हे मामाजी ! क्षण मात्रमां पूर्वतुं नृत्य
तजीने लोकोप भंग्यंतरथी आ बीजुं नाटक वली शुं करवा मांडयुं ? ॥ ८९१ ॥ त्यारे विमर्श कहुं के, प्रवेश
करता एवा जे वे माणसोने तें जोया होता, तेओ बन्ने स्वतंत्रता विनाना लोकोने आवी रीते नचावे छे.
॥ ८९२ ॥ जेम मिथ्याभिमाने पूर्व तेवी रीते तेओने नचाव्या होता, तेमज आ विचाराओने आ बन्ने

ન્યાય છે. ॥ ૮૧૩ ॥ જેઓ જ્ઞાનરૂપી દૃષ્ટિથી સમગ્ર પદાર્થને ક્ષણભંગુર જુએ છે, તેઓનેજ શોક અથવા મતિમોહ ધાપા કરી શકતાં નથી. ॥ ૮૧૪ ॥ મિથ્યાજ્ઞાનીઓને દૃષ્ટ સંગમોનો નાશ થવાથી શોક થાય છે, પણ તત્ત્વજ્ઞાનીઓનું તો વૈરાગ્યરૂપી શસ્ત્ર તેથી ઊલટું તેજયુક્ત થાય છે. ॥ ૮૧૫ ॥ બલી જો પેહેલે-ધાગ અનિર્ણય થાયનો નિર્ણય કરવામાં આવેલો હોય, તો શોચવાનું શામાટે હોય ? અને જો નિર્ણય થાયનો નિર્ણય કરવામાં આવેલો હોય, તો તો નિશ્ચલ શોક થાય છે, કેમકે કહું છે કે, અનિર્ણયતારૂપ કરેલ છે પુદ્ધિ જેને એવો માણસ મ્હાન કુસુમોવાલો થયો થકો શોક કરતો નથી અને નિર્ણયતારૂપ કરેલ

શોકો ના મતિમોહો ના । તેવામેવ ન વાધકઃ ॥ પશ્યંતિ જ્ઞાનદૃષ્ટ્યા યે । સમગ્રં ક્ષણગ્ન-ગુરમ્ ॥ ૮૧૬ ॥ મિથ્યાજ્ઞાનવતાં શોકઃ સ્યાન્નૈષ્ટરિષ્ટસંગમૈઃ ॥ તત્ત્વજ્ઞાનાં તુ વૈરાગ્ય-શસ્ત્રમુત્તે-જિતં બ્રવેત્ ॥ ૮૧૭ ॥ આદાવેવ હિ નિર્ણતે । ડનિર્ણયત્ત્રાવે ક્વ શોચનમ્ ॥ નિર્ણયત્ત્રાવે તુ નિર્ણતે । ધ્રુવઃ શોકો યદુચ્યતે ॥ ૮૧૮ ॥ અનિર્ણયતાકૃતબુદ્ધિ-મ્હાનમાહ્યો ન શોચતિ નિર્ણયતાકૃતબુ-દ્ધિસ્તુ-બ્રગ્નગ્નાંડોડપિ શોચતિ ॥ ૮૧૯ ॥ ગાઢપ્રેમવશાદેષ-મતિમોહાન્મૃતો નૃપઃ ॥ પ્રલાપં કારયત્યેવં । શોકસ્તુ કરુણં જનૈઃ ॥ ૮૨૦ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ કિં બ્રૂ-ગેહેડસ્મિન્નેવ માતુલ-શ્દૃગીદૃશમાપન્નં । કિંવાન્યત્રાપિ જાયતે ॥ ૮૨૧ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ નૈતાદૃક્-ન્નવચક્રેડતિદુર્લ-ભમ્ ॥ પ્રાવૈન્નૈકેર્નૃતં હોત-ત્પરસ્પરવિરોધિન્નિઃ ॥ ૮૨૨ ॥ અંબરબ્રમણજશ્રમતસો । ધ્વાંતપં-કહરણાશુચિગાત્રઃ ॥ સ્નાતુરિત્થુરિવ તિગ્મમરીચિ-વૌરિધિરથ જગમ સમીપમ્ ॥ ૮૨૩ ॥

છે પુદ્ધિ જેને એવો માણસ ઘડો ફુટવાથી પણ શોક કરે છે. ॥ ૮૧૬ ॥ આ રાજા અત્યંત પ્રેમના વશથી મતિમોહથી મૃત્યુ પામ્યો છે, અને શોક છે તે લોકોને આવી રીતે કરુણાલાપ કરાવે છે. ॥ ૮૧૮ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષ કહું કે, હે મામાજી ! આ રાજાના ઘરમાંજ આવો બનાવ બન્યો છે ? કે બીજી જગોએ પણ થાય છે. ! ॥ ૮૧૯ ॥ ત્યારે વિમર્શ કહું કે, આ ભવચક્રમાં એવો બનાવ કેંદ્ર દુર્લભ નથી; કેમકે, તે આવી રીતના પરસ્પર વિરોધવાલા અનેક ભાવોથી ભરેલું છે. ॥ ૮૨૦ ॥ દૃટલામાં હવે આકાશમાં ભમવાથી

उत्पन्न थएला थाकथी तापयुक्त थएलो तथा अंधकाररूपी कादवने हरवाथी अपवित्र शरीरवालो ए
वो मूर्य जाणे स्नान करवाने ईच्छतो होय नहीं जेम, तेम समुद्रनी समीपे गयो. ॥ ९०१ ॥ पोताना
करवाना विषयमांथी निवृत्त थएली, तथा (पोताना) स्थानकना आश्रय माटे आकुल थएली एवी
सूर्यनी गावो (किरणो) अने माणसनी वाणीओ एकपणाने प्राप्त थइ थकी उंचे प्रकारे शोभवा लागी.
॥ ९०२ ॥ मूर्छित थता भयंकर विरहरूपी अग्निथी दग्ध थएला एवा चक्रवाकना हृदयथी निकलता
लांघा आक्रंदथी निकलती असुसंततिनी चेष्टाना आकुल शब्दोवाला पक्षिओथी तर्क कराती हती.

एकतामुपगता वभुरुच्चै—राकुलाश्चनिलयाश्रयणाय॥स्वीयचारविषयाद्विनिवृत्ता । भास्करस्य
च जनस्य च गावः ॥ ए०२ ॥ चक्रवाकहृदयात्परिदीर्घा—क्रंदनिर्यदसुसंततिचेष्टा॥मर्बदुग्ध-
विरहानलदग्धा—दाकुलारवपतन्निरूहे ॥ ए०३ ॥ पद्मिनीहृदयसंगतरागैः । स्फूर्तिम-
न्निरिव संभृतभूतैः॥रश्मयो विवभुरंबुधिकूलं । यास्यतो हिमरुचेरतिशोणाः ॥ ए०४ ॥
यामन्निव्वरयितुं रतयोग्य—स्फारन्नूपणविधौ विधिवेत्री ॥ आगता सितरुचेः प्रियदूती ॥
कुंकुमारुणतनुर्ननु संध्या ॥ ए०५ ॥ अंजनाचलभुवः प्रविसर्प—त्पाटलापटलपाटलजासः
सांध्यरागकलितः किल ज्ञागः—पश्चिमः श्रियमगाज्जनस्य ॥ ए०६ ॥ व्याप्तमंबरमश्रोड्वण-
संध्या—वह्निधूमसदृशैस्तिमिरौघैः॥तारकैस्तरलकांतिन्निरुच्चै—स्तत्स्फुलिंगनिकरैरिव रेजे ॥ ए०७ ॥

॥९०३॥ स्फुरायमान थता एवा कमलिनीना हृदयमां प्राप्त थएला रागोथी जाणे भरेली मूर्तिवालो होय
नहीं जेम एवा समुद्र प्रते जता चंद्रना अत्यंत लाल किरणो शोभवा लाग्यां ॥ ९०४ ॥ ते समये संभो-
गने योग्य एवां मनोहर भूषणोनी विधिमां ब्रह्मानी छडीदार सरखी, तथा कुंकुम सरखां लाल शरीर-
वाली एवी चंद्रनी दूती सरखी संध्या आकाशरूपी (स्त्रीने) उतावल कराववाने आवी पहींची. ॥९०५॥
अंजनाचल नामना पर्वतनी पृथ्वीथी विस्तार पामती गुलाबना समूह सरखी गुलाबी कांतिवाला
आकाशनी संध्याना रंगथी युक्त थएलो पश्चिम भाग खरेखर शोभाने प्राप्त थयो. ॥ ९०६ ॥ हवे भयं-

कर एवी संध्यारूपी अग्निना धुंवाडा सरखा अंधकारोना समूहोथी आकाश व्याप्त थयुं; तेमां चपल कांतिवाला ताराओ जाणे तेना तणखाओना समूहो होय नहीं जेम, तेम शोभवा लाग्या ॥९०७॥ वली-
ते समये उद्धत एवा अंधकारे पृथ्वीपरना सम असम भावोंने हरी लीधा; अने जगत तो जाणे जोत
जोतामां नष्ट थयुं होय नहीं तेम थयुं; तेथी शुं ते अंधकारे बौद्धोनी बुद्धिना पिटकथी चातुर्यभाव
मेलव्यो हतो? (अर्थात् बौद्धोनी पण तेज सिद्धांत छे.) ॥ ९०८ ॥ वली ते समये कमलिनीना वननी
शोभा म्लान भावने प्राप्त थइ; तथा निशाचरोनी श्रेणि उल्लास पामी, मार्गमां हुवडो सुखेथी गमन करवा

संहता भुवि समासमज्ञावा । दृष्टनष्टमुदज्ञाव्यत विश्वम् ॥ नुद्धतेन तिमिरेण किमासो ।
बौद्धबुद्धिपिटकात्पटुज्ञावः ॥ एण् ॥ म्लानिमाप नलिनीवनलक्ष्मीः । प्रोद्धलास रजनीच-
रराजी ॥ कौशिकाः पश्चि सुखेन विचेरु--मूकतां परिययुर्वत काकाः ॥ एण् ॥ स्फीतनी-
लसिचयोरुरुचीनां । कामुकंप्रति रसेन यतीनाम् ॥ निन्हवाज्जनदृशां कुलटानां । रुच्यता-
मुपययौ तिमिरौघः ॥ ए१० ॥ गृह्यतेव निजकालनियोगा--दाहितादिनकृता पुनरा-
प्स्यै ॥ दीप्तिरस्ततिमिरा प्रजजृम्भे । दीपकेष्वनुगृहं विधृतेषु ॥ ए११ ॥ आवज्जार विधुना
परिमुक्तं । नव्यसंगमरसोद्धसितेन ॥ नाकिनेतुरथ दिग् धनसार--कोदसोदरमग्नीशुसमूहम् ॥ ए१२ ॥

लाग्या, तथा कागडाओ मौनपणाने भजवा लाग्या ॥९०९॥ पेहेरेलां इयाम वस्त्राथी मनोहर कांतिवाली
तथा (संभोग संबंधि,) रसें करीने पोताना यार प्रते जाती एवी कुलटा स्त्रीओने लोकोनी दृष्टि रोक-
वाथी अंधकारनी समूह रुचिकारक थइ पड्यो ॥ ९१० ॥ पोतानो समय संपूर्ण थवाथी प्रयाण करता
एवा सूर्ये फरीथी मेलववाने थापणरुप राखेली, तथा नष्ट करेल छे अंधकार जेणीए एवी कांति, दरेक
घरोप्रते प्रगटेला दीपकोमां सपुरायमान थवा लागी ॥ ९११ ॥ नवा संगमना रसथी उल्लासायमान
थएला चंद्रे मुकेला बरासना चूर्ण सरखा किरणोना समूहने पूर्व दिशा हवे धारण करवा लागी ॥९१२॥

उच्छलता छे पाणीना कणीआओरूपी ताराओ जेमां एवा मलीन आकाशने उंचे प्रकारे (पोतानां) निर्मल किरणोरूपी जलोथी धोतो एवो चंद्र अंधकाररूपी कादवने पर्वत समीपे नष्ट करवा लाग्यो. ॥ ९१३ ॥ आकाशमां जे गंगायमुनानो संगम थयो, तेथी अहो पडतां एवां चंद्रना किरणोथी रात्रिरूपी ब्राह्मणीना अंधकाररूपी वालोना समूहलुं सुंडन थयुं ॥ ९१४ ॥ चली ते समये मोगरा सरखा सुंदर अने स्फुरायमान किरणोना समूहवालुं, ब्रणे जगतोने जीतवामां तत्पर एवुं एक कामदेवतुं जाणे चक्र होय नहीं जेम, तेवुं उगतुं चंद्रमंडल आकाशमां शोभवा लाग्युं. ॥ ९१५ ॥ जे चंद्र विलासि पुरुषोनां

क्वालयन्मलिनमंवरमुच्चैः--रुहलज्जलकणोपमतारम् ॥ निर्मलांशुसलिलैरुपशैलं । ध्वांतपंकमन-यद्व्ययमिंदुः ॥ ९१३ ॥ संगमो विधुकरैर्निपतद्भि--जह्नुवीयमुनयोर्यदभूत्खे ॥ तेन मुंनम-भूदिद् रात्रि--ब्राह्मणीतिमिरकेशभ्ररस्य ॥ ९१४ ॥ कुंदसुंदरलसत्करजालं । विष्टपत्रयजयाय परिष्टम् ॥ चारुचक्रमिव मान्मथमेकं । खे रराज विधुमंरुलमुद्यत् ॥ ९१५ ॥ आर्ददेग ममृतैः परिषिंचन् । यो विलासिषु सुधाघटलीलाम् ॥ सोऽप्यभूद्भिधुरहो विरहिण्या--श्रं-नकुंरुलितसर्पकरंरुः ॥ ९१६ ॥ पार्वतीप्रणतशंकरचूला--निर्गलत्सुरनदीजलरम्याः ॥ धौतविश्ववलयः प्रसरंतो । रेजिरे तुहिनरश्मिमयूखाः ॥ ९१७ ॥ इत्थं चंडोदये जाते । जनानंदविधायिनि ॥ दृष्टो निजापणद्वारे । ताभ्यां कश्चिन्महेश्वरः ॥ ९१८ ॥

अंगने अमृतथी सींचतो धको अमृतना घडानी लीलाने धारण करतो हतो, एवो पण ते चंद्र, अहो चिरही स्त्रीने, भयंकर कुंडालुं वालोने पंडेला सर्पना करंडीआ तुल्य भासवा लाग्यो. ॥ ९१६ ॥ पार्व-तीने नमता एवा महादेवनी शिलामांथी गलती गंगाना पाणी सरखां मनोहर, तथा धोएल छे (सफेद करेल छे) जगतनां वलयो जेओए एवां चंद्रनां विस्तार पामतां किरणो (ते समये) शोभवा लाग्यां. ॥ ९१७ ॥ एधी रीते लोकोने आनंद करनारो चंद्रनो उदय होते छते पोतानी दुकाननां बारणां पासे तेओए कोइक

ऋद्धिघंत पुरुषने जोयो. ॥ ९१८ ॥ ते पुरुष अनेक वणिक पुत्रोए करीने युक्त हतो, उंचां आसन पर येठेलो हतो, तथा आगल राखेलां मणिओ अने पुखराजोथी खुशी थतो हतो. ॥ ९१९ ॥ रुपाना अने सुवर्णनां ढगलाओथी अत्यंत गर्विष्ठ हृदयवालो, तथा विचित्र प्रकारनां आभूषणो अने वखोथी ते आश्चर्य पामतो. हतो ॥ ९२० ॥ तयारे प्रकर्ष विमर्शने कहुं के, हे मामाजी ! आधी रीतनो आ लक्ष्मीवान माणस तीछीं दृष्टि करतो थको सरल रीते माणसने केम जोतो नथी ? तेम कंइ वचन केम सांभलतो नथी ! उचित उत्तर पण केम देतो नथी ? तथा हाथ जोडीने नमता माणसोने पण तुण समान ते केम

युतोनेकैर्वाणिकपुत्रैः--निविष्टस्तुंगविष्टरे ॥ मणिभिः पद्मरागाद्यैः प्रहृष्यन्निहितैः पुरः ॥ ए१ए ॥
राजतैः कांचनैः स्तौमै--रुद्रवहृदयो नृशम् ॥ अलंकारैश्च वस्त्रैश्च विचित्रैश्चित्रमाप्नुवन् ॥ ए२ए ॥
प्रकर्षः प्राह लक्ष्मीवान्--मातुलायं किमीदृशः ॥ तिरश्चीनापतद्दृष्टिः । सरलं नैकते जनम् ॥ ए३ए ॥ नाकर्णयति किं वाक्यं । दत्ते किं नो चितोत्तरम् प्रांजलीनपि संनम्रा--न्मन्यते तृणवत्क-
श्च ॥ ए४ए ॥ रत्नादीनि मुहुः पश्यन् । किं निजांगानि खादति ॥ किं स्वलीलामनुस्मृत्य ।
निमीलयति लोचने ॥ ए५ए ॥ विमर्शः प्राह भ्रष्टेह । शृणु हेतुं समाहितः ॥ अस्ति मिथ्याभि-
मानस्य । धनगर्वोन्निधः सुहृत् ॥ ए६ए ॥ तेन हृत्वास्य सर्वस्वं । वराकोऽयमधिष्ठितः ॥
जानाति धन्यमात्मानां कृत्रिमैः कनकादिभिः ॥ ए७ए ॥ परस्वत्वकृतोन्माश्र--स्तत्स्वरूपं न
पश्यति ॥ अद्वैते न हितं मार्गं । नालोचयति चायतिम् ॥ ए८ए ॥

लेखे छे ? वली रत्नादिकोने वारंवार जोतो थको शुं ते पोताना अंगोने खाय छे ? तथा पोतानी लीलानुं स्मरण करीने शुं ते आंखोने मीचे छे ! ॥ ९२१ ॥ ९२२ ॥ ९२३ ॥ तयारे विमर्श कहुं के, हे भद्र ! आनी हेतुं समताथी सांभल ? मिथ्याभिमाननो धनगर्व नामनो (एक) मित्र छे; ते आ बिचारानुं सर्व-
स्व हरीने तेना शरीरमां दाखल थयो छे; अने तेथी कृत्रिम एवां सुवर्णादिकथी ते पोताने धन्य माने
छे. ॥ ९२४ ॥ ९२५ ॥ परने पोतारूप जाणतो एवो आ पुरुष तेनुं स्वरूप जोइ शकतो नथी, तेम हित-

કારી માર્ગ પ્રતે અહ્વા કરતો નથી, અને ભવિષ્ય સંબંધિ વિચાર કરતો નથી. ॥ ૧૨૬ ॥ વલી તે પોતે અર્પણ તથા અનુકંપનીય છે, છતાં પોતાનું જે તે સંપૂર્ણપણે જાણે છે, તે જગતને મથન કરનારું આ ધન-ગર્વનું ચેષ્ટિત જાણવું. ॥ ૧૨૭ ॥ જે (ધનાદિકથી) કુપણો (પોતાની) પૂર્ણતા માને છે, તે ધનાદિકની કુપેક્ષાજ (તાત્વિક) પૂર્ણતા છે; એવી રીતની પૂર્ણ આનંદ રૂપી અમૃતથી સ્થિગ્ધ થયેલી બુદ્ધિવાનોની દૃષ્ટિ છે. ॥ ૧૨૮ ॥ સમુદ્રનાં મોજાં સરખા વિકલ્પોથી થયેલી પૂર્ણતા અતાત્વિકી છે, અને સંપૂર્ણ આનંદવાલા પ્રસુ તો શાંત સમુદ્ર સરખા છે. ॥ ૧૨૯ ॥ અપૂર્ણ છે તે પૂર્ણપણને પામે છે, અને પૂરાતો હીન

અપૂર્ણોઽપ્યનુકંપ્યોઽપિ । પૂર્ણતાં સ્વસ્ય વેત્તિ યત્ત્વ ॥ જગદુન્માયિ તદિદં । ધનગર્વસ્ય ચેષ્ટિતમ્ ॥ ૧૨૭ ॥ પૂર્ણતાં યેન કુપણા--સ્તદુપેક્ષ્ય પૂર્ણતા ॥ પૂર્ણાનંદસુધાસ્નિગ્ધા । દૃષ્ટિરેષા મનીષિણામ્ ॥ ૧૨૮ ॥ અતાત્વિકી વિકલ્પૈઃ સ્યા--ત્પૂર્ણતાબ્ધેરિવોર્મિન્નિઃ ॥ પૂર્ણાનંદસ્તુ ઋગવાં--સ્તિમિ-તોદધિસન્નિઃ - ૧૨૯ ॥ અપૂર્ણઃ પૂર્ણતામેતિ । પૂર્ણમાણસ્તુ હીયતે ॥ પૂર્ણાનંદસ્વપ્નાવોઽયં । જગદ્દ્રુતદાયકઃ ॥ ૧૩૦ ॥ વદત્યેવં વિમર્શોઽયં । ઋજંગસ્તત્ર કશ્ચન ॥ રાજકીયં ધનં હત્વા । કાંદિક્ષીકઃ સમાગતઃ ॥ ૧૩૧ ॥ ઋજંગં પ્રત્યન્નિજ્ઞાય । સ વાણિજ્યુજંગમઃ ॥ કિંચિન્મૂલ્યં પ્રદાયાસ્ય । તજ્જગ્રાહાંચિલં ધનમ્ ॥ ૧૩૨ ॥ પ્રણયોઽથ ઋજંગોઽસા-વાગતં નૃપતેર્વલમ્ ॥ કુ-તશ્ચિત્કયોદંતં । શ્રુત્વા તત્રાતિન્નીપણમ્ ॥ ૧૩૩ ॥ સલોપત્તં વણિજં વધ્વા । નિન્યુર્નૃપન્નટા સ્તતઃ ॥ લુંટિતં ઋવનં તસ્ય । વિલુપ્તા રત્નરાણયઃ ॥ ૧૩૪ ॥

થાય છે, એવી રીતનો જગતને આશ્ચર્ય આપનારો પૂર્ણાનંદ સ્વભાવ છે. ॥ ૧૩૦ ॥ હવે એવી રીતે વિમર્શ થોલતે હતે, ત્યાં કોઈક ચોર રાજાનું ધન ચોરીને દિહ્મૂલ્ય થયો થકો આવી પહોંચ્યો. ॥ ૧૩૧ ॥ ત્યારે તે વણિકચોરે તેને ચોર જાણીને તેને થોડુંક મૂલ્ય આપીને તેનું સર્વ ધન લેઈ લીધું. ॥ ૧૩૨ ॥ એને તે ચોર તો નાશી ગયો; ઇલામાં કોઈક રીતે તે વંચાણની વાતમી સાંમલીને રાજાનું ભયંકર લશ્તર આવી પહોંચ્યું; ॥ ૧૩૩ ॥ પછી રાજાના સુભદો મુદામાલ સહિત તે વણિકને બાંધીને લેઈ ગયા,

तथा तेनुं घर अने रत्नोनो समूह लुंटी लीधो. ॥ ९३४ ॥ तेना चाकरो, वणिकपुत्रो, अने बांधवो, बाजथी हंस ग्रहण कराते छते जेम आक्रंद सहित पक्षिओ, तेम नाशी गया. ॥ ९३५ ॥ पछी गएल छे सर्वस्व जेनुं, तथा बंधुओथी रहित थएलो, गधेडापर चडावेलो, कंठमां बांधेल छे मुहामाल जेने एवो, तथा अति विह्वल थएलो, ॥ ९३६ ॥ राजलोकोथी लेइ जवातो, लोकोथी जुदी जुदी रीते निंदा करातो, तथा उतरेलां सुखवालो एवो ते वणिक ते बखते तेओनाथी जोवायो. ॥ ९३७ ॥ त्यारे विसित थएलो प्रकर्ष कहवा लाग्यो के, हे मामाजी ! आ बली आश्चर्य शुं थयुं ? शुं आ स्वप्न छे ! के अम

किंकराश्च वणिकपुत्रा । बांधवाश्च पलायिताः ॥ हंसं श्येनेन साक्रंदं । गृहीत इव पक्षिणः ॥
॥ ९३५ ॥ ततो विगतसर्वस्वो । बंधुभिः परिवर्जितः ॥ रासन्नारोपितः कंठ-बद्धोऽप्योऽति-
विह्वलः ॥ ९३६ ॥ नीयमानो नृपजनैः-निंद्यमानः पृथग्जनैः ॥ विज्ञाणवदनो दृष्टः । स ताभ्यां
वणिजस्तदा ॥ ९३७ ॥ प्रकर्षो विस्मितः प्राह । मातुलेदं किमद्भुतम् ॥ किं स्वप्नोऽयं भ्रमः ।
किंवा । माया वा कापि मोहिनी ॥ ९३८ ॥ यदस्य दृश्यते लीला । न सा तन्न च गौरवम् ॥
न तन्नाम न गर्वोऽसौ । दृग्बिलासा न तेऽधुना ॥ ९३९ ॥ विमर्शः प्राह सत्योऽसौ । वृत्तांतो
नात्र विभ्रमः ॥ अत एव महाप्राज्ञा । धनगर्वं न कुर्वते ॥ ९४० ॥ संध्यात्ररागवद्धोके ।
धनं हि क्षणनश्वरम् ॥ विस्तारिमारुतधृत-ध्वजांचलचलाचलम् ॥ ९४१ ॥ अस्य वाणिजक-
स्येव । धनं गर्वोऽमदूषितम् ॥ ज्वलदुद्धमुकसंकाशं । महानर्थाय जायते ॥ ९४२ ॥

छे के कोइक मोहनी माया छे ! ॥ ९३८ ॥ केमके, आनी जे लीला हती, ते तो देखाती नथी, तेम ते गौरव पण देखातुं नथी, तेम ते तेज, ते गर्व, अने ते दृष्टिविलासो पण हमणां देखाता नथी. ॥ ९३९ ॥ त्यारे विमर्श कह्युं के, आ वृत्तांत सत्य छे, तेमां भ्रम नथी. अने आथीज महा विचक्षण माणसो धननो गर्व करता नथी. ॥ ९४० ॥ आ दुनीयामां संध्याकालना वादलांनां रंगनी पेठे धन तो खरेखर क्षणवारमां नष्ट थनारुं, तथा विस्तार पामता पवनथी कंपायमान थती धजाना छेडासरखुं बंचल छे. ॥ ९४१ ॥ अहंकार

रूपी गर्मीथी दूषित थएलुं, तथा बलती मशाल सरखुं धन आ वणिक्नी पेटे महा अनर्थ करनारुं थाय छे. ॥ ९४२ ॥ फ़ोडो गमे छेशोथी पेदा करेलुं, तथा! आयुष्यनी पेटे रक्षित करेलुं, एबु क्षणवारमांज नष्ट थनारुं धन खरना शीगडांनी पेटे देखातुं नथी. ॥ ९४३ ॥ जूठा धनना गर्वथी आकुल थएल छे मन जेओनां एवा माणसोनां दुःखोनां समूहनं माप आ लोक के परलोकमां पण करी शकातुं नथी. ॥ ९४४ ॥ त्यारे प्रकर्षे कहुं के, हे मामाजी! जे हेतुथी धन निश्चल तथा शुभ विपाकोवाहुं थाय, एवो कोइ हेतु छे के नहीं? ॥ ९४५ ॥ त्यारे विमर्शे कहुं के, हे बत्स! एवी रीतनुं धन आ पृथ्वीमां कंह

अर्जितं क्लेशकोटीन्नि-स्तथायुस्त्रि रक्षितम् ॥ नश्यं धनं क्षणेनैव । नेक्ष्यते खरशृंगवत् ॥ ॥ ९४३ ॥ अलीकधनगर्वेण । विह्वलीभूतचेतसाम् ॥ इहामुत्र च दुःखौघ-मानं कर्तुं न शक्यते ॥ ९४४ ॥ प्रकर्षः प्राह येन स्या-ह्वनं मातुल निश्चलम् ॥ शुभावहविपाकं च । स हेतुर्विद्यते न वा ॥ ९४५ ॥ विमर्शः प्राह वत्सेदृग् । नासन्नवि धनं नृवि ॥ विरलानां तु तद्धेतु-संयोगः स्यान्महात्मनाम् ॥ ९४६ ॥ पुण्यं पुण्यानुबन्धेव । निश्चलं कुरते धनम् ॥ वृद्धिं नयति च स्तोकाः । परं तत्कर्तुमीक्षते ॥ ९४७ ॥ गुरुदेवादिसुश्रवा । वैराग्यं प्राणिनां दया ॥ पुण्यं पुण्यानुबन्धेत-हीलवृत्तिश्च निर्मला ॥ ९४८ ॥ संतापशान्तिरन्येषां विश्वानुग्रह एव च ॥ दमनं च स्वचित्तस्य । पुण्यं पुण्यानुबन्ध्यदः ॥ ९४९ ॥ प्राण्येवास्मिन् ज्ञेये प्राप्तं । पुण्यं पुण्यानुबन्धि यैः ॥ गुणराशिनिबन्धेव । तेभ्यः श्रीर्योति न क्वचित् ॥ ९५० ॥

असंभवित नथी; पण तेना हेतुनो संयोग कोइ विरला महात्माओने थाय. ॥ ९४६ ॥ पुण्यानुबन्धि पुण्यज धनने निश्चल करे छे, अने तेनी वृद्धि करे छे, पण तेम करवाने थोडां माणसो ज शक्तियान थाय छे. ॥ ९४७ ॥ देव गुरु आदिकोनी सेवा, वैराग्य, प्राणीओपरनी दया, तथा निर्मल शीलवृत्ति, एटलाने पुण्यानुबन्धि पुण्य जाणवुं. ॥ ९४८ ॥ बीजाओनां संतापोनी शान्ति, जगतपर कृपा, अने पोताना चित्तनुं दमन, एटलाने (पण) पुण्यानुबन्धि पुण्य जाणवुं. ॥ ९४९ ॥ पूर्व जन्मनी पेटे

આ ભવમાં પણ જેઓને પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય મલેલું છે, તેઓ પાસેથી જાણે ગુણોના સમૂહોથી બંધા-
 एली होय नहीं जेम तेम लक्ष्मी कोह पण वखते जती नथी. ॥ ९५० ॥ ते महाशयो ते धनमां मूर्छा करता
 नथी, पण तेने (साते) क्षेत्रोमां जोढे છે, तथा पोते पण तेनो उपभोग करे છે. ॥ ९५१ ॥ एवी रीते वापरेली
 एवी पण लक्ष्मी निर्मलता मोदेज थाय છે, अने कांति जेम चंद्रनुं, तेम ते पोतानुं पडखुं तजती नथी. ॥ ९५२ ॥
 वापरेली लक्ष्मी कर्पूरनी धारा सरखी છે, (अर्थात् कर्पूरनी सुगंधिनी पेठे कीर्तिने फेलावनारी છે) अने बांधी
 राखेली लक्ष्मी हृदयमां कवच सरखी છે; माटे बुद्धिवाने तेनुं दान अने उपभोग करवो, पण मूर्छा अने गर्व
 ते हि तत्र धने मूर्छा । न कुर्वति महाशयाः ॥ क्षेत्रेषु योजयंत्येतत् । स्वयं च परिभुजते ॥
 ॥ ९५१ ॥ एवं च श्रीर्विकीर्णापि । नैर्मल्ययैव जायते ॥ जहाति न स्वपार्श्वं च । विधोश्चि
 महाप्रज्ञा ॥ ९५२ ॥ कीर्णा कर्पूरधारा श्रीः । कपिकच्छुधृता हृदि ॥ दानभोगावतः कार्यौ ।
 मूर्छागर्वौ न धीमता ॥ ९५३ ॥ लक्ष्मीर्दासीकृता नित्यं । स्वामीयत्येव देहिनम् ॥ दासीय-
 ति विपर्यस्त-स्वप्नावा स्वामिनीकृता ॥ ९५४ ॥ वर्जनीयः प्रयत्नेन । चौर्यगंधोऽपि जानता
 अस्य वाणिजकस्येव । महानर्थोऽन्यथा भवेत् ॥ ९५५ ॥ विमर्शोऽदो वदत्येव । युवा कश्चिद्-
 शिक्पथे ॥ दुर्बलो मलिनः कामो-ऽवतीर्णो जीर्णवस्त्रमृत् ॥ ९५६ ॥ आपणे निहितग्रंथि-
 दृष्टस्तान्यां स लोलधीः ॥ गृहीता मोदकास्तेन । रुपकैश्चिचत्तमोदकाः ॥ ९५७ ॥

કરવો નહીં. ॥ ૯૫૩ ॥ હમેશાં દાસીરુપ કરેલી લક્ષ્મી પ્રાણીને સ્વામી બનાવે છે, અને સ્વામીરુપ કરેલી
 લક્ષ્મી વિપરીત સ્વભાવવાલી થઈ થકી પ્રાણીને દાસરુપ બનાવે છે. ॥ ૯૫૪ ॥ ઢાઠા માણસે યત્ન પૂર્વક
 ચોરીના ગંધનો પણ ત્યાગ કરવો; નહીંતર આ વણિકનો પેઠે મહા અનર્થ થાય. ॥ ૯૫૫ ॥ એવી રીતે
 વિમર્શ બોલતો હતો તેટલામાં દુબલો, મલીન, ક્ષીણ તથા જીર્ણ વસ્ત્રવાલો કોઈક યુવાન પુરુષ યજ્ઞ-
 રમાં આવી પહોંચ્યો. ॥ ૯૫૬ ॥ તેણે દુકાનપર પોટલી મેલી, તથા રૂપીઆ સાટે તેણે લાડુઓ લીધા;

૫૫૧ રીતના તે લોલતાવાલી બુદ્ધિવાલા પુરુષને તેઓએ જોયો. ॥૯૫૭॥ પછી તે પુરુષ પુષ્પ મालાઓ પાન-
ની પટ્ટીઓ, સુગંધિઓ, તથા વસ્ત્રયુગલને ધરીદ કરીને, વાવપર ગયો, તથા ત્યાં નાસ્તો કરીને તે તૃપ્તિ પામ્યો
॥૯૫૮॥ પછી પાનની પટ્ટી ચાવીને, તથા હૃદયપર ફુલોનો હાર પહેરીને, અન્તર આદિકની સુગંધિ લગાવીને,
પ્રફુલ્લિત મુલવાલો થયો થકો રાજાની પેઠે તે ચાલવા લાગ્યો. ॥૯૫૯॥ વલી તે માણસ ફરી ફરીને સ્ફુરાય-
માન કાંતિવાલું પોતાનું મુલ દર્પણમાં જોયા કરેછે, સુગંધિ પદાર્થને સુંઘીને આનંદિત થાય છે,
તથા ગર્વથી નાચ્યા કરે છે. ॥૯૬૦॥ ત્યારે વિસમય પામેલો પ્રકર્ષ વિમર્શને પૂછવા લાગ્યો કે, હે

સ્રજઃ પર્ણાનિ ગંધાંશ્ચ । ક્રીત્વા વસ્ત્રયુગં તથા ॥ ગત્વોપવાપિ ત્રુત્ત્વા ચ । ખ્રોજનં તૃપ્તિમાપ
સઃ ॥ ૯૫૭ ॥ તતસ્તાંબુલમાસ્વાદ્ય । ધૃત્વા પુષ્પસ્રજં હૃદિ ॥ સૌરભ્રાહ્મ્યઃ સ્ફુરદ્વક્ત્રઃ ।
પ્રસ્થિતો નૃપલીલયા ॥ ૯૫૮ ॥ પુનઃ પુનઃ સ્ફુરત્કાંતિ । પ્રેક્ષતે મુકુરે મુલમ્ ॥ મોદતે ગંધમા
ધ્રાયાગર્વેણ નરિનર્તિ ચ ॥ ૯૫૯ ॥ પ્રકર્ષો વિસ્મિતઃ પ્રોચે । યુવાયં કો નુ માતુલ ॥ કવ પ્રસ્થિ-
તઃ કિમુદ્વિશ્ય । કિં વિકારૈશ્ચ ત્રજ્યતે ॥ ૯૬૦ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ ગણિકા—વ્યસની રમણો હ્ય-
યમ્ ॥ સામુદ્વદન્તિરન્નૈવ । વાસ્તવ્યઃ પત્તને યુવા ॥ ૯૬૧ ॥ અનેનાલ્પૈર્દિનૈરેવ । ક્ષોષિતં પાપ-
બુદ્ધિના ॥ ધનં સમુદ્વદન્તસ્ય । ગ્રીષ્માર્કેણ સરો યથા ॥ ૯૬૨ ॥ જાતોઽયમધુનેદ્દહો । નિર્ધનઃ
પરકર્મકૃત્ ॥ પરકર્મકર્ત્વેન । કતિચિત્પ્રાપ રૂપકનાન્ ॥ ૯૬૩ ॥ નાટિતો વ્યસનેનાશ્ર ।
કુરુતે યત્તદીદ્યતે ॥ અસ્તિ હ્યત્ર પુરે રૂપાતા । વેશ્યા મદનમંજરી ॥ ૯૬૪ ॥

મામાજી ! વલી આ યુવાન કોણ છે ? અને શુ ઉદ્દેશીને ક્યાં જાય છે ? તથા તેને શું વિકારો થયા છે ?
॥ ૯૫૭ ॥ ત્યારે વિમર્શ કહ્યું કે, ગણિકાનો વ્યસની, તથા આજ નગરમાં રહેનારો સમુદ્વદન્તનો રમણ
નામનો આ યુવાન પુત્ર છે. ॥ ૯૫૮ ॥ આ પાપબુદ્ધિએ ગ્રીષ્મ ઋતુનો સૂર્ય જેમ તલાવને, તેમ થોડાજ દિવ-
સોમાં સમુદ્વદન્તનું ધન નષ્ટ કર્યું છે. ॥ ૯૫૯ ॥ હમણાં હવે તે આવો નિર્ધન થઈને બીજાનું કામ કરે છે,
તથા તે ચાકરીથી, તેને કેટલાક રૂપીઆ મેલવ્યા છે. ॥ ૯૬૦ ॥ હવે વ્યસનથી નાદિત થઈને તે, જે

કંઈ કરે છે, તે (પ્રત્યક્ષ) દેખાય છે; હવે આ નગરમાં એક મદનમંજરી નામની પ્રખ્યાત વેદ્યા છે. ॥ ૯૫૫ ॥ તે વેદ્યાને લાવણ્યની નદી સરખી કુંદકલિકા નામની પુત્રી છે; તેણીમાં આસક્ત થઈને આણે (પોતાનું) ધન ગુમાવ્યું છે. ॥ ૯૬૬ ॥ પછી ધનહીન થવાથી તેણીએ વેંગથી તેને ઘરમાંથી કહાડી મેલ્યો છે; તથા આજે ફરીને કિંચિત્ ધન મલવાથી તે તેણીને ઘેર જાય છે. ॥ ૯૬૭ ॥ દુટલામાં હવે પ્રકર્ષે ભાથાં સહિત અને લેંચેલા વાળવાલા, અનુચર સહિત કોક પુરુષને જોયો, અને તેથી મામાને પૂછ્યું કે હે મામાજી! આને (જે) મારે છે, તે આ પુરુષ કોણ છે? ત્યારે વિમર્શે કહ્યું કે, તે કામદેવ છે, તથા ભય નામના

તસ્યાશ્ચ કુંદકલિકા । પુત્રી લાવણ્યવાહિની ॥ તસ્યામાસક્તચિત્તેન । ધનમેતેન ના-
શિતમ્ ॥ ૯૬૬ ॥ ગેહાન્નિસ્સારિત શ્વાયં । ધનહીનસ્તયા રયાત્ ॥ પ્રસ્થિતોઽધ્ય ગૃહે તસ્યાઃ ।
કિંચિત્પ્રાપ્ય ધનં પુનઃ ॥ ૯૬૭ ॥ અત્રાંતરે પ્રકર્ષેણ । દૃષ્ટઃ સાનુચરો નરઃ ॥ સતૂણીરઃ સમા-
કુષ્ટ-શરઃ પૃષ્ઠશ્ચ માતુલઃ ॥ ૯૬૮ ॥ કોઽયં મામનિહંત્યેનં । સ પ્રાહ મકરધ્વજઃ ॥ ચર્યયા
નિર્ગતો રાત્રૌ । ત્રયાનુચરસંયુતઃ ॥ યુગ્મમ્ ॥ ૯૬૯ ॥ રમણોઽયમેનેનૈવ । પ્રેરિતો યાતિ ત-
ન્નૃહે ॥ અતઃપરં ચ યદ્ભાવિ । તન્નિન્નાલય કૌતુકમ્ ॥ ૯૭૦ ॥ એવમસ્તિત્વતિ તેનોક્તે । ગતૌ તૌ
ગણિકાગૃહે ॥ દૃષ્ટાં ચ કુંદકલિકા । વેદમદ્ધારે વિઙ્મૂષિતા ॥ ૯૭૧ ॥ વાલિતા કંધરા નાસા ।
વિમર્શોનાથ કુંચિતા ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ હેતુસ્તે । કો વ્યલીકસ્ય માતુલ ॥ ૯૭૨ ॥

અનુચર સહિત તે રાત્રિચર્ચા માટે નિકલી પહોં છે. ॥ ૯૬૮ ॥ તેજ કામદેવથી પ્રેરાઈને આ રમણ તે વેદ્યાને ઘેર જાય છે; અને હવે પછી જે કૌતુક થવાનું છે, તે તું જોજે! ॥ ૯૭૦ ॥ પછી “ ઠીક છે ” એમ પ્રકર્ષે બોલતે હોતે તેઓ બન્ને ગણિકાને ઘેર ગયા; તથા ત્યાં તેઓએ શણગાર ચુક્ત થઈને ઘરના વારણમાં બેઠેલી કુંદકલિકાને દીઠી. ॥ ૯૭૧ ॥ હવે ત્યાં વિમર્શે (પોતાની) ઢોક વાંકી કરી, તથા નાશિકાને સંકોચી; ત્યારે પ્રકર્ષે કહ્યું કે, હે મામાજી ! બલી આ તમોને માઠું લાગ-

યાનો હેતુ શું છે ? ॥ ૧૭૨ ॥ ત્યારે વિમર્શ કહું કે, પુષ્પો, વસ્ત્રો અને આમૃષ્ણોથી આચ્છાદિત થएली तथा नचद्रारोरूप खालोवाली आ विछानी कोठीने शुं तुं जोतो नथी ॥ १७३ ॥ वली तारा सोगन खाइने रुतं छुं के, आ दुर्गंधी मारुं तो माथुं फरी जाय छे; माटे तेणीधी दूर रहीनेज अहीं जे थाय ते आपणे जोइए ॥ १७४ ॥ त्यारे प्रकर्ष बोल्यो के, हे मामाजी ! आपे मने युक्तज कहुं; आ अशुचिना गंधी अहीं मने पण महा पीडा थाय छे ॥ १७५ ॥ पछी तेओ बन्ने (मामो भाणेज) खसीने दूर बेठा; एइलामां त्यां गुयन रमण आधी पहींच्यो, असे पाछल भयसहित कामदेव पण आव्यो. ॥ १७६ ॥ पछी कुंदकलिकाने

સ પ્રાહ પુષ્પવસના—ડલંકારપિહિતામિમામ્ ॥ નવશ્રોતોયુતાં વિષ્ટા—કોષ્ટિકાં કિં ન પश्यसि ॥ १७३ ॥ इतो दुष्यति दुर्गंधा—हुपे तुभ्यं शिरो मम ॥ तदस्या दूरतः स्थित्वा । पश्यावो यत्रवेदिह ॥ १७४ ॥ प्रकर्षोऽपि जगौ युक्त—सुक्तं मातुल मे त्वया ॥ ममाप्यशुचिगंधेन । महान्तिरिह जायते ॥ १७५ ॥ अपसृत्य ततो दूरे । स्थितौ तौ रमणो युवा ॥ आगतोऽत्रान्तरे पश्चा—त्सन्नयो मकरध्वजः ॥ १७६ ॥ दृष्ट्वा कुंदकलिकां । ममल्ल रमणोऽमृते ॥ सुदा मदन मंजर्या । संज्ञिता तं च सैकृत ॥ १७७ ॥ आकर्णकृष्टबाणस्तं । जघान मकरध्वजः ॥ प्रभ्रयंतरे प्रविश्यात्र । तस्याः स प्रददौ धनम् ॥ १७८ ॥ तजृहीत्वा सखीपस्था । जगौ मदन मंजरी ॥ वत्स त्वया कृतं सम्यग् । वत्सा त्वयि समुत्सुका ॥ १७९ ॥ इहाजिगमिषुः किंतु । चंमाल्योऽस्ति नृपात्मजः ॥ तत्तावन्निष्ठ लीनस्त्वं । पश्चाद्भोगांश्च ज्ञोक्ष्यसे ॥ १८० ॥

જોઈને રમણ તો ગમૃતમાં નુહ્યો; પછી મદન મંજરીએ સંજ્ઞા કરવાથી તે કુંદકલિકા હર્ષથી તેને જોવા લાગી ॥ ૧૭૭ ॥ પછી છેત્ર કાનસુખિ સંચેલ છે વાળ જેણે એવા કામદેવે તેને માર્યો; ત્યારે તે રમણે અંદર જઈને તેણીને ધન આપ્યું ॥ ૧૭૮ ॥ નજદીક રહેલી મદનમંજરીએ તે ધન લેઈને તે રમણને કહું કે, હે વત્સ ! તે આ ઠીક તર્ક; કેમકે આ મારી વાલુડી કુંદકલિકા તો (ક્યારની) તારામાં ઉત્સુક થઈને (તારી રાહ જોતી) વેઠેલી છે ॥ ૧૭૯ ॥ પણ (આજે) અહીં રાજાનો ચંડ નામનો પુત્ર આવવાનો છે, માટે ત્યાં

सुधि तुं संताइ रहे, अने पछी भोगो भोगवजे ? ॥ ९८० ॥ ते स्नांभलीने रमण भययुक्त शरीर-
वालो थयो, एटलामां त्यां चंड आबी पहाँच्यो अने बारणे मोटो कोलाहल थयो ॥ ९८१ ॥ पछी चंड तुरत अंदर
गयो, अने त्यां तेणे रमणने जोयो; त्यारे ते तलवार खेंचीने तेने मारवा तैयार थयो. ॥ ९८२ ॥
त्यारे रमण दीनता पामीने, तथां मुखमां दशे आंगलीओ नाखीने भयथी चंडने अष्टांगपात
नमस्कार करवा लाग्यो. ॥ ९८३ ॥ पछी चंड दयानी उत्पत्तिथी तेने मार्यो तो नहीं, पण क्रोधना उछालाथी

रमणोऽभूदिदं श्रुत्वा प्रयाधिष्ठितविग्रहः ॥ चंमोऽश्रान्यागतो द्वारे । नूयान् कोलाहलोऽजनि
॥ ए८१ ॥ चंमस्तूर्णं प्रविष्टोऽथ । रमणं च ददर्श सः ॥ अस्मिपुत्रीं समाकृष्य । हंतुं व्यव-
सितश्च तम् ॥ ए८२ ॥ दैन्यं प्राप्तोऽथ रमणो । मुखक्षितदशांगुलिः ॥ अष्टांगपादपतनं चंमस्य
कृतवान् न्रिया ॥ ए८३ ॥ ततश्चंमो दयोत्पस्या । मारयामास नैव तम् ॥ रोषोत्कर्षोत्परं
तस्य । त्रोटिता तेन नासिका ॥ ए८४ ॥ लुप्तौ कर्णौ चक्षुरेकं । कृष्टं विदलिता रदाः ॥ इतः पा-
र्श्वप्रहारोऽथ । हसितं गणिकाद्वयम् ॥ ए८५ ॥ कुतस्ताभ्यां हतस्वांत-श्रंडः पेशलभ्राषितैः ॥
राजलोकैर्हृतो निर्यन् । मुक्तश्च रमणोऽसुप्तिः ॥ ए८६ ॥ दध्यौ प्रकर्षः कामस्य । नयस्य च
विचेष्टितम् ॥ कुट्टिन्याश्चातिगहनं । साहात्प्रेक्षणकोपमम् ॥ ए८७ ॥ विमर्शः प्राह येऽप्यन्यो
न्रवंति गणिकारताः ॥ तेषामीदृशमेव स्यान्नाटकं विस्मयावहम् ॥ ए८८ ॥

तेणे तेनुं नाक तोडी नाखुं, कानो काप्या, एक आंख खेंची कहाडी, दांतो तोडी पाड्या, तथा तेने
लात मारी; (ते सघलुं जोहने) बने गणिकाओ हसवा लागी. ॥ ९८४ ॥ पछी ते वेइयाओए
मिष्ट वचनोथी चंडनुं चित्त हरी लीधुं; हवे बहार निकलेला रमणने राजपुरुषोए मार्यो, तेथी ते प्राण
रहित थयो. ॥ ९८६ ॥ ते सघलुं जोहने प्रकर्ष कामदेवनुं, भयनुं तथा कुट्टणीनुं अत्यंत भयंकर अने साक्षात्
नाटक सरखुं चेष्टित विचार्य. ॥ ९८७ ॥ पछी विमर्श बोल्यो के, बीजाओ पण के जेओ वेइयाओमां

આસક્ત થયેલા છે, તેઓનું પળ આવુંજ આશ્ચર્ય યુક્ત નાટક થાય છે. ॥ ૧૮૮ ॥ વેશ્યાઓએ હરી લીધેલ છે સર્વસ્વ જેઓનું એવા દુલકલંકી મૂઢ પુરુષો શોચનિક દશાને પ્રાપ્ત થયા છતાં પણ તેઓથી વિરક્ત થતા નથી. ॥ ૧૮૯ ॥ સર્પિણીની પેઠે વીંછી સ્ત્રીઓ પણ હ્યારે વિશ્વાસ યોગ્ય નથી, ત્યારે દૃષ્ટિવિષયસર્પ સરની વેશ્યાઓનો તો પ્રશ્નજ શું કરવો? ॥ ૧૯૦ ॥ તે વેશ્યાઓ ધન આપનાર કુષ્ટિઓને પણ કામદેવ સરના જુગ છે, તથા લાલ રહિત થયેલા અલતા સરલા (અર્થાત્ મહારૂપ અને તેજવાલા) પુરુષોને નિર્ધન પળાથી તજી આપે છે. ॥ ૧૯૧ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહું કે, તે સર્વ સત્ય છે, તેમાં સંશય નથી; પછી તેઓએ

વેશ્યાનિર્હતસર્વસ્વા । જવંતિ કુલદૂપણાઃ ॥ ન ચ મૂઢા વિરજ્યંતે । શોચ્યામપિ ગતા દશામ્ ॥ ૧૮૯ ॥ સર્પિણ્ય ઇવ વિશ્વાસ્યા । નાન્યા અપિ હિ યોષિતઃ ॥ દુર્ગુવિષાહિસમાનાસુ । વેશ્યાસુ પ્રશ્ન એવ કઃ ॥ ૧૯૦ ॥ કુષ્ટિનોડપિ હિ પશ્યંતિ । સ્મરાન્નાન્ ધનદાયિનઃ ॥ નિર્લો-
ક્કાલરુકપ્રાયાન્ । વેશ્યા મુંચંતિ નિર્ધનન્ ॥ ૧૯૧ ॥ પ્રકર્ષેણોદિતં સત્ય-એતન્નાસ્યત્ર સંશયઃ ॥ તતો નિર્વાહિતસ્તાન્યાં । રાત્રિશેષઃ કચિજ્ઞૃહે ॥ ૧૯૨ ॥ આલિંગિગરજનીવિર-
હાતો । ઘ્યાં સસંત્રમમશ્રાંબુજપાણિઃ ॥ તદ્દશેન નિપપાત મણીનાં । હારયષ્ટિરિવ તારકરાજિઃ ॥ ૧૯૩ ॥ વાસવસ્ય વિધિનાજનિ જ્ઞાસા । ગર્મિણીવ પરિપાંડુમુખી દિગ્ ॥ ધ્વાંતશાંતિશુ-
ચિદોહદપૂર્તે । રુઢ્વસત્તનુરનૂનવિનોદા ॥ ૧૯૪ ॥ યદ્વિયા દિવમગાત્પિતુરંકં । ડાગ્ વિહાય પરિશંકય તમિંદુઃ ॥ જ્વાલજાલજટિલં વડવાન્નિં । જ્ઞાનુસુશ્રિતમયાચ્ચરમાશામ્ ॥ ૧૯૫ ॥

કોઈક સ્થાનકમાં બાકીનો રાત્રિનો ભાગ નિર્ગમન કર્યો. ॥ ૧૯૨ ॥ હવે રાત્રિએ (પડાવેલા) વિરહથી દુઃખિત થયેલો સૂર્ય સંત્રમ સહિત આકાશ રૂપી (પોતાની સ્ત્રીને) આલિંગન કરવા લાગ્યો; અને તેથી મણિગોની હારયષ્ટિની પેઠે તારાઓની શ્રેણિ પડવા લાગી. ॥ ૧૯૩ ॥ હંદ્રની દિશા (પટલે પૂર્વદિશા) પોતિથી ત્રસ્યાઈ કરીને ગર્મિણી સ્ત્રીની પેઠે આસપાસથી પાંડુર મુલવાલી થઈ; તથા અંધકારની શાંતિ-
થી પશ્ચિમ ડોહલો સંપૂર્ણ ધવાથી પુલકિત શરીરવાલી અને અત્યંત વિનોદવાલી થઈ. ॥ ૧૯૪ ॥ જે વડવા-

नलना भयभी चंद्र, पितानो (समुद्रनो) उत्संग छोडीने, आकाशमां गयो हतो, तेज ज्वालाओथी पुष्ट थएला नडवाग्निने उगोला सूर्यना (मिषथी) शंकीने तुरत छेछी आशाने (पश्चिम दिशाने) ते प्राप्त भयो. ॥ ९९५ ॥ ते समये सूर्ये नवुं दिवस संबंधि राज्य मलते छते, अंधकार रूपी सघली धूलिने दूर करी, तथा ताराओना समूह रूपी कांकराओनी श्रेणिने चोरखी करी अने आकाश प्रते किरणोरूपी कुंकुमना रसनो छंदकाव कर्यो. ॥ ९९६ ॥ (पोतानो) स्वामी सूर्य आवते छते, यार रूप चंद्रने तजती एवी आकाशरूपी (कुलटा खीए) प्रभाते लाल कुंकुमना लेपमां ताराओना मिषथी थएली नखोरी

ध्वांतधूलिरखिलापि निरस्ता । शोधिता जगणकर्करपंक्तिः ॥ अंशुकुंकुमरसैः स्नपितं खं ।
 त्रास्करेण नववासरराज्ये ॥ एए६ ॥ आगते न पिदधे किमु पत्यौ । द्यौस्त्यजंत्युपपतिं हिम
 त्रासम् ॥ ऊषसारुणिमकुंकुमलेपे । तारकहलनखव्रणपंक्तिम् ॥ एए७ ॥ किं पुनः स्पृशसि
 यः परकूले । मामपश्रियमपोह्य गतोऽभूः ॥ सांजनाश्रुततिमित्यभिजानुं । पद्मिनी मधुकरैः
 किरतिस्म ॥ एए८ ॥ संहता नृपशुपक्षिगणेष्वन्य-स्तामसी दिनकृतोदयभ्राजा ॥ एकतामुप
 गता खलु निज । कौशिकालिनयनेषु निवीना ॥ एए९ ॥ यजृहंधतमसान्निधचौरः ।
 स्थास्यतीह स त्रविष्यति दंड्यः ॥ मिमिमध्वनिरभूदिति जानो-श्वारुकाकुंकुवाकु-
 कुटुंबात् ॥ १००० ॥

आंओनी श्रेणिने शुं छुपावी नहीं? (अर्थात् छुपावीज.) ॥ ९९७ ॥ विलखी थएली एवी मने तजीने तुं परदेश गयो हतो, लारं हवे फरीने तुं मने शामांटे अडके छे? (एम कहेती थकी) कमलिनी भमराओनां (मिषथी) अंज-न सहित आंसु ओनी श्रेणिने सूर्यनी समीपे खेरे छे. ॥ ९९८ ॥ उदयपामता सूर्ये मनुष्य, पशु, अने पक्षिना समूहो पासेथी तामसी निद्राने दूर करी; पछी ते निद्रा एकठी थइने खेरे खरघूवडोनी श्रेणिओनी आंखोमां भराइ बेठी. ॥ ९९९ ॥ अहाँ जेनां घरमां अंधतमस नामनो चोर रहेओ, तेनो दंड थओ, एवी रीतनो सूर्यना

ઢંઢેરાનો શબ્દ મનોહર વાળીવાલા કુકડાઓનાં કુઢુંચ મારફતે થયો. ॥ ૧૦૦૦ ॥ વલી તે પ્રભાત સમયે શરીરના નિવિઢ આલિંગનથી ઉછલતા પ્રેમે કરીને નષ્ટ થણ છે રાત્રિસંબંધિ વિયોગ જેમાં, ંવી ચક્રવાકોનાં જોડાંઓનાં સંગમની લીલા કોના હૃદયમાં આશ્ચર્ય વિસ્તારતી ન લેતી ! (અર્થાત્ સર્વનાં હૃદયમાં આશ્ચર્ય કરતી હતી) ॥ ૧૦૦૧ ॥ ંવી રીતે સૂર્યનો ઉદય થાતે છતે વિમર્શે કલું કે, હે વત્સ ! ભવચક્રને જોવામાં તને મોઢું આશ્ચર્ય છે !! ॥ ૧૦૦૨ ॥ પળ ંકેક સ્થાનક જોવાથી અત્યંત વિસ્તારવાલું ંવું તે નગર જોઈ શકાય તેમ નથી, મોઢે તેને ઢુંકામાં જોવા મોઢે

ગાઢગાત્રપરિન્નવિજૃન્નિ-પ્રેમનિર્દલિતરાત્રિવિયોગા ॥ ચક્રવાકયુગસંગમલીલા--વિસ્મયં ન હૃદિકસ્ય વિતેને ॥ ૧૦૦૧ ॥ ઢત્યં સૂર્યોદયે જાતે । વિમર્શઃ પ્રાહ વત્સ તે ॥ ંવ-ચક્રદિદૃક્ષાયાં । મહદસ્તિ કુતૂહલમ્ ॥ ૧૦૦૨ ॥ ન શક્યતેઢતિવિસ્તીર્ણં । તદેકૈકા-શ્રયેક્ષણાત્ ॥ ઢટ્ટું કાત્સ્યેન તેનાયં । ચારુરુહ્યતાં નગઃ ॥ ૧૦૦૩ ॥ મહાપ્રન્નાવો વિસ્તીર્ણો । વિવેકાલ્યોઢતિનિર્મલઃ ॥ ંવચક્રસ્થિતિઃ સર્વો । સમારૂઢૈરિહેહ્યતે ॥ ૧૦૦૪ ॥ યન્ન ન જ્ઞાયતે પૃથ્વા । તદુત્કંઠા પ્રપૂર્યતામ્ ॥ ંવમસ્તિવતિ તેનોક્તે । સમારૂઢાવુઢ્નો નગે ॥ ૧૦૦૫ ॥ પ્રકર્પઃ પ્રાહ સકલં । ંવ ચક્રમિહેહ્યતે ॥ ઢીનો ઢેવકુલે નમ્નો । કઃ પુનર્માતુલાસ્ત્યયમ્ ॥ ૧૦૦૬ ॥

આ મનોહર પર્વતપર (આપળે) ચઢીં ॥ ૧૦૦૩ ॥ આ મહા પ્રભાવવાલો વિવેક નામનો પર્વત વિ-સ્તારવાલો ંને અત્યંત પવિત્ર છે; તેનાપર ચઢવાથી ભવચક્રની સર્વ સ્થિતિ ઢેલાશે ॥ ૧૦૦૪ ॥ તલી ંમાં લેની તને ગમ ન પડે, તે પૂછીને તારી ઉત્કંઠા તું પૂર્ણ કરજે ? પછી “ વઢુ સારું ” ંમ પ્રકર્ષે કળા યાદ તેગો ત્તે તે પર્વતપર ચઢ્યા ॥ ૧૦૦૫ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે વોલ્યો કે, ંહો ! ંહીથી તો સઘલું ભવચક્ર ઢેગાય છે; પળ હે મામાજી ! આ મંઢિરમાં જે ઢીન ંને નમ્ન મનુષ્ય (ઢેલાય છે) તે કોળ

છે ? ॥ ૧૦૦૬ ॥ ત્યારે વિમર્શ કહું કે, નાશી જવાની ઇચ્છાવાળો, વિશાઓ તરફ જોનારો, શુધાથી દુમળો થયેલો, તથા પુરુષોથી વીંટાણેલો એવો આ લક્ષ્મીના ભંડાર સરખા કુબેરનો પુત્ર છે. ॥ ૧૦૦૭ ॥ તેનું ગૌણ નામ કપોત છે, અને સુહ્ય નામ ધનેશ્વર છે; તથા જુગારના વ્યસનવાળા એવા તેને બાપના ધનને નષ્ટ કર્યું છે. ॥ ૧૦૦૮ ॥ પોતાનું ધન લલાસ થયાથી જુગાર માટે તે ચોરી કરવા લાગ્યો, ત્યારે રાજાએ તેને કદર્થના કરી, પળ માનનીકનો પુત્ર હોવાથી તેને જીવથી માર્યો નહીં. ॥ ૧૦૦૯ ॥ આજ રાત્રિએ આ જુનાં પુરાણં કપડાંંં સુઢાંં પળ હારી ગયો છે, તેથી વ્યસનચેદી થઈને તેણે (દાવપર)

નંદુકામો દિગલોકી । કુત્કામો વેષ્ટિતો નરૈઃ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ પુત્રોઽયં । કુબેરસ્ય શ્રિયા નિધેઃ ॥ ૧૦૦૭ ॥ નામ્ના કપોતો ગૌણેન । મુખ્યધામ્ના ધનેશ્વરઃ ॥ દ્યૂતવ્યસનિનાનેન । પિતૃવિત્તં વિનાશિતમ્ ॥ ૧૦૦૮ ॥ દ્યૂતાયૈષ સૃજન્ ચૌર્યં । ધને નિષ્ટાપિતે નિજે ॥ રાજ્ઞા કદર્થિતો માન્ય-પુત્રત્વાન્ન તુ નાશિતઃ ॥ ૧૦૦૯ ॥ કર્પટાદ્યખિલં રાત્રા વદ્ય ચાનેન હારિતમ્ ॥ કૃતો વ્યસનતપ્તેન । મસ્તકેન પણસ્તતઃ ॥ ૧૦૧૦ ॥ એતૈશ્ચકિતવૈધૂતૈઃ । શિરોઽપ્યસ્ય જિઘ્રુકુન્નિઃ ॥ જિતોઽયં નાટયતે હ્યેવં । નષ્ટું શક્તોતિ ન ક્વચિત્ ॥ ૧૦૧૧ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ કિં જ્ઞાતા । નાનેન દ્યૂતવિક્રિયા । દ્યૂતં હિ ધનકક્ષામ્નિ । મૃત્યોમિત્રં ગુણામયઃ ॥ ૧૦૧૨ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ કિં કુર્યાન્મહામોહવશો હ્યયમ્ ॥ દ્યૂતે રસાત્ પ્રવર્તેતે । તદ્દશા હિ નરાધમાઃ ॥ ૧૦૧૩ ॥

પોતાનાં મસ્તકની શરત કરી છે. ॥ ૧૦૧૦ ॥ તેનું મસ્તક પળ લેવાની ઇચ્છાવાળા એવા આ દુષ્ટ અને ધૂર્ત જુગારીઓએ તેને જીત્યો છે, અને તેના આ હાલ કર્યો છે; અને તેથી તે કોઈ પળ રીતે નાશી શકતો નથી. ॥ ૧૦૧૧ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહું કે, આણે શું જુગારનો વિકાર નથી જાણ્યો ? જુગાર તો ધનરૂપી કાષ્ટને (બાલવામાં) અગ્નિ સરખો, મૃત્યુના મિત્ર સરખો, અને ગુણોને (નષ્ટ કરવામાં) રોગ સરખો છે. ॥ ૧૦૧૨ ॥ ત્યારે વિમર્શે કહું કે, (આ વિચારો) મહા મોહને વશ થયેલો છે; તેથી શું કરે !

કેમકે તે મોહને વશ થાણા અથમ માણસો રસથી જુગારમાં મચ્યા રહે છે. ॥ ૧૦૧૩ ॥ તે જોઈને પ્રકર્ષ જુગારને મદદ અનર્થ કરનારો માનવા લાગ્યો; હવે તેની લીલાં કમલ સરસી દાષ્ટિ વન ઉપર પહી ॥ ૧૦૧૬ ॥ ત્યારે તે વન તરફ હાથ કરીને તે મામાને કહેવા લાગ્યો કે, હગમેલાં હથીયારવાલો, પોતે દુહી, વીજાં પ્રાણીઓને દુઃખ આપનારો, ખૂલથી દુમળો થાણો, તથા તૃષાથી શોષિત મુલવાલો એવો આ ઘોડેસ્વાર થઈને મધ્યાહ્ન કાલે પણ શિયાલની પાછલ કોળ દોડે છે ? ॥ ૧૦૧૬ ॥ ૧૦૧૭ ॥ ત્યારે વિમર્શ

નુદ્ધાપો ખવતિ વ્યક્તો । યાવદેવં તયોદ્વયોઃ ॥ મસ્તકં કિતવૈસ્તાવત્--ત્રોટિતં તસ્ય વૃતવત્ ॥ ૧૦૧૪ ॥ તદ્દદ્વદ્વાડમન્યત યૂતં । મહાનશ્રીવિધાયકમ્ ॥ પ્રકર્ષોઽથ વને તસ્ય । દુર્ગ્નીલા-
વ્જનિન્નાડપતત્ ॥ ૧૦૧૫ ॥ કૃત્વા તત્સંમુલં હસ્તં । તતઃ સ પ્રાહ માતુલમ્ ॥ ક ઇષ તુર-
ગારુઢઃ પ્રધાવત્યનુજંબુકમ્ ॥ ૧૦૧૬ ॥ ઝઙીર્ણાસ્ત્રઃ સ્વયં દુઃખી । દુઃખદશ્ચાન્યદેહિનામ્ ॥ મધ્યા-
હેઽપિ કુભાક્રામઃ । પિપાસાશોપિતાનનઃ ॥ ૧૦૧૭ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ લલિત--પુરેઽયં લલનો
નૃપઃ ॥ મૃગયાનિરતોઽરણ્યે । તિષ્ઠત્યેવ દિવાનિશમ્ ॥ ૧૦૧૮ ॥ મંત્રિન્નિર્વાર્યમાણોઽપિ ।
મિત્રેશ્ચ ન નિવર્તેતે ॥ રાજકાર્યેષુ સીદત્સુ । ચિંતિતં રાજ્યચિંતકૈઃ ॥ ૧૦૧૯ ॥ હંસસ્થાને યથા
કાકો । નાસૌ રાજા તથોચિતઃ ॥ તતો વહિરકાર્યસ્તં । પુત્રં રાજ્યે નિધાય તે ॥ ૧૦૨૦ ॥
॥ યુગમમ્ ॥ તિષ્ઠત્યેવ તથાપ્યેકો । મૃગયાતત્પરો વને ॥ માંસલુબ્ધો ન દુઃખં સ્વં । જાનાતિ
નિપકીટનત્ ॥ ૧૦૨૧ ॥

કાં કે, લલિત પુરનો આ લલન નામનો રાજા છે; તે હમેશાં શિકારમાં તહીન થઈને વનમાં જ રહે છે,
॥ ૧૦૧૮ ॥ મંત્રિયો અને મિત્રોથી વાર્યા છતાં પણ તે શિકારના વ્યસનથી દૂર થતો નથી; પહી રાજ-
તામાં ગણતે છતે કારમારિયો વિચાર્યું કે, હંસોની જગોળ જેમ કાગડો તેમ રાજ્યપર આ રાજા-
તાપત નથી; એમ વિચારિ પુત્રને રાજ્યપર વેસાડી તેઓએ તેને વહાર કહાડી મેલ્યો. ॥ ૧૦૧૯ ॥
॥ ૧૦૨૦ ॥ તો પણ શિકારમાં તત્પર થઈને ઇલાકી તે વનમાં રહે છે; અને માંસનો લોભી થઈને વિપ-

कीटनी पेंठे पोतानुं दुःख तें जाणी शक्तो नथी. ॥ १०२१ ॥ जे माणस बीजा पासेथी प्राप्त थएला एवा पण मांसने खाद्य छे ते अधम छे; त्यारे पोतें जीवोने हणीने जे मांस खाद्य छे, तेनी तो वातजशी करवी ? ॥ १०२२ ॥ अपवित्र, बीभत्स तथा कृमिओथी भरेलां मांसने खातो एवो माणस राक्षस अने शियाल आदिथी केम वधी जाय ! (अर्थात् तेने राक्षस अने शियाल सरखो जाणवो.) ॥ १०२३ ॥ विमर्श एवी रीते बोलतो हतो तेदलामांज ते ललन राजा शियाल पछाडी थको उंधे मुखे मोदी खोमां पडवाथी मृत्यु पाय्यो. ॥ १०२४ ॥ त्यारे प्रकर्ष (विमर्शने पूछुं के राजाने शुं आ शिकारनुं फल मल्युं

परतः प्राप्तमपि यो । मांसं खादति सोऽधमः ॥ हत्वा नृक्षयतस्तच्चजीवान् स्वयं किमुच्य-
ताम् ॥ १०२५ ॥ भुंजानो मांसमशुचि । बीभत्सं कृमिसंकुलम् ॥ रक्षसश्च शृगा-
लोदे--विशिष्येत कथं नरः ॥ १०२६ ॥ विमर्शोऽदो वदत्येव । प्रधावन्ननुजंबुकम् ॥ अधो
मुखो महागते । पतितो ललनो मृतः ॥ १०२७ ॥ प्रकर्षोऽपृष्ठदस्याभूत्--किमेतन्मृगयाफलम्
विमर्शः प्राह नन्वेतत् । पुष्पं नारकिताफलम् ॥ १०२८ ॥ इतश्च राजपुरुषैः । कंचित्तप्तत्रपुड-
वम् ॥ पायमानं नरं दृष्ट्वा । प्रकर्षः प्राह मातुल ॥ १०२९ ॥ अमीन्निर्निधृत्तैरेष । नरः
किमिति पीड्यते ॥ विमर्शः प्राह चणक--पुरवासी महाधनः ॥ १०३० ॥ सार्धेशः सुमुखो
ह्येष । वाकूपारुह्यात्तु जन्मजात् ॥ लेप्ते दुर्मुख इत्याख्यां । लोकै प्रकृतिदीपिकाम् ॥ १०३१ ॥

के ? त्यारे विमर्श कहुं के, अरे ! आ तो हजु पुष्प मल्युं छे, नारकीरुप फल तो (हजु तेने हवे मलवानुं बाकी छे. ॥ १०२९ ॥ एदलामां राज पुरुषोथी तपेला सीसानो रस पवाता एवा कोइक माणसने जोइने प्रकर्ष कहेवा लाग्यो के, हे मामाजी ! आ निर्दय लोको आ माणसने केम दुःख आपे छे ? त्यारे विमर्श कहुं के, चणक नामना नगरनो रहेवासी तथा धनाढ्य एवो आ सुमुख नामनो सार्ध-पति छे; पण जन्मथी कठोर वाणीवालो होवाथी दुनियामां (तेनां) स्वभावने प्रगट कर-

नामं एवु " दुर्मुख " नाम तेने मल्युं छे ॥ १०२६ ॥ १०२७ ॥ १०२८ ॥ आ माणस
 स्त्रीकथा, भक्तकथा, राजकथा, तथा देशकथारूप विकथाओमां आसक्त थयो छे, अने
 तेथी मुखमांथी निकलती असथ्य वाणीने ते अटकावी शक्तो नथी ॥ १०२९ ॥ हवे एक दहाडो
 वणक नगरनो तीव्र नामनो राजा शत्रुओने जीतवा माटे गयो, तथा तेणे त्यां युद्धमां पराक्रमथी
 शत्रुओने जीत्या ॥ १०३० ॥ एटलामां दुर्मुखे सभामां एवी राजकथा करी के, भयंकर वैरिओए
 राजाने तो जीती लीधो, माटे हे लोको ! तमो नाशी जाओ ? ॥ १०३१ ॥ ते सांभलीने थएल छे.

त्रिभिर्दिशेषकम् ॥ स्त्रीभक्त राज देशानां । कथास्वयममृजतः ॥ शशाक धर्तु नाऽसभ्यां ।
 निःसंरतीं मुखान्जिरम् ॥ १०२९ ॥ गतो राजा रिपून् जेतु-मितश्च चणकाधिपः ॥ तीव्राख्यस्तेन
 रिपवो । युधि वीर्येण निजिताः ॥ १०३० ॥ मध्येसन्नं नृपकथां । चकरेतश्च दुर्मुखः ॥
 जितो नृपोऽरिन्निश्चिन्तैः । पलायध्वं ततो जनाः ॥ १०३१ ॥ तदाकर्ण्य पुरं सर्वे । नष्टं संजात-
 संत्रमम् ॥ समागतो नृपोऽपश्यत् । तद्दग्धवनसन्निभम् ॥ १०३२ ॥ श्रुत्वा कुतश्चित्चार्तां ।
 कुपितो दुर्मखोपरि ॥ दंरुमीदृशमस्यादात्-पुनरावासिते पुरे ॥ १०३३ ॥ प्रकर्षः प्राह हा
 कष्ट-मेतावदुर्वचःफलम् ॥ विमर्शः प्राह विकथो-न्मथितानामियत्कियत् ॥ १०३४ ॥ कृपाणी
 गुणवद्दीनां । वाणी नूनमयंत्रिता ॥ प्रमाणीकुरुते कोऽपि । प्राणी न मुखरं जनम् ॥ १०३५ ॥

संगम जेने एतुं सर्व नगर नाशी गयुं; पछी त्यां आवेला राजाए ते नगरने बलेलां वन सरखुं जोयुं
 ॥ १०३२ ॥ पत्नी कोट्ट रीते ते वृत्तांत सांभलीने दुर्मुख उपर कोप पामेला ते राजाए फरीने नगर
 नमावीने तेने यावी रीतनो दंड करेलो छे ॥ १०३३ ॥ तयारे प्रकर्ष वोल्यो के, अरे रे ! दुर्वचननु
 फल आयुं छे के । तयारे विमर्ष कथु के, विकथाथी पराभव पामेलाओने आटलुं ते शुं हिसाबमां छे ?
 ॥ १०३४ ॥ खरेनगर दावमां नही रानेली वाणी, गुणोरुपी वेलडीओने (कापवामां) खड्ड सरखी छे।

માટે એવા વાચાલ માણસને કયો પ્રાણી પ્રમાણરૂપ ગણે છે ? ॥ ૧૦૩૬ ॥ હે વત્સ ! ઉચ્છંચલ વાળી તો ઘરેલુ પ્રાણીઓને બંધ માટે થાય છે, અને ગોપવેલી વાળી મોક્ષ માટે છે, એવી રીતની તેની પ્રકૃતિની સ્થિતિ છે. ॥ ૧૦૩૬ ॥ તેથી આ દુર્મુખને વિકથાનાં મૂલરૂપ એવું દુર્ભાષાનું આબું ફલ મળેલું છે, અને પરલોકમાં દુર્ગતિનું નિશ્ચલ દુઃખ તેને મળશે. ॥ ૧૦૩૭ ॥ એટલામાં પ્રકર્ષની દૃષ્ટિ રાજમાર્ગ પર પડી; અને ન્યાં તેણે એક શ્વેત મનુષ્યને જોયો, અને તેથી તેણે મામાને પૂછ્યું કે, ॥ ૧૦૩૮ ॥ હે મામાજી આ કોણ છે ? તથા કયાં જાય છે ? ત્યારે વિમર્ષે કહ્યું કે, આ હર્ષ નામનો રાગ કેસરિનો સેનાપતિ છે.

ત્યારત્યુચ્છંચલા વત્સ ! ધ્રુવં બંધાય દેહિનામ્ ॥ મોચનાય તુ સંલીને--ત્યેષા તત્પ્રકૃતિસ્થિતિઃ ॥ ૧૦૩૬ ॥ તદસ્ય વિકથામૂલં । દુર્ભાષાફલમીદૃશમ્ ॥ આપન્નં પરલોકે ચ । ધ્રુવા દુર્ગતિ-યાચનાઃ ॥ ૧૦૩૭ ॥ અત્રાંતરે પ્રકર્ષસ્ય । રાજમાર્ગે પપાત દૃગ્ ॥ તત્રૈકો માનવઃ શુભ્રો । દૃષ્ટઃ પૃષ્ઠશ્ચ માતુલઃ ॥ ૧૦૩૮ ॥ કોડયં ક્વ યાતિ સ પ્રોચે । રાગકેસરિસૈનિકઃ ॥ હર્ષોડયં માન-વાવાસે । વાસવાલ્યવણિક્કુહે ॥ ૧૦૩૯ ॥ પ્રવેદ્યતિ મનઃકર્તુ--મસ્યોત્સવતરંગિતમ્ ॥ બાલકાલવિયુક્તસ્ય । વયસ્યસ્ય સમાગમાત્ ॥ ૧૦૪૦ ॥ ધુગમમ્ ॥ નિરૈક્ત પ્રકર્ષોડય । સુવિસ્ફારિતલોચનઃ ॥ ધનદત્તેન સુહદા । વાસવો મિલિતસ્તદા ॥ ૧૦૪૧ ॥ મિલનાઘ્નદત્તસ્ય । હર્ષાવિષ્ટોડય વાસવઃ ॥ સબાંધવઃ સમિત્રશ્ચ । વિતતાન મહોત્સવમ્ ॥ ૧૦૪૨ ॥ અકાંઠવાસવ-ગૃહ ક્ષોન્નં હર્ષવિનિર્મિતમ્ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રેક્ષતે યાવદ્--દૃષ્ટસ્તાવન્નરોડસિતઃ ॥ ૧૦૪૩ ॥

અને તે બાલકાલથી વિયોગ પામેલા મિત્રના સમાગમથી વાસવ નામના વણિકના મનને ઉત્સવ યુક્ત કરવાને માનવાવાસમાં રહેલા તે વણિકના ઘરમાં પ્રવેશ કરશે. ॥ ૧૦૩૯ ॥ ૧૦૪૦ ॥ હવે પ્રફુલ્લિત લોચનોવાલો પ્રકર્ષ જોવા લાગ્યો; તેટલામાં વાસવ વણિક ધનદત્ત નામના મિત્રને મળ્યો. ॥ ૧૦૪૧ ॥ હવે ધનદત્તને મલવાથી વાસવ હર્ષિત થયો, તથા તેણે બાંધવો અને મિત્રો સહિત મહોત્સવ વિસ્તાર્યો. ॥ ૧૦૪૨ ॥ હવે પ્રકર્ષ જેટલામાં હર્ષે અચાનક થનારેલા વાસવ વણિકના ઘરના ક્ષોભને જુદા છે, તેટ-

लामां तेणे एक इयाम पुरुषने जोयो ॥ १०४३ ॥ त्यारे तेणे कहुं के हे मामाजी ! बारणे आ कयो पुरुष उभो छे ? त्यारे विमर्शो कहुं के, शोकनो मोटो मित्र आ विषाद छे ॥ १०४४ ॥ अने आ कोइक पंथी अहीं प्रवेश करवाने इच्छे छे अने ते प्रवेश कर्याबाद आना घरमां आ विषाद पण प्रवेश करशो ॥ १०४५ ॥ पछी ते पंथीए त्यां जइने वासवने गुप्त बात करी; तेथी ते विषादथी अधिष्ठित थयो थको मूर्खी पामीने पृथ्वीपर पळ्यो ॥ १०४६ ॥ पछी वायुना दानादिकथी मलेल छे चैतन्य जेने एवोते,

तेनोक्तं च नरः कोऽयं । मातुल छारि तिष्ठति॥विमर्शः प्राह शोकस्य । विषादोऽयं महासुहृत् ॥ १०४४ ॥ वांढत्यत्रैष पथिकः । प्रवेष्टुं यश्च कश्चन ॥ ज्वनेऽस्य विषादोऽयं । प्रविष्टेऽस्मिन् प्रवेक्ष्यति ॥ १०४५ ॥ वासवस्य ततो गुह्यं । प्रविश्य पथिकोऽब्रवीत् ॥ पपात मूर्धितः पृथ्व्यां । विषादाधिष्ठितोऽश्व सः ॥ १०४६ ॥ वायुदानादिना लब्ध-चेतनः प्रललाप च ॥ हा पुत्र तव संजाता । कावस्था मम कर्मणा ॥ १०४७ ॥ निर्गतोऽन्नाग्न्यसंज्ञारा-द्वत्स वारयतोऽपि मे ॥ विधिना निर्धृणेनेदं । कृतं तव करोमि किम् ॥ १०४८ ॥ विषादस्तत्प्रलोपेन । प्रविष्टः स्वर्जनेष्वपि ॥ सर्वे हाहारवपराः । प्रलपंतिस्म ते जृशम् ॥ १०४९ ॥ अन्नन्मूढं गतानंदं । वासवीयं गृहं ततः ॥ तद् दृष्ट्वा मातुलं प्राह । प्रकर्षः कोऽयमुद्भ्रमः ॥ १०५० ॥ स प्राहैव यथा पूर्वं । हर्षेण प्रविनाटितः ॥ तपस्विनं विषादोऽयं । नाटयत्यधुना तथा ॥ १०५१ ॥

वासव शेठ विलाप करवा लाग्यो के, हे पुत्र ! मारां कर्म योगे तारी आ हुं दशा थइ ? ॥ १०४७ ॥ हे वत्स ! वारता एवा पण मारा अभाग्यना समूहथी तुं चाल्या गयो, अने दुष्ट दैवे तारुं आम कर्तुं तेथी हवे हुं सुं करुं ? ॥ १०४८ ॥ ते प्रलापथी स्वर्जनोमां पण विषाद दाखल थयो, अने सर्व हाहारव करता थका अत्यंत विलाप करवा लाग्या. ॥ १०४९ ॥ पछी ते वासव वणिकनुं घर आनंद रहित अने मूढ बनी गयुं; ते जोइने प्रकर्ष मामाने कहुं के, आ उद्भ्रम हुं थयो? ॥ १०५० ॥ त्यारे विमर्शो कहुं के पूर्व जेस

આને હવે નચાઠ્યો હતો, તેમ હમણાં તે ઘાપડાને આ વિષાદ નચાવે છે. ॥ ૧૦૬૧ ॥ ત્યારે પ્રકરે કહ્યું કે, તે પંથિય આના કાનમાં ઘું ગુસ વાત કહી ? ત્યારે વિમર્શે કહ્યુંકે આને વધન નામનો પુત્ર છે ॥ ૧૦૬૨ ॥ તેને વાર્યા છતાં પણ તે ધન કમાવાની ઇચ્છાથી દેશાંતરે ગયો; ત્યાંથી ઘણું ધન કમાઈને તે આવતો હતો; પણ પટલામાં કાદંબરી નામની મહા ઝટવીમાં ચોરોએ તેને પકડ્યો; તેનું ધન હુંદી લીધું, સાર્થને તેઓએ હણ્યો, તથા લોકોને તેઓએ કેદ કર્યો; તે કેદીઓની સાથે વર્ધનને પણ તેઓ (પાતાની) પછીમાં લેઈ ગયા, અને ત્યાં “આ સાર્થવાહ છે” એમ વિચારિને ધનને માટે તેઓએ તેને સંકડોગમે

દત્તના આગમનથી લુપ્તી થયા હતા, અને વર્ધનનું દુઃખ (સાંભલીને) વિષાદ યુક્ત થયા છે, માટે વગર વીચાર્યું કરનારા એવા આવિચારાઓ શું કરે ? ॥ ૧૦૬૯ ॥ વલી હે વત્સ ! હર્ષ અને વિપાદનું નાટક આનાજ ઘરમાં છે તેમ નથી; પણ અપરાપર કારણોથી સમસ્ત ભવચક્રમાં તે નાટક છે. ॥ ૧૦૬૦ ॥ વલી આ ભવચક્ર નામના નગરમાં રહેલા સર્વ પ્રકારો એકેકથી માંડીને કહેવા અશક્ય છે; માટે આ વીજ રીતે તારે બાકીના પ્રકારોને પણ જાણી લેવા. ॥ ૧૦૬૧ ॥ આ ભવચક્ર ઘણાં પરચુટન નગરોથી ભરેલું છે, પણ તેઓમાં ઉત્તમ ચાર નગરો વધારે પ્રખ્યાત છે. ॥ ૧૦૬૨ ॥ તેમાં પેહેલું માનવાવાસ

નૈતસ્યૈવ ગૃહે નાટ્યં । વત્સ હર્ષવિષાદયોઃ ॥ ભવચક્રેઽસ્થિલે કિંતુ કારણૈરપરાપરૈઃ ॥ ૧૦૬૦ ॥

પ્રકારા દુઃશકા વક્તું । શૃંગગ્રાહિકયાઽસ્થિલાઃ ॥ ભવચક્રપુરે શેષાન્ ॥ પથાનેન સમુન્નય
॥ ૧૦૬૧ ॥ અવાંતરપુરૈરેત-દ્ધૂરિન્નિઃ પરિપૂરિત્ત્વ ॥ સુવિશ્યાતં તથાપ્યત્ર । શ્રેષ્ઠ પુરચતુષ્ટય-
મ્ ॥ ૧૦૬૨ ॥ એકં હિ માનવાવાસં । દ્વિતીયં વિબુધાલયમ્ ॥ તૃતીયંપશુસં
સ્થાનં । તુર્યં પાપિષ્ઠપંજરમ્ ॥ ૧૦૬૩ ॥ તત્રેદં માનવાવાસં । સદા મોહાદિન્નિર્યુત્તમ્ ॥
કવચિદિષ્ટાગમોહલાસિ । દ્વૈષ્યસંગહતં ક્વચિત્ ॥ ૧૦૬૪ ॥ ધનપ્રાપ્ત્યોન્મદં ક્વાપિ । તન્ના-
શઘ્યાકુલં ક્વચિત્ ॥ દૌર્ગમ્યસંઘ્રતં ક્વાપિ । ક્વાપિ સૌત્રાગ્યશોન્નમ્ ॥ ૧૦૬૫ ॥

નામનું, ત્રીજું વિબુધાલય (દેવલોક) નામનું, ત્રીજું પશુસંસ્થાન અને ચોથું પાપિષ્ઠ પંજર એટલે (નરક) નામનું છે. ॥ ૧૦૬૩ ॥ તેઓમાં આ માનવાવાસ નામનું નગર હમેશાં મોહાદિકોષ કરીને યુક્ત થયેલું, કયાંક ક્ષુદ્રના આગમથી ઉલ્લાસવાળું, તો કયાંક અણગમતા પદાર્થોના સંગથી હળાવેલું, કયાંક ધન પ્રાપ્તિથી હર્ષવાળું, તો કયાંક તે ધનના નાશથી વ્યાકુલ થયેલું, કયાંક દુર્ભાગ્યથી ભરેલું, તો કયાંક સૌભાગ્યની શોભાવાળું, કયાંક પાપી લોકથી જીર્ણ થયેલું, તો કયાંક ધર્મરૂપી નટથી યુક્ત થયેલું, એવી રીતે અંતરંગ રાજાઓનાં વિવિધ પ્રકારનાં ચરિત્રોથી તે નગર સંપૂર્ણ થયેલું છે. ॥ ૧૦૬૪ ॥ ૧૦૬૫ ॥

॥ १०६६ ॥ संतान, मंदार, अने हरिचंदन नामनां कल्प, वृक्षोथी मनोहर थएलुं, रत्न अने सुवर्णना-
ममूर्तोथी वनावेला अनेक पाडाओवाळुं, मणिओनी कांतिथी हणाएला अंधकारवाळुं, हमेशां प्रकाश-
वाळुं, तथा चलायमान थतां कुंडलो, बाजु बंधो, मुकुटो, अने हारोनी कांतिना समूहवाला, विषय
सुखरूपी समुद्रमां बुडेला, नही करमाती वनमालाओवाला, हमेशां आनंदमां रहेनारा, तथा अप्स-
राओथी आलिंगित थएला देवोए करीने शोभितुं थएलुं बीजुं नगर छे. ॥ १०६७ ॥ १०६८ ॥ १०६९ ॥

क्वचित्पापिजनाजीर्णैकवचिर्धर्मनटान्वितम् ॥ चरित्रैर्विविधैः पूर्णं-मंतरंगमहीभुजम् ॥ १०६६ ॥

॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ द्वितीयं चारु संतान-मंदारहरिचंदनैः ॥ रत्नहाटकसंघात-घटितानेक
पाटकम् ॥ १०६७ ॥ मणिप्रज्ञाहृतध्वातं । नित्यालोकं विराजितम् ॥ चलत्कुंमलकेयूर-मौ-
लिविहारप्रज्ञाकरैः ॥ १०६८ ॥ रतिसागरनिर्मग्नै-रम्लानवनदामग्निः ॥ नित्यप्रमुदितैर्देवै-रप्सरः
परिंन्निभिः ॥ १०६९ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ साताख्यं कृतवान् कर्म-परिस्सामोऽत्र नायक-
म् ॥ तेनदं सतताह्लादं । शांतविघ्नविनायकम् ॥ १०७० ॥ ईर्षाशोकत्रयक्रोध-लोभमोहमद-
त्रमैः ॥ परीतमपि सुग्धानां । ज्ञाति रम्यमिदं पुरम् ॥ १०७१ ॥ तेनेत्थं वर्णितं दुःखा-कुलितं
परमार्थतः ॥ विवेकशिखरिस्थाना-मिदमप्यवज्ञासते ॥ १०७२ ॥ तृतीयं कृत्पिपासाग्नी-बं-
धोद्विगप्रपीमितैः ॥ जनैरनंतैः संकीर्णैः । महामोहवशीकृतैः ॥ १०७३ ॥

आ नगरमां कर्मपरिणाम राजाए साता नामनो नायक बनाव्यो छे, तेथी ते हमेशां आनंदकारक अने
शांत थएलुं छे विघ्नरूपी नायक जेमां एबुं बनेलुं छे. ॥ १०७० ॥ तें नगर हर्षा, शोक, भय, क्रोध, लोभ
मोह, मद अने भ्रमथी जोके घेरायलुं छे तो पण ते नगर सुग्धोने रमणिक लागे छे. ॥ १०७१ ॥
तेथी उपर वर्णवेलुं ते नगर पण विवेकरूपी पर्वतपर रहेलाओने परमार्थथी दुःखोथी आकुल थएलुं
भासे छे. ॥ १०७२ ॥ त्रीजुं नगर, धुधा, तुषा, भय, धंघ अने उद्वेगथी पीडित थएला, तथा महामोहे वश

કરેલા અનંત જીવોથી ભરેલું છે. ॥ ૧૦૭૩ ॥ ચોથા નગરમાં તો અંધકારથી (અજ્ઞાનથી) ઘેરાएला લોકો વસે છે, ત્યાં મોહરાજાए असाता વેદનીય નામનો નાયક કરેલો છે. ॥ ૧૦૭૪ ॥ ત્યાં તે લોકોને પરમાધામી અસુરો તપાવેલું ત્રાંબું પાચ છે, કરવતોના સમૂહોથી કાપે છે, તેઓનું પોતાનું માંસ खवરાवे છે, પ્રવલ અદ્ધિ-થી બાલે છે, તથા મુંજે છે, ક્રૂર एवी વૈતરણી નદીમાં તરાવે છે, વજ્રસરखा कांटाओथी ભયંકર एवा शात्मली વૃક્ષપર चडावे છે, ખાલાં, આર તથા बाणोथी हजारો વેલા વીધે છે; एवी રીતે તેઓને ત્યાં તે

ચતુર્થે તુ પુરે લોકાવસંતિ તમસાવૃતાઃ ॥ નાયકોઽત્ર કૃતોઽસાત--વિદ્યાચ્યો મોહમૂઝુજા ॥ ૧૦૭૪ ॥ તત્ર લોકાઃ કદર્શયંતે ॥ પરમાધાર્મિકાસુરૈઃ ॥ પાચ્યંતે તપ્તતામ્રાણિ ॥ દાર્યંતે ક્રકચોત્કરૈઃ ॥ ૧૦૭૫ ॥ ચાદ્યંતે નિજમાંસાનિ ॥ દહ્યંતે પ્રવલાગ્નિના ॥ મૃજ્યંતે તત્ર તાર્યંતે ॥ ક્રૂરાં વૈરતણીં નદીમ્ ॥ ૧૦૭૬ ॥ શાહમલીરન્નિરોહ્યંતે ॥ વિકટા વજ્રકંટકૈઃ ॥ કુંતતોમરનારાચૈશ્ચિદ્યંતે ચ સહસ્રશઃ ॥ ૧૦૭૭ ॥ ત્રિન્નિર્વિશેષકમ્ ॥ સપ્તાત્ર પાટકાઃ સંતિ ॥ તત્રાદ્યે પાટકત્રયે ॥ પરમાધાર્મિકૈરિત્થં ॥ જન્યતે દુઃસ્વસંતતિઃ ॥ ૧૦૭૮ ॥ પરસ્પરં ચ કુર્વંતિ ॥ દુઃસ્વમેતે નિરંતરસ્ ॥ ષટ્પાટકેષુ ત્રિદ્યંતે ॥ સપ્તમે વજ્રકંટકૈઃ ॥ ૧૦૭૯ ॥ ન વક્તું કોટિજિહ્વોઽપિ ॥ દુઃસ્વમત્ર ક્ષમો મ્રવેત્ ॥ એકાંતદુઃસ્વ સંકીર્ણં ॥ તદિદં પાપિપંજરમ્ ॥ ૧૦૮૦ ॥ તસ્માદેતાનિ ચત્વારિ જ્ઞાતાનિ મ્રવતા યદિ ॥ પુ-રાણિ ન તદા જ્ઞેયં ॥ મ્રવચક્રેઽવશિષ્યંતે ॥ ૧૦૮૧ ॥

પરમાધાર્મીઓ કદર્શના કરે છે. ॥ ૧૦૭૬ ॥ ૧૦૭૭ ॥ તે નગરમાં સાત પાહાઓ છે, તેમાં પહેલો ત્રણ પાહાઓમાં પરમાધામીઓથીઆવી રીતનો દુઃખોનો સમૂહ કરાય છે ॥ ૧૦૭૮ ॥ તેઓ હમેશાં છ પાહા-ઓમાં પરસ્પર એક વિજાને દુઃસ્વ આપે છે, અને સાતમા પાહામાં વજ્ર સરखा कांटाओथी ભેદાય છે. ॥ ૧૦૭૯ ॥ અહીં થતાં દુઃખને ક્રોડ જીભોવાલો પળ વર્ણવવાને સમર્થ નથી; અને તે તે પાપિપંજરરૂપ નગર એકાંત દુઃખોથી ભરેલું છે ॥ ૧૦૮૦ ॥ માટે હે પ્રકર્ષ! આ ચારે નગરોને જ્યારે તેં જાણ્યાં, ત્યારે આ

भवચક્રમાં હવે વાકી કંદે જાણવાનું રહેલું નથી. ॥ ૧૦૮ ॥ તે સાંભલીને પ્રકર્ષે ભવચક્રતરફ ચારે બાજુ દૃષ્ટિ કરી, તથા પછી સંપ્રાંત થઈને બોલ્યો કે, હે મામાજી ! આ સાત સ્ત્રીઓ વલી કોણ છે ? ॥ ૧૦૮૨ ॥ તે સ્ત્રીઓ તો ભયંકર દર્શનવાલી, કાલારંગીની, લુપ્ત કરેલ છે સઘલો તેજનો સમૂહ જેઓં એ એવી, દારૂળ મૂર્તિવાલી, તથા વેતાલીઓની પેઠે લોકોને ભય આપનારીઓ છે. ॥ ૧૦૮૩ ॥ હે મામાજી ! તેઓ કોનાતરફથી જોડાણ ? કેટલા બલવાલી ? કેટલા પરિવારવાલી ? તથા કોને મારવાને તૈયાર થઈ છે ? ત્યારે વિમર્શે કહું કે, તેઓનાં, જરા, રુજા, મૃતિ, સ્વલતા, કુરૂપતા, દરિદ્રતા અને દુર્ભગતા

इति श्रुत्वा प्रकर्षोऽदात् । भवचक्रेऽग्निर्तोद्वंशम् ॥ संप्रांतोऽथ जगौ नार्यः । का एताः सप्त मातुलाः ॥ १०८२ ॥ वीज्रत्सदर्शनाः कृष्णा । लुप्तशेषमहोन्नराः ॥ लोकानां दारुणाकारा । वेताल्य इव नीतिदाः ॥ १०८३ ॥ किं प्रयुक्ताश्च किं वीर्या-स्तथैताः किंपरिबुद्धाः ॥ कं निहतुं प्रवर्तते । विमर्शोऽग्निद्वये ततः ॥ १०८४ ॥ जरा रुजा मृत्तिश्चान्या ॥ खलता च कुरूपता ॥ दरिद्रता दुर्भगता । नामतोऽमूः प्रकीर्तिताः ॥ १०८५ ॥ युग्मम् ॥ मूलभूतस्त्रिया काल-परित्या प्रयोजिता ॥ बाह्यहेतुशतैश्चापि जरा तत्रेह जृम्भते ॥ १०८६ ॥ बलं तेजश्च लावण्य-मालिङ्ग्येयं विलुपति ॥ गाढाश्लेषान्मनो नृणा-मस्या वीर्यमिदं स्मृतम् ॥ १०८७ ॥ वलीपलितवैकल्य-बाधिर्योऽध्यकु-वर्णताः ॥ कंપકાર્કશ્યૌશિલ્ય-દીનતાદંતહીનતાઃ ॥ ૧૦૮૮ ॥ જરાયાઃ પરિવારોઽય-મનેન પરિવારિતા ॥ મનેવ ગંધકરિણી । સર્વત્ર વિલસત્યસૌ ॥ ૧૦૮૯ ॥

एवां नामो कहेलां છે. ॥ ૧૦૮૪ ॥ मुख्य राजानी स्त्री कालपरिणती ए जेणीने जोडेली છે, એવી આ જરા સેંકડો ગમે બાહ્ય હેતુઓથી સ્ફુરાયમાન થાય છે. ॥ ૧૦૮૬ ॥ તે જરા માણસોને આલિંગન કરીને તેઓનાં બલ, તેજ અને લાવણ્યને લોપે છે, તથા નિબિડ આલિંગનથી તેઓનાં મનને પણ લોપે છે; એવી રીતે તેમું બલ જળાણેલું છે. ॥ ૧૦૮૭ ॥ વલી, શ્વેતવાલ, વિકલતા, બધિરતા, અધતા, કુવર્ણપણું, કંપ, કર્કશતા, શિથિલતા, દીનતા અને દંતરહિતપણું, દટલો આ જરાનો પરિવાર છે, અને તે પરિવારથી

વિંદાણી એવી આ જરા ગંધહસ્તિનીની પેઠે સર્વ જગોએ વિલાસ કરે છે. ॥ ૧૦૮૮ ॥ ૧૦૮૯ ॥ જે કાલપરિ
ણતિનો યૌવન નામનો મહા બલવાન અનુચર છે, કે જે, તેણીના હુકમથી પ્રાણીઓના શરીરમાં દાખલ
થયો છે, તથા જે વલ્ગન લહાસ, દોડવાપણું, ઉદગ્રમ, હર્ષ, ગર્વ, શૂરતા, સશ્કરી, તથા ધૈર્ય આદિકરૂપ
પદાતિઓથી યુક્ત થયેલો છે, એવા મૂર્તિની સ્ફુર્તિવાલા કામદેવના આવેશના સન્નિવેશને કરનારા તે
યૌવનને પરિવાર સહિત ક્રોધ પામેલી આકૃતિથી જેમ તેમ આ જરા મર્દિત કરે છે. ॥ ૧૦૯૦ ॥ ૧૦૯૧ ॥
૥ ૧૦૯૨ ॥ પછી ઘડપણથી નષ્ટ થયેલ છે યૌવન જેઓનું એવા તે પુરુષો સ્ત્રીથી પરાભવ પામે છે, તથા

અસ્તિ યોનુચરઃ કાલ-પરિણત્યા મહાબલઃ ॥ યૌવનાશ્ચસ્તદાદેશાત્ । પ્રવિષ્ટાંગેષુ દેહિનામ્
॥ ૧૦૯૦ ॥ સંયુતો વહ્નનો દ્વાસ-ધાવનો દ્વમ્સમંદૈઃ ॥ ગર્વશૌંડિર્યેચિગત્વ-ધૈર્યાદૈશ્ચ પદાતિન્નિઃ
॥ ૧૦૯૧ ॥ મુર્તિસ્ફૂર્તિસ્મરવેશ-સન્નિવેશવિધાયકમ્ ॥ ક્રુધાકૃત્યેવ તમિયં । મૃદ્ધાતિ સપરિહ્વદમ્
॥ ૧૦૯૨ ॥ ત્રિન્નિર્વિશેષકમ્ ॥ તતો પ્રવંતિ જરસા । જના મર્દિતયૌવનાઃ ॥ પ્રાર્યયાપિ પરાન્નૂતા-
સ્તનયૈરપ્યુપેક્ષિતાઃ ॥ ૧૦૯૩ ॥ યૌવેદનીયનૃપતે-વ્યસ્યો રસનાન્નિધઃ ॥ વર્ણિતસ્તત્પ્રયુક્તયં ।
રુજાપિ નૃપતેન્નુજા ॥ ૧૦૯૪ ॥ રજસ્તમોઽન્નિસંપાતઃ । સંપ્રાપ્તિઃ કાલકર્મણામ્ ॥ વાત-
પિત્તકફક્ષોન્નો । હેતુઃ સર્વો રુજામયમ્ ॥ ૧૦૯૫ ॥ બાહ્યાન્યપિ નિમિત્તાનિ । પ્રયુક્તે ડસાત
એવ યત્ ॥ હેતુઃ પ્રાણિષુ સંલીન-સ્તત્વતસ્તદયં રુજામ્ ॥ ૧૦૯૬ ॥ સ્વાસ્થ્યં નિહત્ય વીર્યેણ ।
કરોત્યાતુરતામિયમ્ ॥ જ્વરાતિસારકુષ્ટાર્શ્વાઃ । પ્રમેહપ્ત્વીહધૂમકાઃ ॥ ૧૦૯૭ ॥

પુત્રોથી પણ ઉપેક્ષિત થાય છે ॥ ૧૦૯૩ ॥ જે વેદનીય રાજાનો રસના નામનો મિત્ર વર્ણવેલો છે, તેની
જોડેલી આ રુજા પણ છે. ॥ ૧૦૯૪ ॥ રજોગુણ તથા તમોગુણનો અભિસંપાત, કાલકર્મોની પ્રાપ્તિ, તથા
વાત, પિત્ત, અને કફનો ક્ષોભ એ સર્વ હેતુઓ રોગોના છે. ॥ ૧૦૯૫ ॥ અને અસાતા જે બાહ્ય નિમિ-
ત્તોને જોડે છે, તે તત્ત્વથી પ્રાણીઓમાં લીન થયેલો હેતુ છે. ॥ ૧૦૯૬ ॥ આ રુજા પોતાનાં વીર્યથી (પ્રાણી
ઓની) સ્વસ્થતાને હણીને આતુરતા કરે છે, તથા જ્વર, અતિસાર, કુષ્ટ, અર્થ, પ્રમેહ, આલીહ, ધૂમક,

અમ્લક, સંગ્રહણી, શૂલ, હિકા, શ્વાસ, ક્ષય, શ્રમ, ગુલ્મ, હૃદયનો રોગ, મોહ, ખરજ, ઉન્માદ જલોદર! માથાની તથા નેત્રોની પીડા, શર્દી, શોષ, તથા ભગંદર એ સર્વ આ રુજાના પરિવાર છે, અને તેથી તે દુર્જય છે. ॥ ૧૦૯૭ ॥ ૧૦૯૮ ॥ ૧૦૦૦ ॥ આ રુજા પદુતાને ધારણ કરનારી, તથા સાતાએ જોડેલી નીરાગતાને હળો છે, તથા સર્વ પ્રાણીઓને આધિવ્યાધિને વિસ્તારે છે. ॥ ૧૧૦૦ ॥ આ રુજાએ વિહ્વલ કરેલા મૂઠ માણસો મોટા પોકારોથી રહે છે, દીન વચન બોલે છે તથા આમતેમ લોટે છે. ॥ ૧૧૦૧ ॥ ક્ષેર, અગ્નિ,

આમ્લકમ્નહ્ણીશૂલ-હિકાશ્વાસક્રયચ્રમાઃ॥ગુલ્મહૃદયગસમ્મોહ-કંડૂન્માદજલોદરાઃ॥૧૦૯૫॥
શિરોનેત્રાર્તિવીસર્પ-ચ્છર્દિશોષઞ્નગંદરાઃ॥સર્વેડ્યસ્યાઃપરીવાર--સ્તેનેયં સ્ત્રુવિ દુર્જયા॥૧૦૯૬॥
હંતિ નીરોગતાં સાત-નિયુક્તાં પાટવાવહામ્ ॥ ઇયમાધિં વિતનુતે । વ્યાધિં ચાખિલેદેહિનામ્
॥ ૧૧૦૦ ॥ રુદંતિ દીર્ઘપૂત્કરૈ-ર્દીનં જલ્પંતિ માનવાઃ ॥ લુઠંતીતસ્તતો મૂઢા । અનયા વિહ્વલી
ક્રુતાઃ ॥ ૧૧૦૧ ॥ મૃતિરાયુર્નૃપસ્યાસ્ત-સમયેન પ્રયોજિતા ॥ વિષાગ્નિશ્વપાનીય-ગિરિપાતા
દ્યપેક્ષિણી ॥ ૧૧૦૨ ॥ હરત્યુદ્ઘાસનિશ્વાસં । ચેષ્ટાં ત્રાષાં ચ ચેતનામ્ ॥ કણેન દેહિનામેષા ।
વીર્યમસ્યા વદંત્યદઃ ॥ ૧૧૦૩ ॥ ઇયં ન વીર્યવત્યેકા । પરિવારમપેક્ષતે ॥ ઇંડોપેંડાદયોડ્ય-
સ્યાઃ । કંપંતે નામમાત્રતઃ ॥ ૧૧૦૪ ॥ ત્રાર્યોમાયુર્નૃપસ્યૈષા । જીવિકાં સ્થિતિદાયિનીમ્ ॥
હત્વા સ્વસ્થાનતોડ્યત્ર । જનાન્નયતિ લીલયા ॥ ૧૧૦૫ ॥

શસ્ત્ર, પાણી, તથા પર્વતપરથી પતન હત્યાદિકની અપેક્ષાવાળી મૃતિને (મૃત્યુને) આયુ રાજાના (મિત્ર) અસ્ત સમયે જોડેલી છે. ॥ ૧૧૦૨ ॥ તે મૃતિ પ્રાણીઓના ઉચ્છ્વાસ નિશ્વાસને, ચેષ્ટાને, ભાષાને, તથા ચેતનાને ક્ષણવારમાં જ હરે છે, તેને તેણીનું વીર્ય કહે છે. ॥ ૧૧૦૩ ॥ મહા બલવાન એવી આ મૃતિ એકલી પરિવારની અપેક્ષા કરતી નથી, તથા આના ફક્ત નામથી જ ઇંદ્ર, તથા વાસુદેવાદિકો પણ કંપે છે ॥ ૧૧૦૪ ॥ વલી આ મૃતિ, સ્થિતિ દેનારી જીવિકા નામની આયુરાજાની સ્ત્રીને હળીને જીવોને લીલા

માત્રમાજ તેઓના પોતાના સ્થાનકથી બીજી જગોંં લેઈ જાય છે. ॥ ૧૧૦૬ ॥ બલી હે વત્સ ! મુલ્ય રાજાનો પાપોદય નામનો જે સેનાપતિ છે, તેણે આ ધલતાને ભવચક્રમાં જોડેલી છે. ॥ ૧૧૦૬ ॥ તે ધલ તાનું વાલ્ય નિમિત્ત ધલોનો સંગ છે, અને પરમાર્થથી તો તેને પાપોના ઉદયથી ઉત્પન્ન થનારો જાણવો ॥ ૧૧૦૭ ॥ લુચાદ, ધુગલી, ઢુઃશીલતા, મિત્રોનો ઢ્રોહ, કૃતઘ્નપણું, મર્મોનો પ્રહાર, જંગલીપણું, નિર્લજ્જતા, મદ, મત્સર, ગુરુની અવગણના ને ક્રોધ આદિકો ધલતાના પરિચારકો છે, અને તેઓથી ગુક્ત થણા ંવા પ્રાણીઓનાં ધિત્તને આ ધલતા પોતાનાં બલથી મથે છે. ॥ ૧૧૦૮ ॥ ૧૧૦૯ ॥ આ ધલતા મુલ્ય રાજાના

અસ્તિ પાપોદયો વત્સ ! સેનાની મૂલઢૂપતેઃ ॥ તેનૈષા ધલતા વત્સ ! નિયુક્તા ઢવચક્રકે ॥ ૧૧૦૬ ॥ વાહ્યં નિમિત્તમપ્યસ્યા । વિદ્યતે ધલસંગમઃ ॥ પાપોદયોઢ્ઢવઃસોઢપિ । વિઢ્ઢેયઃ પરમાર્થતઃ ॥ ૧૧૦૭ ॥ શાઢ્યપૈશુન્યઢૌઢીઢ્ય-મિત્રજોહકૃતઢ્ઢતાઃ ॥ મર્મોઢ્ઢઘ્ન વૈયાત્ય-- નૈર્લજ્યમદમત્સરાઃ ॥ ૧૧૦૮ ॥ ગુરુવિપ્લવરોષાઢ્યાઃ । ધલતાપરિચારકાઃ ॥ ંતઢ્યુતાંગિનાં ધેતો । મઢ્ઢાતીયં સ્વવીર્યતઃ ॥ ૧૧૦૯ ॥ ંયુગમ્ ॥ ઢ્યં પુસ્યોદયાલ્યેન । સેનાન્યા મૂલઢૂપતેઃ ॥ નિયોજિતં ઢિતીયેન । ઢંતિ સૌજન્યપૂરુષમ્ ॥ ૧૧૧૦ ॥ ગાંઢ્ઢીર્યપ્રશ્રમસ્થૈર્ય-ઢાક્ષિણ્યાઢિપદા- તિન્નિઃ ॥ ંતં લોકે ધ કુર્વાણં । સઢ્ઢિશ્રંઢસુઢાસિકાં ॥ ૧૧૧૧ ॥ ધ્વાઢંતો વર્ગમાત્મીયં । ધલતા નિહતા જનાઃ ॥ ઢઢંતિ પરનિંઢાસ્ટ્રિ । ગલે નીધા શુનોઢપિ ઢિ ॥ ૧૧૧૨ ॥ સંતોષકૃતઢ્યુત્તીનાં । સતાં પ્રત્યર્થિનઃ ધલાઃ ॥ વાનેયતૃણઢ્યુત્તીના । મૃગાણામિવ લુઢ્ઢધકાઃ ॥ ૧૧૧૩ ॥

બીજા સેનાપતિ ંવા પુણ્યોદયે જોડેલા સૌજન્ય નામના પુરુષને હળે છે. ॥ ૧૧૧૦ ॥ તે સૌજન્ય નામનો પુરુષ કેવો છે ? તો કે, ગંભીરતા, પ્રશ્રય, સ્થિરતા, તથા ઢાક્ષિણતા આઢિક પઢાતિઓથી ગુક્ત થણો છે, તથા લોકોમાં ઉત્તમ વિશ્વાસનું સુલ કરનારો છે. ॥ ૧૧૧૧ ॥ ધલતાથી હળાણા પુરુષો પોતાના વર્ગને જ ધાતાઢકા, તથા કુત્રાથી પળ નીધ ઢયાઢકા પરની નિંઢારૂપી હાઢકાને પોતાના ગલાંમાં વાંઢે છે. ॥ ૧૧૧૨ ॥ ધનના તૃળથી આજીવિકા ધલાવનારા હરિળોના જેમ પારાઢિઓ, તેમ સંતોષ

વૃત્તિવાલા સજ્જનોના (તે) ચલો શબ્દો છે. ॥૧૧૧૩॥ સન્નિપાત જ્વરોની પેઠે ફૂર એવા ચલ માણસો
 કોઈ વચ્ચે ઉડા, તો કોઈ વચ્ચે શીતલ, તો કોઈ વચ્ચે મધ્યમ વૃત્તિવાલા એમ એક સ્વરૂપવાલા
 હોતા નથી. ॥ ૧૧૧૪ ॥ વલી મેં પૂર્વે જે નામ નામના રાજાનું વર્ણન કર્યું છે, તે ક્રૂરતાથી આ કુરૂપતાને
 ભવચક્રમાં જોડે છે. ॥૧૧૧૫॥ વલી તેના હુકમની અપેક્ષાથી કોપ પામેલા એવા કપાદિક રૂપ બાહ્ય
 નિમિત્તો કુરૂપતાને ઉત્પન્ન કરે છે. ॥ ૧૧૧૬ ॥ તેના અંગમાં રહેલી આ કુરૂપતા પ્રાણીઓને જે હલેગ
 પમાડે છે, તેને તેણીનું વીર્ય જાળવું; તેમ કુંઠતા, કાળાપણું, કુબ્જપણું, વામનપણું, વિવર્ણપણું, બેહેરાપણું,

કચિદુષ્ણાઃ કચિઢીતાઃ । કચિન્મધ્યમવૃત્તયઃ ॥ નૈકરૂપાઃ ચલાઃ । સન્નિપાતા ઇવ જ્વરાઃ
 ॥ ૧૧૧૪ ॥ નામનામા મહીનાથો । યો મયા પૂર્વવર્ણિતઃ ॥ પ્રવચકે યુનક્ત્યેનાં । સ કૌર્યેણ
 કુરૂપતામ્ ॥ ૧૧૧૫ ॥ નિમિત્તાન્યપિ બાહ્યાનિ । તદ્દોદેશવ્યપેક્ષયા ॥ પરિકુપ્યત્કપાદીનિ ।
 જનયંતિ કુરૂપતામ્ ॥ ૧૧૧૬ ॥ વીર્યમસ્યાસ્તદંગસ્થા । યદુદ્દેગં કરોત્યસૌ ॥ કુંઠતાકાસ્ય-
 કુબ્જત્વ-વામનત્વવિવર્ણતાઃ ॥ ૧૧૧૭ ॥ વાધિર્યંચંજતાંધ્યાદ્યા । વર્તેતેઽસ્યાઃ પરિહ્વે ॥ નિયુ-
 ક્તાં હંતિ નામૈવ । તદ્યુતેયં સુરૂપતામ્ ॥ ૧૧૧૮ ॥ યુગમ્ ॥ પ્રવંતિ ક્રીડનસ્થાનં । કુરૂપા
 રૂપગર્વિણામ્ ॥ નિર્ગુણાશ્ચ પ્રવંત્યેતે । ગુણા હ્યાકૃતિસંશ્રયાઃ ॥ ૧૧૧૯ ॥ પુરસ્કૃતાંતરાયેણ ।
 પાપોદયચમૂન્નતા ॥ દરિડતા પ્રયુક્તેયં । દ્યૂતાઘૈર્વાહ્યદેતુન્નિઃ ॥ ૧૧૨૦ ॥ દુરાશાપાશપતિતં ।
 નિર્ધનં કુરુતે જનમ્ । એવા વીર્યેણ ક્ષેષાહિ--ફણાન્નોગપ્રયંકરી ॥ ૧૧૨૧ ॥

લંગડાપણું, તથા અંધપણું. इत्यादिको तेना परिवारमां छे, तथा तेओथी युक्त थएली आ कुरूपता
 नामेज जोडेली सुरूपताने हणे छे. ॥ १११७ ॥ १११८ ॥ कुरूपवालां प्राणीओ रूपथा गर्विष्ठ थएला-
 ओने क्रीडानां स्थानरूप थइ पड़े छे; तथा तेओ-निर्गुणी थाय छे, केम के गुणो रूपने आधिन छे ॥ १११९ ॥
 पापोदयना सेनापति अंतराये दरिद्रताने अगाडी करेली छे, तथा जुगार आदिक बाह्य हेतुओथी ते जो-
 डाएली छे. ॥ ११२० ॥ आ दरिद्रता दुराशारूपी पाशमां पडेलो माणसेने निर्धन करेछे, तथा बलथी ते क्षेपना-

ગની ફળા સરસી ભયંકર છે. ॥ ૧૧૨૧ ॥ મૂઢતા, પરાભવ, દીનતા, પ્રાયં કરીને બહુપુત્ર પુત્રી આદિ, છુધા, અરિનિ, સંતાપ, હૃદયની અન્યૂનતા, તથા યાચના इत्यादि તેનો પરિવાર છે; અને તેઓથી મુક્ત થાણી આ દરિદ્રતા પુણ્યોદયે જોડેલા એશ્વર નામના શ્રેષ્ઠ પુરુષને હળે છે. ॥ ૧૧૨૨ ॥ ૧૧૨૩ ॥ દરિદ્રતાથી હળાણ છે એશ્વર્ય જે આનું એવા પ્રાણીઓ રાત્રી એપણ સૂતા નથી; તથા પ્રત્યક્ષ નારકીઓની પેઠે ચિંતારૂપી અગ્નિથી જબલ્યા કરે છે. ॥ ૧૧૨૪ ॥ વલી આ દુર્ભગતાને પળ નામ રાજા એજ જોડેલી છે; તેમ વિરૂપતા તથા દુઃસ્વભાવ આદિક બાહ્ય હેતુઓની અપેક્ષાવાલી છે. ॥ ૧૧૨૫ ॥ વલી તે દુર્ભગતા માણસને જે અપ્રીતિવાલો, તથા અતિદેશી કરે

મૌલ્યં પરાન્નવો દૈન્યં । પ્રાયશો બહુપત્યતા ॥ બુઝુક્ષાર તિસંતાપ--હૃદયાન્યૂનતાર્થનાઃ ॥ ૧૧૨૬ ॥
 इत्यादिः परिवारोऽस्या । हंतीयं तेन संयुता ॥ ऐश्वराख्यनरं श्रेष्ठं । पुण्योदयनियुक्तकम् ॥ ११२३ ॥ युग्मम् ॥ दृष्टिताहृतैश्वर्या । रात्रावपि न शेरते ॥ चिंताग्निनैव दह्यते । प्रत्यक्षा इव नारकाः ॥ ११२४ ॥ इयं दुर्नगता नाम--नृपेणैव नियोजिता ॥ वैरूप्यदुःस्वप्नावदि--बाह्यहेतुव्यपेक्षिणी ॥ ११२५ ॥ अनन्नीष्टमतिद्वेष्यं । यदेषा कुरुते जनम् ॥ तदिदं वीर्यमेतस्या । जगन्नयमयावहम् ॥ ११२६ ॥ परिवारः क्लैतस्या--दीनताग्निन्नवस्त्रपा ॥ न्यूनता चित्तलघुता । वेषविज्ञानहीनता ॥ ११२७ ॥ नियुक्तां सुप्रसन्नेन । नाम्ना सुन्नगतामियम् ॥ हंति तत्कोपसमय--स्फुटलब्धोदयांगिनाम् ॥ ११२८ ॥ अनया हतसौभाग्या । वद्वन्नानामवद्वन्नाः ॥ शોકેन परिरच्यन्ते । निजनिंदापरायणाः ॥ ११२९ ॥

છે, તે તેણીનું વ્રણે જગતોને ભય કરનારું વીર્ય જાળવું. ॥ ૧૧૨૬ ॥ વલી દીનતા, પરાભવ, લજ્જા, ન્યૂનતા ચિત્તની લઘુતા, તથા વેષ વિજ્ઞાનનું હીનપણું, ઇટલો તેનો પરિવાર છે. ॥ ૧૧૨૭ ॥ તે પરિવારના કોપ સમયે પ્રગટ મલેલ છે લદય જેણીને એવી તે દુર્ભગતા સુપ્રસન્ને જોડેલી પ્રાણીઓની સુભગતાને હળે છે. ॥ ૧૧૨૮ ॥ આ દુર્ભગતાથી હળાણ છે સૌભાગ્ય જેઓનું એવાં પ્રાણીઓ વલ્લભોને પણ અવલ્લભ થાય છે, તથા પોતાની નિંદામાં તત્પર થયા શોકથી આલિંગિત થાય છે. ॥ ૧૧૨૯ ॥

ત્યારે પ્રકર્ષ કહું કે, હે મામાજી ! ધ્રુજદંડથી ધારણ કરેલ છે પૃથ્વીનો ભાર જેઓએ એવા લોકપાલો તથા રાજાઆદિકો શું આને નિવારવાવાલા નથી ? ॥ ૧૩૦ ॥ ત્યારે વિમર્શો કહું કે, તેઓને નિવારવાને કોઈ પણ સમર્થ નથી; કેમકે, તેઓનું મથન કરનારું તથા ભયંકર વીર્ય સમર્થોમાં પરમ સ્ફુરાયમાન થાય છે. ॥ ૧૧૩૧ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષ કહું કે, ત્યારે તેઓને નિવારવામાં શું પ્રાણીએ યત્ન ન કરવો ? ત્યારે વિમર્શો કહું કે, નિશ્ચયથી તેઓ અવશ્ય થનારીજ છે; તેને કોઈ નષ્ટ કરી શકતું નથી; અને નહીં બનવાની યાચતમાં પ્રયત્ન કરવાથી અમરવિના બીજું ફલ થતું નથી. ॥ ૧૧૩૨ ॥ ૧૧૩૩ ॥ તો પણ વ્યવહારથી તેઓના

પ્રાહ પ્રકર્ષઃ સંત્યાસાં । કિં માતુલ ન વારકાઃ ॥ લોકપાલાઃ કિતીશાઘ્યા । દોર્દમોદ્ધૃતઋત્રાઃ ॥ ૧૧૩૦ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ નૈવાસાં । કોઽપીષ્ટે વિનિવારણે ॥ પ્રઋષ્વપિ સ્ફુરત્યાસાં । વીર્યસુ-
ન્માથિ દારુણમ્ ॥ ૧૧૩૧ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ તદ્યત્નઃ । કિમાસાં વિનિવારણે ॥ ન કાર્યો દેહિના
પ્રાહ । વિમર્શો નિશ્ચયાત્તથા ॥ ૧૧૩૨ ॥ એતા હ્યવશ્યન્નાવિન્યઃ । કેતું શક્યા ન કેનચિત્ ॥
અશક્યાર્થપ્રવૃત્તેશ્ચ । ફલં નાન્યહ્માહતે ॥ ૧૧૩૩ ॥ યુગમમ્ ॥ યતંતે તદ્વિનાશાય । તથાપિ
વ્યવહારતઃ ॥ સ્વાગોમલો હિ સર્વત્ર । ક્ષાલનીયઃ ક્રિયાંઋસા ॥ ૧૧૩૪ ॥ પ્રવર્ત્યતે હઘા-
ત્કર્મ-પરિણામેન માનવઃ ॥ કાર્યો હર્ષવિષાદૌ નો । તત્ર નિશ્ચયેવેદિના ॥ ૧૧૩૫ ॥ વ્યવહાર
ત્રયજ્ઞોઽપિ સંક્ષેપૌ યતતે બુધઃ ॥ જરાદીનાં વિનાશે ચાસંદ્ધેર્ધર્મ એવ હિ ॥ ૧૧૩૬ ॥ નાસ્તિ યત્ર
જરાદ્યુત્થઃ કલેશઃ સા નિર્વૃત્તિઃ પુરી ॥ જ્ઞાનશ્રદ્ધાનચારિત્ર-મયો ધર્મસ્તદાસિકૃત્ ॥ ૧૧૩૭ ॥

નાશ માટે (પ્રાણીઓ) યત્ન કરે છે; માટે સર્વ જગોએ પોતાના અપરાધરૂપી મેલને ક્રિયારૂપી પાણીથી ધોવો. ॥ ૧૧૩૪ ॥ હઠથી કર્મ પરિણામ રાજા મનુષ્યને પ્રવર્તીવે છે, માટે તેમાં નિશ્ચય વેદિએ હર્ષ કે શોક કરવો નહીં. ॥ ૧૧૩૫ ॥ ઢાહ્યો માણસ વ્યવહાર ભયને જાણતાં છતાં પણ સત્ હેતુમાં પ્રયત્ન કરે છે, કેમકે, જરાદિકનો નાશ હોતે સત્ હેતુજ ધર્મરૂપ છે. ॥ ૧૧૩૬ ॥ જ્યાં જરાદિકથી ઉત્પન્ન થયેલો કલેશ નથી, તે મોક્ષનગરી છે; અને જ્ઞાન, શ્રદ્ધા તથા ચારિત્રમય ધર્મ તે મોક્ષને પ્રાપ્ત કરનારો છે. ॥ ૧૧૩૭ ॥

રત્નત્રયથી ઉત્પન્ન થएल છે વીર્ય જેઓને ઇવા, તથા સુક્તિના માર્ગમાં પળ રહેલા ઇવા પ્રાણીઓના ક્લેશો સૂક્ષ્મ થાય છે જ, તથા સુખની ઔણિ વધે છે. ॥ ૧૧૩૮ ॥ પળ આ ચારે પ્રકારનું ભવચક્ર નામનું નગર હમેશાં તેઓથી સુકાएलું નથી, અને તેથી અત્યંત દુઃખોના સમૂહથી ભયંકર થएलું છે. ॥ ૧૧૩૯ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષ બોલ્યો કે, જો ઇમ છે, તો ંહા રહેનારા માણસોને શું લેદ થતો નથી ? ત્યારે વિમર્શે કહ્યું કે, મહા મોહાદિકથી મોહિત થएલાં માણસો તેનાથી લેદ પામતાં નથી, પાપકર્મથી તેઓને ત્યાંજ પ્રીતિ થાય

રત્નત્રયોત્થવીર્યાણાં । મુક્તેર્મર્ગેઽપિ તિષ્ઠતામ્ ॥ ક્લેશાસ્તનૂજ્ઞવંત્યેવ । સુખપદતિરેધતે ॥ ૧૧૩૫ ॥

સદૈવામુક્તમેતાન્નિ-ર્નવચક્રપુરં પુનઃ ॥ ચતુર્વિધમપિ પ્રૌઢ-દુઃખસંન્નારદારુણમ્ ॥ ૧૧૩૯ ॥

પ્રકર્ષઃ પ્રાહ યદ્યેવં । તતોઽન્ન વસતાં નૃણામ્ ॥ કિં જાયતે ન નિર્વેદો । વિમર્શઃ પ્રત્યન્નાષત

॥ ૧૧૪૦ ॥ નિર્વિદ્યેતે જના નાસ્મા-ન્મહામોહાદિમોહિતાઃ ॥ પાપેન કર્મણા તેષાં । રતિર-

ત્રૈવ જાયતે ॥ ૧૧૪૧ ॥ યુગ્મમ્ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ તદ્યેષાં । ચિંતયા કિં દુરાત્મનામ્ ॥ કેવલં

દર્શિતં વીર્યં । ત્વયા મોહાદિન્મૂજામ્ ॥ ૧૧૪૨ ॥ કુદૃષ્ટિજાનિર્યસ્તૂત્તો । મિથ્યાદર્શનના-

મકઃ ॥ નવચક્રે ન તદ્વીર્યં । દર્શિતં તત્પ્રદર્શય ॥ ૧૧૪૩ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ તસ્યૈવા-ધીનં પુરચતુષ્ટ-

યમ્ ॥ સ્થાનાનિ દર્શયામ્યુચૈ-સ્તદ્દર્શનાં વિશિષ્યતે ॥ ૧૧૪૪ ॥ દૃશ્યંતે માનવાવાસે ।

હ્યવાંતરપુરાણિ ષટ્ ॥ યાન્યમૂનિ ધ્રુવં તાનિ । તેષાં સ્થાનાનિ લક્ષ્ય ॥ ૧૧૪૫ ॥

છે ॥ ૧૧૪૦ ॥ ૧૧૪૧ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહ્યું કે, ત્યારે તે દુષ્ટોની ચિંતાનું શું પ્રયોજન છે; હવે હે મામાર્જી! તમોઁ કેવલ મોહાદિક રાજાઓનું વીર્ય તો દેલાડયું. ॥ ૧૧૪૨ ॥ પળ આ ભવચક્રમાં જે તમોઁ કુદૃષ્ટિથી ઉત્પન્ન થएલા મિથ્યા દર્શનનું વર્ણન કર્યું છે, તેનું વીર્ય દેલાડયું નથી, તે દેલાડો ? ॥ ૧૧૪૩ ॥ ત્યારે વિમર્શે કહ્યું કે, આ ચારે નગરો તેનેજ આધિન છે; પળ તે મિથ્યા દર્શનને વશ થएલા પ્રાણીઓનાં સ્થાન કોને તેને હું વિશેષ પ્રકારે હવે દેલાડું છું. ॥ ૧૧૪૪ ॥ માનવાવાસમાં જે આ પરાં સરલાં નગરો દેલાય

ત્યારે વિમર્શો કહ્યું કે, તેઓમાં મીમાંસકવિના પાંચ નગરો તો તેજ છે છા દર્શનમાં મીમાંસક નગરને ગણ્યું નથી. ॥ ૧૧૫૪ ॥ કેમકે, જૈમિનિ ઋષિએ વેદોની રક્ષા માટે કુતીર્થાઓનો પરાભવ જોઈને સર્વ દોષોને દૂર કરવાની ઇચ્છાથી મીમાંસા કરેલ છે. ॥ ૧૧૫૬ ॥ માટે એક મીમાંસક નગર વિના આ પાંચ નગરોને લોકો દર્શન સંખ્યામાં ગણે છે, તેમાં સંશય નથી. ॥ ૧૧૫૬ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહ્યું કે, જો એમ છે, તો છદ્દંતું દર્શન કયું છે ? ત્યારે વિમર્શો કહ્યું કે, જે આ વિવેકરૂપી પર્વતપર દેખાય છે તે. ॥ ૧૧૫૭ ॥ ત્યાં અપ્રમત્તતારૂપી સાતમા ગુણઠાણારૂપી હંચુ શિખર રહેલું છે; માટે એવું જે છદ્દંતું પ્રસિદ્ધ

જૈમનિર્વેદરક્ષાર્થે । દોષજાતોદિધીર્ષયા ॥ ચકાર યેન મીમાંસાં । દૃષ્ટાતીર્થિકવિપ્લવમ્ ॥ ૧૧૫૫ ॥ તસ્માદેતાનિ પંચૈવ । પુરં મીમાંસકં વિના ॥ લોકૈર્દર્શનસંખ્યાયાં । ગણ્યંતે નાત્ર સંશયઃ ॥ ૧૧૫૬ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ્ય યદ્યેવં । તતઃ શ્વં વર્તેતે ॥ વિમર્શોઃ પ્રાહ્ય યદિદં । વિવેકાઙ્ગૌ નિરીક્ષ્યંતે ॥ ૧૧૫૭ ॥ અપ્રમત્તત્વશિખરં । તુંગં તત્ર નિવેશિતમ્ ॥ પુરં યદ્દિદિતં શ્વં । તજ્જૈનમન્નિધીયંતે ॥ ૧૧૫૮ ॥ અત્ર સ્થિતાનાં લોકાનાં । ન મિથ્યાદર્શનાન્નિધઃ ॥ બાધકઃ સ્યાત્ પ્રકૃત્યૈવ । મહામોહમહત્તમઃ ॥ ૧૧૫૯ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ્ય બાધ્યંતે । યદનેન સ્થિતા । અથઃ ॥ શિખરસ્થા ન બાધ્યંતે કો હેતુસ્તત્ર માતુલ ॥ ૧૧૬૦ ॥ વિમર્શોઃ પ્રાહ્ય પુર્યસ્તિ । મહામોહાદિન્નૂજામ્ ॥ મુક્તિર્ભુક્તેરતિક્રાંતા । નિર્દ્વંદ્વાનંદશાલિની ॥ ૧૧૬૧ ॥ સર્વેઽપિ ગંતુમિચ્છંતિ । તામથઃ પુરવાસિનઃ ॥ મુક્ત્વા લોકાયતં સ્વૈઃસ્વૈર્મિથોમર્ગૈર્વિરોધિન્નિઃ ॥ ૧૧૬૨ ॥

નગર છે, તે જૈનના નામથી ઓલખાય છે. ॥ ૧૧૫૮ ॥ અહીં તે શિખરપર રહેલા લોકોને સ્વભાવથી જ મોહામોહનો કારભારી મિથ્યા દર્શન બાધ કરી શકતો નથી. ॥ ૧૧૫૯ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહ્યું કે હે મામાજી ! અહીં નીચા રહેલાઓને જે આ મિથ્યા દર્શન પીડે છે, અને શિખરપર રહેલાઓને જે પીડતો નથી, તેનો શું હેતુ છે ? ॥ ૧૧૬૦ ॥ ત્યારે વિમર્શો કહ્યું કે, મહામોહ આદિક રાજાઓના ભોગવદા વિનાની, તથા અપ્રતિષ્ઠાનંદથી મનોહર થયેલી મુક્તિ નામે નગરી છે. ॥ ૧૧૬૧ ॥ તે મુક્તિ નામના

નગર પ્રતે એક લોકાયત(નાસ્તિક)વિના નીચેના નગરોમા રહેનારા સર્વ લોકો પરસ્પર વિરોધવાલા એવા પોત પોતાના માર્ગોથી જવાને ઇચ્છે છે. ॥ ૧૧૬૨ ॥ પણ તે કલ્પિત માર્ગો મુક્તિમાં પહોંચાડવાને લાયક નથી; અને તે મોક્ષનગર મેલવવાનો માર્ગ વિવેકરૂપી શિખરપર રહેલા લોકોએ જોઈએ છે. ॥ ૧૧૬૩ ॥ મિથ્યા દર્શનથી લુપ્ત થઈએલા અને તે પર્વતથી નીચે રહેલા એવા પ્રાણીઓ (શુદ્ધ) માર્ગને તજીને કુમાર્ગમાં પડેલા છે, પણ પર્વતપર રહેલાઓ તેવા નથી. ॥ ૧૧૬૪ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહું કે, તે મિથ્યાત્વોએ જે મુક્તિ માર્ગોને કલ્પેલા છે, તે પ્રત્યેકને, ઉત્પન્ન થઈએ છે કૌતુક જેને એવો હું, સાંભળ-

ન મુક્તે: પ્રાપકા યુક્તા: । પંથાનસ્તે ચ કલ્પિતા: ॥ વિવેકશિખરસ્થેસ્તુ । દૃષ્ટ: પંથાસ્તદા-
સિકૃત્ ॥ ૧૧૬૩ ॥ ત્યક્તમાર્ગા: કુમાર્ગે ચ । સંશ્રિતાસ્તદધ: શ્રિતા: ॥ મિથ્યાદર્શનલુપ્તાશા ।
ગિરિસ્થાસ્તુ ન તાદૃશા: ॥ ૧૧૬૪ ॥ પ્રકર્ષ: પ્રાહ્યેડમીન્નિ-મુક્તિમાર્ગા: પ્રકલ્પિતા: ॥ પ્રત્યેકં
તાનહં શ્રોતુ-મિચ્છામ્યુત્પન્નકૌતુક: ॥ ૧૧૬૫ ॥ વિમર્શ: પ્રાહ્યેદ્યેવાંસમાધાય તતો મન: ॥
વદ્યમાણાન્મયા વત્સ । તાન્માર્ગાનવધારય ॥ ૧૧૬૬ ॥ તત્ત્વજ્ઞાનાન્નવેન્સુક્તિ--રિતિ સર્વે-
ર્વિનિશ્ચિતમ્ ॥ તાનિ નૈયાયિકાનાં ચ । પ્રમાણાદીનિ બોડશ ॥ ૧૧૬૭ ॥ પ્રમાયા: કરણં તત્રા
પ્રમાણં તત્ત્વતુર્વિધમ્ ॥ પ્રત્યક્કમનુમાનંચો-પમાનં શાબ્દમેવ ચ ॥ ૧૧૬૮ ॥ જ્ઞાનં
પ્રત્યક્કમદ્યાર્થ-યોગજં વ્યવિચારિ ન ॥ તત્પૂર્વે ત્રિવિધં પ્રાહુ-રનુમાનં વિજારદા: ॥ ૧૧૬૯ ॥

વાને ઇચ્છું છું. ॥ ૧૧૬૫ ॥ ત્યારે વિમર્શ કહું કે, હ્યારે એમ છે, ત્યારે હે વત્સ ! તું ચિત્ત સ્થિર કરીને, મારાથી કહેવાતા તે માર્ગોને ધ્યાનમાં લે ? ॥ ૧૧૬૬ ॥ તત્ત્વ જ્ઞાનથી મુક્તિ થાય, એમ તો સર્વ દર્શ-
નીઓએ નિશ્ચય કરેલું છે; હવે નૈયાયિકોના તે પ્રમાણ આદિક શોભ તત્ત્વો છે. ॥ ૧૧૬૭ ॥ પ્રમાણ કર
નારું પ્રમાણ છે; અને (નૈયાયિકોનાં) પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, ઉપમાન અને શાબ્દ એ ચાર પ્રમાણો છે.
॥ ૧૧૬૮ ॥ ઇન્દ્રિયાર્થના યોગથી ઉત્પન્ન થઈએલું અને વ્યવિચાર વિનાનું જે જ્ઞાન તેને પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ જાણવું;
અને તે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ પૂર્વક અનુમાન પ્રમાણને પંક્તિતોએ (નીચે પ્રમાણે) પ્રણ પ્રકારનું કહેલું છે. ૧૧૬૯

પૂર્વવત્, શેષવત્, તથા દૃષ્ટ સામાન્ય, એ ત્રણ પ્રકારનું અનુમાન પ્રમાણ છે; તેમાં પૂર્વવત્ એટલે કારણથી કાર્યનું અનુમાન, શેષવત્ એટલે કાર્યથી કારણનું અનુમાન, દૃષ્ટ સામાન્ય એટલે એક જગોએથી બીજી જગોએ ગમનાદિકનું અનુમાન જાણવું. ॥ ૧૧૭૦ ॥ જેમ મેઘના ઘટાટોપથી વૃષ્ટિ થશે એવું જે અનુમાન થાય તેને પૂર્વવત્ જાણવું; તથા નદીમાં આવેલા પૂરના ભેદથી (ઉપરવાસ) વૃષ્ટિ થઈ, (એમ જે જાણવું) તેને શેષવત્ અનુમાન જાણવું; તથા જુદી દિશાએ જવાથી સૂર્યની જેમ ગતિ જણાય છે, તેમ પુરુષાંતરમાં જે ગતિ જાણવી, તેને દૃષ્ટસામાન્ય નામનું ગ્રીજું અનુમાન જાણવું. ॥ ૧૧૭૧ ॥ સંજ્ઞીના સંબંધની આશ્રયભૂત એવી જે સંજ્ઞા તેને ગ્રીજું ઉપમાન પ્રમાણ કહેલું છે; તથા યથાર્થવત્તાનો જે ઉપદેશ તેનું નામ

પૂર્વવહેષવચ્ચૈવ । દૃષ્ટં સામાન્યતશ્ચ તત્ ॥ હેતોઃ કાર્યસ્ય કાર્યાચ્ચ । હેતોરન્યસ્ય ચાન્યતઃ ॥ ૧૧૭૦ ॥ યસ્યા મેઘોન્નતેર્વૃષ્ટિ-ન્નૈવિખ્યત્યનુમીયતે ॥ પૂરન્નેદાન્ન જાતા સાન્યદિગ્પ્રાપ્તેર્ગતી-રવૌ. ॥ ૧૧૭૧ ॥ નપમાનં સ્મૃતં સંજ્ઞા-સંહિસંબંધસંગતિઃ ॥ આપ્તોપદેશઃ શબ્દશ્ચ । માન-મેતચ્ચતુર્વિધમ્ ॥ ૧૧૭૨ ॥ આત્મદેહેન્દ્રિયસ્વાંત । ધીદોષાર્થપ્રવૃત્તયઃ ॥ પ્રેત્યન્નાવઃ ફલં દુઃખં । પ્રમેયં મુક્તિરેવ ચ ॥ ૧૧૭૩ ॥ સંશયઃ કીર્તિતં જ્ઞાનં । વિરુદ્ધોત્પ્રયકોટિકમ્ ॥ યેન પ્રયુક્તઃ પુરુષ-શ્વેષ્ટતે તત્પ્રયોજનમ્ ॥ ૧૧૭૪ ॥ દૃષ્ટાંતો નિશ્ચયસ્થાનં । સિદ્ધાંતોઽર્થઃ પ્રતિષ્ઠિતઃ ॥ આનુમાનિકવાક્યસ્ય । દેશાનવયવાન્ જગુઃ ॥ ૧૧૭૫ ॥

શાબ્દપ્રમાણ; એવી રીતે પ્રમાણ ચાર પ્રકારનાં છે. ॥ ૧૧૭૨ ॥ આત્મા, શરીર, હૃદય, મન, બુદ્ધિ, દોષ, અર્થ, પ્રવૃત્તિ, પ્રેત્યભાવ, ફલ, દુઃખ અને મુક્તિ એ પ્રમેય નામનું બીજું તત્ત્વ છે. ॥ ૧૧૭૩ ॥ વિરુદ્ધ છે ઘનને કોટીઓ જેની એવું જે જ્ઞાન તેને ગ્રીજો સંશય નામનો તત્ત્વ કહેલ છે, તથા જેથી યુક્ત થયેલો પુરુષ ચેષ્ટા કરે, તેને ચોથું પ્રયોજન નામનું તત્ત્વ જાણવું. ॥ ૧૧૭૪ ॥ અનુમાનિક પ્રમાણના નિશ્ચય માટેનું જે ઉદાહરણ તેને પાંચમું દૃષ્ટાંત નામનું તત્ત્વ કહ્યું છે, તથા તેનો જે નિશ્ચિત અર્થ, તેને સિદ્ધાંત નામનું છઠું તત્ત્વ કહ્યું છે, તથા તેના ભાગોને અવયવ નામનું સાતમું તત્ત્વ કહેલું છે. ॥ ૧૧૭૫ ॥

વ્યાખ્યાનાસમારોપમાં વ્યાપકનું જે જોડાણ તેને આઠસું તર્ક તત્ત્વ કહેલું છે. તથા નિશ્ચયરૂપ જે જ્ઞાન, તેને નિર્ણય નામનું નવસું તત્ત્વ કહેલું છે. ॥ ૧૧૭૬ ॥ જાણવાની ઇચ્છાથી શિષ્યાચાર્ય વચ્ચે જે વાર્તાલાપ તેનું નામ દશસું તત્ત્વવાદ, જીતવાની ઇચ્છાથી કરેલો જે વાર્તાલાપ તેનું નામ અગ્યારસું તત્ત્વજલ્પ તથા । સ્વપક્ષની સ્થાપના વિનાનો જે વાર્તાલાપ, તેને ચારસું નિતંડા નામનું તત્ત્વ કહેલું છે. ॥ ૧૧૭૭ ॥ અસિદ્ધ આદિક હેત્વાશાસ નામનું તેરસું તત્ત્વ છે, તથા આકૂતના દૂષણરૂપ જૂઠા ઉત્તરવાલું છલ નામનું ચૌદસું તત્ત્વ છે, અને ઉત્કર્ષ, તથા સામ્યાદિકરૂપ

તર્કો વ્યાખ્યસમારોપે ॥ વ્યાપકસ્ય પ્રસંજનમ્ ॥ અવધારણરૂપં ચાદ્ધાનં નિર્ણય ઝવ્યતે ॥ ૧૧૭૬ ॥
 બુત્તસયા કથા વાદો । જલ્પશ્ચ વિજિગીષયા ॥ સ્વપક્ષસ્થાપનાહીના । વિતંત્તા પરિકીર્તિતા
 ॥ ૧૧૭૭ ॥ હેત્વાનાસા અસિદ્ધાદ્યા-શ્ચલમાકૂતદૂષણમ્ ॥ અસદ્ભૂતોત્તરં જાતિઃ ॥ સા ચોત્કર્ષસમા
 દિકા ॥ ૧૧૭૮ ॥ પરાજયસ્ય હેતુશ્ચ । નિગ્રહસ્થાનમિપ્યતે ॥ નૈયાયિકપદાર્થાનાં । સમાસોડ્યં
 પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૧૧૭૯ ॥ ઇવ્યં ગુણસ્તથા કર્મ । સામાન્યં ચ વિશેષયુક્ ॥ સમાવાયશ્ચ ષદૂ
 જ્ઞાવા । વૈશેષિકનયે સ્મૃતાઃ ॥ ૧૧૮૦ ॥ ત્રૂરાપોઽગ્નિર્મરુદ્ધ્યોમ । કાલો દિગસુમાન્મનઃ ॥
 નવ ઇવ્યાણ્યસુન્યાહુ । ગુણા રૂપં રસસ્તથા ॥ ૧૧૮૧ ॥ ગંધઃ સ્પર્શશ્ચ સંખ્યા ચ । પરિમાણં
 પૃથક્ત્વયુક્ ॥ સંયોગશ્ચ વિન્નાગશ્ચ । પરત્વં ચાપરત્વયુક્ ॥ ૧૧૮૨ ॥ સંસ્કારધર્માધર્મેઽઢા ।
 સુખયત્નાકબુદ્ધયઃ ॥ દેવો ગુરુત્વઇવ્યત્વેસ્નેહઃ શબ્દસ્તથેત્યમી ॥ ૧૧૮૩ ॥

જાતિ નામનું પંદરસું તત્ત્વ છે. ॥ ૧૧૭૮ ॥ પરાજયના હેતુરૂપ એવું નિગ્રહસ્થાન નામનું શોલસું તત્ત્વ છે, એવી રીતે નૈયાયિકોના પદાર્થોનું સ્વરૂપ કહ્યું. ॥ ૧૧૭૯ ॥ દ્રવ્ય, ગુણ, કર્મ, સામાન્ય, વિશેષ, અને સમ-વાય નામનાં છ તત્ત્વો વૈશેષિક મતનાં છે. ॥ ૧૧૮૦ ॥ પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, આકાશ, કાલ, દિશા આત્મા અને મન એ નવદ્રવ્યો છે, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ, સંખ્યા પરિમાણ, પૃથક્ત્વ, સંયોગ, વિભાગ, પરત્વ, અપરત્વ સંસ્કાર, ધર્મ, અધર્મ, ઇચ્છા, સુખ, યત્ન, દુઃખ, બુદ્ધિ, ક્ષેષ, ગુરુત્વ, દ્રવ્યત્વ, સ્નેહ અને શબ્દ

ए चोवीस गुणो છે. ॥ ૧૧૮૧ ॥ ૧૧૮૨ ॥ ૧૧૮૩ ॥ ઉત્કેષણ, અવક્ષેપણ, આકુંચન, પ્રસારણ, તથા ગમન એ પાંચ કર્મો કહેલાં છે. ॥ ૧૧૮૪ ॥ પર, અને અપર નામનું સામાન્ય બે પ્રકારનું છે, તેમાં દ્રવ્યત્વાદિકરૂપ અપર સામાન્ય વ્યાપ્ય છે, અને સત્તાદિકરૂપ પર સામાન્ય વ્યાપક છે. ॥ ૧૧૮૫ ॥ અંત્ય એવા વિશેષને નિત્ય દ્રવ્યની વ્યાવૃત્તિના કારણરૂપ માનેલ છે. જોડાણ વસ્તુનો જે સંબંધ તેને સમવાય કહેલો છે ॥ ૧૧૮૬ ॥ વલી આ મતમાં પ્રત્યક્ષ અને લૈંગિક નામનાં બે પ્રમાણો કહેલાં છે; એવી રીતે

નુત્કેષણં તથાવક્ષે-પણમાકુંચનં તથા । પ્રસારણં ચ ગમનાંપંચ કર્માણ્યકીર્તયન્ ॥૧૧૮૪॥

સામાન્યંદિવિધં પ્રોક્તં।પરમેકં તથા।પરમ્ ॥દ્રવ્યત્વાદ્યપરંવ્યાપ્યં।સત્તાદિ વ્યાપકં પરમ્ ॥૧૧૮૫॥

વિશેષોઽત્યઃસ્મૃતો નિત્યં-દ્રવ્યવ્યાવૃત્તિકારણમ્ ॥ સંબંધો યુત્તસિદ્ધાનાં । સમવાયઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥

॥ ૧૧૮૬ ॥ છે પ્રમાણે મતે ચાસ્ય । પ્રત્યક્ષં લૈંગિકં તથા ॥ વૈશેષિકમતસ્યાયં । સમાસાર્થઃ

પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૧૧૮૭ ॥ સાંખ્યાઃ પ્રાહુઃ શિવં ગહે-પંચવિંશતિતત્ત્વવિત્ ॥ સત્ત્વં રજસ્તમશ્ચે

તિ । ગુણાસ્તત્ર ત્રયઃ સ્મૃતાઃ ॥૧૧૮૮॥ પ્રસાદલાઘવાદ્દેષા-સંગપ્રસવસંમદાઃ ॥ સત્ત્વકાર્યા

ણિ સંતાપ-સ્તંજોદ્દેશાવિશેષણમ્ ॥ ૧૧૮૯ ॥ અપદ્દેષશ્ચ જ્ઞેદશ્ચ । કાર્યાણિ રજસો જગુઃ

તમઃકાર્યાણિ રૌદ્રત્વં । સાદનાં દૈન્યગૌરવે ॥ ૧૧૯૦ ॥ ॥ યુગમમ્ ॥ પ્રકૃતિઃ સમતાવસ્થાઃ

પ્રોક્તસ્યૈપાં તતો મહાન્ । સગુણાષ્ટકસંપન્ન-બુદ્ધિત્વાન્નિધો મતઃ ॥ ૧૧૯૧ ॥

વૈશેષિક ગતાનું આ લક્ષિત્ત્વ સ્વરૂપ કહ્યું. ॥ ૧૧૮૭ ॥ સાંખ્યો કહે છે કે, પચીસ તત્ત્વને જાણનારો મોક્ષે જાય; તેમાં સત્ત્વ, રજઃ, અને તમઃ એ ત્રણ ગુણો છે. ॥ ૧૧૮૮ ॥ પ્રસાદ, લાઘવ, અદ્વેષ, અસંગ, પ્રસવ, અને હર્ષ એ સત્ત્વગુણનાં કાર્યો છે; સંતાપ, સંતંબ, ઉદ્વેગ, અવિશેષણ, અપદ્દેષ, અને જ્ઞેદ એ રજોગુણનાં કાર્યો છે; તથા રૌદ્રપણું, સાદના, દીનતા અને ગૌરવ એ તમોગુણનાં કાર્યો છે. ॥ ૧૧૮૯ ॥ ૧૧૯૦ ॥ તે ત્રણે ગુણોની જે સમ અવસ્થા તેહું નામ પ્રકૃતિ છે; અને આઠ ગુણોએ કરીને યુક્ત એહું બુદ્ધિ નામનું

તત્ત્વ છે. ॥ ૧૧૯૧ ॥ તે બુદ્ધિથી સ્વપ્નમાં વ્યાગ્રાદિકના માનને કરનારો અહંકાર થાય છે; તથા મન બુદ્ધિ અને કર્મના મેદથી અગીયાર હંદ્રિયો તે અહંકારથી ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૧૧૯૨ ॥ ત્વચા, જીહ્વા, નાશિકા નથુ અને કર્ણ એ પાંચ બુદ્ધોદ્દિઓ છે, તથા વચન, હાથ, ગુદાદ્વાર, લિંગ, અને પગ એ પાંચ કર્મેદ્દિઓ છે. ॥ ૧૧૯૩ ॥ અને તે તમોઘનથી અત્યંત સૂક્ષ્મ એવા સ્પર્શ, રસ, રૂપ, ગંધ, અને શબ્દરૂપ પાંચ તન્માગ્રાઓ થાય છે. ॥ ૧૧૯૪ ॥ અને તે તન્માગ્રાઓથી પંચસુતો થાય છે; આ સર્વ ચોવીસ તત્ત્વ રૂપ

અહંકારો નવત્યસ્માત્ । સ્વપ્ને વ્યાગ્રાદિમાનકૃત્ ॥ એકાદર્શોદિયાણ્યસ્માન્નમનોધીકર્મન્નેદતઃ ॥ ૧૧૯૫ ॥ જીહ્વાગ્રાણ્દક્ષ્ત્રોત્રાન્ન્યાહુર્બુદ્ધીંદિયાણિ વૈ ॥ વાક્ પાણીપાયૂપસ્થાંહીન્ ॥ પંચ કર્મેદિયાણિ ચ ॥ ૧૧૯૬ ॥ સ્પર્શો રસશ્ચ રૂપં ચ ॥ ગંધઃ શબ્દ સ્તથાત્યણુઃ ॥ સ્યુસ્તન્માગ્રાણિ પંચૈવ ॥ તત એવ તમોઘનાત્ ॥ ૧૧૯૭ ॥ તેન્યશ્ચ પંચ મૂતાનિ ॥ પ્રપંચઃ પ્રાકૃતો હ્યયમ્ ॥ ચતુર્વિંશતિતત્વાત્મા ॥ પુમાનન્યો નિરંજનઃ ॥ ૧૧૯૮ ॥ જોગાર્થે પ્રકૃતેઃપુંસા ॥ યોગં પંગ્વધયોરિવ વિનોપમાનં ત્રીણેય ॥ પ્રમાણાનિ ચ તે જગુઃ ॥ ૧૧૯૯ ॥ સાંખ્યદર્શનસંક્ષેપઃ ॥ પ્રોક્તોડયમશ્ચ વર્ણ્યતે ॥ બૌદ્ધાનાં દર્શનં પ્રોત્તુર્દર્શાયતનાનિ તે ॥ ૧૧૯૭ ॥ પંચૈદિયાણિ શબ્દાદ્યાઃ ॥ પંચ સ્વાંતં સુખાદયઃ ॥ ધર્માશ્ચેતિ પ્રમાણે દે ॥ પ્રત્યક્ લૈંગિકં તથા ॥ ૧૧૯૮ ॥ વૈખાણિકસૌત્રાંતિક—યોગાચારાશ્ચ માધ્યમિકનામા ॥ બૌદ્ધાશ્ચતુર્વિધાઃ સ્યુઃ ॥ પ્રાહુર્વૈખાણિકાસ્તત્ર ॥ ૧૧૯૯ ॥

પ્રપંચ પ્રકૃતિનો છે; અને પર્વાસમું નિરંજન પુરુષ નામનું તત્ત્વ છે. ॥ ૧૧૯૬ ॥ ભોગોને માટે પંચુ અને અંધની પેઠે, પ્રકૃતિનો પુરુષ સાથે યોગ થાય છે; તથા તે સાંખ્યોએ હપમાન વિના ગ્રણ પ્રમાણો કહેલાં છે. ॥ ૧૧૯૬ ॥ એવી રીતે સાંખ્ય દર્શનનું સ્વરૂપ સંક્ષેપથી કહું; હવે બૌદ્ધ દર્શનનું સ્વરૂપ વર્ણવાય છે, તે બૌદ્ધો ચાર આયતનો માને છે. ॥ ૧૧૯૭ ॥ પાંચ હંદ્રિયો, શબ્દાદિક પાંચ વિષયો, મન અને સુખાદિક ધર્મો એ ચાર આયતનો છે; તથા પ્રત્યક્ષ અને લૈંગિક એ બે પ્રમાણો છે. ॥ ૧૧૯૮ ॥ વૈખાણિક,

સૌત્રાંતિક, યોગાચાર, તથા માધ્યમિક એ ચાર પ્રકારનાં બૌદ્ધો છે, તેઓમાં વૈભાષિકો એમ કહે છે કે, વસ્તુ ક્ષણિક છે, તેમાં પુદ્ગલને જે ઉત્પન્ન કરે છે તે જાતિ છે, તેને સ્થાપનાર સ્થિતિ છે, તેને જર્જરિત કરનાર જરા છે, અને તેને નષ્ટ કરનાર નાશ છે. ॥૧૧૨૯॥ ૧૨૦૦ ॥ વિજ્ઞાન, રૂપ, સંજ્ઞા, સંસ્કાર અને વેદના નામના પાંચ સ્કંધો સૌત્રાંતિકોએ પરલોકગામિને (દુઃસ્વરૂપ) કહેલા છે. ॥ ૧૨૦૧ ॥ સંસ્કારોનો સમૂહ ક્ષણિક છે, તેઓનું સ્વલક્ષણ પારમાર્થિક છે; શબ્દાર્થરૂપ અન્યાપોહ છે, તથા સંતાનનો જે વિછેદ થવો તે મોક્ષ કહેવાય છે. ॥ ૧૨૦૨ ॥ યોગાચારના મતમાં સર્વ જગત જરેજર વિજ્ઞાનથી

ક્ષણિકં હિ વસ્તુ જાતિ--ર્જનયતિ તત્સ્થાપિકા સ્થિતિર્જનવતિ ॥ જર્જરયતિ ચ જરા । તન્નાશો નાશયતિ પુઞ્જલકમ્ ॥ ૧૨૦૩ ॥ યુગ્મમ્ ॥ વિજ્ઞાનરૂપસંજ્ઞાઃ । સંસ્કારોવેદનેતિ ચાન્નિમતાઃ પરલોકગામિનો હિ । સ્કંધાઃ સૌત્રાંતિકૈર્નોદ્ધા ॥ ૧૨૦૪ ॥ ક્ષણિકઃ સંસ્કારગણઃ । સ્વલક્ષણં પારમાર્થિકં તેષામ્ ॥ શબ્દાર્થોઽન્યાપોદ્ધો ॥ મોક્ષઃ સંતાનવિછેદઃ ॥ ૧૨૦૫ ॥ યોગાચારમતે ખલુ । મુવનં વિજ્ઞાનવિલસિતં સર્વં ॥ બાહ્યોર્થઃ સાંવૃત્તિકઃ । પ્રકાશતે વાસનાજાલાત્ ॥ ૧૨૦૬ ॥ નીલાદિવાસનાગૃહ--માલયવિજ્ઞાનમન્નિમતં તૈદ્રચ ॥ તત્સંશુન્ધિર્મુક્તિઃ । પ્રવૃત્તિવિજ્ઞાનતતિરૂપા ॥ ૧૨૦૭ ॥ માધ્યમિકમતે સર્વં । સ્વપ્નાન્નં માનમેયધીર્મિષ્ટ્યા ॥ ઇન્દ્રિયત્વદશા મુક્તિ--સ્તદર્થમેવાસ્થિલોઽન્યાસઃ ॥ ૧૨૦૮ ॥ લોકાયતૈઃ પુનર્મુક્તિ--નગરી નગરીયસી ॥ મન્યતે પુણ્યપાપાદે--રન્નાવં તે હિ મેનિરે ॥ ૧૨૦૯ ॥

વિલસિત થઈ છે; તથા સાંવૃત્તિક એવો બાહ્ય અર્થ વાસનાજાલથી પ્રકાશિત થાય છે. ॥ ૧૨૦૩ ॥ નીલાદિક વાસનાના ગૃહને તેઓએ આલય વિજ્ઞાન માનેલું છે, અને તેની શુદ્ધિ તે પ્રવૃત્તિ વિજ્ઞાનની ઔણિ રૂપ મુક્તિ માનેલી છે. ॥ ૧૨૦૪ ॥ માધ્યમિકોનાં મતમાં સઘલું સ્વપ્ન સરખું છે, તથા પ્રમાણ અને પ્રમેયની શુદ્ધિ ઓકટ છે; તથા સૂન્યપણાની દૃષ્ટિથી મોક્ષ થાય છે, અને તે મોદેજ આ સઘલો અભ્યાસ છે. ૧૨૦૫ ॥ લોકાયતો એટલે નાસ્તિકો મહાન મોક્ષ નગરને માનતા નથી; તથા તેઓ પુણ્ય પાપાદિકનો અભાવ

માને છે. ॥ ૧૨૦૬ ॥ તેઓ ફક્ત પ્રત્યક્ષ પ્રમાણને જ માને છે, તથા ચાર ભૂતને જ તત્ત્વ માને છે; અને આ નારનાં પાંચ મલવાથી ચિપચ, હંદ્રિય, અને દેહ થાય છે. ॥ ૧૨૦૭ ॥ જેમ સદિરાના (પિષ્ટાદિક) અંગોથી સદ થાય છે, તેમ તે ચારે ભૂતોથી ચૈતન્ય શક્તિ થાય છે; જીવો જલના પરપોદા સરલા છે, કામ શિવાય બીજો પુરુષાર્થ નથી. ॥ ૧૨૦૮ ॥ છતી વસ્તુની હાની કરવી અને અછતી વસ્તુની કલ્પના કરવી એવી રીતના દોષના સંભવથી ભૂતો શિવાય બીજું કોઈ ઉત્કૃષ્ટ તત્ત્વ નથી, એવી રીતનો નાસ્તિકોનો મત છે. ॥ ૧૨૦૯ ॥ વલી મીમાંસકો એમ કહે છે કે, વેદ પાઠ પૂર્વક ધર્મને જાણવાની इच्छा કરવી, માનં પ્રત્યક્ષ મેવૈષાં । તત્ત્વં ભૂતચતુષ્ટયમ્ ॥ વિષયૈંદ્રિયેદેહાલ્યા । સમુદાયેऽસ્ય जायते ॥ ॥ ૧૨૧૦ ॥ ચૈતન્યં જાયતે તેभ्यो । मद्यांगेभ्यो मदो यथा ॥ जलबुद्बुदवल्लीवाः । पुमर्थो न स्मरादृते ॥ १२११ ॥ दृष्टहान्यप्रदृष्टार्थ--कल्पनादोषसंज्ञवात् ॥ न भूतैर्भ्यः परंतत्त्व-मितिलोकायतस्थितिः ॥ १२१२ ॥ मीमांसकाः पुनः प्राहु-र्वैदपागादनंतरम् ॥ कर्तव्या धर्मजिज्ञासा । तन्निमित्तं च चोदना ॥ १२१३ ॥ सा च प्रवर्तकं वाक्यं धर्मस्तनैव लक्ष्यते ॥ अज्ञावाच्यत्वदोषाणां तत्प्रामाण्यं हि निश्चलम् ॥ १२१४ ॥ प्रत्यक्षमनुमानं चो-पमानं शाब्द एव च ॥ अर्थापत्तिरज्ञावश्च । षट् प्रमाणाणि जैमिनेः ॥ १२१५ ॥ अप्रमत्तत्वशिखरे । विवेकादेः स्थिता अमी ॥ जैनास्तु वत्समन्यन्ते । मुक्तिमार्गमिमं शुभम् ॥ १२१६ ॥ जीवाजीवाश्रवा बंधः । संवरो निर्जरा तश्च ॥ मोक्षश्च सप्त तत्त्वानि । ज्ञेयानि हितमिह ॥ १२१७ ॥

અને તેને માટે પ્રેરણા છે. ॥ ૧૨૧૦ ॥ અને તે પ્રેરણા પ્રવર્તક વાક્ય છે, અને તેથી જ ધર્મ જણાય છે, અને ચક્ર દોષોના અભાવથી તે (વેદ વચન) નિશ્ચલ પ્રમાણરૂપ છે. ॥ ૧૨૧૧ ॥ તે મીમાંસકોના મતમાં પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, ઉપમાન, શાબ્દ, અર્થાપત્તિ અને અપાવ એ છ પ્રમાણો છે. ॥ ૧૨૧૨ ॥ વલી દે વત્સ ! વિવેકરૂપી પર્વતના અપ્રમત્તપણારૂપી (સાતમા ગુણઠાણારૂપી) શિખરપર રહેલા આ જૈનો તો નીચે પ્રમાણે શુભ એવો મુક્તિમાર્ગ માને છે. ॥ ૧૨૧૩ ॥ પોતાનું હિત इच्छનાર પ્રાણીએ જીવ, અજીવ

આશ્રવ, બંધ, સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષ એ સાત તત્વો જાણવાં. ॥ ૧૨૧૪ ॥ તે તત્વોનું જ્ઞાન, શ્રદ્ધા, અને સર્વથા પ્રકારે ત્યાગ એ ત્રણે મોક્ષના માર્ગ છે; તેઓમાંથી જો એક પણ નહોય તો ત્યાં સુધિ મોક્ષ થતો નથી. ॥ ૧૨૧૫ ॥ આ જિન દર્શનમાં વિધિ માર્ગ અને નિષેધ માર્ગનો વિરોધ નથી, તથા તે દર્શન, કષ, છેદ, અને તાપ-રૂપ પરીક્ષાથી શુદ્ધ થઈ છે. ॥ ૧૨૧૬ ॥ અનંત પર્યાયો એ કરીને ભરેલું દ્રવ્ય છે; અને તે દ્રવ્યનું લક્ષણ સત્તા છે તથા તે સત્તા ઉત્પાદ, ધ્રોવ્ય અને વ્યયરૂપ છે. ॥ ૧૨૧૭ ॥ પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ એવી રીતનાં બે પ્રમાણો જૈન દર્શનમાં છે, એવી રીતે દિગ્દર્શન સાત્ર જૈન દર્શનનું સ્વરૂપ કહું; કેમકે, તેમાં પ્રમાણ નયનો વિસ્તાર તો

જ્ઞાનમેતત્તથા શ્રદ્ધા । સંગત્યાગચ સર્વથા ॥ ત્રયં મોક્ષપથો હ્યેષ । સિદ્ધિર્નૈકતરાત્યયે ॥ ૧૨૧૫ ॥
નાસ્મિન્ વિધિનિષેધાનાં વિરોધો જૈનદર્શને ॥ શુદ્ધં હ્યોતત્કષ્ણેદ--તાપલક્ષણકોટિત્તિઃ ॥ ૧૨૧૬ ॥
અનંતપર્યયોપેતં પ્રમેયં વ્યયમિષ્યતે ॥ સત્તા તત્ત્વક્ષણં સાચો--ત્પાદધ્રોવ્યવ્યયાત્મિકા ॥ ૧૨૧૭ ॥
પ્રત્યક્ષં ચ પરોક્ષં ચ । દ્વે પ્રમાણે જિનાગમે ॥ દિગિયં દુસ્તરો હ્યત્રા ॥ પ્રમાણનયવિસ્તરઃ ॥ ૧૨૧૮ ॥
ચત્વારો વાદિનોઽત્રાદ્યા--સ્તત્ત્વતો મુક્ત્યવેદિનઃ ॥ આત્માનં તે યદિહંતિ । નિત્યં વા સર્વથા કથિ ॥ ૧૨૧૯ ॥ ન ચ નિત્યૈકરૂપસ્ય । સર્વગત્વેન યુજ્યતે ॥ આત્મનો ગમનં મુક્તૌ । નષ્ટઃ ત્વાન્નશ્વરસ્ય ચ ॥ ૧૨૨૦ ॥ તસ્માત્તપસ્વિનો હ્યેતે ॥ મુક્તિમાર્ગં ન જાનતે ॥ મોક્ષો લોકાયતાનાં તુ । નીવિમોક્ષો હિ યોચિતામ્ ॥ ૧૨૨૧ ॥

દુસ્તર છે. ॥ ૧૨૧૮ ॥ હવે ઉપર કહેલા વાદિઓમાંથી પહેલા ચાર તો તત્ત્વથી મોક્ષને જાણનારા નથી; કેમકે, તેઓ આત્માને સર્વથા પ્રકારે નિત્ય અથવા સર્વથા પ્રકારે ક્ષયિ માને છે. ॥ ૧૨૧૯ ॥ બલી નિત્ય-કરૂપ આત્માને સર્વ વ્યાપકપણાથી અને તશ્વર આત્માને નષ્ટપણાથી મોક્ષ ગમન હોઈ શકતું નથી. ॥ ૧૨૨૦ ॥ તેથી તે ધિચારાઓ મોક્ષ માર્ગને જાણતા નથી, તથા નાસ્તિકોનો તો સ્ત્રીઓના કટિબંધ-નનો જે મોક્ષ, તેજ મોક્ષ છે. ॥ ૧૨૨૧ ॥ ભાટે અતિ દુષ્ટ આશયોને કરનારા, તથા દૂષ્ટ પ્રાણીઓ એ ચિંતેધેલા

अने पापरूप शास्त्रोवाला एवा नास्तिक दर्शनने पंडितोए हमेशां तजवुं. ॥१२२२॥ वली जे मीमांसको मार्गने तिरस्काराने वेदोने प्रमाणरूप माने छे, तेओए पण तत्वथी सुक्ति जाणी नथी. ॥१२२३॥ माटे आ सर्व भूमिपर रहेला लोको मोक्षमार्गने जोइ शकता नथी; अने जेओ अप्रमत्ततारुपी शिखर पर रहेला छे, तेओ ते मोक्षमार्गने जुए छे. ॥१२२४॥ ते मिथ्यादर्शनथी प्रस्त थएला भवचक्रमां रहेला लोको आ विवेकरुपी पर्वतना शिखरी पर रहेला लोकोनी पेठे निस्पृह के, निष्पापीओ नथी. ॥१२२५॥

अतिदुष्टाशयकरं । क्लृप्तसत्वविचिंतितम् ॥ पापश्रुतं सदा धीरैर्वर्ज्यं नास्तिकदर्शनम् ॥ १२२६ ॥
ये सर्वज्ञं निराकृत्य । वेदप्रामाण्यमाश्रिताः ॥ निर्वृत्तिस्तत्वतोऽप्रीष्टा । न तैर्मोमांसकैरपि ॥ १२२७ ॥
न्रूमिष्टास्तदिमे सर्वे । न मुक्तिपथदर्शिनः ॥ अप्रमत्तत्वशिखर--स्थितास्तद्दर्शिनो जनाः ॥ १२२८ ॥
तन्मिथ्यादर्शनप्रस्ता--न्नवचक्रस्थिता जनाः ॥ तादृशा नाद्विसानूस्था । निस्पृहा धूतकण्डमषाः ॥ १२२९ ॥
प्रकर्षः प्राह तदिदं । न्नवचक्रस्य दर्शनम् ॥ महाहास्यकरं सिद्धं । नात्रास्माद्वांभितं फलम् ॥ १२३० ॥
संतोषदर्शनायावा--मागतौ स न वीक्षितः ॥ न च तत्सहिता लोका--स्तत्तान् दर्शय सांप्रतम् ॥ १२३१ ॥
विमर्शः प्राह शिखरे । जैनं पुर-मिहस्थितम् ॥ तद्यावोऽत्र यथा मुख्या । दिदृक्ता तव पूर्यते ॥ १२३२ ॥
एवमस्त्विति तेनोक्ते । तौ तत्र नगरे गतौ ॥ दृष्टाश्च मुनयस्तत्र । तपोनिर्धूतकण्डमषाः ॥ १२३३ ॥

त्यारे प्रकर्षे कहुं के आ भवचक्रनुं दर्शन तो महा हास्यकारक सिद्ध थयुं, तेमांथी कइ वांछित फल मले तेवुं नथी. ॥१२२६॥ वली आपणे तो अहों संतोषने जोवा माटे आव्या छीए, पण ते तो हजु देखायो नहों; अने ते संतोषवाला लोकोने पण दीठा नहों, माटे ते हवे तमो देखाडो ॥१२२७॥ त्यारे विमर्श कहुं के, आ शिखरपर जैननगर रहेलुं छे माटे चालो ? त्यां जइए; के जेथी तारी मुख्य जोषानी इच्छा संपूर्ण थाय ॥१२२८॥ त्यारे प्रकर्षे कहुं के, बहुत सारुं पछी तेओ बने ते नगरमां गया; अने त्यां तेओए तपथी दूर

કરેલ છે કલ્મષ જેઓએ એવા મુનિઓએ જોયા. ॥ ૧૨૨૯ ॥ પછી વિમર્શો કહ્યું કે, જે લોકો અંતરંગ શાસ્ત્રોનો નાશ કરનારા છે તથા સર્વ ત્રસ અને સ્થાવર પ્રાણીઓના બાંધવ રૂપ છે. તેઓ આ લોકો છે ॥ ૧૨૩૦ ॥ વલી તેઓ અદત્તાદાન નહોં લેનારા, સત્ય વચનો બોલનારા, બ્રહ્મચર્ય પાલનાર, પોતાના શરીરમાં પળ સ્પૃહા વિનાના, મમતા રહિત, તથા નિષ્પરિગ્રહીઓ છે. ॥ ૧૨૩૧ ॥ તેઓની ચિત્તવૃત્તિરૂપી મહા અદર્શીમાં તે પ્રમત્તતા નામની નદી સૂકાઈ ગઈ છે, અને તેના વિલાસરૂપી મેદાન તુરત ગલી ગયું છે, ચિત્ત વિક્ષેપરૂપી મંડપ ભાંગી ગયો છે, તૃષ્ણા નામની વેદિકા સઘલી પડી આઘડી

વિમર્શો પ્રાહ તે હોતે । લોકા યેઽતદ્વિષહ્નિદઃ ત્રસ્તાનાં સ્થાવરાણાં ચ ॥ બાંધવાઃ સર્વેદેહિનામ્ ॥ ૧૨૩૦ ॥ નાઽદત્તગ્રાહિણઃ સત્ય-વાચોઽમી બ્રહ્મચારિણઃ ॥ નિરીહાઃ સ્વશરીરેઽપિ । નિર્મમા નિઃપરિગ્રહાઃ ॥ ૧૨૩૧ ॥ ચિત્તવૃત્તિમાહાટવ્યા-મેતૈષાંસા પ્રમત્તતા ॥ શુષ્કાનદી તદ્વિલાસ-પુલિનં ગલિતં દ્રુતમ્ ॥ ૧૨૩૨ ॥ ત્રગ્નશ્ચ ચિત્તવિક્ષેપ-મંરૂપઃ પતિતાઽલિપ્ત ॥ તૃષ્ણાશ્યા વેદિકા નષ્ટ ॥ વિપર્યાસાશ્ય વિષ્ટરમ્ ॥ ૧૨૩૩ ॥ મહામોહનૃપો લીનઃ ॥ શીર્ણોઽવિદ્યાંગયષ્ટિકઃ ॥ હતો મિથ્યાત્વવેતાલ-સ્તથૈતૈરાગકેસરી ॥ ૧૨૩૪ ॥ મિત્રો દ્વેષગર્જેઽપિ । વિદીર્ણો મકર-ધ્વજઃ ॥ ત્રિજ્ઞાટિતશ્ચ વિષયા-ત્રિલાષસ્તપ્રિયા હતાઃ ॥ ૧૨૩૫ ॥ વિહિંસિતો હાસત્રટો । જુગુપ્સાચારતિઃ ક્રુતે ॥ ત્રયશોકૌ વિદલિતૌ । નષ્ટા દુષ્ટાશ્યાદયાઃ ॥ ૧૨૩૬ ॥

ગઈ છે, વિપર્યાસ નામનું સિંહાસન નષ્ટ થયું છે, લોભરૂં થઈ ગયું છે અવિચારૂપી અંગ જેનું એવો મોહ રાજા લુપ્ત થયો છે, તેમ તેઓએ મિથ્યાત્વરૂપી વેતાલને અને રાગકેસરીને હણ્યો છે, દ્વેષગર્જનને પળ ભેર્યો છે, કામદેવને દીર્ણ કર્યો છે, વિષયાભિલાષને ડહાવી દીધો છે, તેઓની સ્ત્રીઓને મારી છે, હાસરૂપી સુખદનો ઘાત કર્યો છે, જુગુપ્સા અને અરતિને હણી છે, ભય અને શોકને દલી નાશ્યા છે, તથા દુષ્ટાશ્યાદિકોને તેઓએ નષ્ટ કર્યા છે. ॥ ૧૨૩૨ ॥ ૧૨૩૪ ॥ ૧૨૩૫ ॥ ૧૨૩૬ ॥ ૧૨૩૬ ॥

વલી પૃથોના જ્ઞાનાચરણાદિક સહિત હિંમરૂપો નષ્ટ થયાં છે, તથા સાત માંહેલા ચાર રાજાઓએ તેઓની મિત્રાદ્ કરી છે. ॥ ૧૨૩૭ ॥ માટે એવી રીતે ધ્યાનના યોગથી ભાસુર થएली, તથા શાંત થएल છે સર્વ વિકારો જેમાંથી એવી તે મહાત્માઓની આ ચિત્તવૃત્તિ કોઈક અલૌકિક રીતેજ દીપે છે. ॥ ૧૨૩૮ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે કહ્યું કે, હે મામાજી ! તમોએ તો આ બહુ સારું કર્યું; કેમકે આલોકોને દેલાહીને તમોએ મારા નેત્રોમાં સુધાવૃષ્ટિ કરી. ॥ ૧૨૩૯ ॥ તોપણ જે મહાબલવાન તથા સર્વ પ્રાણીઓ પ્રતે કૃપાલુ એવા

પંચમ્નિઃ કુલકમ્ ॥ નહ્યાનિ મિંત્રરૂપાણિ । જ્ઞાનાદ્યાવરણૈઃ સહ ॥ મૈત્ર્યં યયુર્નૃપાશ્ચૈષાં ।
 ચત્વારઃ સસમધ્યગાઃ ॥ ૧૨૩૭ ॥ જ્ઞાસ્વંતી ધ્યાનયોગેન । ચિત્તવૃત્તિઃ પ્રજ્ઞાસતે ॥
 શાંતસર્વવિકારેય-મન્યૈવ હિ મહાત્મનામ્ ॥ ૧૨૩૮ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ વિહિતં । જવતા સાધુ
 માતુલ ॥ અમૂન દર્શયતા નેત્રે । સુધાવૃષ્ટિઃ કૃતા મમ ॥ ૧૨૩૯ ॥ અદ્યાપિ દર્શનીયોઽસૌ ।
 વર્ણિતો યો મહાબલઃ ॥ સ સંતોષમહીપાલઃ । કૃપાલુઃ સર્વદેહિષુ ॥ ૧૨૪૦ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ
 વિસ્તીર્ણો । દૃશ્યતે યોઽત્ર મંડપઃ ॥ શુભ્રચિત્તસમાધાનો । નામ્નાત્ર વસતાં પ્રિયઃ ॥ ૧૨૪૧ ॥
 સ સંતોષમહીપાલો । જાનામ્યત્ર ન્રવિષ્યતિ ॥ પ્રવેષ્ટ્યં તદન્ત્રેતિ । પ્રવિષ્ટૌ તૌ શુભ્રાશયૌ ॥
 ॥ ૧૨૪૨ ॥ યુગમમ્ ॥ તાત્ર્યાં સ મંમયો દૃષ્ટો । વિશ્વતાપવ્યથાપહઃ ॥ રાજકાંતઃ સ્થિતો
 દૃષ્ટો । નૃપસ્તત્ર ચતુર્મુલઃ ॥ ૧૨૪૩ ॥

સંતોષ સહિત રાજનું તે વર્ણન કર્યું છે, તેને હજુ મારે જોવો છે. ॥ ૧૨૪૦ ॥ ત્યારે વિમર્શે કહ્યું કે, અહીં શુભ ચિત્ત સમાધાન નામનો તથા અહીં વસતા લોકોને પ્રિય એવો જે આ વિસ્તીર્ણ મંડપ દેખાય છે, તેમાં તે સંતોષ સહિત રાજા હોશે, એમ હું જાણું છું, માટે આપણે ત્યાં જવું, એમ કહી શુભ આશયવાલા એવા તેઓ બન્ને તે મંડપમાં દાખલ થયા. ॥ ૧૨૪૧ ॥ પછી ત્યાં તેઓએ સમસ્ત તાપની વ્યથાને નાશ કરનારા તે મંડપને જોયો, અને તેની અંદર રાજાઓની વચ્ચે બેઠેલા ચાર મુલવાલા રાજાધિરા-

જને તેઓએ દીઠા. ॥ ૧૨૪૩ ॥ તે રાજાધિરાજ વિશાલ વેદિકાપર ચઢેલા હતા; તથા મોટા સિંહાસન-
પર બેઠેલા હતા, ઘણા લોકોથી સેવાતા હતા, અને સજ્જનોનાં નેત્રોને (અમૃત) સિંચતા હતા. ॥ ૧૨૪૪ ॥
તેમને જોઈને મહા આનંદથી તરંગિત થઈ પ્રકર્ષ, પછી મનમાં કિંચિત્ સંશયવાલો થયો થકો મામાને
કહેવા લાગ્યો કે, ॥ ૧૨૪૫ ॥ અહો ! જ્યાં આવા સ્વામી છે ! આવો મંડપ છે ! અને ચક્રુઓને આનંદ
આપનારા આવા લોકો છે ! તે આ જૈન નગર રમણીક છે ! ! ॥ ૧૨૪૬ ॥ ચલી જે આ વિવેકરૂપી પર્વત-
પર આવું જૈન નગર છે, તે પર્વત દોષોથી ભરેલા ભવચક્રમાં કેમ રહ્યો છે ? ત્યારે વિમર્શો કહું કે, પરમાર્થ-

વિશાલવેદિકારુઠઃ । પ્રૌઠસિંહાસનસ્થિતઃ ॥ સેવિતો ઋણલોકેન । નેત્રાસેચનકઃ સતામ્
॥ ૧૨૪૪ ॥ તતઃ પ્રકર્ષસ્તં દૃષ્ટ્વા । મહાનંદતરંગિતઃ ॥ માતુલં માનસે કિંચિ--ઽઽંશયાલુરન્નાષત
॥ ૧૨૪૫ ॥ અહોરમ્યં પુરં જૈન--મિદં યત્રેદૃશઃ પ્રત્નુઃ ॥ ૬દૃક્ષો મંમપો લોકા--શ્ચેદૃશા દૃષ્ટિર્મદાઃ
॥ ૧૨૪૬ ॥ યત્રેદૃશં વિવેકાદૌ । પુરં સ ત્રવચક્રકે ॥ સ્થિતઃ કથં દોષપૂર્ણે । વિમર્શોઽપ્યબ્રવીન્નતઃ ॥
॥ ૧૨૪૭ ॥ ચિત્તવૃત્તિમહાટવ્યા--મસ્ત્યસૌ પરમાર્થતઃ ॥ ઉપચારેણ વિદ્વન્નિ-ર્જવચક્રે નિગ-
દ્યતે ॥ ૧૨૪૮ ॥ યુગમમ્ ॥ અસ્તિ યેનાત્ર વિસ્તીર્ણે । પુરં સાત્વિકમાનસમ્ ॥ તત્ર સ્થિતો
વિવેકાદિ-રૂપચારસ્તતઃ કૃતઃ ॥ ૧૨૪૯ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ્યદ્યેવં । તદાધારોઽસ્ય યદ્ગિરઃ ॥
પુરં સાત્વિકચિત્તાણ્યં । તદ્વતા યે બહિર્જનાઃ ॥ ૧૨૫૦ ॥ વિવેકઐલો યશ્ચાયં । વિસ્તીર્ણ
શિખરં ચ યત્ ॥ અપ્રમત્તત્વમિહ યત્ । પુરં જૈનં ચ સુંદરમ્ ॥ ૧૨૫૧ ॥

શ્રી તો આ પર્વત ચિત્તવૃત્તિ રૂપી મહાન અટવીમાં રહેલો છે, તોપણ ઉપચારથી તેને વિદ્વાનો ભવચ-
ક્રમાં રહેલો કહે છે. ॥ ૧૨૪૭ ॥ ૧૨૪૮ ॥ જેથી અહીં સાત્વિક માનસ નામનું વિસ્તીર્ણ નગર છે,
અને તેમાં આ વિવેકાદિ રહેલો છે, તેથી ઉપચાર કર્યો છે ॥ ૧૨૪૯ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષ કહું કે, જો
એમ છે, તો આ પર્વતના આધારભૂત જે સાત્વિક ચિત્ત નામનું નગર છે, તથા તેમાં જે બાહ્ય લોકો રહેલા છે,
અને જે આ વિવેક પર્વત છે, તથા જે આ અપ્રમત્તત્વ નામનું વિસ્તીર્ણ શિખર છે, તથા જે આ સુંદર જૈન

નગર છે, ચલી અહીં જે બહિરંગ લોકો રહેલા છે, અને જે સમાધાન નામનો મંડપ છે, તથા જે આ વેદિકા છે, ચલી જે આ સિંહાસન છે, તેમ જે આ રાજા છે, તથા જે આ પરિવાર છે, તે સઘલાનું સ્વરૂપ તમો મને કહો ! ત્યારે વિમર્શો કાળું કે, જો એમ છે, તો તું ધ્યાન દેહને સાંભલ ॥ ૧૨૬૦ ॥ ૧૨૬૧ ॥ ૧૨૬૨ ॥ ૧૨૬૩ ॥ પર્વતના આધારમૂત જે આ સાત્વિકાચિત્ત નામનું નગર છે, તેને તે કર્મપરિણામ રાજા પોતેજ ભોગવે છે. ॥ ૧૨૬૪ ॥ ચલી તે નગરને શુભાશયાદિક બીજા મહાન રાજાઓ પળ ભોગવે, પણ મોહાદિક રાજાઓ તેને ભોગવી શક્તા નથી. ॥ ૧૨૬૫ ॥ આ નગર જોકે ભવચક્રથી ઉત્પન્ન થયું છે,

બહિરંગા જના યેઽત્ર । યઃ સમાધાનમંરૂપઃ ॥ સા ચેયં વેદિકા યચ્ચ । વિષ્ટરં યશ્ચ ઋપતિઃ ॥ ૧૨૫૧ ॥ યશ્ચાયં પરિવારોઽસ્ય । તત્સર્વં મમ કીર્તય ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ્યદ્યેવં । શૃણુ તત્ પ્રણિધાનન્નાક્ર ॥ ૧૨૫૨ ॥ ચતુર્ન્નિઃ કલાપકમ્ ॥ યદિદં પર્વતાધારઃ । પુરં સાત્વિકમાનસમ્ ॥ સ્વયમેવ ઋનક્ત્યેતત્ । સ કર્મપરિણામરાટ્ ॥ ૧૨૫૩ ॥ શુભાશયાદ્યૈરન્યૈરેત્ત્વૈરનૃપૈઃ ॥ ઋટશુક્ત્યા ન દત્તે તુ । ગહામોહાદિઋનુજામ્ ॥ ૧૨૫૪ ॥ इदं हि भवचक्रोत्थ-मपि सर्व गुणास्पदम् ॥ पंकोत्थमपि किं पद्मं । मंदिरं न श्रियो भवेत् ॥ १२५५ ॥ सुधामयमिदं स्फीतं । शीतगोरिव मंजलम् ॥ अर्कबिंबमिव ध्वान्तै-र्मुक्तमेतदुपड्वैः ॥ १२५६ ॥ शीतं चंदनवच्छाया --न्वितं नंदनवृक्षवत् ॥ महेश्वरवदुत्संग-विलसत्सर्वमंगलम् ॥ १२५७ ॥ युग्मम् ॥ इदं पश्यन्ति नाऽधन्या । निधानमिव ऋस्थितम् ॥ अंतर्दृष्ट्यातिविमल-माकाशस्फटिकोपमम् ॥ १२५८ ॥

તોપણ સર્વ ગુણોના સ્થાનકરૂપ છે કેમકે, કાદવમાંથી પળ ઉત્પન્ન થયું, કમલ, શું લક્ષ્મીના મંદિર રૂપ ન થાય ? (અર્થાત્ થાયજ) ॥ ૧૨૬૬ ॥ ચલી આ નગર ચંદ્રના મંડલની પેઠે અમૃતમય છે, તથા અંધકારોથી સુક્ત થયેલા સૂર્ય બિંબની પેઠે તે ઉપદ્રવોથી રહિત છે, ચંદ્રની પેઠે શીતલ છે, નંદન વૃક્ષની પેઠે છાયાવાળું છે તથા મહેશ્વરની ઉત્સંગમાં વિલાસ કરતા સર્વ મંગલોપવાળું છે, ॥ ૧૨૬૭ ॥ ૧૨૬૮ ॥ અતિ નિર્મલ તથા આકાશસ્ફટિક સરખા એવા આ નગરને નિર્ભાંગી પ્રાણીઓ જમનિમાં રહેલા મંહા-

रनी पेटे अंतर्दृष्टिथी जोह शकता नथी ॥ १२६९ ॥ आ नगरमां रहेला लोकोनी दृष्टिए आ विवे-
काद्रि पडे छे; तथा आ सिद्धगिरिनी अही रहेली स्थिति चक्षुओप्रते सिद्धांजन सरखी लागे छे ॥ १२७० ॥
अहीं रहेला लोको आ नगरना प्रभावथी रमणीक छे, तथा ज्यारे तेओ आ विवेकना शिखरपर चडे
छे, त्यारे तो वली तेओ अत्यंत रमणिक थाय छे ॥ १२६१ ॥ अहीं रहेला लोकोने ते जैन नगर पसंद
पडे छे, पण उंटोने जेम सेलडी तेम बीजा भववासिओने ते नगर रूचतुं नथी ॥ १२६२ ॥ चंद्रना
किरणोमांथी अमृतने पीता एवा चकोरोनी पेटे उंचा रहेला एवा पण ते पर्वतने जोता थका अहाँ

अत्रस्थानां विवेकादि-रेति दृगोचरं नृणाम् ॥ स्थितिरत्रास्य सिद्धो-दृष्टौ सिद्धांजनायते
॥ १२६० ॥ अत्रस्थिता जना रम्याः । पुरस्यैवानुत्भावतः ॥ अतिरम्याः पुनस्तेस्यु-र्विवेक-
शिखरं गताः ॥ १२६१ ॥ अत्रस्थितानां लोकानां । रोचते जैनसत्पुरुम् ॥ इक्षुयष्टिरिवोष्ठाणां
। नान्येषां नववासिनाम् ॥ १२६२ ॥ ऊर्ध्वस्थमपि पश्यंत-स्तन्मोदंतेऽत्र वासिनः ॥ चकोरा
इव चंङ्स्य । पिवंतः किरणामृतम् ॥ १२६३ ॥ अयं गिरिः पुनर्धोर-दुःखनाशकरो नृणाम् ॥
श्रिया गरिष्ठो दृष्टोऽपि । क्वारोहस्य तु संकथा ॥ १२६४ ॥ अत्रस्थिताः प्रपश्यंतो । नवचक्रं
करस्थितम् ॥ जनास्ततो विरज्यंते । कूटकार्षापणादिव ॥ १२६५ ॥ अत्रस्थितानां स्त्रीवर्गः ।
स्मशानघटिकाकृतिः ॥ स्मशानधूमसदृशी । भ्राति तत्प्रेमपद्धतिः ॥ १२६६ ॥ नान्यत्र प्रति-
बंधः स्या-दस्मिन् दृष्टिपथंगते ॥ भ्रमति भ्रमरोऽन्यत्र । किं दृष्टे मालतीवने ॥ १२६७ ॥

रहेनारा लोको आनंद पामे छे ॥ १२६३ ॥ शोभाथी गरिष्ठ एवो आ पर्वत दृष्टिगोचर थयो थको
पण लोकानां भयंकर दुःखोने नाश करनारो छे, तो पछी तेपर चडवाथी देता सुखनी तो बातजशी
करवी ॥ १२६४ ॥ अहीं रहेला लोको भवचक्रने हथेलीमां रहेला जेवुं जोता थका जूठा सिक्काथी जेम
तेम तेथी विरक्त थाय छे ॥ १२६५ ॥ अहीं रहेला लोकोने स्त्रीओनी समूह स्मशानघटिका सरखो
लागे छे, तथा तेओना स्नेहनी पद्धति स्मशानना धुवाडा सरखी लागे छे ॥ १२६६ ॥ आ नगर दृष्टि-

ગોપર થયે થકે, વીજી જગોઈ જવાનું મન થતું નથી, કેમકે, માલતીનું વન દેલાયે છેતે ભમરો શું વીજી જગોઈ ભમે છે ? ॥ ૧૨૬૭ ॥ ઔપધિથી લેપાઈ છે અંગ જેઓનું એવા અગ્નિના ઢગલામાં રહે ॥ લાઓની પેટે, આ નગરને સ્પર્શને ભવચક્રમાં ગઈ એવા પળ લોકો દુઃખી થતા નથી. ॥ ૧૨૬૮ ॥ વલી વિવેકાદ્રિનું આ મહાન્ શિખર દોષોને નાશ કરનારું તથા મહામોહાદિક શત્રુઓને ઉચ્ચાટને કરનારું છે. ॥ ૧૨૬૯ ॥ વલી કદાચ મહામોહાદિક શત્રુઓ જો આ પર્વતપર આવી ચડે, તો તેઓને મુનીશ્વરો આ અપ્રમત્તપણા રૂપી શિખરથી ગબડાવી પાડે છે. ॥ ૧૨૭૦ ॥ આ પર્વતપરથી સદ્ભાવના

સ્પૃષ્ઠાપિ દુઃખિનો નૈનં । પ્રવચક્રગતા અપિ ॥ પ્રવંત્યૌષધિલિપ્તંગા । વહ્નિપુંજસ્થિતા ઇવ ॥ ૧૨૬૯ ॥ શિખરં ચ વિવેકાદિ--રિદં દોષનિવર્હણમ્ ॥ મહામોહાદિશત્રૂણા--મુચ્ચાટનકરં પરમ્ ॥ ૧૨૬૯ ॥ કથંચિદાગતાઃ શૈલે । મહામોહાદિશત્રવઃ ॥ શિખરાદપ્રમત્તત્વા--હ્લોઽત્યંતે ઽસ્માન્મુનીશ્વરૈઃ ॥ ૧૨૭૦ ॥ ઇતઃ સદ્ભાવનાયંત્ર--મુક્તૈર્ધ્યાનિરુગોલકૈઃ ॥ સૈન્યં દંદહ્યતે સર્વે મહામોહાદિમૂઝુજામ્ ॥ ૧૨૭૧ ॥ વિદ્યતેઽત્ર કરગ્રાહ્યં । સામ્યકલ્પલતાફલમ્ ॥ અઘઃસ્થિતૈર્ધવાસ્વાદઃ । સ્વપ્નેઽપિ હિ ન લખ્યતે ॥ ૧૨૭૨ ॥ નિવેશિતમિહ પ્રૌઢં । પુરં જૈનં સુખાવહમ્ ॥ પુણ્યહીનૈર્જનૈરેત--દ્ભવચક્રેઽતિદુર્લભમ્ ॥ ૧૨૭૩ ॥ કાલેન મૂયસા યાંતિ । કુચ્ઙ્ઙાત્સાત્વિક-માનસે ॥ પ્રવચક્રે તતો યાંતિ । પુણ્યહીનાઃ પુનર્જનાઃ ॥ ૧૨૭૪ ॥

રૂપી તોપોમાંથી છુટેલા ધ્યાનરૂપી થલવાન ગોલાઓ મહા મોહાદિકોનાં સર્વ સૈન્યને ચાલી નાંખે છે. ॥ ૧૨૭૧ ॥ વલી અહીં હાથેથી તોડી શકાય એવું સમતારૂપી કલ્પવૃક્ષીનું ફળ છે, કે જે ફળનો સ્વાદ નીચે રહેલા લોકોને સ્વપ્નમાં પણ મલતી નથી. ॥ ૧૨૭૨ ॥ અહીં સ્થાપન કરેલું, વિસ્તીર્ણ તથા સુખોને ધારણ કરનારું એવું આ જૈન નગર, આ ભવચક્રમાં પુણ્યહીનોને દુર્લભ છે. ॥ ૧૨૭૩ ॥ પુણ્યહીન માણસો ઘણે કાલે કેટલીક મહેનતે સાત્ત્વિક ચિત્તમાં જાય છે, પણ ફરીને પાછા ત્યાંથી ભવચક્રમાં

જાય છે. ॥ ૧૨૭૪ ॥ પછી ઘણાં આવાગમનોથી તેઓ વિવેકાદિને જોતા નથી, અને કદાચ તેઓ જુદા છે, તો પણ સ્પૃહાસહિત તેઓ તેપર ચડતા નથી. ॥ ૧૨૭૫ ॥ વલી બીજા કેટલાકો તેપર ચડ્યા થકા પણ પોતાના આત્માના શત્રુ થકા ભવચક્રમાં જાય છે, તથા બીજા કેટલાકો તો ત્યાં રહ્યા થકા પણ શિખરને જોઈ શકતા નથી. ॥ ૧૨૭૬ ॥ વલી કેટલાકો શિથિલ આશયવાલા થયા થકા તેને જોઈને પણ તેપર ચડતા નથી; પણ તેપર ચડેલા ધન્ય પુરુષો તે ઉત્તમ જૈન નગરને જુદા છે. ॥ ૧૨૭૭ ॥ આટલી દુર્લભ સામગ્રીથી મલી શકે એવું છે સુંદર દર્શન જેનું એવું આ નગર મુક્તિ માટે પ્રયાસ કરતા

નત્વીકૃતે વિવેકાદિં । તતો નૂરિગમાગમૈઃ કદાચિત્તે ॥ પ્રપશ્યંતિ । નત્વારોહંતિ સસ્પૃહાઃ ॥
 ॥ ૧૨૭૫ ॥ આરૂઢા અપિ યાંત્યન્યે । પ્રવચક્રે સ્વશત્રવઃ ॥ તત્રસ્થિતા અપિ પરે । પશ્યે-
 યુઃ શિખરં તુ ન ॥ ૧૨૭૬ ॥ દૃષ્ટ્વાપિ નાધિરોહંતિ । તદન્યે શિથિલાશયાઃ ॥ તદારૂઢાઃ પુન-
 ધંન્યા । જૈનં પશ્યંતિ સત્પુરમ્ ॥ ૧૨૭૭ ॥ ઇયદુર્લભસામગ્રી-લગ્ન્યસુંદરદર્શનમ્ ॥ પુરમે-
 તત્સદાનંદં । મુક્ત્યર્થં પ્રસ્થિતૈર્જનૈઃ ॥ ૧૨૭૮ ॥ નૈષાં પ્રયાણગ્રંથાય । વાસોઽપિ વિબુધાલયે ॥
 રાત્રિસ્વાપસમઃ શાંત-મહામોહાદિવિદ્વિષામ્ ॥ ૧૨૭૯ ॥ પ્રકર્ષઃ પ્રાહ પશ્યામિ । માતુ-
 લેષ્વપિ વિક્રિયામ્ ॥ મહામોહાદિન્મૂપાલ-જનિતાં પ્રવચક્રવત્ ॥ ૧૨૮૦ ॥ વિંબેભ્વિમેઽપિ
 મૂઢૈર્જિતિ । યજ્ઞિનાનાં લયસ્થિતાઃ ॥ સ્વાધ્યાયેષુ ચ રજ્યંતિ । સ્નિહ્યંતિ સમધર્મસુ ॥ ૧૨૮૧ ॥

લોકોને હમેશાં આનંદ કરનારું છે. ॥ ૧૨૭૮ ॥ શાંત કરેલ છે મહામોહાદિક શત્રુઓ જેઓએ એવા તે મોક્ષ માટે પ્રયાણ કરનારાઓને રાત્રિનિદ્રા સરખો દેવલોકમાં પણ વાસ હતો નથી. ॥ ૧૨૭૯ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષ કબું કે, એ મામાર્જી' તેઓમાં પણ ભવચક્રની પેઠે મહામોહાદિકે કરેલી વિક્રિયાને હું જોઉં છું. ॥ ૧૨૮૦ ॥ કેમકે, આ લોકો પણ લીન થયા થકા જિનેશ્વરોના વિંબોમાં મૂર્છા પામે છે, સ્વાધ્યાયોમાં સુશી થાય

છે, સાધર્મીઓમાં સ્નેહ રાखે છે, ઉત્તમ ક્રિયાઓમાં તુષ્ટ થાય છે, ગુરુના દર્શનમાં પ્રીતિ રાखે છે, અર્થો-
ની પ્રાપ્તિઓમાં હર્ષિત થાય છે, વ્રતભંગપર દ્રેષ કરે છે, આચારના લોપમાં ક્રોધ કરે છે, આગમના શત્રુ-
ઓ પ્રતે રોષ કરે છે, નિર્જરાના ઉત્કર્ષમાં खुशी થાય છે, દરેક શ્રુતપ્રતે અહંકાર કરે છે, ઉપસર્ગોથી હસે
છે, પરીપણને સહન કરે છે, આગમોની અવજ્ઞાનો નાશ કરે છે, હિંદ્રિઓના સમૂહને ઠગે છે, કામચેષ્ટાપ્રતે
તુગુપ્સા કરે છે, ભવભ્રમણથી ક્ષોભ પામે છે, મોક્ષમાર્ગમાં રમે છે, સુલ્લશીલતાની હાંસી કરે છે, પાસથા-

તુષ્યંતિ સદનુષ્ઠાને । પ્રીયંતે ગુરુદર્શને ॥ હૃણ્યંત્યર્થોપલંબેષુ । વ્રતભંગં દ્વિષંતિ ચ ॥ ૧૨૫૧ ॥
આચારલોપે કુપ્યંતિ । રુણ્યંત્યાગમશત્રુષુ ॥ માદ્યંતિ નિર્જેરોત્કર્ષે । ડહંકુર્વંતિ પ્રતિશ્રુતે
॥ ૧૨૫૩ ॥ સ્મયંતે ચોપસર્ગેજ્યો । વષ્ટન્નંતિ પરીષહાન્ ॥ નિગૂહંત્યાગમાવહ્નાં । વંચયંતી-
ઙિયવ્રજમ્ ॥ ૧૨૫૪ ॥ કામચેષ્ટાં જુગુપ્સંતે । પ્રહુજ્યંતિ ત્રવચ્રમાત્ ॥ રમંતે નિર્વૃત્તેર્માર્ગે ।
હસંતિ સુલ્લશીલતામ્ ॥ ૧૨૫૫ ॥ ડદ્વિજંતે શ્લશાચારા-હોચંતિ પ્રાચ્યદુઃકૃતમ્ ॥ ગર્હંતે
સ્કલિતાં શીલે । નિંદંતિ ત્રવસંબ્રમમ્ ॥ ૧૨૫૬ ॥ ઇત્યાદિમોહકાર્યોણિ । દૃશ્યંતે સ્વલ્લભ-
પ્ત્યપિ ॥ ત્રવતા તત્કથં પ્રોક્તા । મોહાદ્યૈરુજ્જિતા અમી ॥ ૧૨૫૭ ॥ સસન્નિઃ કુલકમ્ ॥
વિમર્શનોદિતં વત્સ । જ્ઞેયા મોહાદયો હ્યમી ॥ મુનીનાં બાંધવાઃ શસ્તા । અપ્રશસ્તાઃ પુન-
ર્દ્વિષઃ ॥ ૧૨૫૮ ॥ શસ્તૈરૌદયિકૈર્જ્ઞૈર્વૈઃ । ક્ષાયોપશમિકૈરિવ ॥ નીયંતે મુનયો હ્યર્ધ્વ-મપ્રશ-
સ્તૈરથઃ પુનઃ ॥ ૧૨૫૯ ॥

વારથી ઉદ્દેગ પામે છે, પૂર્વનાં દુષ્કૃતને શોચે છે, શીલમાં થતી સ્વલતાને ગર્હે છે, તથા ભવભ્રમણને નિંદે છે,
ઇત્યાદિ મોહનાં કાર્યો આલોકોમાં પળ દેવાય છે, ત્યારે હે મામાજી ! તમોએ આ લોકોને મોહાદિકોથી
રહિત કેમ કહ્યા ? ॥ ૧૨૮૧ ॥ ૧૨૮૨ ॥ ૧૨૮૩ ॥ ૧૨૮૪ ॥ ૧૨૮૫ ॥ ૧૨૮૬ ॥ ૧૨૮૭ ॥ ત્યારે વિમર્શે
કયું કે, હે વત્સ ! મુનિઓ પ્રત્યે અનુકૂલ એવા આ મોહાદિકોને બાંધવરૂપ જાણવા; અને પ્રતિકૂલ થયા,
ધક્કા તેઓ તેઓને શત્રુરૂપ છે. ॥ ૧૨૮૮ ॥ ઔદયિક એવા અનુકૂલ ભાવોથી જાણે ક્ષાયોપશમિક ભાવો-

શ્રી હોય નહીં જેમ તેમ લેવે લેઈ જવાય છે, અને તે પ્રતિકુલ ભાવોથી નીચે લેઈ જવાય છે. ॥ ૧૨૮૯ ॥ માટે આ જૈન સજ્જનો બંધુઓ સહિત હોય છે, તથા શત્રુઓથી તજાણા એવા તેઓ સર્વ સર્વથા પ્રકારે સર્વ કલ્યાણોને ભજનારા થાય છે. ॥ ૧૨૯૦ ॥ આ ચિત્તસમાધાન નામનો મંડપ પાપોને નાશ કરનારો છે, તથા તેમાં ભવનો પ્રપંચ બલતા અગ્નિ સરખો લાગે છે. ॥ ૧૨૯૧ ॥ વલી તે મંડપમાં અજ્ઞાન બલીને લાલ થાય છે, તથા જ્ઞાનનો ઉદ્યોત પ્રગટ થાય છે, કર્મોની ગ્રંથી છેદાય છે, તથા મનની સુદ્રા ભેદાય છે. ॥ ૧૨૯૨ ॥

તદમી સજ્જના જૈના । વર્તેતે બંધુઙ્ગિર્યુતાઃ ॥ શત્રુઙ્ગિઃ સર્વથા ત્યક્તાઃ । સર્વકલ્યાણપ્રાજિનઃ

॥ ૧૨૯૦ ॥ અયં ચિત્તસમાધાનો । સંરુપઃ પાપચંરુનઃ ॥ પ્રવપ્રપંચો પ્રાત્યસ્મિન્ । જ્વલ-
જ્વલનસન્નિપ્તઃ ॥ ૧૨૯૧ ॥ જ્ઞમીજ્ઞવત્યવિદ્યાસ્મિન્ । જ્ઞાનોદ્યોતો વિજંપ્રતે ॥ બિદ્યતે
કર્મણાં ગ્રંથિ-ર્મનોમુદા વિન્નિદ્યતે ॥ ૧૨૯૨ ॥ એવા નિઃસ્પૃહતા નામ્ની । વેદિકાસ્યા નિરી-
ક્ષણાત્ ॥ નરેંદ્રાણાં સુરેંદ્રાણા-મપિ પ્રૂતિર્ન રોચતે ॥ ૧૨૯૩ ॥ દૃષ્ટમેનાં ગુણપ્રતૃતાં ।
મોહાદ્યાઃ શક્તુર્વંતિ ન ॥ દ્વિપમુક્તાગણાકીર્ણાં । મૃગાઃ સિંહગુહામિવ ॥ ૧૨૯૪ ॥ જીવવીર્ય-
મિદં સ્પષ્ટં । વિષ્ટરં કાંતિપ્રાસુરમ્ ॥ રાજા તદ્દામ રાજ્યં ચ । પ્રપ્રાવાદસ્ય જંપ્રતે
॥ ૧૨૯૫ ॥ વિપ્રત્યર્થસ્ય મહિમૈવ । વિવેકાદ્ઙિર્ગરિષ્ટતામ્ ॥ પ્રાસ્વન્મણિસમૂહેન । રોહ-
ણાદિરિવ સ્ફુટમ્ ॥ ૧૨૯૬ ॥

વલી આ જે નિઃસ્પૃહતા નામની વેદિકા છે, તેને જોવાથી રાજાઓની કે રૂદ્રોની પળ લક્ષ્મી રુચતી નથી, ॥ ૧૨૯૩ ॥ હાથીઓના મોતીઓના સમૂહથી ભરેલી સિંહગુફાને જેમ હરિણો, તેમ ગુણોથી ભરેલી એવી આ વેદિકાને જોવાને મોહાદિકો શક્તિવાન થતા નથી ॥ ૧૨૯૪ ॥ વલી આ કાંતિથી વેદીપ્યમાન એવું જીવધીર્ગ નામનું પ્રગટ સિંહાસન છે, તેના ભાવથી રાજા અને તેનું સ્થાનક રાજ્ય સ્ફુરાયમાન થાય છે ॥ ૧૨૯૫ ॥ વલી પ્રાનાજ મહિમાથી ચલકતા મણિસમૂહથી જેમ રોહણચલ તેમ વિવેકગિરિ મોટાઈને

પારણ કરેછે. ॥ ૧૨૯૩ ॥ વીર્ય વિનાના પ્રાણીઓના શરીરને કુપિત થएલી જેમ ધાતુઓ, તેમ આ સિંહા-
 સન વિનાના ગરુડનો મોહાદિકો લોપ કરેછે. ॥ ૧૨૯૭ ॥ તે સાંભલીને પ્રકર્ષે વિચાર્યું કે, તે સાત્વિક
 માનસ અક્તમનિર્જરાની અપેક્ષાવાલું છે. ॥ ૧૨૯૮ ॥ અને જે આનાથી નિષ્પાપી થયા છે, તે લોકો
 આર્તી રહેનારા છે; અને તેમાં રહેવાના પ્રભાવથી તેઓ દેવલોકે જાય છે. ॥ ૧૨૯૯ ॥ ધન, પુત્ર, સ્ત્રી-
 શરીર અને કર્મથી હું ભિન્ન છું, તથા મારાથી મોહાદિક શત્રુઓ ભિન્ન છે, एવી રીતની કર્મોની નિર્જરાથી
 વિનેદં નિશ્ચિલં રાજ્યં । મોહાદ્યૈઃ પ્રવિલુપ્યતે ॥ વીર્યેવિનાંગિનામંગં । કુપિતૈરિવ ધાતુન્નિઃ
 ॥ ૧૩૦૦ ॥ દધ્યૌ પ્રકર્ષસ્તવૃત્વા । તદ્દિ સાત્વિકમાનસમ્ ॥ અકામનિર્જરાપેક્કં । વીર્યે
 મિશ્યાદૃશા હિ યત્ ॥ ૧૩૦૧ ॥ લોકાસ્તે ચાત્ર વાસ્તવ્યા । યેઽનેન ધૂતકલ્મષાઃ ॥ એત-
 દાસપ્રન્નાવેન । પ્રયાંતિ વિબુધાલયમ્ ॥ ૧૩૦૨ ॥ ધનપુત્રકલત્રાદેઃ । શરીરાત્કર્મણસ્તથા ॥
 મિત્રોઽહં પરિન્નિધંતે । મત્તો મોહાદિશત્રવઃ ॥ ૧૩૦૩ ॥ અજ્ઞાત્વાપ્યાગમં જૈનં । કર્મેનિ-
 ર્જરણેન યા ॥ ન્રવત્યેવંવિધા બુદ્ધિઃ । સ વિવેકોઽન્નિર્ગીયતે ॥ ૧૩૦૪ ॥ યુગમમ્ ॥ કથાય-
 વિપયત્યાગો । યો ન્રવેદોષલાઘવાત્ ॥ અપ્રમત્તત્વશિખરં । વિવેકોઽસ્તદિષ્યતે ॥ ૧૩૦૫ ॥
 અસન્નહનિવૃત્યાત્ર । દૃષ્ટિર્માર્ગોનુસારિણી ॥ ન્રવત્યેકપદી મુક્તેઃ । પ્રાપિકાન્યમેતેષ્વપિ
 ॥ ૧૩૦૬ ॥ મહારાજપથો મુક્તે-શ્ચતુર્વર્ણવિરાજિતમ્ ॥ દ્વાદશાંગં પુનર્જૈનં । વચનં
 પરમુચ્યતે ॥ ૧૩૦૭ ॥

જૈન આગમ જાળ્યાવિના પળ જે બુદ્ધિ થાય છે, તેનું નામ વિવેક કહેવાય છે. ॥ ૧૩૦૦ ॥ ૧૩૦૧ ॥ વલી
 દોપોના લાઘવપણાથી જે કષાય અને વિષયોનો ત્યાગ થાય છે, તેનું નામ વિવેકાચલનું અપ્રમત્તતા
 નામનું શિખર કહેવાય છે. ॥ ૧૩૦૨ ॥ કદાગ્રહની નિવૃત્તિથી અહીં જે માર્ગોનુસારી દૃષ્ટિ થાય છે, તેને
 અન્ય મતોમાં પળ મુક્તિને પ્રાપ્ત કરનારી એક પગલાં સરસી કહેલી છે. ॥ ૧૩૦૩ ॥ મુક્તિના મોટા રાજ-
 માર્ગ સરસું ચાર અક્ષરોવાલું એટલે “ દ્વાદશાંગ ” एવી રીતનું જૈન વચન ઉત્કૃષ્ટ કહેવાય છે. ॥ ૧૩૦૪ ॥

અને તે દ્વાદશાંગની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલનારા લોકોને અહીં વસનારા કહ્યા; તથા મંડપ, વેદી, અને સિંહા-
સનને તો અહીં પ્રગટ અક્ષરોથી કહેલા છે. ॥ ૧૩૦૫ ॥ તેથી હું કે, જેને આટલાબધા ભાવાર્થ યુક્ત આ
વૃત્તાંત જાણ્યું છે, તે હું રાજાને, અને તેના પરિવારને જોઈશ, તેમાં સંશય નથી. ॥ ૧૩૦૬ ॥ હવે બોધ
થવાથી તે પ્રકર્ષ બોલ્યો કે, હેમામાજી ! તમો હવે આગલ કહો ? ત્યારે વિમર્શો કહ્યું કે હે વત્સ ! ચાર-
મુલોથી ભૂષિત થયેલો, ચારિત્રધર્મરૂપ, પ્રહ્યાત, અનંતા વીર્યવાલો, જગતનું હિતકરનારો, મંડાર અને

તદ્દેશકૃતસ્તત્ર । વાસ્તવ્યાઃ કીર્તિતા જનાઃ ॥ નુકોઽત્ર મંરુપોવેદી-વિષ્ટરં ચ સ્ફુટા-
કૌરેઃ ॥ ૧૩૦૭ ॥ તતો યેન મયા બુદ્ધ-મિથદ્ધાવાર્થસંયુતમ્ ॥ નૃયં તત્પરિવારં ચ ।
સોઽહં મ્રોત્સ્યે ન સંશયઃ ॥ ૧૩૦૮ ॥ બોધાવંષંતોઽપ્રાહ । સ પુરો બ્રૂહિ માતુલ ॥ સ પ્રાહ
વત્સ રાજાયં । ચતુર્વદનઋષિતઃ ॥ ૧૩૦૯ ॥ ચારિત્રધર્મો વિખ્યાતો । ડંતવીર્યો જગદ્વિતઃ ॥
સમૃદ્ધઃ કોશદંમાત્ર્યાં । ગુણરત્નમહોદધિઃ ॥ ૧૩૧૦ ॥ યુગમમ્ ॥ વક્ત્રાણિ દાનં કીલં
ચ । તપઃ શુદ્ધં ચ જ્ઞાવનમ્ ॥ અસ્યૈષાં કીર્તિયામ્યુચ્ચૈઃ । સ્વરૂપં તે પૃથક્ પૃથક્ ॥ ૧૩૧૧ ॥
દાપયત્યજ્ઞયજ્ઞાનં । ધર્મોપવંશકં તથા ॥ દાનં દાનાન્નિધં વક્ત્રં । દુષ્ટં દાનં ન જલ્પતિ
॥ ૧૩૧૨ ॥ અષ્ટાદશ સહસ્રાણિ । કીલાંગાનિ પ્રજ્ઞાષતે ॥ કીલાસ્યેન નૃપો યાનિ । તાનિ
વિવ્રતિ સાધવઃ ॥ ૧૩૧૩ ॥ નિર્નિદાનં નિરાબાધં । જ્ઞાનસંવેગગન્નિતમ્ ॥ અન્નિધતે તપોવક્ત્રં
। શમશર્મકરપતઃ ॥ ૧૩૧૪ ॥

દંડથી સમૃદ્ધ થયેલો, તથા ગુણોરૂપી રત્નોના મહાસાગર સરલો એવો આ રાજા છે. ॥ ૧૩૦૭ ॥ ૧૩૦૮ ॥
તેનાં દાન, કીલ, તપ અને શુદ્ધ ભાવના રૂપી ચાર મુલો છે, અને તેઓનું જુદું જુદું સ્વરૂપ હું તને કુંવે
પ્રકારે કહું છું ॥ ૧૩૦૯ ॥ તેમનું દાન નામનું મુલ ધર્મના ઉપવંશવાળું અભયદાન અપાવે છે, પણ દુષ્ટ
દાન કહેતું નથી. ॥ ૧૩૧૦ ॥ વલી તે રાજા પોતાના કીલરૂપ મુલથી જે અઢારહજાર કીલાંગોને
કહે છે, તેઓને સાધુઓ ધારણ કરે છે. ॥ ૧૩૧૧ ॥ તેનું તપરૂપી મુલ નિયાળા વિનાનું, નિરાબાધ,

જ્ઞાન, અને પૈરાગ્યે કરીને યુક્ત, તથા સમતા રૂપી સુખને કરનારા તપને કહે છે. ॥ ૧૩૧૨ ॥ વલી તે રાજાનું શુભ ભાવના રૂપી પવિત્ર સુખ એમ કહે છે કે, ભવના નાશ માટે અનિત્યત્વાદિક ભાવનાઓને ખાતરી. ॥ ૧૩૧૩ ॥ એવી રીતના એ ચારે સુખોથી આ રાજા સર્વલોકોને હિતોપદેશ દેતાથકા તેઓના શુભ માટે થાય છે, કેમકે, અમૃત કોને દુઃખદાહ હોય ? ॥ ૧૩૧૪ ॥ વલી તેના અર્ધાસનપર બેઠેલી જે સ્ત્રી દેવતા છે, તે આ ભાગ્યશાલી રાજાની વિરતિ નામની સ્ત્રી છે. ॥ ૧૩૧૫ ॥ ધર્મરૂપી કર્ણના છેડા

જ્ઞાન્યા નવસ્ય નાશાર્થ-મનિત્યત્વાદિજ્ઞાવનાઃ ॥ ૬ત્યાહ નૃપતેઃ પૂત-માનનં શુભજ્ઞાવનમ્
 ॥ ૧૩૧૩ ॥ મુલૈશ્વતુર્નિર્મૂપોઽયં । લોકાનાં હિતમાદિશન્ ॥ ૬ત્તિઃ સૌખ્યાય સર્વેષાં ।
 પીયૂપં કસ્ય દુઃખદમ્ ॥ ૧૩૧૪ ॥ અર્ધાસને નિવિષ્ટાસ્ય । દૃશ્યતે યા મૃગેક્ષણા ॥ જ્ઞાર્યેયં
 વિરતિર્નામ । નૃપતેર્નાગ્યશાલિનઃ ॥ ૧૩૧૫ ॥ ધર્મકર્ણોત્તિવિશ્રાંત-જ્ઞાનદર્શનચક્રુષઃ ॥
 નિરીક્ષ્ય રૂપમેતસ્યા । ન મર્જંતિ સુધાસુ કે ॥ ૧૩૧૬ ॥ સમાનગુણવીર્યેયં । નૃમુજાનેન
 વર્ણિની ॥ હૃદયાનંદજનની । કલ્પવલ્લીવ કામદા ॥ ૧૩૧૭ ॥ દૃશ્યંતે પંચ યસ્યૈતે ।
 નૃપા નિકટવર્તિનઃ ॥ સ્વાંગનૃતા વયસ્યાસ્તે । નૃપતેર્નૃરિત્તેજસઃ ॥ ૧૩૧૮ ॥ આદ્યઃ સામા-
 યિકાલ્ખ્યોઽયં । સતાં પાપમપોહતિ ॥ બેદોપસ્થાપનો હંતિ । દ્વિતીયસ્તદ્વિશેષતઃ ॥ ૧૩૧૯ ॥

સુધિ ગણ છે જ્ઞાન દર્શન રૂપી ચક્રુઓ જેનીના એવી આ સ્ત્રીનું રૂપ જોઈને કોણ અમૃતમાં મગ્ન કરતું નથી ? ॥ ૧૩૧૬ ॥ આ રાજાની તુલ્ય ગુણ અને વીર્યવાલી એવી આ સ્ત્રી હૃદયને આનંદ આપનારી તથા કલ્પવલ્લીની પેઠે હસ્થિત આપનારી છે. ॥ ૧૩૧૭ ॥ વલી તેની નજદીક રહેલા જે આ પાંચ રાજા દેલાય છે, તેઓ આ મહા તેજસ્વી રાજાના અંગભૂત મિત્રો છે. ॥ ૧૩૧૮ ॥ પેહેલો સામાયિક નામનો આ રાજા ઉત્તમોના પાપને નાશ કરે છે, તથા બીજો છેદોપસ્થાપન નામનો રાજા તે પાપને વિશેષ પ્રકા-

રે નષ્ટ કરે છે. ॥ ૧૩૧૯ ॥ ત્રીજો પરિહાર વિશુદ્ધીય નામનો રાજા મુનિઓને અઢાર માસનો હઘતષ દેખાડે છે. ॥ ૧૩૨૦ ॥ ચોથો આ સૂક્ષ્મસંપરાય નામનો રાજા સૂક્ષ્મ એવા પળ (કષાયરૂપી) રજને હળે છે; તથા પાંચમો યથાહ્યાત નામનો રાજા છે, અને તેઓ સર્વ ચારિત્ર ધર્મ રાજાના પ્રાણો છે. ॥ ૧૩૨૧ ॥ વલી હે વત્સ! જે આ મૂઝ રાજાની નજદીક દેખાય છે, તેને આનો યતિધર્મ નામનો પાટવી પુત્ર જાણજે ॥ ૧૩૨૨ ॥ વલી બહારના ભાગમાં જે મુનિઓને દીઠા, તેઓને આકુંવર અતિ બહાલો છે, તથા તે જે

પરિહાર વિશુદ્ધીય--સ્તૂતીયસ્તુ મહીપતિઃ॥મુનીનાં દર્શયત્યુગ્રં। તપોઽષ્ટાદશમાસિકમ્॥૧૩૨૩॥

તુર્યઃ સૂક્ષ્મસંપરાયોઃ । હંતિ સૂક્ષ્મં રજોઽપ્યયમ્ ॥ પંચમશ્ચ યથાહ્યાતઃ । પ્રાણાશ્ચારિત્ર
નૂપતેઃ ॥ ૧૩૨૪ ॥ યશ્ચેષ મૂલનૂપસ્ય । નિકટે વત્સ દૃશ્યતે ॥ તમસ્ય યતિધર્માખ્યં ।
વિહિ રાજ્યધરં સુતમ્ ॥ ૧૩૨૫ ॥ મુનયો યે બહિર્દૃષ્ટા । સ્તેષામેષોઽતિવદ્વ્રજ્ઞઃ ॥ માનુ-
પૈર્દેશન્નિર્યૈશ્ચ । યુક્તોઽસૌ તાન્યથો શૃણુ ॥ ૧૩૨૬ ॥ યોષિદાદ્યા કમાનામ । વદ્વ્રજ્ઞા શમિ-
નાં સદા ॥ નિરોધં રોપપોષસ્ય । તેષામેષા દિશત્યહો ॥ ૧૩૨૭ ॥ દ્વિતીયં માર્દવં નામ ।
મિંત્રરૂપમિદં વિદુઃ ॥ ગુરવોઽપિ ગુણૈરસ્ય । વીર્યાદ્ વિવ્રતિ નમ્રતામ્ ॥ ૧૩૨૮ ॥ તૃતીય
માર્જવં નામ । મિંત્રરૂપમિદં પુનઃ॥મનઃ કરોતિ સાધૂનાં । સરલં મલવર્જિતમ્॥૧૩૨૯॥ચતુર્થો
મુક્તતા યોપિત્ । કરોતિ શમિનાં મનઃ ॥ નિસ્સંગં વહિરંતશ્ચ । શુઃસ્ફટિકનિર્મલમ્ ॥ ૧૩૩૦ ॥

દશ મનુષ્યોશ્રી મુક્ત થએલો છે, તે દશ મનુષ્યોનું વર્ણન તુ સાંભઝ ॥ ૧૩૨૩ ॥ તેઓમાં પેહેલી ક્ષમા નામની સ્ત્રી છે, કે જે સમતાવંતોને હમેશાં વહાલી છે. તથા તેઓને રોષની પુષ્ટિનો નિરોધ હોતે છે. ॥ ૧૩૨૪ ॥ વીજા આ હિંમરૂપને માર્દવ નામનું કહે છે, તથા તેનાં વીર્યથી મુળોશ્રી ગરિષ્ઠ મનુષ્યો પણ નમ્રતાને ધારણ કરે છે. ॥ ૧૩૨૬ ॥ વલીઆ ત્રીજું હિંમરૂપ આર્જવ નામનું છે, તે સાધુઓના મનને સરલ પને મેલરહિત કરે છે. ॥ ૧૩૨૭ ॥ ચોથી મુક્તતા નામની સ્ત્રી છે, કે જે સમતાવંત

મુનિયોના શુદ્ધ મ્હટ્ક સરગ્વા નિર્મલ મનને વહારથી અને અંતરથી નિઃસંગ કરે છે. ॥ ૧૩૨૭ ॥
 પાંચમાં શુદ્ધ તપોયોગ નામનો છે, કે જે પુરુષવાલ્ય અને અભ્યંતર ભેદને ભજતો થકો સમતાવંત મુનિઓના
 કર્મોનાં ક્ષય કરે છે. ॥ ૧૩૨૮ ॥ વલી હે વત્સ! જે આ છઠ્ઠો સમતાવંત મુનિઓને વહાલો એવો સંયમ નામનો
 પવિત્ર રાજા છે, તે સત્તર ભેદો કરીને યુક્ત છે. ॥ ૧૩૨૯ ॥ પાંચ આશ્રવોથી વિરતિ, પાંચ હંદ્રિઓનો
 નિગ્રહ, ચાર કપાય, અને ત્રણ દંડોથી વિરમવાપણું, એ સંયમના સત્તર ભેદો છે. ॥ ૧૩૩૦ ॥ સાતમો
 આ સત્ય નામનો રાજા છે, અને તેની આજ્ઞાથી સાધુઓ હિતકારી, પરિમિત તથા જગતને આનંદ કર-

તપોયોગ इति ख्यातो, विशुद्धः पंचमो नरः ॥ क्षिणोति कर्म शमिनां, बाह्याभ्यंतरभेदनाक्
 ॥ १३२८ ॥ यस्त्वयं दृश्यते वत्स, षष्ठः शमवतांप्रियः ॥ स सप्तदशभिर्भेदैः, पूतः संयमभृ-
 पतिः ॥ १३२९ ॥ पंचाश्रवाद्विरमणं, पंचेन्द्रियविनिग्रहः ॥ कायष दंढ विरती, त्रिदाः सप्तद-
 शेत्यमूः ॥ १३३० ॥ सप्तमः सत्यनामाय-मस्यादेशेन साधवः ॥ हितं मितं च त्रापते ।
 जगदाह्लादकृद्भवः ॥ १३३१ ॥ अष्टमोऽत्र नृपः शौचा-त्रिधानो मुनिपुंगवः ॥ इव्यन्नावा-
 त्तिकां शुद्धि-मस्यादेशाद्वितन्वते ॥ १३३२ ॥ यद्भिन्न रूपं नवम-माकिंचन्यं मनोहरम् ॥
 मुनिभिर्मोचयत्येत-द्बाह्यांतरपरिग्रहम् ॥ १३३३ ॥ दिव्यौदारिककामानां त्रिविधानां त्रिधा
 शमात् ॥ दशमं भिन्नरूपं च । ब्रह्माकारयति स्फुटम् ॥ १३३४ ॥ तदेष दशभिर्युक्तो । यति-
 धर्मोऽत्र मानुषैः ॥ शोभां विभ्रति सुषमा-कालः कल्पद्रुमैरिव ॥ १३३५ ॥

નારું વચન બોલે છે. ॥ ૧૩૩૧ ॥ આઠમો રાજા અહીં શૌચ નામનો છે, તેની આજ્ઞાથી મુનિઓ દ્રવ્ય-
 ભાવરુપ શુદ્ધિને વિસ્તારે છે. ॥ ૧૬૩૨ ॥ જે આકિંચન્ય નામનું મનોહર નવમું હિંમરુપ છે, તે મુનિઓના
 બાણ અને અભ્યંતર પરિગ્રહને છોડાવે છે. ॥ ૧૩૩૩ ॥ દશમું હિંમરુપ ત્રણ પ્રકારનાં દિવ્ય અને ઔદા-
 રિક કામોની ત્રણ પ્રકારની શમતાથી પ્રગટ રીતે બ્રહ્મચર્ય કરાવે છે. ॥ ૧૩૩૪ ॥ એવી રીતે દશપ્રકારનાં
 મનુષ્યોથી યુક્ત થયેલો આ યતિધર્મ, કલ્પવૃક્ષોથી જેમ સુષમાકાલ તેમ શોભાને ધારણ કરે છે. ॥ ૧૩૩૫ ॥

તે યતિધર્મની ગુણરૂપી રત્નોની લાગણ સમાન એવી આ સદ્ભાવસારતા નામની સ્ત્રી છે, તે સ્ત્રી મૃત્યુ પામ્યાથી તે યતિધર્મ મૃત્યુ પામે છે, તથા તેણીના જીવવાથી તે જીવે છે. ॥ ૧૩૩૬ ॥ જેમ રાત્રિ અને ચંદ્રનો, તથા પાર્વતી અને મહાદેવનો તેમ આ બન્નેનો મેલાપ અત્યંત સ્નેહવાળો કહેવાય છે. ॥ ૧૩૩૭ ॥ જિનોએ કંઈ પણ સર્વથા પ્રકારે અનુજ્ઞાત કરેલું નથી, અથવા સર્વથા પ્રકારે નિષેધું નથી; સદ્ભાવ સારથી થનારું છે, એવી પરમેશ્વરની આજ્ઞા છે. ॥ ૧૩૩૮ ॥ અને તેથી તેને છોડીને ચારિત્રધર્મ-

સદ્ભાવ સારતાલ્લેખ્યેઽજ્ઞાર્યાસ્ય ગુણરત્નઙ્ગુઃ ॥ પ્રિયેતેઽસ્યાં મૃતાયાં હિ જીવંત્યામેષ જીવતિ ॥ ૧૩૩૯ ॥
નિશાશાંકયોર્યદ્-જૌરીગિરીશયોર્યથા ॥ ઢાંપત્યમનયોસ્તદ્-દુચ્યતે સ્નેહનિર્ઝરમ્ ॥ ૧૩૪૦ ॥
જિનૈઃ કિમપ્યનુજ્ઞાતં । નિષિદં વા ન સર્વથા ॥ જ્ઞાવ્યં સદ્ભાવસારેણે-ત્યેષાઞ્ઞા પારમેશ્વરી ॥ ૧૩૪૧ ॥ ચારિત્રધર્મસ્તદિમાં । વિરહ્ય ન તિષ્ઠતિ ॥ સ્નેહલક્ષણમપ્યેકં । પ્રાણેત્ર્યોઽપ્ય-ધિકાં પ્રિયમ્ ॥ ૧૩૪૨ ॥ દ્વિતીયો દૃશ્યતે યશ્ચ । જિતમારઃ કુમારકઃ ॥ ગૃહિધર્મોન્નિધોઽસ્યૈવ । કનિષ્ઠોઽયં સહોદરઃ ॥ ૧૩૪૩ ॥ અયં ચ કુરુતે વત્સ । યુક્તો દ્વાદશમાનુષૈઃ ॥ નિવૃત્તં સ્થૂલાદિંસાયાઃ । સ્થૂલાલીકાચ્ચ માનવમ્ ॥ ૧૩૪૪ ॥ સ્થૂલચૌર્યાન્નિવૃત્તં ચ । પરદારપરા-દ્મુલ્લમ્ ॥ કુતેચ્છાપરિમાણં ચ । પરિત્યક્ત નિશાશનમ્ ॥ ૧૩૪૫ ॥ દિગ્વૃત્તે દૃઢતાન્નાજં । યુક્તન્નોગોપન્નોગકમ્ ॥ અનર્થદંડવિરતં । શ્રેષ્ઠસામાયિકાશયમ્ ॥ ૧૩૪૬ ॥ દેશાવકાશિ કરતં । ધૃતપૌપધનિશ્ચયમ્ ॥ પૂતસ્વાતં તથાત્યર્થ-મતિશ્રેઃ સંવિજ્ઞાગતઃ ॥ ૧૩૪૭ ॥

રાજા રત્ની ચાતનો નથી; પ્રાણોથી પણ અધિક પ્રિય માનવું, એ એક સ્નેહનું લક્ષણ છે. ॥ ૧૩૩૯ ॥ વલી નીતેલ છે સામદેવને જેણે એવો વીજો જે કુમાર દેખાય છે, તે આ “ યતિધર્મનો જ ” નાનો ભાઈ “ ગૃહિ-ધર્મ ” છે. ॥ ૧૩૪૦ ॥ વલી દે વત્સ ! આ ગૃહિધર્મ નામનો કુમાર ચાર મનુષ્યો સહિત યુક્ત થયો થકો મનુષ્યને સ્થૂલ દિંસા તથા સ્થૂલ જૂઠી અટકાવે છે. ॥ ૧૩૪૧ ॥ વલી તે ગૃહીધર્મ નામનો કુમાર માણ-

તાં મળી જાય, તથા પરસ્ત્રીગમનથી અટકાવે છે, ઇચ્છાના પરિમાણવાળો કરે છે, રાત્રિભોજન તાજાં છે, દિગ્ગિજ્યુત્તમાં દૃઢ કરે છે યોગ્ય ભોગોપભોગ વાળો કરે છે, અર્નર્થદૃઢથી ચિરક્ત કરે છે, ઉત્તમ સામાયિકના આશયવાળો કરે છે, દેશાવકાશિક વ્રતમાં રક્ત કરે છે, પૌષ્ઠવ્રતમાં નિશ્ચયવાળો કરે છે અને અતિથિસંવિભાગ નામનાવ્રતથી પવિત્ર મનવાળો કરે છે, ॥ ૧૩૪૨ ॥ ૧૩૪૩ ॥ ૧૩૪૪ ॥ જે માણસ તે વ્રતોમાંથી જેટલું કરી શકે છે, તેટલું તેને તે નિર્મલ આશયવાળો ગૃહિધર્મ ફલ આપતો થકો કોઈને પણ નિરાશ પાછો વાળતો નથી. ॥ ૧૩૬૬ ॥ વલી આ તેની જ “ સદ્ગુણ

॥ ત્રિન્નિર્વિશેષકમ્ ॥ કર્તું યો યાવદેવાલં । તસ્ય તાવદ્દત્ત ફલમ્ ॥ અસૌ ન વિમુખં કંચિ
દ્વાલયત્યમલાશયઃ ॥ ૧૩૪૫ ॥ એષા ચ દૃશ્યતેઽસ્યૈવ । પ્રાર્યા સન્નુણરક્તતા ॥ સ્વગેહશુદ્ધિ
કન્નિત્ય-મતિશિપ્રતિપત્તિકૃત્ ॥ ૧૩૪૬ ॥ પ્રાર્યયા સહિતવૈતૌ । લોકાનાં મૂપતેઃ સુતૌ ॥
પ્રકૃત્યૈવોપકર્તારૌ । સૂર્યચંદ્રમસાવિવ ॥ ૧૩૪૭ ॥ સમ્યગ્દર્શનનામાયં । પિત્રા ચ પરિપાલકઃ
મહત્તમોઽનયોર્યોગ્ય-શ્રદ્ધા વૈક્રેતરાશયઃ ॥ ૧૩૪૮ ॥ એતૌ નાનેન રહિતૌ । દૃશ્યેતે ચ કદા-
ચન ॥ અર્થપ્રકાશન પરે । નયને તેજસા યથા ॥ ૧૩૪૯ ॥ એતૌ પ્રવર્ધયત્યેષ । વત્સલે નિક-
ટસ્થિતઃ ॥ સત્તત્ત્વશુચિશ્રદ્ધા-સુધાપાપનૈર્નિરંતરમ્ ॥ ૧૩૫૦ ॥

રક્તતા ” નામની સ્ત્રી છે, કે જે હમેશાં પોતાના ઘરની સ્વર રાખે છે તથા અતિથિઓનો સત્કાર કરે છે. ॥ ૧૩૪૬ ॥ આ વક્ત્રે રાજપુત્રો સ્ત્રી સહિત સૂર્ય અને ચંદ્રની પેઠે સ્વભાવથી જ લોકોનો ઉપકાર કરનારા છે. ॥ ૧૩૪૭ ॥ વલી ઉત્તમ આશયવાળા એવા આ સમ્યગ્દર્શનને પિતાજીએ તેઓ વક્ત્રેનો જે મહાન પરિપાલક કરેલ છે, તે યોગ્ય જ છે. ॥ ૧૩૪૮ ॥ તેજ વિના જેમ આંખો તેમ આ સમ્યગ્ દર્શન વિના તેઓ વક્ત્રે કદાપિ પણ અર્થનો પ્રકાશ કરવામાં તત્પર દેખાતા નથી. ॥ ૧૩૪૯ ॥ વત્સલપણમાં નજીક રહીને આ સમ્યગ્ દર્શન, તેઓ વક્ત્રેને તત્વોપરની પવિત્ર શ્રદ્ધારૂપી અમૃતપાનોથી નિરંતર વૃદ્ધિ

પમાહે છે. ॥ ૧૩૬૦ ॥ વલી આ સમ્યગ દર્શન, માણસને સમતા, સંવેગ, નિર્વેદ, દયા, આસ્તિકતા, મૈત્રી પ્રમોદ, કરુણા તથા માધ્યસ્થ ભાવોથી સુક્ત કરે છે. ॥ ૧૩૬૧ ॥ દેરેક માણસને સુક્તિમાં મોકલવાનો તેને મોટો રસ છે, તથા તેની નિરંતર દેશનારૂપી પદ્દત્તો શબ્દ હમેશાં ઉછસાય માન થાય છે. ॥ ૧૩૬૨ ॥ વલી ચંદ્ર સરસી ઉજ્જલ કાંતિવાલી જે આ મનોહર સ્ત્રી દેવાય છે, તેણીને તેનીજ પ્રહ્યાત એવી સુદૃષ્ટી નામની સ્ત્રી જાણવી, ॥ ૧૩૬૩ ॥ વિધિપૂર્વક આરાધન કરવાથી તે સ્ત્રી માણસોનાં મનને સ્થિર

શમસંવેગનિર્વેદ-કૃપાસ્તિક્યૈયુતં જનમ્ ॥ મૈત્રી પ્રમોદકારુણ્ય-માધ્યસ્થ્યૈશ્ચ કરોત્યયમ્ ॥ ૧૩૬૪ ॥
પ્રસ્થાપને રસોઽમુગ્ય સુક્તૌ પ્રતિજનં મહાન્ ॥ સદોદ્ભસત્યવિશ્રાંત-દેશનામિન્દ્રિમધ્વનિઃ ॥ ૧૩૬૫ ॥
દોઝલ રુચિર્ધૈયાદૃશ્યતે ચ મનોહરા ॥ સુયષ્ટિનામ્નીમસ્યૈવાપ્ત્નીં તાં વિદ્ધિ વિશ્રુતામ્ ॥ ૧૩૬૬ ॥
આરાદ્યા વિધિના હોષા । કુર્યાન્નિચં સ્થિરં નૃણામ્ ॥ અવિદ્યાજનિતા જ્ઞાવાઃ । ક્ષીયંતેઽસ્યાઃ પ્રજ્ઞાવતઃ ॥ ૧૩૬૭ ॥ યઃ કુદૃષ્ટ્યાન્વિતઃ પ્રોક્તો । મિથ્યાદર્શન નામકઃ ॥ વિરુદ્ધં ચેષ્ટિતં સર્વં તતોઽસ્ય પ્રમદાજુષઃ ॥ ૧૩૬૮ ॥ મહત્તમો મોહબલે । મિથ્યાદર્શન નામકઃ ॥ યથા ચારિત્ર ધર્મસ્ય, તથાસૌ નૃપતેર્વલે ॥ ૧૩૬૯ ॥ ક્રમેણ પ્રતિપક્કસ્ય । પ્રશમેનોઽગ્રેયેન વા ॥ ત્રિરૂપશ્ચ જાયત્યેવ, સ્વભાવોદેવ શક્તિમાન્ ॥ ૧૩૭૦ ॥ યદ્વા રૂપત્રયં તસ્ય । મંત્રી સદ્બોધનામકઃ ॥ કુરુતેઽયં હિ જાનીતે । જવદ્ભૂતં ચ જ્ઞાવિ ચ ॥ ૧૩૭૧ ॥

કરે છે, તેમ તેણીના પ્રભાવથી અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થયેલા ભાવો ક્ષય પામે છે. ॥ ૧૩૬૪ ॥ વલી કુદૃષ્ટિનું સ્તરીને સભિત્તિ પવો મિથ્યાદર્શન નામનો જે (કુમાર) કહ્યો છે, તેનાથી આનું સર્વં ચેષ્ટિત વિરુદ્ધ છે. ॥ ૧૩૬૫ ॥ અમ મોહરાજાની સેનામાં મિથ્યાદર્શન નામનો મોટો સેનાપતિ છે તેમ ચારિત્રધર્મ રાજાની સેનામાં પા સમ્યદર્શન છે. ॥ ૧૩૬૬ ॥ સ્વભાવથીજ શક્તિવાલો એવો આ શત્રુના ક્ષયથી અથવા વન્ને પ્રકારના પ્રશમથી જાણ સ્વોવાલો થાય છે. ॥ ૧૩૬૭ ॥ અથવા સદ્બોધ નામનો મંત્રી તેનાં ગુણરૂપો કરે છે,

મિત્ર કે તે વર્તમાન, શ્રુત, અને ભવિષ્યને જાણે છે. ॥૧૩૫૮॥ સૂક્ષ્મ અથવા અંતરિત પદાર્થોમાંથી કંઈ પણ તેનાથી ગુપ્ત નથી. તથા અનંત ચરાચર દ્રવ્યપર્યાયને તે જોયા કરે છે. ॥૧૩૫૯॥ વલી તે નીતિઓનો પાર-ગામી, તથા રાજ્યકાર્યોમાં તત્પર, રાજાને વહાલો, તથા સેનાપતિને મનગમતો, અને જ્ઞાનાવરણીનો જાગ્ર પૂર્વો છે; તથા તે જ્ઞાનાવરણીના ક્ષયોપશમથી અથવા ક્ષયથી તે વસ્ત્રરૂપને ધારણ કરનારો છે. ૧૩૬૦ ॥ ૧૩૬૧ ॥ નલી તેના પ્રાણો અને સર્વસ્વતુલ્ય તથા શરીરથી પણ નહીં છુટી એવી તેની સમીપે રહેલી આ તેનીજ “અવગતિ” નામની ભાર્યા છે ॥ ૧૩૬૨ ॥ વલી આ તેના પાંચ અંગશ્રુત મિત્રો દેખાય છે,

સૂક્ષ્મ વ્યવહિતાર્થેષુ । ઠનં નાસ્ત્યસ્ય કિંચન ॥ અનંતદ્રવ્યપર્યાયં । પ્રેક્ષતેઽસૌ ચરાચરમ્ ॥ ૧૩૫૯ ॥
 નીતીનાં પારદૃશ્વાસૌ રાજ્યકાર્યવિચિંતકઃ ॥ વત્સલો નરનાથસ્યામહત્ત મમનઃ પ્રિયઃ ॥ ૧૩૬૦ ॥
 જ્ઞાનસંવરણસ્યાયં । વિપક્ષો મંત્રિપુંગવઃ ॥ ક્ષયોપશમતસ્તસ્ય । કયાદ્દોષ્યરૂપનાક ॥ ૧૩૬૧ ॥
 ॥ યુગ્મમ્ ॥ ૬યં અવગતિર્નામ-નાર્યાસ્યૈવ સમીપગા ॥ પ્રાણાઃ સ્વરૂપં સર્વસ્વં । શરીરાવ્ય-
 તિરેકિણી ॥ ૧૩૬૨ ॥ એતે પંચાસ્ય દૃશ્યંતોઽસ્વાંગમૂતા વયસ્યકાઃ ॥ આદ્યોઽત્રાન્નિબોધોઽય-
 મિંદ્રિયાનિંદ્રિયાર્થવિત્ ॥ ૧૩૬૩ ॥ યસ્યોદેશે પુરં સર્વે । દિતીયોઽયં સદાગમઃ ॥ સદ્બોધો મંત્રિતાં
 નીતોરાજ્ઞાસ્ય મુલપાટવાત્ ॥ ૧૩૬૪ ॥ તૃતીયોઽવધિનામાયં । નાનારૂપં નિરીક્ષતે ॥ ક્વચિદ્ધીર્ઘઃ
 ક્વચિદ્ઘ્રૂસ્વઃ ક્વચિત્સ્તોકં ક્વચિદ્બહુ ॥ ૧૩૬૫ ॥ ચતુર્થોઽન્ય મનોગ્રાહી । મનઃ પર્યાયનામકઃ ॥
 નિર્વાણસાર્થવાહોઽયં । પંચમઃ કેવલાન્નિધઃ ॥ ૧૩૬૬ ॥

તેઓમાં હિંદ્રિયાર્થોને તથા અનિંદ્રિયાર્થોને પણ જાણનારો એવો આ “આભિનિબોધ” નામનો પેહેલો મિત્ર છે. ॥૧૩૬૩॥ વલી જેની આજ્ઞામાં સમસ્ત નગર રહેલું છે, એવો ઉત્તમ બોધવાલો આ સદાગમ તેનો ધીજો મિત્ર છે, તેની મુલચતુરાહથી રાજાએ તેને મંત્રિ કરેલો છે. ॥ ૧૩૬૪ ॥ ત્રીજો મિત્ર આ અવધિ નામનો છે, કે જે ક્વચિત્ લાંબું, તો ક્વચિત્ ટુંકું, તો ક્વચિત્ થોડું, તો ક્વચિત્ ઘણું, એમ નાના પ્રકારનું સ્વરૂપ જુએ છે. ॥ ૧૩૬૫ ॥ અન્યોનાં મનોનાં અભિપ્રાયોને જાણનારો એવો ચોથો

મનઃપર્યાય નામનો મિત્ર છે, અને મોક્ષમાર્ગમાં સથવારા સરહો પાંચમો કેવલજ્ઞાન નામનો મિત્ર છે. ॥ ૧૩૬૬ ॥ તે સાંભલી પ્રકર્ષે (વિમર્શને) કહ્યું કે, હે મામાજી ! તેમોએ મને (બીજું તો) સર્વ દેખાડ્યું, પણ હજુ સુધિ પેલા સંતોષને તમોએ દેખાડ્યો નહીં, કે જેને જોવાની મને ઘણીજ ઉત્કંઠા છે. ॥ ૧૩૬૭ ॥ ત્યારે વિમર્શો કહ્યું કે, આ સંયમની અગાડીમાં બેઠેલો સંતોષ છે, તે ચારિત્રધર્મ રાજાનો ચાકર, સંધિવિગ્રહ કરનારો, તથા ન્યાયી છે. ॥ ૧૩૬૮ ॥ મૂલ રાજાએ તે નિપુણને રાજ્ય બંધારણપર જોડેલો છે, અને તેને સ્પર્શન આદિકોને જીતીને લોકોને મોક્ષમાં પહોંચતા કરેલા છે. ॥ ૧૩૬૯ ॥

પ્રકર્ષઃ પ્રાહ સર્વં મે । ત્વયા માતુલ દર્શિતમ્ ॥ નત્વદ્યાપિ સ સંતોષો । યદ્દિદૃક્ષા પરાસ્તિ મે ॥ ૧૩૬૭ ॥ વિમર્શઃ પ્રાહ સંતોષઃ । સંયમસ્થાયમગ્રઃ ॥ ઋત્યશ્ચારિત્રધર્મસ્ય । સંધિવિગ્રહકૃત્ત્રયી ॥ ૧૩૬૮ ॥ નિયુક્તસ્તંત્રપાલત્વે । નિપુણો મૂલઋમુજઃ ॥ અનેન સ્પર્શનાદીનિ । જિત્વા નીતાઃ શિવં જનાઃ ॥ ૧૩૬૯ ॥ અસ્યોપરિ સમાયાતા । મહામોહાદિઋમુજઃ ॥ યુદ્ધયંતે ચ સહાનેન । જ્ઞાત્વેનં મૂલઋમુજમ્ ॥ ૧૩૭૦ ॥ ચિત્તવૃત્તિમહાટવ્યા-મેતેષામસ્ય ચાહવઃ ॥ જાયતે ક્રમિકો ત્સર્પ-નિમશ્ચો જયપરાજયઃ ॥ ૧૩૭૧ ॥ મયા પ્રદર્શિતસ્તુત્ય-મેષ સંતોષતંત્રપઃ ॥ જ્ઞાર્યાસ્ય દૃઢયતે રમ્યા । નાન્નેયં નિષ્પિપાસ્તતા ॥ ૧૩૭૨ ॥ લાન્નાલાન્ને સુખે દુઃખે । સમન્નાવં તનોત્યસૌ ॥ વિપર્યેયુ ચ સર્વેનુ । નિસ્તૃણં કુરુતે જનમ્ ॥ ૧૩૭૩ ॥

તે સંતોષપર મહામોહાદિક રાજાઓ ચડી આવેલા છે, તથા તેને મુખ્ય રાજા જાણીને તેની સાથે તેઓ લડતા કરે છે ॥ ૧૩૭૦ ॥ ચિત્તવૃત્તિરૂપી મોટી અટવીમાં તે મોહાદિક રાજાઓનો અને આ સંતોષનો અનુક્રમે જયપરાજયવાળો રણસંગ્રામ થાય છે ॥ ૧૩૭૧ ॥ एवी રીતે હે વત્સ! મેં તેને આ સંતોષ નામના તંત્રપાલને દેખાડ્યો; ચલી તેની આ નિસ્તૃણા નામની મનોહર સ્ત્રી પણ દેખાય છે. ॥ ૧૩૭૨ ॥ તે લામાલાભમાં તથા સુલદુઃખમાં સમભાવને વિસ્તારે છે, તથા સર્વ વિષયોમાં માણસને

તળાપારતિ ન કરે છે ॥ ૧૩૭૩ ॥ બલી આ વેદિકાની સમીપે મંડપમાં રહેલાં જે માણસો કંપાય છે, તેઓને નારિત્રધર્મ રાજાના સગા વાંધવો કહેલા છે. ॥ ૧૩૭૪ ॥ શુભાશય આદિના તેના ગસંખ્યાતા પદાતિઓ, તેની આજ્ઞાથી લોકોમાં ઉત્તમ ઉત્તમ કાર્યો કરે છે. ॥ ૧૩૭૫ ॥ પૃથી રીતે તે વત્સ ! મં તારી પાસે ડુંકામાં આ સર્વ સમાનું વૃત્તાંત કહું, અને હવે જો તારી ઉત્કંઠા સંપૂર્ણ થઈ હોય તો આપણે હવે વારણ જઠ્ઠા. ॥ ૧૩૭૬ ॥ બહુ સારું એમ પ્રકર્ષે કહ્યાથી તેઓ વંદે બહાર આલ્યા, અને ત્યાં તેઓં શૂરતા, તથા ગંભીરતા આદિકરૂપ રથોથી ઉદ્ધત થઈલા, યશ, કૃપા, સજ્જનતા

એતેચારિત્રધર્મસ્યાપ્રોક્તાઃ સ્વાંગિકવાંધવાઃ ॥ યે ત્વેતે વેદિકાત્રયણોદૃશ્યંતે મંરૂપસ્થિતાઃ ॥ ૧૩૭૪ ॥ શુભાશયાદયોઽસ્યૈવાતઽસંખ્યાતાઃ પદાતયઃ ॥ કાર્યાણિ સુંદરાણ્યસ્યાઃ ॥ કાયલોકેષુ કુર્વંતે ૧૩૭૫ ॥ વર્ણિતં સર્વમાસ્થાનં ॥ તદિદં તે સમાસતઃ ॥ પૂર્ણોત્કંઠોઽસિ યદિ ત-દ્વદ્વાવો દ્વારિ સાંપ્રતમ્ ૧૩૭૬ ॥ એવમસ્તિતિ તેનોક્તે ॥ તાત્ર્યાં નિર્ગત્ય વીક્ષિતમ્ ॥ ચતુરંગં બલં શૌર્ય-ગાંઝીર્યાંદિરશ્ચોદ્ધતમ્ ॥ ૧૩૭૭ ॥ યશઃ પ્રશ્રયસૌજન્ય ॥ ધૈર્યાદિગજગર્જિતૈઃ ॥ નૈપુણ્યવાગ્મિતામેધો-દ્વાસાદિહ્ય દેપિતૈઃ ॥ ૧૩૭૮ ॥ મનસ્વિન્નાવ દાક્ષિણ્ય-સ્થિરત્વાદિ પદાતિન્નિઃ ॥ મનોહરં લસલ્લેશ્યા-રક્તપીતસિતધ્વજૈઃ ॥ ૧૩૭૯ ॥ ત્રિન્નિર્વિશેષકમ્ ॥ પ્રકર્ષો મુદિતો દૃષ્ટા ॥ તદુવાચ સ્વમાતુ લમ્ ॥ પૂરિતા મે ત્વયોત્કંઠા ॥ સર્વં દર્શયતા હ્યદઃ ॥ ૧૩૮૦ ॥ તથાપિ વસ્તુમિચ્છામિ ॥ ક-તિચ્છિદાસરાનિહ ॥ જૈને પુરે ધિયો વૃદ્ધૈ ॥ વાસોઽયં મે ત્રવિષ્યતિ ॥ ૧૩૮૧ ॥

તથા ધૈર્યતા આદિકરૂપ હાથીઓના ગર્જારવોથી નિપુણતા, વાચાલપણું તથા બુદ્ધિના હલાસ આદિ-કરૂપ ઘોડાઓનાં હેષારવોથી, મનસ્વીભાવ, દાક્ષિણતા, તથા સ્થિરતા આદિકરૂપ પદાતિઓથી. તથા ઉલ્લસાયમાન થતી લેઠયાઓ રૂપી લાલ, પીલી અને શ્વેત ધજાઓથી મનોહર થએલા ચતુરંગી સૈન્યને જોયું. ॥ ૧૩૭૭ ॥ ૧૩૭૮ ॥ ૧૩૭૯ ॥ તે જોઈને હર્ષિત થએલા પ્રકર્ષે પોતાના મામાને કહ્યું કે, આપે આ સઘલું દેલાડીને મારી ઉત્કંઠા સંપૂર્ણ કરી છે. ॥ ૧૩૮૦ ॥ તો પણ (હે મામાજી!) હું અહીં હજુ કેટલાક

दिवसो सुधि रहेवाने इच्छुं छुं केम के आ जैन नगरमां रहेवाथी मारी बुद्धिनो वधारो थयो. ॥१३८१॥
 ठीक बहुसारुं ! एवी रीते मामाए कथाथी तेओ बन्ने त्यां बे माससुधि रखा, एटलामां वसंत ऋतु
 लंघित थयो. ॥ १३८२ ॥ एटलामां मानवावासमां भयंकर ग्रीष्मऋतु आवी पहुँच्यो, के जे तृषातुर
 थयो थको तलावोभा समूहने पीने पण तृप्त थयो नही. ॥ १३८३ ॥ इयाम एवी आकाशरूपी कोडमां
 ग्रीष्मऋतुरूपी लुहार, प्रगट एवा पर्वतमां उगता पुष्पोरूपी अमना पसीनावालो थयो थको शत्रुरूप
 एवा अंधकाररूपी लोखंडना गोलाने जाणे धमतौ होय नही तेम लागे छे. ॥ १३८४ ॥ ठंडा किसल-

एवमस्त्वित्यग्र प्रोक्ते । मातुलेन स्थिताबुद्धौ ॥ तत्र मासद्वयं याव-द्वसंतो लंघितस्ततः ॥
 ॥१३८५॥ इतश्च मानवावासे । ग्रीष्मो ग्रीष्म उपस्थितः ॥ तृषितो यः सरोवृंदं । निषीयाधि
 न तृप्यति ॥ १३८६ ॥ अस्तिगगन लोष्टुकोष्टमध्ये । खरपवेनेन तपतुलोहकारः ॥
 स्फुटगिरिकुसुमश्रमोदविंदु-स्तिमिरिषु धमतीव लोहगोलम् ॥ १३८७ ॥ शिशिर-
 किसलय प्रणीतशय्या । करपरिवीजिततालवृंतराजिः ॥ कश्चपि जनता तदोरुतापं ।
 लघयति हर्म्यतेले स्थितिं विधाय ॥ १३८८ ॥ एवंविधे ग्रीष्मकाले । प्रकर्षे मातुलोऽब्रवीत् ॥
 गमनं सांप्रतं वत्स । गृहे सांप्रतमावयोः ॥ १३८९ ॥ प्रकर्षः प्राह न ग्रीष्मे । गमनावसरोऽ
 धुना ॥ कालोऽयं दहनोऽत्रैव, तिष्ठ मासद्वयं ततः ॥ १३९० ॥ वचनं नाग्निनेयस्य स्थितः
 स्वीकृत्य मातुलः ॥ घनान्वरिणी प्रावृ-मायाता तिष्ठतोस्तयोः ॥ १३९१ ॥

गोनी करेली छे शय्या जेमणे, तथा हाथयी वीझेल छे, पंखाओनी अणि जेमणे एवा लोको ते समये
 मोटेतनी नीचे स्थिति करीने केटलीक मेहेनते तापने उलंघवा लाग्या-॥१३९०॥एवी रीतना ग्रीष्मकालमां
 मामाण प्रकर्षने कगु के, हे वत्स ! हवे आपणने घेर जवुं लायक छे-॥१३९१॥त्यारे प्रकर्षे कछुं के, आ ग्रीष्म
 ततुमां जवानो अवसर नथी, केमके आ तो दहनकाल छे, माटे बे मास तो अहीज रहो ? ॥ १३९२ ॥
 गती रीतनु भाणेजानुं वचन स्वीकारीने मामो त्यां रछ्यो, एटलामां मेघना आडंबरवाली वर्षाऋतु आवी.

॥ १३८८ ॥ गदना पटलोना समूहने उडाडीने बगलीओरुपी धजाओने उछालीने, सूर्यचंद्रने ढांकीने,
तार पाजुशी बीजलीप्रोरुपी मालाओनां समूहने नचावीने, गर्जनाओरुपी मोठा शब्दो करीने काम-
देव छे ते वर्षा क्रतुना मिपशी प्रस्थान लीलाना उत्सवने विस्तारे छे ॥ १३८९ ॥ एवी रीतनी वर्षाक्रतुने
जोइने प्रकर्ष पांताना मामाने कहुं के, हे ! मामाजी ! हवे आपणे तुरत पिताजी पास जइए ॥ १३९० ॥
तली एवे थीप्सक्रतुथी दुर्गम थएला मार्गो पण शीतल थाय छे ॥ १३९१ ॥ त्यारे विमर्श कहुं के तुं एम

प्रोद्यत्प्रौढकंदवधूलिपटलं चंचह्लाकाध्वजं ॥ प्रच्छन्नैर्दुराविं प्रनर्तिततन्नित्र कुंतोच्चयं सर्वतः
आचलस्फुटगर्जितोजितमहाध्वानंविजेतुं जगत् ॥ प्रावृट्कालमिषात् तनोति मदनः
प्रस्थानलीलोत्सवं ॥ १३८९ ॥ तादृशींप्रावृषं प्रेक्ष्य । प्रकर्षो मातुलं जगौ ॥ गम्यतामधुना
तात-सन्निधौ मातुलं द्रुतम् ॥ १३९० ॥ पंथानः शीतलीभूता । यतोऽमी गमनोचिताः ॥
त्रीप्सग्रीष्मातपकृता । गता दुर्गमतापथां ॥ १३९१ ॥ विमर्शः प्राह मा वादी-रिदं यन्ना-
धुनोचितम् ॥ गमनं ते हि धन्या ये । न वर्षासु प्रवासिनः ॥ १३९२ ॥ वर्षासु गहतो मेघ-
स्तन्निद्वैर्निषेधति ॥ सख्यित्वा पततः पांथान् । हसंति कुटजाः स्फुटम् ॥ १३९३ ॥
ततस्तिष्ठाधुनात्रैव । यथेयत्समयं स्थितः ॥ अत्र स्थितस्य ते प्रज्ञा-पाटवं हि त्रिविध्यति
॥ १३९४ ॥ अवेमस्त्विति तेनोक्ते । स्थितौ प्रावृषि तौ ततः ॥ तुष्टौ समागतौ गेहे । दत्ता-
स्थाने शुभ्रोदये ॥ १३९५ ॥

नहीं घोल के हमणां तारे जनुं उचित नथी; जे उत्तम पुरुषो छे, तेओ वर्षाकालमां प्रवास करता
नधी ॥ १३९२ ॥ वर्षाकालमां गमन करनार पंथिओने विजलीओरुपी दंडोथी मेघ निषेध करे छे, तथा
लपडीने पडता पंथिओने कुटजो प्रगट रीते हसे छे ॥ १३९३ ॥ माटे हाल तो तुं जेम आटलो काल
रखो, तेम हजु अहाँज रहे, अही रहेवाथी तारी बुद्धिनो फेलावो थशे ॥ १३९४ ॥ बहु सारुं! एवी रीते

कल्याणी तेओ बन्ने वर्षाकालमां न्यांज रख्या पछी आनंदित थइने तेओ बन्ने शुभोदयवाला एवा पोताना घेर आन्वा ॥ १३९५ ॥ त्यां समीप रहेला खी सहित विचक्षणने नमस्कार करीने तेओ शुद्ध भूमिपर बेठा ॥ १६९६ ॥ बुद्धि ए अने तैणीना पति ए विमर्शने अत्यंत आलिंगन कर्युं, अने प्रकर्षने पण सघलाओ ए आलिंगन करीने खोलाभां बेसाड्यो. ॥ १३९७ ॥ पछी सर्वलोको ए तेने मामा सहित मस्तकपर चुंबन करीने कुशल पूछ्युं, अने तेओ बने ए पण जेवुं जोयुं हतुं, तेवुं सर्व वृतांत तेओने स्पष्ट रीते कही संभलाव्युं ॥ १३९८ ॥ हवे अही “जड” मद्यमांसादि-समीपस्थे च तस्यैव नार्यायुक्ते विचक्षणे ॥ नतिं विधाय तौ तेषां । निविष्टौ शुद्धभूतले

॥ १३९६ ॥ आलिंगि बलाद्बुद्धि-विमर्शं तत्पतिस्तथा ॥ प्रकर्षोऽपि समालिंग्य । सर्वैरंके निवेशितः ॥ १३९७ ॥ आघ्राय मूर्ध्नि कुशलं । पृष्टः सर्वैः समातुलः ॥ स्पष्टं सर्वं यथादृष्टं । तेषां कथयतः स्म तौ ॥ १३९८ ॥ इतश्च मद्यमांसाद्यै-रसनां लालयन् जम् ॥ त्यक्त्वा लज्जां च धर्मं च । घोरं पापमचीकरत् ॥ १३९९ ॥ अन्यदा लोलता वाक्यात् । पीतमद्यो गतन्मतिः ॥ धिया महाजं हन्मीति । जघान पशुपालकम् ॥ १४०० ॥ अजारक्षमजत्रा-त्या । हतं दृष्ट्वा जम्नो हृदि ॥ दध्यौ लोलतया ग्रस्त-स्तृप्तौ मांसैः परैरहम् ॥ १४०१ ॥ इदं तु मानुषं मांसं । मया जिह्वा न ज्ञोजिता ॥ तदिदानीं ददाम्यस्यै । स्वादमस्यापि वेत्त्वयम् ॥ १४०२ ॥

कोथी रसनाने लाडलडावतो थको, लज्जा अने धर्मने तजीने भयंकर पाप करवा लाग्यो. ॥ १३९९ ॥ एक दहाडो तेणे लोलताना वचनथी मदिरापीधी, अने तेथी निर्बुद्धि थइने तेणे “हुंआ सोदो बकरो मारुं छुं” एवी बुद्धिथी पशुपालने मार्यो ॥ १४०० ॥ बकरानी आंतिथी पशुपालने हणेलो जाणीने लोलताथी ग्रस्तभयां धर्मां जडेहृदयमां विचार्युं के हुं उत्कृष्ट मांसथी तुम थयो. ॥ १४०१ ॥ आ मनुष्यसंबंधि मांसमे एजु जिहाने खावाड्युं नथी, माटे आजे तैणीने ते पण आपुं, के जेथी ते तेनो पण स्वाद जाणे ॥ १४०२ ॥

पत्नी ते मांस पकावीने तेणे ते जीह्मिने आप्णुं, अने तेथी ते पण खुशी थइ; अने त्यारबाद लोलताथी ते पीजा माणसोने पण खातो थको राक्षस सरखो थयो. ॥ १४०३ ॥ पछी बंधुओथी तजाएलो एवो ते वालकोथी पण निंदनिक थयो, अने एवी रीते ते चारे बाजुथी पराभव पामवा लाग्यो. ॥ १४०४ ॥ हये एक दहाडो ते जड माणसोने मारवानी इच्छाथी लोला सहित रात्रिए चोरनी पेठे शूर कुडुबीना मरमां पेठो. ॥ १४०५ ॥ पछी सुतेला एवा तेना पुत्रने लेहने जेटलामां ते बहार निकलतो हतो तेटलामां शुरे तेने जोयो, अने तेथी क्रोधांध थइने तेणे ते जडने बांधीने संकडो गमे वेदनाओथी मारी नांह्यो

ततः संस्कृत्य तद्वत् । तेन सा मुदिताऽजनि ॥ स्वादन् लोलतयान्यान्य जनान् जातः स राक्षसः ॥ १४०३ ॥ ततो बंधुपरित्यक्तो । बालैरपि च निंदितः ॥ जातः परावस्थानं । सोऽलक्ष इव सर्वतः ॥ १४०४ ॥ जिघांसुर्मनुषान् रात्रा-वन्यदा लोलतान्वितः ॥ प्रविवेश ग्रहं चौर-इव शूरकुटुंबिनः ॥ १४०५ ॥ सुप्तं तत्सुनुमादाय । दृष्टः शूरेण निस्सरन् ॥ क्रोधांधे नाथ बध्वासौ । निहतो यातनाशतैः ॥ १४०६ ॥ वृत्तांतं तमवेत्यापि । प्रभाते जडबंधुभिः ॥ दूरीकृताऽयशःपूरं । शूरे क्रूरं न चिंतितम् ॥ १४०७ ॥ विदग्धनिदं जम्भस्याथ । रसनादालने फलम् ॥ विचक्षणो विरक्तोऽस्था-द्यावत्तौ समुपागतौ ॥ १४०८ ॥ मूलशुद्धिं यथादृष्टां । विमर्शोपेक्षवत्यथ ॥ रसनां त्यक्तुकामोऽसौ । बन्नाषे पितरंप्रति ॥ १४०९ ॥

॥ १४०६ ॥ ते वृत्तांत जाण्याळतां पण प्रभाते जडना सगांओए, दूर करेल छे अपजशनो समूह जेणे एवा शूरप्रते क्रोध कर्षो नही. ॥ १४०७ ॥ हवे रसनाने लडाववाथी जडने थएलां फलने जाणीने विचक्षण ज्यां सुधि तेओ बने (विमर्श अने प्रकर्ष) आवी पहांच्या त्यां सुधि विरक्त रहो. ॥ १४०८ ॥ जेवी रीते रसनानी मूलशुद्धि जोइ हती, तेवी रीते हवे विमर्श कथाथी तेणीने तजवानी इच्छावालो थयो थको हवे विचक्षण पोताना पिताने कहेवा लाग्यो के, ॥ १४०९ ॥

હે પિતાજી ! રાગ કેસરિ નામનાં મંત્રિની જે રસના નામની પુત્રી છે, તેણીને જહપ્રતે વિપાકવાઢી જોદ્દને હું સર્વથા પ્રકારે તજવાને હ્ચ્છું છું. ॥ ૧૪૧૦ ॥ ત્યારે શુભોદયે કહું કે, આ પ્રહ્યાત રસના તારી પ્રિયા છે, માટે અકાલે સર્વથા પ્રકારે તેનો ત્યાગ કરવો લાયક નથી. ॥ ૧૪૧૧ ॥ અને તેથી સાધુ આનારને ધારણ કરીને તારે અનુક્રમે તેણીને તજવી; અને હમણાં તો વિવેકરૂપી શિખરપર રહીને તારે વિધિપૂર્વક તેણીનો નિર્વાહ કરવો. ॥ ૧૪૧૨ ॥ ત્યારે વિચક્ષણે કહું કે, હે ! પિતાજી ! તે પર્વત તો દૂર

તાત યા રસનાપુત્રી । રાગકેસરિમંત્રિણઃ ॥ જમે દૃષ્ટવિપાકાં તાં । ત્યક્તુમિચ્છામિ સર્વથા ॥ ૧૪૧૦ ॥ તતઃ શુન્નોદયઃ પ્રાહ । પ્રિયેયં તવ વિશ્રુતા ॥ રસના સર્વથા તસ્માન્નાકાલે ત્યાગમર્હતિ ॥ ૧૪૧૧ ॥ તતો મોચ્યા ક્રમેણેયં । સાધ્વાચારન્નૃતા ત્વયા ॥ વિવેકશિખરસ્થેન । નિર્વાહ્યા વિધિનાધુના ॥ ૧૪૧૨ ॥ તતો વિચક્ષણઃ પ્રાહ । દૂરે તાત સ પર્વતઃ ॥ કથં સ્યાઝ્મનં તત્ર । કુટુંબસહિતસ્ય મે ॥ ૧૪૧૩ ॥ શુન્નોદયોઽબ્રવીદેનં । વિમર્શઃ પ્રવરાંજનાત્ ॥ હૈવ દર્શયત્યાદિં । તચ્ચિતેયં તવાત્ર કા ॥ ૧૪૧૪ ॥ પ્રકર્ષોઽપ્યબ્રજીતાત-વચને નાત્ર સંશયઃ ॥ મયાનુન્નૃતમેતસ્ય । સિદ્ધાંજનવિન્નૃત્તિત્ત્વમ્ ॥ ૧૪૧૫ ॥ યાવન્ન વિમલાલોકં । પ્રયુક્તેઽયં વરાં-જનમ્ ॥ દૂરસ્થાઃ પ્રતિજ્ઞાસંતે । તાવદ્દિપુરાદયઃ ॥ ૧૪૧૬ ॥ જ્ઞાતિ શૈલાદયોઽન્યર્ણે । દત્તે ત્વસ્મિન્ વરાંજને ॥ તતો વિચક્ષણેનોક્તો । વિમર્શો દેહિ મૈંજનમ્ ॥ ૧૪૧૭ ॥

છે, માટે કુટુંબ સહિત હુ ત્યાં શીરીતે જહ શકું ? ॥ ૧૪૧૩ ॥ ત્યારે શુભોદયે કહું કે, ઉત્તમ અંજનથી વિમર્શ તને પર્વત દેગાડશે, માટે હવે તને શી ચિંતા છે ? ॥ ૧૪૧૪ ॥ ત્યારે પ્રકર્ષે પળ કહું કે પિતાજીના વચનમાં કંઈ પળ સંદેહ નથી, મેં પળ તે વિમર્શના અંજનનો પ્રભાવ અનુભવેલો છે. ॥ ૧૪૧૫ ॥ વહી જ્યાં સુધિ તે વિમલાલોક નામનું ઉત્તમ અંજન આં જતો નથી, ત્યાં સુધિ તે પર્વત તથા નગર આદિક દુરથીજ દેલાય છે ॥ ૧૪૧૬ ॥ અને અંજન આં જ્યાંથી તે પર્વત આદિક નજદીક દેલાય છે, તે સાંભઢી

विचक्षणो निमर्शने कलं के, मने अंजन आपो ? ॥ १४१७ ॥ हवे विमर्शो विचक्षणने सर्व अंजन आप्युं, अने तेथी उपयोगं करीने विचक्षण सर्व जोवा लाग्यो. ॥ १४१८ ॥ पछी शुभोदय नामना पिता सहित, चारुता नामनी माता सहित, विमर्श नामना शाळा सहित, बुद्धि नामनी बहाली स्त्री सहित, अने प्रकर्ष नामना पुत्र सहित, तथा वदनकोटर नामना वनमां रहेली रसना नामनी स्त्री सहित, एक लोलता नामनी दासीने तजीने सर्वथा प्रकारे कुंडुब सहित विचक्षण छे ते गणधर महाराज पासे

ददौ विचक्षणायाथ । विमर्शोऽखिलमंजनम् ॥ ततो विचक्षणोऽडाक्षी-त्सर्वं तदुपयोगतः ॥ १४१८ ॥ ततो विचक्षणो युक्तो । नरेन्द्रनरवाहन ॥ शुभोदयेन ततिन । तथा चारुतायांबया ॥ १४१९ ॥ शालकेन विमर्शेन । बुध्या च प्रियन्नार्यया ॥ प्रकर्षेण च पुत्रेण । वने वदन कोटरे ॥ १४२० ॥ स्थितया रसनापत्न्या । सर्वथा सकुटुंबकः ॥ त्यक्त्वैकां लोलताचेटीं । प्राप्तो गुणधरांतिकम् ॥ १४२१ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ नीत्या प्रवाजितस्तेन । साध्वाचारं च शिक्षितः ॥ स्थापितः स्वपदे सूरि-वरेण रसनाजयी ॥ १४२२ ॥ सोऽहमेव महाराज । ते चामी मुनयोऽनघाः ॥ विवेकाद्विस्थिता एवा-न्यत्रस्था अपि तत्त्वतः ॥ १४२३ ॥ अयं वैराग्यहेतुर्मे । प्रव्रज्येयं ममेदृशी ॥ नार्यां दोषाद्बलौ दीक्षां । यो न तां सर्वथा जहौ ॥ १४२४ ॥ तस्य मे कीदृशी दीक्षा । जैनलिंगप्रप्तावतः ॥ सकुटुंबोऽप्यहं पूज्यो । प्रवामि नृवि केवलम् ॥ १४२५ ॥

गयो. ॥ १४१९ ॥ १४२० ॥ १४२१ ॥ गणधर महाराजे पण विधिपूर्वक रसनाने जीतनार एवा तेने साधुओना आचारो शिखाव्या, अने पोतानी पारे स्थाप्यो. ॥ १४२२ ॥ मोटे महाराज ! तेज हुं आ छुं, अने तेज ते निष्पापी मुनिओ छे तेओ विवेकाचलपर रद्याज छे, अने तत्वथी बीजी जगो ए पण रद्या छे. ॥ १४२३ ॥ आ मारा वैराग्यनो हेतु छे, अने आबी मारी दीक्षा छे, बळी स्त्रीनादोषथी में ते दीक्षा लीधी, अने सर्वथा प्रकारे में ते तजी नहीं. ॥ १४२४ ॥ बळी जैनलिंगना प्रभावथी हुं पृथ्वीपर

केवल कुटुंब सहित पूजनिक थाउं छुं. ॥ १४२६ ॥ एवी रीतनी विचक्षणाचार्यनी वाणी सांभळीने राजाए विचार्युं के, पोतानुं वृत्तांत कहीने आ पूज्ये तो मारा मोहनो नाश कर्यो. ॥ १४२६ ॥ अहो ! आपनी वाणीनो विन्यास तो कोइक अलौकिक जे, तेम आपनो विवेकीपणानो भाव, तथा उत्तम परमार्थपणुं पण अलौकिक जे. ॥ १४२७ ॥ पछी तेना वचनना भावार्थने जाणीने राजा ए कहुं के, जेवुं तमोने गुणी कुटुंब मळेलुं जे, तथा जैन लींगने धरनारा एवा तमो कुटुंबनुं पोषण करनारा जेवा गृहस्थी छो, तेवो पुण्यशाळी माणस आ दुनीआमां बीजो नथी. ॥ १४२८ ॥ १४२९ ॥

इमां विचक्षणाचार्य-वाचमाचाम्य पार्थिवः ॥ दध्यौ स्ववृत्तकथना-न्मोहः पूज्येन मे हतः ॥ १४२६ ॥ अहो ! नगवतो वाचां । विन्यासः कोऽप्यनुत्तरः ॥ अहो विवेकिभावोऽहो । सुदृष्टपरमार्थता ॥ १४२७ ॥ ज्ञाततद्वाक्यगन्तार्थः । पार्थिवोऽन्निदधे ततः ॥ यादृशं तव संपन्नं । गुणपूतं कुटुंबकम् ॥ १४२८ ॥ कुटुंबपोषको यादृग्-गृही त्वं जैनलिगनाक् ॥ तादृशः पुण्यसंभार-भ्राजनं नापरो भ्रुवि ॥ १४२९ ॥ युग्मम् ॥ रसना दुर्जया लोकै । येनाकिंचित्करी कृता ॥ लोलता निगृहीता च । स त्वं दुःकरकारकः ॥ १४३० ॥ अन्येषामपि वृत्तांतो । येषामीदृगजायत ॥ ते धन्यास्ते महात्मानो । वंध्यास्ते नाकिनामपि ॥ १४३१ ॥ अन्येषां नगवन्नीदृक् । संपन्नं शमिनां न वा ॥ सूरिर्जगत्त्रूदीदृग् । वृत्तांतः सर्वसाधुषु १४३२ नृशार्दूल तवापीदृग् । वृत्तांतः संभवत्ययम् ॥ मादृशैर्यत्कृतं तच्चेत् । करोपि प्रगुणाश्रयः ॥ १४३३ ॥

जेणे दुर्जय एवी जीह्याने आ जगतमां जीतेली जे, तथा जेणे लोलनाने नष्ट करेली जे, एवा तमो मरेवर दुःकर कार्यना करनारा छो. ॥ १४३० ॥ बीजा पण जे माणसानुं आबुं वृत्तांत अग्रन्तुं जे, तेओ (मरेवर) धन्य. अहो ! तया देवाने पण वंदनीक जे. ॥ १४३१ ॥ वळी हे भगवन् ! बीजा समना पाणिनीने आबुं मळणुं जे ते नही. त्यारे आचार्यजीए कहुं के, आवो वृत्तांत सर्व साधुओंनी अंदर ॥ १४३२ ॥ वळी हे नरसिंह ! मारा जेवाए जे कार्य कर्तुं जे, तेवुं काये तं जो उत्तम आशयवाचा

શરૂને કરે, તો તારો પળ તેવોજ વૃત્તાંત થાય. ॥ ૧૪૩૩ ॥ તે સાંભલી રાજાએ વિચારું કે, ભગવાને મારી રીતે કાં, તેજ માણસ પ્રમુતા પામે છે, કેજે, હમેશાં પ્રયત્ન કરે છે. ॥ ૧૪૩૪ ॥ નષ્ટ થઇ છે યુગ પાપોના પરમાણુઓનો સંચય જેનો એવા તેણે કહું કે, જો મારામાં દીક્ષાની યોગ્યતા જાણો, તો મને તે આપો ? ॥ ૧૪૩૫ ॥ ત્યારે આચાર્ય મહારાજે કહું કે, હે રાજન્ ! તમોએ મનમાં ઉત્તમ નિશ્ચય કર્યો છે, અને અત્યંત ભયાનક એવા આ સંસારમાં સ્વરેખર તમો યોગ્યજ છો. ॥ ૧૪૩૬ ॥

ગૃત્વેદં પાર્થિવો દધ્યૌ । સમ્યગ્ ભગવતોદિતમ્ ॥ સ એવ પ્રમુતામેતિ । દોષ્ટ્યા મુત્સહતે હિ યઃ ॥ ૧૪૩૪ ॥ ઝંઝે સંગલિતાનિષ્ઠ-પુણ્યપાપાણુસંચયઃ ॥ દીયતામધુના દીક્ષા-યોગ્યતા યદિ મે પ્રવેત્ ॥ ૧૪૩૫ ॥ સૂરિણોક્તં મહારાજ । ચારુ ચિત્તે વિનિશ્ચિતમ્ ॥ યોગ્યોસ્થલવિલંબેન । પ્રવેન્નૂરિન્નયંકરે ॥ ૧૪૩૬ ॥ નિઝમ્યેદં વચો ધ્યાતં । રાજ્ઞા દીક્ષાં જિયૃક્ષુણા ॥ સુતઃ કો મમ યોગ્યોઽસ્તિ । રાજ્યે કં સ્થાપયામ્યહમ્ ॥ ૧૪૩૭ ॥ ઇતશ્ચ કુશ-દેહોઽપિ । મનાક્ પુણ્યોદયોઽસ્ફુરત્ ॥ મન્મિત્રં તેન તાતસ્ય । મયિ પ્રત્યાગતં મનઃ ॥ ૧૪૩૮ ॥ દધ્યૌ બહિઃકૃતો યોઽન્ન-ત્સ એષ રિપુદારણઃ ॥ જગમ શોચ્યતાં હીદાં ન યુક્તં સુતન્નર્ત્સનમ્ ॥ ૧૪૩૯ ॥ એનં રાજ્યેઽન્નિષિન્ચ્યાથ । દીક્ષાં ગૃહ્ણામિ નિર્મલામ્ ॥ તતશ્ચાહૂય તાતેન । સ્વો-ત્સંગેઽહં નિવેશિતઃ ॥ ૧૪૪૦ ॥

તે સાંભલી દીક્ષા લેવાની इच्छाવાલા રાજાએ વિચારું કે, હવે મારો કયો પુત્ર યોગ્ય છે ? અને કોને હું રાજ્યપર સ્થાપું ? ॥ ૧૪૩૭ ॥ એટલામાં નિર્બલ એવો પણ મારો મિત્ર પુણ્યોદય જરા તેજમાં આવ્યો અને તેથી પિતાજીનું મન મારાપર દોડ્યું. ॥ ૧૪૩૮ ॥ અને તેણે વિચારું કે, જેને મેં કહાડી મેલ્યો છે, તેજ આ રિપુદારણ છે, અને સ્વરાબ હાલતને પહોંચ્યો છે, પણ એવી રીતે પુત્રની અવગણના કરવી લાયક નથી. ॥ ૧૪૩૯ ॥ માટે આને રાજ્યપર બેસાડીને હું નિર્મલ દીક્ષા ગ્રહણ કરું, એમ વિચારિ

પિતાજીએ મને બોલાવીને પોતાના ચોલામાં બેસાડ્યો. ॥ ૧૪૪૦ ॥ પછી પિતાજીએ આચાર્ય મહારાજને પૂછ્યું કે, હે ભગવન્ ! આ રિપુદારણને આપ પિછાનો છોજ, તે કુલીન છે, છતાં તેમાં અનર્થોનો સંચય કેમ થયો છે ? ॥ ૧૪૪૧ ॥ ત્યારે આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, હે રાજન્ ! આ બિચારાનો કંઈ દોષ નથી, ફક્ત માન, અને સુષાવાદ એ બન્ને તેના અનર્થનાં કારણો છે. ॥ ૧૪૪૨ ॥ ત્યારે પિતાજીએ કહ્યું કે, આ રિપુદારણને તે માન અને સુષાવાદનો ક્યારે વિયોગ થશે ? ત્યારે આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, ઘણો

પૃષ્ઠ સૂરિસ્તાતેન । ઋદંત ઋવતામયમ્ ॥ વિદિતઃ કુલજેડ્યસ્મિન્ । કુતોડનર્થોઞ્ચયોડજ-
નિ ॥ ૧૪૪૧ ॥ સૂરિણોક્તં મહારાજ । ન દોષોડસ્ય તપસ્વિનઃ ॥ શૈલરાજમૃષાવાદા-વસ્યા
નર્થસ્ય કારણમ્ ॥ ૧૪૪૨ ॥ તતેનોક્તં કદૈતાઞ્યાં । વિયોગોડસ્ય ઋવિષ્યતિ ॥ સૂરિરાહ ગતે
સૂરિ-કાલે ઋપાહિનાશયાત્ ॥ ૧૪૪૩ ॥ મૃદુતાસત્યતે નામ । શુન્ને સંપ્રાપ્ય કન્યકે ॥
શૈલરાજ મૃષાવાદૌ । ત્યક્ત્યયમસંશયમ્ ॥ ૧૪૪૪ ॥ યુગમમ્ ॥ ચિંતયિષ્યતિ તેનાન્યઃ । કશ્ચિ-
વસ્ય પ્રયોજનમ્ ॥ સાંપ્રતં મોહમુત્સૂસ્ય । સ્વાત્રીષ્ટં ઋપ સાધ્યતામ્ ॥ ૧૪૪૫ ॥ તતો ગુરુ-
ગિરા જ્ઞાત્વા । મામશક્યપ્રતિક્રિયમ્ ॥ સ્વકાર્યસાધનોદ્યુક્તઃ । પ્રાજ્યે રાજ્યેડન્નિષિઞ્ય મામ્
॥ ૧૪૪૬ ॥ વિચક્ષણગુરોઃ પાર્થ્વે । નિઃક્રાંતો નરવાહનઃ ॥ લલૌકીકાંપ્રમોદેન । ઋવવાર્ધિતરી-
નિજામ્ ॥ ૧૪૪૭ ॥

હાલ ગંગા વાદ વિનાશન રાજા તરફથી કોમલતા અને સત્યતા નામની બે શુભ કન્યાઓ મેલવીને
લેરનર તે માન અને સુષાવાદને તજશે. ॥ ૧૪૪૩ ॥ ૧૪૪૪ ॥ અને તેથી કોઈક બીજો તેનું પ્રયોજન
ગિતવશે, મોટે દે ! રાજન્ ! હાલમાં તો તમો મોહને તજીને તમારું હિચ્છિત કાર્ય સાધો ? ॥ ૧૪૪૫ ॥
પત્ની ગુરુના વચનથી મને અશક્ય ડપાય વાઙ્ઠો જાણીને, પોતાનું કાર્ય કરવામાં તત્પર થઈ રાજાએ
મને ઉત્તમ રાજ્યપર વેસાડ્યો. ॥ ૧૪૪૬ ॥ પછી નરવાહન રાજા વિચક્ષણ ગુરુપાસે ગયા, તથા હર્ષપૂર્વક

भयरूपी समुद्रने तरवामां नाच सरस्वी एवी दीक्षा तेमणे लीधी. ॥ १४४७ ॥ हवे राज्यसंपदाथी मारां मान अने मृपावाद चन्ने वृद्धि पाम्यां, अने तेथी में तो जगतने तृण समान गण्युं. ॥ १४४८ ॥ नीच लोकોथी स्तुति कराता, अने पंडितोथी निंदा कराता एवा मारां राज्य भोगवतां थकां केटलांक वर्षो तो ज्यतीत थयां ॥ १४४९ ॥ हवे तेजोना स्थानक समान, तथा शत्रुओना गामोने बालवामां अग्नि सरस्वो तथा अन्यायरूपी अधकारने दूर करवामां सूर्य समान एवो तपन नामे एक चक्रवर्ती हतो. ॥ १४५० ॥ ते तपन चक्री, पृथ्वीने जोवानी इच्छाथी भमतो थको ते सिद्धार्थ नामना नगरमां आव्यो

शैलराजमृपावादौ । प्रवृद्धौ राज्यसंपदा ॥ ममाथ तद्वशानीतं । जगत्तृणतुलां मया ॥ १४४७ ॥
 खिगैः संस्तूयमानस्य । निंद्यमानस्य धीधनैः ॥ गतानि कतिचिद्वर्षा—ण्येवं राज्यभुजो मम
 ॥ १४४८ ॥ इतश्च महसां धाम । रिपुग्रामहुताशनः ॥ चक्रवर्त्यनयध्वांत—तपनस्तपनोऽजनि
 ॥ १४४९ ॥ स समग्रबलोपितः । पृथ्वीदर्शनकाम्यय ॥ सिद्धार्थेनान्नि नगरे । ब्रमंस्तत्र समा-
 ययौ ॥ १४५० ॥ अहं नयद्भैर्विद्वत्स—स्ततो मंत्रिमहत्तमैः ॥ आयातस्तपनश्चक्री । तद्वैवोऽ-
 निगम्यताम् ॥ १४५१ ॥ पूज्योऽयं सर्वभूषाणां । पूर्वजैस्तव पूजितः ॥ तव पूजयितुं योग्यो ।
 गृहायातो विशिष्य तत् ॥ १४५२ ॥ शैलराजहतेनाथ । मयातान्प्रतिज्ञापितम् ॥ को नाम
 तपनो यस्य । कुर्वे पूजामहं जनाः ॥ १४५३ ॥

॥ १४५१ ॥ त्यारे न्यायने जाणनारा एवा मारा कारभारीओए मने विनंति करी के तपन नामनो चक्री आव्यो छे, माटे हे राजन् ! आपे तेमनी सन्मुख जवुं जोइए. ॥ १४५२ ॥ आ चक्री सर्व राजाओने पूज-
 नीक छे, तेम तामारा पूर्वजोए पण तेने पूजेलो छे, माटे तमारे पण तेनी पूजा करवी लायक छे; अने
 वली ते चालीने घेर आव्यो छे, माटे विशेष प्रकारे तेनी पूजा करवी लायक छे. ॥ १४५३ ॥ पछी शैल-
 राजथी हणाएला एवा में तेओने कहुं के, अरे मुखौ ! ते तपन ते हुं हिसाबमां छे ? के जेनी हुं पूजा

કરું ॥ ૧૪૫૪ ॥ ત્યારે તેઓએ કહ્યું કે, હે દેવ ! એમ નહીં બોલો ? તેની પૂજા નહીં કરવાથી તેં (હરે-
ભગવાન) કુલાચાર રૂપી મહાન વૃક્ષને છેદ્યો કહેવાશે. ॥ ૧૪૫૫ ॥ (વહી તેમ કરવાથી) તેઓએ રાજ-
નીતિનો ત્યાગ કર્યો છે, રાજ્યસુલભી લતાને બાલી નાખી છે, અને અમો સર્વને તમોએ કાનનીચેથી
કઢાડી નાખ્યા છે ॥ ૧૪૫૬ ॥ એમ કહીને તે સર્વ દક્ષમંત્રિઓ મારે પગે પડ્યા, અને તેજ વચ્ચે મારું
અહંકાર સંબંધિ વિલેપન કંઈક સૂકાયું. ॥ ૧૪૫૭ ॥ હે ભદ્રે ! કેવલ પાપી મૃષાવાદની સંજ્ઞાથી મેં કહ્યું
કે, આસમયે મારા હૃદયને જેન પડતું નથી. ॥ ૧૪૫૮ ॥ માટે હવે હું તો તમોજ જઈને યથોચિતરીતે

તે પ્રાહુર્દેવ મા વાદી-રિમાં વાચમકુર્વતા ॥ પૂજામસ્ય ત્વયા ભિન્નઃ । કુલક્રમમહાતરુઃ ॥
॥ ૧૪૫૯ ॥ રાજનીતિઃ પરિત્યક્તા । નીતાઃ પ્રકૃતયઃ ક્ષયમ્ ॥ રાજ્યસૌખ્યલતા દગ્ધા । વયં
સર્વેઽપકર્ણિતાઃ ॥ ઇત્યુક્ત્વા પતિતાઃ સર્વે । દક્ષાશ્ચરણયોર્મમ ॥ મનાક્ શુભકં તદા શૈલ-
રાજીયં મે વિલેપનમ્ ॥ ૧૪૬૦ ॥ કેવલં સંજ્ઞયા જ્ઞેઽ । મૃષાવાદસ્યપાપ્મનઃ ॥ મયોક્તં હૃદિ
નેદાનો મમોત્સાહઃ પ્રવર્તતે ॥ ૧૪૬૧ ॥ પ્રતિપત્તિં કુરુધ્વં તત્ । ગત્વા યૂયં યથોચિતામ્ ॥
પશ્યાદ્દં સમેષ્યામિ । દત્તાસ્થાને ચ ચક્રિણિ ॥ ૧૪૬૨ ॥ તપનાન્નિમુખં જગ્મુ-સ્તતો મંત્રિમ-
દત્તમાઃ ॥ સંતિ ચાસ્ય ચરણૈકે, વિચિત્રાઃ સર્વતોમુખાઃ ॥ ૧૪૬૩ ॥ વર્ણસ્વરતિરોધાન-વેષ-
જ્ઞાપાદિવેદિનઃ ॥ તેષ્યો હ્યેકેન વિજ્ઞાતો । વૃત્તાંતોઽયમગ્ર સ્ફુટમ્ ॥ ૧૪૬૪ ॥ ઉક્તશ્ચ સાર્વ-
જ્ઞોમાય । મંત્રિણશ્ચ મહત્તમાઃ ॥ અગ્રાગતાસ્તસ્ય ચક્રુઃ પ્રતિપત્તિં ગરીયસીમ્ ॥ ૧૪૬૫ ॥

તે રાજાની આગત સ્વાગત કરો ? અને ચક્રી એ પડાવ નાખ્યાવાદ હું પણ પાછલથી આવી પહોંચીશ
॥ ૧૪૬૬ ॥ પછી તે મહાન મંત્રિઓ તે તપન ચક્રીની સન્મુખ ગયા; હવે તે ચક્રીના વિચિત્ર તથા સર્વ
માત્રાન ગત્વર રાગનારા નાનાં ગુપ્ત પુરુષો હતા ॥ ૧૪૬૭ ॥ તે ગુપ્ત પુરુષો, વર્ણ, શબ્દ, તિરોધાન
(ગુપ્તારીતે રહેતી કલા) વેષ, માપા આદિકોને જાણનારા હતા, તેઓમાના એકે પ્રગટ રીતે તે
વૃત્તાંતે જાણ્યા. ॥ ૧૪૬૮ ॥ અને તેણે તે વૃત્તાંત ચક્રીને કહ્યો; હવે તે મહાન મંત્રિઓ આવીને ચક્રીની

मोक्षी आगत स्वागत करचा लाग्या. ॥ १४६२ ॥ तेओए मोदी कीमतनी भेटो आदर पूर्वक चक्रीनी पामे मुक्ती त्यारे सभामां वेठेला चक्रीए रिपुदारणना समाचार पृच्छ्या. ॥ १४६३ ॥ त्यारे तेओए कहुं के, आपनी कृपाथी ते रिपुदारण खुशीमां छे, अने ते आपने नवमा माटे (हवडेज) आवे छे. ॥ १४६४ ॥ पछि ते मंत्रिओए मने बोलाववा माटे माणसो मोकल्यां, त्यारे अहंकार अने मृषावादाने वश थइने में तेओने कहुं के, तमो जइने कहो के, हुं तो सर्वथा प्रकारे त्यां आववानो नथी ॥ १४६५ ॥ एवी रीते बोलवा आवनार माणसोहुं वचन सांभळीने ते महामंत्रीओ उद्वेग सहित विलखा थइने,

प्राप्तृतानि महार्घाणि । ढौकयामासुरादरात् ॥ रिपुदारणवार्ता च । पृष्टास्थानस्थचक्रिणा ॥ १४६३ ॥ ते प्रोचुर्देवपादानां । प्रसादात् कुशलीतराम् ॥ देवपादान् समानंतु-मायाति रिपुदारणः ॥ १४६४ ॥ तैरथाह्वयका मुक्ता । ब्रूत नायामि सर्वथा ॥ शैलराजमृषावाद्-वशो-नोक्तं मया नु तान् ॥ १४६५ ॥ आह्वयकोक्तमाकर्ण्य । तत्ते मंत्रिमहत्तमाः ॥ जाताः सोद्वेगवै-लक्ष्याः । परस्परमुखेक्षिणः ॥ १४६६ ॥ विज्ञायतपनश्चक्री । तदाकूतमदोऽवदत् ॥ धीरा-ज्वत प्रोलोका । नात्र दोषोऽस्ति कोपि वः ॥ १४६७ ॥ जानामि सर्वथाहं तु । न योग्यो रिपुदारणः ॥ राज्यस्य शिक्षयाम्येनं । ज्ञातदुःशीलचेष्टितम् ॥ १४६८ ॥ युष्मादृशपदातीनां । नायकोऽयं न शोभते ॥ मरालानामिव ध्वांको । द्विपानामिव शूकरः ॥ १४६९ ॥ मयि सर्वै-श्च्युतस्नेहै-स्ततो मंत्रिमहत्तमैः ॥ प्रमाणं देवपादाना-माज्ञा न इति ज्ञापितम् ॥ १४७० ॥

परस्पर एकचीजाना मुखो जोवा लाग्या. ॥ १४६६ ॥ एवी रीते ते रिपुदारणना विचारने जाणीने तपन चक्री ए कहुं के, हे लोको ! तमो धीरज राखो ? आ बाबतमां तमारो कहं पण दोष नथी. ॥ १४६७ ॥ हुं हवे सर्वथा प्रकारे जाणुं छुं के, ते रिपुदारण राज्यने योग्य नथी, अने तेनी दुश्चेष्टाने में हवे जाणी छे, माटे हुं तेने शिक्षा करीश. ॥ १४६८ ॥ हंसोनो जेम काग, तथा हाथीओनो जेम शूकर, तेम तमारा जेवा मंत्रिओने माटे ते नायक योग्य नथी. ॥ १४६९ ॥ ते सांभली मारापर प्रीति रहित थएला ते महामंत्रिओए चक्रीने कहुं के

આપની આજ્ઞા અમોને પ્રમાણ પ્રત્ય છે. ॥ ૧૪૭૦ ॥ પછી ચક્રીએ યોગેશ્વર નામના માંત્રિકને કહું કે, કરેલાં કર્મને ભોગવવા લાયક એવા આ રિપુદારણને તમારે યોગ્ય શિક્ષા કરવી. ॥ ૧૪૭૧ ॥ તે યોગેશ્વર સુભદો સહિત મારી પાસે આવ્યો, અને તેણે મને શૈલરાજ તથા મૃષાવાદથી યુક્ત થયેલો જોયો. ॥ ૧૪૭૨ ॥ અનેક પ્રકારની મદકરી કરતા એવા દુષ્ટોથી વીંટાળેલા, એવા મને હવે તે યોગેશ્વરે યોગચૂર્ણની સુષ્ટિથી મુલ્હપર ઘળો માર માર્યો. ॥ ૧૪૭૩ ॥ તે ચૂર્ણના પ્રભાવથી ક્ષણવારમાંજ મારી પ્રકૃતિ બદલાઈ, તથા મોટી ધોમાં જેમ પડ્યો હોડં, તેમ મારા હૃદયની શૂન્યતા થઈ ॥ ૧૪૭૪ ॥ પછી તેણે મને તાડના કરી, અને તેથી

ચક્રનૃમાંત્રિકં પ્રાહ । તતો યોગેશ્વરાન્નિધમ્ ॥ ગત્વા વિનાટનીયોડ્યં । બહુધા કૃતકર્મનૃકુ
 ॥ ૧૪૭૧ ॥ યોગેશ્વરો મદન્યર્ણ-માયાતોડ્ય જટાન્વિતઃ ॥ શૈલરાજમૃષાવાદ-ધૃષ્ટં માં સ
 નિરેકૃત ॥ ૧૪૭૨ ॥ નત્રાસનપરૈઃ ક્ષિંગે । વૅષ્ટિતં માં મુલ્હેશ્વરો યોગચૂર્ણ-
 મુષ્ટયા નિહતવાન્ જૃશમ્ ॥ ૧૪૭૩ ॥ તત્પ્રજાવાત્ ક્ષેણનાન્નૃત્વ । પ્રકૃતેર્મે વિપર્યયઃ ॥ મહા-
 ગદ્ધરગસ્યેવ । જાતા હૃદયશૂન્યતા ॥ ૧૪૭૪ ॥ તામિતોડ્હં તતસ્તેન । સંજાતં મે મહદ્વ્રયમ્ ॥
 પતિતસ્તત્પદે દીનો । નષ્ટઃ પુણ્યોદયસ્તદા ॥ ૧૪૭૫ ॥ શૈલરાજમૃષાવાદો । તિરોન્નૃતો તતઃ
 કૃતઃ ॥ તન્મનુજ્યૈર્યથા જાતો । મર્ષીપુંડ્રકચર્ચિતઃ ॥ ૧૪૭૬ ॥ કૃતતાલારવૈસ્તૈશ્ચ । રાસમધ્યે-
 વતારિતઃ ॥ પ્રવૃત્તા નાટયંતો માં । રાસં દાતું ત્રિતાલકમ્ ॥ ૧૪૭૭ ॥ ગાઢપાર્શ્વિપ્રહરૈર્મી ।
 નિવ્રંતો રાસકુંભકે ॥ નિન્યુશ્વકિસન્નાં રાસં । દદાનાસ્તે ત્રિતાલકમ્ ॥ ૧૪૭૮ ॥

મને મોટો ભગ થયો, તે જોઈ દીન થઈ હું તેને પગે પડ્યો, અને તેજ વચ્ચે મારો પુણ્યોદય નષ્ટ થયો ॥ ૧૪૭૫ ॥ પછી મારા અહંકાર અને મૃષાવાદ વચ્ચે અદૃશ્ય થયા, અને તે યોગેશ્વરના માણસોએ મને તો કાળો કે, તું મર્ષીના ઢગથી અર્ચિત થયો ॥ ૧૪૭૬ ॥ પછી તેઓએ તાલીઓના અવાજો પૂર્વક મને રાસની અંદર ઉતાર્યો, તથા મને નચાવતા ધક્કા તેઓ ત્રિતાલ રાસ રમવા લાગ્યા ॥ ૧૪૭૭ ॥ પછી તેઓ રાસમટલમાં મને અત્યંત લાલોના પ્રહારો કરતા થકા, અને ત્રિતાલ વજાવતા ચક્રીની સભામાં લેઈ

मोदी आगत स्वागत करवा लाग्या. ॥ १४६२ ॥ तेओए मोदी कीमतनी भेटो आदर पूर्वक चक्रीनी पामे सुकी तयारे सभामां चेटेला चक्रीए रिपुदारणना समाचार पूछ्या. ॥ १४६३ ॥ तयारे तेओए कहुं के, आपनी कृपाथी ते रिपुदारण खुशीमां छे, अने ते आपने नवमा माटे (हवडेज) आवे छे. ॥ १४६४ ॥ पछि ते मंत्रिओए मने बोलाववा माटे माणसो मोकल्यां, तयारे अहंकार अने सृषावादेने वश थइने, में तेओने कहुं के, तमो जइने कहो के, हुं तो सर्वथा प्रकारे त्यां आववानो नथी ॥ १४६५ ॥ एवी सीते बोलवा आवनार माणसोनुं वचन सांभळीने ते महामंत्रीओ उद्वेग सहित विलखा थइने,

प्राप्तृतानि महार्घाणि । दौकयामासुरादरात् ॥ रिपुदारणवार्ता च । पृष्टास्थानस्थचक्रिणा ॥ १४६३ ॥ ते प्रोचुर्देवपादानां । प्रसादात् कुशलीतराम् ॥ देवपादान् समानंतु-मायाति-रिपुदारणः ॥ १४६४ ॥ तैरथाह्वयका मुक्ता । ब्रूत नायामि सर्वथा ॥ शैलराजमृषावाद-वशो-नोक्तं मया नु तान् ॥ १४६५ ॥ आह्वयकोक्तमाकर्ण्य । तत्ते मंत्रिमहत्तमाः ॥ जाताः सोद्विगवै-लक्ष्याः । परस्परमुखेक्षिणः ॥ १४६६ ॥ विज्ञायतपनश्चक्री । तदाकृतमदोऽवदत् ॥ धीरा-ज्वत प्रलोका । नात्र दोषोऽस्ति कोपि वः ॥ १४६७ ॥ जानामि सर्वथाहं तु । न योग्यो रिपुदारणः ॥ राज्यस्य शिक्षयाम्येनं । ज्ञातदुःशीलचेष्टितम् ॥ १४६८ ॥ युष्मादृशपदातीनां । नायकोऽयं न शोभते ॥ मरालानामिव ध्वांको । द्विपानामिव शूकरः ॥ १४६९ ॥ मयि सर्वै-श्च्युतस्नेहै-स्ततो मंत्रिमहत्तमैः ॥ प्रमाणं देवपादाना-माज्ञा न इति त्राषितम् ॥ १४७० ॥

परस्पर एकबीजाना मुखो जोवा लाग्या. ॥ १४६६ ॥ एवी रीते ते रिपुदारणना विचारने जाणीने तपन चक्री ए कहुं के, हे लोको ! तमो धीरज राखो ? आ बाबतमां तमारो कहं पण दोष नथी. ॥ १४६७ ॥ हुं हवे सर्वथा प्रकारे जाणुं छुं के, ते रिपुदारण राज्यने योग्य नथी, अने तेनी दुश्चेष्टाने में हवे जाणी छे, माटे हुं तेने शिक्षा करीश. ॥ १४६८ ॥ हंसो नो जेम काग, तथा हाथीओ नो जेम शूकर, तेम तमारा जेवा मंत्रिओने माटे ते नायक योग्य नथी. ॥ १४६९ ॥ ते सांभळी मारापर प्रीति रहित थएला ते महामंत्रिओए चक्रीने कहुं के

થયો. ॥ ૧૪૮૬ ॥ એક દહાડો હવે ભવિતવ્યતાએ મને ભવચક્રમાં મધ્યમ ગુણવાલો મનુષ્ય કર્યો, અને તે મારાપર તુષ્ટમાન થદ. ॥ ૧૪૮૭ ॥ હવે ફરીને મારો પુણ્યોદય મિત્ર પ્રગટ થઈને મને કહેવા લાગ્યો કે, હે! આર્ય પુત્ર હવે તુ યોગ્ય થયો, માટે વર્ધમાનપુરમાં જા ? ॥ ૧૪૮૮ ॥ હવે ઉત્તમ આશય વાલી પૃથી તે ભવિતવ્યતાએ પૂર્વની ભવવાસિક ગુટિકાને નષ્ટ થાલી જોઈને, તેવી રીતના એવા મને બીજી ગુટિકા આપી, કે જે ગુટિકાના પ્રભાવથી દુઃખરૂપ સમુદ્રને તરીને જન્માંતરમાં કુશલતા યુક્ત ઉત્તમ યશની શોભા મળે છે ॥ ૧૪૮૯ ॥ એવી રીતે કહેલા અસત્ય, હન્માદ, અને જિહ્વાના વિષયના

અન્યદા ઋવચકેડહં નવિતવ્યતયા કૃતઃ ॥ મનુષ્યો મધ્યમગુણ--સ્તુષ્ટા ચેયં મમોપરિ ॥ ૧૪૯૦ ॥

આવિર્નાવ્ય પુનઃ પુણ્યો--દ્યમિત્રમિદં જગૌ ॥ ગઢાર્યપુત્ર યુક્તસ્ત્વં । વર્ધમાનપુરે ધુના ॥

મમ તાદૃશઃ ॥ અસુખજલધિં તીર્ત્વા યસ્યાઃ સ્ફુટાદનુન્નાવતઃ । કુશલકલિતા લઙ્ગ્યા

જન્માંતરે સુયશઃ શ્રિયઃ ॥ ૧૪૯૧ ॥ ઇતિ સસુદિતમાના સૂન્તો નમાદજિહ્વા । વિષયવિષવિપાકં

રોદ્ધુચૈર્નિશમ્ય ॥ ય ઇહ નવતિ વિદ્ધસ્તજ્જયે વદ્ધયત્નં । સ્વજમિહ સુયશઃ શ્રીસ્તસ્ય વદ્ધાતિ

કંઠે ॥ ૧૪૯૨ ॥ હીનપુણ્યા ન પશ્યંતિ । રાગાંધાસ્તત્ત્વસંસ્થિતિમ્ । લાન્નેલ્લાન્નફલં ચૈવ ।

લન્ત્રંતે તે નરાધમાઃ ॥ ૧ ॥

ઋર સરલા ભગંરુર વિપાકને ઉંચે પ્રકારે સાંભલીને, પંડિત એવો જે માણસ તેઓની જીત કરવામાં પ્રયત્નવાલો આ હુનીઆમાં ધાય છે, તેના કંઠમાં ઉત્તમ યશની લક્ષ્મી અહીં મારા પેહેરાવે છે. એવી રીતે આ વૈરાગ્ય કલ્પલતાના પૂર્વાર્ધનું ગુજરાતિ ભાષાંતર જામનગર નિવાસિ પંડિત શ્રાવક હીરાલાલ દસરાજે યથામતિ કરેલું છે. તેમાં પ્રમાદથી જે કંઈ ઉત્સૂત્ર લેવાયું હોય તે મિચ્છામિ દુક્કહં રતિશ્રી વૈરાગ્ય કલ્પલતાયાં માન મૃદાવાદ જિહ્વેદ્રિય વર્ણનો નામ પંચમ્નઃસ્તવકઃ સમાપ્તઃ ॥ સમાપ્ત મિદં વૈરાગ્ય કલ્પલતા પૂર્વાર્ધ ગુરુ શ્રીમદ્વારિત્રવિજય સુપ્રસાદાત્ ॥ ઋરસ્તુ ॥

ગયા. ॥ ૧૪૭૮ ॥ ત્યાં સર્વ માણસોને વારંવાર મને પગે પડાવતા થકા, ધ્રુવકના ઉચ્ચાર પૂર્વક વિશેષ નવા-
લવા લાગ્યા. ॥ ૧૪૭૯ ॥ વલી ત્યાં મારી ધળીજ હાંસી થઈ, અને આ આવીજ દશા પામવાને યોગ્ય
હે, एवी રીતનો જનાપવાદ પગલે પગલે ધવા લાગ્યો. ॥ ૧૪૮૦ ॥ પછી તે તપન ચક્રીએ નીચો પ્રતે પળ
મને નમાવીને અત્યંત લેદર ઉપજાવ્યો, તથા હનમાદથી હું પરાધિન થયો. ॥ ૧૪૮૧ ॥ મારાં રાજ્યપર
મારા કુલભૂષણ નાના ભાઈને સ્થાપ્યો, તથા પાદુઓના અત્યંત પ્રહારોથી મારા હૃદયમાં રક્ત પડ્યું.
॥ ૧૪૮૨ ॥ હવે મારી એક ભવસુધી ચાલે તેવી ગુટિકા નષ્ટ થઈ, ન્યારે ભવિતવ્યતાએ મને બીજી ગુટિકા

વિશિષ્ટ નાટયામાસુ । ધ્રુવકોચ્ચાર પૂર્વકમ્ ॥ પોદેષુ પાતયંતો માં । સર્વેષાં તત્ર તે મુહુઃ
॥ ૧૪૭૯ ॥ જાતં પ્રહસનં ઋરિ । પ્રાપ્તું યોગ્યોડ્યમીદૃશીમ્ ॥ દશામિતિ પ્રવૃત્તશ્ચ । જનવાદઃ
પદે પદે ॥ ૧૪૮૦ ॥ તતોડહં નટિતો વાઢં । પ્રણમન્નંત્યજાનપિ ॥ હનમાદાદવશો જાત । સ્તપનેન
ચ ઋનુજા ॥ ૧૪૮૧ ॥ રાજ્યે મે સ્થાપિતો વ્રાતા । કનિષ્ઠઃ કુલઋષણઃ ॥ ગાઢપાર્શ્વિણપ્રહારૈ
શ્વા--પતક્તં મમોદરે ॥ ૧૪૮૨ ॥ જીર્ણિકઋવેદ્યાથ । ગુટિકાન્યા મમાપિતા ॥ ઋવિતવ્ય-
તયા નીતઃ । સપ્તમં નરકં તતઃ ॥ ૧૪૮૩ ॥ ત્રયસ્ત્રિંશત્સાગરાયુ--સ્ત્રોટિતો વજ્રકંટકૈઃ ॥ સો-
હટુઃસ્વસ્તતો નીતઃ । પંચાક્ષપશુપત્તનમ્ ॥ ૧૪૮૪ ॥ સપ્તાપિ પાટકાનેવં । વ્રામિતો નરકાવનો ॥
તથાહં વૈકલૈકાક્ષ--નૃગતિષ્વપ્યનંતશઃ ॥ ૧૪૮૫ ॥ સર્વસ્થાનેષુ હીનાઋ-જ્ઞાતિર્મે નિંદિતં
કુલમ્ ॥ અલાઋમૂર્ધ્વતાદૌઃસ્થયતાપૈશ્વાહં કદર્થિતઃ ॥ ૧૪૮૬ ॥

આપી, અને તેમ કરવાથી મને તે સાતમી નરકે લેઈ ગઈ. ॥ ૧૪૮૩ ॥ ત્યાં તેંત્રીસ સાગરોપમના આયુડ્ય
સુધી વજ્ર સરલા કાંટાઓથી (માંહે શરીર) તોડાયું; एवी રીતનાં ડુઃખો સહન કરીને મારે પંચૈદ્રિય
પશુઓના નગરમાં જવું પડ્યું. ॥ ૧૪૮૪ ॥ एवी રીતે નરકોની અંદર હું સાંતે પાડાઓમાં ભમ્યો, અને
વિકલૈદ્રિય મનુષ્ય ગતિઓમાં પણ અનંતિવાર હું ભમ્યો. ॥ ૧૪૮૫ ॥ સર્વ સ્થાનોમાં મારી જાતિ હીન
થઈ, તેમ માંહે કુલ પણ નિંદિત થયું; અને અલામ, મૂર્ધ્વતા, દરિદ્રતા, તથા તાપથી હું વહુ ડુઃખી

थयो ॥ १४८६ ॥ एक दहाडों हवे भवितव्यताए मने भवचक्रमां मध्यम गुणवालो मनुष्य कर्यो, अने ते मारापर तुष्टमान थह ॥ १४८७ ॥ हवे फरीने मारो पुण्योदय मित्र प्रगट थइने मने कहेवा लाग्यो के, हे ! आर्य पुत्र हवे तु योग्य थयो, माटे वर्धमानपुरमां जा ? ॥ १४८८ ॥ हवे उत्तम आशय वाली एवी ते भवितव्यताए पूर्वनी भववासिक गुटिकाने नष्ट थएली जोइने, तेवी रीतना एवा मने बीजी गुटिका आपी, के जे गुटिकाना प्रभावथी दुखरूप समुद्रने तरीने जन्मांतरमां कुशलता युक्त उत्तम यशनी शोभा मले छे ॥ १४८९ ॥ एवी रीते कहेला असत्य, उन्माद, अने जिह्मना विषयना

अन्यवा नवचकेऽहं नवितव्यतया कृतः॥मनुष्यो मध्यमगुण-स्तुष्टा चेयं समोपरि ॥ १४८९ ॥

आविर्भाव्य पुनः पुण्यो-दयमित्रमिदं जगौ ॥ गत्वार्यपुत्र युक्तस्त्वं । वर्धमानपुरेऽधुना ॥

॥ १४८८ ॥ परिविगलितां दृष्ट्वा प्राच्यां गुटीं नववासिका । मियमथ ददावन्यां धन्याशया

मम तादृशः ॥ असुखजलोधिं तीर्त्वा यस्याः स्फुटादनुज्ञावतः । कुशलकलिता लभ्या

जन्मांतरे सुयशः श्रियः ॥ १४८९ ॥ इतिसमुदितमाना सूनुतोन्मादजिह्मा । विषयविषविपाकं

रोदमुच्चैर्निशम्य ॥ य इह नवति विज्ञस्तज्जये बह्वयत्नं । स्रजमिह सुयशः श्रीस्तस्य बध्नाति

कंठे ॥ १४९० ॥ हीनपुण्या न पश्यंति । रागांधास्तत्त्वसंस्थितिम् । लाप्तेऽलान्नफलं चैव ।

लभन्ते ते नराधमाः ॥ १ ॥

भोर सरखा भयंकर विपाकने उंचे प्रकारे सांभलीने, पंडित एवो जे माणस तेओनी जीत कर-
वामां प्रयत्नवालो आ दुनीआमां थाय छे, तेना कंठमां उत्तम यशनी लक्ष्मी अहीं माला पेहेरावे छे
एवी रीते आ वैराग्यरूपलताना पूर्वार्धनु गुजराति भाषांतर जामनगर निवासि पंडित आवक
हीरालाल हंसराजे यथामति करेलुं छे. तेमां प्रमादथी जे कइ उतसूत्र लखावुं होय ते मिच्छामि दुक्कंड
इतिश्री वैराग्य कल्पलतायां मान मृपावाद जिहेंद्रिय वर्णनो नाम पंचमःस्तवकः समाप्तः ॥ समाप्त मिदं
वैराग्य कल्पलता पूर्वार्धं गुरु श्रीमचारित्रविजय सुप्रसादात् ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ इति वैराग्यकल्पलता पूर्वार्ध समाप्तः ॥